HERMANNI CONRINGII
OPUS
DE
FINIBUS IMPERII GERMANICI,

Quo

JURA FINIUM, QUIBUS ILLUD CONTINETUR, â primo ejus exordio usq; ad hæc noſtra tempora illuſtrantur.

BIBL. SEC. COL. ROM. SOC. IES.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EDITIO NOVA,

infinitis locis emendatior & correctior, addito Indice triplici.

FRANCOFURTI & LIPSIÆ,
Apud JOHANNEM HEINR. ET LANGEBUM, Bibl.
M. DC. LXXX.

SUMMA PRIVILEGIORUM.

CAutum eſt interregni tempore Privilegiis Sereniſſimorum Potentisſimorumque S.R.J. Vicariorum Principum, ne qvis libros Hermanni Conringii cura ſcriptos vel editos, citra ejus heredumque conſenſum, unquam vel inprimat, vel alibi impreſſos divendat: pœna delinquentibus dicta omnium ejusmodi librorum amiſſionis, & ſolutionis decem marcarum auri. Prout latius definitur ipſismet Privilegiorum tabulis.

(o)

HERMANNI CONRINGII DE FINIBUS IMPERII GERMANICI

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Romani Imperii veteris res ac jura ad Germanicum Imperium non pertinere: adeoq́; nec hujus fines ex Romanis illis petendos.

IMperii Germanici publicam rem ſeu adminiſtrationem ſtatumqve perluſtraturis, exordium operæ faciundum eſt ab Imperii illius finibus: utpote quo in notitiam veniunt regiones omnes & populi ad Imperium illud pertinentes. Hi nempe ſubjectum, ut ſcholæ loquntur, ſunt reipublicæ; ſubjectum vero ut ante omnia ſemper ita venit qvoq; prænoſcendũ in ſingulis rebuſpublicis: qvoniam regimen omne circa populum verſatur, ejuſque bona omnia; eoque, num illud recte vel ſecus ſeſe habeat, ad ſubjecti illius populi naturam & conditionem,

 opti-

optime omnium poteſt exigi. Etſi vero de populis ac regionibus longe plura merito ſcire par eſt, ad id uti plene addiſcas Imperii naturam; nunc tamen nobis qvidem non niſi de Finibus ejus agere propoſitum eſt, idqve compendiò duntaxat: & hoc ipſum argumentum & reliqva illa prolixius aliàs fortaſſe perſecuturis. Non abs re autem erit, ſi tamen nunc ſimul etiam indicemus, qvo jure fiat, ut hi populi & hæ provinciæ in communi iſthac vivant republica: brevi pariter factâ inqviſitione, num fortaſſis aliæ provinciæ iſthuc jure pertineant necne. Nam hoc etiam inprimis intereſt intelligere, & tamen nequaquam fortaſſis in omnibus eſt notitia obvia.

Ceterùm hæc anteqvam agamus, removendus è medio eſt vulgaris & quaſi paſſim receptus error: qvo creditur, Imperium Germanicum eſſe laciniam veteris Imperii Romani. Hinc ſanè volunt pene omnes: quæ etiamnum illuc pertinent regiones populoſque, vel jam tum florentibus Romanorum rebus in noſtrum hunc aut ſimilem morem fuiſſe compoſitos, vel ſaltem jure illo, qvo olim

lim Romanæ provinciæ unum in corpus convenerunt, etiam nunc omnia contineri: ac proinde qvæ hodie ab Imperio Germanico haud poſſidentur, illa, tanqvam à corpore Imperii Romani ſeparata, cenſenda, & hoc reſpectu habito, jure an injuria id fiat, ſtudioſe inqvirendum eſſe. Sunt autem in hac ſententia haud pauci, nec indocti; non fortaſſis alii tamen, qvam qvi Juſtinianeo juri unice, neglecto omnis Germanicæ hiſtoriæ veteris uſu, incubuerunt. Hos enim ſolos videas, de omni hoc negotio, atqve adeò & de exemptione, qvam vocant, regnorum provinciarumqve pene univerſi mundi à juribus Imperii Romani, illis qvæ diximus fundamentis nixos, ab eo uſqve tempore, qvo in Italia renata ſunt Romani Juris ſtudia, uſqve huc, acriter contendere. Verumenimverò potiſſima hodie Imperii Germanici, qvæ Danubio Rheno Oceano & mari Balthico includuntur, florentiſſimis etiam Romanorum rebus, nunqvam, vel non niſi levi ex parte ac breviſſimo tempore, fuere Romanæ ditionis. Nec enim nunc moror ineptam ſententiam, qvaſi Romani ve-

teres vel tenuerint Imperio ſuo univerſum mundum, vel omnem illum occupandi jus habuerint. Alia omnia qvæ hodiè Germanici Imperii finibus includuntur, jam ante mille annos & qvod excurrit, ita à populis Germanicis occupata ſunt, ut unà cum poſſeſſione recuperandi qvoqve jura Romanum Imperium jamdudum amiſerit. Sed & anteqvam dignitas Cæſarea cum Imperii Romani juribus ad Carolinam Francorum Regum familiam, & hinc ad Germaniæ Reges deveniret, jam tum in unum plæraqve Imperii hodierni concreverant; nec poſtea unqvam ſive belli aliqvâ vi ſive ſpontaneo quodam conſenſu in jus veri Romani Imperii tranſierunt, tametſi in nomen illud ſenſim qvaſi adoptata ſint. Reapſe deniqve nihil verè Romanum Germanici eſt juris factum, præter dominium Urbis Romæ & exiguas nonnullas Italiæ regiones; qvas cum aliqvandiu per Exarchum Ravennatenſem Cæſares qvi Conſtantinopoli commorabantur rexiſſent, & deinceps occupaſſent Langobardorum in Italis Reges, his iterum ereptas Pipinus & Carolus Magnus Fran-

corum

corum reges Romanis Pontificibus qvadamtenus donaverant. Qvam rem omnem latiùs perſecuti ſumus libro *de Germanorum Imperio Romano.*

Ex hiſce verò ſatis utique apparet, originem atqve jura omnium Germanici Imperii provinciarum, non ex illis dudum exoletis veteris Imperii Romani rebus, ſed aliunde profluere; adeoque ex aliis longe fontibus etiam negotii hujus univerſi notitiam petendam eſſe. Imo vero cum Germanicum Imperium omni ſit ex parte liberum, nec antiqvi illius Romani aut jure aut prætextu quicquam præter pauca illa modò dicta teneat, & quidem illa quoque teneat nullo veteris Imperii Romani beneficio: ad hoc, qvoniam quicquid olim fuit Romani Imperii in omni hoc Occidente, id jam ultra mille annos unà cum recuperandi juribus perierit; nemini non manifeſtum eſt, originem Imperii Germanici ejuſqve in varias provincias jura ab ipſiſmet Germanicis rebus dependere, & ex conſeqventi horum omnium intelligentiam non ex alienis qvibuſdam,

ſed propriis & domeſticis monumentis deſumi ac dijudicari oportere.

CAPUT II.

De Francorum Imperii origine & inſigni amplitudine.

IGitur domeſtica illa conſulentibus de origine Imperii Germanici, ejuſqve cum incremento tum decremento, ita pene rem ſeſe habere deprehendere eſt. Cum Germania omnis multos in populos ſibi mutuò adverſantes hactenus ſemper fuiſſet diviſa; quicquid etiam ejus cis Rhenum fuit, Germaniæ primæ & ſecundæ, Belgicæ item primæ nominibus, pridem jam Romani tenuiſſent; rarâ armorum felicitate, per Francos primùm, qui jam Galliam quoque uti poſt Italiam occupaverant, in unum tandem corpus cum Italia & Gallia cœpit coaleſcere. Ipſi Franci ab antiquiſſimis uſque temporibus, Catti tunc appellati, jamdudum tenuerant eximiam Germaniæ illam partem, quæ hodie Francia vel Franconia audit, à Bojohemo ferè uſque, cis Bacenim ſylvam ſeu Thyringorum ſaltum, in hanc Saxoniam

uſque inferiorem exporrectam. Quib9 cum Chamavi, Bructeri & Ampſivarii alijq; acceſſiſſent, omnis ille trans Rhenum tractus à Ducatu circiter Bergenſi uſque in Wirtebergenſem, non minùs in nomen qvàm in jus Francicum pervenit: idque florentibus adhuc Romanorum rebus; quemadmodum alibi multis oſtendimus. Collabaſcentibus inde paulatim Romanorum viribus, & uno communi Rege ſibi creato, initiò ripam reliquam omnem Rheni in Friſios uſqve, mox Rheno trajecto Germaniam ſecundam & potiora primæ, Belgicam item utramque aliaſque nonnullas Galliæ Romanas provincias, in ditionem ſuam Franci iidem redegere.

Non multò pòſt ingenti clade, anno quadringenteſimo nonageſimo nono, circa Tolbiacum Clodovæo rege cæſis Alemannis, longe potentiſſimo tum Germaniæ populo, provinciam ſuam iidem fecere quicquid hactenus Alemannici fuerat juris, omnemque adeo Sveviam, Helvetiam, Bavariam, quædam item cis Rhenum magnæ Seqvanorum provinciæ & Germaniæ primæ.

Thyringiam univerſam, uſqve ad Salam & Unſtrutum

ſtrutum amnes, adeoq; Saxoniæ fines, circa annumquingenteſimum viceſimum qvartum adjecere regno Thyringorum in Hermenfrido regum ultimo deſtructo.

Eadem tempeſtate in Gallia, qvicquid ejus Burgundiones & Weſtrogothi occupaverant: exſtincta plane Burgundionum republicâ & Gothorum potentiâ intra Hiſpaniam clausâ, in Francici regni ditionem conceſſit.

Carolo Martello Duce circa annum ſeptingeſimum viceſimum octavum, devicto Ratbodo Friſiorum Rege, regnoque eorum diſſoluto, omnis maritima Germaniæ ora à Rheni oſtiis uſqve ad Viſurgim, adjecta eſt Francorum rebus: qvod ejus reliqvum in Cimbrica cherſoneſo jam tum Friſii occupaverant Danis acceſſit, ad qvos pulſus Ratbodus confugit.

Friſios Saxones ſecuti. Sæpius etenim licet rebelles, Caroli Magni feliciſſimis armis ſubacti ſunt. Qvo ingens terrarum tractus validique ibi populi Oſtphali Weſtphali & Angarii in Francorum regni poteſtatem conceſſere, Eginhartus amplitudinem terræ deſcribens, ait: *Saxonia non modica eſt Germaniæ pars, &*

ad eam

ad eam quæ à Francis incolitur latitudine dupla putatur,cum longitudine poſſit eſſe conſimilis.

Poſt Saxoniam idem Carolus Magnus Hunnis devictis, *adjecit* (verba ſunt itidem Eginharti) *utramque Pannoniam, & oppoſitam in altera Danubii ripa Daciam; Iſtriam quoque & Liburniam atque Dalmatiam, exceptis maritimis civitatibus, quas ob amicitiam & junctum cum eo fœdus Conſtantinopolitanum Imperatorem habere permiſit.* Qvo apparet, ingentem tunc ea parte Imperio Francorum acceſſionem factam: qvippe cum Bavaria provinciarum ultima, & hujus terminus Aneſus fluvius, (ut ex Annalibus Francorum anni ſeptingenteſimi nonageſimi primi conſtat) hactenus fuiſſet.

Idem deinde Carolus Magnus (ut porro loqvitur Eginhartus) *omnes barbaras ac feras nationes, quæ inter Rhenum ac Viſtulam fluvios Oceanumq; & Danubium poſitæ, lingua quidem pene ſimiles, moribus vero atq; habitu valde diſſimiles Germaniam incolebant, ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret.* Ex qvo Eginharti teſtimonio diſcere eſt: Sclavicas aut Vedi-

B nedi-

nedicas illas gentes (Polonis tamen forte, adeoque & Sileſiis, Polonorum tum parte, exceptis; nec enim de his perinde conſtat) qvæ omnia à Sala uſqve amne, (ut *qui*, eodem teſte Eginharto, *Thyringos & Sorabos* Sclavos *tunc divi-ſit*,) ad Albim, & inde trans Albim circa maris Balthici littora uſqve ad Viſtulam, Bojohemum item ac Moraviam ad Danubium uſqve, tum temporis jamdudum, (ex qvo inde Germanicæ gentes, migratione in provincias Romani Imperii facta, diſceſſere,) impleverant; qvadamtenus in ditionem Francorum perveniſſe.

Ad hæc idem Carolus in Italia primùm omne Langobardorum regnum, exſtincto ultimo eorum Rege Deſiderio, deinceps qvoq; Exarchatum Ravennatenſem ac Pentapolin, aliaqve Romano Pontifici à patre Pipino & ſeſe donata, unà cum ipsâ Urbe Româ & jure tituloque Cæſareo, adeoque Italiam univerſam, ab Auguſta Prætoria uſqve in Calabriam inferiorem, Francorum regno adjecit. Ex omnibus ſc. Italiæ regionibus unica fere Calabria manſit in ditione Cæſarum Conſtanti-

nopoli-

nopolitanorum. Præterea verò urbs qvoqve Veneta in jus Francorum non tranſiit. Etſi enim & hanc navali prælio ſubegiſſet, idqve auſpiciis paternis Pipinus Caroli filius anno octingenteſimo decimo, eodem tamen anno pace æternâ inter Carolum & Nicephorum Conſtantinopolitanum conſtitutâ, huic per Carolum *Venetia reddita eſt*: ut qvidem diſerte memorant Annales Francorum. Veneti ipſi referunt, & Pipinum Venetæ urbis omnia non occupaſſe, & magnâ viciſſim clade à Venetis affectum, nec pacto illo pacis Urbem Conſtantinopolitano redditam, ſed *diſertis pacti verbis cautum eſſe, ut Veneti inter utrumque Imperium Orientale & Occidentale poſiti, liberi atque immunes & ab utroque ſecuri viverent.* Qvæ etſi fortaſſe minùs ſint veriſimilia, utpote qvæ adverſentur omnium ejus ævi antiqviſſimorum annalium fidei, nihil tamen noſtrâ refert, ſive credas ſive neges; cum certum ſit, urbem illam in jus Francorum non perveniſſe.

Poſtremò cum jamdudum in Galliis Aqvitaniæ & Vaſconiæ, in Germania Bavariæ

Duces potentiſſimi, regia pene poteſtate & Francorum majeſtatem vix comiter obſervantes, imperaſſent: haſce qvoqve regiones, fugatis & exſtinctis Ducibus., ſub integrum imperium Carolus iterum redegit; promotaqve armorum felicitate, *totum Pyrenæi montis jugum* (verba ſunt Eginharti) *& uſque ad Iberum amnem, qui apud Navarros ortus, & fertiliſſimos Hiſpaniæ agros ſecans, ſub Dertuſæ civitatis mœnia Balearico mari miſcetur*, adeoqve proximam Hiſpaniæ partem, qvæ hodie regnum Navarrenum Cataloniam & Arragoniæ potiſſima complectitur, occupavit.

Caput III.

De Francorum Imperii in tres partes diviſione; atque adeo de prima origine Regni Germanici aut Orientalis Francorum, ab aliis jam ſeparati.

IN hunc modum late patuit, Carolo Magno rerum potiente, adeoqve initio ſeculi noni, Francorum Imperium. In eandem potentiam ſucceſſit qvidem filius ejus unicus Ludovicus

cus, qvem Pium nuncupant: hìc & alibi tamen illa haud exiguam fecit jacturam. Cumprimis poſt non minus imprudentiâ Ludovici patris, ante tempus Imperium inter filios dividentis, & diviſionem illam non multò pòſt improbantis & mutantis, quam Lotharii filii ambitione, ſuſcitatum inter patrem & filios, imò & inter ipſos filios ferale diſſidium.

At Ludovico mortuo, poſteaqvam ingentibus præliis, cumprimis eo quod ad Fontiniacum anno 840 geſtum eſt, & ſeſe mutuò & remp. omnem miſerrime afflixiſſent, pace tandem conſtituta, tres fratres, Lotharius Ludovicus & Carolus, totidem in partes omne Francorum Imperium diviſere. Qvod ex eo nunquam in unum potuit rurſus coaleſcere. Illa partitio qvemadmodum fuerit inſtituta, accuratè eſt obſervandum; idqve ideo, qvoniam originem huic & jura ſua propria debent, cùm hoc noſtrum Germanicum ſeu (ut tum & multis pòſt ſeculis audiit, anteqvam Romani Imperii cognomentum invaleſceret) Orientale Francorum regnum, tùm Gallicum, qvod hodieqve κατ' ἐξοχὴν

Francicum dicimus, olim Occidentale Francorum Regnum nuncupatum. Non aliunde rectiùs illius diviſionis notitia poſſet peti, quàm ex Nithardo, qvi de diſſidio illo fraterno & pace compoſita qvatuor libros conſcripſit, ipſemet ut Berthâ filiâ Caroli Magni natus ita magnis negotiis illis paciſqve iſti compoſitioni à Caroli partibus admotus, niſi illius opus ævi vitium ſine ſuo mutilaſſet. Nec vero illa, qvæ ex neſcio qua Appendice Aimoini à Pithœo adjecta eſt Nithardo diviſionis formula, ad hanc rem (qvod tamen viſum fuît Pithœo) qvidqvam facit: quippe quum nobiliſſima illa tres inter fratres partitio contigerit anno 842, iſta autem Pithœana demum anno 870. Perinde atque Sigeberti quædam de hac nobili diviſione perperam ſunt inſerta *l. 4.* Nithardi *pag. 478. edition. Francofurt.* Qvapropter aliis teſtimoniis, de quorum tamen fide dubitare non poſſis, res omnis hæc illuſtranda eſt.

Atqve antiqviſſimus qvìdem, illique ævo maximè vicinus, Annalium Fuldenſium autor fuerit. Sed parum nos juvat ille, qvia limites non exacte definivit ſuis vocabu-

cabulis. Eoqve non eſt qvod illis huc adducendis immoremur. Regino autem Abba Prumienſis, pro ætate ſuâ doctiſſimus ſimul & nobiliſſimus Germaniæ chronographus, ita pene loqvitur: *Anno Dominicæ incarnationis 842 tres fratres Imperium Francorum inter ſe diviſerunt. Et Carolo occidentalia regna ceſſerunt, à Britannico Oceano uſque ad Moſam fluvium. Ludovico verò Orientalia; ſcilicet omnis Germania uſque ad Rheni fluenta, & nonnullæ civitates cum adjacentibus pagis trans Rhenum propter vini copiam. Porrò Lotharius, qui & major natu erat & Imperator appellabatur, medius inter utroſque incedens, regnum ſortitus eſt, quod hactenus ex ejus vocabulo Lotharingia nuncupatur, totamque Provinciam* (id eſt Galliam Narbonenſem,) *nec non omnia regna Italiæ cum ipſâ Roma Urbe*. Reginonis verba tranſcripſit Marianus Scotus; ac proinde non eſt qvod illum teſtem vocemus. Iiſdem autem propemodum verbis uſus quidem eſt Sigebertus etiam Gemblacenſis; qvoniam tamen nonnulla habet ille aliqvatenus diverſa, eaque magni momenti, itaque ejus teſti-

teſtimonium addere operæ erit prætium. *Deſcripto*, ait ille, *in tres partes Regno, fratres ad Urbem Galliæ Virodunum conveniunt, & inter ſe pacificantur; & datis & acceptis invicem ſacramentis, quiſque ad deſcriptas ſibi partes regni tuendas revertuntur. Carolus accepit occidentalia regna, à Britannico Oceano uſque ad Moſam fluvium; in qua parte ex tunc & modò nomen Franciæ remanſit. Ludovico orientalia regna ceſſerunt; omnis ſc. Germania uſque ad Rheni fluenta, & aliqua trans Rhenum civitates cum adiacentibus pagis propter vini copiam. Lotharius, qui major natu erat & Imperator appellabatur, omnia Italiæ regna tenuit, cum ipſa Roma; nec non & Provinciam & mediam partem Franciæ inter Scaldim & Rhenum, quæ mutato nomine ab eo denominatur Lotharingia.* Pleniùs utroqve limites diviſi Francorum Imperii, etſi paucioribus verbis, perſecutus eſt accuratiſſimus Francicæ hiſtoriæ ſcriptor Paulus Æmylius *l. 3. Convenit*, inqvit, *ut Franciæ Rex Carolus diceretur; eaque Arari, Rhodano, Scalde, Moſa, Oceano, Pyrenæo ſaltu contineretur: Ludovico Germania,*

nia Hunniaque(id eſt Pannonia utraque)*cederet*: *reliquæ opes ac Imperium* (Romanum ſcilicet) *penes Lotharium forent.*

Ex quibus teſtimoniis patet, Rhodanum flumen citra controverſiam terminum conſtitutum regni Gallici. Et verò hinc cùm alia tùm Lugdunum & Vienna ad ipſam Rhodani ripam Lotharii in ditione fuere: quemadmodum hoc tabulæ docent diviſionis illius, quam inter ſeſe Ludovicus & Carolus anno 870 inſtituerunt. Similiter verò & Moſam fuiſſe factum limitem Carolini & Lothariani regni, certum eſt. Bene tamen & Sigebertus & Æmilius monuere, non ſimpliciter omnem Moſam factum limitem; ſed inferiore illius parte, qua videtur nimium juſto ad Rhenum accedere, Scaldim amnem in locum quaſi ex conſtituto ſucceſſiſſe. Bene item monitum ab Æmylio, Ararim fluvium, ab initio ejus uſque dum Rhodano miſcetur, itidem factum fuiſſe limitem ejuſdem Gallici regni.

Sane hunc in modum omnino rem ſeſe habuiſſe, ex ſecutis negotiis rebusque manifeſtum eſt. Sed & ex ipſiuſmet Nithardi *l. 4* conſtat,

legatos Caroli Lothario obtuliſſe, per errorem, ut ille arbitratur, non tantùm quod Moſam & Rhenum interjacet, ſed quod etiam porrigitur *uſque in Carbonarias.* Tabulæ quoque ipſæ illæ quas modo laudavi teſtes (ſunt autem, quas Nithardo adjunxit Pithœus, & ex parte alii cum Aimoino ediderunt) inter ea quæ ex Lotharii bonis Carolo obvenerunt, numerant Cameracum & Tungros Epiſcopales urbes, monaſterium S. Mariæ in Deonant, Comitatum Texandriæ, in Brachbanto Comitatus quatuor, Cameracenſium, Haniojum (qui hodie eſt Hennegaviæ) Lomenſem ſive potius Lovenſem, in Hasbanico Comitatus quatuor, & Moſaviæ ut & Liugarum ſive Leodicenſis territorii quicquid cis Moſam tunc fuit Galliam verſus. Vt proinde dubium nullum ſit, ad Scaldim uſque Lotharianam portionem fuiſſe protenſam.

Audivimus porrò, non ſimpliciter Rhenum conſtitutum fuiſſe regni Germanici limitem; ſed trans etiam Rhenum urbes aliquot cum pagis adjacentibus Germanici juris fuiſſe factas. Quanquam vero urbes il-

las

las nec Regino, nec Marianus, nec Sigebertus, nec Æmylius expreſſerint: tamen ex monumentis illius ævi, cumprimis ex iis quæ paſſim memorantur cum alibi tum in Annalibus Francicis à Petro Pithœo & Marquardo Frehero editis, liquet, fuiſſe illas non alias quam Moguntiam, Wormatiam, & Spiram.

Etſi præterea ſine dubio Rhenus majori ex parte fuerit contra Lotharii portionem limes regni Germanici conſtitutus; circa ejus exortum tamen in Helvetiâ paulò aliter videtur ſeſe res habuiſſe: non Rhenum ſcilicet ſed Vrſam amnem limitem præbuiſſe. Niſi fortaſſis Vrſa tunc temporis fuerit habita Rheni portio. Sane videre non eſt, quicquam ejus quod inter Vrſam eſt & Rhenum hodie ita dictum, ſive in diviſione illa regni Lotharii, quam poſt inter ſeſe Ludovicus & Carolus fratres anno 870 inſtituerunt, Ludovico traditum, ſive alio aliquo novo pacto Germanici eſſe juris factum; etſi loca quædam Helvetiæ quæ circa Arolam uſque ad Vrſam ſunt, iſta diviſione diſertim Ludovico ceſſiſſe, memorentur. Argumen-

gumento ſane id ſatis certo videtur eſſe, in prima ſtatim diviſione iſthac Germanico regno illa fuiſſe adjecta. Quæ conjectura confirmatur teſtimonio Guillimanni, Helveticarum antiquitatum longe peritiſſimi ſcriptoris, qui diſerte *l. 3. c. 6. Habſpurgicarum Originum* ut & alibi docet, Lotharium inter alia *Helvetiæ partem ad Urſam usque* nactum. Sed quemadmodum ante diximus, forte olim Urſa Rheno accenſitus fuit.

Tale quid ſane circa Rheni ultima ad Oceanum olim hoc ipſo in negotio factum, licet obſervare. Etſi enim poſſit videri, limitem Lothario & Ludovico pariter ibi fuiſſe modicum illum Rheni alveum, qui ſolus vero fluminis ipſius nomine, non multùm infra Lugdunum Batavorum prope Cattovicum, Oceano olim miſcebatur, nunc oſtio eſt arenis obruto: ultra tamen ad Flevum uſque porrectum fuiſſe Lotharii regnum, veriſimile ex eo eſt, quod, quantum ex Tabulis diviſionis inter Carolum & Ludovicum anno M DCCC LXX factæ, liquet, Lothario tres Friſiæ partes obtigerint: id quod qua ratione fieri po-

tuit

tuiſſet, niſi ad Flevum usque Lotharii regnum fuerit productum, haud facile dixeris. Et vero Flevus quoque ipſe olim inter Rheni oſtia habitus, quod diſerte teſtantur Mela *l. 3* Plinius *l. 4. c. 15.* Ptolomæo hinc oſtium Rheni orientale audiens: procul dubiò, ex quo Druſus foſsâ factâ in Nabaliam ſive Iſalam Rhenum effudiſſet. Nec tamen cum quoquam contenderim, qui alveo illo Rheni vetere Lotharii & Ludovici regna malit diviſa. Ultra Moſam & Vahalim certe, in quæ itidem ſeſe Rhenus diffundit, uſque ad alveum illum Rheno cognominem fuiſſe protenſum Lotharii regnum, cum aliunde tum ex illis ipſis modò adductis tabulis ſole clariùs patet: quippe quæ Utrech, ſive Vltrajectum: (ut hodie plerisque audit) Comitatus item Teſtrebant & Batuam, ex illa Lotharii portione Ludovico ceſſiſſe, memorent. Et vero Doreſtadum quoq; in ditione fuiſſe Lotharii, narrant Annales Francici Pithœani anno 850. Hæc omnia autem trans Moſam & Vahalim ſunt.

Vbi obiter non poſſumus non ſaltim verbo animadvertere in eos, qui negare audent

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

 Bata-

Batavorum terras, cum primis eas quæ Hollandiæ hodie nominibus veniunt, fuiſſe quondam in ditione Francorum. Id quod etiam in elegante cætera libello Hugonis Grotii *de Antiquitate reipubl. Batavicæ cap. 4.* affirmatur. Aſt viro illi ſummo nemo non facile condonarit, quod juvenis nimio in patriæ libertatem ſtudio nonnihil in hoc & aliis peccaverit: non diſſimulandus tamen facile hic error eſt. Vt ſane taceam, quam ſit ab omni alienum veriſimilitudine, ſolos Batavos, gentem tenuem tunc & egenam, ſui juris manſiſſe: utique ne veſtigium quidem libertatis illius in omnibus iſtius ævi monumentis comparet: compareret autem memoria rei illa ætate adeo inſolitæ & magnæ. Ex adverſo conſtat, ea quæ poſt Hollandia & Zelandia audierunt Friſiæ tum accenſita: Friſiam autem univerſam devicto Ratbodo in jus Francorum conceſſiſſe. Adhoc jam tum ex Tabulis iſtis Pithœanis narravimus, Batuæ & Teſtrobantiæ Comitatus diſertim Lothario adſcriptos: qui hodie Goldriæ & Hollandiæ partem conficiunt. Nec verò aliæ ſunt inſulæ *Friſicæ* aut *Friſico littori adia-*

adiacentes tunc dictæ, quas cum anno 810 & poſt vaſtarent Normanni ac Dani aut tributis vexarent, Francorum reges ad injuriam ſuam pertinere id crediderunt, quàm quæ nunc uno Selandiæ nomine nuncupantur. Quid? quod apud ipſos Hollandos illos unanimi cõſenſu memorẽt priſca eorum monumenta, primos Hollandiæ Comites à Francorum regibus eſſe conſtitutos, & ut in horum ita pòſt Germanicorum Cæſarum obſequio vixiſſe: de libertate autem illa populari, vel à populo creatis Comitibus, nuſquam vel gry reperiatur. Vt proinde nullum ſit dubium, novitium commentum eſſe illam quæ nunc fertur fabulam. Sanè ante annum ſuperioris ſeculi octogeſimum forte nuſquam audita eſt. Verum hæc obiter.

CAPUT IV.

De Imperii ſive Regni Germanici primis finibus.

EX hiſce quæ modò adduximus jam non difficile forte fuerit definire Germanicum regnum, quale illud primo fuerit conſtitutum, & devenerit in poteſtatem Ludovici.

Etenim

Etenim contra Galliam limites ejus qui fuerint, jam audivimus.

A Flevo autem ſive Rheni cognomine alveo deinceps Oceanus Friſicus terminum præbuituſque in Eidoram amnem. Hic videlicet diſtinxit Saxoniæ & Daniæ fines; idque cum jam antehac, tum ex pacto primùm inter Carolum Magnum & Hemmingum Danum Anno 811 (teſtibus Annalibus Francorum, Adamo Bremenſi, Alberto Stadenſi & aliis) inito, & non multò poſt Ludovico Pio Cæſare inter Saxones & Danos repetito. Et verò Annales illi Francorum quos Hermannus Nuenarius Comes edidit, de Godofredo rege Danorum ita loquuntur ad annum DCCCIIX: *limitem regni ſui qui Saxoniam reſpicit vallo munire conſtituit, eo modo, ut ab orientali maris ſinu, quem illi Oſterſalt* (forte rectiùs *Oſterbelt*) *dicunt, usque ad occidentalem Oceanum, totam Egidoræ fluminis aquilonarem ripam munimentum valli prætexeret: una tantum portâ dimiſſa, per quam carpenta & equites emitti & recipi potuiſſent.* Hunc Saxoniæ & Da-

& Daniæ limitem, quaſi ratihabitum eſſe pace inter Carolum Magnum & Hemmingum Danum conſtituta, ex iiſdem Annalibus cum Nuenarianis tum Pithœanis manifeſtum eſt. Illi ajunt: *congredientibus ex utraque parte utriuſque gentis, Francorum ſcilicet & Danorum, duodecim primoribus ſuper fluvium Egidoram, datis viciſſim ſecundum ritum ac morem ſuum ſacramentis, pax firmatur.* Clarius id expreſſum eſt ab Adamo Bremenſe cap. 11. *Hemmingus rex pacem cum Imperatore faciens Egidoram fluvium regni terminum accepit.* Pene iiſdem verbis Albertus Stadenſis ad annum 810: *Extincto cœlitus Godefrido, Hemmingus patruelis ejus ſucceſſit, qui mox pacem cum Imperatore faciens, Egidoram fluvium regni ſui terminum accepit.* De Ludovici Pii in Daniam expeditione Annales Nuenariani ad annum 815 ita ſcribunt: *Tunc omnes Saxonici Comites, omneſque Abotritorum copiæ cum legato Imperatoris Balderichò, ad auxilium Heriolto ferendum, trans Egidoram fluvium in terram Nordmannorum nomine Sinlendi perveniunt.* Iidem notant anno 828, Godfridi

Dani filios *contractis ſubito copiis ad Marcham veniſſe, & Francos in ripa Egidoræ fluminis ſedentes ac nihil tale opinantes adortos.* Quæ verba ſatis indicant hanc eſſe illam marcham, ſive hunc limitem ſignari ab iiſdem Annalibus, qvando narrant, juſſu Ludovici Pii Cæſaris anno 825 pacem cum Danis confirmatam *in eorum marca.* Nec vero eſt qvod qvenqvam turbet inſtitutus à Ludovico Pio illo Hamburgenſis Archiepiſcopatus, per omnem ſeptemtrionem, Daniam, Sveoniam, Norvegiam, Gronlandiam, Islandiam aliasqve regiones limitibus ejus extenſis, prout legere eſt in Tabulis Cæſariis qvas Lindenbrogius publicavit: non enim ſacer conatus iſte Pii Cæſaris populos illos ſub Chriſti jugum mittendi ad Imperii vim qvicqvam attinet; eòqve nec in illos jam Chriſtiano ordini accenſitos qvidqvam juris ſive ille ſive ſuccedentium Regum Cæſarumqve alius ſibi iſthoc nomine unqvam arrogavit. Vt Saxoniæ igitur, ita & Francici Imperii terminus certus tum Egidora fuit.

Vbi obiter non poſſumus non notare etiam

iam aliqvid, de Saxoniæ illius Tranſalbinæ finibus orientalibus qvales tunc fuere. Namqve Adamus qvidem Bremenſis *cap. 62* tradit, ita à Carolo & cæteris Imperatoribus diviſos à Sclavis Saxones, ut præter alia amnis Suentina in Balthicum mare effuſus utriuſqve populi limes ſit. Qvodeqvidem haud negaverim â Carolo ita conſtitutum circa annum DCCCXI. Annales enim hiſce verbis ad annum DCCCIV utuntur: *Imperator in Saxoniam ducto exercitu, omnes qui trans Albim & in Wihmvodi habitabant Saxones cum mulieribus & infantibus tranſtulit in Franciam, & pagos Tranſalbianos Abotritis dedit.* Hac ratione videtur omnis Saxonum Tranſalbina terra Abortis Venedicæ genti ceſſiſſe. Aſt ſeptimo circiter anno pòſt facta in patriam eſt exulibus redeundi licentia; atqve ita pars priſcæ Saxoniæ videtur ab exilio reverſis reddita, limitibus illis qvos definit Adamus circumſcripta. Ea de re legitur in Tabulis illis Ludovici Pij Cæſaris modò laudatis: *Vnde poſtquam terram Tranſalbianorum, laxata captivitate, quam ob multam perfidiam in ipſis*

Chriſtianitatis initiis patratam , per ſeptennium paſſi ſunt , ne locus ille à barbaris (hoc nomine Danos ſignificatos colligere eſt ex ijs qvæ Annales de Egberto & ſtructa ab illo civitate Eſſesfelda anno DCCCIX narrant colligere eſt) *invaderetur, Ekeberto Comiti reſtituere præceperat. Poſtmodum vero captivis optatam ad patriam undique confluentibus, eandem parochiam cuidam presbytero Herede nomine ſpecialiter commendavit.* Antehac autem multo latius patuiſſe ibi Saxoniam & quidem uſque ad Penem & Eldam amnes, haud obſcure indicant Tabulæ, quibus ille Carolus Magnus Verdenſem Epiſcopatum primus anno DCCLXXXVI inſtituit. Etenim extra Saxoniam noluit quidem ille διοίκησιν iſtam exporrigi, ut ipſæ illæ tabulæ docent : trans Albim tamen eos illi terminos dat , ut facile appareat, latiores tum ibi Saxonum res fuiſſe, nec à reditu exulibus omnem terram redditam , ſed partem longe eximiam ejus Abotritis relictam. Tabulæ illæ hactenus non ſunt publicatæ, eoque forte haud injucundum fuerit ex ipſo autographo ſaltim ea hic dare qvæ ad

fines

fines Epiſcopatus illius Tranſalbinos pertinent. *Dehinc trans Albiam, ubi Bilena merigitur in Albiam; dehinc in ortum Bilena: inde ubi Travena abſorbetur à mari: deinde uſque quo perveniatur ubi Pene fluvius currit in mare Barbarum: inde in ortum ejusdem fluminis, hinc in Eldam, dehinc in Albiam.* Videtur ejus rei memoriæ poſtea datum, ut Pene fluvius terminus Hamburgenſis Archiepiſcopatus conſtitueretur, Sclavoniæ illius reliquæ ſacrâ curatione Magdeburgenſi relictâ: idquod refert Adamus Bremenſis *cap. 61.*

Verum hæc obiter. Ad Eidoram Saxoniæ atqve adeo Francici Imperii contra Danos terminum veterem ut tandem revertamur: etiam qvo tempore inter filios Ludovici Pii inſtituta eſt diviſio illa, amnem illum pari ut ante ratione finiiſſe ibi Francorum ditionem, diſertè teſtatur Witckindus Corbejenſis l. 1. *Ludovico*, inquit, *à Rheno usque ad fines Illyrici & Pannoniæ, ad Eidoram quoque fluvium & terminum Danorum imperium erat.* Confirmatur idem verbis Annalium Pithœanorum anno 873. Hic enim auctor diſerte narrat

pacém inter Ludovicum hunc & Danicos reges initam, miſſis utrinqve legatis *ad fluvium Egidoram, qui Danos & Saxones dirimit.* Ut proinde illis qvidem utriuſqve Imperii finibus adverſum Danos, nullum amplius dubium ſuperſit.

Inde vero haud dubie mare Balthicum terminavit Francorum Imperium, idqve forte usq; ad Viſtulam. Forte inquam: nec enim certò dixeris fluvium illum ut Pruſſos ita Polonos etiam à Germanici regni finibus diviſiſſe, cum nihil hujus liquido memorent Annales, & poſt Carolum Magnum, concidente reipublicæ vi, forte ijs in locis auctoritas Francorum nonnihil mutaverit. Veroſimile interim eſt, ad Pruſſos uſqve etiam tunc extenſam ibi reverentiam, adeoqve ſaltim hactenus manſiſſe Viſtulam regni limitem, utpote qvi jam tum Pomeraniam ac Pruſſiam diviſert. Polonia verò cum ſerius Germaniæ colla ſubdiderit, ipſa vero cis Viſtulam ſeſe porrexerit ad Oderam imo Bojohemum uſqve, ab oriente illa qvidem parte Viſtula non potuit eſſe pro termino. Ut merito forte dixeris, ibi qvidem ijs-

dem

dem illis Germaniæ regnum finibus fuiſſe tum clauſum, quibus etiamnum hodie à Polonia diſtinguitur: niſi qvod Sileſia itidem extra fines collocanda veniat, utpote qvæ multis demum poſt ſeculis à Polonia avulſa ſit.

In eodem latere infra Polonos ad Danubium uſqve obſervare qvidem eſt fluminis Mari accolas Marahenſes, qvos pleriqve nunc Moravos appellant, ditione Francici regni tum comprehenſos: ultra autem eos nihil. Quum latius tamen patuerit tum Marahenſium ditio, utpote qvæ regni nomine venerit, & Zuentepolco rege in ordinem per Arnolphum Cæſarem Ungarorum auxiliis redacto, plurimum amiſerit priſtinæ potentiæ, haud licet fines ejus exacte definire, etſi ultra Carpatum montem occupaſſe Daciæ partem per ſit veriſimile. Infra Danubium vero, ultra Pannoniam illam qvæ hodie Auſtria audit & Illyrici fines, regnum Germanicum videtur iſthac tempeſtate non amplius extenſum. Sane in Annalibus illorum temporum non reperias veſtigia late protenſi, ut Carolina

ætate, Imperii ſive in Daciam, ſive in Iſtriam, ſive in Liburniam; multò minus Dalmatiam. Et vero jam tum Ludovico Pio Cæſare, poſt annum 825, defeciſſe ibi vim Imperii, atque ita quicquid hujus terræ hactenus fuerat juris Francici, ab Hunnis ſive Hungaris potius, cumprimis vero à Bulgaris, ferociente tunc admodum Scytico populo, ſenſim videtur fuiſſe occupatum. Itaque ut tantum paucis iſthæc complectar: Carintia, Carniola & Marchia Venedica, Marchia item Orientalis, quam hodie Auſtriam nuncupamus, limitaneæ tum fuerunt, ea quidem parte, perinde ut hodie, regni Germanici provinciæ.

Contra Italiam videntur manſiſſe regni ejuſdem noſtri fines illi, qui hactenus fuerant durante Langobardorum republ. Poſſederunt autem illi Ciſalpina quidem proxima omnia; Inalpinarum autem terrarum parùm, potiore earum parte occupata jam à Bavariis & Alemannis: quemadmodum præclare ab Aventino, Wigulejo Hundio, & aliis proditum eſt. Tranſalpinum ijdem nihil habuerunt: niſi quod Forojulienſis Ducis in Stiriam & Carintiam

rintiam uſqve potentia fuiſſet diffuſa. Verum has binas provincias jam tum Ludovicus Pius ab Italia ſejunxerat, indignante licet filio Lothario. Quod Paulo Æmylio recte eſt obſervatum. Verba ejus hæc ſunt. *Lotharius etiam indigne tulerat regnum Italiæ opesque ſuas imminutas, abrogato in Stiriam Carintiamque jure Ducatui Foro Julienſi: per iram Auguſti, quod Baldricus Foro Julienſium Dux, Pannonici limitis cuſtos, Bulgaros recentis fœderis immemores vim facientes non arcuiſſet finium ingreſſu. Foro Julienſis enim Ducatus viribus firmari res Italicas, Lotharius arbitrabatur. Ea vero res mirum in modum Germanorum in Auguſtum ſtudia accendit, quod quicquid Lothario Italisque ademptum fuerat id Germanis reddebatur.* Hactenus Æmylius. Utramqve autem illam regionem, Stiriam ajo & Carintiam, manſiſſe in ditione Ludovici Germanici, ex hiſtoriis illius ævi clariſſimum eſt. Hoc unico itaqve excepto non obſervare eſt circa fines antiqvos hîc quidem loci inſigne aliquid mutaviſſe. Non legere etiam eſt, poſtea aliquando factam circa fines

mutationem. Ut proinde merito dixeris ; ijſdem , qvibus hodie regnum Germanicum continetur , finibus , per illam ſolennem diviſionem Francici Imperij ab Italia illud fuiſſe diviſum.

Caput V.

Non omnia finibus illis contenta in pari obſequio tum fuiſſe ; & quando quave ratione perpetua unio Imperii illius cœperit.

QUanqvam vero in hunc modum late tum patuerit Germanicum illud regnum , duo tamen cumprimis ſunt obſervanda. *Alterum* eſt , non omnia hiſce finibus concluſa jam tum proprie dictas fuiſſe illius regni provincias: ſed perqvam nobilem Germaniæ partem , & quidem pene omnem illam, qvam Venedicæ gentes incoluerunt , vix plus quam comiter regiam vim obſervaſſe ; mox & hac cum religione Chriſtiana abjecta , Sclavos plæroſque Tranſalbianos in libertatem ſeſe aſſeruiſſe, adeoque non niſi armis denuo pedetentim victam Germanici juris vere ac ſine con-

trover-

troverſia eſſe factam: idque ex parte poſt varios caſus ſeculo demum duodecimo & decimo tertio. Quam rem cum præ aliis jam olim ſingulari opere Helmoldus Butzovienſis & Arnoldus Lybecenſis pene σύγχρονοι, & multò pòſt omnium pleniſſime in *Vandalia ſua* perſecutus ſit Crantzius, inde potiſſimum fuerit operæ pretium diſcere.

Alterum quod merito obſerves eſt, qvod illo quidem tempore qvando Germanicum regnum diviſione iſta eſt conſtitutum & ab aliis terris ſeparatum, nondum fuerit cautum de ipſo illo regno non dividundo. Hinc mortuo Ludovico Germanico ſtatim in tria regna, paris omnia dignitatis, pro numero filiorum, id quod unus Ludovicus poſſederat, fuit diviſum. In ea re unum duntaxat adducam teſtem; qvod plures citare nihil attineat. Eſt ille autem Otto Friſingenſis l. 6. c. 6. *Ludovici filii conventione facta regnum paternum dividunt. Et Carolomannus Baiovariam, Pannoniam, Carentanum, Bohemiam, Moraviam: Ludovicus Orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Friſiam, Lotharin-*

giam: Carolus Alemanniam & quaſdam civitates Lotharingiæ, propter vini copiam, accepit. Ex qvibus verbis ſimul diſcere id eſt qvod modò diximus, Venedicas regiones plerasqve in verarum provinciarum cenſu minime tum eſſe habitas. Hac nova autem diviſione vere tria regna, quorum uni in alterum nihil eſſet juris, fuiſſe inſtituta, liquido ex ejus ævi ſcriptis apparet.

Verum bono fato accidit, ut ſtatim poſt modò memoratorum Carolomanni & Ludovici ἀπαίδων (ſi de legitime natis ſermo ſit) obitum, cum alia tum tria hæc Germaniæ regna in unam iterum rempubl. coaluerint ſub Carolo fratre tertio, qvi à corporis obeſitate Craſſus audit. Et verò exinde ſummo Germaniæ commodo, nulla Regni, (Germanici quidem, quale illud primum Ludovicus Pij filius nactus eſt) Germanici inqvam regni diviſio facta nulla eſt. Sed & Zuentiboldo Arnolphi nothi filio notho cum Regio titulo ceſſit qvidem anno DCCCXCVI Lotharingia (de regia enim dignitate dubitare cum nonnullis, nos vetant præter alia plurima binæ tabulæ qvas exhibet Wilhelmus Heda in hiſtoria Epi-

ſcopor.

ſcopor. Trajectenſium) paucorum tamen etiam id annorum fuit ; atqve ita in corpus Germanici Imperii ipſamet qvoqve Lotharingia rediit. Num lege lata tamen aliqva publica ità in perpetuum conſtitutum fuerit, an conſuetudine introductum , haud certo definieris. Nec enim legis alicujus ſuperant veſtigia in antiqviſſimis etiam monumentis. Et tamen vix eſt veriſimile, rem tantam ſola aliqva conſuetudine potuiſſe ſtabiliri. Sane cum Carolo Craſſo nulli , Arnolpho unicus tantum fuerit legitime natus filius Ludovicus, huic iterum ut & Conrado Franco nulli fuerint filii, haud injuria dixeris, ſenſim hac ratione id uſu fuiſſe introductum. At verò obſervare eſt, etiam in Galliis inter Ludovici Tranſmarini filios regnum illud præter morem veterem non fuiſſe diviſum, atqve idem ex eo usqve in Capetana familia ſemper obſervatum. Itaqve merito ſuſpiceris,utrobiq; lege tandem aliqva diviſionem omnem prohibitam. Et qvidem factum id in Germania fortaſſis, ſtatim circa Arnolphi ætatem ; utpote qvi primus non tam jure hereditario quàm procerum

liberiore conſenſu regnum fuerit conſecutus, legitima ſobole Carolinæ familiæ in Germania jam exſtincta. Certe hac occaſione ex procerum conſilio ita inſtitutum eſſe, per mihi fit veriſimile. Quod ipſum nonnihil confirmatur eo, quod Arnolphus filium Zuentipoldum Lotharingiæ regem conſtituturus, Wormatiæ in publico Regni conventu conſenſum Ordinum imploraverit: ceu referunt hiſtoriæ.

Caput VI.

Imperii Francorum tertiam Lotharii Cæſaris portionem paulatim Germanico Regno acceſſiſſe; & quemadmodum hujus pars, quæ Lotharingiæ regnum olim audivit, facta fuerit juris Germanici.

Cœterum qvanto Germaniæ bono prohibita eſt diviſio, tanta felicior illa fuit in dilatandis ſui Regni terminis. Enimvero tametſi initio inter illas tres portiones Francorum Imperii ea quæ Ludovico ceſſit minus reliquis ſplenduit; paulatim tamen & ipſa ſummum decus à cultura accepit, & majeſtatem ac vim ſuam cùm per omnem illam quæ Lotha-

Lothario Cæſari obtigerat partem, tum in vicina alia longe lateque extendit.

Initium fortunæ & augmenti à Lotharingia factum. Erant Lothario Cæſari filii tres: Itaque totidem in regna, ex more ævi, tertia illa pars Francici Imperii diviſa eſt. Ludovico Italia cum Cæſarea dignitate: Carolo Provincia, ſeu Gallia Narbonenſis: Lothario quicquid reliquum fuit paternæ hereditatis trans Alpes, quod ſive jam tum ſive ab hoc Lothario Regnum Lotharii aut Lotharingia dictum obtigit. Omnia hæc pedetentim ceſſerunt Germanico juri: initio facto, ut diximus, à Lotharingia.

Mortuo Lothario Rege Lotharii Cæſaris filio, illam omnem occupare quidem niſus eſt Carolus Calvus Gallicanus, ſed repulſus eſt à fratre Ludovico Germanico. Itaque anno 870 inter duos fratres illos (jure an injuria, cum adhuc viveret heres proximus Ludovicus Cæſar, jam non diſputo) duas in partes regnum Lotharingiæ diviſum eſt. Quid tum factum fuerit Germanici, quid Gallici juris, accurate diſcere eſt ex Appendice Aimoini &

capite ſequente à nobis dilucide ac diſtinctim magis exhibebitur. Carolo illo Calvo & filio ejus Ludovico Balbo defunctis, cum in Gallia rerum potirentur duo filii nothi illius Balbi, & legitime natus Carolus Simplex infans eſſet, ſeu injuriis Caroli Calvi & Ludovici Balbi; ſive qvod in Lotharingia res novas moliretur Hugo Lotharii ex pellice Waldrada filius, & rebus gerendis Calvi poſteritas eſſet impar, ſeu aliis de cauſis inductus, omnem omnino Lotharingiam, etiam illam quam Galli per decennium tenuerant, Germanico regno ſuo adjecit anno poſt octingenteſimum octogeſimo Ludovicus Ludovici Germanici filius. Annales Francici Pithœani ita hanc rem narrant, quaſi bona cum filiorum iſtorum Ludovici Balbi gratia id factum fuerit. *Rex Ludovicus*, ajunt, *in Galliam profectus, filios Ludovici* Balbi *ad ſe venientes ſuſcepit*, (hoc eſt, in patrocinium ſuum recepit) *totumq́; regnum Lotharii ſuæ ditioni ſubjugavit*. Annales Bertiniani diſtinctius rem illam narrantes produnt, conſenſu procerũ Franciæ Occidentalis & Lotharingiæ id factum eſſe: qvo vim Ludovici ab ipſiuſmet Franciæ Occidenta-

cidentalis occupatione, (quam facilem ipſi ſpondebant Gozlenus Abbas & Chuonradus Comes, viri magnæ auctoritatis ac factioſi,) averterent. *Audientes autem*, ajunt, *Hugo ac Boſo & Theodoricus & illorum ſocii, quæ Gozlenus & Chuonradus cum illorum complicibus machinabantur, miſerunt Vultarium Epiſcopum Aurelianenſem, & Gotramnum & Anſcherum Comites, ad Ludovicum apud Viridunum, ut ei offerrent partem de regno Lotharii junioris* (Lotharii Cæſ. F.) *quam Carolus* (Calvus) *contra fratrem ſuum Ludovicum* (Germanicum) *ipſius Ludovici patrem acceperat: ut acceptâ illâ portione Regni in regnum ſuum rediret, & quod reliquum de regno patris ſui Caroli* (Calvi) *Ludovicus* (Balbus) *habuit, filiis ſuis conſentiret. Ludovicus verò & ſui acceptam habentes talem oblationem, cum dedecore Gozlenum & Chuonradum ac complices illorum rejecerunt, & accepta Regni portione ſibi oblata, ad palatium ſuum Franconofurd rediit.* In hunc modum univerſæ Lotharingiæ compos factus eſt Ludovicus ille Ludovici Germanici filius & Pij Cæſaris nepos. Et vero ex eo Hu-

gonem Waldradæ filium compeſcuit, ipſumq; Cameracum & omnem pagum Hasbanicum, juris antehac Gallici, tenuit; ceu liquet ex verbis Pithœanorum Annalium ad annum 881.

Manſit citra controverſiam Lotharingia omnis(ſi excipias deſectum inde anno 888 Burgundiæ Juranæ regnum, de quo ſigillatim poſtea) in ditione Germanicorum Regum uſque ad annum 915, ſi credimus Sigeberto; aut potius 912, ut ex varijs diplomatibus recte colligit Jacobus Sirmondus: quando *Carolus Simplex* Galliæ Rex *virtute ſuorum Lotharingiam pene omnem recepit*, ut loquitur Æmylius, & ex illo Joannes Tilius in *chronico*. Quod non mirum eſt accidiſſe, quia fractæ tunc miſere erant per Ungaros & civiles diſſenſiones Germanici regni vires. Idem verò *Carolus* anno 922 *reddidit Lotharingiam*, (verba ſunt itidem Æmylij pariter & Tilij) *Germanorum regi, quo majus ab illo auxiliū impetraret*. Illam rem hiſce verbis narrat Otto Friſingenſis l. 6 Chronici ſui cap. 18. *Itaq; cum* (*ſecundum quod utrosque*, Germanicos ſcilicet & Gallicos, *ſcriptores concordare diximus*) *Henricus cis Rhenum regnaret, & de Belgica cum Carolo diſce-*

ptaret,

ptaret, ex voluntate amborum, ad hujus litis ſcrupulum decidendum, die in oppido Bunne conſtituta, Belgica Henrico ceſſit: ac Carolo Celtica tantum & Aquitania, parsque Lugdunenſis (Burgundia Regem pro ſe habente) remanſit. Et ſic Regnum quod Francorum dicitur, ex paterna hæreditate Belgicam Galliam cum Palatio Aquis & majori parte Franciæ perdidit. Nihil tamen hujus legas in Tabulis fœderis iſtius, quas poſt Sirmondum Aubertus Miræus *cap. 25 Codicis donationum* edidit. Nihil etiam ejus habet Frodoardus: imò ex chronico ejus conſtat, Lotharienſes proceres in partes primum Roberti inde Rodulphi, quos factioſi contra Carolum Simplicem reges conſtituerant, inclinaſſe. Idem tamen ſub finem eorum quæ anno 925 contigere, ita ſcribit: *Heinrico* (is erat ille Auceps dictus) *cuncti ſe Lotharienſes committunt: & ipſe Berdino Dadonis Epiſcopi nepoti Epiſcopium Virdunenſe concedit. Qui & expulſo Hugone presbytero, cui Rodulfus illud dederat, ibidem ordinatur Epiſcopus.* Et vero hoc demum anno ab Heinrico Lotharingiam occupatam, etiam alij Annales

&hiſtorici referunt. Quo pertinent quæ narrat Witikindus *libro 1.* de data Giſelberto in matrimonium ab Henrico Aucupe Gerberga filia: quo ſibi fidam redderet Lotharingiam, novarum aliàs rerum cupidam & turbulentam.

Quanquam autem tunc conveniſſet, & quamdiu quidem Henricus vixit ac Rodulphus rex, omnia integra manſerint, h. e. uſque ad annum 936, paulo tamen poſt Ludovicus Tranſmarinus Caroli illius Simplicis filius noluit acquieſcere; ſed contra pacta conventa, ut ipſe fatetur Frodoardus, rebellantes Lotharienſes in clientelam ſuſcepit. Frodoardus anno 939: *Lotharienſes regem ſuum Ottonem* (Magnum) *deſerunt, & ad Ludovicum* (Transmarinum) *regem veniunt: qui eos recipere diſtulit ob amicitiam quæ inter eos, legato ipſius Ottonis & Arnolfo Comite mediante, depacta erat.* Ibidem: *Lotharienſes iterum veniunt ad regem Ludovicum, & proceres ipſius regni, Gisleber-tus ſc. Dux & Otto Iſaac atque Theodericus Comites, eidem ſe Regi committunt. Epiſcopi vero quoniam Rex Otto eorum detinebat obſida-*

tum,

tum, Ludovico Regi ſe committere differunt. Idē verò Frodoardus notavit, ipſo illo anno cum Giſilbertus, caput factionis, Rheno ſubmerſus perijſſet, plæroſque Lotharienſium ad officium & obſequium Ottonis redijſſe: & anno 942 in ſolenni conventu Otthonis & Ludovici regum, procerumqve utriusqve partis, pacem denuò & amicitiam conſtitutam. Ut proinde vel hinc pateat, Ludovicum Tranſmarinum deſijſſe tandē Ottoni Lotharingiæ nomine moleſtus eſſe: deſperatis ſcil. rebus, & quod Ottonis potentiſſimi affinis ope ad ſuos compeſcendos unice indigeret. Itaque & hac vice iterum ex pacto Gallus jus omne quod prætendebat, Germaniæ tranſſcripſit. Æmylii ipſiusmet verba ſunt: *Francus Rex, affinitate cum Othone juncta* (Gerberga nimirum Othonis ſorore ducta) *Lotharingiæ ſpem amiſit*. Friſingenſis l. 6. c. 29. *Rex Otto rurſum Belgicam ingreditur, totamque in ditionem accepit. Et exhinc provincia illa à Regibus Teutonicorum absque contradictione poſſidetur.* Notatu digna ſunt, quæ iſta de re habent Mejerus & Marchantius hiſtorici Flandrici, l. 2. hiſtoriæ ſuæ. *Otto*

Cæſar, ait Mejerus, *magnum toti Flandriæ incuſſit terrorem, incendiisque ac rapinis quaquapoſſet graſſatus, Gandavum populabundus pervenit.* Paulo poſt: *Ad hoc Cæſar terram Quatuor officiorum occupavit, foſſamque Hontam duxit, quam Othoniam dixit ac finem Imperii eſſe voluit.* Marchantius ſcribit: *Aſſidua Arnolpho Flandro ob limites Flandriæ cum Francis controverſia fuit, magnaque contentio cum Ottone I Cæſare, validam arcem Gandavi opponente, foſſamque Ottingam ducente, quam Imperii metatorem limitrophum eſſe voluit.* Eſt autem Honta vel foſſa Othoniana ea quam hodie Scaldem Occidentalem nuncupamus. Quo apparet, inſulam Valacras & Sydbevelandiam, controverſi antea juris, per foſſam hanc Germaniæ acceſſiſſe. Meminerunt & alii caſtri novi Gandæ ab Ottone fructi, ejusque primi Comitis Wicmanni. Aubertus Miræus *cap. 35. Codicis donationum* notat ex chronico mſ. Gandenſi, huic Comitatui quatuor villas cum appendicijs fuiſſe ſubjectas, quæ hodie quatuor Ambacti vulgò (Mejerus *officia* nominabat) vocentur: *Aneda,*

Bochout,

Bochout, Axel & Hulſt. Ut proinde ultra Scaldim limes Imperii fuerit promotus.

Non tamen vel ita omni ex parte quieta reddita tunc fuit (quod Otto quidem Friſingenſis modò dicebat) Lotharingiæ poſſeſſio. Lotharius enim Ludovici Tranſmarini filius bis Lotharingiam infeſto exercitu, jura quæ ſua credebat repetitum, invaſit, ſemel anno 977, iterum anno 984, Ottone II. & III. Cæſaribus. Gandam quoque Gallico juri redditam ab illo, colligere eſt ex tribus illis Tabulis quas exhibet Miræus capite 35, 36, & 37 *Codicis donationum piarum.* Wilhelmus Nangius in Annalibus à Pithœo editis, narrat, (ſi rectè eum capio) ita anno 980 rem omnem compoſitam: ut Cæſar à Gallo in beneficium ſive feudum reciperet Lotharingiam. *Lotharius* (ait) *rex Francorum, contra voluntatem Principum regni ſui, Remis pacificatus eſt cum Othone Imperatore, deditque Othoni in beneficium Lotharingiæ ducatum. Quod magis corda prædictorum Principum contriſtavit, & maximè Hugonem Capicius Pariſienſem Comitem, & Heinricum fratrem ejus ducem Bur-*

gundiæ. At vero cum nihil tale vel Æmylius habeat, vel alius aliqvis accuratior rerum iſtarum ſcriptor, manifeſtò patet, monacho illi Gallicano ſequioris ævi, qui demum poſt annum 1300 vixit, adeoque non eſt idoneus teſtis, credendum non eſſe. Tilius diſerte in chronico, anno 980: *Ad Charum fluvium ab Ottone & Rege itur in colloquium, ubi jurejurando ſancitum eſt fœdus.* Iterum anno 984: *Novo Imperatori* (is erat Otto III) *Rex Lotharingiæ ducatum invidebat, quem cum invaſiſſet paulo poſt fœdus inierunt.* Neque vero potentiam Ottonis & imbecillitatem Galli æſtimanti Nangiana illa narratio poterit facilè perſuaderi. Ipſe Nangius ita loquitur: *Anno 885, Lotharius rex videns Othonem Imperatorem, Othonis filium, virtute ſuorum militum proficere, mandatis & apicibus ejus obtemperans, Virdunum urbem reddidit, & Godofridum Comitem de carceribus liberavit, tractatumque concordiæ cum patre ſuo jam pactum, cum eo ſtabilivit.* Quæ totidem penè verbis habet Sigebertus Gemblacenſis in chronico. A quibus tamen diſſentiunt quæ refert Gerbertus

bertus

bertus *epiſtola 72.* Quid? quod ex Gerberti illius, συγχρόνου ſcriptoris eoque teſtis locupletiſſimi, epiſtolis liqueat, Lotharium Regem non tam de invadenda Lotharingia anno 984 cogitaſſe, quàm de illa vindicanda ab Henrici Bavari conatibus, in uſum Ottonis III adhuc pueri conſobrini & ſororij ſui filij. Id præclare adeo demonſtravit doctiſſimus Blondellus in ſuo *Barro Campano-Francico pag. 89,* ut ſolum illum conſulere ſatis ſit.

Henrico II Cæſare Balduinus Flandriæ Comes Gallorum rebus addictus, Valentinianas oppidum nobile aliaq; vicina ignobiliora cum occupaſſet, Cæſar illum quidem valido exercitu domuit: *ſic tamen quoque* ut ſcribit Æmylius, *in conditiones deſcenſum, ut Auguſtus non Valentinianas modò Comiti relinqueret, ſed & Valacras adderet, iſque ſeſe beneficiarium, ejus rei nomine, Cæſaris profiteretur.* Addit paulo poſt Æmylius: *Pace terris veniaque à numine reddita, Henricus Cæſar Robertusq́; Rex* (Hugonis Capeti is erat filius) *ſuper Charum fluvium cum delectiſſimis Ducibus Comitibusque ad colloquium congreſſi ſunt; pace fida ſubſecuta inter Regnum Impe-*

riumque. Non multo ante autem ſcripſerat: *Belli inter Francos Germanosque redintegrandi cauſa fuit, eadem quæ ſæpius antea, incertum adhuc Lotharingiæ jus.* Et vero jam tum citra controverſiam omne illud Lotharii regnum Germaniæ conjunctum erat.

Qvo loco monendum omnino eſt: Lotharingiam, cum primum uniretur regno Germaniæ, habitam qvaſi ſui juris regnum, ſub uno eodemqve capite Rege. Recte ſane hoc etiam probat is qvem ante laudavimus Blondellus *pag. 26. & 27.* Et vero Otto primus id nominis Imperator diſerte ſeſe dixit *Regem Lotharienſium & Francigenum.* Verumtamen & ille hoc titulo rariſſime eſt uſus, & poſt illum forte nemo. Sed & ille ipſe Regni titulus ſenſim exolevit jam tum ſeculo undecimo. Atqve ita Lotharingia in unum cum Germaniâ corpus magis magisqve concrevit, & communi Imperii Romani titulo cepit appellari.

CAPUT VII.

Ambitus veteris regni Lotharingici ex Tabulis antiquiſſimis proponitur: ſimulq́ Barrum Ducis Regno illi jam olim accenſitum eſſe, oſtenditur.

QUemadmodum omne Lotharingiæ regnum, ipſamet Galliâ jus ſuum cedente, æterno fœdere Germaniæ acceſſerit, & in unum reipubl corpus coaluerit, hactenus diximus. Videtur vero non abs re futurum, ſi expreſſius nonnihil indicemus limites ejus contra Galliam; ne qua controverſia inde oriatur, aut quæ orta eſt, firmis rationibus munita tollatur è medio. Eſt autem hodie qvoqve lis non levis de Barri Ducatu: qvem juri ſuo Gallia vindicat, tanqvam Gallico in ſolo extra regnum Lotharingiæ ſitum, Lotharingica Principum domus Germanico Imperio ceu Lotharingici regni portionem aſſerit. Partes illas utrinqve animoſe propugnantibus duobus longe harum rerum peritiſſimis ſcriptoribus, altero Joanne Jacobo Chiffletio in *Commentario Lotharienſe*, altero Davide Blon-

Blondello in *Barro Campano-Francico*. Etſi enim jam tum capite tertio de finibus illis allata ſint in medium teſtimonia ex antiquiſſimis monumentis, ſimul tamen eſt monitum, ſcriptores illos ἐν πλάτει quidem omnia definire non exacte tamen; ut ſolet fieri ab obiter agentibus. Videtur autem univerſus ambitus Lothariani regni, qualè quidem illud fuit anno DCCCLXX, quàm rectiſſime omnium poſſe colligi ex Tabulis illis, quas ſæpe jam memoravimus, quibus Ludovicus Germanicus & Carolus Calvus fratres duas in partes omne illud regnum diviſere. Eòque commodum fuerit illas hoc loco proponere velut cynoſuram. Verum enimvero ex Aimoini quidem Appendice illas non niſi perquam mutilas deprompſeris: paulò meliores exhibuit ex Bellovacenſi & ſuo codice Petrus Pithœus: remedium felicius attulit Jacobus Sirmondus in *Capitulis Calvi*: ſed & hunc ſuperavit, niſi fallor, Aubertus Miræus. Igitur hujus opera utentes dabimus Tabulas illas, quales habentur *capite viceſimo Codicis Donationum piarum*; explicationibus quas addidit Miræus non omiſſis.

Anno

ANNO Incarnationis Dominicæ DCCCLXX regni CAROLI XXXIII, Indictione III, VI Idus Auguſti, inter glorioſos Reges CAROLUM & HLUDOVICUM fuit hæc diviſio regni facta, in Procaſpide ſuper fluvium Moſam.

Et hæc eſt portio, quam ſibi HLUDOVICUS accepit.

COloniam. *Colen*, ad Rhenum.
Treveros. *Trier*, ad Moſellam.
Utrech. *Ultrajectum*, ad veterem Rheni alveum.
Stratsburch. *Argentoratum*, ad Rhenum.
Baſulam. *Baſel*, ibidem.
ABBATIAM Sueſtre. *Suſteren*, in Ducatu Juliacenſi.
Berch. *prope Kuremundam.*
Niu monaſterium. *fortè Huy.*
Caſtellum. *Keſſel*, ad Moſam.
Indam. *S. Cornelis Münſter*, prope Aquaſgrani.
S. Maximini. *prope Treveros.*
Ephternacum. *Echternach*, opidum & Abbatia in Ducatu Luxeburgenſi.
Horreum. *Treverenſe* monaſterium.
S. Gangulfi. *S. Gengoul.*
Faverniacum. *Faverney*, Abb. in Comitatu Burg.
Polemniacum. *Poligny*, opidum ibidem.
Luxovium. *Luxeul*, opidum & Abbatia ibidem.

Luteram. *Lure*, Abbatia in Alſatia.
Balmam. *Baulme les Nonnes.*
Offonis villam. *Velleſaux.*
Megeni Monaſterium. *Moien mouſtier*, Abbatia in Loth.
S. Deodati. *S. Dieij*, in Loth. ad Murtham.
Bodonis monaſterium. *fortè Bodonuille.*
Stiuagium. *Eſtiuay*, Abba. in Loth. ad Murtham.
Romerici montem. *Miremont in Loth.*
Morbach. *Murbacum*, in Alſatia.
S. Gregorii.
Mauri monaſterium. *Maur munſter.*
Eboresheim, *Abbatia.*
Homovva.
Maſonis monaſterium. *Maeſmunſter.*
Homburg.
S. Stephani Stratsburch.
S. Vrſi in Salodoro. *Soleurre.*
Grandi vallem. *Grandvaux.*
Altam petram. *Haulte pierre.*
Juſtinam. *fortè Mont Iuſtin.*
Vallem Cluſæ.
Caſtellum Carnonis. *Chaſtelc chalon.*
Heribodesheim. *Abbatia.*
Abbatiam de Aquis.
Hohenchirche.
Auguſtchirche.
COMITATVM Teſtrebant. *Teyſterbant.*

Batua

Batua, *Betuvve*,
Hattuarias, *ad fl. Neers* in Geldria.
Maſau ſubterior de iſta parte, *Onder Maeslandt.*
Item Maſau ſuperior, quod de iſta parte eſt, *Opper Maeslandt.*
5 Liugas quod eſt de iſta parte, *Liege.*
Diſtrictum Aquenſe, *Aken, Aix*:
Diſtrictum Tectis ſeu Tetis, *prope Spa.*
In Ribuariis Comitatus V. *ad Ruram fl.*
10 Megenenſium, *Meyen*, prope Andernacum.
Bedagovva, *Bidburg*, verſus *Meyen.*
Nitachovva, *ager ad Nidam* fl. in Lotharingia.
Sarachovva ſubterior; *ad fl. Sar*, in Loth.
Bleſitchovva, *Blis*, verſus Treueros.
15 Selme, *Salme*, ad Saram fl.
Albechovva, *Sar alben.*
Suentiſium, *Sanctoy* in Lotharingia.
Calmontis, *Chaumont* ad Moſellam in Loth.
Sarachovva ſuperior, *Sargou.*
20 Odornenſe, quod Bernardus habuit. *Darney*, in ſilua Voſego.
Solocenſe, *Solieu*, in Burgundia.
Baſiniacum, *Basſigny.*
Eliſchovve, *ager Aliſienſis* vel *Elſatius.*
25 Waraſch, *Comitatus de Vareſco.*
Scudingum, *Salins*, in Comitatu Burg.
Emaus.

Baſal-

Baſalchovva, *ager Baſileenſis.*
In Eliſatio Comitatus II. *Elſaten.*
De Friſia duas partes.

DE regno quod HLOTARIUS habuit ſuper iſtam diviſionem, propter pacis & caritatis cuſtodiam, ſuperaddimus iſtam adjectionem.

Civitatem Mettis, cum Abbatia S. Petri &
Mets. *S. Martini & Comitatu Moslenſi, cum omnibus*
Ourt. *villis in eo conſiſtentibus, tam dominicatis quàm & vaſallorum. De Arduenna, ſicut flumen Urta ſurgit, inter Bislanc & Tumbas, ac decurrit in Moſam: & ſicut recta via pergit in Bedenſi, ſecundùm quod communes fideles noſtri rectiùs invenerint, excepto quod de Conduſtro eſt ad par-*
Condron. *tem Orientis trans Urtam. Et Abbatias Pru-*
Prum.
Stauelo. *miam, & Stabolau, cum omnibus villis dominicatis & vaſallorum.*

Et hac eſt portio quam CAROLVS de eodem regno ſibi accepit.

LVgdunum *Lion.*
Veſontium. *Beſancon.*
Viennam. *Vienne.*
Tungris *Tongre.*
Tullum. *Toul.*
Viridunum. *Verduil.*
Camaracum. *Cambray.*

Viuarias

VIVARIAS *Vivarez.*
Vertia. *Viz.*
Montem Falconis. *Mont faulcon ad Moſam.*
S. Michelis. *S. Miel* in Lotharingia.
Culdini monaſterium. *Col mouſtier.*
S. Mariæ in Biſontione. *Juſſanum monaſterium.*
S. Martini. in eodem loco.
S. Eugendi. *S. Oyan de Joux* vulgò *S. Claude.*
S. Marcelli. *à Chalon*
S. Laurentii. *S. Laurens* in Comitatu Burg.
Leudenſe.
Sennonem. *S. none* Abbatia in Lotharingia.
Abbatiam Mellam.
Melbarium.
Laubias. *Lob* ad Sabim.
S. Gaugerici. *prope Cameracum.*
S. Saulii. *prope Valentianas.*
Criſpinio. *Creſpin*, in Hannonia.
Foſſas. *Foſſe.* in d. Leodienſi.
Marilias. *Marolles*, in Hannonia,
Hunulcurt. *Houncourt*, in diœceſi Camer.
S. Seruatii. *S. Seruas, à Maeſtricht.*
Malinas. *Malines*, ad Demeram.
Ledi. *Lier*, in Brabantia ad Netam fl.
Sunniacum. *Soignii.* in Hannonia.
Antonium. *Antoin*, prope Tornacum.
Condatum. *Condè*, in Hannonia.

Merrebecchi. *Meerbeke*, prope Ninoviam.
Tielvinni. *Dickelvenn*, prope Gerardi montem.
Lutoſa. *Leuſe*, in Hannonia.
Calmontis *Calmons*, in d. Leod.
S. Mariæ in Deonant. *Dinant*.
Echa. *Eyck*, prope Maſeicam.
Andana. *Andonne*.
Wasloi. *Vasler*, in Fania.
Altum montem. *Hault mont*.
COMITATUM Texandrum. *Kempenlands*.
In Brachbanto Comitatus IV. *Brabant*.
Cameraceſſum. *Pays de Cambreſy*.
Hanioum. *Hainau*.
Lomenſem. *vers Namur*.
In Hasbanio Comitatus IV. *Hasbaigne*.
Maſau ſuperior de iſta parte Moſæ. *Maeslands*.
Maſau ſubterior, quantum de iſta parte eſt.
Liugas, quod de iſta parte Moſæ eſt, & pertinet ad Veſatum. *Liege, Viſet*.
Scarbonenſe. *Scarbonne ad Moſellam in Loth*.
Viridunenſe, *Le Verdunois*.
Dulminſe.
Arlon. *in Ducatu Luxemburg*.
Vaurenſe Comitatus II. *Terre de la Vajure ad Carum fl.*
Moſminſe. *Mouſon*.
Caſtricium.
Condruſt. *Condreux*.

De Arduenna ſicut flumen Urta ſurgit inter Bislanc & Thimbas, ac decurrit ex hac parte in Moſam: & ſicut recta via ex hac parte Occidentis pergit in Bedenſi, ſecundùm quod Miſſi noſtri rectiùs invenerint.

Tullenſe. *Toul.*
Aliud Ordinenſe, quod Termarus habuit.
Barrenſe. *Barrois.*
Portenſe. *Portian.*
Salmoringum. *Semurre in Ducatu Burg.*
Lugdunenſe. *Le Lionnoys.*
Viennenſe. *Le Viennois.*
Vivarias. *Vivarez.*
Vcetium. *Vſez.*
De Friſia tertiam partem.

Hactenus Tabulæ & qvidem ex Miræj editione, ac cum ejusdem explicatione nominum antiquiorum. Qvamvis enim in multis Miræus haud nobis ſatis faciat: cum tamen inſtituto noſtro parum aut nihil referat, noluimus qvicqvam mutare, in commodiore forte locum operam iſtam relegantes. Tantùm monemus: in recenſione illa ordinem iſtum obſervatum, ut primo loco Epiſcopatus, ſecundo Monaſteria, tertio Comitatus, veniant. Id

qvod cur ita factum ſit, haud aliam fortaſſe cauſam attuleris, præter inſignem Archiepiſcopalium ac Epiſcopalium locorum, ut & Monaſticorum bonorum præ reliquis tunc dignitatem & pretium: qvodqve ea ætate in omni Lotharii regno nullus Dux aut Marchio reperiretur, primo Duce inſtituto ab Henrico Aucupe. Verum de hiſce pro inſtituto ſatis.

Dicendum nunc etiam eſt de BARRO, qvod Ducis, ad differentiam Barrorum aliorum ad Albam & Sequanam, appellatur, num Lotharingiæ regni pars ſit nec ne. Paucis verò tantum rem proponemus, qvod latius cum alii tum qvos ante laudavi duo illi, præclari ſane ſcriptores, Chiffletius & Blondellus eo de argumento jam diſputaverint. Igitur poſſit forte cui videri Barrum, ſaltim qvo tempore conditæ ſunt Tabulæ, Gallici fuiſſe juris; idqve qvoniam & in Tabulis nulla ejus fit mentio, & qvia à ſcriptoribus antiqvis Moſa limes Gallici & Lotharingici regni perhibetur. At horum quidem nihil merito qvenqvam turbet. Non prius: illa enim tempeſtate qvei potuiſſet Barrum in cenſum

venire, quum demum arx ibi Barri nomine a Friderico Duce ſit conſtructa, ut recte probat Chiffletius, idque obſervante ipſomet Blondello anno circitur 954? Non poſterius. Nec Moſam, nec Scaldim, nec Rhodanum enim adeo ſtricte omnia finiiſſe, ut nihil in alteram ripam excurrerit, affirmare utique nos cogunt ipſæ illæ Tabulæ & alia veteris ævi monumenta: qvod jam tum audivimus. Majus præſidium Galli merito collocant in illis Frodoardi verbis, ad annum 952: *Fridericus Adalberonis Epiſcopi frater, qui filiam Hugonis Principis ſibi deſponderat, in hoc regnum veniens munitionem in loco qui dicitur Barris, inconſulto Rege vel Regina conſtruere cœpit, & loca circumpoſita crebris deprædationibus diripit. Pro qua re valde moleſtus Rex Ludovicus legationem ſuam dirigit ad Othonem &c. Legati Regis Ludovici ab Othone regreſſi, nunciant: nolle imo prohibere Othonem Regem, ut Fridericus vel aliquis ſuorum ullam munitionem in regno habeat, niſi conſenſum Regis Ludovici ſuper hoc ſibi obtinere queat.* Ex quibus verbis fateor equidem manifeſto con-

Tullenſi & Herculano de primo caſtri illius Barri extructione. In quibus omnibus, ut & in Frodoardo aut qvo alio ſcriptore, legere nihil qvidqvam eſt: repugnante id Gallo aut conſenſu ejus impetrato factum eſſe. Audivimus vero jam tum, & Ottonem vetuiſſe arcem à Friderico condi in fundo Gallico, & cum Fanum ille ſtruxiſſet ægre id tuliſſe Gallum, conatus illos improbante ſimul Ottone. Niſi Barrum itaqve fuiſſet in fundo Lotharingico, non profecto illud tuliſſet Gallus. Tantum Gerardus Tullenſis Epiſcopus conqueſtus eſt apud Ottonem, qvod in prædio Tullenſis eccleſiæ Fridericus ſe invito arcem ſtruxiſſet: *a quo Dux ſatis facere juſſus* (verba ſunt Brunonis Tullenſis) *pro pervaſione prædii, mutuæ viciſſitudinis conditione, duas Abbatias Medium monaſterium & Galileam, cum aliquot villis patrimonii ſui contradidit ei, ut poſſet ipſe pacifice poſſidere quod præſumpſerat ſibi.*

Secundo. Si Barri ſolum non fuiſſet jam tum Lotharingicum, ad Campaniam utiqve pertinuiſſet. Et ſane contendit Blondellus Barrum Campano-Francicum eſſe. At vero diſerte

diſerte ita loquitur Bruno Herculanus Chronici S. Deodati ſcriptor. *Cum Comes Campaniæ Belgicæ incurſionibus & rapinis Lotharingorum agros popularetur, Fridericus Dux Lotharingorum nihil prius habuit quam in prædio Epiſcopi Tullenſis (cum nullus commodior locus ſeſe offerret) Arcem ſive propugnaculum ſibi conſtruere, & forti munire præſidio, quo non tam facilem aditum ut prius, Comes ad Lotharingos haberet: quod ampliatum & in oppidum redactum usque hodie Barrum Ducis vocatur*. Cui autem veroſimile fiat, arcem in ſolo Gallico imo ipſa Campania contra Gallos & Campanos ſtructum, illis haud reclamantibus?

Tertio: qvod momenti eſt maximi. Ne quidem a Blondello omnis illius antiqvitatis diligentiſſimo ſcrutatore, vel leviſſimum potuit indicium adferri, non dico exerciti ſed ne quidem prætenſi a Galliæ regibus juris in Barrum, ante annum 1301: qvando Philippus Pulcher Rex Henricum Barri Comitem bello victum vi compulit ad hominium ligium ſibi præſtandum. Utiqve autem per-

inte-

integros trecentos & quinquaginta annos ſaltem aliqvid contigiſſe par eſt, qvod dignum memoratu cenſuiſſent annales. Adducit quidem ille *pag. 17. & 18.* nonnulla; ut, qvod Rex Ludovicus Sanctus ſeculo decimotertio Henricum Barri Comitem miſerit Venetias; & inter Theobaldum Campanum Navarræ regem & Henricum judex ſederit. Sed prius qvidem illud nihil ad rem facere, cuivis facile liquet: quidni enim Imperij Princeps poterit eſſe in miniſterio Gallico? Conſtat vero etiam manifeſto ex ipſiuſmet Ludovici Regis Tabulis, in Regem à litigantibus fuiſſe compromiſſum, adeoq; regem illum non fuiſſe ordinarium judicem. Eadem illa Blondelliana nihil faciunt ad probandum, Barrum fuiſſe feudum quondam Campaniæ Comitum: utut ex Regeſto veteri chartarum Comitatus Campaniæ adferat verba, qvibus Barri Comes appellatur Campaniæ Comitis *fidelis*. Nec enim ijs indicatur, Barrum ipſum fuiſſe in illo fidelitatis jure, ſed Barri Comitem; qui ſcil. tenuit quædam ſimul Campaniæ bona. Imò ſi Barrum fuiſſet feudū Campanicum, quo jure potuit Philippus Pulcher Rex ad ligium

hominium ſibi preſtandum Barri Comitem anno 1301 compellere; cum tamen Comitatus Campaniæ demum anno 1335 ipſomet Blondello teſte p. 19, coronæ Gallicæ ſit unitus? Tenuiſſe autem Barrenſem Comitem nonnulla conceſſione Campanorum, ipſe Blondellus *pag. 17* teſtatur, qvando notat, *anno circiter 1150 Agneti filiæ Rainaldo Comiti Barrenſi nuptæ Lineium caſtrum cum territorio adiacente dotis nomine donaſſe Theobaldum magnum Campaniæ Comitem Palatinum.* Nec verò potuit Blondellus indicium Campanici feudi in Barrenſi familia invenire antiquius anno 1224, qvodqve adeo non ſit poſterius dono illo Theobaldi.

E contrario haud levia in antiqvis monumentis ſuperſunt etiamnum veſtigia juris Germano-Lotharingici in Barrum exerciti. Id qvod *Quarto* loco eſt notandum. Utique enim qui primi ſtruxerunt Barrum & poſſederunt Lotharingiæ Duces, clientes fuere Regum Germaniæ non Franciæ: Diploma fundationis monaſterij S. Michaelis in Barro monte ſubſcripta habet hæc verba: *datum*

anno

anno CMLXXI Indict. XIV anno XXXV Imperii Magni Ottonis, ut refert Chiffletius *pag. 3.* Eſt vero, ut idem indicat, diploma illud ſcriptum Barri: ac proinde locus ille in ditione tum fuit Ottonis. Cum porro Barri caſtrum à Duce Lotharingiæ eſſet in prædio Tullēſis Eccleſiæ exſtructum, conqueſtus eſt de injuria non apud Francum ſed Cæſarem Ottonem Tullenſis Epiſcopus, & Cæſar coëgit Ducem, Tullenſi, alijs bonis redditis, ſatisfacere: ceu clariſſime liquet ex ijs quæ ex Brunonis Tullenſis & Herculani libellis profert Chiffletius, & negare non auſus eſt Blondellus. Eſt autem omnium conſenſu ejsumodi actus non leve indicium exercitæ jurisdictionis. Quando item anno MXXXVII Odo Campaniæ Gallicæ Comes Barrum vi occupaſſet, ad injuriam ſuam pertinere illud judicavit Cæſar Conradus Saliquus. Diſerte Otho Friſingenſis l. 6. cap. 31: *Otto Comes ſacramento rupto denuo in Gallia Imperatori rebellat: cumque AD IGNOMINIAM EJUS Caſtrum quoddam Barrum nomine obſidione cinxiſſet, à Gothilone Belgarum Duce aliisque Regni fidelibus occiditur.* Wippo

σύγχρονος illi rei ſcriptor in vitâ Conradi Salici ita loquitur : *Eodem anno præfatus Odo de Francia in regno Imperatoris quædam loca invadens, à Gozilone Duce Lotharingorum, & filio ſuo Gothefrido, & Gerhardo Comite, atq; à militia Epiſcopi Metenſis, pugna commiſſa cum illo, fugiendo interfectus eſt.* At vero nihil, qvod qvidem alicujus eſſet momenti, occupaverat Odo præter Barrum : ac proinde fuit illud tum *in regno Imperatoris.* Idem ſubindicant hæc Sigeberti : *Anno 1036 Odo contra Imperatorem rebellans Lotharingiam incurſat, caſtella oppugnat, urbem Leucorum, quæ Tullus dicitur, obſidet, & in nullo temperat furori ſuo. Anno 1037 Odo Barrum caſtrum obſidet & capit. Gothilo Dux ægre ferens inſolentiam Francorum, cum Lotharingis occurrit Odoni, & conſerto prælio apud Barrum Odo perimitur, & Francorum exercitus gravi cæde attritus à Lotharingia fugere compellitur.* Hæc inqvam ſubindicant, Barrum tunc habitum Lotharingiæ partem. Cæſus enim prope Barrum Francorum exercitus Lo-

tharin-

tharingiam fugâ dicitur deſeruiſſe. Blondellus qvidem vult, factam cædem in diœceſi Catalaunenſi, adeoq; in Comitatu Campaniæ ipſo. Sed is qvem adducit teſtem Glaber non id ſcribit: ſed tantùm, lacerum Odonis cadaver à Catalaunorum Præſule uxori redditum. Is ſcil. in loco prælij inter cadavera fecerat illud inveſtigari. Non obſcure autem eodem qvo Sigebertus modo loqvitur Paulús Æmylius, negotium hoc omne narrans in Henrico I Rege: ut accurate inſpicientibus facile apparebit. Dignum memoratu etiam eſt, qvod ex Alberico recitat Chiffletius pag. 6: *Imperator Henricus* (anno 1113) *Belgas ingreſſus Rainoldum Comitem, hoſtem judicans, bello petiit; quem in caſtro Barro, in TERMINO REGNI ſito, obſidione clauſum, ad ultimum cum expugnato caſtro in deditionem accepit & captivum abduxit.* Idem paulò poſt: *Intervenientibus pro Comite Barri Rainoldo de toto Regno nobiliſſimis conſanguineis, Imperator eum cuſtodia ſolvit & cum omnibus ſuis, ut ſibi cognatum, ad propria remiſit: tantummodo hominium ſibi ab eo ſuſce-*

pit. Clarum ſanè eſt *Regni* nomine non Gallicum ſed qvod Imperium alias dicitur intelligi: & tamen diſerte Albericus agnovit, Barrum fuiſſe ſitum *in termino*, non extra Regni terminum. Adhoc qvia fas fuit Cæſari, Barrum & obſidere & expugnare, Gallo id non ægreferente: magno ſane hoc indicio eſt juris in Barrum Cæſarij. Porro hominium ſibi à Barri Comite præſtari fecit Cæſar; idqve, ut diſerte ſcribit Waſſeburgius, *pro caſtro Barro.* Rainaldum enim Comitem *libertati ſine pretio aſſertum fuiſſe, interventu precibus & favoribus Principum & nobilium aulæ Cæſareæ, præſtitiſſe tamen hominium & fidem Imperatori pro caſtro Barro, quod in feudum ſe poſſeſſurum promiſit; ut ſcriptum reperitur in hiſtoria civitatis Virdunenſis.* Blondellus *pag. 13.* non admittit Waſſeburgij hoc teſtimonium, ut Francici regni hoſtis ac ſcriptoris nudius tertius nati. Audivimus verò illum ſecure provocare ad Annales Virdunenſes: qvorum auctorem non profectò licuerit illis nominibus à teſtimonii dictione reijcere. Aliòs jurisdictionis Cæſareæ in Barrum ex veteri illo ævo actus adferre, nihil attinet. . . .

Quinto

Quinto loco haud injuria collocaveris; qvod Barrum jam olim habitum fuerit pars pagi Tullenſis, hic autem regni Lotharingici. Poſterius liqvet ex Tabulis modò productis: ubi Tullenſe diſerte numeratur inter ea, qvæ Carolo Calvo obvenerunt. Tullenſe autem Tullenſem diſtrictum utiq; ſignificat. Prius verò longe diſertiſſime ſcribit Glaber Rodulphus, homo Gallus iſqve vetus, *l. 3. cap. 9.* ſub finem: *Conſcendit Odo in Tullenſem pagum, quem jam ſæpius depopulaverat, IBIQVE oppugnans cæpit Barrenſe caſtrum, cum magna direptionis everſione totius provinciæ.*

Mitto alia qvæ argumentum hoc aliàs probare poſſent: quum ex hiſce in medium allatis jam tum neqveat amplius eſſe obſcurum, antiquum Imperii jus in Barrum: utut forte nonnihil illud detrimenti poſt annum milleſimum trecenteſimum ſit paſſum.

Caput. IIX.

Ipſam Franciam Occidentalem in obſequio quidem fuiſſe Germaniæ regum, ſed non niſi brevi momento & leviter: eoq; in illam Imperio Germanico nihil ſolidi juris acquiſitum eſſe.

NOn numerabo inter illius temporis acqviſita Germaniæ bona Franciæ ipſiuſmet Occidentalis regnum: parum tamen abſuiſſe quin rurſus accederet, certum eſt.

Primùm fere id ſerio tentatum ſuit ab obitu ſtatim Ludovici Balbi Regis: cum is deceſſiſſet nondum legitima nata ſubole, & res Francicæ interim ſummo in periculo verſarentur. Narrat enim Sigebertus, anno 880 Rege illo mortuo, de *Regno illius Francos varie ſenſiſſe: aliis illud filiis Ludovici Balbi ex concubina deberi judicantibus: aliis Boſoni Provinciæ regulo ad illud injuſte invadendum aſſentientibus: aliis vero illud regno Germaniæ reſociare volentibus.* Jam tum *cap. VI* ex Annalibus Bertinianis narravimus, quoſdam procerum Francorum conſilia tum agitaſſe, de tradendo Regno illo Ludovico

dovico Ludovici Germanici filio : Sed hunc receptâ integrâ Lotharingiâ à Francia iſta manum abſtinuiſſe. De illo negotio ita loquitur Abbas Prumienſis : *Ludovicus qui Auſtraſiis imperabat, cognitâ morte æquivoci ſui* (Ludovici Balbi) *regnum illius invadere diſpoſuit, & transvadata Moſa imperii fines occupavit. Cui occurerunt duo memorati fratres* (filij nothi Regis Balbi) *cum valida manu. Sed intercurrentibus viciſſim legationibus nequaquam pugna committitur, ſed pax roboratur. Adoleſcentes, quò impetu fœderatus ab eo recederet Ludovicus, portionem regni Lotharii, quam avus* (Carolus) *paterq;* (Balbus) *tenuerat, ex integro illi conceſſerunt, additâ inſuper Atrebatis Abbatia S. Vedaſti.*

Verum qvod Ludovicus noluit, acceptavit frater ejus Carolus Craſſus : idque non vi, non armis, ſed communi procerum Franciæ illius conſenſu. Sigebertus ita loquitur: *Anno DCCCLXXXV Karlomanno Francorum Rege* (Balbi notho filio) *mortuo, Northmanni Franciam repetunt; dicentes ſe cum Rege Francorum tantùm non cum Francis pacis pegigiſſe*

pactum. Hinc compulſi Franci, Karolum Imperatorē ad auxiliandum ſibi invitantes Franciam ei ſubijciunt. Similiter Otto Friſingenſis l. 6. 8: *Occidentales Franci Principibus amiſſis* (Ludovico & Carolomanno filijs Balbi) *Karolum Imperatorem, qui tunc ſolus ex ſtirpe Karolorum ſupereſſe videbatur, ultrò invitant, eique venienti ſubijciuntur.* Supererat tunc quidem adhuc ex Ludovici Balbi filijs Carolus, iſque legitimo natus matrimonio, Simplex qui audit. Verum cum per infantiam rebus eſſet regendis impar, & reſpublica virum fortem quæreret quem Normannis opponeret, vulgòque omnibus tunc eſſet perſuaſum: flagitante reipubl. uſu licere proceribus nullas obſervare regiæ hereditatis leges: meritò dixeris Carolum Craſſum jure optimo Franciæ illius plenum imperium ſibi acquiſiviſſe, quum in electionem ejus omnes conſenſiſſent. Neque enim fit vero ſimile, qvod nonnulli volunt) Carolum illum tutorio tantùm nomine regno iſti præfuiſſe. Unius Alfonſi Delbenej Epiſcopi Albienſis ſcriptoris Gallici ex *l. de gente ac familia Hugonis Capeti*, lubet verba tantum in

teſtimo-

teſtimonium adducere: *Carolus Craſſus Regnum per quatuor annos, non tutorio nomine, neque procuratorio, ſed ſummâ poteſtate adminiſtravit.* Propugnavit idem nuper Jacobus Alexander Tenneurius libro Pariſiis ante biennium edito, titulo *Veritatis vindicatæ parte 1. cap. 8. art. 1.* Non temere tamen negaverim, Craſſum ſimul Simplicis Caroli tutorem egiſſe. Ita ſane intelligendus videtur & Guido Baſochius, de Craſſo & Proceribus Gallicanis loquens ad Annum 885: *Imperatori prædicto Regnum puerumq; committunt.* Item Anno 888: *Carolus Imperator, levis, animoq; remiſſus, cum ad gubernandum Regnum ſimulque Imperium ſe non ſufficere metiretur, tutelam pueri, (videlicet Karoli Simplicis) cum* Regni *procuratione, committit* Odoni *filio* Roberti *Andegavenſium Comitis; quia virtute militari præſtare cæteris Regni principibus, morumque & corporis elegantia, videretur.*

Craſſo dignitatibus omnibus exuto Regē quidem proprium, & quidem illum ipſum à Craſſo Cæſare tutorē regni datum, Odonem conſtituere auſi ſunt Francici proceres; non tamen niſi

conſenſu Arnolphi Germaniæ Regis implorato. Hinc Otho Friſingenſis l. 6. cap. 2: *Occidentales Franci Odonem, Roberti filium, virum fortẽ, CONSENSU Arnolphi Regis Regem creant.* Idem cap. 11 de Arnolpho: *Occidentalem Franciam Odo ejus AUTORITATE habuit.* Regino ut & Annales Metenſes ad annum 888: *Interea Galliarum populi in unum congregati, cum CONSENSU Arnolphi, Odonem Ducem filium Roberti, virum magnum, cui præ cæteris formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ſapientiæque magnitudo inerat, Regem ſuper ſe pari conſilio & voluntate creant.* Illum Arnolfi conſenſum tacuit quidem Paulus Æmylius, ita tamen loqvitur: *Arnulfus Auguſtus ſalutatus Franciæ quoq; regem ſe dictabat, reſq; pace belloq; gerebat; cum maxima procerum pars, Balduino Flandriæ Comite ac Fulcone Rhemenſi Archiepiſcopo reclamante, Odonem tutorem Caroli Simplicis regnare jubent.* Alij nonnihil explicatius hæc tradunt. Hermannus Contractus: *Anno 888, Odo Arnolphum Regem Franciam petentem HUMILITER adiens, & benigne ſuſceptus, PER-*

MISSO eius invaſum retinuit regnum. Annales Francorum Fuldenſes Anno 888: *His auditis Rex* (Arnolphus) *Franciam petiit, habitoque ad Franconefurd generali conventu, diſpoſuit adventare Wormatiam. Quod Odo comperiens, ſalubri utens conſilio, conteſtans ſe malle Regnum ſuum cum GRATIA Regis pacifice habere, quam ulla jactantia contra ejus FIDELITATEM ſuperbire; veniensque HUMILITER ad Regem, gratanter recipitur. Rebus ab utraque parte prout placuit proſpere diſpoſitis, unusquiſque reverſus eſt in ſua.* Witichindus Corbejenſis l. 1: *Huic* (Arnolfo) *Odo diadema & ſceptrum & cætera regalia ornamenta obtulit, imperiumq; domini ſui* (Caroli Simplicis, ut accipio) *GRATIA Imperatoris Arnulfi obtinuit.* Et verò manſit in obſequio Arnolphi Odo, niſi quod anno 893 in partes Caroli inclinaverit Arnolfus. Regino: *Carolus vires Odonis ferre non valens patrocinium Arnolfi ſupplex expoſcit. Æſtivo ſiquidem tempore jam dictus Rex conventum publicum Wormatiá civitate celebravit: ubi CAROLUS venit, & Arnolfum magnis muneribus ſibi conciliat,*

regnumque quod uſurpaverat EX EJUS MANU PERCEPIT. Juſſum eſt etiam ut Epiſcopi & Comites qui ad Moſam reſidebant, illi auxilium ferrent, & eum in regnum inducentes, in ſede regia inthroniſarent. Addit : *Sed neutrum horum illi quicquam profuit. &c.* Unde Hermannus Contractus Anno DCCCXCV: *Arnolfus Rex cum Odone Galliarum Rege ad ſe veniente pacem firmat: Caroloque filio Regis Ludovici Balbi non multò pòſt venienti & munera offerenti, auxilium denegat.* Regino item ipſemet : *Odo rex cum magnis muneribus ad Arnolphum venit : à quo honorifice ſuſceptus eſt : omnibusque impetratis pro quibus venerat, in* Regnum *revertitur.*

Verum enimvero hæc quoque Germanici regni reverentia cum Arnolfo rege anno 999 penè interiit. Nec enim ſive Ludovico ſive Conrado Regibus Germanicis obſequium ullum Galli detulerunt. Imo integrum illis Lotharingiæ regnum ſubtraxere, ſui illud juris facientes Caroli Simplicis auſpicijs. De Carolo tamen illo Sigebertus Gemblacenſis ad annum 922, ſive 23 potius, ita narrat. *Karo-*

Karolus rex Francorum, cum auxilio Lotharienſium, juxta urbem Sueſſionis pugnans contra Robertum fratrem Odonis regis, qui contra ſe regnum Francorum invadebat, cum multis peremit, & SE & FRANCIAM Henrico Regi (Germanico, Aucupi dicto) *SUBMITTIT. In pignus perpetui fœderis & amoris mittit manum pretioſi martyris Dionyſii Pariſienſis, auro gemmiſq; incluſam.* Nihil hujus habet Frodoardus. Id tamen ſatis clare ſignificat: victoriam illam de Roberto perempto inſigniore clade corruptam; uſque adeo averſis à Carolo procerum omnium animis, ut novum regem Rodulphum Burgundum non dubitaverint illi opponere, & fraudibus circumventum Carolum in cuſtodiam dare: adeoque coactum quaſi Carolum poſt dubium illud prælium ultra Moſam ſeſe transferre. Æmylius tantùm hoc refert: A Carolo *oratores miſſos ad Henricum Germanorum regem* (is erat quem Aucupem appellitant) *qui Lotaringiam ei redderent, novaq; auxilia peterent.* Nec Witikindus porrò aut alius aliquis temere, id quod Sigebertus, refert. Eoque vereor ne, ex hoſtium Caroli calum-

niis

nijs fortaſſe accepta ſit illa Sigeberti narratio. Et vero Æmylius qvoqve docet , amicitiam Henrici Regis noſtri & Caroli in calumnias ejusmodi Gallorum incurriſſe. Æmylij verba ſunt : *Henricus cum Franco rege fœdus icit , eique poſcenti Germanorum copias auxilio miſit contra adverſariam factionem : Germanisque magis quam ſuis ſeſe credebat communiebatque Simplex. Ea res novam illi flammam invidiæ apud Francos conciliavit. Auxitque eam mox , quod credebatur in animum induxiſſe, ſe FRANCIAMQUE Henrico Germanorum Regi ſubijcere, ne bello à Germanis vexaretur, ſed eorum auxiliis ſi opus eſſet juvaretur. Id vero univerſa nobilitas Francorum non ferens, ad æmulum regni Robertum ſtudia vireſque inclinavit.* De prælio ipſo mox agens & præcipue de Roberti rebus : *alterum* (Robertum) *commendabat recens ſacrum , ſua virtus , Odonis fratris memoria , avi mors pro Francorum rebus obita , ac cauſa belli ſuceptain vulgus jactata , libertas , nomenq́; Francorum hactenus gentibus nobiliſſimum , ne Germanis regibus, ne Auguſtis exteris ſervirent.*

Igitur ut agitaverit forte conſilia ejusmodi Carolus, num tamen Galliam Henrico ſubjecerit, incertum arbitror. Certe caruit res ſucceſſu, reluctantibus omnibus Franciæ proceribus, captivo Carolo ipſo, & Henrico nihil tale moliente ſed ſola Lotharingia contento, dum eam ipſi firmata pace permitteret rex novus Rodulfus.

Haud legas porro, omni ſecuto tempore vel Galliæ regnum in obſequio Germaniæ Cæſarum fuiſſe, vel litem aliqvam hinc Galliæ à Germanis motam. Nec vero moror illa à Chiffletio adducta in Vindicijs Hiſpanicis *pag. 118.* Namq; Otto IV Cæſar à Franco nobiliores Galliæ urbes petiit, ſed promiſſionem ludicram non Imperio ſed ſibi privatim factam prætexens, ſimulqve infelici prælio eſt victus.

Ottonis illud inſolens facinus emendavit longe rectiùs & prudentiùs Fridericus II Cæſar anno 1212. Rigordus Monachus libro de geſtis Philippi Auguſti Franciæ Regis: *Eodem anno celebratum eſt colloquium inter eundem Fridericum & Philippum, magnanimum Regem Francorũ, apud Vallem Coloris, Metenſi Epiſcopo mediante; cui tamen non interfuit ipſe Rex ſed Ludovicus fi-*

lius ejus primogenitus cum magnatibus Regni. Et percuſſerunt fœdus inter ſe, & renovarunt AMICITIAS PERPETVAS, SICVT FVERVNT inter ſe eorum prædeceſſores. Fraxineus Franciſci Regis ad Ordines Imperii orator, non dubitavit (teſte Sleidano l. 24) profiteri fœdus illud perpetuæ amicitiæ inter Imperium & Franciæ Regnum, *Philippum Auguſtum aureis deſcribi litteris & ſanctiore loco reponi juſſiſſe.*

Quod de Henrico VI Rogerus de Hoveden ſcribit: *Notum erat* Regi *Angliæ, quod prædictus Imperator ſuper omnia deſiderabat, ut* Regnum *Franciæ* Romanorum *Imperio ſubijceret*: id dubiæ eſt fidei, certe irriti voti fuit.

Verius & rectius eſt; à Bonifacio IIX Papa proſcriptum *Francorum regnum, velut ſolio vacuo, juri ditionique Imperii Auguſtorumque attributum & adjudicatum:* quæ verba pene ſunt Pauli Æmylii in Philippi Pulchri hiſtoria. At primùm indicat hoc ipſum, Imperio nullum fuiſſe jus antiquum in Galliam, alioquin enim dono Papali novo haud fuiſſet opus. Deinde, ab Imperii Ordinibus aut

Cæſare Alberto non fuit munus illud Papale acceptatum. Nec Papæ fas fuit aliena regna pro arbitrio donare & imperia transferre. Itaque nec ex illa Bonifacii liberalitate Germaniæ quidquam accrevit. Quin fertur Alberti & Pulchri tale pactum : *Albertus &c. Nos & Sereniſſimus Philippus D. G. Rex Francorum, amicus noſter chariſſimus, invimus, voluimus, & ad invicem concordavimus, ac etiam promiſimus fide data, nomine juramenti: juraverunt etiam in animas noſtras nobis præſentibus, videlicet pro jam dicto rege Franciæ ſpectabilis vir Comes S. Pauli; pro nobis vero nobilis Burchardus Comes, avunculus noſter chariſſimus: quod ex nunc erimus adinvicem veri & fideles amici, ac in noſtris ac regnorum noſtrorum & Imperii honoribus libertatibus & ſtatibus mutuo conſervandis, contra omnem hominem veri & validi adjutores. Quodque inter nos & heredes, ſucceſſores noſtros, & Francorum Reges & Imperatores, pacis & amicitiæ fœdera, PERPETUIS duratura temporibus ſervabuntur &c. Actum & datum nobis præſentibus apud*

Quatuorvalles, die Martis, octavo menſis Decembr. anno D. 1299. Ind. Regni vero noſtri anno 2. Imo creditur à nonnullis, hoc Philippi & Alberti pactum eſſe nobile illud, quod quaſi apud Tullum initum pro lege perpetuâ ſecuta tempeſtate fuit obſervatum. In Commentarijs ſane Pij II Papæ l. 3, ad annum 1459 ita ſcribitur. *Philippus* Burgundiæ Dux *indignè agere Regem* Franciæ Carolum IIX *ajebat, qui nonnulla in Ducatu Luxenburgenſi, id eſt in Imperii ditione, oppida occupaſſet; adverſus antiquum fœdus, quod Francorum Reges cum Imperatoribus apud Tullum percuſſere: in quo cautum ſit, IMPERATOR IN REGNO FRANCIÆ, REX IN IMPERIO NE DOMINATUM SIBI VENDICET, etiamſi volentes aliqui ſe dedant. Injuſte* Re*gem agere, qui fœdus violet, & oppignoratum ſibi Luxenburgenſem Ducatum moleſtare audeat.* Fortaſſis tamen Tullenſe illud pactum aliud eſt ab hoc inter Albertum & Pulchrum icto. Haut dubie verò inter eos pax inita eſt: Regis Pulchri ſorore Blanca in matrimonium

Ru-

Rudolfo Alberti filio collocata, quo amicitia ſanctiore copula ſibi conſtaret.

Multo minus eſt qvod nos turbet Aurea Caroli IV Cæſaris bulla, & recepta conſuetudo qva Archiepiſcopus Trevirenſis Archicancellarius per Galliam ſolet uſurpari. Galliæ enim nomine non ipſa Francia occidentalis, ſed ſola Belgica in titulo iſthoc venit. Eoqve quum anno 1357 Trajecti ad Moſam tabulas aliquas Cæſar ille confici curaſſet, ſubſcriptum eſt: *vice Reverendi in Chriſto patris Boëmundi Trevirenſis Archiepiſcopi, S. R. Imperii per Galliam & Regnum Arelatenſe Archicancellarii, recognovi Rodolphus de Fridenberg:* quod refert Gewoldus *l. de Septemviratu n. 74. pag. 112.*

Qvibus omnibus probe expenſis haud difficile collectu eſt: Franciæ regnum brevi quidem momento fuiſſe in obſequio Germanicorum Regum, ſolidum autem aliquod jus hinc Imperio haud accreviſſe, ſed quaſi ſuæ ſpontis rempubl. tantum non ſemper ab ipſa Germania noſtra regnum illud agnitum eſſe.

Caput IX.

Regnum Italiæ & Imperatoriam dignitatem in perpetuum Germanico Imperio acceſſiſſe.

FElicius ſucceſſerunt omnia Germaniæ in ijs qvæ Lotharij Cæſaris qvondam ſuere, quàm in Calvi bonis. Igitur Lotharingiam Langobardicum Italiæ regnum ut & Cæſarea dignitas, (quæ ſeorſim urbis Romæ & reliquiarum veteris Imperij Romani per Italiam Principatum ætate iſthac comprehendebat,) haud longo intervallo ſecuta ſunt.

Tres inter Lotharii Cæſaris filios primo natu Ludovico utrumq; & hereditario qvidem mero jure obtigerat; tranſalpinam omnem Lotharij hereditatem cernentibus duobus filiis reliquis. Ludovico illo poſt fratres ſine liberis anno 876 mortuo, ſi non unicus ſaltim primarius heres utriuſque jure erat patruus major natu Ludovicus Germanicus. Si ſcriptori Appendicis Eutropianæ à Flacio editæ, (eſt autem Ottonibus coævus Italus aliquis) credimus, ab ipſo Ludovico illo Cæſare ſucceſſor dictus fuit

Caro-

Carolomannus Ludovici Germanici filius natu maximus. Sed artibus Joannis IIX Papæ effectum eſt, ut ad Carolum Calvum Gallicum utraque dignitas perveniret. Verba Eutropianæ Appendicis hæc ſunt: *Eo verò* (Ludovico Cæſare) *infirmante & ad extremum propinquante, quia non habebat filium, voluit ſibi ſuccedere Carolomannum ad ſuſcipienda Imperialia ſceptra. Cum hæc ita geruntur, Romani Pontifices ſemper per oratores literas mittebāt invitatorias ad Carolum Calvum Regem Francorum, invitantes eum clam: & quia erat in literis quaſi philoſophus, rogabant illum ſupervenire B. Petro & de ſervitutis jugo ad propriā libertatē reducere ſuam Eccleſiam, quaſi per vim ab aliquo eſſet oppreſſa. Talibus evolutis machinationibus moritur Ludovicus. Mittitur ſtatim citatus à Joanne, qui tunc præerat Papa, legatus ad eundē Carolum: qui nullas veniendo faciens moras, ingreſſus Italiam petiit Romam. Mittitur deniq; alius miſſus ab uxore Imperatoris Engelberga, vel à ſuis primatibus, ad Carolomannum, oſtendens ei vota defuncti; & quia longius erat noluit tā cito*

venire

venire ut impedire poſſet iter Caroli Calvi. Qui veniens Romam *renovavit pactum cum* Roma*nis &c.* Hæc Autor ille. Et verò ex actis ſynodi Romanæ poſt coronationem Calvi habitæ, quæ Pithœus edidit, liquet: Calvum à Papa Romam evocatum. Diſerte enim ita loquitur Papa Joannes de Calvo: *Deinde non hic perpetuus Auguſtus ad tanta faſtigia ſe velut improbus intulit, non tanquam importunus, fraude aliqua, vel prava machinatione, aut inhianti ambitione ad Imperialem apicem adſpiravit. Abſit. Neq; enim ſibi honorem præſumptuoſe adſumpſit ut Imperator fieret, ſed tanquam deſideratus, optatus, poſtulatus à nobis, & à Deo vocatus, & honorificatus ad defendendam religionem, humiliter atque obedienter acceſſit.* Regino ita narrat: *Eodem anno Carolus* Romam *perexit, & datis Apoſtolico Joanni &* Romanis *magnis muneribus, Imperator creatus.* Idem ad annum 877: *Carolus ſenior* Romam *ſecundò profectus, ubi jampridem Imperatoris nomen à præſule Sedis Apoſtolicæ Joanne ingenti pretio emerat.* Sanè munera Caroli Annales quoq; Francici non ſilent: cum-

primis

primis vero illa deſcribit Auctor Appendicis Eutropianæ.

Papæ Romanorumq; civium exemplum ſecuti deinde *optimates Regni Italiæ* eundem Calvum, jam Auguſti titulo fulgentem, *Regem elegerunt* ut habet eorum epiſtola ad Calvum; qvam itidem Pithœus primus edidit, & Annalibus ſuis inſeruit ad annũ 877 Baronius. Ita tunc temporis Germaniæ reges fraudati ſunt ſucceſſione; & ſimul per injuſtã hanc Calvi invaſionẽ Cæſarea regiaq; jura cum alias magnam jacturam fecere, tum quæ ante ſaltim Caroli Magni poſteritati hereditaria erant, ab arbitrio Papæ & Italiæ procerum novo modo ſuſpendi cæperunt. Quantum Cæſarijs juribus deceſſerit, verbis Eutropianæ Appendicis narravimus jam tum *libro de Germanor. Imperio Romano cap. VII.* Quæ heic repetere, atque adeo Regiæ auctoritatis per Italiam ingens decrementum oſtendere, extra inſtitutum eſt.

Non tamen æqvo animo tulere hanc injuriam, & Ludovicus Germanicus pater, & filij ejus, cumprimis Carolomannus: prout conſtat ex ijs, quæ in Annalibus Fuldenſibus

& Reginone memorantur ad annum 875, 876, & 877. Tantum quid ultimo illo anno contigerit huc adducemus. *Carolus Galliæ tyrannus æſtivo tempore cum exercitu Italiam petiit, & Ticini reſidens magnopere niſus eſt, qualiter Carlomanno illuc adventanti aditum denegaret in illam provinciam. Carlomannus vero cum manu valida Noricorum diverſorumque Sclavorum Italiam ingreditur, contra Carolum dimicare volens. Quod cum Carolus comperiſſet, illico juxta conſuetudinem ſuam, fugam iniit. Omnibus enim diebus vitæ ſuæ ubicunque neceſſe erat adverſariis reſiſtere, aut palam terga vertere, aut clam militibus ſuis effugere ſolebat. Et in eodem itinere dyſenteriæ morbo correptus cum magna periit triſtitia. Carlomannus optimates Italiæ ad ſe venientes ſuſcepit, & diſpoſita prout voluit regione, reverſus eſt in Bejoariam.* Iidem Annales ad annum 878 ita ſcribunt: *Lambertus Witonis filius & Albertus Bonifacii filius Romam cum manu valida ingreſſi ſunt; & Joanne Romano Pontifice ſub cuſtodia retento optimates Romanorum fidelitatem Carlomanno ſacramento firmare coëge-*

coegerunt. Quibus inde diſcedentibus, idem Pontifex domum S. Petri ingreſſus, omnes theſauros quos ibi reperit ad Lateranos tranſtulit, & altare S. Petri cilicio cooperuit, & cuncta oſtia ejuſdem Eccleſiæ clauſit, nullumque ibi officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum eſt: & quod dictu nefas eſt, omnibus illuc cauſa orationis venientibus negabatur introitus, erantque ibi omnia confuſa. Memoratus autem Pontifex conſcenſis navibus per mare Tyrrenum regnum Caroli (Franciam ſc. occidentalem) *intravit, ibique per totum pene moratus eſt annum. Tandem aſſumpto Boſone Comite, qui propria uxore veneno extincta filiā Ludovici Imperatoris de Italia per vim rapuerat, cum magna ambitione in Italiam rediit; & cum eo machinari ſtuduit, quomodo regnum Italicum de poteſtate Carolomanni auferre & ei tuendum committere poſſet.*

Hæc Annales. Haud abs re fuerit nonnihil aliter differentem Paulum quoque Æmylium audire. *Fœdus cum Germanis regibus* Ludovicus Balbus Gallicus *ferit, his legibus, ut Lotharingia inter Francos Germanosque æquis*

partibus divideretur; de Imperio neutris jus eſſet alio loco quam in Italia dimicare. Id triſte miſerumq; Italiæ Pontificiq; maximo fuit: pati Italiam belli alieni mala, immunibus malorum his inter quos bellum foret. Idcirco antevertit Joannes Pontifex maximus, in Franciamq; venit, turbatis etiam in Italia rebus, cum exagitaretur contrariarum factionum de Imperio certaminibus. Ipſe Francicarum partium erat; conſtantiæque ac præjudicii ſui eſſe ducebat, ut cum Carolum Auguſtum creaſſet, Balbum filium in eius defuncti locum ſufficeret. Joannes à proceribus Galliæ pie officioſiſſimeque exceptus Balbum Auguſtum creat coronatque. Simulque in Tricaſſibus coacto concilio, Lambertum Imbertum ac Formoſum, principes adverſæ factionis devovit, qui per æqua iniquaque Francorum cauſſam oppugnabant. Annum in Francia manſit. Coactus eſt in urbem redire, quod à Sarracenis Italia vexabatur. Carolus Craſſus in Barbaros ſummam virtutem religionemque præſtitit. Italiâ defenſa eum Auguſtum ſalutatum Joannes pontifex non invitus tandem coronavit. Hæc Æmylius, Carolomanni rebus per-

perperam ſilentio præteritis: cætera non male. Ex qvibus diſcimus, breve admodum fuiſſe illud Calvi Imperium, (Regino ad annum 818 ſcribit de illo: *regnum Italiæ magis in tranſeundo vidit, quam fruendo potitus eſt.*) vindicante numine injuriam Germanicis regibus factam; & fruſtra nitente contra Joanne Papa, Carolomannum rerum per regnum Italicum pariter & ipſam Urbem potitum. Et ſane uſque in annum 880, quo XI Kalend. April. obijt, Carolomannus Italiam omnem tenuit; etſi ab Imperatorio titulo abſtinuerit, eo qvod à Joanne Papa coronatus non eſſet. Superſunt etiamnum tabulæ complures, illius tum auctoritate per Italiam promulgatæ: qvod ipſum Aventinus in *Annal. Bajor.* Carolus Sigonius in *Hiſtoria regni Italiæ*, uterqve *l. 4.* præclare tradiderunt.

Fratri non ſucceſſit tantùm in omnium illorum per Italiam poſſeſſione Carolus Craſſus, ſed etiam nomen Cæſareum impetravit. Regino: *Anno D. I. 881. Carolus de Alemannia egreſſus Langobardorum fines occupavit, ac in paucis diebus totam Italiam in deditionem*

accepit, & Romam perveniens à Præſule Apoſtolicæ ſedis Joanne & Senatu Romanorum favorabiliter exceptus, cum magna gloria Imperator creatus eſt. Ex adverſo ut Carolus Calvus brevi momento Italiam habuit, ita poſt illum Franciæ regum nemo (nec enim moror Ludovico Balbo obtruſum in Gallia à Joanne Papa Auguſtum nomen) quidqvam juris ſive in regnum Italiæ ſive in Romani Imperii veteris reliqvias Italicas, Franciæ regno aſſeruit.

Excuſſi tamen illa ætate & Germanici Reges, fateor, Italici regni & Romani Imperii poſſeſſione: idque iterum Paparum non levi culpa. Etenim Hadrianus id nominis tertius *inſignia* (verba ſunt Sigonii l. 5. de regno Italiæ) *duo decreta fecit: unum ut pontifex deſignatus conſecrari ſine præſentia Regis aut legatorum ejus poſſet: alterum ut moriente Rege Craſſo ſine filiis, regnum Jtalicis principibus una cum titulo Imperii traderetur.* Hinc cum eodem tempore Italici proceres non minus atque alij, Caroli Craſſi auctoritate abolita, res novas molirentur, qvin imo conjuratione facta poten-

tentiſſimi illorum Wido Spoletanus & Berengarius Forojulienſis, alter Galliæ alter Italiæ Regnum ſibi deſpondere haud dubitarent, Italia ſimul & Cæſarea dignitas Franciæ utriſque erepta ad peregrinos devenit. Bene vero de Italis illis Sigonius l. 6 initio: *Seipſis prorſus una cum Eccleſia perdiderunt, ea tempora in rempublicam inferentes, quibus nulla alia tetriora ac fœdiora fuiſſe Principum nequitia, vel populorum inſania, in tota antiquitate reperiuntur.* Et ſane ipſamet Papalis ſedes nunqvam & fœdius ſeſe geſſit, & ſimul majorem vim paſſa eſt. Eoqve contra qvam ſciverat Hadrianus Papa & Italici conjuraverant, ipſemet ille Berengarius & Formoſus Papa Arnolpho Germaniæ noſtræ Regi regnum illud pariter ac Cæſaream dignitatem, qvo ſe ac ſua tuerentur ab injuria, tradiderunt. Operæ fuerit pretium omnem hanc rem petere duntaxat ex ſeptimo octavo & nono capitibus libri primi ejus hiſtoriæ, quam Luitprandus Ticinenſis ætate Ottonis Magni conſcripſit. Annales Fuldenſes notant, hac juri jurandi formula populum Romanum

manum

manum Arnolpho ſeſe anno 895 obſtrinxiſſe: *Juro per hæc omnia Dei myſteria, quod ſalvo honore & lege mea atq; fidelitate domini Formoſi Papæ, fidelis ſum & ero omnibus diebus vitæ meæ Arnolfo Imperatori, & nunquam me ad illius infidelitatem cum aliquo homine ſociabo. &c.*

Exceperunt mox Germaniam Hungaricæ tempeſtates ac bella civilia. Atque ita Ludovico Conrado & Henrico regibus, Italiæ ac Cæſareæ dignitatis recuperandæ cura ſepoſita eſt. De Henrico tamen ita ſub finem primi libri Witikindus: *Perdomitis cunctis circumquaque gentibus poſtremo Romam proficiſci ſtatuit, ſed infirmitate correptus iter intermiſit.* De eodem Sigebertus ad annum 937: *Henricus licet in vincendis inimicis glorioſius fuerit, quia tamen pacificus erat nullam operam dederat, ut effugatis ab Italia tyrannis, qui quaſi conductitii mercenarii, alter alteri ſuccedentes, Imperium dilaniabant, benedictionem Imperialem accepiſſet.* Paulò aliter Otto Friſingenſis l. 6. chron. c. 18: *Ipſe poſt multa virtutis ſuæ opera dum ad obtinendum Imperium Ro-*

Romam tenderet, decimoſeptimo Regni ſui anno diem obiit.

Cæterum Ottonis Magni auſpiciis illa felicitas Germaniæ ex voto tandem obtigit. Witikindus l. 3: *Eo tempore uſurpato Jmperio* (cum ante ſcilicet fuiſſet Eporegiæ Marchio) *regnavit in Langobardia homo fortis & avarus, & qui omnem juſtitiam pecunia venderet Berengarius. Veritus autem ſingularis prudentiæ Reginæ virtutem, à Luthovico* Rege *Italiæ relictæ, in multis eam afflixit, quo tanti decus ſplendoris extingueret, vel certe obſcuraret.* Idem paulo poſt narrat: Ottonem in Italiam cum exercitu profectum, liberata à tyrannide Regina illaque in matrimonium ducta, *cum ea urbem Papiam quæ eſt ſedes regia obtinuiſſe.* Berengarium quoque in Germaniam ſecutum, Auguſtæ Vindelicorum feudi lege ab Ottone Italicum regnum impetraſſe. *Interea,* ait, *Rex* Berengarius R*egem* Ottonem *alloquitur, in gratiamque* Re*gis ac* R*eginæ ſuſceptus, deditionis ſponſionem dat, fœderis ſpontanei diem apud Urbem Auguſtam deſignans. Ubi quum conventus fieret, Berengarius ma-*

manum Arnolpho ſeſe anno 895 obſtrinxiſſe: *Juro per hæc omnia Dei myſteria, quod ſalvo honore & lege mea atq; fidelitate domini Formoſi Papæ, fidelis ſum & ero omnibus diebus vitæ meæ Arnolfo Imperatori, & nunquam me ad illius infidelitatem cum aliquo homine ſociabo. &c.*

Exceperunt mox Germaniam Hungaricæ tempeſtates ac bella civilia. Atque ita Ludovico Conrado & Henrico regibus, Italiæ ac Cæſareæ dignitatis recuperandæ cura ſepoſita eſt. De Henrico tamen ita ſub finem primi libri Witikindus: *Perdomitis cunctis circumquaque gentibus poſtremo Romam proficiſci ſtatuit, ſed infirmitate correptus iter intermiſit.* De eodem Sigebertus ad annum 937: *Henricus licet in vincendis inimicis glorioſus fuerit, quia tamen pacificus erat nullam operam dederat, ut effugatis ab Italia tyrannis, qui quaſi conductitii mercenarii, alter alteri ſuccedentes, Imperium dilaniabant, benedictionem Imperialem accepiſſet.* Paulò aliter Otto Friſingenſis l. 6. chron. c. 18: *Ipſe poſt multa virtutis ſuæ opera dum ad obtinendum Imperium Ro-*

Romam tenderet, decimoſeptimo Regni ſui anno diem obiit.

Cæterum Ottonis Magni auſpiciis illa felicitas Germaniæ ex voto tandem obtigit. Witikindus l. 3: *Eo tempore uſurpato Imperio* (cum ante ſcilicet fuiſſet Eporegiæ Marchio) *regnavit in Langobardia homo fortis & avarus, & qui omnem juſtitiam pecunia venderet Berengarius. Veritus autem ſingularis prudentiæ Reginæ virtutem, à Luthovico* Rege *Italiæ relictæ, in multis eam afflixit, quo tanti decus ſplendoris extingueret, vel certe obſcuraret.* Idem paulo poſt narrat: Ottonem in Italiam cum exercitu profectum, liberata à tyrannide Regina illaque in matrimonium ducta, *cum ea urbem Papiam quæ eſt ſedes regia obtinuiſſe.* Berengarium quoque in Germaniam ſecutum, Auguſtæ Vindelicorum feudi lege ab Ottone Italicum regnum impetraſſe. *Interea,* ait, R*ex* Berengarius R*egem* Ottonem *alloquitur, ingratiamque* R*egis ac* R*eginæ ſuſceptus, deditionis ſponſionem dat, fœderis ſpontanei diem apud Urbem Auguſtam deſignans. Ubi quum conventus fieret, Berengarius ma-*

manum Arnolpho ſeſe anno 895 obſtrinxiſſe: *Juro per hæc omnia Dei myſteria, quod ſalvo honore & lege mea atq; fidelitate domini Formoſi Papæ, fidelis ſum & ero omnibus diebus vitæ meæ Arnolfo Imperatori, & nunquam me ad illius infidelitatem cum aliquo homine ſociabo. &c.*

Exceperunt mox Germaniam Hungaricæ tempeſtates ac bella civilia. Atque ita Ludovico Conrado & Henrico regibus, Italiæ ac Cæſareæ dignitatis recuperandæ cura ſepoſita eſt. De Henrico tamen ita ſub finem primi libri Witikindus: *Perdomitis cunctis circumquaque gentibus poſtremo Romam proficiſci ſtatuit, ſed infirmitate correptus iter intermiſit.* De eodem Sigebertus ad annum 937: *Henricus licet in vincendis inimicis glorioſus fuerit, quia tamen pacificus erat nullam operam dederat, ut effugatis ab Italia tyrannis, qui quaſi conductitii mercenarii, alter alteri ſuccedentes, Imperium dilaniabant, benedictionem Imperialem accepiſſet.* Paulò aliter Otto Friſingenſis l. 6. chron. c. 18: *Jpſe poſt multa virtutis ſuæ opera dum ad obtinendum Jmperium Ro-*

Romam tenderet, decimoſeptimo Regni ſui anno diem obiit.

Cæterum Ottonis Magni auſpiciis illa felicitas Germaniæ ex voto tandem obtigit. Witikindus l. 3: *Eo tempore uſurpato Imperio* (cum ante ſcilicet fuiſſet Eporegiæ Marchio) *regnavit in Langobardia homo fortis & avarus, & qui omnem juſtitiam pecunia venderet Berengarius. Veritus autem ſingularis prudentia Reginæ virtutem, à Luthovico* Rege *Italiæ relictæ, in multis eam afflixit, quo tanti decus ſplendoris extingueret, vel certe obſcuraret.* Idem paulo poſt narrat: Ottonem in Italiam cum exercitu profectum, liberata à tyrannide Regina illaque in matrimonium ducta, *cum ea urbem Papiam quæ eſt ſedes regia obtinuiſſe.* Berengarium quoque in Germaniam ſecutum, Auguſtæ Vindelicorum feudi lege ab Ottone Italicum regnum impetraſſe. *Interea*, ait, R*ex* Berengarius R*egem* Ottonem *alloquitur, ingratiamque* R*egis ac* R*eginæ ſuſceptus, deditionis ſponſionem dat, fœderis ſpontanei diem apud Urbem Auguſtam deſignans. Ubi quum conventus fieret, Berengarius ma-*

manum Arnolpho ſeſe anno 895 obſtrinxiſſe: *Juro per hæc omnia Dei myſteria, quod ſalvo honore & lege mea atq; fidelitate domini Formoſi Papæ, fidelis ſum & ero omnibus diebus vitæ meæ Arnolfo Imperatori, & nunquam me ad illius infidelitatem cum aliquo homine ſociabo. &c.*

Exceperunt mox Germaniam Hungaricæ tempeſtates ac bella civilia. Atque ita Ludovico Conrado & Henrico regibus, Italiæ ac Cæſareæ dignitatis recuperandæ cura ſepoſita eſt. De Henrico tamen ita ſub finem primi libri Witikindus: *Perdomitis cunctis circumquaque gentibus poſtremo Romam proficiſci ſtatuit, ſed infirmitate correptus iter intermiſit.* De eodem Sigebertus ad annum 937: *Henricus licet in vincendis inimicis glorioſus fuerit, quia tamen pacificus erat nullam operam dederat, ut effugatis ab Italia tyrannis, qui quaſi conductitii mercenarii, alter alteri ſuccedentes, Imperium dilaniabant, benedictionem Imperialem accepiſſet.* Paulò aliter Otto Friſingenſis l. 6. chron. c. 18: *Ipſe poſt multa virtutis ſuæ opera dum ad obtinendum Imperium Ro-*

Romam tenderet, decimoſeptimo Regni ſui anno diem obiit.

Cæterum Ottonis Magni auſpiciis illa felicitas Germaniæ ex voto tandem obtigit. Witikindus l. 3: *Eo tempore uſurpato Jmperio* (cum ante ſcilicet fuiſſet Eporegiæ Marchio) *regnavit in Langobardia homo fortis & avarus, & qui omnem juſtitiam pecunia venderet Berengarius. Veritus autem ſingularis prudentia Reginæ virtutem, à Luthovico* Rege *Italiæ relictæ, in multis eam afflixit, quo tanti decus ſplendoris extingueret, vel certe obſcuraret.* Idem paulo poſt narrat: Ottonem in Italiam cum exercitu profectum, liberata à tyrannide Regina illaque in matrimonium ducta, *cum ea urbem Papiam quæ eſt ſedes regia obtinuiſſe.* Berengarium quoque in Germaniam ſecutum, Auguſtæ Vindelicorum feudi lege ab Ottone Italicum regnum impetraſſe. *Interea,* ait, R*ex* Berengarius R*egem* Ottonem *alloquitur, in gratiamque* Re*gis ac* Re*ginæ ſuſceptus, deditionis ſponſionem dat, fœderis ſpontanei diem apud Urbem Auguſtam deſignans. Ubi quum conventus fieret, Berengarius ma-*

accepit, & Romam perveniens à Præſule Apoſtolicæ ſedis Joanne & Senatu Romanorum favorabiliter exceptus, cum magna gloria Imperator creatus eſt. Ex adverſo ut Carolus Calvus brevi momento Italiam habuit, ita poſt illum Franciæ regum nemo (nec enim moror Ludovico Balbo obtruſum in Gallia à Joanne Papa Auguſtum nomen) quidqvam juris ſive in regnum Italiæ ſive in Romani Imperii veteris reliqvias Italicas, Franciæ regno aſſeruit.

Excuſſi tamen illa ætate & Germanici Reges, fateor, Italici regni & Romani Imperii poſſeſſione: idque iterum Paparum non levi culpa. Etenim Hadrianus id nominis tertius *inſignia* (verba ſunt Sigonii l. 5. de regno Italiæ) *duo decreta fecit: unum ut pontifex deſignatus conſecrari ſine præſentia Regis aut legatorum ejus poſſet: alterum ut moriente Rege Craſſo ſine filiis, regnum Italicis principibus una cum titulo Imperii traderetur.* Hinc cum eodem tempore Italici proceres non minus atque alij, Caroli Craſſi auctoritate abolita, res novas molirentur, qvin imo conjuratione facta poten-

potiſſimi illorum Wido Spoletanus & Berengarius Forojulienſis, alter Galliæ alter Italiæ Regnum ſibi deſpondere haud dubitaſſent. Italia ſimul & Cæſarea dignitas Francis utriſque erepta ad peregrinos devenit. Bene vero de malis illis Sigonius l. 6 initio: *Seipſos prorſus una cum Eccleſia perdiderunt, ea tempora in rempublicam inferentes, quibus nulla alia teteriora ac fœdiora fuiſſe Principum nequitia, vel populorum inſania, in tota antiquitate reperiuntur.* Et ſane ipſamet Papalis ſedes nunqvam & fœdius ſeſe geſſit, & ſimul majorem vim paſſa eſt. Eoqve contra qvam ſeverat Hadrianus Papa & Itali conjuraverant, ipſemet ille Berengarius & Formoſus Papa Arnolpho Germaniæ noſtræ Regi regnum illud pariter ac Cæſaream dignitatem, quo ſe ac ſua tuerentur ab injuria, tradiderunt. Operæ fuerit pretium omnem hanc rem petere duntaxat ex ſeptimo octavo & nono capitibus libri primi ejus hiſtoriæ, quam Luitprandus Ticinenſis ætate Ottonis Magni conſcripſit. Annales Fuldenſes notant, hac juriſjurandi formula populum Romanum

manum

Romam tenderet, decimoſeptimo Regni ſui anno diem obiit.

Cæterum Ottonis Magni auſpiciis illa felicitas Germaniæ ex voto tandem obtigit. Witikindus l. 3: *Eo tempore uſurpato Imperio* (cum ante ſcilicet fuiſſet Eporegiæ Marchio) *regnavit in Langobardia homo fortis & avarus, & qui omnem juſtitiam pecunia venderet Berengarius. Veritus autem ſingularis prudentiæ Reginæ virtutem, à Luthovico* Rege *Italiæ relictæ, in multis eam afflixit, quo tanti decus ſplendoris extingueret, vel certe obſcuraret.* Idem paulo poſt narrat: Ottonem in Italiam cum exercitu profectum, liberata à tyrannide Regina illaque in matrimonium ducta, *cum ea urbem Papiam quæ eſt ſedes regia obtinuiſſe.* Berengarium quoque in Germaniam ſecutum, Auguſtæ Vindelicorum feudi lege ab Ottone Italicum regnum impetraſſe. *Interea,* ait, R*ex* Berengarius R*egem* Ottonem *alloquitur, in gratiamque* R*egis ac* R*eginæ ſuſceptus, deditionis ſponſionem dat, fœderis ſpontanei diem apud Urbem Auguſtam deſignans. Ubi quum conventus fieret, Berengarius ma-*

nus filii ſui Adelberti ſuis manibus implicans, licet olim, Hugonem Regem fugiens, Regi Ottoni ſubderetur, tunc tamen renovata fide coram omni exercitu familatui Regis ſe cum filio ſubjugavit. Et ita dimiſſus in Italiam remeavit cum gratia & pace. Luitprandus Ticinenſis in Hiſtoria Legationis ſuæ Conſtantinopolitanæ, quam Ottonis Magni juſſu ſuſceperat, teſtatur rem hanc ita Nicephoro Cæſari Græco à ſe narratam. *Palàm eſt quod Berengarius & Adelbertus ſui milites* (i. e. Ottonis vaſalli) *effecti, Regnum Italicum ſceptro aureo ex ejus manu ſuſceperunt, & præſentibus ſervis tuis qui nunc usque ſuperſunt, jurejurando fidem promiſerunt.* Otto Friſingenſis l. 6 Chron. c. 19. *Otto poſt multos triumphos Italiam quoque, quæ per plures jam annos Francis ſeu Germanis alienata fuerat, regno adiicere parat. Hæc eo tempore à Berengario tyranno multipliciter premebatur &c. Ibi* (Auguſtæ) *ex omnibus regni viſceribus multis in unum adunatis, Berengarius humiliter veniens ſe dedidit, ab eoque REGNUM ITALIÆ, excepta Marchia Veronenſium & Aquilegien-*

gien-

gienſium, *SUSCEPIT.* Regino: *Eodem anno mediante Auguſto menſe, conventus Francorum, Saxonum, Bavarorum, Alemannorum, & Longobardorum, publicus apud Auguſtanam urbem Rhetiæ provinciæ agitur. Ubi Berengarius cum filio ſuo Adelberto, regiæ ſe per omnia in vaſallum dedit dominationi, & Italiam iterum cum gratia & dono Regis accepit regendã. Marca tantum Veronenſis & Aquilegienſis excipitur, quæ Henrico fratri Regis committitur.* Contigit hoc ipſum anno 952. Eoque ad illum annum ita loqvitur continuator Reginonis: *Berengarius cum filio ſuo Adelberto ſeſe ſubiiciens Ottoni, ab eo ut ſubditus recipit regendam Italiam.* Quibus verbis & Baronius utitur.

Illo rerum ſtatu permanſit Italia uſque in annum 961: quando Papa ipſo, & Epiſcopis Mediolanenſi & Cumano, ut & procerum Italicorum compluribus, de intolerabili tyrannide Berengarii conqverentibus, iterum cum exercitu Italiam ingreſſus Otto, *Berengarium & Adelbertum celeriter regno expulit: dehinc Romam adiens, ibi miro ornatu miroque ap-*

paratu ſuſceptus à Papa Joanne, id nominis duodecimo, functionem ſuſcepit Jmperii. quæ verba fere ſunt Luitprandi, qui hanc Ottonis novam invitationem narrat *l. 6 cap. 1.* Baronius ex vetuſta Beneventanorum Ducum hiſtoria refert, qvo tempore expeditio illa inſtitueretur, Proceres Italiæ ita alloquutos Adelbertum Berengarii filium: *Vellemus Domine, ut Papiam cum paucis pergas, & tuo genitori dicas, quatenus Longobardorum regnum ſub veſtra ditione committat, quia nos minime ſub illius poteſtate amplius durabimus. Si vobis committit Regnum, nos totis viribus pugnabimus: Sin autem, Italiæ regnum extero Regi committemus.* Cumque à Patre non potuiſſet hoc impetrare Adelbertus, patrem filiumque ab omnibus eſſe deſertum. *Itaq;* (addit ſcriptor ille) *Otto Rex ſine impedimento in Jtaliam introivit, atque Jtaliæ regnum obtinuit.* Luitprandus in hiſtoria legationis ſuæ Conſtantinopolitanæ ait: cum *fidem* Ottoni datam Berengarius & Adelbertus *perfide violaſſent, juſte illos quaſi defectores & rebelles regno privatos.* Frodoardus recte notat,

facta

facta hæc demum anno 962. *Otto Rex Romam pacifice adiit, & amabiliter exceptus, atque honore illic Imperiali ſublimatus. Quod Berengarius Italiæ rex indigne ferens, regiones quas regere debebat incendere atq; vaſtare cœpit.* Et vero incidit illa Cæſarea Ottonis coronatio in anni illius menſem Februarium, diem ſecundum, feriam primam. Quod magnitudo negotii exacte hic monere nos jubet.

Igitur anno 951 Italicum ſive Langobardicum Regnum, Cæſarea jura dignitasque 962 (poſtqvam nomen illud Imperatorium ab anno 924, qvo Berengarius primus è medio ſublatus eſt, in occidente omni quaſi evanuiſſet) ad Germaniæ Reges devenere. Sopitum tamen bellum illud ultimum demum eſt anno 964; qvo & Berengarius cum uxore captus, inqve Bavariam eſt miſſus, & extinctò Joanne Papa perjuro, Leo iterum Ottonis auctoritate ſedi ſacræ reſtitutus eſt. Qvod ipſum in animo fuit fortaſſe Ottoni Friſingenſi l. 6. cap. 22. Chronici ſui: quando coronationem qvidem Cæſaream in illum annum perperam conjicit, recte tamen ſubjun-

git: *Ex hinc regnum Romanorum poſt Francos & Longobardos ad Teutonicos, vel (ut aliis videtur) rurſum ad Francos, unde quodammodo elapſum fuerat, translatum eſt.* Recte inquam hæc Otto. Illo enim deniqve anno Leo Papa & clerus omnis populusque Romanus æterno pacto Germaniæ Regibus ſeſe ac ſua devinxerunt. Id qvod ex capitulo XXIII diſtinctionis LXIII Gratiani, *libro de Germanorum Imperio cap. X* multis demonſtravimus: cum biennio ante non niſi cum Ottone ejusque filio queant videri pepigiſſe, quantum ex Luitprando colligere eſt.

Pacti perpetui cum Italiæ proceribus de Regno Italiæ initi, in monumentis quæ hodie ſuperant, memoriam haud forte reperias: ut ſunt illa rudia & bonæ frugis inania. Per tamen eſt veroſimile, etiam cum illis non minus arcte tunc fuiſſe conventum. Nec enim Romanum illud pactum ad Italicum regnum pertinet: utpote quod à Romano Imperio proprie ſic dicto plane diverſum eſt; ceu probavimus ejusdem noſtri *de Germanorum Romano Imperio libri cap. XII.* Niſi

fortaſſis

fortaſſis Otto, ſaltim jure belli, in Regnum illud Italicum proprietarium aliqvod jus ſibi poſteriſque deberi crediderit; atque adeo libero aliquo pacto cum Proceribus non fuerit opus. In ijs ſane Tabulis Ottonianis, quas ad annum 962 recitat Baronius, ita legitur: *Inſuper offerimus tibi B. Petre Apoſtole vicarioq; tuo domno Joanni Papæ, & ſucceſſoribus ejus, pro noſtræ animæ remedio, noſtrique filii & noſtrorum parentum, de PROPRIO NOSTRO REGNO, civitates & oppida cum piſcariis ſuis, id eſt Reatem Amiternum &c.*

Qvicqvid hujus ſit, id longe eſt certiſſimum & conſtat omnibus: ab illa uſqve Ottoniana occupatione, nunquam fere interruptâ ſerie, (nec enim eſt, quod Creſcentii aut ſimilis farinæ hominum, irritis & momentaniis conatibus poſſeſſionem fractam arbitreris) ſaltim ad ferale illud & perpetuò reipubl. Germanicæ lugendum Friderici II Cæſaris fatum, vim Imperii per Italiæ regnum & Romanas reliqvias, penes Germaniæ reges fuiſſe.

CAPUT X.

Italici regni & Cæſareæ dignitatis quæ ratio quive fines fuerint circa initia: & quemadmodum utrumque ad Frederici II tempora ſeſe habuerit.

NOn videmur ab Italiæ regno & Cæſarea dignitate commode recedere & ad alia poſſe progredi: niſi paulò dilucidius expoſuerimus, quid utroqve nomine intelligi debeat, aut olim ſuerit acceptum: addito brevibus, quemadmodum illa ad Friderici uſqve ſecundi, qvæ diximus tempora, ſeſe habuerint.

Igitur primò id notandum; ITALICI REGNI nomen cepiſſe demum poſt Carolum Magnum, non multò tamen poſt: utpote qvod jam tum reperiatur in Epiſtola Italiæ procerum ad Carolum Calvum, ſcripta anno 877. *Nos omnes Epiſcopi, Abbates, Comites ac reliqui, qui nobiſcum convenerunt Italici regni optimates.* Etſi enim haud aliud ſit qvàm id qvod ante audivit *Regnum Langobardorum*, illud tamen priſcum nomen, extinctâ

tincta gentis illius majeſtate eaque ad Francos translata, ſimul videtur abolitum, novo hoc ſubſtituto. Ab illo Regno Langobardico diſtinctum plane qvid, exiguum licet, per Italiam manſit reliquum IMPERII VETERIS ROMANI: idque ex parte ad Francos translatum eſt, poſtqvam Cæſar dictus fuit Carolus Magnus; Calabria Sicilia & urbe Venetorum exceptis. Hæc latius libro de *Germanorum Imperio Romano cap. VII & IIX* perſequuti ſumus. Ubi & id probavimus: utile, ut ita dicamus, hujus dominium, cum aliqua dicundi juris poteſtate, Pipini & Caroli Magni dono, ad Papas quidem perveniſſe; ſummum principatum autem, ſive vim potiſſimam regendi, cum Cæſareo nomine ad Francorum Reges delatum: & hoc deniq; ipſum illud eſſe, quod reapſe titulo Cæſareo & illi & poſteri eorum nacti ſunt. Ea hic repetere fuerit actum agere.

Lubet tamen nonnulla adferre in medium, ex antiquiſſimo ſcriptore Italo Ottonibus coævo, quæ Eutropii hiſtorico libello adjuncta invenit qvondam & publicavit Matthias Flacius; qvo pateat, qualis tum fuerit in ipſam

Urbem Romam Cæſarum auctoritas, ſaltim uſque ad annum 876. *Accipiente Carolo hoc* (Magno) *regnum, profectus eſt Romam, deditq́; ibi donaria multa: quæ usq́; hodie Romanum tenet dominium, de regni hujus confinibus. Fecitque pactum cum Romanis, eorumque Pontifice, & de ORDINATIONE PONTIFICIS, ut intereſſet quis Legatus, & ut CONTENTIOSAS LITES ipſe* (ſcil. Legatus) *deliberaret. Conſtituebant autem annalia dona in Papæ palatium perducenda, auri libras decem, argenti centum, pallia optima decem, exceptis privatis donis. Et quando Imperator adveniebat Romam vel ſuus Legatus, mittebantur judices à palatio ſingulis annis, qui per cuncta Romanorum confinia legalia vindicabant placita: compellentes habitatores locorum illorum venire ad placitum, judicantibus eorum judicibus rectam legem in præſentia Imperialium judicum; & ſi alterius gentis invenirentur habitatores, regali judicio judicabantur. Erant denique monaſteria, in ſalinis Domini Salvatoris, & S. Dei genitricis Mariæ, nec non & monaſterium B. Andreæ Apoſtoli juxta mon-*

tem Soractis, ſeu cætera fiſcalia patrimonia intra Romanos fines, ad uſum Imperialem. Non ſolum autem in Italico regno, verum etiam in Franciam proficiſcebantur monachi, ferentes vectigalia, vina, & alia donaria juxta virium poſſe. Paulo poſt. *Propterea inventum eſt, ut omnes majores Romæ eſſent Imperiales homines, tam Epiſcopi quam laici; & omne vulgus pariter cum his faceret fidelitatem Jmperatori; & ut ſuus Miſſus omni tempore moraretur Romæ, ad deliberandas litigioſas contentiones. Morabatur quippe in Palatio S. Petri; & erat conſtitutum, quanta & qualia ſtipendia de Palatio ei darentur quotidiè. Quod autem reliquum erat, de ſuperadictis monaſteriis vel patrimoniis deferebatur affluenter. Tanta nempe Imperialis virtus ibi vigebat, ut ſi in legali judicio minoris vel inſcii cauſa poſtponeretur, & ille alicujus conſilio pedes teneret Legati Imperatoris, petens ab eo juſtam legem: & Miſſus adjuraret Principes Romanorum, dicens: Per eam FIDEM, quam Domino Imperatori debetis, facite huic homini juſtam legem; nemo erat auſus declinare neque ad dexteram neque ad ſini-*

niſtram, etiamſi à propinquis Pontificis illata eſſet injuria. Multotiens verò non ante Apoſtolicum, ſed in judiciali loco ad Lateratum (ubi quidam locus dicitur ad lupam, quæ mater vocabatur Romanorum) ibi judiciariam legem finiebant. Compoſitiones quoque, quæ ſolebant à malefactoribus ſolvi, æqualiter dividebantur Miſſo Imperatoris & Apoſtolici. Si autem talis culpa erat, ut res ſcelerata fiſco publico ſubderetur, non ad Eccleſiaſticam tranſibat ſubjectionem, niſi per donativum Imperiale præceptum. Si enim aliquis iram incurrebat Imperatoris Epiſcopus aut Judex Romanus, & placitum eſſet Cæſari venire Romam, veniebat: ſin autē, mittebatur Dux Spoletanus, comprehendebatur offenſor, & ducebatur in exilium, domus vero illius ſignabatur annulo Regis, usque ad eius conſultum; ut ſi quando reverteretur ad gratiam, haberet propria ſalva: ſin aliàs, per Imperialia præcepta diſtribuebatur militibus. Quod ſi ad Judicis poteſtatem reiiciebatur quisquam, & Cæſaris adhæreret clementiæ, mittebatur pro tali negotio Legatus ab Imperatore, qui diligenter examinaret rei veritatem: & ſi ejectus propriā habe-

haberet culpam, ſuſtineret injuriam. Hæc ille.

Pergit idem auctor: *Hac conſuetudine uſi ſunt Romani usq; ad Ludovicum, magnum Imperatorem, Lotharii filium. Hic quia magis Italiam habitare elegit, vicinior factus eſt Romæ: ubi & ampliore quadam uſus eſt poteſtate, habens ſtrenuos viros eius Urbis, ſcientes antiquam Imperatorum conſuetudinem, & intimantes Cæſari, qui ſuggerebant illi repetere antiquam Imperatorum dominationem. Et niſi ob reverentiam beatorum Apoſtolorum dimitteret, pro certo faceret.* Hæc omnia ille.

Attexit ſcriptor mox haud pauca de Ludovico illo Cæſare, quemadmodum auctoritatem Cæſaream Romæ illuſtribus exemplis exercuerit. Quæ omnia huc referre tædioſum fortè fuerit. At quæ de Calvo aliiſque Italiæ regibus idem diſſerit, illa operæ eſt pretium heic etiam legere. *Carolus Calvus veniens Romam renovavit pactum cum Romanis; perdonans illis iura Regni & conſuetudines illius; tribuens illis ſumptus de tribus ſupradictis monaſteriis, id eſt, Domini Salvatoris, &*

Beatæ Mariæ ſemper virginis in Sabinis, atq; S. Andreæ juxta montem Soractis & de cæteris quam plurimis monaſteriis fiſcalia patrimonia Patrias autem Samniæ & Calabriæ ſimul cũ omnibus civitatibus Beneventicis contulit: inſuper ad dedecorem Regni totum Ducatum Spoletanum cum duabus civitatibus Thuſciæ, quod ſolitus erat habere ipſe Dux, id eſt, Aretium & Cluſium; quatenus ut is, qui præerat Regia vice ante Romanis, videretur poſt eſſe ſubjectus. Removit *etiam ab eis* Regias *Legationes, aſſiduitatem ad præſentiam Apoſtolicæ electionis. Quid plura? Cuncta illis contulit quæ voluerunt; quemadmodum dantur illa, quæ nec recte acquiruntur nec poſſeſſura ſperantur. Fugato itaq; iſto Carolo præ metu alterius Caroli qui veniebat, infirmatur antequam de regno egrederetur Italico. Egreſſus namque vix, defunctus eſt. Ab illo autem die honoricas conſuetudines* Regiæ *dignitatis nemo Imperatorum, nemo* Regum *acquiſivit: quia aut virtus defuit aut ſcientia, præ multis* Regni *contentionibus & adſiduis diviſionibus. Unde multa prælia, delationes, & rapinæ fuerunt in* Regno.

Hæc

Hæc iterum ille. Quæ vero eſſe conſentanea alibi oſtendimus. Et ſane poſt Ludovicum illium Lotharii filium uſque ad Ottonem Magnum, eviluit plane per Italiam Cæſarea vis & auctoritas; eoque cùm paucis datus eſt ille titulus, tùm qvi illum ſunt nacti duntaxat nomine fere tenus rebus præfuerunt non re ipſa. Dignum tamen obſervatu, adhuc anno 904, quum Lampertus Widonis filius dignitate iſthac eſſet conſpicuus, in ipſamet Synodo Romana, curante Pontifice Joanne IX, Cæſarea qvædam jura vetera confirmata eſſe. In actis ſane Synodi illius, quæ Cardinalis Baronius Annalibus inſeruit, ita loquitur ille Lambertus Imperator: *Si quis Romanus, cujuscunque ſit ordinis, ſive de clero ſive de ſenatu, ſeu de quocunque ordine, gratis ad noſtram Imperialem majeſtatem venire voluerit, aut neceſſitate compulſus ad nos voluerit proclamare: nullus eis contradicere præſumat, & neque eorum res quiſpiam invadere vel deprædari, aut eorum perſonas in eundo vel redeundo vel morando inquietare præſumat: donec liceat Imperatoriæ poteſtati, eorum*

cauſſas

cauſſas & perſonas, aut per Miſſos noſtros, deliberare. Qui autem eos inquietare, eundo redeundo vel morando tentaverit, vel eorum quidpiam rerum auferre, poſtquam per noſtram miſericordiam ſe proclamaverint, Imperialis ultionis indignationem incurrat. Inter duodecim capitula eodem tempore conſtituta octavum ita ſeſe habet: *Ut paſtus Imperatoris ab Epiſcopis & Comitibus, ſecundum antiquam conſuetudinem, ſolvatur. Quod ſi novo tempore Fiſcus Comitialis in jus Ecclaſiaſticum converſus eſt, augeatur ſtipendium Imperiale ab Eccleſia, juxta quod res publicæ fuerint minoratæ.*

Porro id quoque certum eſt: iſthac tempeſtate, etiamſi interdum nemo Cæſareo titulo emineret, Urbis tamen Imperium nunquam penes Papas, ſed alios & quidem Thuſciæ Marchiones potiſſimùm eorumque clientes fuiſſe. Luitprandus l. 2. c. 13 in hæc verba loquitur. *Theodora ſcortum impudens, hujus Alberici qui nuper hominem exuit, avia (quod dictu etiam nefandiſſimum eſt) ROMANÆ civitatis non inviriliter MONARCHIAM obtine-*

obtinebat; quæ diras habuit natis, Maroziam atque Theodoram, ſibi non ſolum æquales, verum etiam Veneris exortivo promptiores. Harum una Marozia ex Papa Sergio, cujus ſupra fecimus mentionem, Joannem, qui poſt Joannis Ravenatis obitum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ obtinuit dignitatem, nefario genuit adulterio: ex alberto autem Marchione Albericum: qui noſtro tempore Romanæ urbis principatum uſurpavit &c. Hæc Luitprandi verba cum recitaſſet Baronius ad annum 908. in juſtam indignationem ita prorupit. *Audiſti temporis hujus deploratiſſimum ſtatum, cum Theodora ſenior nobile ſcortum monarchiam (ut ita dicam) obtinebat in Urbe? Sed unde infami mulieri tanta dignitas? Erat iſta nobilis Romana fœmina ſenatoria orta propagine, excellens pulchritudine, ingenio verſutiſſima, conſuetudine Adelberti Tuſciæ Marchionis potentiſſimi reddita procaſſima, ex qua etiam quas audiſti genuit filias, ſicq; ex adulteri potentia etiam ſibi peperit monarchiam. Nam cum (ut ſuo loco inferius dicetur) munitio Sancti Angeli inexpugnabilis reddita ex mole olim Hadriani,*

Auguſtorum ſepulchro, poſſideretur ab eodem Tuſciæ Marchione, qui ea potiretur Urbi quoque pariter dominari facile poſſet: hac peſſima fœmina ea arte dominium Urbis eſt conſecuta, poſſidens arcem, illud in poſteros propagare curavit, filias proſtituens Pontificibus, Sedis Apoſtolicæ invaſoribus, Tuſciæ Marchionibus; ex quibus tantarum invaluit meretricum imperium, ut pro arbitrio legitime creatos dimoverent Pontifices, & violentos ac nefarios homines illis pulſis intruderent. Hactenus Baronius. Et vero ſolus Joannes XII Urbis principem egit, à patre Alberico quaſi hereditate principatum adeptus, nullius Papalis juris prætextu. Frodoardus ad annum 945: *Alberico Patricio Romanorum defuncto, filius ejus Octavianus, cum eſſet clericus, Principatum adeptus eſt: qui poſtea defuncto Agapeto, ſuggerentibusq; ſibi Romanis, Papa Urbis efficitur.*

QUANQUAM præterea ampliſſima bona, Pipini & Caroli Magni dono, quondam ad Papas perveniſſent, videntur tamen illa ſenſim ad alios translata: ut tandem Papis nihil

pene rerum fuerit reliquum. In Actis ſane Romanæ ſive Ravenatenſis ſynodi quæ modò citavimus, Joannes IX, Papa exigit, *ut Patrimonia, ſeu ſuburbana, atque maſſæ & coloniæ, nec non civitates, quæ contra rationem quaſi per juris præcepta largita ſunt, reddantur.* Lambertum ita alloquitur: *Sed hoc ſcire vos volumus, quoniam Sancta Romana Eccleſia tantum eſt ad nihilum deducta, quod & eleæmoſynæ quæ pauperibus pro ſoſpitate veſtri Imperii diſtribui ſolebant; & ſtipendia clericorum ac famulorum ejus, omnimodis ſunt evacuata &c.* Regino ad annum 867. de Ottone Magno Imperatore: *Habita Ravennæ ſynodo multa ad utilitatem ſanctæ Eccleſiæ adinvenit, & Apoſtolico Joanni Urbem & Terram Ravennatium aliaque complura, MULTIS retro temporibus Romanis Pontificibus ABLATA reddidit.* Eo demum anno ſcilicet facta eſt redditio: quoniam bona illa recuperata initio quidem Otto ſuam in propriam quaſi poteſtatem redegerat. Id quod conqueſtus fuit Joannes XII, Otto autem ita defendit: *Omnem terram S. Petri, quæ noſtræ poteſtati ſubjecta eſt, Eccleſiæ promi-*

ſimus reddere. Quò vero pacto terram hanc ei reddere poſſumus, ſi non prius eam ex violentorum manibus ereptam poteſtati noſtræ ſubdamus? Quæ narrat *Luitprandus lib. 6. c. 1.*

CÆTERUM hunc rerum ſtatum latius perſequi ac deſcribere, non patitur inſtitutum: & proprii hoc eſt argumenti. Tangenda tamen hæc non nihil fuere, ſaltim ut omnibus fiat manifeſtum, quale fuerit Urbis Romæ Imperium & quam exigua ac miſera Romanorum Pontificum conditio, quando cum Germania dignitas Cæſarea coaluit. Magis hic locus poſtulat; quoniam modo diximus, Italiæ aliquam partem Romanis Pontificibus ceſſiſſe quidem, iterum verò perditam, atque Ottonis Magni dono iis reſtitutam: ut explicemus clarius, quidnam juris Pontificii fuerit factum, ſive Ottonis ſive aliorum munere, & inquantum illa quæ ita in ditionem Pontificiam tranſiere Cæſareis juribus fuerint ſubducta. Hoc enim quâm maxime pertinet ad id, ut limites Cæſarii & Papalis Imperii rite deſcribantur.

Ac Baronius quidem ad annum 962. adfert

Tabulas Ottonis nomine ſignatas, quibus ille Romanæ Sedi multa donat: pars earum heic omnino legenda eſt. *Spondemus atque premittimus per hoc pactum confirmationis noſtræ, tibi B. Petro principi Apoſtolorum & clavigero regni cælorum, & per te Vicario tuo Domno Joanni ſummo Pontifici & Univerſali XII, Papæ, ſicut à prædeceſſoribus veſtris usq; nunc in veſtra poteſtate atque ditione tenuiſtis & diſpoſuiſtis,* CIVITATEM ROMANAM, CUM DUCATU SUO, *& ſuburbanis ſuis, atq; viculis omnibus & territoriis ejus montanis & maritimis, littoribus atq; portubus, ſeu cunctis civitatibus, caſtellis, oppidis, ac viculis, Tuſciæ partibus. Id eſt, Portum, Centumcellas, Cerem Bledam, Maturianum, Sutrium, Nepem, Caſtellum Galliſem, Ortem, Polimartium, Ameriam, Tudam, Peruſiam cum tribus inſulis ſuis, id eſt, Majore, Minore, Puloenſium, Narniam, & Utriculum cum omnibus finibus ac territoriis ad ſupra ſcriptas civitates pertinentibus.* NEC NON EXARCHATUM RAVENNATEM SUB INTEGRITATE, *cum Urbibus, civitatibus, oppidis & caſtellis; quæ piæ recordationis domnus Pipinus & domnus*

Karolus excellentiſſimus Imperator, prædeceſſores videlicet noſtri, B. Petro Apoſtolo & prædeceſſoribus veſtris, jamdudum per donationis paginam contulerunt. Hoc *eſt civitatem Ravennam, & Æmyliam, Bobium, Caſenam, Forum populi, Forum Livii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comiaclum, & Hadrianis atque Gabellum, cum omnibus finibus, territoriis atq; inſulis, terra mariq; ad ſupraſcriptas civitates pertinentibus. Simul &* PENTAPOLIM; *videlicet Ariminum, Piſaurum, Fanum, Senogalliam, Ameriam, Auſimum, Humanam Heſium, Forum Sempronii, Montem Feltri, Urbinum, & territorium Balnenſe, Calles, Luciolos, & Eugubium, cum omnibus finibus & territoriis ad easdem civitates pertinentibus. Eodem modo* TERRITORIUM SABINENSE: *ſicut à domno Carolo Imperatore anteceſſore noſtro beato Petro Apoſtolo per donationis ſcriptum conceſſum eſt ſub integritate. Item* IN PARTIBUS TUSCIÆ LONGOBARDORUM, *Caſtellum Felicitatis, Urbem veterem, Balneum Regis, Ferentum, Viterbium, Ortem, Martam, Tuſcanam, Suanam, Populonium, Roſellas cum ſub-*

urbanis

urbanis atque ſiculis omnibus & territoriis, ac maritimis oppidis ac viculis ſeu finibus omnibus. Itemque Almus cum inſula Corſica; deinde in Suriano, deinde in monte Bardonis, deinde in Berceto, exinde Parma, deinde in Regio, exinde in Mantua, atque in monte Silicis atq; provincia Venetiarum & Iſtria. Nec non & cunctum DVCATVM SPOLETINVM, ſeu Beneventanum una cum Eccleſia Sanctæ Chriſtinæ poſita prope Papiam juxta Padum, quarto milliario. Item in PARTIBVS CAMPANIÆ Seram, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, & Capuam. Nec non PATRIMONIA ad poteſtatem & ditionem veſtram pertinentia: ſicuti eſt patrimonium Beneventanum, & patrimonium Neapolitanum, & patrimonium Calabriæ ſuperioris & inferioris. DE CIVITATE AVTEM NEAPOLITANA cum caſtellis & territoriis & finibus & inſulis ſuis ſibi pertinentibus, ſicut ad eaſdem reſpicere videntur, nec non patrimonium SICILIÆ, ſi Deus noſtris illud tradiderit manibus. Simili modo CIVITATEM CAIETAM ET FVNDVM cum omnibus earum pertinentiis. Inſuper offerimus tibi B. Petre Apoſtole, Vicarioque tuo domno Joanni

Papæ,

Papæ & ſucceſſoribus, pro noſtra animæ remedio, noſtriq; filii & noſtrorum parentum De proprio nostro regno *civitates & oppida cum piſcariis ſuis, id eſt, Reatam, Amitternum, Furconem, Nurſiam, Baluam & Marſim, & alibi civitatem Interamnem cum pertinentiis ſuis. Has omnes ſupradictas provincias, urbes, civitates, oppida & caſtella, viculos & territoria, ſimulq; & patrimonia, pro remedio animæ noſtræ & filii noſtri, ſive parentum noſtrorum, ac ſucceſſorum noſtrorum, & pro cuncto à Deo conſervato atq; conſervando Francorum populo, jam dictæ Eccleſiæ tuæ, beate Petre Apoſtole, & per te Vicario tuo, ſpirituali patri noſtro Domno Joanni ſummo Pontificii & univerſali Papæ ejuſq; ſucceſſoribus uſq; ad finem ſeculi, eo modo confirmamus, ut in ſuo detineat jure principatu atq; ditione.*

Hactenus illæ à Baronio adductæ Ottonis Magni Tabulæ. Ac nos quidem alibi jam in dubium vocavimus haud levibus argumentis earum fidem: non eſt verò quod nunc illud agamus. Sufficit monuiſſe, omnia iſt hæc (ſi quidem ſunt ab Ottone donata,) non tamen Cæſareo Imperio ſimul ſubducta eſſe,

idque

idque diſertis earundem Tabularum verbis indicari. Utique enim Ducatus Spoletanus & Tuſciæ nonnulla inter dona illa numerantur; cum tamen & ſeorſim cenſus Regius Spoletani & Tuſcani Ducatus Eccleſiæ Romanæ tribuuntur in ijs Tabulis, mox additur: SALVA SUPER EOSDEM DUCATUS NOSTRA IN OMNIBUS DOMINATIONE, ET ILLORUM AD NOSTRAM PARTEM ET FILII NOSTRI SUBIECTIONE. Paulò pòſt iterum ſubjungitur. *Omnium quæ ſuperius leguntur, i. e. provinciæ civitates, urbes, oppida, caſtella, territoria, patrimonia, atque inſulæ, cenſusque & penſiones ad partem Eccleſiæ B. Petri Apoſtoli atque Pontificum in ſacratiſſima illius ſede reſidentium, nos inquantum poſſumus defenſores eſſe teſtamur, adhoc ut ea in illius ditione, ad utendũ & fruendum atq; diſponendũ, firmiter valeant obtineri, SALVA IN OMNIBUS POTESTATE NOSTRA ET FILII NOSTRI POSTERORUNQUE NOSTRORUM: ſecundum quod in pacto & conſtitutione, ac promiſſionis firmitate Eugenii Pontificis ſucceſ-*

ſorumque illius continetur. Id eſt, ut omnis clerus, & univerſa populi Romani nobilitas propter diverſas neceſſitates Pontificum irrationabiles erga populum ſibi ſubjectum aſperitates retundendas, ſacramento ſe obligent, quatenus futura Pontificum electio (quantum uniuscujusque intellectus fuerit) canonice & juſte fiat: & ut ille qui ad hoc ſanctum atque Apoſtolicum regimen eligitur, nemine conſentiente, conſecratus fiat Pontifex, priusquam talem in præſentia Miſſorum noſtrorum, vel filii noſtri ſeu univerſæ generalitatis, faciat promiſſionem, pro omnium ſatisfactione atque futura conſervatione, qualem domnus & venerandus ſpiritualis Pater noſter Leo (f. Carolo) ſponte feciſſe dignoſcitur. Hæc ipſæ Tabulæ illæ. Unde liquet: etſi ab Ottone conceſſus ſit Papæ *Principatus* aliquis, cautum tamen, ut ipſemet Papa ſubjectus Imperatori, ſingulari qvodam ſacro promiſſo obſtrictus maneat. Res clarior eſſet, ſi Leonis illa *promiſſio* ſupereſſet. Baronium ſane ratio fugit, cum ſcribit ad annum 967. n. 1. Ottonem eo anno quaſi remiſiſſe factam ſibi à Leone promiſſionem: cum tamen nullus Leo potuerit

aliquid

aliquid promiſiſſe Ottoni quando Tabulæ illæ à Baronio productæ confectæ ſunt, Leone IIX ſcilicet pòſt demùm in Joannis locum ſuffecto: cumque laxati Leonis promiſſi nullum in omni ævo veſtigium reperiatur, Gretzerus *l. 2. c. 15. contra Replicator.* ut & alii, de Leone IV ejusque promiſſo illo quod exſtat apud Gratianum *diſt. 10. cap. 9.* ſermonem eſſe, volunt. Sed vero ſimilius eſt, intelligi Leonem III, non autem Eugenio II quem poſteriorem. Nec vero illa quam Gratianus habet Leonis quarti promiſſio, de obſervandis Capitulis Imperialibus à Lothario Cæſare promulgatis, quidquam ad hanc rem facit. Leo III verò tyrannidis in populum exercitæ fuit accuſatus & à Carolo Magno per ſententiam abſolutus. Is itaque Carolo & Francorum Regibus, in quos Cæſaream dignitatem conferri curaverat, ſine dubio multa de repub!. recte adminiſtranda eſt pollicitus.

In ijſdem porro Tabulis etiam hæc notanda ſunt. *Et hoc omnimodis inſtituere placuit; ut qui ſemel ſub ſpeciali defenſione domni Apoſtolici ſive NOSTRA fuerint*

ſorumque illius continetur. Id eſt, ut omnis clerus, & univerſa populi Romani nobilitas propter diverſas neceſſitates Pontificum irrationabiles erga populum ſibi ſubjectum aſperitates retundendas, ſacramento ſe obligent, quatenus futura Pontificum electio (quantum uniuscujusque intellectus fuerit) canonice & juſte fiat: & ut ille qui ad hoc ſanctum atque Apoſtolicum regimen eligitur, nemine conſentiente, conſecratus fiat Pontifex, priusquam talem in præſentia Miſſorum noſtrorum, vel filii noſtri ſeu univerſæ generalitatis, faciat promiſſionem, pro omnium ſatisfactione atque futura conſervatione, qualem domnus & venerandus ſpiritualis Pater noſter Leo (f. Carolo) ſponte feciſſe dignoſcitur. Hæc ipſæ Tabulæ illæ. Unde liquet: etſi ab Ottone conceſſus ſit Papæ *Principatus* aliquis, cautum tamen, ut ipſemet Papa ſubjectus Imperatori, ſingulari qvodam ſacro promiſſo obſtrictus maneat. Res clarior eſſet, ſi Leonis illa *promiſſio* ſupereſſet. Baronium ſane ratio fugit, cum ſcribit ad annum 967. n. 1. Ottonem eo anno quaſi remiſiſſe factam ſibi à Leone promiſſionem: cum tamen nullus Leo potuerit

aliquid

aliquid promiſiſſe Ottoni quando Tabulæ illæ à Baronio productæ confectæ ſunt, Leone IIX ſcilicet pòſt demùm in Joannis locum ſuffecto: cumque laxati Leonis promiſſi nullum in omni ævo veſtigium reperiatur. Gretzerus *l. 2. c. 15. contra Replicator.* ut & alii, de Leone IV ejusque promiſſo illo quod exſtat apud Gratianum *diſt. 10. cap. 9.* ſermonem eſſe, volunt. Sed vero ſimilius eſt, intelligi Leonem III, non autem Eugenio II quem poſteriorem. Nec vero illa quam Gratianus habet Leonis quarti promiſſio, de obſervandis Capitulis Imperialibus à Lothario Cæſare promulgatis, quidquam ad hanc rem facit. Leo III verò tyrannidis in populum exercitæ fuit accuſatus & à Carolo Magno per ſententiam abſolutus. Is itaque Carolo & Francorum Regibus, in quos Cæſaream dignitatem conferri curaverat, ſine dubio multa de republ. recte adminiſtranda eſt pollicitus.

In iiſdem porro Tabulis etiam hæc notanda ſunt. *Et hoc omnimodis inſtituere placuit; ut qui ſemel ſub ſpeciali defenſione domni Apoſtolici ſive NOSTRA fuerint*

ſorumque illius continetur. Id eſt, ut omnis clerus, & univerſa populi Romani nobilitas propter diverſas neceſſitates Pontificum irrationabiles erga populum ſibi ſubjectum aſperitates retundendas, ſacramento ſe obligent, quatenus futura Pontificum electio (quantum uniuscujusque intellectus fuerit) canonice & juſte fiat: & ut ille qui ad hoc ſanctum atque Apoſtolicum regimen eligitur, nemine conſentiente, conſecratus fiat Pontifex, priusquam talem in præſentia Miſſorum noſtrorum, vel filii noſtri ſeu univerſæ generalitatis, faciat promiſſionem, pro omnium ſatisfactione atque futura conſervatione, qualem domnus & venerandus ſpiritualis Pater noſter Leo (ſ. Carolo) ſponte feciſſe dignoſcitur. Hæc ipſæ Tabulæ illæ. Unde liquet: etſi ab Ottone conceſſus ſit Papæ *Principatus* aliquis, cautum tamen, ut ipſemet Papa ſubjectus Imperatori, ſingulari qvodam ſacro promiſſo obſtrictus maneat. Res clarior eſſet, ſi Leonis illa *promiſſio* ſupereſſet. Baronium ſane ratio fugit, cum ſcribit ad annum 967. n. 1. Ottonem eo anno quaſi remiſiſſe factam ſibi à Leone promiſſionem: cum tamen nullus Leo potuerit

aliquid

aliquid promiſiſſe Ottoni quando Tabulæ illæ à Baronio productæ confectæ ſunt, Leone IIX ſcilicet pòſt demùm in Joannis locum ſuffecto: cumque laxati Leonis promiſſi nullum in omni ævo veſtigium reperiatur, Gretzerus *l. 2. c. 15. contra Replicator.* ut & alii; de Leone IV ejuſque promiſſo illo quod exſtat apud Gratianum *diſt. 10. cap. 9.* ſermonem eſſe, volunt. Sed vero ſimilius eſt, intelligi Leonem III, non autem Eugenio II quem poſteriorem. Nec vero illa quam Gratianus habet Leonis quarti promiſſio, de obſervandis Capitulis Imperialibus à Lothario Cæſare promulgatis, quidquam ad hanc rem facit. Leo III verò tyrannidis in populum exercitæ fuit accuſatus & à Carolo Magno per ſententiam abſolutus. Is itaque Carolo & Francorum Regibus, in quos Cæſaream dignitatem conferri curaverat, ſine dubio multa de repub!. recte adminiſtranda eſt pollicitus.

In ijſdem porro Tabulis etiam hæc notanda ſunt. *Et hoc omnimodis inſtituere placuit; ut qui ſemel ſub ſpeciali defenſione domni Apoſtolici ſive* N O S T R A *fuerint*

ſorumque illius continetur. Id eſt, ut omnis clerus, & univerſa populi Romani nobilitas propter diverſas neceſſitates Pontificum irrationabiles erga populum ſibi ſubjectum aſperitates retundendas, ſacramento ſe obligent, quatenus futura Pontificum electio (quantum uniuscujusque intellectus fuerit) canonice & juſte fiat: & ut ille qui ad hoc ſanctum atque Apoſtolicum regimen eligitur, nemine conſentiente, conſecratus fiat Pontifex, priusquam talem in præſentia Miſſorum noſtrorum, vel filii noſtri ſeu univerſæ generalitatis, faciat promiſſionem, pro omnium ſatisfactione atque futura conſervatione, qualem domnus & venerandus ſpiritualis Pater noſter Leo (f. Carolo) ſponte feciſſe dignoſcitur. Hæc ipſæ Tabulæ illæ. Unde liquet: etſi ab Ottone conceſſus ſit Papæ *Principatus* aliquis, cautum tamen, ut ipſemet Papa ſubjectus Imperatori, ſingulari qvodam ſacro promiſſo obſtrictus maneat. Res clarior eſſet, ſi Leonis illa *promiſſio* ſupereſſet. Baronium ſane ratio fugit, cum ſcribit ad annum 967. n. 1. Ottonem eo anno quaſi remiſiſſe factam ſibi à Leone promiſſionem: cum tamen nullus Leo potuerit

aliquid promiſiſſe Ottoni quando Tabulæ illæ à Baronio productæ confectæ ſunt, Leone IIX ſcilicet pòſt demùm in Joannis locum ſuffecto: cumque laxati Leonis promiſſi nullum in omni ævo veſtigium reperiatur, Gretzerus *l. 2. c. 15. contra Replicator.* ut & alii; de Leone IV ejusque promiſſo illo quod exſtat apud Gratianum *diſt. 10. cap. 9.* ſermonem eſſe, volunt. Sed vero ſimilius eſt, intelligi Leonem III, non autem Eugenio II quem poſteriorem. Nec vero illa quam Gratianus habet Leonis quarti promiſſio, de obſervandis Capitulis Imperialibus à Lothario Cæſare promulgatis, quidquam ad hanc rem facit. Leo III verò tyrannidis in populum exercitæ fuit accuſatus & à Carolo Magno per ſententiam abſolutus. Is itaque Carolo & Francorum Regibus, in quos Cæſaream dignitatem conferri curaverat, ſine dubio multa de repub. recte adminiſtranda eſt pollicitus.

In ijſdem porro Tabulis etiam hæc notanda ſunt. *Et hoc omnimodis inſtituere placuit; ut qui ſemel ſub ſpeciali defenſione domni Apoſtolici ſive NOSTRA fuerint*

Papæ & ſucceſſoribus, pro noſtræ animæ remedio, noſtriq; filii & noſtrorum parentum De proprio nostro regno *civitates & oppida cum piſcariis ſuis, id eſt, Reatam, Amitternum, Furconem, Nurſiam, Baluam & Marſim, & alibi civitatem Interamnem cum pertinentiis ſuis. Has omnes ſupradictas provincias, urbes, civitates, oppida & caſtella, viculos & territoria, ſimulq; & patrimonia, pro remedio animæ noſtræ & filii noſtri, ſive parentum noſtrorum, ac ſucceſſorum noſtrorum, & pro cuncto à Deo conſervato atq; conſervando Francorum populo, jam dictæ Eccleſiæ tuæ, beate Petre Apoſtole, & per te Vicario tuo, ſpirituali patri noſtro Domno Joanni ſummo Pontificii & univerſali Papæ ejusq; ſucceſſoribus uſq; ad finem ſeculi, eo modo confirmamus, ut in ſuo detineat jure principatu atq; ditione.*

Hactenus illæ à Baronio adductæ Ottonis Magni Tabulæ. Ac nos quidem alibi jam in dubium vocavimus haud levibus argumentis earum fidem : non eſt verò quod nunc illud agamus. Sufficit monuiſſe, omnia iſt hæc (ſi quidem ſunt ab Ottone donata,) non tamen Cæſareo Imperio ſimul ſubducta eſſe,

idque

idque diſertis earundem Tabularum verbis indicari. Utique enim Ducatus Spoletanus & Tuſciæ nonnulla inter dona illa numerantur; cum tamen & ſeorſim cenſus Regius Spoletani & Tuſcani Ducatus Eccleſiæ Romanæ tribuuntur in ijs Tabulis, mox additur: SALVA SUPER EOSDEM DUCATUS NOSTRA IN OMNIBUS DOMINATIONE, ET ILLORUM AD NOSTRAM PARTEM ET FILII NOSTRI SUBIECTIONE. Paulò pòſt iterum ſubjungitur. *Omnium quæ ſuperius leguntur, i. e. provinciæ civitates, urbes, oppida, caſtella, territoria, patrimonia, atque inſulæ, cenſusque & penſiones ad partem Eccleſiæ B. Petri Apoſtoli atque Pontificum in ſacratiſſima illius ſede reſidentium, nos inquantum poſſumus defenſores eſſe teſtamur, adhoc ut ea in illius ditione, ad utendũ & fruendum atq; diſponendũ, firmiter valeant obtineri, SALVA IN OMNIBUS POTESTATE NOSTRA ET FILII NOSTRI POSTERORUNQUE NOSTRORUM: ſecundum quod in pacto & conſtitutione, ac promiſſionis firmitate Eugenii Pontificis ſucceſ-*

aliquid promiſiſſe Ottoni quando Tabulæ illæ à Baronio productæ confectæ ſunt, Leone IIX ſcilicet pòſt demùm in Joannis locum ſuffecto: cumque laxati Leonis promiſſi nullum in omni ævo veſtigium reperiatur, Gretzerus *l. 2. c. 15. contra Replicator.* ut & alii, de Leone IV ejusque promiſſo illo quod exſtat apud Gratianum *diſt. 10. cap. 9.* ſermonem eſſe, volunt. Sed vero ſimilius eſt, intelligi Leonem III, non autem Eugenio II quem poſteriorem. Nec vero illa quam Gratianus habet Leonis quarti promiſſio, de obſervandis Capitulis Imperialibus à Lothario Cæſare promulgatis, quidquam ad hanc rem facit. Leo III verò tyrannidis in populum exercitæ fuit accuſatus & à Carolo Magno per ſententiam abſolutus. Is itaque Carolo & Francorum Regibus, in quos Cæſaream dignitatem conferri curaverat, ſine dubio multa de repub. recte adminiſtranda eſt pollicitus.

In ijſdem porro Tabulis etiam hæc notanda ſunt. *Et hoc omnimodis inſtituere placuit; ut qui ſemel ſub ſpeciali defenſione domni Apoſtolici ſive NOSTRA fuerint*

ſuſcepti, impetrata juſte utantur defenſione. Quodſi quis quempiam illorũ, qui hoc promeruerunt, violare præſumpſerit, ſciat ſe periculum vitæ ſuæ incurſurum. Indicant utique hæc, confirmatam hiſce ipſis Tabulis libertatem illam provocandi ad Cæſarem, ejusque defenſioni ſeſe ſubijciendi: quæ jam olim obtinebat: ſimulque Cæſari ſuperfuiſſe jus ſupplicio afficiendi tranſgreſſores.

Sed & ultima Tabularum verba Cæſaream jurisdictionem ſatis aperte loquuntur. *Huic enim inſtitutioni hoc neceſſariò annectendum eſſe perſpeximus; ut Miſſi domni Apoſtolici ſeu Noſtri ſemper ſint conſtituti, qui annuatim nobis vel filio noſtro renunciare valeant, qualiter ſinguli Duces ac Judices populo juſtitiam faciant. Hanc Imperialem conſtitutionem quomodo obſervent qui Miſſi, decernimus: ut primum cunctos clamores, qui per negligentiam Ducum ſeu Judicum fuerint inventi, ad notitiam domni Apoſtolici deferant. Et ipſe unum è duobus eligat: aut ſtatim per eosdem Miſſos fiant ipſæ neceſſitates emendatæ, aut Miſſo noſtro nobis renunciante, per noſtros Miſſos à nobis directos emendentur.*

Denique & hoc cumprimis in Tabulis illis meretur notari; ſeorſim *cunctum Ducatum Spoletanum*, ſeorſim vero *cenſum & penſionem ſeu cæteras dationes quæ annuatim in palatium Regis Longobardorum inferri ſolebant de Ducatu Spoletano*, donari. Hinc ſane maniſeſtum eſt; aliud eſſe Urbes & civitates dare, aliud ſimul cenſum regium donare: adeoqve cùm alii cenſus Regii præterquam Tuſciæ & Ducatus Spoletani per Tabulas haſce non ſint donati, reliquas omnes terras in nexu illo relictas. Et vero ipſam Urbem Romam ditionemque Pontificis, centum amplius annis pòſt, adhuc cenſum fiſco Regio ſolviſſe certum eſt. Abbas Urſpergenſis ſeu Swartzhaënſis potius ad annum 1074: *Hanno Colonienſis Epiſcopus & Hermannus Babenbergenſis Romam miſſi ſunt, PECUNIÆ QUÆ REGI DEBEBATUR congregandæ gratia.* Otto Friſingenſis ſcribit miſſos illos Romam, *pro juſtitia Regni.*

Quibus omnibus probè expenſis, nemini non ex ipſis illis Tabulis maniſeſtum eſt: haud aliter juris Pontificii amplum illud territo-

rium fuiſſe factum, quam illâ tempeſtate Ottonis dono paſſim omnibus pene Epiſcopis terrarum *principatus* cedebant: eoque tum quidem temporis intra Imperii Cæſarii limites omne Paparum patrimonium, utut opimum admodum, remanſiſſe.

Non urgebo nunc, novo pacto cum Leone IIX Papa anno 964 inito, majorem ſolito, circa Paparum Epiſcoporumque omnium per omnem Italiam electionem, Ottoni Cæſari ejusqve ſucceſſoribus vim auctoritatemque accreviſſe: Qvod alibi contra Baronium, qvi primus non dubitavit Cæſareum jus, iin ipſum Gratiani Decretum per tot ſecula receptum probatumque, oppugnare, defendimus. De juris illius effectu ita Onuphrius, omni exceptione hac in re major arbiter. *Satis conſtat: Joannem XIII, qui Leoni IIX immediate ſucceſſit, Gregorium V & Sylveſtrem II, Apoſtolicæ ſedi SOLA Imperatorum auctoritate impoſitos fuiſſe, NULLIUS cleri vel populi Romani ſuffragiis expetitis.*

Magni Ottonis Nepos Otto Tertius videtur ipſum Papæ territorium intra anguſti-

ores multo limites revocaſſe, priſcis illis donationibus ut vitio factis è medio remotis; idque ex conſilio ipſiuſmet Sylveſtri II Papæ. Conqueſtus enim, Papas ementito Conſtantini Magni dono, & Caroli Calvi de re aliena prodigalitate, *maximam partem Imperii Apoſtolatui ſuo junxiſſe*; ipſemet S. Petro per Sylveſtrum offert Octo Comitatus, *Piſaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Foſſabrum, Callium, Heſium, & Auſimum*, nec eos tamen omni Cæſareo juri exemptos, ſed *ad incrementa* ut *Apoſtolatus*, ita & *Imperii*. Tabulas illas Ottonis III ab Baronii Gretzeri & aliorum incurſibus aliàs vindicavimus. Neque de Sylveſtri Papæ conſilio eſt quod dubitet, qvi noverit quàm Otto illi fuerit ut magiſtro quondam ſuo addictus, quamq; Sylveſter ille curiæ Romanæ inquitati infeſtus fuerit. Baronius ad annum 999 n. 2: *Illud omnino poſſumus affirmare, nullum hactenus in Petri ſedem fuiſſe promotum, qui eandem Sedem ſuis ſcriptis ita proſciderit, ut Gerbertus.* Is autem eſt idem ille Sylveſter. Nec audet Baronius profiteri, damnaſſe Sylveſtrum, mutato cum infula animo, quæ

Gerber-

Gerbertus laudaverat : qualem ſe geſſit ex Ænea factus Pius II. Sed & ex ijs quæ ad annum 1002 narrat Baronius de Hugone Hetruriæ Marchione & Duce Urbis Romæ, haud obſcure liquet, magiſtratum illum Ducalem ab Ottone iſthoc Cæſare non à Pontifice Hugoni demandatum. Certe n. 3. deſertis Petri Damiani verbis aſſeritur, Marchiam Camerini cum Spoletano Ducatu ex Imperatoris arbitrio dependiſſe. Unde conſequens utique eſt, illa ab Magno Ottone donata juris iterum Cæſarij facta eſſe.

Qui Ottoni III ſucceſſit, Henrici Sancti alias Tabulis ad annum 1014 refert Baronius, ex quatuor exemplaribus hinc inde mutuatus, ipſomet fatente, nullaque addita temporis nota. Ut facile appareat, autographas nec in Vaticano reperiri, & apographa fluxæ admodum fidei eſſe. Alias de ijs plura diximus. Nunc ſatis eſt monuiſſe: diſertis verbis, planè ut in Ottonianis illis prioribus, cautum & ibi eſſe ſummo Cæſarum imperio, nec in Italia quidquam porrò donari præter ea quæ in Ottonis Magni ſunt tabulis, niſi quod addat

auctor:

auctor: *omnem illam terram, quæ inter Narniam, Interamnem vel Spoletum ex regni noſtri parte habuimus.* Nec vero vel memorari meretur: Epiſcopatum Bambergenſem, *Fuldenſe monaſterium, atque omnia monaſteria curtes & villas quas in ultramontanis partibus S. Petrus habere dignoſcitur*, Papæ tranſcribi. Non enim hoc quoque Cæſareis ſummis juribus quidquam derogat. Eoque inter Leonem IX & Henricum Nigrum anno 1053 inſtituta permutatione, pro Germanicis iſtis Papæ Beneventum quidem ceſſit, ut diſerte habet Leo Oſtienſis in Chronico Caſſinenſe l. 2. c. 47. & 48: haud dubie tamen, ut nec hoc tum Imperii omnibus juribus fuerit ſubductum. Ubi obiter notanda eſt Gretzeri hallucinatio commiſſa in Appendice ad c. 2. Commentarii, *de Munificentia Principum in Sedem Apoſtolicam*, quam Arnoldo ſuo Brixienſi ſubjunxit: ubi deſtrictus Bremenſis à Carolo S. Petro factam oblationem, ad Papalia bona ille refert. Quaſi vero omnia quæ Apoſtolorum Principi conſecrata ſunt, ad Petrum Romanorum pertineant, nec alibi terrarum dicatæ illi Apoſtolo

ſacræ ædes inveniantur bonis ſuis inſtructæ. Sane & Bremæ quæ eſt Baſilica illi dedicata ab eo nomen ſortita eſt.

Subſequuta multò poſtea eſt MATHILDIS Comitiſſæ, uncti profecto per Tuſciam & Lombardiæ confinia Principatus, donatio. Quod munus licet hodie κατ' ἐξοχὴν S. Petri Patrimonium vulgo audiat, vehementer tamen controverſi eſt juris. Imo non ſatis conſtant muneris illius limites. Carolus Sigonius *l. 9. de Regno Italiæ* donatam affirmat ditionem Lombardiæ & Tuſciæ. Leo Oſtienſis l. 3. c. 48, Baronio laudatus ad annum 1077, narrat Liguriam & Tuſciam in dono fuiſſe. Blondi *dec. 2. l. 4.* verba ſunt hæc: *Mathildam Martinus Polonus, & alii ipſum ſecuti ſcriptores multi, tradunt Hetruriæ partem, hinc à Piſcia agri Senenſis finium tortente, inde à S. Quirino dicti agri etiam finium opido, ad inferum mare quam Patrimonium S. Petri appellant, Pontifici & Romanæ Eccleſiæ donaſſe. Hoſtiarius, qui de omnibus quæ apud Pontificem eius temporis geſta ſunt, & ad ſuperfluitatem multa ſcripſit, nullius loci meminit.*

Quicquid ſit: *primum* id certum eſt, jam olim de donationis illius fide inter Cæſarem Papaſque acriter fuiſſe controverſum: eoque tuto vix aliquid certi definire eſt. Arnoldus Lybecenſis ſcriptor σύγχρονος *l. 3. c. 10*, agens de Friderico I Cæſare & Lucio Papâ: *Tractabant inter ſe dominus Papa & Imperator de patrimonio Mathildis matronæ nobiliſſimæ, quod Imperator in poſſeſſione habebat, dicens ab eadem Imperio collatum. Et è converſo dominus Papa Sedi Apoſtolicæ ab ea donatum affirmabat. Cumque in argumentum probandi, teſtamenti ex utraque parte privilegia porrigerentur, nullo fine cauſa terminata eſt.* Et verò confitetur ipſemet Baronius, teſtamentum Mathildis illud quod vivo Henrico Cæſare anno 1097 conditum eſt, jam olim periiſſe: vult tamen in ejus locum aliud teſtamentũ ſuffectũ Paſchali ſedente Papa, à Mathilde anno 1102, quod ad illum annum exhibet Baronius, & ad calcem Domnizonis Tengnagelius. Cujus fidem proinde Cæſar vocavit in dubium, etiam ipſe ſimili aliquo teſtamento inſtructus.

Secundo, ſero admodum in poſſeſſionem

muneris illius Papæ admiſſi ſunt. Obijt enim quidem Mathildis 1115: at Baronius ipſemet eſt dubius, num illico tunc Papæ hereditatem illam creverint. Urſpergenſis verò diſerte prodit: mortua Mathilde, *directos ab Italiâ nuncios, ad defunctæ prædiorum terras ampliſſimas hereditario jure poſſidendas, Cæſarem invitaſſe.* Et ſane fecit id ſequente anno Henricus V Cæſar. Potuiſſet & debuiſſet in eadem jura ſuccedere Lotharius Cæſar: ſed ille pro ſeſe & genero ſuo de terræ illus poſſeſſione cum Innocentio II Papa maluit paciſci, in eas conditiones quas recitat Baronius ad annum 1133. Devenit pòſt neſcio quibus legibus ad Guelphum Ducem Henrici Superbi fratrem. At Fridericus Cæſar nequaquam paſſus eſt, in Pontificum jus, plus ſatis potentium, opes adeo ingentes recidere. Radevicus l. 2. cap. x. de Friderico: *REDITUS quoq; IMPERIALES, quæ dicuntur domus Mathildis, à Duce Guelphone, ſeu ab aliis distractos & diſperſos, congregavit: quos poſtmodum eidem nobiliſſimo Principi adunatos & melioratos liberali reſtitutione noſcitur reddidiſſe. Quorum prædiorum magnitudinem,*

eiusq;

eiusque terræ copioſam opulentiam, qui ripas Eridani pervagati ſunt non ignorant. Guntherus l. 9 ita hoc cecinit:

Præterea reditus, cunctis de finibus illis,
Quos famoſa prius poſſederat illa Mathildis,
Pluribus invaſos Rex in SVA jura retraxit.
Inde recollectos, & tanquam corpus in unum
Partibus ex multis quadam gravitate reductos,
Neſcio quid priſci ſe juris habere volenti,
Ac velut heredi, cumulato munere Princeps
Conceſſit Catulo: qui Regis avunculus, illo
Tempore Dux validus, felicia caſtra Nepotis
Milite non pauco mentisque vigore juvabat.

Non multo poſt inter alia *totam terram Comitiſſæ Mathildis* Hadrianus quidem Papa per legatos ſuos repetjit à Friderico Cæſare, ut liquet ex Radevico *l. 2. cap. 34.* (Guntherus ait:

Reſtituatur ei Comitiſſæ terra Mathildis)

Sed cum Cæſar rem omnem ſeſe vel judicio vel arbitrio delectorum ſubmiſſurum profiteretur, idque renueret iratus Adrianus, *omnia nutu Ire ſuo cupiens*, ut loquitur Guntherus, morte hujus mox ſubſecuta & diuturno

exorto Paparum ſchiſmate, in ipſiuſmet Cæſaris poſſeſſione poſt Guelphi ducis obitum terra illa omnis perſtitit: præſertim accedente Alexandri III Papæ in quindecim annos & legitimum cauſſæ judicium aſſenſu: quo tempore pax inter Papam & Cæſarem Venetijs coaluit. Quod liquet ex ijs quæ de vetuſtis monumentis narrat Baronius ad annum 1277 n. 55. Lucio Papæ eandem Mathildis hereditatem repetenti quid oppoſuerit Fridericus idem fortiſſimus Cæſar, jam tum ex Arnoldo Lybecenſe audivimus. Non Fridericus verò tantum tenuit terram illam, ſed & filius ſucceſſorque Henricus Cæſar. Qui teſte Sigonio l. 15. Philippum fratrem Tuſciæ & Terræ Mathildis Ducem creavit. Henrico defuncto Philippus, ut gratiam Papæ mereretur, ceſſit tandem poſſeſſione illa omni, præter Montem Flaſconis; cauſſa tamen ipſa citra dubium in lite manente, jure an injuria poſſeſſio illa ad Papas pertineret. Simulac Otto IV Cæſar Roma digreſſus anno 1209, *ſummis adhibitis jureconſultis jura Regni diligenter inquiſiviſſet* (ut loquitur Sigonius l. 16,) *& quædam*

oppida

oppida à Pontifice, alia vero in Campania à Friderico, modò vacante Imperio, occupata comperiſſet, quæ ad Imperium ſive Regnum pertinere putaret, nulla Pontificis ac ſacramenti habita ratione, militibus protenus immiſſis recepit. Ea inter opida fuere & illa quæ Mathildis quondam tenuerat. Circumſpecte adeo ſeſe geſſiſſe Ottonem, & nihil non egiſſe ex conſilio *legalium hominum, ſacramento* in id adſtrictorum, ut docerent *jura ad dignitatem Imperialem ſpectantia*, idque quoniam jurejurando promiſiſſet Cæſar, *jura Imperii diſperſa pro poſſibilitate ſua revocare*, locuples teſtis etiam eſt, pene ex ipſo illo ævo Matthæus Pariſius, magna prudentia & uſu rerum prævalens ſcriptor Anglicus. Poſt Ottonem igitur demum Fridericus II, à Papis inductus, reddidit Mathildica: non multò tamen poſt verſo conſilio ſibi & Imperio iterum vindicavit. Quæ omnia utique liquidò docent, ſaltim ad illa uſque tempora hereditatem illam Mathildicam à Cæſaribus potius quam Papis poſſeſſam; nequaquam vero habitum

tum ea ætate, quaſi illa jure ad Pontifices pertineret.

Tertio. etiamſi Mathildis ſua Papis donaverit fortaſſis: id utique tamen vacat dubio, etiam ſic ſummis Imperii legibus minime potuiſſe illa ſubduci: quippe quum Mathildis omnia illis legibus fuerint obnoxia, & res cum ſuis oneribus tranſeant ad alios. Nec vero huic obſtat, quod hereditas illa fuerit *allodium Mathildis*: quo titulo ab Innocentio II nuncupatur in tabulis, quibus eam Lothario Cæſari tranſſcribit. Nam & allodialia legibus Imperii ſubjecta ſunt. Revera autem non niſi in *beneficio* tenuit ſua Mathildis. Hinc ipſemet Onuphrius in vita Gregorii ſeptimi: *Mathildis Bonifacii, maximi per Italiam principis, filia & hæres, Imperatoris Henrici III vim timens, Longobardiæ Tuſciæ & Liguriæ aliquot urbes jure hereditario ad ſe pertinentes Gregorio Papæ & S. R. E. donavit. Hinc odii inter Imperatorem & Pontificem ſeminarium primo exortum; cum Imperator donationem illam in Imperii, cujus Mathildis erat BENEFICIARIA, præjudicium appro-*

approbare nulla ratione voluiſſet, imò ea omnia occupare, tanquam ad ſe devoluta, tentaret.

ATQUE HÆ ſunt nobiles illæ donationes, quibus ad Papam Imperii bona devenerunt. Quarum nullam ita eſſe comparatam, ut ſummo Imperii Principatui per eam ſit aliquid derogatum, liquido jam patet omnibus. Quin Tabulas nullas produxeris, in quibus non ſit diſertè juribus ſummis Cæſareis cautum. Neque enim iſthac ætate auditum cui fuit illud hodiernum Curiæ Romanæ iniquum πολυτρύλλητον: *Donationes, quæ Eccleſiæ Romanæ factæ ſunt, eſſe abſolutas, etiamſi donator conditionem adiecerit: cæteris vero Eccleſiis factas, non aliter quam ſi id donator voluerit.* Et verò omnia veteris illius ævi monumenta inſpicientibus non poteſt eſſe obſcurum, illa Paparum bona non minus fere atque alia Epiſcoporum, oneribus Imperii fuiſſe obnoxia, & Cæſaribus eorumque Legatis in Italiam profectis perinde ut alia omnia patuiſſe. Hinc cum Tiburtinam urbem Pontificii juris Adriano Papæ reſtitueret Fridericus Cæſar, ſcriptis ad Tiburtinos literis, quas ex Actis Adri-

ani Baronius ad annum 1155 n 19 publicavit, hæc verba inſeruit: *Hadriano Papæ civitatem dimiſimus Tiburtinam, ſalvo tamen ſuper omnia JURE IMPERIALI.* Item: *ſcientes à juramento fidelitatis, quod nuper feciſtis, vos abſolutos, ſalvo in omnibus JURE IMPERIALI.* Cui formulæ aſſenſit utique Adrianus: non facturus, ſi Petri vocatū patrimonium ab omni Cæſarum jure credidiſſet liberum: qvod hodie multis eſt perſuaſum. Imo cum in Pontificum urbibus magnam exercerent Regiæ auctoritatis vim Cæſares, haud legas tamen à qvoqvam ea in re Cæſaribus contradictum. Princeps Adrianus ille qvartus per legatos cum Friderico Cæſare expoſtulavit, cum ille majorum veſtigiis inſiſteret in exigendo fodro, qvod appellant, ſive ijs *quæ ad fiſcum regalem ſpectabant:* ceu vocem hanc interpretatur Otto Friſingenſis l. 2. cap. 12. Nempe militem in hybernis alens Cæſar, *nuncios pro colligendo fodro per totam Tuſciam, & maritima atque Campaniam direxit*, ut loqvitur Radevicus *l. 2. c. 10.* Horum *inſolentiam, & caſtellanorum ſuorum gravamen* incuſavit

Papa,

Papa, teſte *eod. cap. 20.* Guntherus ita hoc expreſſit l. 9:

Hac quoq; cauſſa recẽs aderat, quod Regia Miſſi
Quærere jura viri, dum per caſtella locosq;
Pontificis ſummi, mandata fidelius æquo
Publica conficiunt, nimia feritate timendi
Inſolito miſeros urgebant pondere cives.

Mentem Papæ clariùs expreſſerunt legati; qvi inter alia hæc propoſuerunt: *Nuncios ad Urbem, ignorante Apoſtolico, ab Imperatore non eſſe mittendos, cum omnis magiſtratus inibi B. Petri ſit cum univerſis regalibus: De dominicalibus Apoſtolici fodrum non eſſe colligendum, niſi tempore ſuſcipiendæ coronæ.* Unde apparet, ipſum Papam non eſſe profeſſum, nihil fiſco regio ſe debere. Verum hæc etjam ipſimet Epiſcopo Babenbergenſi, Principi prudentiſſimo, *duriſſima* tunc viſa ſunt. Et de priore poſtulato ipſe Fridericus Cæſar ex tempore ita eſt locutus: *Legatos ab Imperatore ad Urbẽ non eſſe mittendos affirmat, cum omnis magiſtratus inibi B. Petri ſit cum univerſis Regalibus. Hæc res fateor magna eſt & gravis, graviorique & maturiori egens conſilio. Nam cum*

divina ordinatione ego Romanus Jmperator dicar & ſim, ſpeciem tantum dominantis effingo, & inane utique porto nomen ac ſine re, ſi Urbis Romæ de manu noſtra poteſtas fuerit excuſſa. De ultimo nihil actum eſt: ut & prius poſtulatum ceu nimis abſurdum effectu caruit. Et ſane ſicuti reliqua multa ita & Roma Papis data eſt; ſingulatim hanc magis quam alia Papis eſſe obnoxiam redditam, adverſatur utique omnibus donationum tabulis. Eoq; paulo ante ipſimet Legati Pontificii hiſce verbis ſalutaverunt Auguſtæ Vindelicorum Fridericum Cæſarem: *Salutant autẽ vos venerabiles fratres noſtri, clerici autem VESTRI, Univerſi Cardinales, tanquam DOMINUM & Imperatorem URBIS & Orbis.* Quod diſerte notavit Radevicus l. 1. c. 22: utut illum hoc nomine perſtringat Baronius ad annum 1158. Sed & cum Fridericus ille Cæſar, tum qui eum ſunt ſecuti Henricus VI, Otto IV, Fridericus II ſtrenue jura ſua ſumma Cæſarea in Eccleſiæ quoq; Romanæ patrimonium & Urbem ipſam exercuerunt: quod infinitis exemplis facillimum eſt oſtenſu.

Quid

Quid quod, ſaltem ad Gregorium uſq; VII Papam, in ipſos Pontifices vim Imperii graviſſime Cæſares ab Ottone usque exercuerint? Hinc ſane de Gregorio illo Onuphrius: *Huic cum omnes Latinæ Eccleſiæ tum præcipue Romana acceptum referre debet, quod libera ſit & ab Imperatorum manu eruta, cum antea tanquam vilis ancilla non ab Imperatoribus modò ſed à quovis Principe Romani Imperatoris præſidiis fulto, premeretur.* Et vero.

Ex illo fluere & retro collapſa referri

Cæſarum hactenus recepta & omni orbi probata jura. Niſi quod Fridericus primus, exorto in Romana Eccleſia ſchiſmate, judicium cauſſæ ad ſe tanquam Urbis dominum revocans, fugientem Cæſarum auctoritatem nonnihil ſtiterit, irrito licet tandem conatu. Quum nihilominus tamen territorium omne Pontificum legibus Imperii manſerit obnoxium, ceu multis demonſtravimus, manifeſtum eſt quod jam tum diximus; ſaltem ad hæc uſque tempora omne illud Eccleſiæ Romanæ patrimonium intra limites Imperii conſtitiſſe: neque adeo quidquam eſſe cauſſæ, quare

nos qvidem hoc loco de Eccleſiæ illius & Imperii finibus dividundis ſimus ſolliciti.

Caput XI.

Regni Jtalici fines ad Fridericum uſque II integros manſiſſe, niſi quod per injuriam partem eius decerpſerit Neapolitanum Regnum: Simul vero Venetorum urbi libertatem ſuam relictam.

URbem Romam cum reliqviis qvibusdam veteris Imperii Romani, aliaque nonnulla, utut Ottonis Magni aliorumque Cæſarum dono Romanis Pontificibus ceſſerint, manſiſſe in ditione Imperii Germanici, idqve continuata ad Fridericum usqve II poſſeſſione, (ſecus qvam hodie Romana Curia profitetur) cum alibi latius tum proxime breviter, clare tamen, docuimus. Jam tum quoqve, Italici regni nomine illud omne, qvod Langobardicum ante audiebat, dudum veniſſe, idqve Ottonis Magni armis Germanico Imperio adjectum, oſtendimus. Ne qva tamen deſuiſſe Imperii noſtri commodo videamur, ſeorſim Ialici qvoque illius regni fines, quem-

qvemadmodum ad eadem illa uſqve Friderici II tempora ſeſe habuerint, nonnihil explicatius deſcribemus.

Igitur VENETAM urbem ipſam intra Adriaticas aqvas ſubſiſtentem, nos qvidem ingenue fatemur, nunqvam Germanici juris eſſe factam. Illam fœdere æterno inter Carolum Magnum & Conſtantinopolitanos Cæſares inito, Orientali illi Imperio redditam, certe à legibus Imperii Occidentalis abſolutam, jam tum fide Annalium Francicorum profeſſi ſumus. Ex eo ad Ottonis Magni usque tempora, nemo ſive Cæſarum Occidentalium ſive Regum Italiæ, in urbem illam qvidqvam ſibi poteſtatis arrogavit. Certe in monumentis nulla ejus veſtigia apparent. Neqve verò ſine injuria libertati iſti opponuntur, illa Sigonii ex l. 4. *de Regno Italiæ* de Carolo Craſſo, qvod *fœdus inter Venetos atq; Italicos ſibi ſubjectos in quinquennium renovaverit*: aut, quod Wido Cæſar anno 894 Petro Venetiarum Duci, Hugo Italiæ Rex Urſo Duci anno 927 vetus privilegium *de tuta juſtaq; rerum ſuarum in regno Italico poſſeſſione* Venetis firmaverint:

deni-

deniq; Berengarii II pactum anno 950 cum Venetis initum de finibus. Pugnant hæc potius pro libertate Urbis quam quod eam impugnent; dum diſerte Urbem illam eximunt, ab Italicis Cæſari ſubjectis & Regno Italiæ. Quanquam privilegia illa id doceant, in Regno Italiæ bona quædam Venetorum civium fuiſſe jam tum ſita, in continente ſcilicet: quæ Regni legibus obnoxia fuiſſe non negamus.

In ea itaque libertate, (ſi non majore,) reperit Otto Magnus Venetam urbem, in qua Caroli Magni conſenſu collocata eſt. Sed nec ille nec ſequentium Cæſarum ullus vi Urbem iſtam adegit in leges Imperii: nec Urbs ipſa ſponte ſeſe dedidit. Ne attentata quidem à Cæſaribus noſtris libertatis illius ſigna reperias in vetuſtis annalibus: ſed Duces quidem *Amicorum Imperii*, ipſas autem Venetias *Regni* titulo à Cæſaribus condecoratas. Affert Nicolaus Craſſus in ſuis ad Donati Jannotti de Republ. Veneta aureum ſane libellum annotatis, Henrici V Cæſaris Tabulas anno M CXI Veronæ exaratas: quæ clariſſime docent illa quæ modo diximus, ſimulque oſten-

oſtendunt, continentis terræ omnia Venetorum bona Italici tum fuiſſe adeoque Imperatorii juris, eximiis licet privilegiis munita, & qvænam inſulæ Venetiarum nomine tum venerint, illiusque libertatis fuerint participes. Videtur proinde haud abs re fore, ut ſaltim partem illam Tabularum heic recitemus, quæ noſtro inſtituto ſubſervit. *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus, Divina favente clementia, Quintus, Romanorum Imperator Auguſtus. Quoniam ſtabilem Chriſtianorum Principum charitatem operari plurima bona ad multorum utilitatem, evidenter novimus, & virorum ſapientes, & diſertos Rectores regnorum ſuorum, notos habere ſemper & amicos curavimus: Ordelaphum Faletrum Dei donis Chriſtianum & clarum Ducem Veneticorum, quem luce ſapientiæ & totius honeſtatis ubertate prædicabiliter pollere manifeſtum eſt, habere notum & amicum ad decus Imperii noſtri ſtabilitate perpetua decrevimus. Ad cujus rei perpetuam confirmationem hoc, quod ipſe Dux vir ſapiens & honeſtus fieri exaudibiliter poſtulavit à nobis, conſilio noſtrorum Prin-*

cipum digna poſtulatione impetravit. Hac igitur ratione tanta dilectionis uniti, noſtrā utrinque caritem rationabiliter obſervavimus, & in multis magnisque negotiis, publicis ac privatis, ejus ſinceram dilectionem, & præclaram ſapientiam, Imperio noſtro & nobis noſtrisque fidelibus utilē exiſtere probavimus. Et quia ipſius rei evidentia, & ſapientum judicio ſapiens ac diſcretus ipſe Dux Venetici REGNI rector exiſtit, & egregia voluntas & puræ dilectionis exhibitio, quam ſemper erga nos habuit & noſtrum Imperium, eum nobis in omnibus commendabilem exhibuit, dignus eius & honeſtus interventus apud noſtram Imperatoriam Majeſtatem locum chariſſimi AMICI & viri ſapientiſſimi venerabiliter obtinuit. Igitur ob ſinceram & venerabilem eius dilectionem, veræ charitatis vinculis aſtrictam, quicquid ipſe Dux & Venetici Ducatus Eccleſia & Populus, retro per triginta annos, Imperii noſtri poteſtate, (ſecundum quod in præcepto noſtri patris, & noſtrorum prædeceſſorum, Regum & Imperatorum, continetur, & pacto Othonis Imperatoris legitur) juſte & legaliter habuit & tenuit, per

hanc

hanc noſtram Imperialem paginam renovamus, atque confirmamus. Hujus autem rei internuntii inter nos & prædictum Ducem, noſtrum chariſſimũ AMICUM, viri nobiles extiterunt, Vitalis Faletrus, eius conſobrinus Morocenus, & Stephanus dilectus eiusdem Ducis Capellanus & Cancellarius, atq; Urſo Juſtinianus vir illuſtris: non quod iſtorum gratia vel cujuslibet alterius hoc faceremus, ſed ſolummodo dulci charitate Ducis chariſſimi noſtri, cui indiſſolubiliter uniti ſumus, prout dictum eſt. Hoc egimus ita quidem, ut pars parti nil malignum, aut injuſtum, ſed ſemper quod rectum eſt, in omnibus rationibus rebusque facere præſumat: & ſi, quod abſit, aliqua malitia vel læſio inter partes commiſſa fuit, per huius fœderis decreta tegatur, ac facta ſatisfactione à rebelli & transgreſſoria parte, ad pactum obſervandum hæc ſeries fœderis inviolabiliter ſemper maneat per cuncta annorum curricula, remota contradictione vel impugnatione, tam noſtra quam noſtrorum ſucceſſorum omnium. Quia injuſtum videtur, ut aliquis vel his vel aliis æquis ſanctionibus repugnare nitatur. Et ut maxime ac ſpecialiter

notentur vicini populi, tam ex noſtro Imperio, quàm ex prædicto Ducatu Venetiæ, à quibus omnimodo hanc pactionis inſtitutionem obſervandam eſſe decrevimus, hi ſunt ex noſtro ſcilicet jure. Papienſes, Mediolanenſes, Cremonenſes, Lucenſes, Piſani, Genuenſes, Placentini, Ferrarienſes, Ravennates, Comaclenſes, Florentini, Ariminenſes, Piſaurienſes, Cenſenatenſes. Janenſes, Senogallienſes, Anconenſes, Humanenſes, Fermenſes, Eporienſes, Veronenſes, Monteficenſes, Gautlenſes, Vincentenſes, Paduenſes, Tarviſienſes, Cenetenſes. Forojulienſes, Piſtorienſes, & cuncti de noſtro Italico regno, ſive qui modò ſunt ſive qui impoſterum futuri ſunt. Ex prædicto vero Ducatu Venetiæ ſunt: Rivoaltus, & Matamaucenſes, Cluienſes, Paleſthinenſes, Caputargolenſes, Brintellenſes, Lauretenſes, Babienſes, Murianenſes, Majorbienſes, Trocellienſes, Amianenſes, Burianenſes, Conſtantienſes, Equilienſes, Caprolenſes, Civitatinenſes, Finenſes, Gradenſes, & cuncta generalitas populi Venetiæ, ſive qui modo ſive qui futuri ſunt. Confirmamus itaque, Veneticorum fines à nemine noſtrorum inquietari invadi

vadi vel minorari debere; ſed libere & absque ullo impulſu, quæ retro ab annis poſſedere triginta, deinceps poſſideant. Proprietates vero, & prædia, quæ habere videntur tam ipſe Dux, quam ſuus Patriarcha, nec non & Epiſcopi, Abbates, & Eccleſiæ ſanctæ Dei, & reliquus populus Venetiæ ſibi ſubjectus, infra poteſtatem Imperii noſtri, ſive in campis, ſive in domibus, pratis, ſylvis, vineis, paludibus, ſalitis, ſationibus, piscationibus, quiete poſſideant, absque cujusquam inſultantis machinatione, aut læſione, ſive ſiniſtra quapiam tergiverſatione: ita ut nemo contrarietatem eis facere præſumat, nec etiam venationem, aut populationm, ſine eorum licentia exerceat, neque violentiam ibi reſidentibus inferat. Pene in extremis earundem tabularum hæc habentur. *Et hoc ſtetit de capulo, quod Rivaltenſes, Olivolenſes, Metamaucenſes, Albinenſes, Torcellenſes, Amianenſes fecerunt retro ab annis triginta: habeant licẽtiam faciendi ſecundum antiquam conſuetudinem, ſive per flumina, ſive per mare. Equileienſes vero capulare debent in ripa ſancti Zenonis, usq; in foſſam ſancti Metamauci & Gentionis*

tionis, ſecundum conſuetudinem; & omnem arborem vehere cum carro aut ad collum, quantum ſibi placuerit; & habeant licentiam pecudes in ipſis finibus paſcere vel pabulari. De finibus Civitatis Novæ dicimus, ut terminatio, quæ à tempore Liutprandi Regis facta eſt inter Paulucionem Ducem & Marcellum magiſtrum militum, deinceps manere debeat: id eſt, de plave majore usque in plavem ſiccam, pecullium quoque & gregem cum ſecuritate paſcere. Capriani vero in ſylva Foroiuliana, ubi ſemper capulaverunt, capulare debeant; ſimiliter Gradenſes ſecundum antiquam conſuetudinem in ſylvis Foroiulii capulum faciant. Confirmamus etiam Lauretum, ut quantum aqua ſalſa continet, eius ſubiaceat poteſtati. Et nullus Princeps vel pauper aliquem Veneticorum diſtringere, aut legem facere de aliqua Veneta ſubſtantia, aut ad placitum ducere, niſi in præſentia illorum Ducis, aut fodrum tollere de illorum terris, quæ in noſtro regno ſunt, aut bannum mittere, tam de habitantibus in Venetia, quam de illorum hominibus ubicunque habitantibus, iuſtitiam

tiam aliquam accipere præſumat, niſi in præſentia Dominorum ſuorum.

Hactenus Tabulæ. Ubi inter alia obſervatu dignum & hoc occurrit, Gradenſem inſulam Venedico juri adſcribi: quam tamen Carolo Magno paruiſſe olim, certum eſt, & notatum à nobis jam ad Epiſtolas Leonis III Papæ. Et verò ab illo uſque tempore complures à ſeſe inſulas occupatas ipſi Veneti fatentur. Non aliter autem de Venetorum urbe ſenſiſſe ipſum etiam Fridericum I Cæſarem indicat vel illud, quod cum Papa Alexandro III èa in urbe, tanqvam extra Imperii ſui fines, pacem inierit, adverſus illam hoſtili nihilo tentato. Nec enim eſt quod nos moretur fabula de Ottone Friderici filio à Venetis capto: cui addere aliam ſolent de Alexandro Papa Cæſari, venerabundo proterve illudente. Etenim nihil horum habent omnes illius ævi ſcriptores: eoque à Jacobo Spigelio *in notis ad Guntherum*, Chriſtoph. Lehmanno *l. 5. Chr. Spirenſ. cap. 58*, Andrea Dinnero aliisq; noſtratium, ab ipſo Baronio ad annum 1171, imo qvod caput dixeris, ab ipſomet Urbano IIX Pontifice

fice literatiſſimo ac ſapientiſſimo, quod & Caramueli *n. 364. Pacis licitæ* eſt notatum, contempta Venetorum ob id indignatione, jam dudum inter commenta damnatæ fidei omnia iſthæc numerata ſunt.

Nihil proinde ſupereſt dubii, quin Urbs quidem ipſamet Venetiarum extra fines Imperii Germanici habenda ſit. Præter inſulas tamen illas Venetas, quas modo audivimus in Tabulis iſtis enarratas, nec in Adriatico ſinu, nec in Tyrrheno mari, Italiæ quidem vicinæ, inſulæ ullæ fuerunt, quæ non pertinuerint ad jus ſive Imperii veteris ſive Italici Regni, atque adeo non ſimul fuerint juris Imperii novi Germanici. Et vero nullæ in utroque mari viciniores inſulæ memorantur alterius ditionis. Ex adverſo jam audivimus, Romano Pontifici maritima multa utriusque littoris donata cum proximis inſulis: Corſicam item & Sardiniam in donis numeraram. Quin imò certum eſt, ceſſantibus Papis binas haſce inſulas ſibi vindicare, in utramque ab ipſis Cæſaribus manum injectam. Quemadmodum Fridericus I, in utramque inſulam regiæ

admi-

adminiſtrationis ergo legatos deſtinaverit, fruſtratus tamen á Piſanis & Genuenſibus, quorum curæ legatos illos commiſerat, Sardinia ab utraque urbe in proprios uſus occupata, narrat Radevicus *l. 2. cap. 9.* Fridericum II Cæſarem filium ſuum Enzium, rebus geſtis clarum, Sardiniæ Regem conſtituiſſe, notiſſimum eſt. Siciliam quidem itidem ab Ottone Magno & Henrico II in Tabulis legitur donatam, ſed adjecta diſerte illa clauſulâ: *ſi Deus noſtris illam tradiderit manibus.* Nunquam autem venit in Cæſarum Germanicorum poteſtatem. Nec apparet, quei aliquid juris in inſulam potuerit ijs competere, quum pacto illo æterno inter Carolum Magnum & Nicephorum Calabria ſimul & hæc inſula in perpetuum jus Conſtantinopolitanis ceſſiſſet: nec poſtea novo juri occaſio fuiſſet data. Par eſt ratio inſularum mediterranei maris aliarum.

At in continente ipſa nihil non, ſi Italiæ extrema excipias de quibus poſtea, jam tum Magno Ottoni paruit. Henrico quarto Cæſare jura Regia per bella civilia cæperunt

quidem multum imminui, & ex eo ad libertatem, Urbes cumprimis nonnullæ Longobardicæ, adſpirare, Friderici tamen I felicibus armis, ad priſtinum obſequium omnia pene reducta ſunt. Unius Radevici verbis ex *l. 2. cap. 5. & 6* hoc loco narrabimus, quid de juribus Regiis in Comitiis Roncalienſibus ultro omnes Italiæ Epiſcopi Principes & Urbes fuerint anno 1158 profeſſi. *Deinde ſuper juſtitia Regni & de Regalibus, quæ longo jam tempore, ſeu temeritate pervadentiũ, ſeu neglectu Regum, Imperio deperierant, ſtudioſe diſſerens,* (Cæſar) *cum nullã poſſent invenire defenſionem excuſationis, tam Epiſcopi, quã Primates & Civitates, uno ore, uno aſſenſu, in manum Principis Regalia reddidere. Primique reſignantium Mediolanenſes extitere. Requiſitique de hoc ipſo jure quid eſſet, adjudicaverunt Ducatus, marchias, comitatus, conſulatus, monetas, thelonea, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piſcarias, portus, omnemque utilitatem ex decurſu fluminum provenientem. Nec de terra tantum, verum etiam de ſuis propriis capitibus cenſus annui redditionem. Hiſq; omnibus in fiſcum adnu-*

numeratis, tanta circa priſtinos poſſeſſores (Cæſar) *uſus eſt liberalitate: quicunq; donatione Regũ aliquid horum ſe poſſidere inſtrumentis legitimis edocere poterat, is etiam nunc Imperiali beneficio & Regni nomine idipſum perpetuo poſſideret. Ex his tamen qui nullo jure, ſed ſola præſumptione de regalibus ſe intromiſerant, XXX milia talentorum, plus minusve, redditibus publicis per ſingulos annos acceſſere. Præterea & hoc ſibi ab omnibus adjudicatum atque recognitum eſt: in ſingulis civitatibus poteſtates, conſules, cæterosve magiſtratus aſſenſu populi per ipſum creari debere, qui fideles ſimul & prudentes, & Principi honorem, & civibus patriaque debitam juſticiam noſſent conſervare. De his autem omnibus, fideliter & ſine fraude recipiendis & obſervandis, ab omnibus civitatibus, & ſacramenta præſtita, & vades pro libitu Imperatoris exhibiti ſunt.*

Hæc omnia Radevicus. Ubi obſervandum, ipſos quoque Epiſcopos Italicos tum agnoviſſe Regiam in ſe & ſua auctoritatem, nonminus atque alios. Qua de re ne dubitemus faciunt verba etiam Ottonis Murenæ

coævi ſcriptoris à Baronio adducta. Cum enim, Regalia à delectis judicibus indicata eſſe, narraſſet, pergit: *Hoc ſic peracto, Mediolanenſis ARCHIEPISCOPUS una cum Conſulibus Mediolani, omnes alii præſentes Lombardiæ EPISCOPI, Comites, Marchiones, Duces, cæteriq́ Italiæ Principes, & omnium Lombardiæ civitatum Conſules ibi adſtantes, publice, in colloquio ipſo ſurgentes, in manu ipſius Imperatoris omnia, quæ prædicti judices jura Regalia eſſe dixerant, refutaverunt, & ei fidem de ipſis omnibus fecerunt.* Et vero hæc occaſio fuit Hadriano Papæ, denuo (per ſummam tamen injuriam) incandeſcendi. Guntherus l.9. ita narrat de Hadriano:

Præcipue poſtquam ſua jura recognita fiſco
Aſſenſu procerũ per cunctas comperit Urbes,
Indoluit facto: quantumq́ videbat honoris
Acceſſiſſe viro (Cæſari) *tantum Pater ipſe pu-*
Deceſſiſſe ſibi. *(putabat*

Radevicus diſerte l.2.c.15 de eodem: *Occaſionem quærens, cum audiſſet quod Regalia Principi tam ab Epiſcopis & Abbatibus, quam à Civibus & Proceribus recognita fuere, literas*

ras in fronte quidem leniores, diligentius vero conſideratas acriore comminatione plenas, de hoc negocio dirigit. Extat in Appendice Radevici à Nauclero invenra Hadriani ad Cæſarem Epiſtola, & hujus reſponſum. In Epiſtola Papæ hæc leguntur: *Quid dicam de fidelitate B. Petro & nobis à te promiſſa & jurata? quomodo eam obſerves, cum ab iis qui dii ſunt & filii Excelſi omnes, Epiſcopis videlicet, homagium requirens fidelitatem exigis, & manus eorum ſacratas manibus tuis innectis.* Cæſar ita reſcripſit: *Ab iis autem qui Dii ſunt per adoptionem & Regalia noſtra tenent, cur homagium & regalia ſacramenta non exigamus? cum ille noſter & veſter inſtitutor ab homine rege nihil accipiens, ſed omnia bona omnibus conferens, pro ſe & Petro cenſum Cæſari perſolvit, & exemplum vobis dedit, ut ita faciatis. Doceat vos dicens: quia mitis ſum & humilis corde. Aut igitur Regalia noſtra dimittant: aut ſi hæc utilia judicaverint, quæ Dei Deo quæ Cæſaris Cæſari perſolvant.* Epiſtolas ſubſecuta mox eſt in eandem ſeutentiam Pontificia Legatio, & Cæſaris extemporanea reſponſio. Nam Legati

gati quidem inter alia propoſuerunt : *Epiſcopos Italiæ ſolum ſacramentum fidelitatis ſine hominio facere debere domino Imperatori: Neque nuncios Imperatoris in palatiis Epiſcoporum recipiendos.* Reſpondit verò Imperator: *Epiſcoporum Italiæ ego quidem non affecto hominium: ſi tamen & eos de noſtris regalibus nihil delectat habere. Qui ſi gratanter audierint à Romano Præſule : quid Tibi & Regi? Conſequenter quoque eos ab Imperatore non pigeat audire: quid Tibi & poſſeſſioni? Nuncios noſtros non eſſe recipiendos in palatiis Epiſcoporum aſſerit, Concedo; ſi forte aliquis Epiſcoporum habet in ſuo proprio ſolo, non de noſtro, palatium. Si autem in noſtro ſolo & allodio ſint palatia Epiſcoporum, cum profecto omne quod ædificatur ſolo cedat, noſtra ſunt & palatia. Injuria ergo eſſet, ſi quis Nuncios noſtros à Regiis palatiis prohiberet.* Narrat hæc omnia Radevicus, & ut fide digna repetit ex illo Baronius ad annum 1159. Fruſtra vero fuit Hadrianus. Nam & illum mors abripuit : & Epiſcopi Italiæ in homagio Cæſari præſtando ſaltim ad Friderici

derici II fata perrexerunt. Quæ obiter duxi heic notanda: ut appareat, cum iſthac tempeſtate Epiſcoporum quoque ſacra bona in Cæſarum fuerint jurisdictione, multo magis omnia alia eidem paruiſſe. Et vero unice obſervari & hoc meretur: etſi in epiſtola conqueratur Papa non de *homagio* tantùm, ſed & de *fidelitatis* ſacramento, Legatos tamen concedere, fas eſſe ut *fidelitatem* jurent Cæſaribus Epiſcopi.

Non multo poſt quidem Urbes Italiæ complures, primum Hadriani inde Alexandri Pontificum inſtinctu, facta conjuratione in libertatem ſeſe aſſerere ſtuduerunt, bellis cum Cæſare Friderico geſtis multo acerrimis; tandem tamen anno 1183 Conſtantiæ pace publica reſtituta, ita aliquid Urbibus indultum, ut auctoritati Regiæ per conſcriptas tabulas ſancte ſimul in futurum cautum ſit. Reperiuntur paſſim Tabulæ illæ de *Pace Conſtantiæ* vulgo dictæ, & nonnihil ſunt prolixiores: eoque non eſt quur eas hic inſeramus. Merito tamen magni faciendæ, ut quæ doceant regia omnia jura, ſtatumque adeo publicum

regni

regni Italici, qualia iſthæc inpoſterum habere ſe debebant.

INFELICIOR Regni illus fortuna fuit in defendendis finibus Italiæ citerioris. Vexabant Apuliam & Calabriam finitimaque loca Sarraceni pariter & Græci: quos cum Normanni nonnulli ex Gallia Normannica oriundi, qui iſthuc terrarum forte appulerant, & prudentia & dexteritate ſingulari feliciter retudiſſent, ab ipſo Cæſare datæ ſunt illis ibi ſedes, in Regni præſidium. Diſerte Wippo in vita Conradi Salici: *Facta pace inter Romanos & Teutonicos, Imperator in Apuliam proceſſit: & Beneventanum & Capuam ac reliquas civitates illius regionis, ſive vi ſive voluntaria deditione, ſibi ſubjugavit: & Normannos qui de patria ſua, neſcio qua neceſſitate compulſi, in Apuliam confluxerant, ibi habitare licentiam dedit, & ad defendendos terminos Regni adverſus Græcorum verſutias, eos Principibus ſuis coadunavit.* Hermannus Contractus id jam Henrico Sancto Cæſare factum narrat ad annum 1022: *Henricus Imperator Campaniam petens, Trojam, Neapolim, Capuam,*

&

& cæteras civitates in deditionem accepit, & Nordmannis quibusdam, qui tempore ejus illo confluxerant, quoddam, ut ferunt, in illis partibus territorium conceſſit; ſicque ipſe per Romam victor rediit in Italiam. Datum erat jam ante Romano Pontifici in terras illas juris aliquid: Normanni autem iſti jam novo numero aucti, Roberto Guiſcardo duce, & hæc Imperii occidentalis & alia quæ hactenus Conſtantinopolitani juris fuerant, excuſsâ omni Cæſarum Pontificumq; reverentiâ, in ſuam ditionem redegere. Bertholdus Conſtantienſis Appendice ad Hermannum Contractum ad annum 1053: *Nordmannorum gens à temporibus prioris Henrici Imperatoris in partes Calabriæ, Samniæ, Campaniæque confluxit. Et quia indigenis, contra Græcorum & Sarracenorum incurſiones audacter præliando, auxiliabitur, primo gratanter accipitur. Poſtea vero pluribus eorum ad uberem terram concurrentibus, viribus adaucti, ipſos indigites & res eorum violenter poſſedere.* Ut plenius ita aſperius ipſe Contractus ad eundem annum: *Ea gens à temporibus prioris Henrici Imperatoris in*

Calabriæ Samniæ Campaniæque partes paulatim ex Gallici Oceani oris adventicia, confluebat. Et quum bellicoſior Italicis gentibus videbatur, primò gratanter accepta, crebro indigenis, contra Græcorum & Sarracenorum incurſiones audacter præliando, auxiliabitur. Poſtea vero pluribus eorum ad uberem terram accurrentibus, viribus adaucti ipſos indigenas bello premere, injuſtum dominatum invadere, heredibus legitimis caſtella, prædia, villas, domus, uxores etiam vi auferre, res Eccleſiarum diripere, poſtremò divina & humana omnia, prout viribus plus poterant, jura confundere; nec jam Pontifici, nec ipſi Imperatori, niſi tantum verbotenus, cedere.

Hæc Contractus. Operæ fuerit pretium audire hic de ipſo etiam Roberto Guiſcardo diſſerentem Ottonem Friſingenſem l. 1. de geſtis Friderici cap. 11. *Robertus iſte ex mediocri ſtirpe in Normannia, ex eorum militum ordine quos Vavaſſores vulgo ibi dicere ſolent, in plaga quam Conſtantiam indigenæ dicunt, editus. Cum Rogerio fratre, tam patri famis tempore morem (ut ajunt) gerens, quam ob locorum ſterili-*

rilitatis moleſtiam à natali ſolo progreſſus, multo tempore multas provincias, oportuniorem ad inhabitandum terram quærens, oberravit. Unde & ab oberrandi circuitu, patria lingva Guiſtardus, tanquam oberrator, vel girator, appellatus eſt. Cum ergo non paucis, ut dictum eſt, diebus multarum regionum girator exiſteret, à citeriori Italia, quæ modo Apulia ſeu Calabria dicitur, tandem excipitur. Quam dum à Langobardis poſſeſſam inertis plebis inhabitatione, tanquam induſtriæ defenſionis vacuam inveniret, remiſſis in Galliam nunciis, expoſitaq́; locorum idoneitate ac gentis inertia, ad expugnationem earum provinciarum conſocios invitavit. Et ne multis detinear, virtute, dolo, arte, ignavi populi victor exiſtens, Campaniæ, Apuliæ, Calabriæ, Siciliæ ad ultimum poſſeſſor inventus eſt. Reliquit autem Rogerio fratri ex parte ſui Comitatum Siciliæ tenendum. Ipſe vero Ducatum Apuliæ cum Calabria ſibi retinuit.

His initiis ortum in Italia Neapolitanum, quod hodie vocatur Regnum: qua ratione Regno Italico omne quod inCalabriam usq; inferiorem, (inde enim Græcorum ditio incipiebat)

à Campaniæ finibus protenditur , deceſſit ; Etſi enim iniqui illi invaſores cum Romanis Pontificibus tandem pepigerint , atque ita illis ſaltim aliquatenus fuerit ſatisfactum , Cæſarum tamen diſpar fortuna fuit ; præſertim ex quo factionem illam Pontifices Cæſaribus oppoſuere in uſum ſuum. Exercitum , ſed nebulonum potius quam militum ; primus contra illos jam ſacris diris devotos duxit , qui primus etiam Romanorum Pontificum , minus laudabili ſane ad poſteritatem exemplo, bellum movit, Leo IX Papa anno 1053: *cum illi*, verba ſunt Contracti, *pacem petentes ſubjectionem ſervitiumq; ipſi promitterent, & quæ prius injuſte ſibi uſurpantes invaſerant, ejus beneficio gratiaq; retinere ſe velle dicerent.* Verum ille ingenti ſtrage victus, coactus inſuper eſt hoſtem victorem communioni Eccleſiæ reſtituere. Sexto anno pòſt, quod recuſavit Leo, acceptavit Nicolaus II, prout docet Baronius ad annum 1059; *divino* id factum *conſilio* judicans, rectius ſi *utili* dixiſſet. Sequuti Nicolai exemplum Pontificum alii. Imo Anacletus Innocentio II oppoſitus Papa non dubitavit Regio titulo

&

& diademate Rogerium ornare : qua de re idem Baronius legendus ad annum 1130. n. 52. At recte quidem S. Bernhardus cenſuit epiſt. 119: *omnis qui in Sicilia ſe Regem facit, contradicit Cæſari*: ipſemet tamen Innocentius anno 1139 dignitatem illam, Cæſare inconſulto, confirmavit Rogerio. Movit aliquid, in gratiam tamen Romanæ Eccleſiæ potius fortaſſe quam Imperii, contra Normannos illos Cæſar Lotharius, & minitatus multa eſt Fridericus I. Fruſtra vero omnia.

Imo Friderici filius Henricus VI Cæſar, ducta anno 1189 Conſtantiâ, novi illius regni poſſeſſionem quaſi in dotem conſecutus eſt. Nec tamen vel ſic in ditionem Imperii terræ per vim ſubductæ redierunt : etſi, certis legibus & illas & univerſum Siciliæ regnum Imperio unire ſtuduerit Henricus ille Cæſar. Ea de re, in Collectione magni Chronici Belgici quam Piſtorius edidit, Joannes neſcio quis monachus ita diſſerit. *Imperator Henricus videns Regnum Alemanniæ & Imperium Romanum propter frequentes mutationes Imperatorum multa mala perpeſſum, priusquam vota*

Principum in perſona Imperatoris poſſent convenire, ordinavit: ut amplius electio non fieret, ſed per ſolam ſangvinis ſucceſſionem Imperium conferretur, ita ut qui propinquior Imperatori eſſet Imperator fieret. Ut autem Henricus à filio ſuo Friderico, quem de Conſtantia uxore ſua habuit, ſumeret exordium, REGNUM SICILIÆ & CALABRIÆ, & Ducatum Apuliæ, & Principatum Capuæ, quæ filius ejus ab avis hæres acceperat, Romano Imperio univit, ut perpetuò terrarum iſtarum unus dominus eſſet. De ſtudio Henrici hereditariam ſucceſſionem Cæſarum revocandi in uſum, meminit nonnihil & Gobelinus Perſona in Coſmodromio, addens irritum redditum negotium quod Saxonici Principes adverſati fuerint: de unione autem Siciliæ cum Imperio ſilet. Non eſt tamen vero abſimile & hoc. Certe niſi ab initio hereditaria quaſi obtinuiſſet ſucceſſio Cæſarum Regumque noſtrorum, non tot regna in unum reipubl. corpus coaluiſſent: nec inutile fuiſſet Henrico, eâ quaſi permutatione in familiam ſuam jus hereditarium Cæſareæ dignitatis transferre.

Que-

Quicquid vero hujus ſit, id conſtat: ab Henrici usq; III Cæſaris ætate terras illas nobiliſſimas in ditione fuiſſe Normannorum magis quam Cæſarum; hos tamen perpetua contradictione Imperii jura integra tunc ſervaſſe, nemo meritò negaverit.

CAPUT XII.

Burgundiæ & Arelatenſe Regnum per injuriam in terris Germanico Imperio debitis enatum, eidem rurſum perpetui fœderis lege ſociatum eſſe; idque qua ratione ſit factum.

DE Italia & Cæſarea dignitate quemadmodum ad Germanos devenerit, propagatâ ad Fridericum usque II poſſeſſione, ſatis eſt dictum. Venimus ad id quod reliquum fuit quondam Lotharii Cæſaris. Ejus filius Carolus Provinciæ ſive Galliæ Narbonenſis cis Rhodanum egit Regem. Si aliis credimus, ceſſerunt eidem & Burgundiæ minoris nonnulla. Verum Carolo mortuo hæc quidem Lotharius Lotharingiæ Rex, illam vero Ludovicus Cæſar, ſuperſtites fratres quaſi hereditario jure

jure creverunt. Jam tum audivimus *cap. VII.* quemadmodum Burgundica illa, quaſi portiones Lotharingici regni, initio Ludovicus Germanicus & Calvus patrui diviſerint inter ſe, inde vero omnia ad Ludovicum Ludovici Germanici filium devenerint.

LudovicoCæſareLotharii filio mortuo, ut Italiam cum Cæſarea dignitate, ita & Provinciam ſolus Calvus, fratri Ludovico Germanico majori natu præcipiens, per injuriam occupavit; ſed ita, ut novum ibi regnum vanâ inflatus ambitione conderet. Unus apud illum omnia pene aliquandiu potuerat Judithæ uxoris frater, Boſſo aut Boſo dictus: hunc Provinciæ regem creavit. Ea de re Regino ad annum 877: *Carolus ſenior Romam ſecundò profectus eſt, ubi jam pridem Imperatoris nomen à Præſule Sedis Apoſtolicæ Joanne ingenti pretio emerat. Ab Urbe Roma in Longobardiam reverſus, Boſoni Hirmingardam, filiam Germanichildis Reginæ & Ludovici Imperatoris in matrimonium jungit. Dedit inſuper eidem Boſoni Provinciam, & corona in vertice capitis impoſita eum Regem appellari juſſit. Ut more priſcorum Imperatorum Re-*

gibus

gibus videretur dominari. Æmylius narrat, Boſonem ad regium nomen amplexandum ab uxore Hermengarde majoribus Auguſtis tumida, *quod negaret jucundam ſibi vitam fore niſi virum Regem amplecteretur*, fuiſſe incitatum. Addit: *Calvus quoque Auguſtus, ut non Duces modò ſed & Reges crearet, eisque jura dicere, uxoris fratrem Provinciæ Regem appellat, quæ Hermengardæ illius uxoris patri avoque Auguſtis paruiſſet: ita facilius & ſanctiore jure minorique invidia Provinciam ad Francorum imperium redituram.* Haud negaverim, tale aliquod conſilium animo Calvi ſediſſe, obſervans illum quidem faſtum in Calvo ab Annalibus etiam Fuldenſibus ad annum 876 notatum: *Karolus Rex de Italia in Galliam rediens, ut majorem ſuæ mentis elationem oſtenderet, ablato Regis nomine, ſe Imperatorem & Auguſtum omnium Regum cis mare conſiſtentium, appellari præcepit.*

Hæc ſunt prima initia novi illius Regni, quod ARELATENSE à regia primaria ſede ſolet nuncupari. Boſonem tamen nihilominus non alio quam Comitis titulo frequenter ſcri-

jure creverunt. Jam tum audivimus *cap. VII.* quemadmodum Burgundica illa, quaſi portiones Lotharingici regni, initio Ludovicus Germanicus & Calvus patrui diviſerint inter ſe, inde vero omnia ad Ludovicum Ludovici Germanici filium devenerint.

LudovicoCæſareLotharii filio mortuo, ut Italiam cum Cæſarea dignitate, ita & Provinciam ſolus Calvus, fratri Ludovico Germanico majori natu præcipiens, per injuriam occupavit; ſed ita, ut novum ibi regnum vanâ inflatus ambitione conderet. Unus apud illum omnia pene aliquandiu potuerat Judithæ uxoris frater, Boſſo aut Boſo dictus: hunc Provinciæ regem creavit. Ea de re Regino ad annum 877: *Carolus ſenior Romam ſecundò profectus eſt, ubi jam pridem Imperatoris nomen à Præſule Sedis Apoſtolicæ Joanne ingenti pretio emerat. Ab Urbe Roma in Longobardiam reverſus, Boſoni Hirmingardam, filiam Germanichildis Reginæ & Ludovici Imperatoris in matrimonium jungit. Dedit inſuper eidem Boſoni Provinciam, & corona in vertice capitis impoſita eum Regem appellari juſſit. Ut more priſcorum Imperatorum Re-*

gibus

gibus videretur dominari. Æmylius narrat, Boſonem ad regium nomen amplexandum ab uxore Hermengarde majoribus Auguſtis tumida, *quod negaret jucundam ſibi vitam fore niſi virum Regem amplecteretur*, fuiſſe incitatum. Addit: *Calvus quoque Auguſtus, ut non Duces modò ſed & Reges crearet, eisque jura dicere, uxoris fratrem Provinciæ Regem appellat, quæ Hermengardæ illius uxoris patri avoque Auguſtis paruiſſet: ita facilius & ſanctiore jure minorique invidia Provinciam ad Francorum imperium redituram.* Haud negaverim, tale aliquod conſilium animo Calvi ſediſſe, obſervans illum quidem faſtum in Calvo ab Annalibus etiam Fuldenſibus ad annum 876 notatum: *Karolus Rex de Italia in Galliam rediens, ut majorem ſuæ mentis elationem oſtenderet, ablato Regis nomine, ſe Imperatorem & Auguſtum omnium Regum cis mare conſiſtentium, appellari præcepit.*

Hæc ſunt prima initia novi illius Regni, quod ARELATENSE à regia primaria ſede ſolet nuncupari. Boſonem tamen nihilominus non alio quàm Comitis titulo frequenter ſcri-

jure creverunt. Jam tum audivimus *cap. VII.* quemadmodum Burgundica illa, quaſi portiones Lotharingici regni, initio Ludovicus Germanicus & Calvus patrui diviſerint inter ſe, inde vero omnia ad Ludovicum Ludovici Germanici filium devenerint.

Ludovico Cæſare Lotharii filio mortuo, ut Italiam cum Cæſarea dignitate, ita & Provinciam ſolus Calvus, fratri Ludovico Germanico majori natu præcipiens, per injuriam occupavit; ſed ita, ut novum ibi regnum vanâ inflatus ambitione conderet. Unus apud illum omnia pene aliquandiu potuerat Judithæ uxoris frater, Boſſo aut Boſo dictus: hunc Provinciæ regem creavit. Ea de re Regino ad annum 877: *Carolus ſenior Romam ſecundò profectus eſt, ubi jam pridem Imperatoris nomen à Præſule Sedis Apoſtolicæ Joanne ingenti pretio emerat. Ab Urbe Roma in Longobardiam reverſus, Boſoni Hirmingardam, filiam Germanichildis Reginæ & Ludovici Imperatoris in matrimonium jungit. Dedit inſuper eidem Boſoni Provinciam, & corona in vertice capitis impoſita eum Regem appellari juſſit. Ut more priſcorum Imperatorum Regibus*

gibus

gibus videretur dominari. Æmylius narrat, Boſonem ad regium nomen amplexandum ab uxore Hermengarde majoribus Auguſtis tumida, *quod negaret jucundam ſibi vitam fore niſi virum Regem amplecteretur*, fuiſſe incitatum. Addit: *Calvus quoque Auguſtus, ut non Duces modò ſed & Reges crearet, eisque jura dicere, uxoris fratrem Provinciæ Regem appellat, quæ Hermengardæ illius uxoris patri avoque Auguſtis paruiſſet: ita facilius & ſanctiore jure minorique invidia Provinciam ad Francorum imperium redituram.* Haud negaverim, tale aliquod conſilium animo Calvi ſediſſe, obſervans illum quidem faſtum in Calvo ab Annalibus etiam Fuldenſibus ad annum 876 notatum: *Karolus Rex de Italia in Galliam rediens, ut majorem ſuæ mentis elationem oſtenderet, ablato Regis nomine, ſe Imperatorem & Auguſtum omnium Regum cis mare conſiſtentium, appellari præcepit.*

Hæc ſunt prima initia novi illius Regni, quod ARELATENSE à regia primaria ſede ſolet nuncupari. Boſonem tamen nihilominus non alio quam Comitis titulo frequenter ſcri-

jure creverunt. Jam tum audivimus *cap. VII.* quemadmodum Burgundica illa, quaſi portiones Lotharingici regni, initio Ludovicus Germanicus & Calvus patrui diviſerint inter ſe, inde vero omnia ad Ludovicum Ludovici Germanici filium devenerint.

Ludovico Cæſare Lotharii filio mortuo, ut Italiam cum Cæſarea dignitate, ita & Provinciam ſolus Calvus, fratri Ludovico Germanico majori natu præcipiens, per injuriam occupavit; ſed ita, ut novum ibi regnum vanâ inflatus ambitione conderet. Unus apud illum omnia pene aliquandiu potuerat Judithæ uxoris frater, Boſſo aut Boſo dictus: hunc Provinciæ regem creavit. Ea de re Regino ad annum 877: *Carolus ſenior Romam ſecundò profectus eſt, ubi jam pridem Imperatoris nomen à Præſule Sedis Apoſtolicæ Joanne ingenti pretio emerat. Ab Urbe Roma in Longobardiam reverſus, Boſoni Hirmingardam, filiam Germanichildis Reginæ & Ludovici Imperatoris in matrimonium jungit. Dedit inſuper eidem Boſoni Provinciam, & corona in vertice capitis impoſita eum Regem appellari juſſit. Ut more priſcorum Imperatorum Re-*

gibus

gibus videretur dominari. Æmylius narrat, Boſonem ad regium nomen amplexandum ab uxore Hermengarde majoribus Auguſtis tumida, *quod negaret jucundam ſibi vitam fore niſi virum Regem amplecteretur*, fuiſſe incitatum. Addit: *Calvus quoque Auguſtus, ut non Duces modò ſed & Reges crearet, eisque jura dicere, uxoris fratrem Provinciæ Regem appellat, quæ Hermengardæ illius uxoris patri avoque Auguſtis paruiſſet: ita facilius & ſanctiore jure minorique invidia Provinciam ad Francorum imperium redituram.* Haud negaverim, tale aliquod conſilium animo Calvi ſediſſe, obſervans illum quidem faſtum in Calvo ab Annalibus etiam Fuldenſibus ad annum 876 notatum: *Karolus Rex de Italia in Galliam rediens, ut majorem ſuæ mentis elationem oſtenderet, ablato Regis nomine, ſe Imperatorem & Auguſtum omnium Regum cis mare conſiſtentium, appellari præcepit.*

Hæc ſunt prima initia novi illius Regni, quod ARELATENSE à regia primaria ſede ſolet nuncupari. Boſonem tamen nihilominus non alio, quàm Comitis titulo frequenter ſcri-

Principum in perſona Imperatoris poſſent convenire, ordinavit: ut amplius electio non fieret, ſed per ſolam ſangvinis ſucceſſionem Imperium conferretur, ita ut qui propinquior Imperatori eſſet Imperator fieret. Ut autem Henricus à filio ſuo Friderico, quem de Conſtantia uxore ſua habuit, ſumeret exordium, REGNUM SICILIÆ & CALABRIÆ, & Ducatum Apuliæ, & Principatum Capuæ, quæ filius ejus ab avis hæres acceperat, Romano Imperio univit, ut perpetuò terrarum iſtarum unus dominus eſſet. De ſtudio Henrici hereditariam ſucceſſionem Cæſarum revocandi in uſum, meminit nonnihil & Gobelinus Perſona in Coſmodromio, addens irritum redditum negotium quod Saxonici Principes adverſati fuerint: de unione autem Siciliæ cum Imperio ſilet. Non eſt tamen vero abſimile & hoc. Certe niſi ab initio hereditaria quaſi obtinuiſſet ſucceſſio Cæſarum Regumque noſtrorum, non tot regna in unum reipubl. corpus coaluiſſent: nec inutile fuiſſet Henrico, eâ quaſi permutatione in familiam ſuam jus hereditarium Cæſareæ dignitatis transferre.

Que-

Quicquid vero hujus ſit, id conſtat: ab Henrici usq; III Cæſaris ætate terras illas nobiliſſimas in ditione fuiſſe Normannorum magis quam Cæſarum; hos tamen perpetua contradictione Imperii jura integra tunc ſervaſſe, nemo meritò negaverit.

CAPUT XII.

Burgundiæ & Arelatenſe Regnum per injuriam in terris Germanico Imperio debitis enatum, eidem rurſum perpetui fœderis lege ſociatum eſſe; idque qua ratione ſit factum.

DE Italia & Cæſarea dignitate quemadmodum ad Germanos devenerit, propagatâ ad Fridericum usque II poſſeſſione, ſatis eſt dictum. Venimus ad id quod reliquum fuit quondam Lotharii Cæſaris. Ejus filius Carolus Provinciæ ſive Galliæ Narbonenſis cis Rhodanum egit Regem. Si aliis credimus, ceſſerunt eidem & Burgundiæ minoris nonnulla. Verum Carolo mortuo hæc quidem Lotharius Lotharingiæ Rex, illam vero Ludovicus Cæſar, ſuperſtites fratres quaſi hereditario jure

gibus videretur dominari. Æmylius narrat, Boſonem ad regium nomen amplexandum ab uxore Hermengarde majoribus Auguſtis tumida, *quod negaret jucundam ſibi vitam fore niſi virum Regem amplecteretur*, fuiſſe incitatum. Addit: *Calvus quoque Auguſtus, ut non Duces modò ſed & Reges crearet, eisque jura dicere, uxoris fratrem Provinciæ Regem appellat, quæ Hermengardæ illius uxoris patri avoque Auguſtis paruiſſet: ita facilius & ſanctiore jure minorique invidia Provinciam ad Francorum imperium redituram.* Haud negaverim, tale aliquod conſilium animo Calvi ſediſſe, obſervans illum quidem faſtum in Calvo ab Annalibus etiam Fuldenſibus ad annum 876 notatum: *Karolus Rex de Italia in Galliam rediens, ut majorem ſuæ mentis elationem oſtenderet, ablato Regis nomine, ſe Imperatorem & Auguſtum omnium Regum cis mare conſiſtentium, appellari præcepit.*

Hæc ſunt prima initia novi illius Regni, quod ARELATENSE à regia primaria ſede ſolet nuncupari. Boſonem tamen nihilominus non alio quam Comitis titulo frequenter ſcri-

ptores illius temporis appellitant, quaſi regii nominis invaſorem eum habentes. Ille vero altiora etiam tentare non dubitavit, uxorii forte juris prætextu. Nam & cum Papa Joanne Italiam intravit regni illius occupandi cauſſa anno 878, ut habent Annales, ſpe licet fruſtratus; & ſequente anno Ludovico Balbo defuncto Burgundiæ ſe regem dixit. Ea de re ſic Æmylius: *Erant nobiles inimicitiæ inter Boſſonem & Theodericum, quod uterq; Eduenſium Comitatum ſuum eſſe diceret: eoq; usq; contentiones exarſere, ut Boſſo à Pontifice Lugdunenſium Regiis inſignibus ornaretur ſacrareturque, ac Rex non Provinciæ modò ſed & Burgundiæ declararetur, ipſe primum deinde Ludovicus eius filius. Et Richardus Theoderici filius item ſe Regem Burgundiæ dictitabat, quod Edua quam ſibi vindicabat Burgundiæ caput eſſet.* Paulò poſt de filiis Ludovici Balbi: *Boſſonem eiusq; filium Ludovicum Provinciæ finibus continere ſe cogunt.* De hoc novo Boſſonis conatu operæ fuerit pretium audire etiam differentem Reginonem ſcriptorem pene σύγχρονον. *Anno dominicæ incarnatio-*

tionis DCCCLXXIX. Boſo de quo paulo ſuperius mentionem fecimus, audita morte Ludovici,(Balbi ſcil.) *à Provincia egreditur, totamque Burgundiam occupare nititur. Deniq; nonnullos Epiſcopos, partim minis, partim ſuaſionibus, in ſocietatis fœdera colligit, & Lugdunum ingreſſus, ab Auriliano ejusdem Urbis metropolitano, & aliis Pontificibus in regem ſuper præfatum Burgundiæ regnum inungitur, pro nihilo ducens adoleſcentes filios Ludovici, & velut degeneres* (Filii nothi nempe erant Ludovici Balbi) *deſpiciens, eo quod juſſu Caroli eorum genetrix ſpreta atque repudiata fuerit. Quæ res attulit illi magis continuum odium ac periculorum diſpendium, quam gloriæ & dignitatis emolumentum. Siquidem jam dicti adoleſcentes Ludovicus & Carolomannus, induſtria ac ſtudio Hugonis Abbatis & aliorum procerum in regnum ſublimati, & eundem Boſonem diebus vitæ ſuæ omni inſtantia ſunt perſecuti. Nec ſolum illi, verum etiam alii reges Francorum, per ſuccedentia tempora adeo graviter nomen eius tulerunt atque exoſum habuerunt, ut inrecuperabili eius dejectone & mortis exitio, non modo Principes ac Duces, ſed etiam eorum ſatellites ſacramentis*

& execrationibus obligarentur. Fuit autem tam perſpicacis ingenii, ut cum à multis, ut dictum eſt, regibus & regnis aſſidue inſectatus ſit, à nullo tamen aut capi aut circumveniri aliquando potuerit: tantæ moderationis, ut cum ſibi faventes proſcriptionibus damnarentur, bonisq; omnibus privarentur, nunquam inſidiis ſuorum militum fuerit petitus, neque fraude proditus cum utrumque hoſtes ſæpe ſperaſſent.

Hæc omnia Regino. Diſcere vero hinc eſt, Boſonem invaſiſſe etiam nonnulla quæ Carolo Calvo ex Lotharingiæ regno obvenerant, & deinde filiorum Ludovici Balbi ceſſione Ludovico Ludovici Germanici filio debebantur: ut Lugdunum & Viennam. Et vero hinc ſine dubio hoſtem quoque nactus eſt Boſo Ludovicum illum Regem noſtrum, qui eum anno 880 bello perſecutus eſt, ut tamen ille Vienna urbe ſe tutaretur, quod eſt in Annalibus Fuldenſibus. Iidem Annales ad annum 887. *Mortuo Boſone, parvulus erat ei filius de filia Ludovici Italici Regis. Quem Imperator Carolus Craſſus ad Rhenum villa Chiricheim veniens obviam, honorifice ſuſcepit ad HOMINEM,*

ſibiq;

ſibiq; adoptivum filium eum conjunxit. Itaque Ludovicus Boſonis filius reconciliatus procul dubio Regi noſtro Craſſo, & regnum ejus feudi legibus juris Germanici factum eſt. Neque verò vel ab Arnolpho ſucceſſore quidquam in illum inclementer actum. Imo de illius matre diſerte Annales ad annum 890: *Ibi ad eum filia Ludovici Italici Regis, vidua Boſonis tyranni, magnis cum muneribus veniens, honorifice ſuſcepta ac ad propria remiſſa eſt.* Num tamen præter Provinciæ regnum aliquid Burgundiæ Ludovico illi Boſonis filio obtigerit, haud certò dixeris, in alto monumentorum antiquiorum ſilentio. Veriſimilius eſt, ſponte reddita, vel certe erepta, ſi non omnia ſaltim pleraq;, per novum Burgundiæ regnum: quo de nunc etiam aliquid dicendum eſt.

CUM anno 887, à ſuis per ſummum nefas deſertus, omni dignitate excidiſſet Carolus Craſſus Imperator, paulòque pòſt obijſſet, præbita eſt occaſio ſolvendi prope omnis Francorum Imperii. Regino prudenter ad annum 888: *Poſt* Caroli *mortem regna quæ eius ditioni paruerant, velut legitimo deſtituta herede,*

in partes à ſua compage reſolvuntrr , etiam non naturalem dominum præſtolantur , ſed unumquodq; ſuis viſceribus regem ſici creare diſponit. Quæ cauſa magnos bellorum motus excitavit: non quia Principes Francorum deeſſent, qui nobilitate, fortitudine, & ſapientia regnis imperare poſſent: ſed quia inter ipſos æqualitas generoſitatis, dignitatis ac potentiæ diſcordiam augebant, nemine tantum cæteros præcellente, ut eius dominio reliqui ſe ſubmittere dignarentur. Multos enim idoneos Principes ad regni gubernacula moderanda Francia genuiſſet, niſi fortuna eos æmulatione virtutis in perniciem mutuam armaſſet. Cum hiſce ſubjunxiſſet Regino, quemadmodum Italiam Berengarius & Guido, Galliam Odo regia auctoritate occupaverint, pergit in hunc modum. *Per id tempus Rudolphus filius Chunradi,* minoris Burgundiæ Comitis, *nepos Hugonis Abbatis (de quo ſupra meminimus) provinciam inter Juram & Alpes Penninas occupat, & apud ſanctum Mauritium, accitis ſecum quibusdam primoribus & nonnullis ſacerdotibus, coronam ſibi impoſuit, Regemq; ſe appellari juſſit.*

Poſt

Poſt hæc mittit legatos per univerſum regnum Lotharii, & ſuaſionibus pollicitationibusq; Epiſcoporum ac nobilium virorum mentes in ſui favorem demulcet. Quod cum indicatum eſſet Arnolfo, illico cum exercitu ſuper eum irruit. Ille per arctiſſima itinera fuga dilapſus, in tutiſſimis rupium locis ſalutis præſidium quæſivit. Omnibusq; diebus vitæ ſuæ Arnolfus & Zuendiboldus filius eundem Rudolphum perſecuti ſunt, nec tamen eum lædere potuerunt, quia, ut ſupra expreſſum eſt, loca inacceſſabilia, quæ ſemitis tantum pervia ſunt, inſequentium confertas acies procul ab ingreſſu repellebat. Idem Regino ad annum 894 de Arnolpho ex Italia cum exercitu revertente : *Inde converſus per Alpes Penninas, Galliam intravit, & S. usq; Mauritium pervenit, Rudolfo quem quærebat nocere non potuit, quia Montione conſedens in tutiſſimis locis ſe abſconderat. Regionem inter Juram & montem Jovis exercitus graviter attrivit.* Paulo poſt : *Soluto conventu Wormacienſi cum Loraham idem Princeps Arnolfus veniſſet, Ludovico filio Boſonis, matre Hirmingarde interveniente, quaſdam civitates cum adia-*

adiacentibus pagis, quas Rudolfus tenebat, dedit. Sed & hoc ei in vacuum ceſſit, quia eas nullo modo de poteſtate Rudolfi eripere potuit. Hæc ita Regino.

Annales autem Fuldenſes ad annum 888 ſcribunt: *Rex Arnolfus contra Rudolfum Eliſaciam progreditur, unde ad eum miſſo Alemannico exercitu, ipſe per Franciam Bajovvariam reverſus eſt. Rudolfus enim, inito conſilio cum primoribus Alemannorum, ſponte ſua ad Regem urbem Ratisbonam usque pervenit, multaq; inter illos convenienter adunata, ipſe autem Rex cum pace dimiſſus ſicuti venit ad ſua remeavit.* Hermannus etiam Contractus ad eundem annum: *Arnolfus Italiam Burgundiamq́; ſuo regno ſubiicit.* Franciſcus quoque Guillimannus recens quidem tamen accuratus veterum rerum ſcrutator & ſcriptor *l. 3. Originum Hapſpurgicarum. p. 99* ſcribit, neſcio quo auctore: Anno 896 ad Arnolfum Cæſarem ex Italia reverſum & Ratisbonæ regni conventum agitantem Rudolfum quoq; acceſſiſſe. *Eo quoq́;* inquit, *cum Rudolfus tetendiſſet, ejus quod invaſerat Burgundiæ regni confirmationem deniq; impetra-*

petravit. Clatet autem, quæ in Annalibus ad annum 888 memorantur, à Guillimanno in annum 896 rejecta: omnia vero a Reginone multum diſſentire. Num Reginonis aut aliæ illæ narrationes vero magis ſint conſentaneæ, difficile eſt dictu, utpote quum uterque Regino & Annalium ſcriptor illis plane temporibus vixerunt.

Id certum eſt, Rudolfi iſthoc novo regno detractum haud parum Germanicis quoq; iis, quæ cum diviſione illa ſolenni inter Ludovicum & Carolum fratres anno 870 jam in poſſeſſionem Germaniæ venerant, tum ceſſione Ludovici Balbi filiorum ei debebantur: adeoque jure merito vel delendum illud regnum fuiſſe, vel in Germaniæ obſequio retinendum. Recte enim de Rudolfo illo Guillimannus pag. 95: *Rudolfus rex Burgundiæ apud B. Mauritii coronatus continuo in Lotharingiam, Elſatiam, Sequanos miſit, qui reliquos proceres ad partes ſollicitarent, & traducerent. Et facile Elſatios & Sequanos perpulit Luitfrido* Comiti Altenburgenſi *& fratri Hugoni ſubjectos aut amicos, tuendoq; nepoti* (erat ſc. Ru-

dolfus Luitfridi ex Ermentruda nepos) *omnes opes contulerant, aut rurſus Imperatoris acerbitate iniquos & offenſos. Lotharingios Arnulfus retinuit, filio Zuendibaldo duce conſtituto. Denique brevi tempore regnum Rudolfus ab Rhodano & Arari ad Rhenum & Urſam perduxit, adeoq; firmavit, ut contra utriusq;, Arnulfi & Zuendibaldi, incurſiones copias & arma fortiter ſervaverit, & ad poſteros feliciter transmiſerit.*

Sive in gratiam Arnolfi receptus tandem ſit Rudolfus, ſive non: poſt ejus obitum, cum nemo eſſet qui jura Germaniæ fortiter tueretur, invalidis per Hungarorum excurſiones & bella civilia Regum noſtrorum rebus, haud dubie Imperii quoq; reverentiam Burgundici illi exuerunt. Princeps Henricus Auceps anno circiter 929, ut numerat Sigebertus, lanceam clavis Dominicis ſacram creditam auſus eſt Rudolfo Burgundo alteri extorquere: nihil tamen præterea tentavit. Alter hic patri ſuo anno 912 ſucceſſit: quem Æmylius aliique nonnulli præſtantes ſcriptores, cum ejusdem nominis & ætatis ex Burgundiæ duce

anno

anno 923 Francorum rege contra Carolum Simplicem conſtituto, perperam eundem faciunt. De Burgundo autem illo ita Frodoardus ad annum 922: *Berengario Langobardorum Imperatore, regno ab optimatibus ſuis deturbato, Rudolfus Ciſalpinæ Galliæ Rex ab ipſis in regnum admittitur.* Id prolixius perſecutus Luitprandus l. 2 cap. 16 appellat hunc *Regem Burgundionum ſuperbiſſimum.*

Huic per Italicorum Principum rebellionem ſubſtitutus quarto poſt anno in Italiæ regno Hugo, ut à recuperando illo regno Burgundum averteret, ceſſit quicquid hactenus in Provincia Arelatenſi tenuerat. Nam in Provincia quidem illa Arelatenſi ſucceſſerat Boſoni patri, idque conſenſu Regum noſtrorum, Ludovicus filius: verum is cum Italiæ regnum affectaret, à Berengario captus & excæcatus eſt. Neque ſatis conſtat, num & ille Regio titulo fuerit uſus: nec enim eum hoc nomine ſive Luitprandus *l. 2. c. 16* ſive Annalium ſcriptor, ſive quis veterum alius, temere dignatus eſt. Hujus autem hereditatem videtur creviſſe Hugo hic quem Berthæ filium appel-

dolfus Luitfridi ex Ermentruda nepos) *omnes opes contulerant, aut rurſus Imperatoris acerbitate iniquos & offenſos. Lotharingios Arnulfus retinuit, filio Zuendibaldo duce conſtituto. Denique brevi tempore regnum Rudolfus ab Rhodano & Arari ad Rhenum & Urſam perduxit, adeoq́ firmavit, ut contra utriusq́, Arnulfi & Zuendibaldi, incurſiones copias & arma fortiter ſervaverit, & ad poſteros feliciter transmiſerit.*

Sive in gratiam Arnolfi receptus tandem ſit Rudolfus, ſive non: poſt ejus obitum, cum nemo eſſet qui jura Germaniæ fortiter tueretur, invalidis per Hungarorum excurſiones & bella civilia Regum noſtrorum rebus, haud dubie Imperii quoq; reverentiam Burgundici illi exuerunt. Princeps Henricus Auceps anno circiter 929, ut numerat Sigebertus, lanceam clavis Dominicis ſacram creditam auſus eſt Rudolfo Burgundo alteri extorquere: nihil tamen præterea tentavit. Alter hic patri ſuo anno 912 ſucceſſit: quem Æmylius aliique nonnulli præſtantes ſcriptores, cum ejusdem nominis & ætatis ex Burgundiæ duce

anno

anno 923 Francorum rege contra Carolum Simplicem conſtituto, perperam eundem faciunt. De Burgundo autem illo ita Frodoardus ad annum 922: *Berengario Langobardorum Imperatore, regno ab optimatibus ſuis deturbato, Rudolfus Ciſalpinæ Galliæ Rex ab ipſis in regnum admittitur.* Id prolixius perſecutus Luitprandus l. 2. cap. 16 appellat hunc *Regem Burgundionum ſuperbiſſimum.*

Huic per Italicorum Principum rebellionem ſubſtitutus quarto poſt anno in Italiæ regno Hugo, ut in recuperando illo regno Burgundum averteret, ceſſit quicquid hactenus in Provincia Arelatenſi tenuerat. Nam in Provincia quidem illa Arelatenſi ſucceſſerat Boſoni patri, idque conſenſu Regum noſtrorum, Ludovicus filius: verum is cum Italiæ regnum affectaret, à Berengario captus & excæcatus eſt. Neque ſatis conſtat, num & ille Regio titulo fuerit uſus: nec enim cum hoc nomine ſive Luitprandus *l. 2. c. 16* ſive Annalium ſcriptor, ſive quis veterum alius, temere dignatus eſt. Hujus autem hereditatem videtur creviſſe Hugo hic quem Berthæ filium appel-

dolfus Luitfridi ex Ermentruda nepos) *omnes opes contulerant, aut rurſus Imperatoris acerbitate iniquos & offenſos. Lotharingios Arnulfus retinuit, filio Zuendibaldo duce conſtituto. Denique brevi tempore regnum Rudolfus ab Rhodano & Arari ad Rhenum & Urſam perduxit, adeoq; firmavit, ut contra utriusq;, Arnulfi & Zuendibaldi, incurſiones copias & arma fortiter ſervaverit, & ad poſteros feliciter transmiſerit.*

Sive in gratiam Arnolfi receptus tandem ſit Rudolfus, ſive non: poſt ejus obitum, cum nemo eſſet qui jura Germaniæ fortiter tueretur, invalidis per Hungarorum excurſiones & bella civilia Regum noſtrorum rebus, haud dubie Imperii quoq; reverentiam Burgundici illi exuerunt. Princeps Henricus Auceps anno circiter 929, ut numerat Sigebertus, lanceam clavis Dominicis ſacram creditam auſus eſt Rudolfo Burgundo alteri extorquere: nihil tamen præterea tentavit. Alter hic patri ſuo anno 912 ſucceſſit: quem Æmylius aliique nonnulli præſtantes ſcriptores, cum ejusdem nominis & ætatis ex Burgundiæ duce

anno

anno 923 Francorum rege contra Carolum Simplicem conſtituto, perperam eundem faciunt. De Burgundo autem illo ita Frodoardus ad annum 921: *Berengario Langobardorum Imperatore, regno ab optimatibus ſuis deturbato, Rudolfus Ciſalpinæ Galliæ Rex ab ipſis in regnum admittitur.* Id prolixius perſecutus Luitprandus l. 2 cap. 16 appellat hunc *Regem Burgundionum ſuperbiſſimum.*

Huic per Italicorum Principum rebellionem ſubſtitutus quarto poſt anno in Italiæ regno Hugo, ut à recuperando illo regno Burgundum averteret, ceſſit quicquid hactenus in Provincia Arelatenſi tenuerat. Nam in Provincia quidem illa Arelatenſi ſucceſſerat Boſoni patri, idque conſenſu Regum noſtrorum, Ludovicus filius: verum is cum Italiæ regnum affectaret, à Berengario captus & excæcatus eſt. Neque ſatis conſtat, num & ille Regio titulo fuerit uſus: nec enim eum hoc nomine ſive Luitprandus *l. 2. c. 16* ſive Annalium ſcriptor, ſive quis veterum alius, temere dignatus eſt. Hujus autem hereditatem videtur creviſſe Hugo hic quem Berthæ filium appel-

dolfus Luitfridi ex Ermentruda nepos) *omnes opes contulerant, aut rurſus Imperatoris acerbitate iniquos & offenſos. Lotharingios Arnulfus retinuit, filio Zuendibaldo duce conſtituto. Denique brevi tempore regnum Rudolfus ab Rhodano & Arari ad Rhenum & Urſam perduxit, adeoq; firmavit, ut contra utriusq;, Arnulfi & Zuendibaldi, incurſiones copias & arma fortiter ſervaverit, & ad poſteros feliciter transmiſerit.*

Sive in gratiam Arnolfi receptus tandem ſit Rudolfus, ſive non: poſt ejus obitum, cum nemo eſſet qui jura Germaniæ fortiter tueretur, invalidis per Hungarorum excurſiones & bella civilia Regum noſtrorum rebus, haud dubie Imperii quoq; reverentiam Burgundici illi exuerunt. Princeps Henricus Auceps anno circiter 929, ut numerat Sigebertus, lanceam clavis Dominicis ſacram creditam auſus eſt Rudolfo Burgundo alteri extorquere: nihil tamen præterea tentavit. Alter hic patri ſuo anno 912 ſucceſſit: quem Æmylius aliique nonnulli præſtantes ſcriptores, cum ejuſdem nominis & ætatis ex Burgundiæ duce

anno 923 Francorum rege contra Carolum Simplicem conſtituto, perperam eundem faciunt. De Burgundo autem illo ita Frodoardus ad annum 923: *Berengario Langobardorum Imperatore, regno ab optimatibus ſuis deturbato, Rudolfus Ciſalpinæ Galliæ Rex ab ipſis in regnum admittitur.* Id prolixius perſecutus Luitprandus l. 2. cap. 16 appellat hunc *Regem Burgundionum ſuperbiſſimum.*

Huic per Italicorum Principum rebellionem ſubſtitutus quarto poſt anno in Italiæ regno Hugo, ut à recuperando illo regno Burgundum averteret, ceſſit quicquid hactenus in Provincia Arelatenſi tenuerat. Nam in Provincia quidem illa Arelatenſi ſucceſſerat Boſoni patri, idque conſenſu Regum noſtrorum, Ludovicus filius: verum is cum Italiæ regnum affectaret, à Berengario captus & excæcatus eſt. Neque ſatis conſtat, num & ille Regio titulo fuerit uſus: nec enim eum hoc nomine ſive Luitprandus *l. 2. c. 16* ſive Annalium ſcriptor, ſive quis veterum alius, temere dignatus eſt. Hujus autem hereditatem videtur creviſſe Hugo hic quem Berthæ filium appel-

adiacentibus pagis, quas Rudolfus tenebat, dedit. Sed & hoc ei in vacuum ceſſit, quia eas nullo modo de poteſtate Rudolfi eripere potuit. Hæc ita Regino.

Annales autem Fuldenſes ad annum 888 ſcribunt: *Rex Arnolfus contra Rudolfum Eliſaciam progreditur, unde ad eum miſſo Alemannico exercitu, ipſe per Franciam Bajovvariam reverſus eſt. Rudolfus enim, inito conſilio cum primoribus Alemannorum, ſponte ſua ad Regem urbem Ratisbonam usque pervenit, multaq; inter illos convenienter adunata, ipſe autem Rex cum pace dimiſſus ſicuti venit ad ſua remeavit.* Hermannus etiam Contractus ad eundem annum: *Arnolfus Italiam Burgundiamq; ſuo regno ſubjicit.* Franciſcus quoque Guillimannus recens quidem tamen accuratus veterum rerum ſcrutator & ſcriptor *l. 3. Originum Hapſpurgicarum. p. 99* ſcribit, neſcio quo auctore: Anno 896 ad Arnolfum Cæſarem ex Italia reverſum & Ratisbonæ regni conventum agitantem Rudolfum quoq; acceſſiſſe. *Eo quoq;* inquit, *cum Rudolfus tetendiſſet, ejus quod invaſerat Burgundiæ regni confirmationem deniq; impetra-*

paravit. Claret autem, quæ in Annalibus ad annum 888 memorantur, à Guillimanno in annum 890 rejecta: omnia vero a Reginone multum diſſentire. Num Reginonis aut aliæ illæ narrationes vero magis ſint conſentaneæ, difficile eſt dictu, utpote quum uterque Regino & Annalium ſcriptor illis plane temporibus vixerint.

Id certum eſt, Rudolfi iſthoc novo regno detractum haud parum Germanicis quoq; iis, quæ cum diviſione illa ſolenni inter Ludovicum & Carolum fratres anno 870 jam in poſſeſſionem Germaniæ venerant, tum ceſſione Ludovici Balbi filiorum ei debebantur: adeoque jure merito vel defendendum illud regnum fuiſſe, vel in Germaniæ obſequio retinendum. Recte enim de Rudolfo illo Guillimannus pag. 95: *Rudolfus rex Burgundiæ apud B. Mauritii coronatur, continuo in Lotharingiam, Elſatiam, Sequanos miſit, qui reliquos proceres ad partes ſollicitarent, & traducerent. Et faſile Elſatios & Sequanos perpulit Luitfrido* Comiti Altenburgenſi, *& fratri Hugoni ſubjectos aut amicos, tuendoq; nepoti* (erat ſcil. Ru-

Z dolfus

anno 923 Francorum rege contra Carolum Simplicem conſtituto, perperam eundem faciunt. De Burgundo autem illo ita Frodoardus ad annum 922: *Berengario Langobardorum Imperatore, regno ab optimatibus ſuis deturbato, Rudolfus Ciſalpinæ Galliæ Rex ab ipſis in regnum admittitur.* Id prolixius perſecutus Luitprandus l. 2. cap. 16 appellat hunc *Regem Burgundionum ſuperbiſſimum.*

Huic per Italicorum Principum rebellionem ſubſtitutus quarto poſt anno in Italiæ regno Hugo, ut à recuperando illo regno Burgundum averteret, ceſſit quicquid hactenus in Provincia Arelatenſi tenuerat. Nam in Provincia quidem illa Arelatenſi ſucceſſerat Boſoni patri, idque conſenſu Regum noſtrorum, Ludovicus filius: verum is cum Italiæ regnum affectaret, à Berengario captus & excæcatus eſt. Neque ſatis conſtat, num & ille Regio titulo fuerit uſus: nec enim eum hoc nomine ſive Luitprandus *l. 2. c. 16* ſive Annalium ſcriptor, ſive quis veterum alius, temere dignatus eſt. Hujus autem hereditatem videtur creviſſe Hugo hic quem Berthæ filium appel-

lant patris nomine diſſimulato. Luitprando l. 3. cap. 3 is audit: *potentiſſimus & ſapientiſſimus Provincialium Comes*; & videtur eſſe ipſe ille qui Frodoardo in Chronico ad annum 924 eſt Hugo Viennenſis. Æmylio dicitur *Arelatenſis Rex* perperam tamen, niſi quod Arelaten tenuerit. De hoc itaque Hugone Luitprandus cap. 13. l. 3: *His temporibus Italienſes in Burgundiam ad Rudolfum mittunt, ut adveniat. Quod Hugo Rex ut cognovit, nunciis ad eundem directis omnem terram, quam in Gallia ante Regni ſuſceptionem tenuit, Rudolfo dedit: atq; ab eo jusjurandum, ne aliquando in Italiam veniret, accepit.* Similiter Æmylius: *Hugo ut Rudolfum, quem mox mutatis animis revocari ab adverſa factione compertum habebat, ab illis conſiliis penitus adverteret, cum bello imparem ſe opibusque ſciebat, icto fœdere quicquid ipſe in Gallia urbium finiumque obtinebat, ei tradidit, jurejurando adacto, in Italiam deinceps non ducturum ſe.* Eodem de negocio videtur agere Frodoardus ad annum 928: paulo tamen diverſa tradit. *Hugo Rex habens colloquium cum Rudolfo, dedit Heriberto Comi-*

Comiti Provinciam Viennenſem vice filii ſui Odonis. Forte in filiorum aliquem Rudolfi facta eſt translatio, ut tamen ejus nondum adulti vices interim obiret Heribertus. Guillimannus l. 4. Orig. Habſpurgicar. pag. 108 hæc habet: *Rex Burgundus, damnata gentis Italicæ mobilitate, in patrium ſe regnum recepit, & cum Guidone Arelatenſi Comite quem Itali Regem nominarant, trenſegit, Arelatenſis regni titulum primis Burgundiæ Regibus celebratum & quicquid Guido in Provincia habuerat, ab eo accepit: cæterum Italiæ regnum ejuravit.* In quibus per μνημονικὸν ἁμάρτημα *Guidonis* nomen pro Hugonis adductum eſſe, nemo non videt. Id certum eſt, hac ratione Regni Arelatenſis dignitatem cum Burgundico conjunctam, & in unum quaſi corpus duo regna illa coiiſſe: cujus fines ex eo, *à monte Jura quem D. Claudii montem vulgo appellant, Rheno Arari & Rhodano, usq; ad Alpes & mare Luguſticum pertinuere*: quod ipſum & Joannes Bodinus *l. 1. de republ. pag. 128* ingenue profeſſus eſt.

Etſi vero utroque illo Rudolpho Rege

pene avulſa fuerit à Germaniæ corpore Burgundicum hoc regnum, exinde tamen ſenſim ad officium rediit, initio facto circa annum quadrageſimum poſt nongenteſimum. *Rudolfus Jurenſis ac Ciſalpinæ Galliæ rex obiit: cui filius parvus Conradus in regno ſuccedit:* ſcribit ad annum 937 Frodoardus. Ætate hujus Conradi abuſus, cum regnum ejus ut & Lotharingiam invadere niteretur Ludovicus Transmarinus Gallicus, Otto noſter Magnus Rex, qui rerum ea tempeſtate feliciter potiebatur, prævertendum ratus, cum optimo jure poſſet, & Regem & Regnum illud ſuam in poteſtatem redegit. Witikindus Corbejenſis l. 2: *Rex* Otto *de die in diem proficiens, patrio regno nequaquam eſt contentus, ſed abiens Burgundiam, Regem cum Regno in ſuam accepit poteſtatem.* Albertus Stadenſis iisdem prope verbis uſus, notat illud contigiſſe anno 141. Sed Frodoardus, ætate rei geſtæ ſuppar, refert idipſum ad annum præcedentem quadrageſimum. Verba ejus ſunt: *Otto Rex Henrico fratri ſuo regnum Lotharienſe committit: tumque cum diverſarum gentium, quas ſecum addu-*

adduxerat, multitudine, post Ludovicum Francum Regem in Burgundiam proficiſcitur, habens ſecum Conradum filium Rudolfi Regis Jurenſis: quem jamdudum dolo captum, ſibiq; adductum, retinebat: caſtraque metatus ſuper Sequanam (forte *Saxonam*) *obſides ab Hugone nigro accepit.* Permiſſus quidem regnare Conradus: ſine dubio tamen haud alio quam fiduciario jure. Etſi enim more ſuo Annales iſtius ævi minus explicate rem tantam narrent, potentiam tamen, quæ tunc erat, Imperii Germanici ſimulque imbecillitatem Conradi, & receptos iſthoc ævo regnandi mores, accurate ſcrutantibus, non poteſt non idem videri. Si verum eſt quod traditur à nonnullis, in Allobrogibus Sabaudiæ Comitatum Beraldo Saxoni ab Ottone III beneficiaria lege conceſſum, teſtimonio id fuerit magnæ in Regno illo auctoritatis Cæſareæ; utpote quum Allabroges ſine dubio ad Regnum illud tum pertinuerint. Sed incerta idipſum fide traditur, fabulæ ſimilius quam hiſtoriæ. Et ſine alii veriſimilius Morienam à Rudolpho Rege da-

tam

tam Beraldo, Sabaudiam vero longè demum poſt Amadæo conceſſam memorant.

Jam ex eo itaque fuit in clientela Germaniæ Regum illud Burgundiæ regnum. Per Rudolfum id nominis tertium propiùs nobis conjunctum, pars factum eſt reipublicæ. Hermanni Contracti antiquus codex ad annum 994: *Conrado rege Burgundiæ mortuo Rudolfus filius ejus ignavus ſucceſſit.* Hic ille eſt, qui ipſummet utile (ut ita loquar) Burgundiæ illius dominium, cum eſſet ἄπαις, primum Henrico II, iterum Conrado II Regibus noſtris liberrima donatione conceſſit. De priore Dithmarus Mesburgenſis Epiſcopus ætate ſuppar l. 8: *Jam loquar Imperatoris noſtri* (Henrici II) *proſperitatem, Avunculus namq; ſuus Burgundionum Rex Rudolfus coronam ſuimet & ſceptrum, cum uxore ſua, privignis & optimatibus univerſis ſibi conceſſit, reiteraturq; ſacramendi confirmatio: Actumque eſt iſtud Moguncia.* Jam tum l. 7 notaverat Dithmarus nonnihil de illo Rudolphi dono pag. 92. ubi agit de Cæſaris cum uxore & privignis Rudolphi conventu. *Impera-*

perator ſapiente uſus conſilio, hoc voluit cum his id ſibi firmius ſubdere, quod longe prius Rex prædictus ei ſacramento poſt mortem ſuam ſancierat. Omnem namq́ Burgundiæ regionis primatum per manus ab avunculo ſuimet accepit, & de maximis rebus ſine ejus conſilio non fiendis ſecuritatem firmavit. Et prioris & ſecundæ donationis meminit in hunc modum Wippo *in vita Conradi Saliqui: Rudolfus Rex Burgundiæ dum in ſenectute ſua regnum molliter tractaret, maximam invidiam apud Principes regni ſui comparans, ſecundum Henricum Imperatorem, filium ſororis ſuæ, in regnum invitavit, eumq́ poſt vitam ſuam Regem Burgundiæ deſignavit, & Principes Regni jurare ſibi fecit. Ad quam rem commodandam Imperator Henricus infinitam pecuniam ſæpe & ſæpiſſime conſumpſit: ſed defuncto Imperatore Henrico Rudolfus Rex promiſſa ſua irrita fieri voluit. Chonradus autem Rex magis augere quam minuere Regnum intentus, anteceſſoris ſui labores metere volens, Baſileam ſibi ſubjugavit, ut animadverteret an Rex Rudolfus promiſſa attenderet. Quos poſtea Giſela*

regina, filia ſororis ipſius regis Rudolfi, bene pacificavit. Paulo ante vero, *Baſileam urbem ad Burgundiam pertinere* dixerat. Non multo poſt, ubi egiſſet de congreſſu Cæſaris cum Rudolfo in civitate Baſilea, ſcribit : *Confirmata inter eos pace, Giſela Imperatrice hæc omnia mediante, Regnoque Burgundiæ Imperatori tradito, eodem pacto quemadmodum prius anteceſſori ſuo Henrico Imperatori datum fuerat, Rex Rudolfus iterum donis ampliatus reverſus eſt Burgundiam.* Otto Friſingenſis aliique non ipſum Conradum ſed ejus filium Henricum, qui nobis eo nomine pòſt factus fuit Rex tertius, heredem à Rudolfo ſcriptum referunt. Ille l. 6. c. 30: *Ea tempeſtate Rudolfus Burgundiæ ſeu Galliæ Lugdunenſis rex, moriens Henrico filio Regis Conradi, nepoti ſuo, Regnum cum diademate aliisq; inſignibus ſub teſtamento reliquit.* Sed idem ille Wippo alibi diſerte ſcribit : *Regnum Burgundiæ Conrado Imperatori, & filio ejus Henrico Regi à Rudolfo rege confirmatum eſt* : ipſumq; Conradum anno 1033, Henricum vero filium, conceſſu patris,

anno demum 1038 Regem Burgundiæ coronatum eſſe narrat.

Quicquid hujus ſit, id certum: mortuo Rudolfo Regnum illud (niſi duo malis Regna dicere) Germanico Imperio acceſſiſſe, idque anno 1032. Hinc Sigebertus: *Rex Rudolfus Regnum Burgundiæ Conrado Imperatori tradidit: quod à tempore Arnulfi Imperatoris* (i. e. ab obitu Craſſi) *per annos plusquam centum triginta gentis ſuæ Reges tenuerat: ſicque Burgundia iterum redacta eſt in provinciam.* Illam eandem Burgundici regni cum Imperio conjunctionem latè deſcribit *l. 3* Paulus etiam Æmylius, Gallicarum rerum fide & eloquentia præſtans ſcriptor, & quidem ita, ut unum atque alterum ex illa narratione huc adferre, pretium operæ fuerit. *Non parum*, ait ille, *virium Germani proceres acceſſurum rebus ſuis ducebant, Burgundionum regno ſibi contributo, quod,(excluſo Ducatu, qui Franco regi ſine controverſia parebat) ſi quis veterem memoriam repetat, Sequanos, Allobrogumq́ ac Arelatenſium regias urbes complecteretur, ac ab extremis Germanorum finibus ad mediterra-*

 neum

neum mare pertineret; opportunum Galliæ, Hiſpaniæ, Italiæ, Africæq; rebus conſiliisq; expediendis, ac conatibus capiendis, ut Auguſtum nomen Germaniæ finibus ac anguſtiâ clauſum, prodire in totius orbis terrarum lucem ac priſtinam majeſtatem tandem poſſit. Idem Æmylius, cum narraſſet, quemadmodum Conradus Cæſar, pulſo Odone Campano, in Burgundiæ poſſeſſionem veniſſet, ſubjungit: *Urbium illarum proceres, in quibus & Lugdunenſis Pontifex numeratur, dicto audientes ſunt, præſidia arcibus recipiunt, & ut fidem ſuam oppignorent, obſides dant.* Paulo poſt addit: *Pax inter Francos & Germanos, fraternumq; nomen inviolatum permanſit, regniq; Francici jura Imperio, & Imperii Francico regno ſancta exſtitere.* Ex quibus Æmylii verbis apparet, cum quantum momentum ſitum fuerit in illius regni poſſeſſione, & quam illud late patuerit, tum nihil amplius in illud juris Francorum Reges tunc temporis ſibi arrogaſſe, atque adeo citra omnem controverſiam Germaniæ illud optimo jure acceſſiſſe.

Ex eo igitur promoti ſunt admodum Imperii

fines

fines: Ab Urſa ſcilicet in Helvetiis, & Rheni ripa ac Jura monte, ad Rhodanum usque Mare mediterraneum & Alpes: ita ut Lugdunum etiam, Valentia, Vienna, Avenio, Arelate, Maſſilia, aliæque præclaræ urbes Lugdunenſis & Narbonenſis Galliæ, in nomen & ditionem Imperii Germanici pervenerint.

Non poſſum non addere quæ de Burgundiæ Comitatu, qui tunc maximam Burgundici Regni integri partem abſorpſit, & Arelatenſi regno, Guntherus *l. 5 Ligurini* cecinit, quoniam eleganter faciem univerſæ illius terræ quaſi ob oculos ponunt. Quanquam ille, ut ſolet, paraphraſtem ibi egerit eorum quæ ab Ottone Friſingenſe *l. 2. de vita Friderici c. 29.* diſſeruntur.

Hac adeo tellus à ſedibus incipit illis,
Quâ Baſilea ſuos vicino flumine muros
Alluit, & Rhenum venientem læta ſalutat:
Innumerosq; tenens populos, hinc Gallica rura
Mordet, at hinc rigidis ſcopuloſa rupib' Alpis
Arctatur, tractuque pari protenditur, usque
Qua rapidus primas Rhodanus maris influit undas,
Quaque caput Regni ſedesque fuiſſe vetuſti

Fertur, Arelatum priſcorum curia regum.
Teque ſibi jungens æquo Provincia jure,
Nomen apud veteres Regni titulumq́; gerebat.
Cujus Arelatum ſedes, & finis ab illa
Parte ferebatur: donec ſuprema voluntas
Regis Rudolphi regnis accedere noſtris
Juſſit, & antiqui detraxit nomen honoris:
Ut jam non regnum, ſed ſit bona portio regni.
Has ibi metropoles, & primi nominis urbes,
Chryſopolim placidam, Lugdunum, ſive Viennam,
Quæque tuos ſpumante mari Provincia fines
Claudit Arelatum, validis obnoxia ventis:
Chryſopolim Dubius, *reliquas prælabitur amnis*
Maximus Allobrogum Rhodanus dominatur aquarum.

Caput XIII.

Cæſarum & Imperii in Burgundicum & Arelatenſe Regnum auctoritatem, cumprimis ubi eſt per Fridericum I ſibi reſtituta, ad fatale Imperii interregnum usq́;, integram manſiſſe.

De ijs qui Conradi Saliqui Cæſareæ electioni interfuerunt Principibus, ex omnibus Imperii

perii provinciis congregatis diſſerens Wippo, hiſce inter alia verbis utitur: *Burgundia nondum Romano Imperio ita ut nunc acclivis erat. Quod autem ſubjecta eſt modò, trium Regum gloriæ adſcribitur. Secundus Henricus Imperator primùm eam ſubiicere intendit, & bene in hoc ſtudio perſeveravit. Deinde Conradus Imperator animoſo impetu Francos* (Odonem ſc. Campanum) *hoſtiliter ex ea ejecit, belloq; eam ſubjugavit. Ad extremum Rex Henricus tertius, pius, pacificus, lumen juſtitiæ, bello & pace eamdem Burgundiam temperavit cum magnificentia. Ubi quæ divina providentia tam pacis quam belli conſiliis, conciliis, & conventibus, quibus interdum ipſe interfui, peregit, aliàs commemorabo.* Id quod promittit Wippo, num præſtiterit incertum. Tantum enim carmen aliquod ſive *Tetralogus* ut appellavit, in laudem Henrici tertii, nomine illius hactenus prodijt in lucem, idque unius Henrici Caniſii cura in ſecundo tomo Antiquarum lectionum. In illo vero nihil legas quod huc pertineat, præter illa:

Præterea tibi, Rex, mandat Burgundia: ſurge
Atque veni. Noviter ſubjecta vacillant

Inter-

Interdum, domino per tempora multa remoto.
Quamvis nunc pacem teneat Burgundia per
Auctorem pacis tamen in te cernere quærit,(te,
Semper & in Regis ſua lumina paſcere vultu.

Cæterum non etiam eſt hujus inſtituti, res per Burgundiam geſtas enarrare. Satis nobis eſt illud modò adductum Wipponis teſtimonium, de Henrici III Cæſaris in Burgundiam *magnifico*, ut ipſe loquitur, imperio. Et verò ab hoc demum Henrico nonnulli & Morienæ & Albonii, in Arelatenſi ſolo ſiti, Comitatus inſtitutos referunt: quod Regiæ auctoritatis haud leve eſt monumentum. Epiſcopatuum regni illius, perinde ut alibi, collationem ab eodem Henrico tum pependiſſe, luculenter apparet, vel ex uno Halinardi Archiepiſcopi Lugdunenſis exemplo, de quo Albericus in Chronico ad annum 1046. *Abbas Halinardus S. Benigni Divionenſis factus eſt Archiepiſcopus Lugdunenſis: & quia civitas Lugdunenſis tunc erat ſub Imperatore, dominus Halinardus Curiam Imperatoris adiit pro regalibus ſuis accipiendis. Imperator jam erat in procinctu Romani itineris, & voluit ut Archiepiſcopus ſecundum morem, juraret ei fideli-*

tatem:

tatem: Ille dixit ſe eſſe monachum, nec debere facere juramentum. Dictum eſt, ut vel ad minus ſe offerret ad juramentum: reſpondit, ſe non debere ſimulationem facere. Tandem, mediantibus Epiſcopis, Theodorico, antequam moretur, Metenſi, Brunone Tullenſi, Richardo Virdunenſi; Imperator pro ſua religione juramentum ei quitavit, deinde Romam abiit.

In Henrici IV hiſtoriis comparet quidem memoria exercitæ per Burgundiæ regnum Cæſareæ poteſtatis, rarior tamen: absq; dubio præ multitudine civilium bellorum.

Henrico V Saubdiæ Comitatus originem ſuam acceptum refert: quod ipſum hoc loco ſilentio haud prætereundum duxi. Ea de re ita loquitur in Originibus *Sabaudiæ Ducum* Lambertus vander Burch. *Amadæus ejus nominis ſecundus Mauriennæ Comes Seguſianorumq; Marchio (Otto Friſingenſis Taurinorum vocat Marchionem) decora juventa, corpore ingens, animi immodicus, dignus Humberto patre, cui ſucceſſit, filius, primus ab Henrico quinto Imperatore, quod optima fortiſſimaq; variis bellis illius opera fuerat uſus, Sabau-*

diæ (quæ Imperii Germanici, inquit Bodinus, provincia, & Imperii feudum antea fuit) creatur Comes, ea lege, titulum hunc cæteris omnibus, quibus præfulgebat, uti præferret, utque clientelari feudalive inpoſterum jure Imperium Romanum Sabaudia reſpiceret. Beauioiſii quoque ab eodem illo Imperatore dominio donatur. Dependebat quidem (ut obiter hoc dicam) à Burgundiæ olim regno ſolum Sabaudicum; ſed Burgundiâ in Romanorum tandem Imperatorum concedente poteſtatem, per magiſtratus ab Imperatoribus miſſos admiſtrari Sabaudia cœpit: qui cum ſuberbe ac avare imperarent, bonique publici nullam haberent curam, Henricus tandem Imperator Amadæum hunc provinciæ illi, cum Comitis (uti diximus) titulo præfecit.

Ab eodem Henrico ſive Lothario Conradum Zeringenſem Burgundiæ Comitem & Ducem conſtitutum, idq; quoniam Reinholdus, cui poſt mortem Wilhelmi *hæreditario jure* illa ditio obtigerat, *curias Principis* h. e. comitia à Cæſare indicta, *adire neglexiſſet*, refert Otto Friſingenſis *l. 2. in vita Friderici cap. 29.* Qui tamen ſimul narrat, Conradum occu-

paſſe

paſſe quidem ſibi vicina loca (Tiguro ut reor proxima: illa enim urbe Bertholſum patrem ejus donaverat Henricus IV Cæſar, teſte eodem Ottone *l. 1. cap. 8.*) Reinholdum tamen minime ceſſiſſe, ſed bello utrinque excitato, eximiam Comitatus partem ſibi retinuiſſe, non attenta Cæſarum ſententia. De illo negotio ita canit Guntherus l. v.

Proximus agnatus Comitis (Guilhelmi) *Rei-*
naldus & hæres
Legitimus, tanta nactus moderamina ſummæ,
Jure ſuo nimium & claro ſangvine fretus,
Teutonicos reges edictaque ſæpe vocatus
Sprevit, & Allabroges aliis ſub Regibus eſſe
Indignum reputans, nimium memor ille vetu-
ſtæ
LIBERTATIS erat. Regemque ſuperbus age-
bat.
Donec ob innumeros faſtus, ſententia tandem
Ultrices in eum depromſit Regia vires,
Ereptamq; viro, regni ſubjudice, terram,
Nomine Chunrado fiſci conceſſit habendam.
Ut quaſi proſcripto Regni ſpretore rebelli,
Proximus extincto ſuccederet ille nepoti.
Qui mox conceſſos armato milite fines

Irrumpens, regale ſibi defendere donum,
Et valida ſancire manu tentabat: at ille
A patribus ſuſcepta ſuis retinere laborans,
Plurima conſeruit adverſo prælia caſu.

Hæc Guntherus. Ubi notandum obiter, illud quod dicit de *vetuſta libertate.* Reſpicit nimirum ille ad tempora Rudolfi ignavi Regis, quando Comites Burgundiæ vix comiter Reges ſuos venerabantur. De Wilhelmi Comitis aliorumq; Burgundiæ procerum protervia, & ſocordia Rudolphi illius Regis, quæ jam tum Henrico II Cæſare notavit Dithmarus Mersburgenſis Epiſcopus *lib.* 7. *Chronicor.* illa digna ſunt quæ hic recitemus: *Nullus*, inquit de Rudolpho rege, *ut audio eſt qui ſic præſit in regno. Nomen tantum & coronam habet, & Epiſcopatus his dat, qui à Principibus his eliguntur: ad ſuam verò utilitatem pauca tenens, ex impenſis Antiſtitum vivit, & hos vel alios in aliquo extrinſecus laborantes eripere nequit. Unde hi manibus complicatis cunctis primatibus velut Regi ſuo ſerviunt & ſic pace fruuntur. Ob hoc ſolum talis rector inter eos dominatur, ut eo liberius malignorum furor invicem vagetur, &*

ne lex nova alterius Regis ibi adveniat quæ inolitam conſvetudinem rumpat. Wilhelmus Comes miles eſt Regis in nomine, & dominus terræ re. Et in his partibus nullus vocatur Comes, niſi is qui Ducis honorem poſſidet. Et ne illius poteſtas in hac regione paulo minus minueretur, conſilio & ductu Imperatoriæ majeſtati, ſicut prædixi, (memoraverat autem facinus aliquod ſane horrendum) *reluctatur.* Ad hujus igitur Wilhelmi exemplum, videtur Reinoldus ſpreta majeſtate Regum Germaniæ, ex arbitrio rebus præfuiſſe, atque ita Imperium ingentem jacturam feciſſe auctoritatis ſuæ.

Et vero illâ præpotentum Comitum rebellione, & Provinciam & optimam Burgundiæ partem Imperio ſubtractam aliquandiu eſſe, donec Fridericus I Cæſar, ducta in matrimonium Beatrice ipſiusmet Reinoldi filia & unica herede, colapſam rempublicam præclare erexit, diſerte teſtantur qui vitam magni illius Cæſaris deſcripſerunt, Otto, Radevicus, Guntherus. Otto l. 2. c 29: *Beatricem Imperator in matrimonio ſortitus, non ſolum*

Burgundiam ſed & Provinciam, Imperio JAMDIU ALIENATAS, ſub uxoris titulo familiariter poſſidere cœpit. Radevicus *l. 1. cap. 11.* agens de Comitiis Imperii, quæ anno 1157. Veſontione inſtituerat fortiſſimus ille Cæſarum noſtrorum Fridericus, ita loquitur: *His ita geſtis, Fridericus ad ordinanda Imperii negocia in Regno Burgundiæ animum intendit. Cumq; Burgundia aliquando per ſe fortes Reges habuiſſet, & per eos ſuis gentibus præcepta dare ſolita fuiſſet, EX APPETITU LIBERTATIS, quæ, ut dicitur, res inæſtimabilis eſt, jamdudum inſolentiam & deſuetudinem induerat obſequendi. Ea itaq; terra, quæ non niſi multo labore & bellico ſudore ſubigenda putabatur, ita Deo ordinante paruit, quod (niſi alia in Regno diſponenda Imperatorem retraxiſſent) familiariter & cum paucis usque ARELATUM, SEDEM REGNI BURGUNDIÆ, properare potuiſſet. Denique (quod modò viventium excidit memoriam hominum aliquando contigiſſe) STEPHANUS Viennenſis Archiepiſcopus & Archicancellarius de Burgundia, & ERACLIUS*

Archi-

Archiepiscopus & Primas Lugdunenſis, & ODO Valentinus Epiſcopus, & GAUFREDUS Avinionenſis, & SILVIO magnus Princeps & præpotens de Claria, tunc ad curiam venientes FRIDERICO FIDELITATEM FECERUNT ATQUE HOMINIUM; & beneficia ſua de manu illius reverenter ſuſceperunt. Arelatenſis autem Epiſcopus, & alii omnes Archiepiſcopi, Epiſcopi Primates & Nobiles veniſſent, idemq; feciſſent, niſi mora Principem adeundi compendioſua brevitatis præſtitiſſet impedimentum: miſſis tamen per honeſtos valde & induſtrios nuntios literis, OMNIMODAM SUBJECTIONEM ET DEBITAM FIDELITATEM IMPERIO ROMANO compromiſerunt. Brevius idem quod Radevicus perſecutus eſt Guntherus l. 6.

Interea magnos proceres Burgundia dives
Pontificesq; ſuis exitos Sedibus, ultro
Regis in occurſum commoverat. Omnia latè
Oppida, ſeu validis munita turribus Urbes,
Excipiunt illum valvis reverenter apertis
Quaque RELICTA SIBI jam libertate vetuſta

Gaude-

intercæteros Archiflamines principalem locum ac dignitatem obtineat, & quia Princeps conſilii noſtri & Archicancellarius in regno Burgundiæ & primus in aula Regali, & in adminiſtratione reipublicæ cæteris excellentiori dignitate præpolleat &c. Similiter Guilhelmus Paradinus *Hiſtor. Lugdunenſ. l. 2. cap. 35* producit tabulas ejusdem Friderici, quibus inveſtivit Eraclium Archiepiſcopum *de Regalibus Eccleſiæ Lugdunenſis, & de omnibus quæ in Lugdunenſi Epiſcopatu ad Imperium pertinent: civitatem Lugdunenſem & totum Epiſcopatum liberum facit ab omni extranea poteſtate; SALVA per omnia IMPERIALI JUSTITIA. Datum Arboſii Cal. XIV. Decemb. indict. V. anno Dominicæ incarnationis M.C.LVII.* De eodem Friderico *l. 4. Burg. Hiſt. c. 7.* ſcribit Andreas Cheſneus: *Vidi plures chartas hujus Imperatoris pro Eccleſiis, Viennenſi, Lugdunenſi, Bellicenſi, aliisque in Burgundia conſtitutis; quæ fidem faciunt eum in regno Burgundiæ pro ſupremo Principe agnitum fuiſſe.*

De Ottone IV Cæſare Jacobus Spigelius ad l. 5. Guntheri: *Otto ejus nomi-*

nis Imperator IV ſe Arelatenſem Regem appellavit, & poſſedit. Prius illud haud memini alibi à me lectum. Poſterius certum eſt vel ex eo, quod ſigillatim Regno illo qui ſumma cum auctoritate præeſſet *Marſchalli* titulo, conſtituerit Gervaſium Tilberienſem dictum, Henrici II Angliæ Regis nepotem. Hujus ſane ſui muneris meminit ipſemet Gervaſius libro cui titulus *Otium Imperiale* : hactenus quidem quod ſciam nondum typis edito, ſed qui ms. in bibliotheca Academiæ Juliæ & teſte Voſſio, Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti reperitur. Theodoro Niemio Gervaſius ille *l.* 2. *de ſchiſmate cap.* 19 audit : *Orator Arelatenſis & Ottonis IV Cancellarius.* Si Arelatenſe autem Regnum ita fuit in poteſtate Ottonis, multo id magis veroſimile eſt de Burgundici regni provinciis aliis.

Sunt qui tradant, ab hoc Ottone datum Petro Sabaudo clientelare dominium in Taurinos, Veragros, Saluſſios, Vaulxioſque. Sed fugit illos ratio : ut recte notavit in Petri illius hiſtoria Lambertus Van der Burch. Verius eſt, quod Lambertus idem narrat

de

de Thoma Sabaudiæ tertio Comite: Illum *adverſus Pontificem Romanum, in Friderici ejus nominis Imperatoris ſecundi gratiam, bellum invitum reluctantemq; ſuſcepiſſe.* Quod eſt inſigne teſtimonium Imperii in Sabaudum à Friderico illo Cæſare exerciti.

Eidem Cæſari Raimundum Comitem Toloſanum anno 1235 de Marchia Provinciæ hominium feciſſe, teſtis eſt Andreas Cheſneus l. 4. Burg. cap. 9. Ab eodem Cæſare Raimundum Berengarium Provinciæ Comitem in equeſtrem ordinem fuiſſe aſcitum, notavit in Chronico ſuo Gotfredus S. Pantaleonis monachus Agrippinenſis. Inter tabulas Viennenſes quas Joannes de Boſco collegit, non unæ exſtant hujus Cæſaris; interq; eas cumprimis nobiles ſunt anno 1214 exaratæ, quibus Viennenſi Archiepiſcopo ejuſque ſucceſſoribus *ſacri palatii Archicancellariatus* confirmatur. Provinciæ Comitatum *de Imperio eſſe*, Comitem Provinciæ *Imperatoris fidelem* fuiſſe, eodem tempore diſerte tradidit Matthæus Paris in Henrico III Angliæ Rege. Ipſemet Ludovicus Sanctus Galliæ rex, *Arelatenſis Eccleſia ſita eſt in Im-*

perio, ſcripſit anno 1259 in charta quadam de caſtro Balecrienſi; & conventionis cum Raimundo Toloſæ Comite initæ tabulis paſſus eſt inſeri: *Terram quæ eſt in Imperio citra Rhodanum*: ceu videre eſt apud Cutel. *Hiſtoria Toloſana l. 1. cap. 4.* Petrus Sabaudus, cum Richardo Anglo, *tanquam Imperatori, Sabaudiæ Mauriennæq; intuitu fidem ſuam obſtrinxiſſet, in Taurinos, Veragros, Saluſſios, Vaulxiosq; plenum merumq; pro ſe poſteriſq; ſuiſq; imperium ab eo obtinuit*, teſte Lamberto Van-der Burchio.

Sed fruſtra ſum in colligendis ejuſmodi hiſtoriis. Abunde enim vel ex hiſce paucis conſtat, poſt reſtitutam Imperii per Burgundiam & Arelatenſe regnum â Friderico id nominis primo Cæſare reverentiam, fines integros manſiſſe usque ad Rudolphum Habſpurgicum. Quod nunc quidem demonſtraſſe ſatis eſt pro inſtituto.

CAPUT XIV.

Regnum Daniæ binis per intervalla vicibus Imperio Germanico fuiſſe obnoxium, ſed libertatem recuperaſſe.

RECte Otto Friſingenſis *l. 6. Chronici c. 35*, cum feciſſet verba de Francorum Imperii, inter Ludovici Pii filios, tres in partes diviſione, ſubjungit: *Ex hinc diviſo regno, Regna modò* (i. e. ſua ætate) *duo Orientale ac Occidentale inveniuntur: quorum alterum* (Orientale) *partem Ludovici ac Lotharii, ſedemq; Regni Francorum palatium Aquisgrani, ac Imperium Urbis Romæ habet: aliud vero* (Occidentale) *quod adhuc Francorum, eo quod iſtud Romanorum vocatur, appellatur, partem* Caroli *tenet.* Id quemadmodum factum ſit, quave aliquamdiu fortuna propagati illi ampli fines ſint Imperii Germanici, ſive novi hujus Romani, hactenus. Quoniam vero ne intra illos quidem limites continere ſe potuit Imperii illius majeſtas, nobis quoque ad alia pergendum venit; quamvis plæraque illorum minus firmâ poſſeſſione Reges Cæſaresq; noſtri tenuerint.

Illa inter primo loco DANIA in obſequium flexit, proferente jam Henrico I Aucupe, Danicis incurſionibus & rapinis irritato, ultra Eidoram veterem Saxoniæ limitem, vim Imperii. Iſthac de re Adamus Bremenſis cap, 40. *Henricus Rex cum exercitu ingreſſus Daniam, Worm Regem primo impetu adeo perterruit, ut imperata ſe facere mandaret, & pacem ſupplex depoſceret. Sic Henricus victor apud Schliaſvvich, quæ nunc Heideba dicitur, regni terminos ponens, ibi & Marchionem ſtatuit, & Saxonum coloniam habitare præcepit.* Paulo aliter Dithmarus l.1. *Inſuper Nortmannos & Danos armis ſibi obtemperantes fecit, & ab errore priſtino revocatos cum Rege eorum Cnutone, hos Chriſti jugum portare edocuit.* Superat quidem ætate Adamum Dithmarus: quia tamen ille longe eſt iſto in rebus Septentrionalibus narrandis accuratior, nec Danicæ hiſtoriæ Cnutonem quendam Regem ſed Worm eo tempore agnoſcunt, Adamo potius fidendum eſt. Victoriâ iſtâ Henricus in ipſa Italia inclaruit. Hinc Luitprandus l.3. c.5. *Primus etiam hic Danos ſubjugavit, ſibiq; ſervire cogit,*

ac

& per hoc nomen ſuum multis nationibus celebre fecit. Repetit idem c. 13. *Henrici apud Italos nomen tunc maxime clarebat, quod Danos nulli antea ſubjectos ſolus ipſe debellaret, ac tributarios faceret.* Witekindus l. 1. eam rem ita narrat: *Cum omnes in circuitu nationes ſubjeciſſet, Danos, qui navali latrocinio Freſones incurſabant, cum exercitu adiit vicitque, & tributarios faciens regem eorum nomine Nubam baptiſmum percipere fecit.* Mendum eſſe in nomine Regio non eſt dubium. De limitaneo autem magiſtratu trans Eidoram conſtituto nihil etiam habet Witikindus. Nec tamen eſt quod de Adami fide dubitemus, qui ſancte affirmat ſibi hæc à Danico Epiſcopo quodam prodita. Erat verò jam tum oppidum illud ad Sliam nobile emporium. Rembertus in *vita S. Anſcharii c. 12.* ſcribit, ſua ætate h. e. Ludovico Ludovici Pii filio regnante, *ex omni parte conventum ibi fieri negotiatumque.* Notat Cypræus in Annalib. Sleſwicenſib. *l. 1. c. 7*, ab Henrico arcem extructam, *cujus veſtigia non longe ab æde Heidebujenſi ſuperſint, ut ea de re dubitare nemo poſſit, vulgo Oldenburgum vocari.* Ex quibus

quibus liquet: hac Henrici victoria promotis Regni limitibus, acceſſiſſe & nobile illud emporium & vicinum agrum uſque ad Sleſwicum: ita tamen, ut ipſa illa urbs pro termino Regni utriuſque eſſet: quod ultra eſt Daniæ relicto. Et verò jam audivimus diſerte ita limites definientem Adamum: qui idem repetit, ut mox audiemus, *cap. 50.* Quem ſecutus Helmoldus *c. 9* itidem ſcribit: *Fines Danorum qui olim fuerunt apud Sleſvvic. transgreſſus Otto.*

Henrico defuncto, cum Dani legatos Ottonis & Marchionem trucidaſſent, Otto ille Magnus inſtructo exercitu omnem iſtam Cimbricam Cherſoneſum non tantum pervaſit, ſed & regem Haraldum adegit, cùm Chriſtianam religionem admittere, tum Regnum recipere in feudum. Hoc de Ottone non habet, quod mireris, Witikindus. Itaque juvat iterum audire Adamum Bremenſem *c. 50* differentem. *Otto*, ait ille, *Rex poſtquam omnia ferme regna, quæ poſt mortem Caroli defecerant, ſuo Imperio ſubjugarat, in Danos arma corripuit, quos ante pater ejus bello compreſſit. Enimvero tunc re-*

bellare

bellare moliti apud Heidebam, legatos Othonis cum Marchione trucidarunt, omnem Saxonum coloniam funditus exſtinguentes. Ad quam rem ulciſcendam Rex cum exercitu invaſit Daniam, transgreſſus terminos Danorum apud Schliaſvvich olim poſitos, ferro & igne totam vaſtavit regionem, usque ad mare noviſſimum, quod à Danis Nortmannos dirimit, & usque in præſentem diem à victoria Regis Otten Sund dicitur. Cui regredienti Haroldus ap. Sliaſvvich occurrens, bellum intulit: in quo utrisq; viriliter certantibus, Saxones victoria potiti, Danos ad naves cedere coëgerunt. Tandem conditionibus ad pacem inclinatis, Haroldus Ottoni ſubiicitur, REGNUMQUE AB EO SUSCIPIENS Chriſtianitatem in Dania recipere ſpoſpondit. Nec mora, ipſe Haroldus cum uxore ſua Gunhild & filio parvulo baptizatus eſt: quem filium Rex noſter à ſacro fonte ſuſceptum Suen Otto vocavit. Eo tempore Dania ciſmarina, quam Jutland incolæ appellant, in tres diviſa Epiſcopatus, Hamburgenſi Epiſcopatui fuit ſubjecta. Servantur in Bremenſi Eccleſia præcepta Regis; quæ ſignant, regem Othonem in ſua ditione regnum

 Dani-

Danicum tenuiſſe, adeo ut etiam ille Epiſcopatus 'donaverit. Hactenus Adamus; quem Helmoldus, Albertus Abba Stadenſis, Crantzius & alii ſolent diſſimulato nomine deſcribere. Alibi *cap. 208* ſcribit: Jutiam ab Ottone tributo ſubjectam, & in tres Epiſcopatus diviſam. Illi vero quod ait Adamus, Epiſcopatus Jütiæ ab Ottone definitos, teſtimonium luculentum præbet diploma illud Ottonis I, qvod inter Lindenbrogiana *p. 150* ut & alterum Ottonis III, quod *p. 153* continetur: quæ paulo poſt adducemus.

Non meminit hujus victoriæ, ceu ante dixi, Witekindus (nam Cypræus ineptit, quando *l. 1. c. 8 pag. 5* ab Odone in Gallia contra Danos geſta cum hiſce confundit) ſub finem tamen *l. 3* teſtatur, inter laudes Ottoni Cæſari defuncto à populo dictas jactatum & hoc: quod cum alios *ſuperbos hoſtes*, tum *Danos ſubjugaſſet*: & de Wigmanno rebelle ſcribit, illum ad Haroldum confugiſſe belli redintegrandi contra Ottonem cauſa. Ditmarus quoque ſilentio victoriam illam præterit, Ottonem tamen appellat *Daciæ* h. e. Daniæ *ſalutem.*

Saxo Danus patriæ hiſtoriæ ſcriptor ſic ſatis diſertus *l. X* bellum illud Ottonis cum Haraldo narrat quidem , ſed & cauſsâ ejus diſſimulata , & eventu falsâ narratione plane corrupto. *Sed* (ait de Haraldo) *eo ſupervenien te, Cæſar Jutiam, utpote regio ductu vacuam, nullo reſiſtente permenſus, eum Limici ſinus* (Lymfiord) *objectu tunc temporis Wendalam aquis claudentis, ulterius excurrere vetaretur, conjectâ in undas lanceâ non ſolum iter ad Eidoram reflexit, verum & ſimillimum fugæ reditum habuit. Siquidem haſtam, cujus uſum habebat, maritimos in fluctus relinquendi monumenti gratia jaculatus, ſuum freto vocabulum indidit. Verum ut impetu gravis, ita exitu vanus apparuit. Haraldus quippe ardentiſſimo curſu abſcedentes hoſtium reliquias inſecutus, Epponem extremi agminis ducem cum iis quos repperit trucidavit.* Hæc ille. Verum, ut aliàs paſſim ita & heic prodit iniquum in Germanos animum, fidem omnem habens inſuper, & per ficta mendacia ac fabulas ineptorum poëtarum fortiſſimæ genti ſuæ laudem aliquam conquirere, magno & veritatis diſpendio &

ſamæ ſuæ dedecore, nihil penſi habens. Hinc Henrici Aucupis de Wormo Rege victoriam & Marchionatum Sleſwicenſem ab illo conſtitutum ſilentio tegit: cauſam moti ab Ottone belli diſſimulat: imo impudenter audet victoriam Haraldo adſcribere. Verùm Henrici qvidem res Italico etiam teſte locupletiſſimo Luitprando jam probavimus. Ottonis autem victoriam vel illa produnt qvæ mox ſubjungit ipſemet ſui oblitus Saxo. Hacquinum ſcil. Norwegum, *auditis quæ Cæſar apud Jutiam geſſerat, plus opis ac fiduciæ ex Saxonicis armis quam ſuis viribus capientem, tributum Haraldo negaſſe. Haraldum vero rebus cum Imperatore compoſitis, conſortium catholicæ religionis amplexum.* Nec profecto vel Hacqvinus vel Haraldus ita res ſuas compoſuiſſent, ſi Otto turpi fuga ex Jutia ſe recipiens extremum ſuorum agmen Haraldo trucidandum expoſuiſſet. Imo qvei Otto æternum nomen potuiſſet freto Jutico indere, ſi dignitatem ſuam fuga ejusmodi maculaſſet? Enimvero Ottonianæ victoriæ luculenta teſtimonia ſunt hæc ipſa Saxoni narrata, non Haraldinæ.

Cypræus *l.1.c.8* qvatuor mille Danos prælio ad Sleſvicum commiſſo cæſos, memorat longè veroſimiliore fide. At quod idem vult Cranzium ſecutus, Marchionatum Sleſvvicenſem paſſum eſſe Ottonem antiqvari, & Eidoram veterem limitem Regni reſtitutum, id cùm omni caret ex illo ævo ad fidem idoneo teſtimonio, tum â vero eſſe alienum, mox patebit. Cæterùm omnem Jutiam, ſive Cimbricam Cherſoneſum, in ditionem Germanici Imperii veniſſe Ottonis Magni auſpiciis, propagatamqve aliqvandiu eam dignitatem, longe clariſſimum argumentum exhibent, quas ante laudavi Tabulæ. Eoqve operæ fuerit pretium utrasqve heic integras legere. Priores ipſiusmet Ottonis Magni, novendecim circiter annis poſt devictum Haraldum (hunc enim baptizatum ferunt anno 946) exaratæ, ita ſeſe habent. *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Otto divina favente clementia Imp. Aug. Quum Imperatoriæ dignitatis officium eſſe conſtet, ut erga divini cultum officii pervigili cura inſiſtant, & quidquid augmentum ſanctæ Chriſtianæ religioni adhibere potuerit, indeſinenter in hoc*

ſtudeant: idcirco nos interventu dilecti Archiepiſcopi noſtri Adaldagi, pro proſperitate & incolumitate Imperii noſtri, quidquid proprietatis in marca vel regno Danorum ad Eccleſias in honorem Dei conſtructas, videlicet SLIESWICENSEM, RIPENSEM, ARUSENSEM, vel adhuc pertinere videtur, vel in futurum adquiratur, ab omni cenſu vel ſervitio noſtri juris abſolvimus. Et ut Epiſcopis præſcriptarum Eccleſiarum, absq; ulla Comitis vel alicujus FISCI NOSTRI exactoris infeſtatione, ſerviant & ſuccumbant, volumus & firmiter jubemus. Servos verò & colonos in eisdem proprietatibus habitantes, nulli niſi eisdem Epiſcopis ſervituros ab omni etiam noſtri juris ſervitio abſolvimus, & ſub nullius banno vel diſciplina illos, niſi ſub illarum Eccleſiarum Advocatis eſſe volumus. Et ut hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum & inconvulſum permaneat, hanc chartam conſcribi, annuliq; noſtri impreſſione ſigillari juſſimus, quam & manu propriâ ſubtus firmavimus. Data VI Kalend. Julii. Anno Dominicæ incarnationis D.CCCCLXV Indictione IIX Anno Domini Ottonis Imperii IV, Regni autem XXX. Actum Magadeburch in Dei nomine, Amen.

In

Alteræ hæ ſunt. *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Otto Dei clementia Rex. Omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quam futurorum piæ devotioni pateat, quomodo nos ob petitionem & interventum dilecti noſtri Adaldagi, Bremenſis Eccleſiæ videlicet venerabilis Archiepiſcopi, ac pro ſtatu & incolumitate regni noſtri, quidquid proprietatis in regno Danorum, ad Eccleſias in honorem Dei conſtructas, videlicet SLIESWICENSEM, RIPENSEM, ARUSENSEM, OTTONESWIGENSEM, vel adhuc pertinere videtur, vel in futurum adquiratur, ab omni cenſu vel ſervitio noſtri juris abſolvimus. Et ut Epiſcopis præſcriptarum* Eccle*ſiarum, absq; ulla Comitis, vel alicujus fiſci noſtri exactoris infeſtatione, ſerviant & ſuccumbant, volumus & firmiter jubemus. Inſuper concedimus prædictarum* Eccleſiarum Epiſcopis, *ut poteſtatem habeant emendi agros, poſſeſſiones, & prædia in omnibus regni noſtri partibus, ubicunque velint aut poſſint. Servos verò & colonos in eorum proprietatibus habitantes, nulli niſi iisdem* Epiſcopis *ſervituros, ab omni etiam noſtri juris ſervitio abſolvimus, & ſub nullius banno vel*

Per autem eſt veroſimile, non multò pòſt excuſſam iterum à Danis Germaniæ reverentiam eſſe: cumprimis ubi Sueno Rex regno avito reſtitutus eò potentiæ excrevit, ut claſſe Angliam ſibi ſubjicere non dubitaret. Quin arbitror, Henricum Sueonum Regem, qui Suenone pulſo Daniam occupaverat, jam tale aliquid molitum: ut cujus auſpiciis valida illa piratarum manus Saxoniam & Friſiam afflixerit; de qva re verba facit Ditmarus *l. 4. pag. 40.* Adamus *cap. 40.* Hunc tamen ab Ottone III prælio ſuperatum, idem Adamus teſtatur *cap. 79.* Certe provinciam illam, utpote peninſulam atque ita hoſtium appulſibus nauticis expoſitam, claſſe valente Dano, quâ Germaniæ Reges nunquam inſtructi fuere, difficillimum fuit retinere.

Canuto tamen primùm Suenonis filio, jam non per Daniam duntaxat ſed & Angliam longe potentiſſimo, Imperii parta hactenus jura ceſſit Cunradus Cæſar id nominis ſecundus, filio ſuo Henrico Canuti filia in uxorem ducta. Qua de re diſertis verbis ita teſtatur Adamus *cap. 91* de Cæſare iſto diſſerens. *Cum rege etiam*

Danorum ſive Anglorum, mediante Archiepiſcopo (Bremenſi ſcil. qui Unwanus dicebatur) *pacem fecit; cujus & filiam filio ſuo depoſcens uxorem, dedit ei civitatem Schliaſvich, cum Marchia quæ trans* Eidoram *eſt, in fœdus amicitiæ.* Et *ex eo tempore fuit Regum Daniæ.* Unde diſcimus: per Ottonem Magnum non fuiſſe ſublatum Marchionatum, ſed Conrado demum Cæſare priſcos limites Daniæ redditos. Quâ occaſione haud dubie omni etiam reliquo per Ottonem in Daniam parto juri renunciatum eſt. Hac de cauſſa Henrici IV ætate in hæc verba locutus eſt idem Adamus cap. 208: *Hanc Daniam à noſtris Nordalbingis flumen Egdora* dirimit. Diuturni verò illius Germanorum in terras illas dominii luculentum* teſtimonium præbet vetuſta Saxonum iis in locis & perpetua habitatio. Nec enim firmas adeo ſedes poſuiſſent ibi Saxones, ſi in plenam Danorum ditionem Marchia ipſa jam tum Ottone Cæſare rediiſſet. Sane Helmoldo jam tum audit Sleſwicum, *civitas Saxonum Tranſalbianorum opulentiſſima.*

Verum extincti dudum Marchionatus

argumentum fortè petas ab eo: qvod Saxone teſte, poſt prælium Haraldi cum Ottone Cæſare, Thyra Wormonis conjux ſive vidua, Haraldi mater, vallo admirandi operis à Slia ad Threnam amnem, qua Hollingſtedum adjacet, ducto, intra munimentum hoc Danicum urbem Sleſwicum retraxit. Utique enim pro ſigno hoc habendum Danico juri redditi Sleſwici. Sed ut non fraudaverim fœminam animoſi facinoris laude, Saxoni tamen credere non poſſum, tum demum opus illud extructum. Veroſimilius eſt, factum illud eſſe, quum Henrico Aucupe defuncto rebellantes Dani Marchiam deſtruxere. Tunc ſane rerum adhuc potiebatur Rex Wormo ſed oculis captus: cujus proinde vices uxor maſculo animo ſubivit. Haraldo autem Rege ſi opus fuiſſet conditum, laus illa non Thyræ matri ſed filio Haraldo ceſſiſſet. Ab Ottone igitur dirutum ex parte dixeris Danorum illud Hexamilium, totâ inſuper Jutiâ ſubactâ. Obiter advertendum eſt, perperam à Cypræo *cap.10* & aliis credi, idem hoc opus jam à Gotfredo Rege ætate Caroli Magni

Danorum ſive Anglorum, *mediante Archiepiſcopo* (Bremenſi ſcil. qui Unwanus dicebatur) *pacem fecit*; *cujus & filiam filio ſuo depoſcens uxorem*, *dedit ei civitatem Schliaſvich*, *cum Marchia quæ trans* Eidoram *eſt*, *in fœdus amicitiæ*. *Et ex eo tempore fuit Regum Daniæ*. Unde diſcimus: per Ottonem Magnum non fuiſſe ſublatum Marchionatum, ſed Conrado demum Cæſare priſcos limites Daniæ redditos. Quâ occaſione haud dubie omni etiam reliquo per Ottonem in Daniam parto juri renunciatum eſt. Hac de cauſſa Henrici IV ætate in hæc verba locutus eſt idem Adamus cap. 208: *Hanc Daniam à noſtris Nordalbingis flumen* Egdora *dirimit*. Diuturni verò illius Germanorum in terras illas dominii luculentum* teſtimonium præbet vetuſta Saxonum iis in locis & perpetua habitatio. Nec enim firmas adeo ſedes poſuiſſent ibi Saxones, ſi in plenam Danorum ditionem Marchia ipſa jam tum Ottone Cæſare rediiſſet. Sane Helmoldo jam tum audit Sleſwicum, *civitas Saxonum Tranſalbianorum opulentiſſima*.

Verum extincti dudum Marchionatus

argu-

argumentum fortè petas ab eo: qvod Saxone teſte, poſt prælium Haraldi cum Ottone Cæſare, Thyra Wormonis conjux ſive vidua, Haraldi mater, vallo admirandi operis à Slia ad Threnam amnem, qua Hollingſtedum, adjacet, ducto, intra munimentum hoc Danicum urbem Sleſwicum retraxit. Utique enim pro ſigno hoc habendum Danico juri redditi Sleſwici. Sed ut non fraudaverim fœminam animoſi facinoris laude, Saxoni tamen credere non poſſum, tum demum opus illud extructum. Veroſimilius eſt, factum illud eſſe, quum Henrico Aucupe defuncto rebellantes Dani Marchiam deſtruxere. Tunc ſane rerum adhuc potiebatur Rex Wormo ſed oculis captus: cujus proinde vices uxor maſculo animo ſubivit. Haraldo autem Rege ſi opus fuiſſet conditum, laus illa non Thyræ matri ſed filio Haraldo ceſſiſſet. Ab Ottone igitur dirutum ex parte dixeris Danorum illud Hexamilium, totâ inſuper Jutiâ ſubactâ. Obiter advertendum eſt, perperam à Cypræo *cap. 10* & aliis credi, idem hoc opus jam à Gotfredo Rege ætate Caroli Magni

famæ ſuæ dedecore, nihil penſi habens. Hinc Henrici Aucupis de Wormo Rege victoriam & Marchionatum Sleſwicenſem ab illo conſtitutum ſilentio tegit: cauſam moti ab Ottone belli diſſimulat: imo impudenter audet victoriam Haraldo adſcribere. Verùm Henrici qvidem res Italico etiam teſte locupletiſſimo Luitprando jam probavimus. Ottonis autem victoriam vel illa produnt qvæ mox ſubjungit ipſemet ſui oblitus Saxo. Hacquinum ſcil. Norwegum, *auditis quæ Cæſar apud Jutiam geſſerat, plus opis ac fiduciæ ex Saxonicis armis quam ſuis viribus capientem, tributum Haraldo negaſſe. Haraldum vero rebus cum Imperatore compoſitis, conſortium catholicæ religionis amplexum.* Nec profecto vel Hacqvinus vel Haraldus ita res ſuas compoſuiſſent, ſi Otto turpi fuga ex Jutia ſe recipiens extremum ſuorum agmen Haraldo trucidandum expoſuiſſet. Imo qvei Otto æternum nomen potuiſſet freto Jutico indere, ſi dignitatem ſuam fuga ejusmodi maculaſſet? Enimvero Ottonianæ victoriæ lucuIenta teſtimonia ſunt hæc ipſa Saxoni narrata, non Haraldinæ.

Cypræus

Cypræus *l.1.c.8* qvatuor mille Danos prælio ad Sleſvicum commiſſo cæſos, memorat longè veroſimiliore fide. At quod idem vult Cranzium ſecutus, Marchionatum Sleſvvicenſem paſſum eſſe Ottonem antiqvari, & Eidoram veterem limitem Regni reſtitutum, id cùm omni caret ex illo ævo ad fidem idoneo teſtimonio, tum â vero eſſe alienum, mox patebit. Cæterùm omnem Jutiam, ſive Cimbricam Cherſoneſum, in ditionem Germanici Imperii veniſſe Ottonis Magni auſpiciis, propagatamqve aliqvandiu eam dignitatem, longe clariſſimum argumentum exhibent, quas ante laudavi Tabulæ. Eoque operæ fuerit pretium utrasqve heic integras legere. Priores ipſiusmet Ottonis Magni, novendecim circiter annis poſt devictum Haraldum (hunc enim baptizatum ferunt anno 946) exaratæ, ita ſeſe habent. *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Otto divina favente clementia Imp. Aug. Quum Imperatoriæ dignitatis officium eſſe conſtet, ut erga divini cultum officii pervigili cura inſiſtant, & quidquid augmentum ſanctæ Chriſtianæ religioni adhibere potuerit, indeſinenter in hoc*

ſtudeant: idcirco nos interventu dilecti Archiepiſcopi noſtri Adaldagi, pro proſperitate & incolumitate Imperii noſtri, quidquid proprietatis in marca vel regno Danorum ad Eccleſias in honorem Dei conſtructas, videlicet SLIESWICENSEM, RIPENSEM, ARUSENSEM, vel adhuc pertinere videtur, vel in futurum adquiratur, ab omni cenſu vel ſervitio noſtri juris abſolvimus. Et ut Epiſcopis præſcriptarum Eccleſiarum, absq; ulla Comitis vel alicujus FISCI NOSTRI exactoris infeſtatione, ſerviant & ſuccumbant, volumus & firmiter jubemus. Servos verò & colonos in eisdem proprietatibus habitantes, nulli niſi eisdem Epiſcopis ſervituros ab omni etiam noſtri juris ſervitio abſolvimus, & ſub nullius banno vel diſciplina illos, niſi ſub illarum Eccleſiarum Advocatis eſſe volumus. Et ut hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum & inconvulſum permaneat, hanc chartam conſcribi, annuliq; noſtri impreſſione ſigillari juſſimus, quam & manu propriâ ſubtus firmavimus. Data VI Kalend. Julii. Anno Dominicæ incarnationis D.CCCCLXV Indictione IIX Anno Domini Ottonis Imperii IV, Regni autem XXX. Actum Magadeburch in Dei nomine, Amen.

In

Alteræ hæ ſunt. *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Otto Dei clementia Rex. Omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quam futurorum piæ devotioni pateat, quomodo nos ob petitionem & interventum dilecti noſtri Adaldagi, Bremenſis Eccleſiæ videlicet venerabilis Archiepiſcopi, ac pro ſtatu & incolumitate regni noſtri, quidquid proprietatis in regno Danorum, ad Eccleſias in honorem Dei conſtructas, videlicet SLIESWICENSEM, RIPENSEM, ARUSENSEM, OTTONESWIGENSEM, vel adhuc pertinere videtur, vel in futurum adquiratur, ab omni cenſu vel ſervitio noſtri juris abſolvimus. Et ut Epiſcopis præſcriptarum* Eccleſiarum, *abſq; ulla Comitis, vel alicujus fiſci noſtri exactoris infeſtatione, ſerviant & ſuccumbant, volumus & firmiter jubemus. Inſuper concedimus prædictarum* Eccleſiarum Epiſcopis, *ut poteſtatem habeant emendi agros, poſſeſſiones, & prædia in omnibus regni noſtri partibus, ubicunque velint aut poſſint. Servos verò & colonos in eorum proprietatibus habitantes, nulli niſi iisdem* Epiſcopis *ſervituros, ab omni etiam noſtri juris ſervitio abſolvimus, & ſub nullius banno vel*

Per autem eſt veroſimile, non multò pòſt excuſſam iterum à Danis Germaniæ reverentiam eſſe: cumprimis ubi Sueno Rex regno avito reſtitutus eò potentiæ excrevit, ut claſſe Angliam ſibi ſubjicere non dubitaret. Quin arbitror, Henricum Sueonum Regem, qui Suenone pulſo Daniam occupaverat, jam tale aliquid molitum: ut cujus auſpiciis valida illa piratarum manus Saxoniam & Friſiam afflixerit; de qva re verba facit Ditmarus *l. 4. pag. 40.* Adamus *cap. 40.* Hunc tamen ab Ottone III prælio ſuperatum, idem Adamus teſtatur *cap. 79.* Certe provinciam illam, utpote peninſulam atque ita hoſtium appulſibus nauticis expoſitam, claſſe valente Dano, quâ Germaniæ Reges nunquam inſtructi fuere, difficillimum fuit retinere.

Canuto tamen primùm Suenonis filio, jam non per Daniam duntaxat ſed & Angliam longe potentiſſimo, Imperii parta hactenus jura ceſſit Cunradus Cæſar id nominis ſecundus, filio ſuo Henrico Canuti filia in uxorem ducta. Qua de re diſertis verbis ita teſtatur Adamus *cap. 91* de Cæſare iſto diſſerens. *Cum rege etiam*

argumentum fortè petas ab eo: qvod Saxone teſte, poſt prælium Haraldi cum Ottone Cæſare, Thyra Wormonis conjux ſive vidua, Haraldi mater, vallo admirandi operis à Slia ad Threnam amnem, qua Hollingſtedum, adjacet, ducto, intra munimentum hoc Danicum urbem Sleſwicum retraxit. Utique enim pro ſigno hoc habendum Danico juri redditi Sleſwici. Sed ut non fraudaverim fœminam animoſi facinoris laude, Saxoni tamen credere non poſſum, tum demum opus illud extructum. Veroſimilius eſt, factum illud eſſe, quum Henrico Aucupe defuncto rebellantes Dani Marchiam deſtruxere. Tunc ſane rerum adhuc potiebatur Rex Wormo ſed oculis captus: cujus proinde vices uxor maſculo animo ſubivit. Haraldo autem Rege ſi opus fuiſſet conditum, laus illa non Thyræ matri ſed filio Haraldo ceſſiſſet. Ab Ottone igitur dirutum ex parte dixeris Danorum illud Hexamilium, totâ inſuper Jutiâ ſubactâ. Obiter advertendum eſt, perperam à Cypræo *cap. 10* & aliis credi, idem hoc opus jam à Gotfredo Rege ætate Caroli Magni ince-

inceptum. Gotfredi enim illud ipſam Eidoræ amnis ſeptemtrionalem ripam munivit, ut diſerte retulit Aimoinus & Annalium Francorum auctor ad annum 808. Verum hoc obiter: Redeundum ex diverticulo in viam.

Poſt Conradi Cæſaris tempora in Danos nihil tentatum legas usque ad Lotharium Cæſarem, circa annum 1130. Ea tempeſtate Magnus Nicolai Regis Daniæ filius patruelem Canutum, pridem Sleſwicenſium Ducem conſtitutum, quem Lotharius Sclavorum quoq; Regem creaverat, perfide ac ſummo ſcelere interemerat. Itaque in vindictam excitus Lotharius Magnum in gratiam recepit, *ſi Romani Imperii MILITEM ageret. Qui* (verba ſunt ipſiusmet Saxonis) *cupide conditione uſus SUPPLEX Lotharium veneratus eſt. Sed inſidias parabat obſequio. Imperatore ſiquidem Eidoram remenſo, Adolfum extremos ab eo curare juſſum Magnus per inſidias adortus, non ſolùm copiis ſpoliavit ſed etiam arma deformiter abjectantem nando fugam capeſſere coëgit.* Cæterum illâ perfidiæ notâ immeritò fortaſſis

taſſis

taſſis affectus à Saxone Magnus eſt. Enimvero videtur huic ſcriptori, ſuperbo Germaniæ hoſti, fuiſſe perſuaſum, ſubjectionis Imperio juratæ culpam poſſe à Regibus ſuis ſubſecuta perfidia quadam ſe amoliri. Sane quod de Adolfo cæſo narrat, non illâ Lotharii expeditione contigit ſed pòſt demum, cum ille Erici tutelam contra Magnum ſuſcepiſſet: qvod diſerte memórat Helmoldus *cap. 52* & Albertus Stadenſis ad annum 1133 *pag. 159.* Adhoc idem Stadenſis ad annum 1134 ſcribit: *Lotharius Imperator Coloniæ natalem Domini celebravit, Paſcha vero Halverſtade, ejusq; curiæ affuit Rex* Danorum *Magnus; quem pacifice ſuſcepit, ac cum* HONORE *ad propria remiſit.* Quod profecto haud facile feciſſet Lotharius, ſi perfide adeo fuiſſet auſus Magnus majeſtatem ejus lædere. Fingit vero in illa narratione Saxo etiam hoc; tantas fuiſſe *Nicolai* Dani *copias, ut Imperator cum eo manum conſerere formidarit.* Quis credat enim, ſi illa vis fuit Nicolao, ſupplicem illum fidelitatem Cæſari juraſſe? ille vero non minus ac filius Magnus Cæſari factus fuit ſupplex. Sed & aliud plane noſtri

ſcriptores loquuntur. Helmoldus l. 1. cap. 5: *Magnus virtute Teutonici militis territus, apud Cæſarem immenſo auro & HOMINIO inpunitatem indeptus eſt.* Albertus Stadenſis: *Cæde Canuti audita, Lotharius Imperator uxorq; ejus Rikenza contriſtati ſunt: venitq; cum gravi exercitu prope civitatem Sleſvvich ad vallum Denevverch, ulturus mortem Canuti. Territi igitur Reges Pater & Filius, venerunt SUPPLICITER ad præſentiam Imperatoris, datoq; ſibi immenſo auro, juſtitiam faciendam de interfectione Canuti promittunt.*

Major ſolito Cæſaris Friderici I in Daniam fuit auctoritas. Ipſemet Cæſar quod huc pertinet ita memorat, in Epiſtola ad Ottonem Friſingenſem patruum ſuum. *Poſt primam unctionem Aquisgrani & acceptam coronam Teutonici Regni, generalem curiam Merſeburg in Pentecoſte celebravimus; ubi Rex Danorum Petrus ad curiam noſtram vocatus venit, & HOMINIO ac FIDELITATE nobis facta, coronam Regni de manu noſtra ſuſcepit.* Plenius rem omnem narrat Otto l. 2. de rebus geſtis Friderici cap. V: *Erat illo tempore in Regno Danorum inter duos conſanguineos, Petrum ſcilicet qui & Suenus, & Gu-*

noto-

notonem de regno gravis controverſia. Quos rex adſe venire PRÆCIPIENS, *curiam magnam in civitate Saxoniæ Martinopoli, quæ & Merſebnrg, cum multa Principum frequentia, habuit. Eo præfati juvenes venientes, ejus ſe* MANDATO HUMILITER SUPPOSUERUNT, *eorumq; ad ultimum cauſa, judicio ſeu conſilio primatum, ſic deciſa fuiſſe dicitur. Gunoto relictis ſibi quibusdam provinciis, regium nomen per* PORRECTUM *gladium abdicaret: (Eſt enim conſuetudo Curiæ, ut regna per gladium, provinciæ per vexillum à Principe tradantur vel recipiantur) Petrus vero* ACCEPTO AB IPSIUS MANU REGNO, *fidelitate & hominio ei ſe obligaret. Ita corona regni per manum Principis ſibi impoſita, in die ſanctæ Pentecoſtes ipſe coronatus gladium Regis ſub corona incedentis portavit. Gualdemarus etiam, qui ejusdem ſanguinis particeps fuit Ducatum quendam Daniæ accepit.* Rem eandem hiſce verbis cecinit l. 1 Ligurini Guntherus.

Huc etiam geminos, Petrum ſimul atq; Guidonẽ
Danorum proceres, quos inter ſanguine junctos
Moverat ejusdem Regni diſſenſio litem,
Evocat, ac tali cauſam ratione diremptam

Ter-

Terminat; ut quadam provincia tota Guidoni
Cederet, at Regnum cum nomine Petrus haberet.
Ergo *ubi vexillo* PARTEM *quam diximus ille*
Hic autem gladio REGNUM SUSCEPIT *ab ipſo:*
(Hunc etenim longo ſervatum tempore morem
Curia noſtra tenet) poſito diademate Petrus,
Regali dextra tulit alti Principis (i.e. Cæſaris) *enſem.*
Præceſſitq; ſacram brevius diadema coronam.

Breviter Albertus Stadenſis ad annum 1152: *Fridericus Pentecoſte Mersburg celebravit, ubi Regi Danorum Suenoni regnum confirmavit, & Canutum parte regni & poſſeſſionibus ſuis propriis contentum eſſe fecit.* Canutus eſt is quem Guidonis nomine perperam Guntherus & Otto Gunonem appellat. Bella illa civilia Danica Helmoldus *cap. 68, 74. & 85* latius enarrat: omnium pleniſſime Saxo Danicus, ſed hanc de Regno Daniæ per Fridericum collato hiſtoriam maligne, more ſuo. Cum enim omnes tradant, *evocatum ad Curiam* à Cæſare Petrum ſive Suenonem Canutumque, Saxo contrà, tantùm *ad colloquium invita-*

invitatum veteris amicitiæ & commilitii monitione Suenonem, promiſſo honoris incremento, doloſa charitatis ſimulatione. Nec Suenonem alia de cauſa comparuiſſe Merſburgi, quam ut *ſola ſe Germanis famâ cognitum etiam ſpectandum ſubjiceret præſentemq; famæ ſuæ miratoribus exhiberet.* Quis dubitet autem, Cæſari ipſi & tot aliis rei geſtæ coævis ſcriptoribus potius fidendum, quam Saxoni huic falſimoniæ toties convicto? In clientelarem militiam Cæſari Suenonem ſe dediſſe, negare non audet Saxo. Sed addit: *Reverſus in Regnum Suenodeq; æmulo comitem nactus, remiſſis e veſtigio literis fidem Cæſaris aperta fraudis exprobratione damnavit, initasq; cum eo pactiones OSSEQVII NEGATIONE ſubvertit; in eas ſe conditiones fallaciter adductum affirmans, in quas Danicorum adhuc Regum nemo conceſſerit.* Hæc num ita geſta ſint nec ne, relinquo in medio. Si fecit hoc Sueno, nihil præter ſolitum egit: ut quem, ceu hominem prefidia pluſquam Punica, ipſemet Saxo deteſtetur. Qvo ipſo teſte licet etiam hoc refellere, quod Danicorum Regum nemo ante Suenonem in clientelare obſequium Cæſareum con-

conceſſerit. At veriſimilius eſt, reverenter magis cultum à Suenone Cæſarem: cum ex aula reverſus ſpreto Danico ritu Germanicum amplexus ſit, cultuq; Saxonico aſſumpto & in omnem militiam ſuam pertracto, uxorem etiam ex Saxonia duxerit, & regno pulſus reſtitui meruerit per Henricum Leonem. Quæ omnia ipſemet Saxo fatetur.

Verum quicquid egerit Sueno, haud eſt quare in magno id ponamus diſcrimine. Qui Suenoni victo & occiſo ſucceſſit anno 1158 Waldemarus I illico quid officii ſui eſſet memor, eidem Friderico Cæſari obſequium detulit. Degebat tunc Cæſar Auguſtæ Vindelicorum, in Italiam moturus, jamque ſtans in procinctu. Ea de re ita Radevicus l. 1. cap. 24. *Eodem loco, hisdemq; diebus, nuncii Regis Daciæ nuper electi Principis adeunt præſentiam, poſtulantes quatenus INVESTITURAM DE REGNO ſuo Regi mittere, ac electionem de ipſo factam ratihabitione confirmare dignaretur. Exaudivit eos Imperator, præbito & accepto ab iis ſacramento jurisjurandi, poſt reditum ſuum de Italia infra dies quadraginta Regem*

gem ad Curiam venturum, & Regni adminiſtrationem de manu Principis, debita FIDELITATIS interpoſita ſecuritate, ſuſcepturum. Guntherus l. 7.

Jamq; precatores aderant a Rege Dacorum,
Electo nuper populiq; favore creato,
Principis arbitrio ſceptrorum jura petentes.
Annuit hoc pacto Rex, ut poſt bella reverſum
Ante quater denos properaret Regulus illum
Cantum adire dies, Regnum ſumpturus ab ipſo,
Obſequiiq; fidem jurando rite daturus.

Anno demum 1163 in Germaniam reverſo Cæſare, Waldemarus ille inveſtitus eſt. Abbas Stadenſis: *Anno Domini M. C. LXIII. Imperator tam Rolandum quam Octavianum vocat ad judicium, curiam indicens Biſunziæ. Venit Imperator, venit Rex Daciæ Waldemarus, in cujus comitatu Dux Borius erat, quem ipſe poſtea ſubmerſit, quia regnum affectavit. Ibi Waldamarus duo Regna Daciæ & Sueciæ ab Imperatore ſuſcepit.*

Saxo Metis id contigiſſe fatetur etiam ipſe: ſed & heic multa admiſcet fidei plane abſimilia. Primum enim non erubuit Fridericum Cæſarem doli & perfidiæ incuſare,

quaſi Waldemarum domo pellexerit, tantùm ſchiſmatis Pontificii ſedandi prætextu, & facta ſpe totius Slaviæ præfecturæ; â jam pertracto ad ſeſe deniq; præter exſpectationem poſtulaverit, ut in Imperii clientelam Regnum traderet. At verò jampridem ultro id ſe facturum Waldemarus promiſerat, & jam tenebatur inveſtituræ capiendæ ergò Curiæ reducis ex Italia Friderici ſe ſiſtere: ceu modò audivimus. Ipſemet porro Saxo ſatis prodit, Waldemarum iſthoc animo ad Cæſarem iviſſe: ſcribens Esbernum quendam, hiſce verbis ad Regem ſuum proficiſcentem ad Cæſarem uſum: *Videri quod liberam gentis ſuæ cervicem, nulliſq; barbarorum* (hoc nomine Saxo Germanos traducit) *obſequiis aſſuetam per fœdam & ignobilem ſervitutem miſerabili Teutonicorum jugo ſubigere cupiat. Quid autem ſtultius, ad deditionem perdurare, ſummamq; libertatem extrema ſervitute mutare: inſuper Regno precariò quam potenter præeſſe malle: Itaq; Cæſarem cum Daniam ſuæ ditionis effecerit, miraturum, quod tam validam gentem ante promiſſis ſuperaverit, quam armis tentaverit.*

Ad illum ſermonem incanduiſſe quidem Regem refert Saxo, nullo tamen verbo negaſſe id ſibi eſſe conſilium. Idem narrat, Regi advenienti illico moram & tarditatem à Cæſare exprobratam, *injurioſum eſſe quod ante non venerit, cum ob Regnum quod Romani Imperii beneficio gerat, ſibi ſervitiorum debitor exiſteret.* Hæc indigne quidem tuliſſe Regem, ſcribit Saxo: aſt ſatis æquo animo a Rege accepta indicat illa mox ſubſecuta infeudatio. Nec enim ſpeciem veri habet quod addit Saxo, de omni Slavia Waldemaro promiſſa, quaſi illo demum beneficio animum Regis Cæſar mercatus ſit: ut capite altero ſequente oſtendemus. Denique vero addit Saxo de feudo illo quo Dania fuit Imperio tum obſtricta: *Cæterum ei non Curiam communi Principum more petere; non in Romani Imperii præſidium copias ductare, ſolaq; ſpecie non re Cæſari parere, conceſſum. Filio vero poſt eum proxime regnaturo liberum fore, paternas conditiones adjicere, ne ad omnem Danorem gentem hereditarium maneret obſequium.* Illa neque affirmare neque negare mihi promptum eſt. Niſi quod dubi-

dubium me nonnihil reddit repetita per Fridericum a filio Canuto inveſtitura, & cum faſtidiretur Cæſaris ſubſecuta indignatio. Et Canuto enim facile fuiſſet Cæſari petenti homagium, bona cum excuſatione id negare,& Cæſari nullæ fuiſſent juſtæ propterea quidem indignandi cauſſæ.

De Canuto autem illo Waldemari filio & ſucceſſore, adhuc ſub tutoribus vivente, narrat ipſemet Saxo l. 16. *crebris* illum *Cæſaris legationibus CURIAM ADIRE*, paternæque amicitiæ ſucceſſionem EXPETERE JUSSUM, *quam modeſtiſſime reſcripſiſſe, excuſationis verbis à regnandi novitate quæſitis. Cui cum Cæſar erepturum ſe Regnum aliiq; daturum plenam minarum epiſtolam reſpondiſſet, ſolum hoc reſcribere contentum fuiſſe: quærendum Cæſari eſſe, priuſquam ſibi Regnum adimat, qui Daniam in ejus beneficio reponere cupiat.* Miſſum deinde à Cæſare Sigfridum Thuringum ſororium Canuti, ab Archiepiſcopo Abſalone, penes quem tum adminiſtrationis regiæ ſumma erat, hoc tuliſſe reſponſi: *Canuto Cæſariq; æquum regnandi jus eſſe, nec*

minore

minore cum libertate hunc Danici Regni quàm illum Romani Imperii gubernacula continere; proinde abiret, Imperatoriq; ſuo perferret, Danorum Regem ne minimam quidem obſequii partem dignitati ejus ac nomini delaturum. A Cæſare ultionem meditante, inductum mox Bogiſlaum Pomeranum claſſi Daniam petere, victum autem ab Abſalone, coactum ſeſe & ſua in clientelarem ſubjectionem Daniæ Regis tradere. Meminit hujus negati à Canuto homagii & Arnoldus l. 3. cap. 2. Hiſtoriæ Sclavorum: *Jam inter Imperatorem & ipſum* (Canutum ſcilicet) *diſcordia erat; quia Imperator ab ipſo hominium exigebat, quod ei Rex negabat.* Idem cum narraſſet cladem Bogiſlai Pomerani, addit cap. 7: *Hæc autem non ſine indignatione Imperatoris facta ſunt, qui ſe dicebat dupliciter à Canuto Rege injuriatum, & quod ab eo coronari noluerit, & quod Slavos Imperio ſubditos ſuo dominio per tributum & hominium ſubdiderit.*

Verum miſera tempora mox rempublicam exceperunt, ut Dani quidem auſi fuerint aliquandiu & Slaviam & Nordalbingicam Saxo-

Saxoniam redigere in ditionem ſuam, nemo autem Cæſarum ex eo uſque jus aliquod in Daniam prætenderit, multò minus armis vindicaverit. Ac proinde, per annos quadringentos ſeptuaginta amplius, Dania nexu clientelari ſoluta priſtinam ſuæ majeſtatis libertatem conſtanter tenuit, & Imperii Germanici legibus ſubducta eſt. Antea vero non ſolo errore quodam Regum, ſed populi quoque Danici conſenſu, præſtitum eſſe homagium, indicio ſatis manifeſto eſt: cum quod Regibus homagium præſtantibus populus non fuerit refragatus, tum quod ſubjectionem illam detrectans Canutus populi aliquem diſſenſum non attulerit in excuſationem: & tamen in patrimonio Regum pleno nunquam fuerat Dania, eòque nec fas fuit regibus de reipublicæ ſumma populo inconſulto diſponere.

Obiter coarguendus venit Albertus Stadenſis in eo, quod Sueciæ quoque regnum Waldemarum I homagii jure à Cæſare Friderico accepiſſe refert. Nec enim ille ſimul Sueciæ Regem egit, & Cæſa-

rum

cum nemo in Sueciam aliquid uſque huc vel tentaverit. Ergo quod nihil juris in regnum illud vel Waldemarus petere vel Cæſar dare potuit.

Caput XV.

Sleſvvicenſem & Ducatum & Epiſcopatum jamdudum non Germanici ſed Danici juris fuiſſe nec non eſſe hodieq;.

DAniam omnem jampridem nequaquam amplius Germanici eſſe Imperii partem, ſed ſui arbitrii rempublicam, proxime oſtendimus. Nec arbitror quenquam facile inveniri, id qui hodie in dubium vocet. At ne ſic quidem labore inſtituto defuncti, aut ſuos firmiter limites Germaniæ Daniæque definiiſſe fortaſſis videmur. Sunt enim qui exiſtiment, non integrum quidem Daniæ Regnum, partem tamen ejus aliquam, Ducatum nempe & Epiſcopatum Slesvvicenſem, Germanico juri deberi. Qui mihi videntur non alio magis eam in ſententiam adducti argumento, quam quod terram illam incolant Germanicæ linguæ homines, quodq; jamdiu non alii quam ſanguinis Germa-

nici Principes Holſatiam & Sleſvvicenſem ducatum rexerint.

Et ſane ſeculo ſuperiore, Epiſcopatus ille Sleſvvicenſis in ipſas Tabulas Ordinum Imperii Germanici, eas quæ anno viceſimo primo in Comitiis ſunt conſcriptæ, ac omnium creditæ fuerunt accuratiſſimæ, eſt redactus; eoque quum Gotſcalcus Epiſcopus fiſco Imperii pro ut erat juſſus haud ſatisfeciſſet, per ſententiam Spirenſis Judicii Regalibus, quæ appellantur, beneficiis eſt privatus anno ſexto poſt viceſimum. Cæterum ille ipſe Epiſcopus illicò. Epiſcopatus ſui bona omnia non Germanici ſed Danici juris eſſe, literis ad Judicium illud Spirenſe exaratis probavit: quas Hiſtor. Sleſvvicenſ. l. 3. cap. v. pag. 423 Cypræus recitavit. Rex ipſemet Daniæ Tabulis illis nomen Epiſcopatus iſtius eximi, ut vitio inſertum, cum poſceret, ab Imperialis Fiſci Advocato mota Chriſtiano III & Friderio II Regi lite, ſecundum Daniæ Regnum in ipſo Spirenſi foro judicatum eſt. Formula ſententiæ cum aliis ad negocium hoc pertinentibus continetur libro primo deciſione undecima

cima

cima operis Deciſionum ſive Rerum in Camera Imperiali judicatarum, quod collegit edidicitque Adrianus Gylmannus. Quum idem autem Advocatus Chriſtiano III Regi de Ducatu quoque Sleſvvicenſe controverſiam moveret, Rex vero de injuria conqueſtus eſſet Carolo V Cæſari, juſſus eſt Advocatus rem illam miſſam facere: prout loco jamjam laudato apud Gylmannum legere eſt.

Et vero jam à Conrado II Cæſare ad uſque Eidoram amnem Regni Danici jus revocatum, adeoque antiquiſſimum illum limitem rurſus confirmatum eſſe, jam tum ſupra Adami Bremenſis teſtimonio comprobavimus. Nec reperire eſt vel leviſſimum veſtigium in omnibus ſecuti ævi monumentis, novi iterum limitis conſtituti. Econtra jam tum ſeculo Chriſtiano duodecimo Helmoldus ſcripſit l. 2. c. 14: *Egdora eſt limes regni Danorum.* Helmoldi continuator, ut ita dicam, Arnoldus Lybecenſis l. 4. c. 17: *Adolphus Comes cum multitudine gravi tranſiens Egdoram fluvium, omnem terram Regis vaſtavit uſq; ad Sleſvvig.* Saxo Præfatione

Hiſtor. Danicæ : *Jutia Teutoniæ finibus admovetur, à cujus complexu fluminis Eidoræ interrivatione diſcernitur.* Ejuſdem Helmoldi ipſo illo citato loco hæc verba ſunt : *Rex Danorum miſit legatos ad fortiſſimum Ducem* Saxoniæ Henricum Leonem, *rogans præberi ſibi locum familiaris colloquii ad Egdoram.* Rem illam latius perſequitur Saxo l. 14 Hiſtor. Danicæ: notans congreſſos illos in ponte quodam, quum & Rex nihil ſe indignum committere, & Dux ſeſe Rege nulla parte minorem oſtendere vellet. Arnoldus l. 3. cap. 2 narrans quemadmodum Fridericus Cæſar fecerit filio ſuo ſponſam Danicam adduci, ſcribit : *Venerunt igitur ad Egdoram fluvium legati Imperatoris cum quadringentis equis.* Idem l. 3. c. 15. narrans, matrem Canuti Regis à novo marito Thuringo exceptam : *occurrit ei*, inquit, *Landgrafius ad Egdoram fluvium ſuſcipiens eam de manu Regis & Epiſcoporum.* Quæ utique manifeſto indicant Imperii & Daniæ limitem etiam tunc Eidoram habitum. Rerum omnium ſeptemtrionalium longe peritiſſimus Crantzius, etſi ſub initia ſuperioris Chri-

Chriſtiani ſæculi floruerit, paſſim tamen Eidoram limitem agnoſcit Danicæ & Saxonicæ nationis. Diſertis id verbis profitetur Saxoniæ l. 1. cap. 6. & l. 8. cap. 27. Daniæ l. 7. cap. 5. & cap. 8. Idem lib. 1. cap. 22. Daniæ ita loquitur: *Hic lector attende manifeſtum antiquitatis teſtimonium, quo pugna vel duellum inter Uffonem Regis Daniæ Wermundi filium & Saxoniæ Regem ad Eidoram commiſſum refertur, Holſatiam quæ ab illo flumine ſumit principium, ſemper Saxoniæ fuiſſe annumeratam, multo ante natum Chriſtum tempore.* Verum huic quidem rei ut Saxonis fabulis tantum innixæ, per me ſive præbeat quis ſive adimat fidem. Poſt Crantzium autem & Chytræus rerum illarum peritia nihilo Crantzio inferior, Chronici Saxoniæ l. 2. & 24 ſcripſit, *Danici juris & Imperii ditionem Eidora fluvio terminari, & ab Holſatia Imperii Romani provincia extrema dirimi.* Alia teſtimonia in cauſa pene non controverſa addere nihil attinet.

Jam vero Ducatus ipſiusmet Sleſvvicenſis dignitas nunquam à Cæſarum aliquo cuiquam eſt attributa ſed à Daniæ Regibus, ad Germa-

nici ſanguinis Duces ſerius quoque demum pervenit. Princeps ſiquidem illum circa annum 1118 à Nicolao Rege obtinuit Canutus Erici Regis filius, quem per inſidias cæſum ſanctum appellitant. Eundem fratri VValdemaro conceſſit Canutus Rex. Anno 1222 *Abel ducatum Jutiæ accepit*, ut loquitur Ericus Pomeranus Rex in ſuo chronico. Ille autem Jutiæ ducatus etiam Sleſvvicenſem complexus eſt. Cumque viveret tum adhuc pater Abelis Waldemarus Rex, ab hoc utique ad abelem devenit. Abelis filio Waldemaro Rex Chriſtophorus anno 1253 *tradidit Ducatum cum vexillo apud Koldingen*: ut fere loquitur Rex Ericus. Crantzius l. 7 Daniæ c. 22 refert: *à Chriſtophoro Rege patruo permiſſum eſſe Waldemaro adminiſtrare Ducatum Sleſvvicenſem.* Succeſſerunt Ericus filius & nepotes duo Ericus & Waldemarus: quorum poſtremus Erico Regi hominium præſtans fidelitatem juravit Ducatus ſui nomine. In easdem leges ſucceſſerunt Ericus VValdemarus & Henricus. Henrico demum anno 1386 defuncto ad Gerhardum Holſatiæ Comitem

Principem

Principem Germanicum Ducatus ille devenit & tamen itidem beneficio Danici Regni. *Multis ſcilicet Regni Daniæ proceribus aſtantibus, & rem omnem verbo & opere commendantibus, tradito per manus Regis vexillo* ille eſt inveſtitus, teſte Crantzio l. 7. Daniæ cap. 40. Idem à Margarita anno 1381 confirmatum eſſe in conventu Nieburgenſi *præſentibus omnibus Regni prælatis & proceribus*, teſtis idem Crantzius eſt, cap. 41. & l. x. Saxoniæ cap. 9.

Gerhardo à Dietmarſis anno 1404 cæſo, Margarita potentiſſima Regina & ejus ſucceſſor Ericus Pomeranus Rex, omnem Ducatum filiis Gerhardi Holſati ereptum Regno ſtuduerunt vindicare: idque probante ipſomet Sigismundo Cæſare, in quem arbitrarium judicem utraque pars compromiſerat. Partem ſententiæ Cæſareæ recitat Cypræus l. 2. c. 21. quam & hic legi ex uſu erit, ſaltim ut eo clarius liqueat, in terras illas Imperio Germanico nihil eſſe juris. *Nos Sigismundus Rex præfatus arbiter, per dictas partes electus, vigore compromiſſi in nos facti dicimus, decernimus, laudamus & arbitramur, & his ſcriptis pronunciamus*

ciamus: Totam Jutiam Auſtralem, in qua ſitæ ata ſunt Sleſwich, & Gottorp, & alia loca ad ipſam Jutiam pertinentia, una cum ſylva Danica, & inſula Alſen, & provincia Friſiæ vulgariter Heerden nominata, cum omnibus juribus & pertinentiis, pertinuiſſe & pertinere debere jure directi ac utilis domini, ad Regem ac Regnum Daniæ, ipſumq; inducendum fore, & induci debere in poſſeſſionem Ducatus ſupradicti, & terrarum cum ſuis pertinentiis, ut ſupra, prænarratarum: & dictis Henrico Adolpho & Gerhardo, Comitibus præfatis, in & ſuper dicto Ducatu & terris ſuis cum pertinentiis, ut ſupra, nullum jus ratione Feudi competiiſſe, & adhuc competere. Et ita per hanc noſtram arbitralem ſententiam, ſecundum allegata & probata, in his ſcriptis definimus & arbitramur pro jure, dictis partibus ſuper aliis hinc inde petitis ex cauſis animum noſtrum moventibus, utriq; parti actionem reſervantes. In quorum omnium & ſingulorum præſcriptorum fidem, præſentes noſtras literas fieri fecimus, ſigilliq; noſtræ Majeſtatis appenſione muniri.

niri. Data lecta & exhibita eſt præſens ſententia & arbitrium Budæ Anno 1424. 28. Junii.

Summe quidem hæc ſententia diſplicuit Holſatiæ Comitibus, eòque rem ad Pontificem Romanum detulerunt, & armis adverſus Danos ſua defendere conati ſunt. Attamen in controverſiam haud vocavere directum, ut loquuntur, Daniæ in Ducatum illum jus: tantum deberi ſibi ius utile idque feudi ratione prætenderunt, Regibus id negantibus. Proinde pace compoſita filiis Gerhardi feudi legibus Ducatus iterum anno 1446 conceſſus eſt. Libro XI cap. 31 Saxoniæ Crantzius ejus rei ita meminit: *Adolphus per ea tempora Dux Sleſvvicenſis & Comes Holſatiæ, qui difficili ac diuturno bello pro eo Ducatu cum Danorum Rege dimicaſſet, jam Chriſtophoro Bavaro in Regem aſſumpto Ducatum de manu Regis accepit in feudum, redditaq; ſunt ei omnia quæ olim ad Ducatum pertinebant, quæq; longo tempore inquieta fuere à diebus cæſi patris ejus: cum primum Margareta Regina, deinde Ericus Rex ejus adoptione filius, multa inde per annos ſupra triginta*

tuliſſent, de quibus concertatio fuit uſq; ad noviſſima ejusdem Erici Regis tempora. Limites autem Ducatus ſunt ad pontem uſq; Coldingen. Quæ tum omnia ſunt reddita Adolpho Duci juſſu Regis novi Chriſtophori. Perſequitur eandem rem idem Crantzius l. 8. Dan. cap. 18 & 22, idq; longe uberius: ſed noſtro inſtituto hæc ſatis ſunt.

Adolpho anno 1459 ſine liberis defuncto; *Ducatus coronæ* Danicæ (verba ſunt Crantzii l. 11. Sax. c. 37) *conſolidatur: quod diu à Regibus per multos labores erat quæſitum. Sed filii Regis* Chriſtiani *eundem ducatum patre moriente denuo à Corona ſeparatum, inter ſe, ut Holſatiam, per partes diviſerunt.* Ex iis quæ Chytræus l. 24 Saxoniæ fol. 718 narrat, non vere rediiſſe tum Ducatum in corpus Regni, adeoq; errore ductum Crantzium apparet quidem: attamen etiam ſic liquet, nihil ejus Ducatus Germanicum Imperium ſibi vindicaſſe. Inter Friderici I Regis filios quoque contentiones quidem & multæ & diuturnæ fuerunt de feudi hujus natura, hereditarium ſit nec ne, maſculinum an fœmininum, liberum vel ſervitio

vitio

vitio cuidam obnoxium: at de jure ſummi dominii, Daniæ debiti, nunquam fuit dubitatum, ac proinde ſalva Daniæ auctoritate omnia tandem ſunt compoſita. De qua lite merentur legi, quæ refert Chytræus l. 21. & 24. chronici Saxoniæ, unde, ut in quàm multis Germanicis negotiis ſolet, deprompſit Thuanus quæ l. 39 de cauſſa hac commemorat. Subſequuta eſt ſolennis infeudatio per Fridericum II Daniæ Regem anno 1580: & ad noſtra uſque tempora, nunquam reclamante Germania, ſæpius repetita.

Nihili vero eſt argumentum illud quod petitur ab incolarum Sleſvvicenſis terræ lingua & moribus Germanicis. Nec enim limites Imperiorum regnorumque hinc dependent: ideòque omnibus ſeculis paſſim terrarum diverſæ linguæ variorumque morum homines in unam tamen rempublicam cojerunt. Ipſum Imperium Germanicum per varias linguas, Germanicam, Gallicam, Italicam, Sclavonicam, alias, diſtinguitur. Sed & per eſt veroſimile Saxonum coloniis habitari illas terras cœpiſſe demum poſt inſtitutum ibi ab Henrico

Aucupe Marchionatum, cumque Sclavorum incurſionibus omnis illa regio tantum non in ſolitudinem redacta Canuti I Ducis auſpiciis exculta eſt, quod ille Germanis cumprimis faveret, populoſam Saxoniæ gentem ex eo in vacuos agros oppidaque commigraſſe: quem in modum omnem vicinam Sclavoniam numeroſis coloniis in linguam & mores ſuos commutavit.

Caput. XVI.

Daniæ Reges Venedorum terras & Nordalbingicam Saxoniam aliquando occupaſſe quidem, ſed cum poſſeſſione tum omni jure non multo poſt excidiſſe.

POſſemus jam Daniam cum honore dimittere, niſi ipſa Germaniæ fuiſſet aliquando moleſta & fortaſſis poſſit iterum eſſe moleſta juris cujusdam in Venedorum terras & Saxoniam Nordalbingicam prætextui. Nec vero vel hodie abſtinent Daniæ Reges nomine Regio Venedorum, ſive ut perperam vulgo loquimur, Vandalorum, quum rectius olim Slavorum Reges dicerentur. Niſi autem

vehementer fallor, & ortum eſt nomen illud & nunc adeo more priſco retinetur, reſpectu regii cujusdam juris in illas Venedorum terras quæ Albim inter & Balthicum mare ſitæ ſunt. Nordalbingiæ titulus dudum quidem deſiit, olim tamen uſurpatus & Nordalbingia ipſa in ditionem Danicam fuit redacta. Igitur anteaquam pergamus, videbimus, jure an injuria Daniæ utraque vel alterutra tellus hæc etiamnum competat aut olim competierit, initio à NORDALBINGIA facto.

Non movebimus autem illa, quæ ante Caroli Magni ævum acciderunt, utpote quum omnia illa incertâ ad nos fide pervenerint. Enimvero habet quidem multa ejusmodi Saxo Danicus: ſed quæ ipſa narratione ſtatim refelluntur. Tum vero, ſi quod res eſt velimus fateri, Danis non minus atque aliis Germaniæ populis, ante Chriſtianæ religionis in ſua gente exordia nulla domi geſtarum rerum dubio carentia monumenta fuere. Eòque & Saxo in fabuloſis poëtarum Danicorum carminibus & paucis nonnullis rupium quarumdam inſcriptionibus, quæ tamen nihil habeant

quod multum ſit memorabile, vetuſtarum & incredibilium narrationum ſuarum omne præſidium collocat.

Semotis igitur ſive fabulis ſive dubiæ fidei narrationibus, ſecuti teſtimonium eorum qui à Caroli Magni ævo ſive inter Danos ſive apud nos res geſtas memoraverunt, id ſecure poſſumus affirmare; ſaltim ad Friderici uſque I Cæſaris & Waldemari primi Regis tempora, Nordalbingicam Saxoniam neque ultrò à Germanis traditam Daniæ neque belli aliquo jure ad illam deveniſſe. Nihil ſane hujus legas: ſed potius partem Daniæ, imo Daniam univerſam, in jus Germanicum iſthac tempeſtate conceſſiſſe: ceu jam tum capite quartodecimo oſtenſum eſt. Friderici demum Cæſaris liberalitate datum eſſe aliquid juris Dano, non deſunt fateor qui memorent. In Chronico quod Erici Regis nomine primùm Erpoldus Lindenbrogius, iterum Stephanus Joannis Stephanius publicaverunt, hæc habentur: *Anno Domini 1181 Rex Waldemarus occurrit Friderico Imperatori apud Thraven, ubi duas filias ſuas maritavit, unam filio Imperatoris,*

toris,

toris, aliam Comiti Sifrido. Ubi etiam obtinuit ab Imperatore dominium totius Nordalbingiæ, h. e. Omnium terrarum ad Aquilonarem partem Albiæ. Super quo habuit literas Imperiales cum bulla aurea, & literas Papales, videlicet Innocentii Papæ tertii de confirmatione dictæ collationis pro jure perpetuo habendæ. Sed has literas poſt mortem Regis Abel, quædam mulier Teutonica filia Diaboli in odium Danorum deſtruxit. Hæc Ericus ille. At vero quum ducentis amplius annis Waldemaro ſit poſterior, utique nonniſi auditione hoc acceperit alicunde neceſſum eſt: nec meretur proinde hæc illius narratio inter idonea veritatis teſtimonia referri. Deceptum autem eſſe Regem argumento mihi certiſſimo eſt, quod Saxo omnia quæ in congreſſu illo Cæſaris Regisque accidere, ab Abſalonæ Archiepiſcopo, ſummo rerum omnium Danicarum tunc adminiſtro accepta, ad invidiam uſque libro XIV memoret quidem, de donata tamen Nordalbingia habeat nihil. Nec enim ad Nordalbingiam faciunt quæ de promiſſo Slaviæ dominio ibi commemorantur. Ex adverſo narrant illius

ævi ſcriptores, Fridericum Cæſarem illo ipſo plane tempore, pulſo Henrico Leone Duce, Holſatiæ Comitem, cui pleraque Nordalbingiæ competebant, ex beneficiario Saxoniæ Ducis clientem vaſallumque Imperii reddidiſſe, Lybeca oppido inclyto in numerum Imperii urbium recepta. Alios Saxoniæ illius Comites Racesburgenſem, Dannebergenſem, Luchovienſem, Sucrinenſem, Bernhardo novo Saxoniæ Duci hominio ſeſe obſtrinxiſſe diſerte teſtatur ſcriptor σύγχρονος Arnoldus Lybecenſis l. 3 c. 1. Nordalbingiæ ſane Dano conceſſæ ne quidem leviſſimum veſtigium deprehendas.

Imo nihil obſervare eſt, quo probes, Waldemarum I Regem quidquam ſibi in Saxoniam arrogaſſe. Illius ſucceſſorem Canutum, tunc demum quando ſororem ipſi remiſit Cæſar Fridericus, (hoc eſt, circa annum 1188) moliri aliquid cœpiſſe, narrat idem quem modò laudavimus ex ævo illo teſtem Arnoldus Lybecenſis. l. 5. Chron. Sclavor. cap. 20. Verba integra hæc ſunt. *Eo autem tempore miſit Imperator ad Canutum regem legatos honora-*

honoratos pro pecunia, quam pater illius Waldemarus cum ſua filia ipſius filio ſocianda pollicitus fuerat, quam etiam idem Canutus partim perſolverat. Qui propter occaſiones ſupra dictas, quæ inter Impeccatorem & ipſum verſabantur, pecuniam perſolvere timuit. Imperator verò non propter repudii occaſionem, ſed propter pactionis immutationem, regi ſororem ſuam intactam cum tali apparatu, quo eam acceperat, reſtituit. Quod Canutus graviter accipiens, manifeſtas ex illa die inimicitias contra Imperatorem exercere cœpit, ita ut omnem terram Wagriorum, Holſatorum, Stormariorum, & Polaborum uſque ad Albim ſui juris eſſe diceret, & eam per Slavos, quos ſibi oſtrinxerat, frequenter vaſtaret. Mater etiam ejus à Ludovico Landgrafio repudiata, & ad terram nativitatis ſuæ ſine honore reverſa, conqueſta eſt in multis ſe à marito injuriatam. Unde etiam magis inſtimulatus juſtam ſe cauſam contra Teutonicos habere arbitratus eſt. Hactenus Arnoldus. Pene eadem habet Crantzius *l. 6. Wandaliæ cap. 27.*

Ubi hæc tandem ſubjungit. *Quid juris prætenderit Rex in terras memoratas Annales non exponunt: niſi quod conjecturæ promptum eſt, re-*

ſole clarius eſt vel ex iis quæ narrat Helmoldus illo ipſo citato capite. Wagriam tenuit quidem Canutus; ſed erat illa tunc pars Obotritorum aut Venedici regni. Autor quidam incertus Chronici Slavorum quod Lindenbrogius edidit cap. 21 ſcribit; contendentibus de Regno Suenone Canuto & Waldemaro Adolphum Holſatum *homagium* feciſſe Canuto: at *homagii* voce non niſi commilitium intelligit, & Canutus ille non fuit filius S. Canuti ſed Waldemarus.

Mihi veriſimilius videtur, Canutum injuriam acceptam cauſſatum injuria compenſare voluiſſe. Et vero fatendum eſt, poſtquam Dithmarſi ſponte ſua in Danorum ditionem perfide conceſſiſſent, hujus Canuti primum, mox fratre anno 1202 defuncto, propriis auſpiciis Waldemarum Secundum Regem omnem Nordalbingiam debellaſſe. De illo fratri ſuccedente ita etiam ſcribit Arnoldus l. 6. cap. 17: *His ordinatis Rex Waldemarus cum magna gloria & infinita multitudine venit Lybecam, ibiq; cum multa jucunditate REX Danorum & SLAVORUM*

& NORDALBINGIÆ DOMINUS ſalutatur. Itaque, ſi verum dicendum eſt, non niſi illa gentium lege, qua bello ſolenni capta jure victoribus cedere creduntur, & Canutus & Waldemarus ille Nordalbingiam quidem poſſederunt: aliud jus, aut alium juris prætextum, deprehendere non eſt. Quin autem pari igitur jure Nordalbingiam potuerint amittere Dani, citra dubium eſt. Eſt autem non multis pòſt annis ipſe ille victor Waldemarus omni iterum occupata per vim ditione iſthac exutus.

Initium Sazonicæ libertati præbuit Regis captivitas. Qua de re breviter ita Albertus Stadenſis. *Anno Domini M. CC. XXIII Rex Danorum in propria terra à Comite Henrico de Zuverin, cui duras, ut fertur, gratiæ ſuæ recuperandæ conditiones, impoſuit inopinato caſu in papilione propria capitur, & Danneburg gravi cuſtodia coarctatur.* Item. *Anno Domini M CC XXV Rex Danorum XLV marcarum millibus ſe redemit, exceptis clenodiis circa tria millia marcarum æſtimatis.* Ad conditiones relaxatæ cuſtodiæ cumprimis pertinet

tinet quod narrat Crantzius l. 7 Wandal. c. 9: *Ferunt Daniæ Regem quum ante hos dies captus teneretur ab Henrico Comite de Zuverino, in ſua relaxatione jurejurando firmaſſe, nunquam ſe Nordalbingiam repetiturum.* De eadem re ita memorat Hermannus de Lerbeke in chronico Comitum Schawenburgenſium, auctor tamen quod fatemur, minus ſecuræ fidei. *Rex Daciæ de captivitate liberatur, pro quadraginta quinque millibus marcarum, & terram Holſatiæ & omnes terras quas violenter poſſederat in integrum reſtituit: pro cujus fide tres filios & multos fideles ſui regni, obſides poſuit.* Auctor incertus Chronici Slavorum ab Erpoldo Lindenbrogio editus. *Reges redempti ſunt pro L millibus marcarum, & juraverunt ſe amplius non venturos in terram Holſatiæ, & reliquerunt obſides potentes.* Vi hujus pacti jam ſuæ libertati reddita erat Saxonia illa. Cum non ſtaret autem promiſſis Rex, biennio pòſt (ut quidem habet Albertus Stadenſis, alii enim referunt in annum 1226) memorabili prælio ad Bornhovedam cæſus omnem exiſtimationem perdidit. Plenius Crantzius &

tereant attamen firmam perpetuamque inter Danum & Saxoniæ illius Principes pacem mox initam, indicio vel illud mihi eſt, quod paulo poſt ipſemet Waldemarus oppugnanti Lybecam urbem Adolpho Holſato, hoſtum antehac præcipuo, ſuppetias tulerit, teſte Crantzio cap. 12 l.7 Wandaliæ. Cypræi verba ſunt hæc pag. 5. cum ſcripſiſſet, inter Carolum Magnum & Danos conventum, *ut imposterum fines Daniæ & Saxoniæ Eidora terminarentur* quod inquit, *poſtea ab Imperatore Friderico anno 1214 confirmatum, Papa Alexander IV ratum habuit anno 1257.* Vero per eſt ſimile, pace reddita terminos veteres Cæſarea auctoritate reſtitutos eſſe & pro ſeculi more pontificis quoque Romani ſanctam vim in majus perpetuæ pacis robur acceſſiſſe. Mendum autem ſic fuerit in annorum numero, quando Friderici illa Cæſarea conſenſio intervenerit. Vtut ſit, certe cum Waldemarus Nordalbingiæ dominus audiverit, omnes tamen poſteri titulo illhoc abſtinuerunt in amiſſis juris, ſi quod fuit, confeſſionem.

Superioris tamen ſeculi anno viceſimo

primo

primo tantum in affinis Cæſaris Caroli V aula potuit Chriſtianus id nominis ſecundus Rex, ut nulla exigente neceſſitate, contra Imperii antiquiſſimum decus, Holſatiæ Ducatus ſit juſſus in Daniæ obſequium ſe flectere. Ea de re ita ſcribit Joannes Meurſius l. 3 Hiſtor. Danicæ pag. 211 aut 80 edition. Bativicæ: *Ita ſubjugata Suecia cum in Daniam rediiſſet* Chriſtianus Rex, *ad affinem Carolum V ſumpta veſte peregrina eſt profectus, ut deinceps feudum Holſati à ſe acciperent. A quo perbenigne exceptus, cum non difficulter item poſtulata impetraſſet, feſtinato domum reddit.* Cypræus l. 3 Hiſtor. Sleſvvicenſ. c. 5: *Non multo poſt ad Imperatorem Carolum V affinem profectionem ſuſcepit. A quo ſumma pompa, ſplendore, ac magnificentia, quam honorificentiſſime exceptus, novoq; inſuper honore ac dignitate auctus ac ornatus fuit, collato nimirum ipſi pleno dominio, jure, ac poteſtate ſuper feudum Holſatiæ: quod ipſe nimirum impoſterum tanquam legitimus dominus illud conferre, & à ſe unice peti ac impetrari debeat.* Inter capita à Rege ſequente anno Borsholmii patruo Friderico, tum Duci, propoſita primum

iſtud

iſtud fuit, ſcribente Meurſio, pag. 237: *Quod à Carolo Imperatore affine ſuo, Chriſtianus ſingulari indulgentia PRIVILEGIUM accepiſſet quo Ducatum Holſatiæ alioſq; huic conjunctos, uti ipſe Fridericus ac majores quoq; ejus ab Epiſcopo Lybecenſi inſtar beneficii petere conſueviſſent, ita eoſdem in futurum à Chriſtiano REGIBVSQVE SVCCESSVRIS ipſe & heredes ejus deinceps petere juberentur. Quæ quantumvis hunc in modum ſe haberent, tamen, ſi controverſia qualiſcunque inter ipſum patruumq; qualicunq; cauſa orta per ſequeſtros neutri partium obnoxios aut ſuſpectos tolleretur, promptum BENEFICIO renunciare; ea lege, ut contrarias Fridericus literas petat impetretq;, quibus Carolus privilegium pridem indultum revocaret; ſeq; nec laturum ægre nec prohibiturum eſſe.* Hæc Meurſius. Bene vero, quod brevi hæc quidem fœda macula emendata ſit. Etenim Chriſtianus quidem ille Rex cum altero ſtatim pòſt anno regno pelleretur & archiva regni populatus privilegia adduceret, hoc quoque, uti ferunt, ſubduxit. Nec Fridericus jam Rex aut ſucceſſores illud ſibi in Hol-

ſatiam jus arrogaverunt; ſed hodie quidem non minus ipſi atq; agnatorum alij, titulo Ducatus illius, Cæſaribus ſine controverſia hominii ſacramento obſtringuntur.

Quum Ducatus autem illius pars ſit Dithmarſia, obiter non tam perſtringi quam rideri meretur putida & geographo indigna fabula, quam Petrus Bertius refert in Tabulis Geograph. ubi Dithmarſium deſcribit, fol. *289: Dithmarſium nimirum Regum Daniæ Imperio ſubeſſe, & primogenitum Regis filium ibidem ex lege habitare, ut Galliæ Principes in Delphinatu.* Quod recitaſſe jam refutaſſe eſt.

Sed de Saxonia illa Nordalbingica in Imperii jus aſſerta, fortaſſe plus ſatis. De Slavorum VENEDORVM, aut ut vulgo minus recte Crantzium auctorem (hic enim videtur popularis erroris princeps auctor) ſecuti loquimur, VANDALORUM terris nunc etiam eſt dicendum, num illas bono titulo quondam tenuerint Dani vel hodieque in illas Regno Daniæ ſolidi quidquam juris ſuperſit.

Perdubium autem videtur, quæ demum ſit cauſſa Regii de Venedis aſſumpti nominis,

ouq

quo jam aliquot ſeculis Dania uſa eſt: ſi quidem non alii Venedi intelligantur quam illi, qui mari Balthico a Danicis inſulis ſeparantur, inter Albim & littora illius maris ad Viſtulam uſque fluvium protenſi, Imperii Germanici cives: quod per eſt veroſimile, cum in Scandinavia aliisque vicinis inſulis Venedi nulli vixiſſe unquam memorentur.

Crantzius non ſatis quidem ſibi hac in re conſtat, dubius ipſe: Videtur tamen cauſſas tres adferre, ſola autem conjectura ductus, non certo ſubnixus argumento. L. 1 cap. x narrans, fide Saxonis, Venedorum illorum antiquiſſima cum Danis prælia, ſcribit. *Volitabat diu incerta victoria, quibus ſignis inclinaret, Demum Danis ceſſit, oppreſſo in acie Rege Wandalorum Sturmicone. Concidente enim Rege ſors quoq; Regni concidiſſe videbatur. Venit iterum in ditionem Daniæ Wandalia. Unde videri poteſt, permanſiſſe in hodiernum eum Danorum regibus titulum, ut ſe Gothorum & Wandalorum Reges inſcribant, quamvis nihil in Wandalia à multis diu ſeculis tenuerint. Sed eſt poſterioribus ſeculis renovata*

ejus tituli cauſſa: quod ſuis locis non ſilebimus. Hæc prima itaque fuerit origo juris paritèr illius & Regii tituli, ſi Crantzium audimus. Verum enimvero ante omnia obſervandum eſt, hanc quidem narrationem univerſam ex fabulis Saxonis Grammatici deſumptam, eoque pereſſe incertam. Nequidem verò Saxo ipſe hinc arceſſit originem Regii illius tituli: & fatetur pene iiſdem damnis ſæpenumero tum à Slavis illis Daniam affectam. Sed & mox oſtendemus, titulum illum cœpiſſe demum Canuti forte ultimis annis aut Waldemaro ſecundo Rege, adeoque ad illa fabuloſa tempora nequaquam pertinere. Ut perinde hæc quidem Crantzij conjectura ſit omnino inanis.

Altera longe veroſimilior eſt, atq; ideo plures ſectatores invenit, à S. Canuto Obotritorum Rege per Lotharium II Cæſarem conſtituto petita. Qua de re ille l. 3 Wandal. cap. 20. *Kanutus Obotritorum Rex apud omnes habebatur. Quæ res initium præſtabat,(ut eſt promptum conjecturæ,) noſtri ſeculi Danorum Regibus ut ſe Danorum Wandalorumq; Reges eſſerant in titulo: nam moriens Kanutus Re-*

gnum

gium titulum transmiſit ad poſteros. Idem c. 36 de Erico Rege Haſenſues per ludibrium dicto, S. Canuti fratre: *Is quum in Daniæ ſuccederet Regi, fratris quoq; jura ad ſe devoluta arbitratus, primus* (ut arbitror) *ſe in titulo præferebat Regem Wandalorum. Unde ſumpſiſſe poſteros Reges conjectura eſt, ut ſe etiam Wandalorum Reges inſcriberent.* Hæc conjectura multis exinde arriſit, eòque illam & Cypræus approbat l. 1. cap. 20 & Lyſcander Danus Antiquitat. Danicar. ſerm. IIX. pag. 91 Cæterum Canutum quem ſanctum appellant Obotritorum Regem eſſe creatum à Lothario Cæſare, id quidem conſtat. At vel Regno Daniæ hinc aliquid juris in Venedos illos acceſſiſſe, vel Reges Daniæ ab hac origine olim ſuum illum Regium titulum petiiſſe, mihi, fateor, perſuaderi hactenus non potuit. Ut enim de poſteriore dicam prius: ſi ea fuiſſent olim in ſententia Reges iſti, ſtatim poſt Canuti obitum nomen illud ſibi aſſumpſiſſent: nemo autem id fecit fortaſſis ante Waldemarum II, ut nemo ante Canutum Waldemari illius fratrem, florentibus Imperii

Germanici rebus, auſus fuit vel tentare aliquod in Sclavos omnes dominium. Falſum profecto eſt quod dicebat Crantzius S. Canutum illum ad poſteros titulum Regium transmiſiſſe, & fratrem ejus Ericum Daniæ Regem omnium primo *Regem Wandalorum* ſe jactaſſe. Recitat enim utique Cypræus *l. 1. cap. 28* tabulas Kanuti Regis, ſcriptas anno *1182* inſertas tabulis Erici Regis Chriſtophori I filii, in quibus Canutus *Rex Danorum* tantùm audit: Ericus vero ille *Danorum Slavorumq; Rex.* Ut proinde ſaltem ad illud uſque tempus Reges Daniæ titulo iſthoc abſtinuerit. Nec ſanè reperias ejus tituli veſtigia in ipſa Saxonis hiſtoria, quæ tamen nihil quod ad Danicam gloriam pertinet temere omittit, Danicas autem res perſequitur uſque ad obitum Bugislai Pomerani, hoc eſt annum 1188. Similiter nec in Helmoldi nec in Alberti Lybecenſis ſcriptis titulus ille Daniæ Regibus tributus legitur, præterquam quod Waldemarum ſecundum ſe ita proclamari feciſſe memoret Albertus: & tamen hi res illas Sclavicas ſatis curioſe tradiderunt. Adhoc, Helmoldus diſerte,

quem

quem Albertus Stadenſis exſcripſit ad annum [illegible] non *Slavorum* ſed *Obotritorum* Regem Canutum dictum, teſtatur l. 1. c. 50. *Adiit*, inquit de Canuto, *Lotharium Imperatorem, emitq; multa pecunia regnum Obotritorum, omnem ſcilicet poteſtatem, qua præditus fuerat Henricus. Et poſuit Imperator coronam in caput ejus, ut eſſet REX OBOTRITORUM, recepitq; eum in hominium.* Idem cap. 51 *Circa tempus dierum illorum accedit, ut Canutus REX OBOTRITORUM veniret Slesvvich, habiturus cum patruo ſuo Nicolao curiale colloquium. Cum autem populus veniſſet in concionem & Rex ſenior ſediſſet in throno indutus cultu regio, Canutus aſſedit ex oppoſito, geſtans & ipſe coronam REGNI OBOTRITORUM.* Longe vero amplior eſt titulus ille REX SLAVORUM, nec Daniæ Reges Regio Obotritorum titulo unquam audierunt: adeoque ſuum illud nomen a S. Canuto non accepere. Quid? quod Saxo l. 13 ſcribat, cum Canutus apud Nicolaum Daniæ Regem male audiret quaſi regio nomine pateretur ſe coli, in excuſationem

ſuam

ſuam hæc inter alia dixiſſe : *Rejice quæſo nugarum auctores mendaciter obſtrepentes, falſaq; hujus criminationis figmentum reſpue. Neq; enim injurioſo tibi nomine cenſeri ſuſtineo. HERVM me mei non Regem appellant. Itaq; cum à Slavis DOMINVS ſalutari conſueverim, ſiniſtri tantæ comitatis interpretes alienæ urbanitatis occaſione inſimulationis materiam aucupantur. Ego vero NON REGNVM, ut aiſti, vocabulo uſurpo, ſed temperata nominis dignitate faſtuoſum ſalutionis decus fugio invidendum honoris faſtigium ſperno.* Hæc ſi vera ſunt, non ſane S. Canuti exemplo ad Regium illum de Slavis nomen Daniæ uſupandum Reges olim ſunt invitati: utpote qui Regio nomine abſtinuerit. Regium porro ſuum in Slavos jus nunquam Daniæ Reges Germanico Imperio iverunt tributum : Canuti autem dignitas illa omnis beneficiaria erat; ut modo audivimus diſſerentem Helmoldum, & diſerte quoque teſtatur Saxo l. 13 : ac proinde jus hoc Daniæ Regum ab illo Canuti honore plane, aliud quid eſt & diverſi ordinis. Ad ſeſe quoque à Canuto quidquam juris in Slaviæ

illam

illam partem derivatum, Regum nemo præ ſe tulit: adeoque ſtatim à cæde Canuti teſte Helmoldo l. 1. cap. 53 *ſucceſſerunt in locum ejus Pribezlaus atq; Niclotus bipartito principatu, uno ſcilicet Wagirenſium atq; Polaborum, altero Obotritorum provinciam gubernante.* In illos ipſos adeoque in omnem illam terram, poſt dominatum exercuit Henricus Leo, nemine Regum contradicente. Waldemaro Regi ſpem aliquam factam à Friderico I Cæſare Slaviæ beneficiaria lege ab Imperio conſequendæ, refert quidem Saxo: at tametſi ille eſſet S. Canuti filius, paternum tamen aliquod jus ab illo prætextum Saxo non memorat. Unde & hoc colligere eſt, quicquid datum fuit Canuto, cum ipſo illo ſtatim deſiiſſe, neque adeo hereditarium aliquod jus illi conceſſum. Alioquin ſane urſiſſet hoc Waldemarus ejuſq; filius Canutus: Saxo certe injuriam illam nequaquam diſſimulaſſet, pro eo quo in Germanicos Cæſares fuit animo. Si ad Waldemarum autem Canuti unicum filium nihil devenit juris hereditarii in Slavos, multo minus ad Reges alios à Canuto quidquam ejus eſt profectum.

Longe minus ad ipſum Daniæ Regnum potuit ejus aliquid pervenire ; quum Lotharius Imperator non Regnum Daniæ, imo nec aliquem Daniæ Regem, beneficio iſthoc auxerit, ſed Canutum qui Dux tum erat Sleswicenſis.

Tertia à Crantzio adducta cauſſa mihi omnium videtur veriſimillima , ſubjugatio nempe Venedorum. Imo Crantzio ipſi videtur hæc præplacuiſſe. Itaque hanc alteri illi de S. Canuto ſemper addit. Hinc illis ex libro 3 Wandaliæ à nobis productis ſubjungite veſtigio cap. 30 : *Sed & multis deinde bellis magna pars Wandaliæ littoralis paruit Regibus Danorum, ut inde quoq; titulum mutuati credantur.* cap. 36 : *Sed quod ante dixi & ſuo tempore commemorabitur, etiam poſterioribus ſeculis magnam Wandaliæ partem Danorum Reges ſuo imperio conjunxerunt. eam videlicet quæ littora maris tangit. Sed nec ipſorum Danorum in Wandalos imperium ſtabile manſit.* Similiter l. 6 cap. 24 ubi narraviſſet, Obotritorum Regulos Niclotum & Burcevvinum in Canuti Regis hominium deditos:

Hæc,

Hæc, inquit, eſt altera cauſſa cur Daniæ Reges titulum ſibi deſumant, ut ſe Wandalorum quoq; Reges profiteantur. Nam primam ex Canuto Obotritorum Rege ſub Lothario ejus nominis noviſſimo recepere. Et verò ex eo demum tempore ortus eſt in Dania ille Regius de Venedis ſive Slavis titulus. Ita etiam demum liquet, & nullo Imperii Germanici beneficio illud nomen Danis partum, & haud inani illud fundamento innixum. Armis ſiquidem devicta Slavonia & in provinciam redacta nomen quoque Regium haud immerito ornavit, Germania etiam inconſulta. Sane initio Rugii jam à VValdemaro. I Rege ſubacti erant. Canuti vero denique auſpiciis Abſalon Archiepiſcopus Bogislaum Pomeranum ad tributa & hominium, Rugiorum more, Dano præſtandum adegit. Quod utrumque Saxo late deſcribit, libris duobus ultimis Hiſtoriæ ſuæ. Poſtremam victoriam hoc quaſi epiphonemate perſecutus: *Ita Slavicarum rerum dominium aſſiduis Waldemari laboribus negatum, parvulo Canuti negocio contributum eſt, felici ejus mili-*

tia paternam ſupergrediente fortunam. Pomeranum fraude circumventi Obotritorum bini Principes inter ſe diſcordes, eadem fortuna, non multò pòſt ſecuti ſunt. *Rex Daniæ* Canutus ait Crantzius l. 6 Wandal. cap. 24, *qui Burevvinum in Rugia captum tenebat, arbiter factus inter diſſidentes, ita litem diremit, ut Nicloto Roſtockium cum terra Kiſſinorum, Burevvino verollovv & Magnopolis* (ea eſt terra Obotritorum) *proveniret, & VTERQVE DE MANU REGIS terram ſuam recognoſceret.* Eadem deinde armorum felicitate per Nordalbingiam omnem excurrente, tandem & inclyta urps Lybeca in jus Danorum conceſſit. Quæ poſtrema cum narraſſet ſub finem l. 6 & initium 7 Wandaliæ ſuæ Crantzius, addit: *Hic eſt interim rerum ſtatus, ut unus Cautus Regem ſe Danorum, Wandalorum & Nordalbingiæ ferat & in titulo ſcribat. Erat autem tum annus milleſimus ducenteſimus.* Stadenſis tamen Abbas. Adolpho Holſato victo Lybecam anno demum 1201 ſubactam, ſcribit. Obijt autem Canutus anno ſequente, ſucceſſorem nactus fratrem

Walde-

Waldemarum, Principem ſane multis virtutibus eximium, & ſi initia ſpectes fratri armorum felicitate haud imparem. Etiam hic vero ſimulac in Dania res ſuas nonnihil compoſuiſſet, Lybecam veniens REX DANORUM & SLAVORUM & NORDALBINGIÆ DOMINUS ſalutatus eſt; quod non multo ante ex Arnoldi Lybecenſis l. 6 cap. 17 jam rum narravimus. Unde confirmatur id quod diximus, ſubacta illa ad Balthicum mare Slavonia, illud Regium novum nomen Dani titulis acceſſiſſe, nullo habitu reſpectu ad terras alias. Et tamen aliquot annis poſt ab eodem Rege Waldemaro Pruſſia quoque & Eſthonia devicta eſt. Ericus Rex in chronico: *Anno 1206 Andreas Archiepiſcopus duxit exercitum in Revaliam. Anno 1210 expeditio facta eſt in Pruciam & Samland; Miſlzvin Dux Poloniæ factus eſt homo Regis. Anno Domini 1219 Rex Waldemarus congregato exercitu permaximo, cum mille quingentis longis navibus Eſtoniam intravit, & poſt multa bella totam terram illam ad fidem Chriſti convertit, & Danis ſubdidit uſq; inpræſens.*

 Igitur

Igitur haud dubito equidem, non alia ratione natum illud novum nomen, quam cœpit alterum illud NORDALBINGIÆ DOMINI, poſt ſcilicet bello ſubactam Slavoniam illam Balthico mari proximam. In juſtitiam vero armorum ſi inquiras, illa cum Imperii Germanici injuria conjuncta fuiſſe, vix quiſquam negaverit. Omnes illas Slavorum terras uſque ad Viſtulam amnem, jam tum à Carolo Magno in obſequium Francici Imperii redactas, ante oſtendimus. Cum ab officio receſſiſſent poſt Ludovici Germanici obitum, Henricus I Rex ut *Bohemos & Sorabos ab aliis Regibus edomitos, ita & cæteros Slavorum populos uno grandi prælio ita percuſſit. ut cæteri (qui perpauci remanſerant) & Regi tributum & Deo Chriſtianitatem ultro promitterent.* Henrico defuncto Slavi novas res affectantes rebellare molliti ſunt. Otto autem Rex *quos pater ejus uno grandi bello domuerat, ipſe tanta deinceps virtute conſtrinxit, ut tributum & Chriſtianitatem pro vita ſimul & patria libenter offerrent victori; baptizatusq; eſt totus gentilium populus.* Qui quidem ad Oderam

uſque

uſque habitabat; nam Pomerani trans Oderam armis non Germanicis ſed Polonicis flexi iterum ſunt, eoque non niſi per Polonos in Imperij Germanici ditionem pervenerunt. Hoc obſequium duravit pene per annos ſeptuaginta amplius. Pene inquam; multa enim illos Slavos etiam Ottonis II ætate molitos, ex Dithmaro conſtat. Tunc vero Theodoricus Marchio Brandeburgenſis & Dux Saxoniæ Bernhardus, quorum alter orientalem alter occidentalem Slavoniam illam poſſidebat, Venedos iſtos *tanta crudelitate inſectati ſunt, ut excuſſo tandem ſervitutis jugo libertatem ſuam armis defendere cogerentur*. Id quod ipſis ex ſententia tum ſucceſſit. *Poſtquam autem placuit piiſſimo Cæſari Henrico curiam celebrare in caſtro Werbene, quod eſt juxta Albiam, ad experiendos animos Slavorum, venerunt omnes Principes Winithorum in præſentiam Cæſaris, ſeq; Imperio ad bonum pacis & ſubjectionis obtemperaturos proteſtati ſunt.* Qui illi ſucceſſit Conradus *frequentibus prœliis Winithos attrivit.* Id quod & Wippo in ejus vita commemorat. Hinc Henrico et-

jam

jam III Cæſare in officio fuerunt. Henrici vero IV ætate, quum omnia Imperii concuterentur, Venedi quoque & religione deſerta & excuſſo jugo in libertatem ſeſe vindicaverunt. Cum hujus filius Henricus V rerum potiretur, quidam Venedicæ proſapiæ ſed Chriſtiana religione imbutus præclarus Princeps Henricus Slaviam illam pene omnem debellavit. Duci tamen Saxoniæ *fecit juramentum fidelitatis ac ſubjectionis.* Hic eſt Henricus ille de quo Helmoldus: *Servierunt Ranorum* ſive Rugiorum *populi ſub tributo, quemadmodum Wagiri, Polabi, Obotriti, Cycini, Circipani, Lutici, Pomerani, & univerſæ Slavorum nationes quæ ſunt inter Albiam & mare Balthicum, & longiſſimo tractu protenduntur uſq; ad terram Polonorum. Super omnes hos imperavit Henricus, vocatusq; eſt Rex in omni Slavorum & Nordalbingorum provincia.* Hæc ſunt initia Regii per Slaviam illam nominis, populari magis acclamatione quam Cæſarum auctoritate: in hunc modum quoque aliquatenus Slavi iſti in Imperii ditionem redierunt. Aliquatenus, dico: tantum enim non libera

poteſtate

poteſtate Henricus quidem ille rex inter ſuos uſus eſt, niſi quod ad extremum hujus quoque dominium Rugii excuſſerint. Defuncto cum filiis Henrico, Canutus Dux Danus *adiit Lotharium Imperatorem emitque multa pecunia Regnum Obotritorum; omnem ſcilicet poteſtatem qua præditus fuerat Henricus. Et poſuit Imperator coronam in caput ejus ut eſſet Rex Obotritorum, recepitque eum in hominium.* Paulo aliter id refert Saxo: nos autem ut in omni hac narratione ita & heic maluimus uti verbis Helmoldi, ex l. 1 Chronici Slavorum hinc inde petitis.

Canuto non multo poſt cæſo, ſi Rugiam excipias (cujus ut & Pomeraniæ nomine Polonus Lothario Cæſari homagium præſtitit, teſte Ottone Friſing. l. 7. cap. 19.) Venedicæ terræ omnes uſque in Pomeraniam ſub graviſſimo tributo Saxoniæ Ducibus ac Marchionibus paruerunt, imo recuſantibus incolis ſacra Chriſtianorum admittere, iisque propterea partim fugatis partim trucidatis, per aſſidua bella in ſolitudinem redactæ ſunt; donec novis coloniis ex Flandria, Hollandia,

Friſia, Weſtphalia, Saxoniaque omni, Ducum illorum & Marchionum cura accitis, excoli & habitari iterum cœperunt, Friderico I Cæſare imperante. Ipſe ille Imperator Bogislaum & Caſimirum Pomeraniæ Principes, quum pulſo Henrico Leone Duce, in cujus clientela vixerant, in caſtris ad Lybecam commoraretur, (agebatur annus 1181) datis ſolenniter aquilis in numerum Ducum Imperii adſcivit, coram præſente ipſo Rege Danorum Waldemaro.

Huc igitur uſque, continua pene ſeculorum aliquot poſſeſſione, in jure Imperii Venedorum utique hi populi fuerunt. Soli Rugii poſſint videri nonnihil præ aliis fuiſſe ſoluti Imperii legibus, diuturna rebellione parta ſibi majore aliqua libertate: non minus tamen jura priſca Imperio ſalva manſere, aut ſi quæ damnum erant paſſa integrum Imperio fuit illa iterum vindicare. Daniæ certe nec in Rugios quidquam fuit vel juris vel poſſeſſionis jam a ſeculis compluribus. Debellavit autem illos & in ſuam ditionem quaſi redegit circa annum demum 1168 Rex Waldemarus

rus

tus primus id nominis. Nec tamen vel ea ratione Rugii Imperio plane ſubducti, in ſolius Daniæ dominium conceſſere. Ipſi enim Daniæ Reges in hominio tum fuerunt Cæſarum, adeoq; illa quæ à Regibus iſtis tum occupabantur quaſi inpeculium ſimul Imperii venerunt. Adhoc videtur Waldemarus indultu Cæſaris Friderici ejuſq; beneficio arma illa expediviſſe: adeoq; ſalvis haud dubie Imperii ſummis jurib9. Datum ſane eſſe Regi Waldemaro, cum homagium præſtaret, à Friderico Cæſare poteſtatis aliquid in Slavos illos Balthici maris accolas, refert diſerte Saxo l. 14: quod itaque factum fuerit quinquennio ante Rugiæ illam occupationem. In partem quoq; victoriæ Henricum Leonem Ducem admiſit Waldemarus ut ne tota quidem Rugia illa Dano ceſſerit. Helmoldus l. 2 cap. 14: *Occurrit Duci Rex Danorum & exhibuit ſe pronum ad omnem voluntatem Ducis. Et recognovit ei medietatem tributorum & obſidum quæ dederant Rani, & de ærario fani æquam portionem, & ad ſingula quæ Dux indicavit exigenda, devote paruit Rex.*

NON poſſumus non hoc loco animadvertere

tere in Saxonem. Scribit ille, invitatum ad Curiam VValdemarum à Cæſare Friderico, in *præmium itineris una ex Italiæ provinciis cum totius Slaviæ præfectura* propoſita. Verba ejus etiam hæc ſunt de Friderico Cæſare: *Univerſos Germaniæ Principes ſacramento adactos jurare compulit, ſe ejus* (VValdemari ſcil. Regis) *ditioni Slaviam ſubſtraturos.* Idem l. xv narrat, Cæſarem eundem oraſſe VValdemarum Regem, pateretur Pomeraniæ principes Caſimirum & Bogislaum à ſe inter Duces aſciſci, ſe *memorem quid olim Waldemaro de ſubigenda Slavia pollicitus fuerit, profligato Henrico* Saxoniæ Duce, Pomeraniam *et ſubjicere curaturum.* Ita Saxo. Sed in his multa hominis figmenta haud difficulter deprehendas. Qui potuerit enim Cæſar totius Slaviæ præfecturam VValdemaro Regi aut promittere aut concedere, cum bona ejus pars jam multo tempore fuiſſet juris Ducum Saxoniæ & Marchionum Brandenburgenſium? Qui jurarint illi ſe Slaviam VValdemaro Dano ſubſtraturos? Qui hoc fecerit Henricus Leo, is qui ut oſtenderet ſe Rege illo nihilo infe-

riorem

niorem, quoties cum illo ad Eidoram colloquium aliquod inſtituit, non niſi in medio ponte illum convenit; id quod ipſe Saxo notavit. Quid? quod verum ipſe Saxo narret: ſtatim nempe à reditu ſuo ex Burgundia & Cæſaris aula VValdemarū *Slavorum orientalium, ſibi virium fiducia rebellantium, defectionem expertum*, cum Henrico *belli ſocietatem* contraxiſſe. Ejusdem verba ſunt: *Henricus Bugiſlavi Danorum metu ad ſe decurrentis obſequium pactus, initam cum Rege ſocietatem, tanquam ineptum & ignobile vinculum, diſjicere parvi habuit. Quin etiam apud Crempinum fluvium in colloquium cum eo deſcendens queſtus eſt, quod militem ſuum Boguslavum coram ſe non accuſatum bello laceſſat: quem ſi injurioſum exiſtimet, prius accuſationibus quam armis aggredi debeat. Contra Rex negare, ſe ullius potentiæ reſpectu ceſſaturum, quo minus acceptas injurias mutuis damnis rependere liberum habeat. Ita perſtante controverſia fœdus cum colloquio ſolvitur.* Semel iterumque poſt inter Henricum & VValdemarum ſocietatem bellicam adverſus Slavos æquis conditionibus repeti-

cam, Slavos etiam interdum adverſus vim Danicam ab Henrico Saxoniæ Duce in tutelam ſuſceptos, idem commemorat. Quæ ſi vera ſunt (vera autem eſſe confirmat Helmoldi hiſtoria) non utique ſacramento fuere aſtricti omnes Principes Germaniæ, Waldemaro Dano Slaviam ſubjicere. Nemo etiam facile crediderit Fridericum Cæſarem Waldemaro adulatum, cui herois illius animus magnus ex rebus præclare geſtis non eſt ignotus. Et quare *oraverit* Cæſar VValdemarum, pateretur Pomeranos illos in ſuam fidem adigi, cum illi non eſſent obſtricti Dano, & jam tum hominium Duci Henrico Leoni feciſſent? Nam quod exprobrat Pomeranis Saxo, quaſi Ducum titulis à Cæſare acceptis, *veterem atq; hereditariam patriæ libertatem variis atq; fucoſis dignitatum nominibus venditaverint*: id quam ſit iniquum oſtendunt ipſamet ejus verba. 14: *Interea Caſimirus & Bugislaus Danicarum virium metu Henrico ſe ſubdunt, regnumq; ſuum hujusq; liberum Saxonici muneris faciunt. Ergo dum ex hoſtibus alterum metuunt, alterius jugum ſumpſerunt, auxili-*

umq;

umq; petendo antiquæ libertatis beneficium amiſerunt. Imo jam tum ante in militari clientela Ducis hi fuerant, ceu jam audivimus.

VERUM Saxonis contumelia & figmentis relictis, redeundum eſt ad propoſitum. Clariſſimum jam autem fecimus, ne quidem Rege Waldemaro ullam Slaviæ partem in pleno Daniæ jure fuiſſe: ſed omnem illam ſummo merito in Germanici Imperii obſequio degiſſe. Filius igitur Waldemari Canutus Rex Imperii jura idq; non niſi per vim invaſit, dum non Rugiam duntaxat Daniæ omnino vindicavit, ſed & Pomeranos & Obotrorum Principes in verba ſua ſacramento adegit. Prætextus ipſe belli ineptus fuit. Ita enim Arnoldus l. 3 cap. 5 *Canutus multam pacem habens in Regno ſuo, animadvertit quod Slavi in diebus patrum ſuorum multas calamitates terræ ſuæ intuliſſent. Videns etiam eos auxilio Henrici deſtitutos, qui freno dominii ſui maxillas eorum conſtrinxerat, ſuſcepta ad hoc ſuæ eos occaſione, bello eos aggreſſus eſt. Contra quos tamen conſilio uſus Abſolonis Archiepiſcopi, prudentia magis quam viribus prævalebat.* Fuit mera πρόφασις ſcil. injuriæ vete-

veteris ulcio: quaſi non jamdudum pace conſtituta omnis damni, quondam hinc inde dati, oblivio ſancita ſimul fuerit. Merito igitur in Canutum excanduit Cæſar. Qua de re ita Arnoldus l. 3 cap. 7. *Sic humiliatæ ſunt vires Slavorum & ſervierunt Danis ſub tributo. Hæc autem non ſine indignatione Imperatoris facta ſunt: qui ſe dicebat dupliciter a Canuto Rege injuriatum, & quod ab eo coronari noluerit, & quod Slavos Imperio ſubditos ſuo dominio per tributum & hominium ſubdiderit.* Merito etiam, ubi licuit, jugo illo iniquo Danico excuſſo Principes in corpus Imperii redierunt. Id quod factum eſt ſtatim poſt prælium illud ad Bornhovedam: quo tempore ſimul & Nordalbingiam vindicatam, ante diximus.

Vnus victorum erat Burevvinus Obotritorum Princeps. Itaque & ſibi ille libertatem peperit, & aliis ſignum extulit ad eam recuperandam. Crantzius cum prælii illius res memoraſſet l. 7 Wandaliæ cap. 10 ita ſcribit: *Per quæ tempora Demynum oppidum orientalis Wandaliæ, quod tum etiam Danorum regi impo-*

impoſito paruit præſidio, quum audirent cives; verſa Danorum fortuna Lubecam & omnem Nordalbingiam excuſſiſſe jugum regis, & ipſi de ſua libertate cogitarunt. Interpellavere autem congentiles ſuos, vicinos Wandalos: & facto impetu in præſidium militum quod Rex Daniæ impoſuerat, omnes aut ceciderunt aut abegerunt. Nec manſit ex eo die quicquam in fide Regis ex Wandalia præter ſolam Rugiam: quæ virtute Jaromari ſub Regis imperio conquievit. Secuti tamen & Rugiani ſunt ejusdem ſeculi anno ſexageſimo exemplum aliorum: imo Jaromarus ſecundus ejus nominis non ſatis habens in libertatem ſe aſſeruiſſe, claſſe infeſta Daniâ petitâ, Selandiam omnem devaſtavit. Qua de re diſſerit Crantzius l. 7 cap. 28 addens: *Per hæc tempora Dania in illum contemptum pervenit, ut facile à quovis impugnaretur.* Hujus filius Witzlavus III hominium Cæſari Rudolpho præſtitit anno 1283. Neque poſthæc unquam in Daniæ ditionem ulla Slaviæ pars rediit, qui regni illius infelix diu fuit ſtatus. Ericus Rex in Chronico: *Anno Domini 1241 obiit inclytæ recordationis Rex*

Waldemarus II in cœna Domini: in ſcujus morte vero cecidit corona capitis Danorum. Nam ab illo tempore bellis inteſtinis & deſtructioni mutuæ vacantes, omnibus in circuitu nationibus facti ſunt in deriſum. Sed & terræ quas patres eorum gladio ſuoglorioſe acquiſierant, non ſolum ab eorum dominio receſſerunt, verum & plagas maximas regno intulerunt & illud miſerabiliter confuderunt, principibus regni non reſiſtentibus, ſed ſe invicem lacerantibus & vaſtantibus. Witzlavo IV ultimo Rugiæ Principe defuncto anno 1325, Regi Daniæ juris priſtini prætextu *major Rugiæ pars*, ut loquitur Crantzius l. 8 cap. 12. Wandaliæ, *conceſſit*: mox tamen ipſe Rex jus ſuum omne in Rugiam Pomeraniæ Ducibus tradidit. Nec legas, ſecuto tempore quidquam à Dano vel tentatum eſſe. Niſi huc trahere velis controverſiam à Chriſtiano III Rege Pomeraniæ Ducibus motam, de bonis quibusdam ſacris. Nihil enim illa facit ad reipubl. ſummam: ceu liquet ex iis quæ narrat Chytræus Chron. Saxon. l. 16. Ultimus quoque Roſtochii Dominus ſe quidem Dano ſubmiſit: ſed

non

non alicujus veteris juris ergo, ſed quod ſibi à Marchione Brandeburgenſi metueret. Et hoc quoque novum jus ſuum Henrico Meklenburgico ceſſit Rex Chriſtophorus ſecundus: teſte Crantzio l. 8 Wandal. cap. 6. Illum Regem cogitaſſe de revocanda aliquando in Danicum jus Lybeca, idem ibidem memorat. Sed ejusmodi cogitata nihil juris multò minus dominii quidquam tribuunt.

Ut proinde, jam quadringentorum amplius annorum ſpacio Imperium Germanicum & Nordalbingiam & Venedicas ſive Slavicas illas terras à Danis ſibi iterum vindicaverit, priſcis limitibus reſtitutis.

CAPVT XVII.

Hungariæ Regnum in obſequio Imperii aliquamdiu ſed non multo poſt aſſeruiſſe ſeſe in libertatem. Reges quoque Cypri & Armeniæ Imperium Germanorum, brevi tamen duntaxat momento, coluiſſe.

BRevis temporis fuit in Daniam dominium. Minus adhuc duravit Hungariæ obſequium: vix momenti ſpacio Reges Cy-

pri & Armeniæ Cæſares noſtros coluerunt. Eòque pene tædet de hiſce verba facere: ne quid tamen videamur neglexiſſe, pauca in medium adferemus, omnia uno capite comprehendentes.

Arnolphus Cæſar imperabat, quando Hungarorum audita primum ſunt arma. Nomen ipſum ignotum hactenus, niſi ſint Hunugari qui Jornandi *libro de reb. Gothicis* dicuntur, inter Attilæ militantes Scythiæ populos: quod mihi ſane per videtur veriſimile. Ab Hunnis Avaribus iis quos Carolus Magnus deviceraț, plane alios eſſe, & Arnolphi temporibus demum Pannoniam Daciamque eos occupaſſe, diſerte memorant, qui illi tempeſtati ſunt vicini ſcriptorum noſtrorum præſtantiſſimi. Quibus cum faciunt etiam Regino ad annum 889 & Otto Friſingenſis l. 6 Chron. cap. 10: Conſentiunt vero & Hungarorum annales, novam tum Scytharum manum duce Cuſala in Daciam & vicinas regiones, per varia bella incolis exhauſtas, commigraſſe. Ut proinde huic ſententiæ tutò forte liceat accedere. Hi ubi magnam Moraviæ quoque partem Ar-

nolpho

nolpho non invito occupaſſent, eo defuncto proximam Pannoniam, fertiliſſimam terram, quæ ad Dravum usque (ſi credimus Aventino l. 4) Bojoariæ tum pars erat, ſui juris fecerunt; inde populabundi Germaniam Italiam & Galliam multos annos fœde habuerunt, donec ab Henrico Aucupe primùm repulſi, ab Ottone Magno penitus fracti, inter Pannoniæ proximos limites ſe recepere. Aventinus de illa ultima clade l. 5 ita loquitur: *Otto adſerta Germania, populo Chriſtiano liberato, eaq; cæde perpetrata, ab exercitu Imperator & pater patriæ ſalutatus eſt. Porro Ungari qui domi reliqui erant, tantâ ſuorum ruinâ animo fracti, vallo foſſa ſudibus contra nos ſeſe in locis paluſtribus muniunt, nedum fines alienos invadere (ſicuti per annos quinque & quinquaginta hactenus continenter factitarant) animo poſthac conciperent: contuſi viribus territiq; potentia Ottonis, ne mutitare quidem de cætero auſi fuere.* Antonius Bonfinius l. 10 dec. 1: *Hoc bello cum innumera multitudo occubuiſſet, Ungarorum vires adeo enervatæ ſunt & exhauſtæ, ut multis annis in Pannonia ab omni ſe expeditione*

continuerint. Item: *Ungari primi Othonis conflictu enervati, in quiete manſere.*

Idem vero ille Bonfinius Germanis nobis per hîc eſt injurius. *Quin etiam*, inquit, *eo inſolentiæ profecta eſt Germana ſuperbia, ut ob hanc unam calamitoſam & cruentam Othonis victoriam, ex Ungaro neque fuſo neque cedente relatam, imperii quoque Pannoniæ titulos uſurpet. Blandiri ſibi potius ex re parva, quam alienam gloriam recenſere ſtudet.* Num *parva res* fuerit, qua *innumera multitudo cecidit*, & *Ungarorum vires ſunt enervatæ*, quilibet judicet. Tantum abeſt vero, ut hujus victoriæ ergo titulos Pannonici regni Germania ſibi uſurpaverit, ut iis nunquam ſit uſa. Imo, quod ſciam, reperitur noſtrorum ſcriptorum nemo, qui hac quidem clade Ungariam aſſerat in provinciam eſſe redactam. Factam quidem illud eſt, ſed multo poſt, Henrico III Cæſare: quo de poſtea.

Non poſſum non in medium heic adſerre quæ idem Bonfinius narrat de Auſtria ab Hungaris Rege Guiskone ſive Geiſa occupata & viciſſim Imperio vindicata: quoniam id facit

ad re-

ad rectam limitum notitiam. *Bellum*, ſcribit, *in Auſtriam tantum aliquanto obſtinatius geſſit: quam mortuo Rudigerio tyranno occupavit. Sed Henricus primus Cæſar in Germania declaratus, Leopoldo illuſtri Sueviæ Duci, qui ſororem ejus uxorem duxerat, Auſtriam Imperio Romano recidentem, ea conditione delegavit, ut ſi Ungaros hinc ejiceret, ea quæ quondam Orientalis Marchia dicebatur, Ducis primus nomine potiretur. Leopoldus expeditionis conditionem accepit, in Geyſam comparato exercitu proficiſcitur. Ad Melliçum oppidum, quod Danubio prominet, cum hoſte congreditur. Cedentibus Ungaris, Geyſa, ne rem alienam vi occupatam pervicacius tenere videretur, Auſtria excedit, & cum Alemannis pacem fecit. Henricus ex cognomento Rebellis, Leopoldi filius, poſt mortem patris in Ducatu ſucceſſit: ſed cum Imperio parere recuſaret, dominatus jure privatur. Quod ubi ſenſere Ungari, ut armis olim parta recuperarent, regnante Aba (quem Albuinum, vel Ovenium Annales pleriq; nominant) ea validiſſimis copiis repetunt, occupantque. Sed quum Henricus depoſita contumacia*

macia ad Imperii fidem rediiſſet, ut auxilium pro recuperando Ducatu imploraret, ex Ungarorum manibus eruere nequivit. Demum Albertus ejus filius & Leopoldi frater, impetratam ab Henrico divo provinciam, paucis menſibus in poteſtatem ſuam redegit: unde cæteri Auſtriæ Duces ac divus Leopoldus rite profluxere. Hæc Bonfinius. Quæ tamen omnem Hungariam non attinent ſed ejus quæ Germaniæ adjacet partem.

UT autem eo rectius pateat ratio limitis illius omnis, operæ fuerit pretium ex Aventino etiam, accuratiſſimo Bojoaricarum rerum ſcriptore, referre quæ ille l. 4 pag. 34 recitat, ubi Caroli Magni bellum Hunnicum perſequitur. *Arno* (ait) *Archymyſtes Juvavienſis* (ita appellat Archiepiſcopum Salisburgenſem) *qui jam ex Italia redierat, & Pipinus filius Magni, juſſu regis cum exercitu in Orientalem Bojoariæ limitem, quam maturrime infeſta intentaq; acie contendunt, Hunnos ac Avares ulciſcentur, gentem excindunt, nomen delent, & rejectis Avaribus, fines Bojoariæ usq; ad Dravi fluenta promovent: ibi colonias Bojo-*

rum

rum Venedorumq; deducunt. Cœpere itaq; in eo tractu, unde Hunni extruſi fuerant, multiplicari Boii atq; Venedi: qui adhuc ibi mixti Ugris habitant. Atq; is Bojariæ Orientalis limes firmis præſidiis utriusq; gentis munitur. Bojorum præfecti fuere Goteramnus, Wernerus, Albericus, & Godofredus. Sed Venedorum ex ipſis rectores fuere Primislaus, Cemicas, Stoimarus, Otogerion. Poſt hos duces & hujuſmodi, Venedorum natio, & qui inter fontes Savi Draviq; conſident, cum finitimis gentibus, Bojariæ nobilitati commiſſa eſt. Porro in rebus divinis religioneque procurandis, eam omnem provinciam à Dravo flumine Anaſſum verſus, unde Hunnos & Avares exactos diximus, Arnoni Pontifici Juvavienſi ejusq; ſucceſſoribus, perpetuo addixit Carolus. Idcirco ab Arnone rex ſacrificulus creatur Theodericus, qui in iſta nuper parta regione templa quidem dedicit, ſacerdotes cooptet, populum inſtituat, rerum cœleſtium curam gerat, ritus colendi ſummum Deum, ejusq; voluntatem condoceat. Verum ipſe tamen ſubditus ſit & pareat Pontificibus Juvavenſibus. Confectum itaq; eſt octavo tandem

anno bellum Avarorum, quod & Hunnorum appellant: non ſine magno (ut verbis Ludovici Pii Cæſaris Auguſti, filii Magni, quare fert Reginerio Bataven ſi Epiſcopo, utar) præliorum labore. Bojariaq; regnum uſq; ad Dravum flumen ejuſq; oſtia prolatum eſt. Unde ea regio Oſterricha, Auſtriaq;, id eſt Orientale Bojorum regnum, ac limes poſthac cognominata eſt. Cujus etiam pars nunc ſupra Litham flumen ad occiduum ſolem vergens, Teutonice Oſterricha, & facto nomine Auſtria Latine vocari ſolet: peculiaribus ſubjecta Principibus, qui jam diu Romano potiuntur Imperio. Infra Litham nunc pars Ungariæ eſt Divus enim Henricus ſecundus Cæſar Auguſtus, Regulus Bojorum tertius Stephano Regi, Giſalæ ſororis ſuæ marito, quo facilius gens effera religionem noſtram reciperet, quasdam urbes Bojorum, regniq; Bojariæ, quæ infra Litham ſitæ ſunt, quaſi do is nomine, tradidiſſe legitur: Nempe Poſonium, Uratislaburgium, Sempronium, Oedenburgium, & alia hujusmodi oppida: alioqui Ugri in principio quoq; regnum Bojariæ [illegible]ſerant, ibiq; ſedes locarant. Iſthac omnia ex [illegible]

teſti-

tuſtis Imperatorum, & Pontificum noſtrorum diplomatibus & Epiſtolis excepimus.

Idem Aventinus l. 5 pag. 512 cum narraſſet, legatos Hungarorum cum Henrico II Cæſare pacem & perpetuum fœdus compoſuiſſe, rectori 996, Henrici Cæſaris ſorore Giſala deſponſata, ea lege, ut ille exploſa falſorum Deorum ſuperſtitione Chriſti cultum cum popularibus reciperet: eaque conditione ab Hungaro Principe accepta, illum baptiſmo initiatum Stephani nomen accepiſſe, & A CÆSARE REGEM NVNCVPATVM: Stephanum item ſuos *à pietate Chriſtiana abhorrentes, in obſequio religionis* vi continuiſſe, ſubjungit hæc verba. *Quod ut facilius aſſequeretur, dotis nomine ei colonia Bojorum, Vratislaburgium, Poſonium, infra Phiſcam amnem Oedenburgum, Sempronium, Sabaria, & alia pleraque oppida quondam Bojorum infra Phyſcam, attribuuntur.* Idem porro Aventinus pag. 529 narrat, Ovonem Regem pacis impetrandæ ergo Henrico tertio Cæſari reddidiſſe, *quicquid intra amnes Litham Phiſcamque con-*

tinetur, quæ pars quondam Divo Stephano amicitiæ cauſſa tradita erat.

Si Aventium itaque audimus, per Carolum Magnum limites Imperii in Pannonia quidem Dravo ſunt definiti. Ut proinde illo bello Hunnico acceſſerit Bajoariæ, omne quod eſt Aniſum inter & Dravum flumina Hunnis ereptum. Aniſum enim antehac terminum fuiſſe Bajoariæ diſerte teſtantur Annales Francici ad annum 792: *Atq; ſic inchoato itinere prima caſtra ſuper Aniſum poſita ſunt. Nam is influvius inter Bajoriorum atq; Hunnorum terminos medicus currens, certus duorum regnorum limes habebatur.* Hungari porro ſui juris iterum fecerunt & incolis repleverunt omne quod eſt à Dravo uſque ad Litham: ſed viciſſim coacti ſunt recedere ultra Piſcham, donec amicitiæ cauſſa ab Henrico II Cæſare Hungaris omnia ſunt reddita ad Litham uſq;. Hæc ex antiquis tabulis Aventinus cum affirmet ſibi deprompta, nolim equidem in dubium temere vocare. Quum donationem autem illam Henrici non agnoſcant Hungari & parum interſit, non eſt quare nos illam Hunga-

nis moleſte exprobremus. Nec tamen Bonfinio etiam aſſentiri tuto poſſumus, Henrico primum Cæſare Auſtriam Hungaris ereptam, etſi fort ſit vindicata, Ducis titulum Leopoldo propoſitum Auſtriæ cauſſa, à vero alienum eſt; Marchiones enim non Duces agnovit terra hæc ad Friderici I Cæſaris tempora, eoſque non proxime atq; immediate Imperii ſed Bajoariæ Ducum clientes. Ab Ovone Auſtriam fœde vaſtatam narrat quidem etiam Aventinus l. 5 pag. 522: ſed cauſam & eventum longe aliter. Verum quum hæc omnem Hungariam non attineant, aut firmam aliquam poſſeſſionem ſive Hungariæ ſive Germaniæ non dederint, nihil eſt cauſſæ quare illa nos remorentur.

Stephano Hungariæ Regi Conradus Cæſar bellum quidem intulit: ſed nec tum aliquid Hungaricæ majeſtati deceſſit. De illo bello ita Wippo in Conradi vita: *Eodem tempore multa diſſenſiones inter gentem, Pannonicam & Bajoarios, culpa tamen Bajoariorum factæ ſunt: ita ut Stephanus Rex Ungarorum multas*

incurſiones & prædas in regno Noricorum id eſt: Bajoariorum faceret: unde commotus Imperator Chuonradus cum grandi exercitu ſuper Ungaros venit. Rex autem Stephanus minime ſufficiens adverſus Imperatorem, orationibus & jejuniis in univerſo regno ſuo indictis, præſidium Domini tantummodo flagitabat. Imperator tam munitum regnum fluviis & ſylvis intrare non valens, multis tamen prædationibus & incendiis circa terminos regni injuriam ſuam ſatis ulciſcens, reverſus eſt: volens tempore oportuniore cæpta ſua peragere. Sed filius ſuus Rex Henricus adhuc puerulus, Eigelberto Friſingenſi Epiſcopo creditus, legatione Stephani regis pacem rogantis accepta, unico conſilio Principum regni, patre neſciente, gratiam conciliationis annuit: juſte & ſapienter agens, qui regem injuſte injuriatum, ultro petentem gratiam, recepit in amicitiam. De hac Conradi expeditione Hermannus Contractus: *Anno 1093 Conradus Imperator Stephanum Regem cum exercitu petit. Anno 1031 Stephanus Rex miſſis legatis cum Imperatore Conrado pacificatus eſt.*

Prius

Prius illud etiam Lamberto Schaſnaburgenſi notatum eſt.

Hactenus igitur ſalva Hungariæ libertas. Sed qui Conrado ſucceſſit Henricus III jam tum Cæſar, majore vi aliquot per annos repetitis bellis, Hungariæ regnum in provinciam demum redegit, quod ante diximus. Hinc Wippo in vita Conradi Cæſaris: *Ungaria, quam idem Rex Heinricus tertius nobili atq; admirabili victoria domuit, & poſt victoriam ſapientiſſimo conſilio ſibi & ſucceſioribus ſuis ſtabilivit, prædicto tempore* (electionis Cunradi Salici) *nec audire nos ſuſtinuit.* Quod ſi ſupereſſet hiſtoria rerum Heinrici ab eodem Wippone conſcripta, conſtaret nobis rectius tota geſti negotij ratio. Otto Friſingenſis l. 6 chron. cap. 32 ita communius rem omnem narrat. *Ungaros quoq; variis ac diverſis prœliis premens, Petrum Regem eorum ab Ovone rege fraudulenter pulſum, interceſſione Alberti Marchionis,* (Auſtriæ ſc.) *cujus levir erat, exulem ſuſcepit ac cum exercitu Pannonias ingreſſus, congreſſu habito, cum paucis incredibilem multitudinem Ungarorum fudit, Petrum regno reſtituit.*

Unde

Unde eſt ille rithmus Hermanni Contracti de præfato triumpho, qui ſic incipit: Vox hæc malos pangat. Contracti illud carmen, ut & liber de rebus geſtis Conradi & Henrici cujus meminit Otto Friſingenſis l. 6 cap. 32 forte periit: ex chronico tamen ejus diſcimus, geſta illa bella ab anno 1042 uſque ad 1046 pene quatuor annos continuos.

Haud abs refuerit ſaltim eventus varios bellorum iſtorum ex optimæ fidei ſcriptoribus hic adſcribere. De eo quod anno 1042 geſtum eſt ita Aventinus l. 5: *Cæſar cum fines hoſtium nemine prohibente intraſſet, delectus agit, exercitum luſtrat. Dumq; meridionalem Ungariam invadere, munimentum (quod ripa Rabiniſſæ ad arcendos noſtros Ovo impoſuerat) confectis jam machinis poſt triduum expugnare parat; Ovo miſſis nunciis pacem ſupplex petit, partem Regni ab oſtiis & finibus Mari fluminis, ad fines Charionum, & quicquid intra amnes Litham Piſchamq; continetur, quæ pars quondam Divo Stephano amicitiæ cauſa tradita erat, Cæſari reddidit: inſuper ſe quadringenta auri talenta Teutonica, totidem ſerica pallia, mulctæ nomine*

nomine tributurum, & tanto auri pondere damnum à ſe datum compenſaturum, captivos omnes, Giſala Reginæ quæcunq; Petrus ademerat, reſtituturum pollicetur. Pezilonem ducem, cum ſeptem aliis optimatibus, in quos animadvertendi more majorum, ſi pactis non ſtaret, & poſtridie calendas Decembris verba promiſſa factis non comprobaret, jus foret, obſidem tradit. Unum poſtremo orat, ut timori ſuo concedatur, ne in conſpectum Cæſaris venire cogatur. Cæſar conſilio habito, conditiones accipit: Henricum Bojorum & Uratislaum Bojemiæ rectorem ad Ovonem concedere jubet: coram quibus præeunte ſacrificulo Ovo ſacramentum dicit, pacta jurisjurandi religione. Hiſce confectis Cæſar regione recepta, eaq; in fidem Alberto ejusq; filio commiſſa, in Sueviam ſe confert.

Idem Aventinus paulo poſt pergit: *Interea loci Ovo tanto periculo metuq; liberatus, partem quidem regni quam commemoravi, & ut dixi jam Henrico reddiderat, verum cætera omnia mentitus eſt, captivos pleroſq; at non omnes reddidit, pactam pecuniam die dicto non ſolvit.* Late deinde perſequitur Aventinus,

quemadmodum iterum pertractus Ovonis illa perfidia in Pannoniam Henricus, parva manu ingentem Hungarorum multitudinem ſtraverit, inſigni parta victoria, anno ſalutis 1043 quarto nonas Julii, qui dies inde feſtus habitus ſit. Quibus deſcriptis addit Aventinus: *Cæſar ob fœtorem cadaverum triduo diverſo itinere exercitum victorem circumduxit, Albamq; regiam Ungariæ caput, ſedemq; regni (quamobrem Teutones Stuelvveiſſenburg vocant) cum victricibus ſignis intrat. Certatim Epiſcopi, proceres, cives populuſq; Ungrorum ad Cæſarem coëunt, ob tam inſignem victoriam gratulantur: Cæſaremq; in templum Deiparæ Virginis deducunt, in regio ſolio collocant, regem conſalutant, in verba ejus jurant. Cæſar Ungros Bojorum jure donat, convocatoq; conſilio, Petrum cum popularibus in gratiam redigit, proceres illi ſacramentum dicere, eundum precario regnare jubet, Bojorum Bojemorumq; copias eidem præſidii cauſa permittit. Hiſce peractis in Occidentalem Bojariam revertitur, Reginoburgiiq; ſupplicatione decreta, per omnia urbis templa (quæ complura ſunt) ſacrificia Deo*

facit

facit, Sacerdotes, Monachi, Virgines,populus, frequentes ſalutatum ſuperos ivere. Breviter de eadem re Sigebertus Gemblacenſis: *Henricus Imperator iterum Hungariam ingreſſus cum paucis Abbonem Regem de bello fugavit, & lanceam inſignem Regis recepit. Petrum vero quem Abbo expulerat Hungarorum regno reſtituit, & Hungariam ſibi TRIBUTARIAM fecit.* Idem fere habet Contractus: eſt autem & hic & ille rei geſtæ pene ſuppar ætate, eoq; non eſt quare audiamus Bonfinium, quaſi in bello illo major Bajoariorum multitudo ceciderit. Etiam ille tamen fatetur victoriam fuiſſe Henrici, tantum diſſimulat Ungariam tributo obnoxiam tunc factam. Sub finem adit: *Dum victor* Cæſar *ex ingenti labore reſpirat, mileſq; aut corpora aut vulnera curat, Ungaricæ reipublicæ legati continuo adfuere: vim,prædam,& agri devaſtationem deprecantur. Petrum regem repetunt, quem Abæ ſcelere exactum indoluere, proinde veniam exorant, & Cæſaris EDICTA ſervaturos pollicentur. Benigno hilariq; vultu hos Cæſar admiſit,omniaq; poſtulata ultro præſtiturum ſe recepit. Poſt hæc una cum Legatis ac exercitu uni-*

verſo Albam perventum eſt, ubi in æde divæ Genitricis Petrum regno ejectum his rite reſtituit, Diadema ſceptrum cæteraq; inſignia reddidit: & regem Ungaris Ungaroſq; regi reconciliavit. Omneſq; antiſtites & optimates Cæſaris edicto in regis manus ultro jurarunt, ſe perpetuo ejus imperata facturos, neq; legitima unquam obſequia detrectaturos. Mox rebus compoſitis, pacataq; Ungaria, Henricus Ratisbonam ſe recepit. Petruſq; Alemanorum auxilio recuperato regno potitur.

Anno 1045 Petrus rex, quo ferocientem populum in officio contineret, denuo Cæſarem Henricum invitavit. *Cæſar*, ait Aventinus, *in Ungariam navigat Albamq; Regiam petit: ubi honorifice quinquagenalibus excipitur. Ipſo die feſto Petrus regnum cum haſta aurata reddit, faſces regni ad PEDES Cæſaris deponit cum maximo auri pondere, quod militibus ſuis Cæſar diſtribuit. Regio inde luxu convivium initur, cœna dubia apponitur. Cæſar armatus, armatiſq; ſeptus ob perfidiam inimicorum, epulatur: ſeptem ibi dies commoratur. Abiturus cunctos acerſiri jubet quos idoneos ducebat, eorum*

eorum conſilium habet. Ita more majorum ex conſilii decreto Regnum rurſus IN FIDEM Petro tradit, Ungros ſacramenta redintegrare imperat, eos non alium Regem præter Petrum & filium ejus recepturos: cæterum poſt horum fata in POTESTATE Cæſarum fore perſancte dejerare, ritu ſolenni ſancire præcepit. Ita Aventinus. Paulo aliter Bonfinius: *Inſequente poſt reſtitutum Petrum anno Henricus Ungariam reviſit. Quem rex Petrus tam magnifice excepit, ut ab eo regnum, ut revera acciderat, ſe recepiſſe oſtenderet: cum omnibus optimatum magiſtratuumque ordinibus obviam prodiit, diadema cum aurata haſta detulit, moxq; munificentiſſime donatum in Germaniam remiſit.* Iterum diſſimulat Bonfinius datam Petro *in fidem* ſive feudum Hungariam. Ex recentioribus quoque Hungariæ ſcriptoribus nonnulli plane id negant: quos inter eſt Petrus à Reva & reipublicæ Ungaricæ deſcriptor ille in Batavis ab Elzevirio editus pag. 245. Sed cum præter Aventinum optimæ fidei auctores ex ipſo illo ævo, Wippo Contractus & Sigebertus, id narrent, licet, niſi fallor, tuto id crede-

credere. Diſertè Contractus in chronico ad annum 1045: *Petrus Rex Henricum Regem in feſtivitate Pentecoſtes ad ſe invitatum magno paratu ſuſcepit, & maximis muneribus donavit, eiq; regnum Pannoniarum, principibus Hungarorum FIDELITATEM ILLI ET SUCCESSORIBUS EJUS juramento firmantibus, reddidit.*

Fatemur tamen & nos, non ſatis inſolido fuiſſe collocatum Hungariæ illud obſequium. Nam Petrus ſequente mox anno à ſuis perfide eſt interemptus, electo Andrea Rege, Cæſare in Italia abſente. De illo tamen etiam Andrea Aventinus: *Deinde legatos ad Cæſarem in Italiam proficiſci jubet, qui ipſum muneribus purpuratos donis placarent, docerentq; Petrum domeſticâ ſeditione interemptum, percuſſores omnes pœnas dediſſe, ſe à popularibus regem ſalutatum. Quod ſi Cæſar auctor fieret, ſe TRIBUTUM quotannis penſitaturum, redditurumq; omnes conſpirationis auctores, pollicetur. Se nihil impenſius cupere quam cum amicitia & GRATIA Cæſaris regnare.* Cæſare jam in Germaniam reverſo miſſos iterum legatos ab

Andrea

Andrea refert Aventinus. *Eadem*, inquit, *tempeſtate Andreas Ungrorum rector crebro legatos ſupplex mittit: primo de nece Petri ſe purgat: deinde ſe invitum coactumq; ab Ungaris regnum ſuſcepiſſe: eos qui adverſus Petrum conjurarant partim à ſe trucidatos, partim in cuſtodia, quos traditurus ſit Imperatori, ſervari docet. Poſtremo annuum TRIBUTUM pollicetur, ſe in CLIENTELAM Cæſari dicat, ſi ejus beneficio auctoritate & pace rerum Ungaricarum potiatur.* Etiam hoc in dubium vocat Bonfinius Sed habet & hoc diſerte Contractus ad annum 47. *Andreas qui regnum Petri obtinuit jam crebro legatos ſupplices miſerat, regnum ab Hungaris coactum ſe ſuſcepiſſe confirmans: de Petri ſeſe injuriis excuſans: quiq; adverſus eum conſpiraverant partim à ſe trucidatos partim Imperatori tradendos denuncians, ſuamq; Imperatori SUBJECTIONEM, annuum cenſum & devotam SERVITUTEM, ſi regnum ſe habere permitteret mandans. Quibus ex cauſis dilata expeditio illa.* Etiam alia quam multa de Andreæ hujus cum Henrico Cæſare negotiis aliter Contractus, & hunc ut videtur quam maxime

ximè ſecutus Aventinus & alii Germanici ſcriptores, aliter longe Bonfinius & cæteri quidam Hungaricarum partium narrant. Sed nihil attinet illa huc adducere. Non invenio tamen apud noſtros, Andream tributum pendiſſe, aut fidem Cæſari juraſſe, perinde ut Petrus fecerat: multo minus id fatentur Hungarici. Fortaſſis tamen hoc voluit innuere Contractus, ad annum 1059 ſcribens: *Andreas Pannoniæ Rex cum prius pacem PACTVMQVE per legatos cum Henrico* (loquitur de Henrico IV to) *Rege confirmaſſet, etiam ſororem ejus minorem filio ſuo adhuc puero ſponſam obtinuit.* Itaque forte nec Andrea rege Ungaria à promiſſo obſequio reſiliit. At non par ſtatus fuit Bela Rege: utpote qui Germanica auxilia adverſum ſe Andreæ miſſa (non tamen ipſum Cæſarem ut fabulantur Hungari) aſtu circumventa fame expugnavit.

Cæterùm Bela Rege annô 63 defuncto nonnihil ad officium Hungaria rediit. Lambertus Schafnaburgenſis ipſa illa ætate ita ſcripſit: *Bel qui regnum juvaſerat Ungariorum, obiit. Joas* (ita appellat quem alii Geizam vocant

filius)

filius ejus ſatius putans moderatis opibus in pace perfrui, quam immoderatas ambiendo calamitatem atq; excidium parere genti ſuæ, mandavit Regi Henrico, ſi ſibi apud Salomonem filium Andreæ regis, natalibus & meritis ſuis condignus honor haberetur, ſubditum ſe ei fidelemq; futurum, & malle beneficiis cum eo quam armis, fide quam acie dimicare. Eadem Ungarii omnes aſſidua legatione pollicebantur. Ita Rex Henricus Ungariam cum exercitu ingreſſus, Salomonem in ſolium Patris reſtituit, juncta ei in conjugium ſorore ſua; ablatisq; omnibus quæ Regi ſcrupulum movere, vel regni ſtatum labefactare poterant, in pace remeavit ad Gallias. Alter nonnihil hæc narrat Aventinus. At nec ille nec Schafnaburgenſis nos docet, quibus conditionibus Stephanus in clientelam Cæſaris fuerit receptus. Bonfinius vero I. 3 decad 2 longam fingens orationem, qua Hungarorum mores Henricus Cæſar perſtrinxerit, inter alia ita locutum illum narrat: *Vos pontifices ac ſatrapæ, hunc ex more create Regem, ac ſolemnibus ceremoniis ſacroſanctum facite. Ego vero quem vos juſſeritis eſſe re-*

gem, Salomonem, *AUGUSTALI AUCTORITATE CONFIRMABO.* Addit Bonfinius. *Imperatoris dicta primum à pontificibus & primatibus, deinde ab univerſa multitudine approbata.* Ipſo itaque Bonfinio fatente, Salomon Rex Cæſarea auctoritate regno præfuit. Idem pag. 244. ſcribit, rebellantes Salomoni Geizam & Ladislaum dixiſſe: *Ungaricam gentem à Germanorum ſervitute liberare contendimus.* Quæ verba Germaniæ auctoritatem, quæ tum erat itidem indicant. Multo maxime vero illa elucet ex quærela Salomonis jam regno pulſi, qua uſus eſt apud Henricum IV Cæſarem: quam hiſce verbis l. 4. refert Bonfinius. *Eo vehementius*, inquit, *apud Imperatorem Salomon in querelas exarſit, non tam ſibi quam Imperatoriæ majeſtati injuriam illatam eſſe, ſubjiciens; quandoquidem AD JUS ROMANI IMPERII ſpectare dicebat Ungariam. Ubi cum AUGUSTALI AUCTORITATE regnabat, imperata cuncta præſtabantur, ſtatuta vectigalia ſolvebantur, & nil erat quod Cæſareæ ditioni non obtemperaret. Nunc poſtquam ipſe*

regno,

regno, à quibus minime decuit, ejectus eſſet, legitima abnegari obſequia referebat, nihilq; Cæſareo nomine in Ungaria infeſtius audiri.

Lambertus Schafnaburgenſis narrat, Salomonem tunc, *magnam partem Regni & ſex munitiſſimas Ungariæ civitates; ſeq; tributarium fore*, ſi regno per Cæſarem reſtitueretur obtuliſſe. *Hac mercede*, pergit Lambertus, *redemptus Cæſar illico miſſis circumquaq; nunciis Principes in expeditionem ſolemni indictione evocavit. Sed alii temporis anguſtias, alii rei familiaris inopiam, pleriq; quod opes ſuæ bello ſolemni nimium attritæ fuiſſent, item alii aliud excuſationis genus obtendentes, omnes pariter militiam detractabant. Ipſe tamen, ne tantum reipublicæ commodum caſu oblatum ſua ignavia corrumperetur, gregario tantum ac privato milite contentus, infeſto exercitu ingreſſus eſt Ungariam, & nonnullas ejus regiones hoſtiliter peragravit.* Subjungit tandem, peſtilentia & fame compulſum Regem, *nullo inſigni facinore perpetrato Ungaria exceſſiſſe.* Contigit autem illa Salomonis expulſio, & hæc Henrici irrita expeditio anno 1074: ut quidem habet

Qq 2 Schafna-

Schafnaburgenſis. Sigebertus tamen ad annum ſequentum demum notat : *Hungari CONTRA IMPERATOREM ſuum rebellant , & regem ſuum Salomonem ſub diuturna cuſtodia excruciant.* Utut ſit; breve fuit hoc novum etiam Ungariæ obſequium: ab anno nimirum 1063. ad 74. aut 75, tantum ſpacio undecim circiter annorum exporrectum. Nec vero pereuntem Imperii gloriam Principum illâ ſocordiâ & civilibus bellis undique impeditus Henricus Cæſar, potuit quoad vixit recuperare.

NON poſſumus hoc loco ſilere inſignem injuriam Hildebrandi ſive Gregorii ſeptimi Papæ: utpote quem, & Salomone illo Rege & poſt Rege Geiza, id operam malis artibus dediſſe, ut Hungariam Germanico Imperio ereptam, ſibi & Pontificibus Romanis ſubjiceret, ipſæmet illius literæ loquantur. In hæc verba enim ad Salomonem quidem epiſtolam dedit, quæ decimatertia eſt libri ſecundi & à Baronio recitatur ad annum 1000. num. 20 & annum 1074 n. 81. *Gregorius ſervus ſervorum Dei Salomoni Regi Ungarorum ſalutem*

ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Literæ tuæ ad nos tarde propter moram nuncii tui, allatæ ſunt. Quas quidem multo benignius manus noſtra ſuſcepiſſet, ſi tua in cauſa conditio non adeo B. Petrum offendiſſet. Nam ſicut à majoribus patræ tuæ cognoſcere potes, regnum Hungariæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ proprium eſt, à Rege Stephano olim beato Petro cum omni jure & poteſtate ſua oblatum, & devote traditum. Propterea Henricus piæ memoriæ Imperator ad honorem S. Petri regnum illud expugnans, victo Rege, & factâ victoriâ ad corpus B. Petri lanceam coronamq; transmiſit, & pro gloria triumphi ſui illuc regni direxit inſignia, quo principatum dignitatis ejus attinere cognovit. Quæ cum ita ſint, tu tamen in cæteris quoq; à regia virtute & moribus longe diſcedens, jus & honorem S. Petri (quantum at te) imminuiſti & alienaſti, dum ejus regnum à Rege Teutonicorum in beneficium (ſicut audivimus) ſuſcepiſti. Quod ſi verum eſt, qualiter gratiam B. Petri, aut noſtram benvolentiam ſperare debeas, tu ipſe ſi juſtitiam vis attendere, non ignoras: videlicet te non aliter eam habiturum, nec ſine

 Apoſto-

Apoſtolica animadverſione diu regnaturum, niſi ſceptrum regni quod tenes, correcto errore tuo, Apoſtolicæ non regiæ majeſtatis beneficium recognoſcas. Neq; enim nos timore vel amore, aut aliqua perſonali acceptione (quantum Deo adjuvante poterimus) debitum honorem ejus, cujus ſervi ſumus, irrequiſitum relinquimus. Verum ſi hæc emendare, & vitam tuam (ut Regem decet) inſtituere, & Deo miſerante adornare volueris; procul dubio dilectionem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſicut matris dilectus filius, & noſtram in Chriſto amicitiam plene habere poteris. Dat. Romæ 5. Kal. Novembr. Indict. 13
Alibi Gregorius ad eundem Salomonem ſcribit. *Noris de hoc regno, quod cum à barbaris Scythis ac pannonibus non Chriſtianis fuiſſet poſt Conſtantini tempora occupatum, ereptumque Romano Imperio, cui Eccleſia hæres ſucceſſit, fuiſſe à Chriſtianis Regibus Eccleſiæ Romanæ, cui debebatur, reſtitutum. Quod de Hiſpania luce clarius eſt, quæ & ipſa à barbaris occupata cum eſſet Eccleſiæ reſtituta à Regibus eſt.* Idem Hildebrandus in Epiſtola quadam ad Geizam Regem: *Notum vero tibi eſſe credimus, Regnum*

gnum Hungariæ & alia nobiliſſima regna in propriæ libertatis ſtatu debere eſſe, & nulli Regi alterius Regni ſubjici, niſi ſanctæ & univerſali matri Eccleſiæ Romanæ: quæ ſubjectos habet non ut ſervos, ſed ut filios. Quod quia conſanguineus tuus (Salomon ſcil. Rex) *à Rege Teutonico non à Romano Pontifice uſurpative obtinuit, dominium ejus, ut credimus, divinum judicium impedivit.* In quadam alia ad eundem Geizam epiſtola hæc habentur: *Verum ubi correpto dominio nobili B. Petri Apoſtolorum Principis, cujus Regnum eſſe prudentiam tuam non latet, Rex ſubdidit ſe Teutonico Regi, & regale nomen obtinuit, Dominus injuriam ſuo illatam principi Petro prævidens, poteſtatem regni ſui ad te judicio tranſtulit. Et ita conſanguineus tuus* (Rex Salomon ſc.) *quicquid in obtinendo regno juris prius habuit, à ſe ſacrilega uſurpatione privavit. Petrus enim à firma petra dicitur, quæ portas inferni conſtringit, atq; adamantino rigore deſtruit & diſſipat quicquid obſiſtit.*

Hæc & ſimilia alia tunc ſcripſit Hildebrandus. Et Geiziæ, quidem rebellionem contra legitimum Regem ac dominum ſuum ut &

Impe-

Imperium Germanicum, ejusmodi epiſtolis fuiſſe confirmatam, & Imperii jura Hungarorum animis contra pacta jurata exempta, prudens quisque facile intelligit. Eandem rebellionem forte haud ſine cauſa dixeris, ſtatim initio illis epiſtolis ſi non motam ſaltim promotam. Nam prior utique illa ad Salomonem epiſtola ſcripta eſt anno 73. (ut recte notavit Baronius ad annum 1000, non vero 74. ut ſui oblitus ſcribit alibi) qui proxime Geizæ rebellionem anteceſſit. Quid enim ad motus excitandos eſſe potuit promtius, quam ubi fuit perſuaſum populo ab ipſo ſummo pontifice, Deo iviſam & injuſtam eſſe beneficiariam illam clientelam qua tum Salomon Rex Cæſarei erat devinctus? Quid ad negandum Imperio obſequium efficacius?

Haud difficile tamen videre eſt, quàm inique iſthæc tum Hildebrandus exataverit. Etenim ſi in omnia accurate inquiras, videas Gregorium nunc hoc nunc illud prætendere ſuo Pontificio in Hungariam juri ſtabiliendo, & inconſtanter admodum: modo ſcil. hereditarium jus Eccleſiæ Romanæ in omnia veteris Imperii Romani;

mani; modo donationem Stephani & Henrici III Cæſaris confeſſionem, modo regnorum omnium αὐτοκρατορίας. Quàm ineptum vero eſt illud, regnum omne ſui arbitrii eſſe debere & ſubjectum nulli niſi Romanæ Eccleſiæ? Cui hoc παράδοξον vel auditum unquam fuit? tantum abeſt ut cui unquam fuerit perſuaſum. Hereditarium illud jus porro nititur utique ſola Conſtantini Magni donatione: quam turpiter fictam eſſe jamdudum innotuit, & Baronius ipſemet jam agnovit. A Stephano Rege præterea ejusmodi donationem aliquam factam S. Petro, nusquam alibi legas: ne quidem in ſacra Regis illius hiſtoria: etſi benedictionem & coronam Regiam Romà ſibi impertiri, pro more ſeculi illius, voluerit. Qui vitam ejus deſcripſit Gertvitus ita loquitur: *Erat Rex fidelis & integer in omnibus factis ſuis, Deo toto pectore deditus & addictus: ſeipſum quoq; & regnum ſuum per votum & oblationem in perpetuæ virginis Mariæ tutelam aſſiduis precibus contulit. Cujus ſacratiſſimæ Virginis honor & gloria tam eſt celebris apud Hungaros, ut feſtum aſſumptionis ejus, tacito*

proprio nomine, ſua lingva, diem Dominæ appellent. Atque ut Rex piiſſimus propenſiorem tantæ Virginis defenſionem & patrocinium poſſet promereri, in ipſa regiæ ſedis civitate, quam Albam vocant, in ejusdem perpetuæ Virginis laudem & honorem grandem & inſignem atq; inprimis celebrem baſilicam condidit, opere ſane mirifico cælatis chori parietibus, & pavimento marmore ſtrato. S. Virgini itaque devotam à Stephano rege Hungariam dixeris forte: Petro Apoſtolo non item. Et vero in alicujus ſingularis erga Deiparam cultus memoriam, ab antiquiſſimis temporibus non S. Petri ſed Virginis imagine ſignat nummos ſuos Hungaria, addita hac inſcriptione: *Patrona Hungariæ.* Henricum III Cæſarem Ovone devicto lanceam ejus & coronam, pio affectu Romam miſiſſe non negaverim: at illum judicaſſe Hungariæ Regnum Papis deberi, hoc profecto omni illi repugnat, quod jam oſtendimus de Hungaria à Cæſare iſto in provinciam redacta. Commenta hæc ſunt hominis, qui hoc ſolum ſibi negocii credebat datum, ut Imperium Germanorum everte-

everteret, ſibi autem ſuisque poſteris ſucceſſoribus dominatum aliquem divinum in omnem mundum compararet: qualia proinde de omnibus pene regnis finxit plurima ſine rubore.

Num Geizæ illam de Stephano fabulam perſuaſerit Hildebrandus, neſcio. Bodinus l. 1. de republ. cap. 9 n. 114 ita ſcribit: *In Actis Vaticanis exſtat interceſſio Principum Hungariæ adverſus Pontificis Romani legatum anno MCCCIIX, cui cum diceret, Stephanum I Hungariæ Regem à Pontifice Romano coronam regiam accepiſſe, acerrime reſtiterunt, neq; id Romano Pontifici jus eſſe denunciarunt.* Sed noſtra nihil refert quid Hungari poſt admiſerint, nec ne. Satis eſt oſtendiſſe, citra Papæ injuriam potuiſſe & illos in obſequium Imperii venire, & Cæſares noſtros Hungaris imperare.

COETERUM poſt Salomonis illa tempora, non temere obſerves indicium aliquod ſuperſtitis in Hungaros imperii, fractis jam nimium reipubl. noſtræ viribus. De Henrico V Cæſare tanquam memorabile narrat Otto l. 7. Chron. cap. 13: *Eo tempore Calomannus Ungarorum rex*

fratrem ſuum Almum de conſortio regni ſuſpectum habens, perſequitur. Qui profugus ad regem Henricum veniens injuriamq; ſuam deplorans, auxilium ejus impetrat. Itaq; condicta Rex expeditione, Ungaros bello petit, ſed caſtrum quod Poſonium dicitur inconſulte occupans, parum proficere potuit, ſicq; infecto negocio ad propria rediit. Idem cap. 14 de Lothario Saxone: *Ungarorum Rege timore perculſo multa & magnifica munera ſuſcepit.* De Friderico I ita ſcribit idem Otto Friſingenſis l. 2. de geſtis Friderici c. 6. *Ibi etiam Princeps, eo quod omnibus in proprii Imperii finibus ad ejus voluntatem compoſitis, virtutem eam, quam intus gerebat, extra ferre diſponeret, Hungaris bellum indicere, ipſoſq; ad monarchiæ apicem reducere volebat. Sed cum aſſenſum ſuper hoc Principum, quibusdam de cauſis latentibus, habere non poſſet, ad effectum tunc producere, ea quæ volvebat mente, non valens, ad opportuniora diſtulit.* Poſt Fridericum hunc in Hungariam, Imperii quidem Germanici nomini, nihil eſt vel tentatum.

Ut proinde, quicquid fuit juris id jam-

dudum

dudum tot ſeculorum decurſu perierit. Quod ipſum non ſemel etiam ultro profeſſi pridem ſunt, idque in publicis comitiis; Imperii Germanici ordines. Exſtat ejusmodi confeſſio in Conſtitutionibus Imperii, quæ anno 1566 Auguſtæ in Comitiis fuerunt promulgatæ. Ubi Maximilianus Cæſar ita loquitur: Uber voriges haben uns Churfürſten Fürſten und Stände/ in ihrer bedencklichen anzeigen/unter andern auch fürbracht und anlangens gethan. Dieweil ſie nun etliche mal mehr gedachtem unſerm geliebten Herren und Vater Käyſer Ferdinando hochlöblicher Gedächtnüs ihr mitleidentliche Hülffe/zu Rettung des Königreichs Hungarn/gutwillig erzeigt/und ſich mit anſehnlichen contributionen des gemeinen Pfennings/ und anderer Reichs-Hülffen beladen/an Geld und Leuten getreulich zugeſetzt/auch ietzund uns zu allem unterthänigſten Gehorſam/in ein mercklich anſehenliche hohe Reichs-Hülff/abermahls gedachtem Land fürnemlich zu gutem einlaſſen/da doch ſolche Landſchafft dem heiligē Reich Teutſcher Nation, in nichts nicht verwand/ oder zugethan ꝛc. Non negavit hoc Cæſar: tantum cenſuit, non iniquum videri, ut aliquando Hungaria in ſignum gratitudinis proprius cum Im-

perio coëat in unum corpus. Daß es nicht unziemlich und unbillich / daß zu einer Danckbarkeit gemelt Land zu Hungern / da es durch Göttliche milde Gnade / von dem Feind errettet / in etwas auffnehmen gedeye, und zu Kräfften käme / es dem heiligen Reich auch zugewand / verbunden und zugethan / auch gegen andern Feinden / wo ſichs zutrüge / und als Römiſcher Käyſer / Churfürſten / Fürſten und Ständen / behülfflich beyſtändig ſein / auch gleichfals mit in gemeine Reichs contributionen eingezogen werden ſolte.

Verum de brevi illo Hungariæ obſequio forte juſto prolixius jam diſſeruimus. De cultu quo Imperium & CYPRI & ARMENIÆ Reges aliquando ſunt proſequuti, quum ille momentaneus fuerit, erimus eo ſtrictiores. Igitur quo tempore expeditionem ſacram in Palæſtinam inſtituebat Henricus VI Imperator, quaſi in clientelam Occidentalis Imperii ſe dedidit Rex CYPRI, coronam à Cæſare noſtro imponi ſibi expetens. Eam rem ita narrat Arnoldus Lybecenſis l. 5 cap. 2: *Circa feſtum B. Ægidii de Maſſana civitate profecti ad portum Accon in feſto B. Mauricii, cum ſumma tranquillitate & ſalute integroq; navium*

numero

numero applicuerunt. Cancellarius tamen Cæſaris Conradus *cum Comite Adolpho aliisq; amicis apud Cyprum adlittavit, Regem ejuſdem inſulæ coronaturus diademate à Domino Imperatore transmiſſo. Sane idem Rex ſub ditione Conſtantinopolitani Imperatoris prius ſubſiſtens, ad majorem gloriæ ſuæ dignitatem à glorioſiſſimo Romanorum Auguſto coronari deſiderentiſſimè expetiit. Illuc itaq; gloriosè veniens glorioſius excipitur, lautiſſime detinetur, expletisq; inſtantis negotii rebus, exquiſitiſſimis ditatus muneribus, omnibusq; ſuis prout cujusq; exigebat magnificentia repedatu navibus Accon proſpere velificabat.*

Eadem expeditione & ARMENIÆ Rex in clientelam Imperii pari ratione conceſſit. Narrat etiam hoc idem Arnoldus cap. 5; idque factum refert, jam increbreſcente fama de morte Cæſaris, eoque plærisque jam domum redeuntibus. *Remanſit*, inquit, *Dominus Moguntinus & Dominus Verdenſis, & quidam de nobilioribus cum populo Dei miſericordiam ipſius & conſolationem expectantes. Moguntinus tamen tunc aberat, in Armenia conſtitutus*

tutus pro coronando rege ejusdem terræ, ad quod tamen negotium Cancellarius deputatus fuerat, qui, ut dictum eſt, in Cypro ſimilia perpetraverat. Sed cum eſſet apud Baruth, viſum eſt Principibus, ut remanente Cancellario Moguntinus vicem ejus ſuppleret, & ipſum Regem diademate impoſito ad titulum Romani Imperii coronaret. Ipſe enim Rex omnimodis hoc affectans, audita fama virtutis populi Dei, & quia Dominus ad ipſorum introitum omnes inimicos eorum terruiſſet, & quia glorioſè multa loca munita obtinuiſſent, miſſis nunciis honoratis cum muneribus non paucis, ipſos Principes devote ſalutavit, & quanto deſiderio ipſorum adventum expectaverit, per ſcripta ſimul & verba ampliſſima intimavit: paratiſſimum ſe dicens Romano ſubdi Imperio, ſi coronam diu deſideratam ab ipſius mereretur ſuſcipere nuncio. Glorietur Eccleſia Romana, quæ non ſolum in ſpiritualibus, ſed etiam favente Chriſto dilatatur in temporalibus, ut etiam reges transmarini hoc titulo affectent inſigniri. Viderint tamen illi, qui hac dignitate neglecta, plus diminutionem quam Romani orbis attendunt dilatationem. Moguntinus

tinus

[illegible], ut diximus, glorioſe expleto hoc negotio, ipſum regem Armeniæ & Principem Antiochiæ, ad ſe reconciliandum, reformavit, quorum diſſenſione non modicum Eccleſia Dei in partibus illis turbata fuerat.

Hæc ita tunc geſta. Num & poſt reperta per occaſionem, aut alia aliò jam edita ſint indicia, ignoro. Nec fortaſſis refert, ſcire illa aut ignorare.

CAPVT. XIIX.

Poloniam ab Ottonis Magni ævo ad Friderici II tempora, pene ſemper, & ſubjectam, & tributariam fuiſſe Imperio Germanico.

GEntem Polonorum, quorum erga Imperium diuturnam ſatis reverentiam nunc dicturi ſumus, jam illo ſuo nomine cognitam, videor mihi obſervare primo omnium apud Jornandem l. de reb. Geticis c. 4. Ubi ille ſcribit, Gothos trajecto Viſtula amne ex Germania in Scythiæ terram perveniſſe, *quæ lingua eorum Oium vocabantur*, & illico ad gentem SPALORVM profectos, conſerto præ-

lio victoriam adeptos, ad extremam Scythiæ partem quæ Pontico mari vicina eſt, properaſſe. Habitaverant ſcil. hactenus Gothi litora maris Balthici, inter Oderam fere & Viſtulam. Circa Thorunium igitur præter propter trajecto Viſtula pervenere in Maſoviam: quæ omnis terra frequentia admodum nomina in Ow aut Ow terminantia habet. Inde Poli aut Spali Gothis occurrerunt. Prout hodieq; ex parte occurrunt. Quibus emenſis ad Ponticum mare jam facillime deſcenditur.

CÆTERVM huic conjecturæ meæ pro ſe quiſque addat ſive demat fidem. Inſtituti noſtri eſt, duntaxat videre, quid in gentem illam juris Imperium aut habuerit olim aut habeat hodieque. Qua in re multum profecto intererit noſtra an Polonica monumenta ſequamur: uſq; adeo a ſe invicem diſſident. Noſtris tamen, iis præſertim quæ rei geſtæ ævo ſunt ſcripta, ab hominibus piis & fide alias haud ſuſpectis, niſi vehementer fallor, præ polonicis fidendum potius. Vtpote quum Polonica omnia recentia admodum ſint, ceu Poloni ipſi fatentur, & excuſſo jam Germaniæ obſe-

quio

quào ſcripta, cum puderet vel memoriam priſtini ſtatus ſupereſſe: noſtra ex adverſo, præterquam quod antiquitate veneranda ſunt, aliorum quoque teſtimoniis corroborentur.

Prima cum Polonis bella Ottonis Magni Cæſaris auſpiciis memorantur geſta. Quo tempore ſola Sileſia Polonia major minorque & Maſovia fortaſſis rempublicam gentis conſtituerunt, præerat certe rector Miſico. Dithmarus, quem Merſburgenſem conſtat Epiſcopum nobili genere natum & inſigni probitate fuiſſe Henrico II Cæſare, ita loquitur l. 2. pag. 28: *Gero orientalium Marchio, Luſitzi & Selpuli, MISICONEM quoq; cum ſibi ſubjectis IMPERIALI SUBDIDIT DITIONI.* Miſiconem hunc Micezlaüi nomine etiam Polonorum annales celebrant, reliqua pene omnia cum noſtris conſentientes, niſi quod hanc gentis ſuæ ſubjectionem diſſimulent. At tributarium illum fuiſſe, diſerte idem prodit Dithmarus pag. 22: *Vdo Marchio Miſiconem IMPERATORI FIDELEM tributumq; uſq; Vurta fluvium ſolventem, exercitu petens*

lio victoriam adeptos, ad extremam Scythiæ partem quæ Pontico mari vicina eſt, properaſſe. Habitaverant ſcil. hactenus Gothi litora maris Balthici, inter Oderam fere & Viſtulam. Circa Thorunium igitur præter propter trajecto Viſtula pervenere in Maſoviam: quæ omnis terra frequentia admodum nomina in Oju aut Ou terminantia habet. Inde Poli aut Spali Gothis occurrerunt. Prout hodieq; ex parte occurrunt. Quibus emenſis ad Ponticum mare jam facilius deſcenditur.

CÆTERVM huic conjecturæ meæ pro ſe quiſque addat ſive demat fidem. Inſtituti noſtri eſt, duntaxat videre, quid in gentem illam juris Imperium aut habuerit olim aut habeat hodieque. Qua in re multum profecto intererit noſtra an Polonica monumenta ſequaris: uſq; adeo à ſe invicem diſſident. Noſtris tamen, iis præſertim quæ rei geſtæ ævo ſunt ſcripta, ab hominibus piis & fidei aliàs haud ſuſpectæ, niſi vehementer fallor, præ polonicis fidendum potius. Vtpote quum Polonica omnia recentia admodum ſint, uti Poloni ipſi fatentur, & excuſſo jam Germaniæ obſe-

quio

quæ ſcripta, cum puderet vel memoriam priſtini ſtatus ſupereſſe; noſtra ex adverſo, prætérquam quod antiquitate veneranda ſunt, aliorum quoque teſtimoniis corroborentur.

Plura cum Polonis bella Ottonis Magni Cæſaris auſpiciis memorantur geſta. Quo tempore ſola Sileſia Polonia major minorque & Maſovia fortaſſis rempublicam gentis conſtituerunt, præerat certe rector Miſico. Dithmarus, quem Merſburgenſem conſtat Epiſcopum nobili genere natum & inſigni probitate fuiſſe Henrico II Cæſare, ita loquitur l. 2. pag. 28: *Gero orientalium Marchio, Luſitzi & Selpuli, MISICONEM quoq, cum ſibi ſubjectis IMPERIALI SUBDIDIT DITIONI.* Miſiconem hunc Miceſlai nomine etiam Polonorum annales celebrant, reliqua pene omnia cum noſtris conſentientes, niſi quod hanc gentis ſuæ ſubjectionem diſſimulent. At tributarium illum fuiſſe, diſerte idem prodit Dithmarus pag. 22: *Vdo Marchio Miſiconem IMPERATORI FIDELEM, tributumq; uſq; in Vurta fluvium ſolventem, exercitu petiit*

lio victoriam adeptos, ad extremam Scythiæ partem quæ Pontico mari vicina eſt, properaſſe. Habitaverant ſcil. haſtenus Gothi littora maris Balthici, inter Oderam fere & Viſtulam. Circa Thorunium igitur præter propter trajecto Viſtula pervenere in Maſoviam: quæ omnis terra frequentia admodum nomina in Ow aut On terminantia habet. Inde Poli aut Spali Gothis occurrerunt. Prout hodieq; ex parte occurrunt. Quibus emenſis ad Ponticum mare jam facilius deſcenditur.

CÆTERVM huic conjecturæ meæ pro ſe quiſque addat ſive demat fidem. Inſtituti noſtri eſt, duntaxat videre, quid in gentem illam juris Imperium aut habuerit olim aut habeat hodieque. Qua in re multum profecto intererit noſtra an Polonica monumenta ſequamur: uſq; adeo a ſe invicem diſſident. Noſtris tamen, iis præſertim quæ rei geſtæ ævo ſunt ſcripta, ab hominibus piis & fidei alias haud ſuſpectis, niſi vehementer fallor, præ Polonicis fidendum potius. Vtpote quum Polonica omnia recentia admodum ſint, ceu Poloni ipſi fatentur, & excuſſo jam Germaniæ obſe-

quio

[illegible] ſcripta, cum puderet vel memoriam priſtini ſtatus ſupercilio: noſtra ex adverſo, prætereaquam quod antiquitate veneranda ſunt, aliorum quoque teſtimoniis corroborentur.

Prima cum Polonis bella Ottonis Magni Cæſaris auſpiciis memorantur geſta. Quo tempore ſola Sileſia Polonia major minorque & Maſovia fortaſſis rempublicam gentis conſtituerunt, præerat certe rector Miſico. Dithmarus, quem Merſburgenſem conſtat Epiſcopum nobili genere natum & inſigni probitate fuiſſe Henrico II Cæſare, ita loquitur l. 2. pag. 28: *Gero orientalium Marchio, Luſitzi & Selpuli, MISICONEM quoq; cum ſibi ſubjectis IMPERIALI SUBDIDIT DITIONI.* Miſiconem hunc Mieczislai nomine etiam Polonorum annales celebrant, reliqua pene omnia cum noſtris conſentientes, niſi quod hanc gentis ſuæ ſubjectionem diſſimulent. At tributarium illum fuiſſe, diſerte idem prodit Dithmarus pag. [illegible]: *Vdo Marchio Miſiconem IMPERATORI FIDELEM, tributumq; uſq; Vurta fluvium ſolventem, exercitu peramplo*

 collecto.

lio victoriam adeptos, ad extremam Scythiæ partem quæ Pontico mari vicina eſt, properaſſe. Habitaverant ſcil. hactenus Gothi littora maris Balthici, inter Oderam fere & Viſtulam. Circa Thorunium igitur præter propter trajecto Viſtula pervenere in Maſoviam: quæ omnis terra frequentia admodum nomina in Ow aut Ou terminantia habet. Inde Poli aut Spali Gothis occurrerunt. Prout hodieq; ex parte occurrunt. Quibus emenſis ad Ponticum mare jam facilius deſcenditur.

CÆTERVM huic conjecturæ meæ pro ſe quiſque addat ſive demat fidem. Inſtituti noſtri eſt, duntaxat videre, quid in gentem illam juris Imperium aut habuerit olim aut habeat hodieque. Qua in re multum profecto intererit noſtra an Polonica monumenta ſequaris: uſq; adeo a ſe invicem diſſident. Noſtra tamen, iis præſertim quæ rei geſtæ ævo ſunt ſcripta, ab hominibus piis & fidei alias haud ſuſpectæ, niſi vehementer fallor, præ polonicis fidendum potius. Vtpote quum Polonica omnia recentia admodum ſint, ceu Poloni ipſi fatentur, & excuſſo jam Germaniæ obſe-

quio

quo ſcripta, cum puderet vel memoriam priſtini ſtatus ſupercilio: noſtra ex adverſo, præterquam quod antiquitate veneranda ſunt, aliorum quoque teſtimoniis corroborentur.

Prima cum Polonis bella Ottonis Magni Cæſaris auſpiciis memorantur geſta. Quo tempore ſola Sileſia Polonia major minorque & Maſovia fortaſſis rempublicam gentis conſtituerunt: præerat certe rector Miſico. Dithmarus, quem Merſeburgenſem conſtat Epiſcopum nobili genere natum & inſigni probitate fuiſſe Henrico II Cæſare, ita loquitur l. 2. pag. 28: *Gero orientalium Marchio, Luſitzi & Selpuli, MISICONEM quoque cum ſibi ſubjectis IMPERIALI SUBDIDIT DITIONI.* Miſiconem hunc Miecislaum nomine etiam Polonorum annales celebrant, reliqua pene omnia cum noſtris conſentientes, niſi quod hanc gentis ſuæ ſubjectionem diſſimulent. At tributarium illum fuiſſe, diſerte idem prodit Dithmarus pag. 22: *Vdo Marchio Miſiconem IMPERATORI FIDELEM, tributumque uſque Vuartam fluvium ſolventem, exercitu petivit*

tutus pro coronando rege ejusdem terræ, ad quod tamen negotium Cancellarius deputatus fuerat, qui, ut dictum eſt, in Cypro ſimilia perpetraverat. Sed cum eſſet apud Baruth, viſum eſt Principibus, ut remanente Cancellario Moguntinus vicem ejus ſuppleret, & ipſum Regem diademate impoſito ad titulum Romani Imperii coronaret. Ipſe enim Rex omnimodis hoc affectans, audita fama virtutis populi Dei, & quia Dominus ad ipſorum introitum omnes inimicos eorum terruiſſet, & quia glorioſè multa loca munita obtinuiſſent, miſſis nunciis honoratis cum muneribus non paucis, ipſos Principes devote ſalutavit, & quanto deſiderio ipſorum adventum expectaverit, per ſcripta ſimul & verba ampliſſima intimavit: paratiſſimum ſe dicens Romano ſubdi Imperio, ſi coronam diu deſideratam ab ipſius mereretur ſuſcipere nuncio. Glorietur Eccleſia Romana, quæ non ſolum in ſpiritualibus, ſed etiam favente Chriſto dilatatur in temporalibus, ut etiam reges transmarini hoc titulo affectent inſigniri. Viderint tamen illi, qui hac dignitate neglecta, plus diminutionem quam Romani orbis attendunt dilatationem. Mogun-

tinus

tiam [illegible], ut dicuntur, glorioſe expleto hoc negotio, ipſum [illegible] & Principem Anſon[illegible] pacis concordiam reformavit, quorum diſſenſione non modicum Eccleſia Dei in partibus illis turbata fuerat.

Hæc ita tunc geſta. Num de poſt repente per occaſionem, aut alia obſequii edita ſint indicia, ignoro. Nec fortaſſis refert, ſcire illa aut ignorare.

CAPUT. XIIX.

Polonicam ab Ottonis Magni ævo ad Friderici II tempora penè ſemper, & ſubjectam & tributariam fuiſſe Imperio Germanico.

GEntem Polonorum, quorum erga Imperium diuturnam ſatis reverentiam nunc dicturi ſumus, jam illo ſuo nomine cognitam, videor mihi obſervare primo omnium apud Jornandem l. de reb. Gothicis c. 4. Ubi ille ſcribit Gothos trajecto Viſtula amne ex Germania in Scythiæ terras perveniſſe *quæ lingua eorum Oyum vocabantur*, & illico ad gentem SPALORUM profectos, conſerto præ-

omnino ſcripta, cum puderet vel memoriam priſtini ſtatus ſupereſſe: noſtra ex adverſo, præterquam quod antiquitate veneranda ſunt, aliorum quoque teſtimoniis corroborentur.

Prima cum Polonis bella Ottonis Magni Cæſaris auſpiciis memorantur geſta. Quo tempore ſola Sileſia Polonia majori minorque & Maſovia fortaſſis rempublicam gentis conſtituerunt, præerat certe rector Miſico. Dithmarus, quem Merſburgenſem conſtat Epiſcopum nobili genere natum & inſigni probitate fuiſſe Henrico II. Cæſare, ita loquitur l. 2. pag. 28: *Gero orientalium Marchio, Luſizi & Selpuli, MISICONEM quoq; cum ſibi ſubjectis IMPERIALI SUBDIDIT DITIONI.* Miſiconem hunc Micezislai nomine etiam Polonorum annales celebrant, reliqua pene omnia cum noſtris conſentientes, niſi quod hanc gentis ſuæ ſubjectionem diſſimulent. At tributarium illum fuiſſe, diſerte idem prodit Dithmarus pag. 22: *Vdo Marchio Miſiconem IMPERATORI FIDELEM tributumq; uſq; Vurta fluvium ſolventem, exercitu petiit*

collecto. Hæc niſi fallor ita accipienda ſunt: tributariam tum fuiſſe omnem Miliconis regionem ad Wartam uſque à Bohemiæ & Luſatiæ finibus. Idem Dithmarus l. 4 teſtatur, Ottone II mortuo, cum Henricus Bavarus Imperium ambiret, advolaſſe inter alios & Miliconem. *Huc Miſeco, & Miſtui Obotritus, & Boliſlaus* Bohemus, *Duces cum ceteris ineffabilibus confluebant, auxilium ſibi deinceps ut REGI & DOMINO cum ſacramentis affirmantes.* Ipſomet rerum potiente Ottone III, huic ſeſe Miſico dedidit. Dithmarus lib. cit. pag. 36 *In diebus illis Miſeco ſemetipſum Regi dedit, & cum muneribus aliis camelum præſentavit, & duas expeditiones cum eo fecit.* Hoc eſt illud quod Lambertus notat ad annum 986. *Otto rex puer Miſchonem cum muneribus obviam ſuſcepit.* Quam reverenter idem Miſico ipſos Germanicos, Marchiones habuerit, liquet ex hiſce verbis ejusdem Dithmari l. 5. pag. 44: *Vivente egregio Udone Marchione, pater iſtius Boliſlai Miſeco, domum in qua eum eſſe ſciebat, intrare, vel eo aſſurgente nunquam præſumpſit ſedere.* Hic eſt ille,

quem

quem Witikindus amicum & fidelem Ottonis Magni Cæſaris laudat: defunctus *anno 992 regni tertii Ottonis octavo*, ut quidem diſerte refert Dithmarus l. 4 pag. 405 ubi multa alia de illo narrat. Polonorum annales mortem ejus referunt in 999 annum.

Non in alias leges initio quidem patri ſucceſſit haud dubie Boliſlaus; quem Poloni Chrobri cognominant. Cæſarum in Poloniam quod tum erat jus, loquitur, inſtitutus ab Ottone III (qui anno 1000 religionis ergo ſepulchrum S. Adalberti martyris miraculis clarum viſitaturus, in Poloniam ad Boliſlaum profectus erat) Archiepiſcopatus Gneſnenſis. *Fecit*, inquit Dithmarus l. 4 pag. [illegible] *ibi Archiepiſcopatum, committens eundem prædicti martyris fratri Radimo, eidemque ſubjiciens Reinbernum ſanctæ Colbergenſis Eccleſiæ Epiſcopum, Popponem Cracuenſem, Joannem Wratislaenſem* (lege Wratislaenſem) *Ungero Poſnanienſe excepto. Factoque ibi altari ſanctas in eo honorifice condidit reliquias.* Non habent hoc Polonici ſcriptores: ſine dubio tamen meretur fidem Dithmarus auctor pene coævus, atque & Si-

ronius ad annum 999 n. 12 Ditmari fidem ſequi non dubitavit. Poloni vulgo ſic ſatis conſtanter referunt ab Ottone Cæſare tunc corona donatum eſſe & in ordinem Regum cooptatum Bolislaum. Hinc jam ævo barbaro Gneſnæ Bolislai ſepulchro inter alia hoc inſcriptum eſt:

Ob famam bonam tibi contulit Otto coronam.

Argueret etiam hoc Cæſaream auctoritatem, ſi eſſet verum, & deberet Polonia beneficio huic Germanici Cæſaris gratias immortales. At vero nuſquam Dithmaro Bolislaus Regio nomine nuncupatur ſed Dux; & tamen perſecutus ille eſt Bolislai omnia ſic ſatis accurate, ad annum uſque 1018. Paulo poſt etiam audiemus Wipponem narrantem, à Bolislao aſſumptum Regium nomen defuncto demum jam Henrico III. Baronius ad annum uſq; 1018 ex hiſtoria Romualdi à Petro Damiano deſcripta præclare notat, Bolislaum à Romano Pontifice coronam ſibi petiiſſe, ſed fuiſſe impeditum ab Henrico Cæſare: recte hinc colligens, illum ab Ottone III Bolislaum regium titulum non obtinuiſſe. [illegible]

Hunga-

Hungarus in vita S. Stephani narrat, anno regni quarto Stephanum Romæ coronam adeptum, quæ Miſico Polono erat deſtinata. Incidit autem ille quartus annus in Chriſti milleſimum; adeoque ſi vera eſſet Carthuitii narratio, vel hinc appareret fabulæ illius de donato ab Ottone Regio titulo vanitas. Sed etiam illam fabuloſam eſſe, patet ex eo, quod Miſicam Polonum in tempora illa refert, qui dudum erat mortuus, regnum jam potiente per annos complures Boleſlao filio. Sed non eſt quare ejuſmodi teſtimonia in clara veritatis luce advocemus in medium.

NON poſſumus hoc loco non, levi ſaltim brachio, tangere & Baronium & Bzovium, quanquam hic ſcuticam pene meruerit. Baronius ad annum 999, cum narraſſet ex Dithmaro iter illud Polonicum, & Archiepiſcopatus Gneſnenſis ab Ottone inſtituti primordia, ſubjungit de ſuo n. 13. hæc verba: *Porro cum audis tot ſacra munia exhibita ab Imperatore, ſcias male ipſi ut auctori eſſe tributa, quæ Legatus a latere, cum eo miſſus Archidiaconus Cardinalis S.R.E. ſua auctoritate facienda curavit.*

Ac

At Legatum aliquem à latere Cæſarem in Poloniam uſque comitatum eſſe incertum eſt; & Epiſcopatus Archiepiſcopatusque, illo ævo à Regibus eſſe inſtitutos, tantum Papali confirmatione requiſita, docent uſque multæ ad nos uſque translatæ Cæſarum Regumque illius argumenti tabulæ. Bzovius ad eundem annum, licet epitomatorem ſe Baronii profiteatur, in majus ſigmenta auxit & corrupit. *Otto*, inquit n. 3, *præſente, adeoq; conſentiente Sedis Apoſtolicæ legato S. R. E. Archidiacono Cardinali, tum Regium diadema Boliſlao dedit, tum Archiepiſcopalem dignitatem Gneſnenſi Eccleſiæ conceſſam non irritavit. Namq; eo tempore Gneſnenſis Eccleſia metropolitana dignitate ornata non fuit.* Nova hæc ſunt unius Bzovii commenta. Adfuiſſe aliquem à latere legatum & circa Archiepiſcopen Gneſnenſem aliquid actum, à Baronio acceperat; de ſuo: datum Bolislao diadema ab Ottone, conſenſum Legati acceſſiſſe ad Regii diadematis collationem, item non irritam reddidiſſe Ottonem Archiepiſcopalem dignitatem. Hæc inquam ſunt merè Bzoviana. Illa vero, Eccleſiam Gneſnen-

Gneſnenſem fuiſſe tunc ornatam metropolitana dignitate, & dignitatem tamen illam jam anno 65 cæpiſſe, quod idem prodit, vel ut hic loquitur fuiſſe jam Eccleſiæ Gneſnenſi *commiſſam*, ſibi mutuo adverſantur & falſimoniæ ſeſe coarguunt. Si admittas tamen vel illud quod ait Bzovius, Ottonem dignitatem Archiepiſcopalem non removiſſe, argumento id fuerit Ottonianæ per Poloniam auctoritatis: quippe quum in beneficio numerandum fuerit, quod Otto dignitatem iſtam non loco moverit.

Stephanus Neugebaverus l.3. Hiſtor. Polonicæ cap. 53 de eodem negocio ſcribit: *Volens* Otto *tam ſplendido hoſpiti & amico parem referre gratiam, Regem eum appellat ſociumq; & amicum Romani Imperii, à tributo & omni juriſdictione Imperatorum immunem: ac diadema ſuum, Gaudentio Archiepiſcopo ſolemnes ceremonias peragente, ipſe imponit, eumq; honorem ſempiternum ipſi ac poſteris ejus in Poloniæ regnaturis eſſe jubet.* Etiam heic autem multa deprehendere eſt nunquam à quoquam antehac prodita. Ejusmodi ſunt: Ottonem

voluiſſe parem Bolislao referre gratiam : Bolislaum ſocium & amicum Imperii appellatum : Bolislaum immunem ab omni jurisdictione Imperatorum ponunciatum : diadema Ottonis Bolislao impoſitum. Immunem à tributis redditum Bolislaum Ottonis beneficio, haud negaverim. Multum ipſi indultum apparet ex Dithmaro, qui ubi dixiſſet, quam humili cultu Miſico Udonem Marchionem fuerit proſequutus, addit : *Dominus indulgeat Imperatori, quod tributarium faciens dominum, ad hoc uſq; elevavit, ut oblita ſui genitoris regula ſemper ſibi præpoſitus auderet in ſubjectione paulatim detrahere, viliſſimoq; pecuniæ tranſeuntis ineſcato hamo, in ſervitutis libertatisq; detrimentum, capere.* De Ottone enim Imperatore videtur loqui non de Henrico. Utut ſit, ſi immunis à tributo & omni Cæſarea jurisdictione factus eſt Bolislaus Ottonis beneficio, obnoxius ille fuerit ante neceſſum eſt. Adeoque ipſomet Neugebaujeri indicio intelligimus ſubjectum antehac fuiſſe Bolislaum Cæſari : quod tamen

ipſe cum Polonicis ſcriptoribus aliis unice ſtudet diſſimulare.

Henrico II Cæſare idem ille Bolislaus hoſtilia etiam auſus vicinam Germaniam & Bohemiam latroniis atque excurſionibus infectam ſepe habuit : ſubinde tamen domitus rediit ad officium. Quæ omnia quemadmodum geſta ſint ad annum quidem uſque 1018 nemo diligentius & majore fide perſequutus eſt, ac Dithmarus Epiſcopus ſanctimonia vitæ clarus, qui rebus iſtis frequenter ipſe interfuit. Legi cumprimis meretur liber ſextus, quo narrat expeditionem ſanctiſſimi Cæſaris adverſus Bolislaum, qua ille anno 1005. & Bohemia omni quam occupaverat pulſus, & Poſnaniam uſque fugatus, aliorum interceſſione gratiam Cæſaris denique impetravit, pace iterum conſtituta. Ibidem legas, cum denuo contra fidem datam rebellaret Bolislaus, & Cæſar rurſum in illum ducturus eſſet, metu coactum pacem rurſus petiiſſe Cæſarique reconciliatum. *Pentecoſtem*, ſcribit Dithmarus pag. 11 *nobiſcum*, i. e. Merſeburgi egit Rex Henricus. *In cujus vigilia*

Bolizlaus cum ſecuritate obſidum apud ſe relictorum, venit & optime ſuſcipitur. In die ſancto manibus applicatis MILES efficitur, & poſt ſacramenta Regi ad Eccleſiam ornato incedenti ARMIGER habetur. In ſecunda feria Regem magnis muneribus à ſe & contectali ſua oblatis placavit. Deindeq; Regia largitate his meliora ac multo majora, cum BENEFICIO diu deſiderato ſuſcipit, & obſides ſuos cum honore & lætitia remiſit. Ex quibus verbis liquet, Boliſlaum Henrico Regi ſacramento militari & feudali tunc obſtrictum. Hujus ſacramenti vi debuiſſe Boliſlaum comitari Cæſarem in Italiam euntem, liquet ex querela Dithmari, quam non multo poſt addit. *Ad ſupplementum hujus itineris Bolizlaus antea invitatus nil aſpiravit, & in bene promiſſis more ſolito mendax apparuit.*

Victoriæ illius de Bolislao reportatæ meminit ad annum 1004 Marianus Scotus: *Henricus Rex Italiam, Bohemiam & Bolislaum Ducem cum omni Slavorum gente ſubjugavit.* Totidem verbis uſus eſt Hermannas Contractus, quorum uterque non multo poſt floruit. Otto-

nem Friſingenſem, Albertum Stadenſem alioſque in teſtimonium vocare nunc nolo cum unus Dithmarus omni ſit exceptione major. Et tamen ea eſt impudentia Bzovius Polonus, ut Dithmarum dicat hæc ſomniaſſe. Ipſe ex adverſo affirmat, Bolislaum ſemper & ubique de Bohemis & Saxonibus trophæa retuliſſe; & mira mox narrat de omni Venedorum terra, uſque ad Albim & Salam fluvios & [illegible] cam Cherſoneſum, per Bolislaum i[illegible] redacta, Magdeburgo item & [illegible] urbibus incenſis. Verum hanc [illegible] ſolentiam egregie excepit Herwartus in Mantiſſa Lud. IV deſcenſi pag. 130. Et ſane non diſſimulat quidem etiam Dithmarus hoſtiles Boleslai excurſiones: plane alia vero tradit & de amplitudine & de eventu conatuum. Vt proinde ad annum uſque 1018 nihil tale contigerit, qualia Bzovius narrat poſt Cromerum aut Dlugoſſum (cujus hiſtoria *quod pleraque ſine reſpectu ſcripſerit, in lucem prodire haud permittitur*, teſte ipſo Simone Starovolſcio I. deſcript Pol.) civeſq; alios ſuos, homines nuperos. Nihil etiam tale in omnibus aliis Saxoniæ monu-

 men-

mentis reperias, quæ damna ab hoſte aliquo accepta ſumma cura referunt. Fabulæ itaque ſunt, non minus atque illæ de Lechi ampliſſimis victoriis, quæ itidem ſine ullo idoneo teſte contra fidem Francicorum annalium jactitantur.

Haud negaverim tamen, Henrico etiam vivo conatum tandem eſſe Bolislaum, excuſſa omni Imperii reverentia, Regium nomen coronamque Roma petere: quod jam tum ex vita Romualdi attulimus. Aſt Conrado demum Cæſare Regem ſe dixiſſe, diſerte teſtatur Wippo hiſce verbis: *Eodem anno quem ſupra notavimus* (i. e. anno primo Conradi qui eſt Chriſti 1025) *Bolislaus Sclavigena Dux Polonorum inſignia regalia & Regium nomen in injuriam Regis Chuonradi ſibi aptavit, cujus temeritatem cita mors exinanivit.* Pergit Wippo: *Filius autem ejus Miſico ſimiliter rebellis fratrem ſuum Ottonem, quoniam Regis partibus favebat, Ruhhiam* (Ruſſiam forte) *pepulit. Qualiter vero ejusdem Miſiconis protervitatem, & cujusdam Udalrici Ducis Boemiæ perfidiam, Rex Chuonradus poſtea compeſcu-*

erit, in loco ſuo dicam. Albertus Stadenſis ad annum 1027 de Miſicone hoc Boliſlai filio ita ſcribit: *Conradus Imperator Polonos & Regem eorum Miſingum cum virtute perdomuit, & auxiliatores eorum Bohemos cæteroſq; Sclavorum populos ſub tributum miſit.* Ita ille. Wippo autem Bohemicum Sclavicumque illud bellum in annum demum 1034, Polonicum in 3132 rejicit: cui potius ut ſcriptori συγχρόνῳ credendum, cum præſertim Albertus ille in obſervandis geſtarum rerum annis per ſit negligens. Sed de Polonico bello ita loquitur ipſemet Wippo: *Boliſlaus Dux Polonorum mortuus reliquit duos filios Miſiconem & Ottonem. Miſico dum fratrem ſuum Ottonem perſequeretur, expulerat eum in Ruſſiam. Dum ibi aliquantum tempus miſerabiliter viveret, capit rogare gratiam Imperatoris Cunradi, ut ipſo imperante & juvante reſtitueretur patria. Quod dum Imperator facere vellet, decrevit ut ipſe cum copiis ex una parte, ex altera frater Otto Miſiconem aggrederentur. Hunc impetum Miſico ferre non valens fugit in Boëmiam ad Vdalricum Ducem*

cem, cui tunc temporis Imperator iratus fuerat. Sed ille ut ſic placaret Imperatorem, voluit ſibi reddere Miſiconem. Quod factum ſceleratum renuit Cæſar, dicens, ſe nolle inimicum emere ab inimico. Otto reſtitutus patriæ & Dux factus à Cæſare, dum poſt aliquod tempus minus caute ageret, à quodam familiari ſuo clam interfectus eſt. Tum Miſico omnibus modis quærebat gratiam Imperatricis Giſalæ & reliquorum Principum, ut mereretur redire adgratiam Imperatoris. Cæſar miſericordia motus dedit ſibi veniam, & diviſa provincia Polonorum in tres partes, Miſiconem fecit Tetrarcham: reliquas duas duobus aliis commendavit. Sic imminuta poteſtate minor facta eſt temeritas. Defuncto Miſicone Caſimirus filius ejus FIDELITER SERVIEBAT uſq; huc Imperatoribus noſtris.

Hactenus Wippo. Eandem plane rem ita narrat Otto Friſingenſis l. 9 chronici c. 28. *In primordio regni ejus* (ſcil. Conradi II) *Boleſlaus Polonorum Dux, qui ab anteceſſore ſuo Henrico pariter ſubjectus fuerat, ab Regno* (Teutonico) *dividi, Rexq; per ſe vocari moli-*

tur-

tur. Qui non multo poſt moriens, Miſiconem filium ſuum ſucceſſorem reliquit. Is dum patrem imitari cogitaret, inſuperq́; fratrem ſuum Ottonem expuliſſet, Rex Conradus tam profugum in patriam reducturus, quam de contumace Miſicone regni Germanici injuriam vindicaturus, in Poloniam procinctum movet. Miſico regis impetum ferre non valens, fractu quibusdam REGNI INSIGNIBUS ad Ulricum Bohemenſium Ducem, qui & ipſe tum temporis hoſtis regni erat, fugit. Paulo poſt: *Otto vero libere Ducatu potitus, diadema quod pater ejus ad ignominiam regni Germanici illicite fecerat Regi Conrado miſit, ſeque per omnia ditioni ejus ſubjecit. Ipſe vero Otto non multo poſt fraude armigeri ſui vita privatus eſt. At Miſico ab rege exul factus, ad ipſum ſupplex venit, interventuq́; reginæ, diviſa in tres partes provincia, tertiam partem ipſe obtinuit. Exin provincia illa Poloniæ Regibus noſtris ſub tributo ſervire cognoſcitur.* Hæc omnia Otto: deſumpta fortaſſis ex hiſtoria vitæ Conradi, ab Hermanno Contracto conſcripta, quam alibi Otto laudat.

Nihil horum habent Polonici annales, ſi excipias Bolislai & Miſeconis nomina, hujusque infeliciorem ſtatum: Sed non eſt quod eos moremur. Ipſi tamen etiam narrant, Ducatum Maſoviæ per hæc tempora cæpiſſe, primo Duce Maslao expocillatore Miecizlai ſive Miſeconis, & Regiam coronam in Germaniam delatam per Rixam Miſeconis viduam. Quæ omnia quemadmodum ſint geſta, rectius ex noſtris diſcimus. Cæpit ſcilicet Ducatus Maſoviæ ex inſtituto Cæſaris Conradi; eſtque ille unus illorum trium in quos diviſa tum fuit vetus Poloniæ provincia, longa ſeculorum ſerie exinde à Poloniæ κατ' ἐξοχὴν ſic dictæ republica ſeparatus. De ſubjectione & tributo quod ea tempeſtate pendit Polonia Imperio, exſtat memoria in Ungarorum etiam hiſtoriis apud Bonfinium l. 2 decad. 2. *Henricus tertius*, inquit ille, *graviter indignatus, quod Poloniam injuſſu ſuo devaſtarit, Udalrico Bohemo filioque bellum indixit. Quia Romano Imperio Ducatus ille ſubjectus erat, quotannisq; boves centum & viginti, item argenti puſtulati quinquaginta pondo pen-*

dere

dere cogebatur. Sermo autem Bonfinio eſt de bello quod Bohemo intulit Henricus tertius Anno 1041. Quo anno Caſimirum ſexcentorum equitum præſidio ab Henrico munitum, ſimulque facta ſpe Bohemum in officium redigendi & ab illius injuria Poloniam vindicandi, rempublicam monaſterio relicto aggreſſum iterum, ipſimet Poloni referunt. Ut proinde accedente hoc Ungarorum teſtimonio, de ſubjectione & tributo Poloniæ minus fas ſit amplius dubitare.

Is rerum ſtatus manſit ad annum usque 1077. Nam Caſimirum quidem ſervaſſe fidem Henrico etiam III Cæſari jam audivimus affirmantem Wipponem. De eodem Contractus loquitur ad annum 1051: *Imperator contra Gazmarum Ducem Polonorum rebellionem molientem expeditionem parat, gravique infirmitate detentus pacem PACTVMQUE eum petentem ſuſcipiens diſceſſit.* Huic autem anno demum 1059 ſucceſſit filius Bolislaus, quem ſui Audacem cognominant. Ad annum 1071 Lambertus Schafnaburgenſis, qui tunc temporis floruit, de hoc Polono ejusque ad-

verſario Bohemo hæc notavit : *Inter Ducem Polonorum & Ducem Bohemorum infeſtiſſima diſſenſio erat. Propter quod eos Rex Henricus quartus in civitatem Miſinæ autumnali tempore evocatos, durius corripuit, & ut deinceps ſuis ſinguli terminis contenti eſſent, nec ſe viciſſim temerariis incurſionibus laceſſerent, ſub obtentu Regiæ Majeſtatis præcepit; alioquin ſe hoſtem & vindicem experturus foret, qui prior alteri arma tuliſſet.* Subjectum itaque fuiſſe tunc Polonum non minus atque Bohemum, clariſſimum eſt. Anno 1075 non niſi Ducis titulo fuiſſe inſignem adhuc Bolislaum, docet epiſtola Gregorii VII Papæ, quæ eſt libri tertii ſeptuageſima tertia. Hactenus itaque per Poloniam integra ſuperfuerunt Imperii Germanici jura.

Biennio demum pòſt Audax ille Bolislaus altiora ſpirare cœpit. Ea de re cumprimis notatu digna ſunt Lamberti Schaffnaburgenſis, ſcriptoris ſane ſupra ſeculi captum prudentis, verba. *Anno 1077 Dux*, inquit, *Polonorum qui permultos jam annos Regibus Teutonicis tributarius fuerat, cujusq; regnum jam olim*

Teu-

Teutonicorum virtute ſubactum, atque in provinciam redactum fuerat, repente in ſuperbiam elatus, propterea quod Principes Teutonicos cerneret domeſticis ſeditionibus occupatos, nequaquam ad inferenda cæteris gentibus arma vacare, regiam dignitatem regiumque nomen ſibi uſurpavit, diadema impoſuit, atque ipſo die Natalis Domini à 15 Epiſcopis in regem eſt conſecratus. Quæ brevi poſt comperta Principes Teutonicos quibus reipubl. dignitas curæ fuit, graviter affecere; ſibiq; invicem ſuccenſebant, quod dum inteſtinis in ſe atq; ſua viſcera odiis ſævirent & digladiarentur, potentiam opesq; barbarorum in tantum aluiſſent, ut jam tertiò Dux Bohemicus Regnum Teutonicum ferro & igne populabundus peragraſſet, & nunc Dux Polonorum in ignominiam Regni Teutonici contra leges & jura majorum regium nomen regiumque diadema affectaſſet. Mirari ſe ſatis non poſſe, ſcribit Cromerus, hæc ita à Lamberto memoriæ eſſe prodita. *Atqui*, inquit, *plus ſeptuaginta annis ante hoc tempus Poloniam regem cum habuiſſet, & quidem Ottonis Ruffi Germani Imperatoris beneficio, per hoc tempus*

habere deſiit? Jam vero quindecim epiſcopos Poloniam non modo tunc ſed unquam omnino habuiſſe, ipſa rei evidentia falſum eſſe convincitur. Verum fabuloſa eſſe illa ab Ottone III usque repetita tituli Regii Polonici exordia, jam probavimus. Et cum in exprimendo Epiſcoporum numero zifris quas appellant fuerit uſus Lamberti codex, facile error ſurrepere potuit citra Lamberti culpam.

Hanc Boliſlai autem furtim raptam dignitatem Regiam brevi interiiſſe, ipſimet Poloni commemorant. Cum ſceleribus, libidinibus, crudelitate, tandem & cæde immani Stanislai Cracovienſis Epiſcopi, omnium ſibi odium conciliaſſet, ferunt ipſi, regno pulſum Anno 1039 in Ungariam aufugiſſe, ibique furore correptum mortem ſibi ipſi conciviſſe; fratre Uladislao Hermanno jam tum usque à Boliſlai fuga rerum potiente, & à regio nomine cum illo tum omnibus ad Præmiſlaum abſtinentibus. Tradunt verò ſimul, à Gregorio ſeptimo Papa toti Poloniæ, ob cædem Stanislai, ſacris interdictum, Boliſlao regnum abrogatum, & edictum pariter,

ne

ne quem Epiſcopi Regem injuſſu ſuo ungerent & coronarent. Nec ego negaverim, Gregorii illius facta intuens alia, tale quid contigiſſe: dubito tamen, propterea quod nec in antiquis ævi illius monumentis hiſtoricis nec in Gregorii epiſtolis veſtigium ejus reperiatur. Religione illâ ductos Polonos Regium nomen haud uſurpaſſe, veroſimile non eſt: utpote quum Uladislaus ille ſtatim initio regiminis relaxationem interdicti impetraverit à Papa; & tamen Rex audire noluerit. Cauſſa verior eſt, quod & Uladislaus ille & ſucceſſores ejus ad Præmislaum usque reverenter coluerint Imperii vim, & injuſſu Cæſarum haud fuerint auſi nomen illud oſtentare. Et verò Uladislaus ille duxit in uxorem Sophiam Henrici IV Cæſaris ſororem viduam Stephani Hungarici, eoque in gratia illius fuit. In ejus filium Bolislaum tertium movit tamen Henricus V Anno 1109. Abbas Stadenſis de bello iſthoc ita ſcribit: *Henricus Rex Poloniam cum exercitu ingreditur, eaq; vaſtata revertitur.* Urſpergenſis in hunc modum: *Poſthac ad Polonicam gentem longinquam movit exercitum, mul-*

multoq; ibi diutino deſudans labore, diu negatum à terra illa tributi exegit debitum. Cromerus aliique illum ſecuti Poloni latius bellum hoc deſcribunt, haud auſi negare exactum ab Henrico tributum; at æquis conditionibus pacem ajunt compoſitam, cum ſequente anno Bolislaus ad Cæſarem Bambergam proficiſceretur. Sed per illas novas etiam pacis leges non remisſum eſſe tributum, imò bona illud fide à Bolislao expenſum uſque ad annum ſeculi illius viceſimum ſecundum, haud difficile collectu eſt ex iis, quæ de Lothario Cæſare narrat Otto Friſingenſis l. 7 Chronici ſui cap. 19, de reditu Lotharii ex Italia, qui contigit anno 1134, verba faciens. *Inde*, inquit *in Saxoniam divertens Polonorum Ducem cum multis muneribus obviam habuit; quem tamen non ante dignatus eſt ſuo conſpectui præſentari, quàm tributum duodecim annorum, hoc eſt, quingentas libras ad ſingulos annos perſolveret, & de Pomeranis & Rugis* (quos ſc. ille occupaverat) *homagium ſibi faceret, ſubjectionemq; perpetuam ſacramento ſibi firmaret.*

Conrado Tertio Cæſare quid acciderit circa Polonos

ol nos in noſtris monumentis haud clare legas. At poloni fatentur illum anno circiter 10 ab Valdislao, uno Poloniæ Ducum, permotum, Bolislao Criſpo qui fratrem expulerat, bellum minitatum; deſiiſſe tamen, excuſatione Bolislai in caſtris cum ampliſſimis muneribus accepta. Quod argumentum eſt nondum exutæ tunc reverentiæ Imperio debitæ. Imo & tributum non fuiſſe tunc negatum, indicat utique Otto Friſingenſis in Chronici ſui l. 6 c. 28 ſcribens, Poloniam Regibus noſtris ſub tributo ſervire; velut jam audivimus. Eſt autem Chronicon illud conſcriptum anno 1146 ut ipſe teſtatur l. 7. c. 36. Videtur tamen ſenſim Bolislaus ille Criſpus ad libertatem aſpiraſſe, eoque imperata juſto minus eum feciſſe: quantum colligere eſt ex ijs quæ de cauſis belli Polonici a Friderico Cæſare anno 1157 geſti differit Radevicus l. 1 c. 2. Vbi poſt multa ſub finem capitis ita loquitur. *Acceſſit ad hæc, quod vel debitum fidelitatis ſacramentum offerre, vel ſolitum ſingulis annis tributum quingentarum marcarum publico ærario inferre jam deſuere-*

ſueverant. Talibusq; indiciis aperte ſe ab Imperio deſciviſſe, & non clanculariam ſed evidentem rebellionem moliri proteſtabantur. Guntherus l. 6. ſcribit:

Nec jurare fidem, nec priſco more tributa
Annua, quingentas curabant pendere marcas.

Hiſtoriam belli perſequitur Radevicus cap. 2. & illum ſecutus Guntherus: ſed non eſt hujus loci illam referre. De illius autem belli eventu quæ idem Radevicus diſſerit c. 4. & 5 digna ſunt quæ huc afferantur. *Boleslaus*, inquit, *Dux rebus ſuis ultimum fatum cernens imminere, cum totam terram populumq; ſuum periclitari & prope eſſe ad interitum cerneret, Barones & Principes noſtros tum per nuncios, tum in propria perſona conveniens, multis precibus, multis lachrymis, multis quoq; promiſſionibus, ut ſub JVGVM ROMANÆ DITIONIS, & in gratiam Principis recipi mereretur, poſtulavit. Salutare ſecutus conſilium, ante intolerabilem calamitatem rebellionis mutare ſententiam: debere autem dedignari dominos humiliores, non eum cujus in poteſtate ſit Romanum Imperium. Imperator jamdudum*

edoctus

edoctus hanc nobilitatem, Parcere proſtratis & debellare ſuperbos, præmaturam, ſubitam, & à Deo datam nolens cruentare victoriam, Ducem ad deditionem recipiendum decrevit. Itaq; in prædicto territorio Epiſcopatus Posnanienſis circa partes Crisgauvæ, præfatus Dux pedibus Imperatoris provolutus, interventu Principum hoc tenore in gratiam receptus eſt. Primo juravit pro ſe & pro omnibus Polonis quod frater ſuus exul ad ignominiam Romani Imperii non fuerit expulſus. Deinde pollicitus eſt dare duo millia marcarum Imperatori & Principibus mille Imperatrici 20 marcas auri, Curiæ 200 marcas argenti, ob eam negligentiam quod ad Curiam non venerat, nec de terra DEBITAM FECERAT FIDELITATEM. Juravit quoq; Italicam expeditionem. Deinde juraverunt in proxima Nativitate Domini ad Curiam Magdeburgi celebrandam venire deberet, juxta judicium & ſententiam Bohemorum & Polonorum ſuper querimonia fratris ſui expulſi plenarie reſponſurus. Sicq; jurata Principi FIDELITATE, ſicut mos eſt & de ſupradictis omnibus fideliter adimplendis acceptis obſidibus, Gazimiro videlicet

fratre Ducis & aliis nobilibus, glorioſam adeptus victoriam, feliciter Deo duce Auguſtus revertitur. Ipſe tamen Dux dolis plenus & acerbam dominationis cupidinem mente ferens, jam ſuis promiſſionibus moliebatur inſidias. Nam nec ad Curiam venit, nec ſufficientes pro ſe procuratores miſit, Italicam quoq; expeditionem violato ſacramento mentitus eſt. Hæc omnia Radevicus. Ex quibus quænam fuerint jura Germaniæ iſta quidem ætate in Polonos, pulcherrime eſt perſpicere.

Fatetur Cromerus, tributum poſtulaſſe Fridericum & negatum à Bolislao; addit vero inepte, tributum fortè Pollicitum fuiſſe exulem Vladislaum, qui per Cæſarem volebat reſtitui. Adeo inviſum homini eſt, tributum ex more & lege Imperio pendere Poloniam ſolitam. Non memorant Annales noſtri Bolislaum plene ad officium rediiſſe. Ego tamen non dubito : quum videant à Friderico Cæſare omni ſecuto tempore nihil in Poloniam tentatum eſſe; quem tamen injuriarum impatientiſſimum, ſtudioſiſſimumque jurium Imperii, ſimul vero & à viribus inſtructiſſi-

mum,

tutum fuiſſe, ſatis conſtat. Sed & tradunt Poloni, pacem tandem hiſce legibus conſtitutam: ut Vladiſlaus exul ad Sileſiæ modò dominatum reſtituatur, cæteris ſe abſtineant: & ſit Boliſlaus una cum fratribus trecentos haſtatos equites Friderico Imperatori in auxilium ad Mediolanenſe ſive Langobardicum bellum mittat. Et quo firmior pax eſſet, Adeleidam Imperatoris ſororis filiam à Mecizlao ductam: Cæſarem autem in bello Italico adjutum fuiſſe Polonorum auxiliis. Quæ ſi vera ſunt, nova utique conventio quædam facta, & Bolislaus in gratiam receptus eſt. Iidem Poloni memorant, anno 1163 inſtante apud Boliſlaum Friderico Imperatore, cum is ab Italica expeditione, capto Medolano revertiſſet, Vladiſlai jam defuncti filios ab exilio revocatos, Sileſiam omnem quæ continentibus ſylvis à reliqua Polonia dirimitur, uſque ad Bohemorum Miſnenſiumque fines in ditionem ſuam accepiſſe, & hac adeo origine Sileſiæ Duces cœpiſſe. Id quod magnum iterum eſt argumentum, ſalvæ in Polonos Cæſareæ auctoritatis. Per eadem tempora conſueto more

ſoluta etiam tributa eſſe, ſignificat Helmoldus, quem circa annum 1170 ſua ſcripſiſſe, ex ultimis duobus capitibus l. 2 ſatis perſpicuum eſt. Is enim de Polonia ita loquitur cap. 1. l. 1. *Polonia magna Slavorum provincia, cujus terminum in Ruzia regnum dicunt connecti & dividitur in octo Epiſcopatus Quondam habuit Regem, nunc autem DUCIBUS* (diviſa ſcilicet in partes) *gubernatur. SERVIT & ipſa, ſicut Boëmia, SUB TRIBUTO Imperatoriæ Majeſtati.* Totidem pene verbis hoc habet Auctor chr. Slavor. Lindenbrogianus cap. 2. Feruntur tamen Friderici I Cæſaris tabulæ Reginoburgi anno 1159 conſcriptæ de Regia Bohemo collata dignitate, in quibus tributum, quod hactenus ex Polonia Fiſcus Cæſaris acceperat, Bohemiæ Regibus tribuitur. Germanice verſas exhibet illas Goldaſtus parte 2. Reichsſatzungen pag. 13.

Ne cum Friderico quidem exſtinctam Imperii auctoritatem, argumento mihi eſt, quod Poloni non ſecus atq; Bohemi Ottone IV Cæſare anno 1209 ad Comitia Imperii vocati venerint. Luculente id teſtatur Arnoldus Lybecenſis

ſis ſcriptor σύγχρονος & forte αὐτόπτης l. 7. cap. 18. *Sequente anno* (is erat ille quem diximus) *indicta eſt curia in Aldenburg. Illuc convenerunt Myſnenſes & Cisnenſes, POLONI quoque, Boiemi, & Ungari: ibique multis negotiis determinatis & pace jurata, quæ in omnibus curiis firmata eſt, Dominus Rex faciem ſuam convertit in Brunſvvich.* Ipſe Cæſar Fridericus in iis tabulis, quibus Regnum Bohemiæ anno 1212 plurimùm ornavit, ita verbis conſtituit: *De noſtræ liberalitatis munificentia ſtatuimus: quod illuſtris Rex Bohemiæ prædictus vel heredes ſui ad nullam curiam noſtram venire teneantur, niſi quam nos apud Bamberg vel Nurnberc celebrandam indixerimus, vel ſi apud Merſeburc curiam celebrare decreverimus, ipſi ſic venire teneantur. Quod ſi DUX POLONIÆ VOCATUS acceſſerit, ipſi* (Reges ſcil. Bohemiæ) *ſibi ducatum præſtare debeant, ſicut anteceſſores ſui quondam Bohemiæ Reges facere conſueverunt, ſic tamen ut ſpacium ſex hebdomadarum veniendi ad prædictas eis ante præfigatur.*

Salum itaque comis reverentia Imperii ſuper-

ſuperſuit in Polonia uſque ad infelicia illa tempora quando cum Friderico II Cæſare priſca Cæſarum auctoritas & Germanici Imperii decus concidit. Et vero poſtea demum auſa eſt Polonia Præmislao auctore Regiam ſibi dignitatem vindicare. Ut proinde jure affirmaveris, Poloniam ab Ottonis Magni ævo uſque ad Fridericum illum ſecundum, tantùm non ſemper & ſubjectam fuiſſe & tributariam Imperio Germanico. Nec enim illam obſequii originem ab Henrico demum III repetendam eſſe, quod facere videtur Otto Friſingenſis, ſatis oſtendimus.

PRIVS hinc quàm abeamus, adferemus Radevici verba ex l. 1 c. 1 de limitibus Poloniæ, qui tum fuerunt. *Eſt*, inquit, *Polonia quam habiti modo Slavi inhabitant, ſicut placet his qui ſitus terrarum deſcriptionibus notant, in finibus ſuperioris Germaniæ, habens ab occidente Oderam fluvium, ab oriente Viſtulam, à ſeptemtrione Ruthenos & mare Scythicum, à meridie ſylvas Bohemorum.* Unde liquet, Pomeranos aliquos ut & Novæ Marchiæ partem Poloniæ tum accenſita. Mare enim Scythicum eſt illud quod

quodhodie Orientale aut Balthicum audit. Rutheni ſi Ruſſi ſunt haud apparet qui illi à ſeptemtrione Polonos clauſerint. Sed videtur Radevico non ſatis nota terræ illius omnis ratio; quin ipſe id indicat: eoque non etiam eſt, cur illi ut & illum ſecuto Gunthero, hac in re tutò credamus.

LIBER II.

CAPUT I.

Facta digreſſione ſternuntur fundamenta dijudicandi juris amiſſarum Imperii poſſeſſionum.

HActenus fines Imperii Germanici ita deſcripſimus, ut quemadmodum quidem ſe illi ad Friderici II Cæſaris tempora usque habuerint, ſimus proſequuti: ibi vero quaſi ſubſiſtentes ſecutorum temporum nullam pene rationem habuimus. Fecimus vero illud haud temere, aut quod arbitremur ſatis jam factum officio noſtro. Nam utiq; id maxime nobis expediendum cenſemus, quæ hodie demum ſit conditio Imperii finium, & hunc in uſum potiſſimum à prima usque origine omnia arceſſivimus; quod ſcilicet ita deniq; noſtri temporis jura clare om-

nibus pateant, ſi quibus illa exordiis ceperint, ex tenebris quibus involuta ſunt, in apertam lucem fuerit protractum. Deſiimus autem in Friderico illo Cæſare, quod ad illum uſque priſca Imperii Germanici facies, priſcique adeo limites ſibi ſic ſatis recte conſtiterint. Exinde vero non gradu, non curſu, ſed præcipite quodam lapſu corruens propemodum reſpublica ſimul & fines vehementer turbavit pene ubivis, alibi confudit, alibi tantum non omnino perdidit. Sane & ſi quos acquiſivit iterum perdidit. Ut longe ſit difficillimum eos hodie citra cujusquam injuriam diſcernere.

Ea res nos cogit, prius reliqua quam pertexamus, in parte operis præfari nonnihil, & hiſtoriæ filo quaſi abrupto, in publici juris philoſophiam non multis tamen, ut ita loquamur, paſſibus (nec enim id fas fuerit) ſed aliquantulum digredi. Enim vero multis in locis limitum priſcorum poſſeſſione excidiſſe Imperium, id quidem vacat controverſia; ſed num haud ſuperſint recuperandi jura, adeoque an liceatne jure illa vindicare rurſum, merito dubites. Jubet autem Inſtitutum noſtrum,

ut non tantum de poſſeſſione ſed & de ipſis illis poſſidendi juribus ſimus ſolliciti. Eſt verò hoc expeditu non nihil difficilius: quandoquidem quid in ejusmodi negotiis juſtum ſit æquumve, præclariſſimorum virorum diſſidentibus ſententiis perquam dubium ancepsque redditum eſt. Operæ itaque pretium facturi videmur, ſi antea quam pergamus brevibus indicemus, quid ipſimet nos juri æquitative omnibus in univerſum iis in rebus conſentaneum exiſtimemus: ut ad illa directis oculis, procul amore, procul odio, Imperii limites deinceps eo promptius conſtituamus.

I. PRINCIPIO igitur, ut acquirendæ ita & amittendæ poſſeſſionis jura inter liberas civitates ac reſpublicas non alia arbitramur intercedere, quam illa quæ vel natura omnibus hominibus injunxit, vel mutuo quodam conſenſu gentes moratiores pepigere. Argumento eſt, ipſamet omnium qui ſui ſunt juris populorum αὐτονομία: quæ utique ſignificat omnes illos nullis teneri civilibus legibus, niſi inquantum velint. Eoque ne quidem etſi inter ſuos cives populi plures eaſdem obſervent

civiles leges, non tenentur tamen iidem inter ſe mutuo easdem obſervare, niſi ita placeat: utpote cum meri ſit arbitrii inquantum populus aliquis liber civilibus juribus adſtringi velit nec ne. Unde porro conſequens eſt. Romana etiam jura, (quæ quidem eorum mere ſunt civilia & à naturæ ac gentium aliena inſtitutis,) quanquam in variis ſint rebuspublicis ad civium uſus recepta, illas ipſas tamen reſpublicas haud obligare, ad controverſias, ſi quæ inter eas ortæ fuerint, decidendas. Non enim Romana jura in univerſum omnia, etſi haud adverſentur naturæ legibus, pari cum legibus illis ſunt auctoritate. Plurima quippe eorum ideo juſta ſunt quod non injuſta, reipublicæ vero Romanæ utilia fuerint, non autem quaſi quæ ab illis abeunt injuſta ſint: ut juſti vox eſt πολύσημος. Nec eadem illa jura pro gentium juribus haberi merentur, ut ridicule nonnulli cenſent. Utique enim multæ gentes moratiores ipſiusmet Europæ noſtræ illa in ſuas reſpublicas haud admiſerunt: aliæ omnes non niſi quædam eorum approbavere & quidem alia atque alia, longe maximam partem rejecerunt:

omnes item ſui arbitrii fecerunt mutare admiſſa in uſum ſi ratio poſtulet ; ac proinde nulla omnino gens hactenus legibus Romanis in univerſum ſeſe obſtrinxit, tantum abeſt ut in earum obſervantiam gentes omnes conſenſerint. Haud me latet, poſſe hæc videri nonnullis παραδοξότερα: longe tamen eſſe veriſſima, pridem obſervatum eſt à longè præclariſſimis ſcriptoribus haud paucis: quos inter honoris cauſſa Ferdinandum Vaſquium & Hugonem Grotium, viros ſummos, nunc laudare ſatis eſt pro inſtituto:

II. Non minus porro quam res alias, integras quoque regiones & populos ſubditos (ſi quidem vere in ditione ſint,) ab eo penes quem civitatis alicujus ſumma eſt poteſtas, libere per donationes, per venditiones, per ſimplices permutationes, aliosque receptos modos transferri poſſe exiſtimamus. Haud deſunt, fateor, qui id iniquum cenſent, propterea quod liberos homines in commercium venire ipſi repugnet libertati. Nonnulli cauſſantur, quod omnis reſpublica in populi uſum conſtituta ſit, ejusmodi autem alienatio-

nes populo ſumme ſint noxiæ; adeoque nulli poteſtati fas eſſe transferre ita populorum regionemque dominia in eorum detrimentum. Cæterum pro nobis facere omni ævo & paſſim terrarum receptos mores, manifeſtum eſt. Nec vero latere id poteſt quoquam hiſtoriæ humanarum rerum perito: imperitiorem uberrime doceant ſaltim quæ congeſſit Grotius l. 1. de jure belli ac pacis cap. 3 n. 12. & ad locum illum in Annotatis. Quod, minimùm juri gentium conſentaneam eſſe transferendi illam facultatem, certo eſt indicio. Juri vero naturæ etiam haud illam adverſari, ſignificat Salomonis factum, qui viginti urbes omnemque adeo terram Chabul & à ſocero Ægypti Rege dotales accipere & Hiromo Phœnici donare haud dubitavit, non improbante id ipſum divino numine, haud connivere ſolito ad inhoneſta vel, quod perinde eſt, naturali juri repugnantia facinora. Sed & ratio juris illius haud obſcura eſt, ſi attendas quod vere in ditione imperantium eſſe ſit idem atque eſſe in patrimonio eorum aut in plena proprietate; quæ liberam utique alienandi fa-

cultatem concedit. Et vero plane ſicut homines ſinguli aut pauci ita & integer aliquis populus in dominio alterius eſſe poteſt: nulla ſane eſt ratio quare illud liceat hoc non liceat.

Quod objicitur, liberos homines in commertio non eſſe, fatemur: at omnem populum liberum eſſe & ſui juris, longe eſt falſiſſimum. Liber non eſt is qui in alterius eſt ditione: de quo ſolo tamen nobis ſermo eſt. Etſi enim ille omnis non ſerviat infimam ſervitutem, inquantum tamen caret juribus majeſtatis quadamtenus ſervit, atque in jure & in poteſtate eſt imperantium. Varii nimirum libertatis & ſervitutis gradus ſunt ſpeciesque. Falſiſſima etiam illa ſunt etſi πολυθρύλλητα, omnem rempublicam ſubjecti populi uſum ſpectare, aut omnem ejusmodi alienationem populo detrimentoſam eſſe. Datur enim civitatis aliquod genus idque haud injuſtum, quod non niſi per accidens populi commodum quærit, per ſe vero & potiſſimum ad imperantium, ſive unius ſive paucorum ſive complurium, facit utilitatem. Imo rempublicam nullam reperias quamvis

maxi-

nes populo ſumme ſint noxiæ; adeoque nulli poteſtati fas eſſe transferre ita populorum regionemque dominia in eorum detrimentum. Cæterum pro nobis facere omni ævo & paſſim terrarum receptos mores, manifeſtum eſt. Nec vero latere id poteſt quoquam hiſtoriæ humanarum rerum perito: imperitiorem uberrime doceant ſaltim quæ congeſſit Grotius l. 1. de jure belli ac pacis cap. 3 n. 12. & ad locum illum in Annotatis. Quod, minimùm juri gentium conſentaneam eſſe transferendi illam facultatem, certo eſt indicio. Juri vero naturæ etiam haud illam adverſari, ſignificat Salomonis factum, qui viginti urbes omnemque adeo terram Chabul & à ſocero Ægypti Rege dotales accipere & Hiromo Phœnici donare haud dubitavit, non improbante id ipſum divino numine, haud connivere ſolito ad inhoneſta vel, quod perinde eſt, naturali juri repugnantia facinora. Sed & ratio juris illius haud obſcura eſt, ſi attendas quod vere in ditione imperantium eſſe ſit idem atque eſſe in patrimonio eorum aut in plena proprietate; quæ liberam utique alienandi fa-

culta-

cultatem concedit. Et vero plane ſicut homines ſinguli aut pauci ita & integer aliquis populus in dominio alterius eſſe poteſt: nulla ſane eſt ratio quare illud liceat hoc non liceat.

Quod objicitur, liberos homines in commercio non eſſe, fatemur: at omnem populum liberum eſſe & ſui juris, longe eſt falſiſſimum. Liber non eſt is qui in alterius eſt ditione: de quo ſolo tamen nobis ſermo eſt. Etſi enim ille omnis non ſerviat infimam ſervitutem, inquantum tamen caret juribus majeſtatis quadamtenus ſervit, atque in jure & in poteſtate eſt imperantium. Varii nimirum libertatis & ſervitutis gradus ſunt ſpeciesque. Falſiſſima etiam illa ſunt etſi πολυθρύλητα, omnem rempublicam ſubjecti populi uſum ſpectare, aut omnem ejusmodi alienationem populo detrimentoſam eſſe. Datur enim civitatis aliquod genus idque haud injuſtum, quod non niſi per accidens populi commodum quærit, per ſe vero & potiſſimum ad imperantium, ſive unius ſive paucorum ſive complurium, facit utilitatem. Imo rempublicam nullam reperias quamvis

maxi-

nes populo ſumme ſint noxiæ; adeoque nulli poteſtati fas eſſe transferre ita populorum regionemque dominia in eorum detrimentum. Cæterum pro nobis facere omni ævo & paſſim terrarum receptos mores, manifeſtum eſt. Nec vero latere id poteſt quoquam hiſtoriæ humanarum rerum perito: imperitiorem uberrime doceant ſaltim quæ congeſſit Grotius l. 1. de jure belli ac pacis cap. 3 n. 12. & ad locum illum in Annotatis. Quod, minimùm juri gentium conſentaneam eſſe transferendi illam facultatem, certo eſt indicio. Juri vero naturæ etiam haud illam adverſari, ſignificat Salomonis factum, qui viginti urbes omnemque adeo terram Chabul & à ſocero Ægypti Rege dotales accipere & Hiromo Phœnici donare haud dubitavit, non improbante id ipſum divino numine, haud connivere ſolito ad inhoneſta vel, quod perinde eſt, naturali juri repugnantia facinora. Sed & ratio juris illius haud obſcura eſt, ſi attendas quod vere in ditione imperantium eſſe ſit idem atque eſſe in patrimonio eorum aut in plena proprietate; quæ liberam utique alienandi fa-

culta-

cultatem concedit. Et vero plane ſicut homines ſinguli aut pauci ita & integer aliquis populus in dominio alterius eſſe poteſt: nulla ſane eſt ratio quare illud liceat hoc non liceat.

Quod objicitur, liberos homines in commertio non eſſe, fatemur: at omnem populum liberum eſſe & ſui juris, longe eſt falſiſſimum. Liber non eſt is qui in alterius eſt ditione: de quo ſolo tamen nobis ſermo eſt. Etſi enim ille omnis non ſerviat infimam ſervitutem, inquantum tamen caret juribus majeſtatis quadamtenus ſervit, atque in jure & in poteſtate eſt imperantium. Varii nimirum libertatis & ſervitutis gradus ſunt ſpeciesque. Falſiſſima etiam illa ſunt etſi πολυθρύλλητα, omnem rempublicam ſubjecti populi uſum ſpectare, aut omnem ejusmodi alienationem populo detrimentoſam eſſe. Datur enim civitatis aliquod genus idque haud injuſtum, quod non niſi per accidens populi commodum quærit, per ſe vero & potiſſimum ad imperantium, ſive unius ſive paucorum ſive complurium, facit utilitatem. Imo rempublicam nullam reperias quamvis

maxi-

nes populo ſumme ſint noxiæ; adeoque nulli poteſtati fas eſſe transferre ita populorum regionemque dominia in eorum detrimentum. Cæterum pro nobis facere omni ævo & paſſim terrarum receptos mores, manifeſtum eſt. Nec vero latere id poteſt quoquam hiſtoriæ humanarum rerum perito: imperitiorem uberrime doceant ſaltim quæ congeſſit Grotius l. 1. de jure belli ac pacis cap. 3 n. 12. & ad locum illum in Annotatis. Quod, minimùm juri gentium conſentaneam eſſe transferendi illam facultatem, certo eſt indicio. Juri vero naturæ etiam haud illam adverſari, ſignificat Salomonis factum, qui viginti urbes omnemque adeo terram Chabul & à ſocero Ægypti Rege dotales accipere & Hiromo Phœnici donare haud dubitavit, non improbante id ipſum divino numine, haud connivere ſolito ad inhoneſta vel, quod perinde eſt, naturali juri repugnantia facinora. Sed & ratio juris illius haud obſcura eſt, ſi attendas quod, vere in ditione imperantium eſſe ſit idem atque eſſe in patrimonio eorum aut in plena proprietate; quæ liberam utique alienandi fa-

culta-

cultatem concedit. Et vero plane ſicut homines ſinguli aut pauci ita & integer aliquis populus in dominio alterius eſſe poteſt: nulla ſane eſt ratio quare illud liceat hoc non liceat.

Quod objicitur, liberos homines in commercio non eſſe, fatemur: at omnem populum liberum eſſe & ſui juris, longe eſt falſiſſimum. Liber non eſt is qui in alterius eſt ditione: de quo ſolo tamen nobis ſermo eſt. Etſi enim ille omnis non ſerviat infimam ſervitutem, inquantum tamen caret juribus majeſtatis quadamtenus ſervit, atque in jure & in poteſtate eſt imperantium. Varii nimirum libertatis & ſervitutis gradus ſunt ſpeciesque. Falſiſſima etiam illa ſunt etſi πολυθρύλητα, omnem rempublicam ſubjecti populi uſum ſpectare, aut omnem ejusmodi alienationem populo detrimentoſam eſſe. Datur enim civitatis aliquod genus idque haud injuſtum, quod non niſi per accidens populi commodum quærit, per ſe vero & potiſſimum ad imperantium, ſive unius ſive paucorum ſive complurium, facit utilitatem. Imo rempublicam nullam reperias quamvis

maxi-

civiles leges, non tenentur tamen iidem inter ſe mutuo easdem obſervare, niſi ita placeat: utpote cum meri ſit arbitrii inquantum populus aliquis liber civilibus juribus adſtringi velit nec ne. Unde porro conſequens eſt. Romana etiam jura, (quæ quidem eorum mere ſunt civilia & à naturæ ac gentium aliena inſtitutis,) quanquam in variis ſint rebuspublicis ad civium uſus recepta, illas ipſas tamen respublicas haud obligare, ad controverſias, ſi quæ inter eas ortæ fuerint, decidendas. Non enim Romana jura in univerſum omnia, etſi haud adverſentur naturæ legibus, pari cum legibus illis ſunt auctoritate. Plurima quippe eorum ideo juſta ſunt quod non injuſta, reipublicæ vero Romanæ utilia fuerint, non autem quaſi quæ ab illis abeunt injuſta ſint: ut juſti vox eſt πολύσημος. Nec eadem illa jura pro gentium juribus haberi merentur, ut ridicule nonnulli cenſent. Utique enim multæ gentes moratiores ipſiusmet Europæ noſtræ illa in ſuas respublicas haud admiſerunt: aliæ omnes non niſi quædam eorum approbavere & quidem alia atque alia, longe maximam partem rejecerunt:

omnes item ſui arbitrii fecerunt mutare admiſſa in uſum ſi ratio poſtulet ; ac proinde nulla omnino gens hactenus legibus Romanis in univerſum ſeſe obſtrinxit , tantum abeſt ut in earum obſervantiam gentes omnes conſenſerint. Haud me latet, poſſe hæc videri nonnullis παραδοξότερα: longe tamen eſſe veriſſima, pridem obſervatum eſt à longè præclariſſimis ſcriptoribus haud paucis: quos inter honoris cauſſa Ferdinandum Vaſquium & Hugonem Grotium, viros ſummos, nunc laudare ſatis eſt pro inſtituto:

II. Non minus porro quam res alias, integras quoque regiones & populos ſubditos (ſi quidem vere in ditione ſint,) ab eo penes quem civitatis alicujus ſumma eſt poteſtas, libere per donationes, per venditiones, per ſimplices permutationes , alioſque receptos modos transferri poſſe exiſtimamus. Haud deſunt, fateor , qui id injquum cenſent, propterea quod liberos homines in commercium venire ipſi repugnet libertati. Nonnulli cauſantur, quod omnis reſpublica in populi uſum conſtituta ſit, ejuſmodi autem alienatio-

cultatem concedit. Et vero plane ſicut homines ſinguli aut pauci ita & integer aliquis populus in dominio alterius eſſe poteſt: nulla ſane eſt ratio quare illud liceat hoc non liceat.

Quod objicitur, liberos homines in commercio non eſſe, fatemur: at omnem populum liberum eſſe & ſui juris, longe eſt falſiſſimum. Liber non eſt is qui in alterius eſt ditione: de quo ſolo tamen nobis ſermo eſt. Etſi enim ille omnis non ſerviat infimam ſervitutem, inquantum tamen caret juribus majeſtatis quadamtenus ſervit, atque in jure & in poteſtate eſt imperantium. Varii nimirum libertatis & ſervitutis gradus ſunt ſpecieſque. Falſiſſima etiam illa ſunt etſi πολυθρύλητα, omnem rempublicam ſubjecti populi uſum ſpectare, aut omnem ejuſmodi alienationem populo detrimentoſam eſſe. Datur enim civitatis aliquod genus idque haud injuſtum, quod non niſi per accidens populi commodum quærit, per ſe vero & potiſſimum ad imperantium, ſive unius ſive paucorum ſive complurium, facit utilitatem. Imo rempublicam nullam reperias quamvis

maxi-

maxime popularem , quæ non alat hujus conditionis homines , eosque inſigni ſæpe multitudine. Nihil item prohibet , quo minus per alienationem res populi alienati non ſemper fiat deterior. Imo fieri poteſt ut reddatur melior: perinde atque ſervus aliquis dum venditur , dominum durum ſæpe mutat benigno & molli. Qua de cauſſa nonnunquam ſpe meliorum populi integri in aliorum ditionem ſponte ſua concedunt , & quaſi in voluntariam ſe tradunt ſervitutem : puta quod vel ſibi ab hoſte defendendis non ſufficiant , vel diſcordia civili defatigatis interſit parere potius aliis , vel preſſi egeſtate emere quaſi ſpontanea ſervitute ſibi cogantur copiam qua ſe ſuſtentent. Utque interdum noceat populo ejusmodi alienatio , non propterea etiam iniqua eſt, quoniam non ſemper qui imperant tenentur unice ſubjecti populi commodum quærere. Quantumvis igitur populi illi qui hujus ſunt conditionis ab alienationibus diſpendii aliquid patiantur , non minus tamen hoc æquo illis animo venit tolerandum atque ſingulari alicui ſervo , ſi domino vendatur plagoſo

goſo

goſo aut iniquo. Nec vero alienantium is ſemper animus eſt, ut ægre faciant populo quem alienarit. Sæpe neceſſitas jubet alienare & imperat invitis. Eoque etſi haud ſit fas ultro & ſine cauſſa vel ſervum unum vel populum aliquem in damnum conjicere: ſi aliter tamen non poſſis ſaluti tuæ conſulere, citra tuam culpam damnum illud eſt, præſertim ſi jure non tenearis noxam populi tuæ anteferre, quod omnibus in univerſum herilibus imperiis eſt commune. Imo in ejuſmodi dominiis licet imperantibus commodum ſuum quærere, etiam cum aliquo incommodo ſubjectorum: utpote quum non teneantur illorum utilitatem ſpectare niſi per accidens & propter uſum proprium, adeoque ſubditi iſti ſint jure obſtricti in uſum imperantium perinde atque ſervi dominis. Non idem tamen licet in civitatibus, quæ inſtitutæ ſunt cauſſa eorum qui reguntur non autem eorum qui regunt. Heic enim primario utilitas quæritur populi, ſecundario autem duntaxat & per accidens imperantium. Eoque heic non eſt fas Imperantibus cum populi incommodo ſibi ali-

quid lucrari. Ne defendere quidem ita licebit ſua: injuſtum enim fuerit, id quod per accidens duntaxat quæri poterat, ejus quod per ſe & primario petendum eſt damno parare.

III. Hiſce probe expenſis facilior jam eſt definitu illa etiam quæſtio; num talem aliquam alienationem fas ſit inſtituere populo inconſulto, aut etiam non probante. Nam qui alienationem admittunt illorum plærique tamen conſenſum populi requirunt. Quo & Vasquius propendet *l. 1. controverſ. illuſtr. cap. 5. n.* 5. & Gallius *l. 2. de pace publ. c. 15. n. 13. & 14.* & quod mireris Grotius ipſe *l. 2. de jure belli ac pac. c. 6. n. 4.* At vero cum in herilibus quidem rebuſpublicis ea fere ſit imperantium ratio quæ dominorum in ſervos, haud videtur in iis quidem conſenſum populi poſtulari. In iis ſane ne quidem ſpeciem aliquam invenit Grotii argumentatio; voluntarie ſcilicet rempublicam cojiſſe perpetui boni gratia, eoque nec niſi voluntate eorum quorum intereſt dirumpendam ſocietatem. Ipſe-

met

met ſane agnoſcit illud herilium rerum publicarum genus *l. 1. c. 3. n. 8*: quas omnes non ita coire, ſed plæraſque ſi non omnes longe aliis legibus, certum eſt. Suſpenſum eſſe ex conſenſu ſubjecti populi, adverſatur ei juri, quo poteſt imperans primariò ſibi conſulere, & non niſi per accidens tenetur commodum quærere ſubditorum. Si herile itaque imperiorum genus juſtum eſt, conſenſum illum negligere etiam haud ſuerit injuſtum. Vazquius enim in ipſa quod ajunt janua aberrat: utpote qui pro fundamento quaſi omnium diſputationum ſuarum habet, quod reſpublica omnis cojerit ſpontaneo arbitratu civium in communem utilitatem: quo nihil eſt falſius.

Attamen nec in resbuspublicis illis melioris ordinis quæ potiſſimum eorum qui parent utilitatem ſibi habent propoſitam, videtur requiri vel prævia cum populo conſultatio vel ejus conſenſio, niſi in ſola democratia. Habent enim & in iis civitatibus hi penes quos eſt τὸ κύριον liberam agendi facultatem circa omnia quæ ſalus exigit publica. Si hæc itaque poſtulaverit partis alienationem, inſtituere illam

poterunt imperantes ex ſuo arbitratu. Perinde ſcilicet atque pater & oppignorare & vendere filium poteſt, ubi alia ratio illum alendi non ſuppetit: quod apud ipſos Hebræos olim licuit divino jure: & tamen pater filii commodum prius habere debet, ſuum poſtponere, & ex filio ſibi nihil utilitatis niſi per accidens quærere. Quod ſi tamē alienatio non vergat in ſalutem publicam, in illam nihil juris eſt hiſce quidem imperantibus; ideoque, ſi quid tale moliantur, conſenſus ante populi captandus fuerit: cum cives invitos in damnum conjicere haud liceat. Nec vero etſi in perpetuam ſocietatem coierint populi, huic rei quidquam obeſt: perpetuum enim omne in his quidem negotiis moraliter accipiendum eſt, cui ſcilicet non obeſt moralis quædam impoſſibilitas, qualis oritur à neceſſitate pereundi niſi ſocietate diſſoluta patiatur pars populi ſeſe alienari. In democratico ſtatu ipſe populus αὐτοκρατορίαν habet, qui quidem vere conſtituit civium ordinem, itaque injuſſu illius nihil effici jure poteſt: incolæ tamen omnes alicujus civitatis utpote cum non ſint veri cives ſed ſubditi, iſthuc haud

perti-

pertinent, eoque nec horum conſenſio opus eſt ut impetretur.

Quorum autem conſenſione non eſt opus ad contractum, illorum diſſenſio etiam non poteſt contractum, reddere irritum. Ea propter non poſſumus Vazquio & Grotio ſubſcribere, qui ſi in contrarium populi voluntas manifeſta ſi nihil actum exiſtimant. Nec huic obſtat, quod regimen civile debeat eſſe in volentes. Intelligendum enim id eſt de voluntate reipublicæ ſcopo conſentanea. Alioquin enim & invitis jure imperat poteſtas publica: perinde ut immorigeris & refractariis liberis bonus & æquus pater.

Perperam idem Vazquius negat, ob neceſſitatem & ſalutem publicam poſſe partem aliquam alienari: quaſi injuſtum ſit ut univerſitatis cauſſa pars damnum faciat. Præterquam enim quod etiam heic ille non diſtinguat herilia imperia ab alteris illis magis civilibus: utique in omni ſocietate, etiam maxime civili, quilibet ſaluti publicæ eſt obſtrictus & re & corpore. Sarcit quidem acceptum damnum reſpublica ſi poteſt, aſt magis in præmium

quam ex debito: itaque ſi non poteſt, neceſſum eſt ut pars quæque ferat quod mutari non poteſt, ob reliqui corporis ſalutem.

IV. Quamvis vero ea ſit libera alienandi facultas aut penes unum aut penes paucos aut penes multitudinem, ſi in manu aliqui horum rempublicam teneant: ſi quaſi diviſa tamen fuerit majeſtatis ratio, ut pars ejus ſit penes populum pars penes unum aut multos, aut ſi illi qui in dignitate ſunt non niſi magiſtratu fungantur, nulla tunc injuſſu populi & aliorum quorum intereſt fieri alienatio poterit, quippe quum τὸ κύριον ad illos quoque pertineat. Quicquid igitur contra fit, ut & quicquid non fit in rebuspublicis melioribus ad communem uſum, id omne ipſo jure nullum & irritum eſt, adeoque populum omnino non obligat.

V. Per impeditum præterea videtur, num ut expreſſo ita tacito quodam conſenſu eorum quorum eſt ſumma in republica poteſtas, bona & jura civitatis amitti queant, ita ut illa jure tandem fiant aliorum: præcipue vero dubites, quibus indiciis ille tacitus conſenſus ſignificetur. Cæterum id quidem quod derelictum

eſt

eſt tacite concedi occupantibus, videtur natura omnibus notum. Atque hactenus, tacite amittere poſſe & ſummas poteſtates varia publica bona, non poteſt negari; niſi ejuſmodi bona naturalibus amittendi juribus obnoxia non eſſe dixeris; quod ſane pronunciatu nimis fuerit abſurdum. Obſervandum autem eſt; nos loqui diſerte, de tacito conſenſu eorum quorum vere eſt ſumma poteſtas, non eorum quibus titulo tenus forte ea dignitas tribuitur. Sunt autem illi plane iidem cum iis, qui in ditione atque adeo quaſi in patrimonio rempublicam tenent; quales non ſemper eſſe illos, qui Reges aut Principes audiunt, ultrò fatemur. Poſſe autem imperia in homines imo populum & urbem regionemque aliquam derelinqui, fatendum utique venit, niſi eadem occupari & acquiri poſſe velis negare. Et vero aperto conſenſu ſæpe integra regna regioneſque latiſſimas ditiſſimaſque aliis relinqui, idque nunc ſponte ac ultrò merè interdum donatione, nunc majoris mali evitandi cauſſa, omnium ſeculorum gentiumque hiſtoriis & uſu paſſim etiamnum recepto

uſque

uſque eſt adeo compertum, ut neminem arbitrer ſupereſſe qui vocet in dubium. Poſſe autem & tacendo nos ita in aliquid conſentire itidem natura omnibus eſt notum. Conſequens proinde eſt, etiam imperium in populos tacendo aliis relinqui interdum poſſe, nec ad eorum derelictionem expreſſum conſenſum ſemper requiri.

Verum hactenus quidem expedita ſatis res eſt: difficilius definitu, quemadmodum fiat illa tacita conſenſio, & unde ac qua ratione de illa certo nobis queat conſtare. Nec vero id uno ut ita dicam verbo licet pronunciare: nec à magiſtris fortaſſe ſatis tuto & ſecure omnia ſunt tradita. Nos nonnullis quaſi fundamenti loco poſitis, intricatum negotium brevibus exponere tentabimus. *Primo* igitur notandum, nonnulla quæ poſſidentur niſi iis utaris perire ſtatim, alia non item. Illius generis ſunt imperia omnia ſaltim civilia quæ dixeris, h. e. ea, quæ inſtituta ſunt commodo inprimis eorum qui obtemperant. Anima enim quaſi talis civitatis eſt is qui imperat: itaque illo ſublato civitas corruit,

tur. At nec herile quidem imperium niſi curante domino poteſt conſiſtere: ſed & ipſum in partes dilabitur peritque. *Secundo*. In rebuſpublicis illis civilioribus quia merito quæritur potius utilitas populi quam dominantis, ſi utrumque ſervari nequeat, jure tenetur dominantis commodum cedere commodo populi. Ex duobus enim malis id quod minimum eſt majori cedere, natura juſtum eſt. Ex adverſo igitur ſeſe res habet in civitatibus herilibus, ubi dominantium utilitas quam maxime attenditur. *Tertio*. Jure naturæ obſtrictus eſt imperans omnis, quoad licet, curare ſive per ſe ſive per alios tantundem valentes rempublicam ſuam. In rebuſpublicis illis melioribus ipſum earum ſcopum tale officium imponere imperantibus, eſt ſole clarius. Cum ſinguli domini etiam debeant ſuis ſervis aliquam curam (nec vero arbitrarium aliquod jus vitæ ac necis in ſervos, niſi illi capitale quid commiſerunt, jus naturæ dominis permittit) quam niſi præſtent injurii in ſervos ſunt; multo magis tenentur imperantes domini ſubditorum rationem habere, utpote quum rariſſime ci-

vitas aliqua infimam ſervitutem ſerviat, ſed earum plæræque in liberatiores leges dominos patiantur, prout varii ſunt ſubjectionis libertatisque gradus. *Quarto.* Id credendum eſt, hominem nolle, quod vir bonus ac prudens nolit, non quod improbus aliquis ac ſtultus. Etenim viri demum boni & prudentis voluntas naturæ eſt juri conſentanea: quæ illi adverſatur cupiditas iniqua eſt, eoque jure merito haud attendenda. At vir bonus non vult quidquam cum injuria alterius: nec vir prudens aliquid cum ſuo majore damno conjunctum. *Quinto.* In re dubia exiſtimandum eſt, quemlibet id velle aut non nolle quod vir bonus & pudens velit. Hic vero velit utiqve ſibi tribui quod ſuum eſt. Eoq; nec quis temere exiſtimandus eſt res ſuas jactare velle, niſi neceſſitate coactus aut alio aliquo commodo inductus: ſecus enim agere minus prudentis fuerit.

Hiſce poſitis conſequens eſt *principio* quidem, imperium illarum civitatum, quæ ſalutis publicæ omnium cauſſa coierunt, quando amiſſum fuerit, recuperari jure non poſſe, ſi id fieri nequeat abſque civitatum

tum

tum illarum ſummo detrimento, adeoque teneri quemvis illarum recuperandarum curam dimittere, imo exiſtimandum eſt illam dimiſſam eſſe. Alioquin enim commodum dominantis præferretur uſui populi: quod eſt contra naturam illarum civitatum, nec à viro bono probatum. At non licet ita colligere, factam derelictionem in civitatibus herilibus. In ijs enim etiam cum incommodo ſubditorum licet dominantium jura tueri. Atq; eapropter licet illa amiſſa etiam cum eorum noxa recuperare. Si noxa tamen illa conjuncta fuerit cum manifeſto periculo extremi damni omnium ſubditorum, merito derelinquendum eſt imperium illud: nec enim hoc vir bonus ac prudens egerit. *Secundo.* Derelinquit ille imperium in civitatem quamvis, qui ſciens volenſque patitur illam perire aut in ſummum diſcrimen adduci, nec in ſalutem ejus quidquam movet dignum memoratu. Nec enim ita ſe gerit erga rem quam pro ſua vendicat vir bonus aut prudens, ſed erga rem alienam. Multo maxime hoc locum habet in civitatibus illis melioribus: utpote cum

earum curam diligentiſſimam ſuo etiam cum incommodo gerat princeps bonus ac prudens. Quod ſi vero & in herilibus cura ea, qualem dominus prudens & bonus adhibet, plane omittatur, etiam ibi id pro argumento poteſt eſſe derelictæ dominationis. Etiamſi igitur fortaſſis longo pòſt tempore curam velis denuo ſuſcipere: id nimis ſero eſt: utpote cum ratio rerumpublicarum non patiatur ejusmodi (ut ita loquar) ſomnolentiam. *Tertio.* illud imperium eſt derelictum, quod ab alio exercetur te nullo nutu adverſante. Nec enim profecto vir prudens aut bonus vel rem levem ita curavarit, quam ſui juris credit; longe maxima vero cura debetur civitatibus. Sunt qui requirant in illo ita tacente ſcientiam rei & liberam voluntatem. At vero nec ſupina quidem inſcitia tolerabitur in viro prudente. Ideoque ſi neſcias cum poſſis & deberes ſcire, etiam illud pro indicio eſt inſuper habiti adeoque derelicti imperii. Nec vir prudens ac bonus omnino tacebit ad ſuarum rerum occupationem alienam, niſi in eam conſentuat. Et vero ſatis eſt

ut

ut conſenſio ſit mixtæ ut loquuntur voluntatis, quamque expreſſit majoris vel mali metus, vel boni expectatio. Niſi enim illæ actiones habeantur pro voluntariis, pleriquе hominum contractus fuerint irriti, & everteretur ſocietas humana. Si pro derelicto autem habendum eſt imperium quod penes alium eſt te haud adverſante, multo magis eo cenſu habendum eſt illud, ſuper quo inter poſſeſſorem & te contractus ineuntur nulla omnino juris tui mentione facta. Nec enim hoc commiſerit vir bonus & prudens in rebus exigui momenti, tantum abeſt ut id fecerit in iis, quorum curatio perpetua exacte ipſa quaſi naturæ lege imperatur. *Quarto.* quod ita derelictum eſt imperium, id tametſi initio bona fide non fuerit occupatum, tamen poſteaquam innotuit jam derelictio illa, bona fide poteſt teneri. Acceſſit ſcilicet novus titulus iſque bonus. Perinde enim fere eſt, atque ſi illud quod furto fortaſſis eſt ſubductum poſtea furi dones. Illud enim quod dicitur: *quod ab initio non valet ex poſt facto convaleſcere non poſſe*: verum denique

eſt ſi nova cauſſa juris haud acceſſerit. *Sexto*. denique maniſeſtum ex ſuperioribus eſt, non requiri ad indicium derelicti imperii tempus aliquod perlongum : utpote quum reſpublicæ omnes citam & ſedulam poſtulent curationem naturali inſtituto, quæ ſi negligatur ipſa rerumpubl. natura illam ad alium quaſi devolvit. Cumprimis ſane id verum eſt de rebuspublicis illis melioribus. Nec vero centum annis videtur opus ad indicandum illas derelictas eſſe.

IN hunc modum videtur mihi per tacitam derelictionem, jure æquiſſimo & quaſi naturæ lege, ut alias res ita & imperia ad alios transferri. Nec enim poſſum adſentiri illis, qui omnem uſucapionem vel naturali æquitati adverſari, vel ſolo civili Romanorum jure introductum exiſtimant. Et vero cum prius tum poſterius illud neſcio an ulli populo unquam fuerit perſuaſum. Videre enim utique eſt illam moribus gentium quarumvis optimarum approbatam & receptam, idque in ipſiſmet imperiorum controverſiis : ceu innumeris teſtimoniis facile eſt oſtenſu. Uſque

adeo

adeo illud eſt manifeſtum, ut hinc tuto colligere ſit, ſi non naturali ſaltem gentium arbitrario jure, ejuſmodi neglectorum imperiorum juſtam occupationem conſtitutam & ratam eſſe redditam. Et ſane ut ad cujuslibet civitatis ita etiam ad gentium quietem pertinet, *ne quarundam rerum diu & fere ſemper incerta dominia ſint, & ut aliquis litium ſit finis*: id quod unice præſtare poteſt ejuſmodi quædam uſucapio. Haud ignoro à Romanorum Jurisconſultis, & quidem ab Ulpiano ipſo, uſucapionem inter poſitivas civiles acquirendi dominii modos relatam: verum pari ratione ac Donatio in eum ordinem computata eſt. Nempe non quaſi naturali æquitati adverſetur, aut quaſi natura non permiſerit uſucapiendi vel donandi facultatem, ſed quod Romani hos modos acquirendi peregrinis inviderint, & ſuis Quiritibus voluerint eſſe proprios: perinde ut in multis aliis duros ſeſe præbuerunt erga peregrinos, vetita ipſis omni teſtamenti factione & hereditatis aditione. Uſucapione profecto & præſcriptione Romani ipſi multorum imperiorum poſſeſſionem adver-

adverſus alios tutati unice ſunt: quod nequaquam juſte potuiſſent, ſi tantum à civitatis ſuæ inſtituto omne illud jus profectum exiſtimaſſent. In ſua vero civitate naturalem illam libertatem multum & varie reſtrinxerunt, pro commodo ſuæ reipubl. ſuorumque civium, quos præ aliis ornari multis prærogativis publice intereſſe arbitrati ſunt. Eoque non eſt etiam, quare ex Romanorum civilibus inſtitutis jura hæc, populis omnibus ex naturæ & gentium arbitrio communia, æſtimemus. Sane cum injuria liberarum gentium fuerit conjunctum, ſi uſucapionem & præſcriptionem contra Romanos neges valere, qua Romani in ſuam utilitatem contra alios populos uſi ſunt. Id quod tamen multi nimium doctores non dubitarunt profiteri. At vero nobiſcum nata non ex Edicto Prætoris orta eſt naturæ illa lex, Romanis quoque prudentibus prodita: *Quod quisq; juris in alium ſtatuerit, ut ipſe eodem jure utatur.*

VI. Sed de his ſatis ex propoſito. Nonnihil dicendum etiam venit de conceſſionibus à ſumma poteſtate ſubdito factis, quam

vim

vim habeant, num ita obligent, ut revocari jure queant, idque vel ab eo qui conceſſit vel a ſucceſſore. Sunt enim, qui nihil non ejus generis revocabile eſſe cenſeant; propterea quod ſumma quævis poteſtas ſoluta ſit legibus, easque figere & refigere poſſit: conceſſiones autem ejuſmodi non niſi vim legum, aut privilegiorum potius, habeant. Sunt qui negent: quia ſumma poteſtas obligatur naturæ juribus, quæ mandant ſervare contractus. Videtur autem perperam ita, nullo facto diſcrimine, pronunciari. Multum diverſa enim ratio eſt & ejus qui concedit, & ejus cui conceditur, & ejus, quod conceditur, & denique modi concedendi: ideoque diſtinctio multiplex venit obſervanda. *Primum* ergo, ſi diſerte additum ſit conceſſioni revocandi arbitrium, ſive ſimpliciter ſive ſub conditione, ſine dubio revocatio juſte inſtitui poteſt. Imo etiamſi illa clauſula addita non ſit, ſi tamen aut lege aut uſu permiſſa ſit arbitraria revocatio ſaltem ſucceſſori, perinde id fuerit quaſi diſerte ſit addita; niſi nova concepta clauſula legi & uſui ſit derogatum. Si lex aut

conſuetudo certa non vetet irrevocabilem alienationem, tunc ex ipſo concedendi modo quid juſtum ſit decidi non poteſt, ſed aliunde deciſio petenda eſt. Ita alibi lege publica cuivis ſucceſſori permittitur jus revocandi ea, quæ ab anteceſſore conceſſa ſunt; ceu apparet in Legibus Suedicis collectis per Ragualdum Ingemundi l. 2 c. 2. Alibi incertum jus eſt. Ut Romæ Tiberius & eum proxime ſecuti non aliter rata habuerunt ab anteceſſoribus conceſſa, niſi & ipſi in eadem diſerte conſenſiſſent: Titus & Nerva plane aliter ſe geſſerunt. *Deinde* ſi is, qui ſumma poteſtate fungitur, non pleno jure dominii poſſidet ea quæ concedit, utique illa conceſſio, tanquam vitio facta, per ſe nulla, ac proinde revocabilis eſt ab eo cujus intereſt. Sic ubi in commodum populi unice adminiſtranda venit reſpublica, nulli ſubditorum ſeorſim in damnum reliquorum ab imperante poteſt aliquid concedi, quin populo reliquo id liberum ſit reſcindere: nec enim imperanti, in tali quidem republica, ſumma licet poteſtate fungatur, fas eſt quidquam concedere cum publico da-

mno

mino. Diverſa herilium civitatum ratio : itaque in his illud etiam, quod cum populi noxa conceſſum eſt uni vel alteri, non poteſt tamen à populo revocari. Quæ feudi jure tenentur, illa, ſi aliis conceſſa, num poſſint revocari a ſucceſſore, non poteſt ex ſolis naturæ inſtitutis recte decidi : quoniam omne feudale vinculum eſt civilis poſitivi juris ; quod obſervandum eſſe ab eo, qui eo tenetur, naturalis eſt æquitatis. Variant autem feudalia inſtituta plurimum. Itaque nunc quidem ſufficit monuiſſe, legibus illis, prout ratio exigit, conſentanee vivendum eſſe. *Tertio*, quæ ſumma poteſtas, cum haberet iſthæc in pleno patrimonio, ſubditis ſive omnibus ſive aliquibus, concedit, ſi lex aut uſus non prohibeant, illa irrevocabiliter poſſunt concedi. Nec enim reſcindi ea poſſunt à populo, utpote cujus jus non pertingat ad talia: non à ſucceſſore, quum is nihil habeat juris aliud, quam quantum ejus à ſuperioribus relinquitur : non à ſeipſo, quoniam dominio jam privavit ſeſe. Maximus tamen Grotius *l. 2 de jure bell. ac pac. c. 14 n. 7* ſtatuit, poſſe ſubditis jus et-

iam quæſitum auferti duplici modo : aut in pœnam, aut jure ſupereminentis dominii. Verumenimvero ipſo etiam ſupereminente dominio poteſt à Principe ſubditus ſolvi. Saltim itaque tunc non habebit locum poſterior ille modus. Adhoc, ea quæ ita conceſſa ſunt non aliter Principi amplius obligantur quam aliunde quæſita bona. Si in pœnam itaque aut vi ſupereminentis dominii aliquid petatur, non proprie conceſſæ rei fit revocatio, ſed per accidens, per ſe verò tantum ſubtractio aliqva, qualis etiam jure poſſit fieri rerum aliarum. Si in alia bona Principi tantum juris non ſit, nec in hæc fuerit : utpote quum hæc in eandem cum reliquis conditionem abierint. Vi ſupereminentis dominii autem publicæ utilitatis cauſſa poteſt aliquid in publicum revocari ex privata poſſeſſione, in rebuſpublicis duntaxat melioribus ; in herilibus non item, ubi nulla attenditur publica ſalus niſi ex accidente.

Igitur revera aliter atque aliter ſeſe habet jus conceſſionum facta verè ſubditis à ſumma poteſtate. Falſum enim eſt quod nonnulli

ponunt.

ponunt: omnes conceſſiones habere tantum vim legum poſitivarum. Hæ enim ſubditos tantum adſtringunt: at conceſſiones ſive liberaliter ex dono ſive ex contractu factæ obligant quoque ipſum regem; eoque non eſt regii arbitrii ita libere mutare conceſſiones atque mutat leges poſitivas. Ex adverſo jus naturæ obligat quidem quamlibet etiam ſummam poteſtatem humanam: non tamen omnes ejus conceſſiones irrevocabiles pronunciat, ac proinde nec jubet omnes illas ſtricte obſervare.

VII. NON indiget quidem prolixa refutatione: reiicienda tamen verbo hic etiam eſt Ferdinandi Vazquii illa ſententia, quam defendendam ſuſcepit, *l. 2 quæſt. illuſtr. cap. 82.* ſubditis quibuſque, ſive illi ſponte ſive vi adacti in ditionem alterius conceſſerint, licere in libertatem ſeſe aſſerere, modo velint & poſſint, quamvis tempore memoriam omnem excedente in obſequio vixerint. Et ſane ſatis pene eſt illi rejiciendæ unum illud, quod id qui docuerit præter Vazquium nemo forte reperiatur. Fatetur id ipſemet n. 7, inquiens:

Nullus unquam, in cujus ſcripta inciderim, ſic declaravit : quamquam juſtis de cauſis interdum & raro poſſe imperium excuti, multi affirmaverint; neque nos id negemus, Nec vero temerè id poteſt rectum eſſe, quod omnibus ſapientibus, uno forte excepto, diſplicet. Adeo levia porro ſunt argumenta, quibus innititur Vazquius, ut iis nihil ſit ſolutu facilius. Homines ſcilicet omnes natura liberos natos; eoque fas eſſe recuperare illam libertatem naturalem, idque vel vi vel mutata ſubditorum voluntate. Etenim natura non quidem juſſit, ſi aliud nullum hominum factum acceſſerit vel me vel alium in numero parentium eſſe: attamen permiſit obſequium, & ſi promiſſum illud ſit juſſit promiſſis ſtare. Perinde ut de aliis contractibus omnibus nihil eſt naturali lege juſſum, niſi poſito quod ſint initi: hos nimirum ſanctos ſervandoſquue jubet naturæ lex, nondum initos permittit iniri, antehac nihil jubet nihil vetat. *Nihil tam naturale eſſe, quam unumquodque eo modo diſſolvi quo colligatum eſt*, fatemur cum Vazquio & nos. Hinc vero ſequitur, quæ mutuo con-

ſenſu

ſenſu imperantium & parentium conſtituta ſunt imperia, non niſi utriuſque partis conſenſu, nequaquam vero ex arbitratu unius partis diſſolvi poſſe: atque adeo plane ab eo, quod Vazquius vult, quid diverſiſſimum. Certe etiam illa, quæ ſponte à populo deferuntur, obſequia, non ante imperium aliquod pariunt, quam is cui deferuntur conſenſerit, & inter utramque partem contractus fuerit ratus ac ſtabilitus. Nam & delata ejuſmodi obſequia poſſunt rejici: quod & vetuſti & noſtri temporis exemplo non ſemel eſt factum. Etiam quæ vi quadam in bello victos conſtituuntur imperia, conſenſione ſubſecuta populi, mutuo tandem contractu roborantur.

III Tacebo nunc, quod ſevere omnis injuſta rebellio divina lege ſit prohibita; quodque ſaltim gentium moratiorum cummuni conſenſu ſtabilitis imperiis, arbitraria ejuſmodi dominantium rejectio inter deteſtanda numeretur. QVO patet, Vazquii illam ſententiam non tantum naturæ ſed & divino & gentium juri adverſari, evertendiſque fere omnibus rebuspublicis idoneam eſſe. In civitatibus quæ populi

populi commodum unice ſpectant, ſi imperans plane aliud agat, in quum jugum excuti jure poſſe: in herilibus rebuſpubl. ſi omnem omnino ſubditorum ſalutem quaſi exciſam velit dominus, à populo utut minus libero fieri idem posſe, haud diffitemur. At ſi cauſæ etiam illæ deſint, tantum ex arbitrio ſubducere ſe ſubditos ſuis Principibus poſſe, nova eſt & impia doctrina, eoque nec toleranda.

XIII. DE RESTITVTIONE denique in integrum, verbo aliquid annectendum eſt, num illa inter liberos populos aliquando debeat admitti. Et vero ipſe Grotius l. 2 cap. 14 n. 1. Joanni Bodino ſeſe opponit, cenſenti, *iisdem ex cauſis Regem ſive aliena fraude ac dolo ſive errore circumventum, ſive metu, reſtitui poſſe ex quibus ſubditus reſtitueretur tum in iis quæ ad jura majeſtatis imminuta, tum in iis quæ ad privata commoda pertinent.* Negat igitur in actibus Regum vere regiis, non autem privatis, reſtitutionem locum invenire; idque propterea, quod reſtitutio veniat ex jure civili nec à ſuperiore inſtitui poſſit. Cæterum ſi quidem reſtitutio mere civilis eſſet juris, fatemur

eam

eam inter liberos populos non intercedere, quoniam illi civilibus inſtitutis non obligantur. Aſt ipſa naturalis æquitas poſtulat, ut unuſquisque fraude ac dolo circumventus in negotiis ubi bona fide agendum erat, reſtituatur in integrum, præſertim cum ejuſmodi circumventiones jure ipſo actus irritos reddant. Par ratio eſt quorundam aliorum, quæ reſtitutioni ſolent cauſam dare. Qvorundam ajo. Nec enim diffitebor, Romano aliarumque gentium civili jure inter reſtitutionis cauſas numerari nonnulla, quæ non adeo *evidens æquitas poſtulat*, quum tamen ipſi Romano Prætori ſola hæc in univerſum credita olim ſit reſtitutionem promovens ratio: quod diſputare hujus fori non eſt. Nos illam ſolam reſtitutionem profitemur locum inter liberos populos reperire, quam *æquitas evidens* exigit: hæc enim tota ab ipſamet natura eſt. Qvapropter etiam tempus intra quod reſtitutio hæc inſtitui debet non definimus ex civilibus Romanorum inſtitutis, ſed ſimpliciter eo, intra quod & potuit & debuit publicæ rei accurata cognitio ab illo cui cura reipublicæ incumbit comparari: de quo

jam tum aliquid dictum eſt. Si enim illud tempus patiatur quis effluere, indicat is eo ipſo negligenter ſe habere rempublicam & quæ amiſſa ſunt dereliquiſſe. Quo ipſo poſſeſſori etiam fraudulento ac malæ fidei novum jus conceditur. Non eſt verò quare quem turbet, quod reſtitutio debeat fieri a ſuperiore, qualis rege nemo datur in republica. Id enim non ſimpliciter, ſed tantum inter cives obtinet. Perinde ut inter cives nemo poteſt eſſe judex in cauſſa propria. At ſi ſuperior deſit, tum unus quiſque ἀνυπεύθυνος ſibi jus dicit, ſeſe vindicat, ſeſe reſtituit. Nonnemo hæc omnia vult præſtari ab uno, cui exiſtimat jure naturæ totius humani generis μοναρχίαν competere. Sed inepte. Fac enim (quo tamen nihil eſt ſtultius) talem aliquem à natura eſſe inſtitutum; ſi & ipſemet afficiatur injuria: quem inveniet ille judicem vindicem aut reſtitutorem? Vtique aut nullum aut ſeipſum.

VERVM hæc & alia id genus pro dignitate perſequi, ejus philoſophiæ eſt quæ juſtum omne naturale exponit. Quod tametſi fortaſſis haud ſatis ſit factum hactenus, tamen

a nobis

à nobis hoc ſane loco nequaquam eſt exſpectandum. Sufficit nunc pauca tantum hæc produxiſſe, propterea quod argumentum noſtrum propius attingant & tamen impeditiora ſint. Duo hiſce adijcienda ſunt ad publicum jus Imperij pertinentia, ſic ſatis quidem difficilia explicatu, nec itidem hujus loci; quæ tamen non minus atque illa quæ jam attulimus ſumme ſunt neceſſaria ad argumentum noſtrum expediendum, ac proinde ſaltim paucis præmittenda, ut iis tanquam firmis hypotheſibus impoſterum uti liceat. Alterum eſt, quemnam penes ſit τὸ κύειν. adeoque alienandarum Imperii partium juriumque poteſtas ſuprema. Alterum, an illa ſumma poteſtas obligetur, provincias Imperii omnes ad populi vel unice vel maxime commodum adminiſtrare.

Prius quod attinet, nonnulli quidem exiſtimant omnem ſummam Imperii poteſtantem penes unum Cæſarem eſſe: hunc vero propterea quod ſit mundi dominus habere omnia in liberrima poſſeſſione, ac proinde & alienandi facultate eſſe præditum. Ex adverſo

complures, utut Cæſari omnium tribuant plenum dominium, alienandi tamen poteſtatem illi denegant, idque eo argumento quod cuncta alienatio cedat in Imperii detrimentum, cum Cæſar omniſqve adeo ſumma poteſtas unice obligetur ad commodum reipublicæ quærendum. Cæterum hæc quidem poſterior ratio levis eſt, & jam ante à nobis falſi convicta ac rejecta. Æque autem elumbe eſt argumentum paulo ante adductum pro Cæſarea alienandi poteſtate. Etenim potiſſimæ Imperii parti cum Ciſalpinæ tum Tranſalpinæ Cæſar imperat, non tam ut Cæſar quam ut Rex aliquis Germanicus; ſi ſane velimus ex acte rem omnem definire. Id quod late oſtenſum eſt à nobis libro de Germanorum Imperio Romano. Igitur quamvis Cæſari, in ea quæ ipſi Cæſareo jure proprie ita dicto competunt, dominium plenum fuerit, minime tamen hinc ſequitur in reliqua omnia par illi jus eſſe. Sed nec facile probaveris, Cæſari hodie vi tituli Cæſarei ullum tale plenum dominium convenire. Eſto enim; fuerit illa Cæſarum olim poteſtas: hinc tamen colligere

ligere non licet, hodieque illam ſupereſſe, etſi ita argumentari videas ſic ſatis multos. Nam utique ut Romanorum omnia, ita etiam Cæſarum jura mutationibus ſunt obnoxia. Nihil in his æternum, perinde ut nec in aliis humanis rebus. Eadem ſane veriſimilitudine collegeris ex eo, quod Germanicorum regum perexigua olim ætate Cornelii Taciti fuerit exiſtimatio, nunc itidem eos duntaxat valere ſuadendi magis auctoritate quam imperandi. Atqui tanto temporis ſpatio etiam hoc mutari potuit.

Certioribus igitur rationibus innixi, *primum* idquidem dubio credimus carere, ſaltim poſt Maximilianum id nominis primum nullam alienandi bona Imperii poteſtatem Cæſaribus ſuperfuiſſe. Diſerte enim id vetitum eſt iis legibus, quas ſecuti omnes ſunt ad Cæſaream dignitatem admiſſi. Nonus Capitulationis, ut vocant, cum Carolo *Vto* initæ paragraphus noſtrate Germanica lingua ita ſeſe habet. Zu dem und inſonderheit ſollen vnd wollen wir dem heiligen Römiſchen Reich vnd deſſen zugehörigen nicht allein ohn wiſſen willen vnd zulaſſen gemeiner

Churfürſten ſämptlich / nichts hingeben / verſchreiben / verpfänden / verſetzen / noch in andern wegvereuſſeren oder beſchweren ſondern uns auch auffs höchſte bearbeiten / und allen müglichen fleiß und ernſt fürwenden / das jenige ſo davon kommen / als verfallen Fürſtenthumben Herſchafften etc. zum fürderligſten wieder darzu bringen zueignen auch dabey bleiben laſſen / doch männiglich an ſeinen gegebenen Privilegien rechten und gerechtigkeiten unſchädiſchen. In eandem ſententiam aliquid legitur in Capitulationibus omnibus eorum qui Carolo ſucceſſerunt.

Etiam vero dudum ante, etſi non ſcripta lege, tamen recepta conſuetudine id fuiſſe Imperio probatum ſaltim a Caroli IV ævo, manifeſtum fit ex eo libello quo Wenceslao Caroli filio dignitas Cæſarea detracta fuit ab Electoribus. Inter alias enim abdicandi illum cauſas juſtas etiam hoc adferunt Electores: *complures urbes terrasq; tam in Germania quam Italia ad Imperium pertinentes alienavit, parum penſi habens ut eas retineret.* Idem inſimulant Wenceslaum, *quod pernitioſe mutilaſſet Imperium, & mutilum reddi permiſiſſet, dum ex Vicario Imperii creaverat Ducem Mediolanenſem.*

Patrem

Patrem Wenceslai Carolum ob alienationes, *alterum Craſſum, Imperii vitricum & diſſipatorem,* appellare non dubitavit Maximilianus primus; haud dubie non ita dicturus ſi liberum alienandi jus Cæſaribus competere judicaſſet.

Jam ſeculo tertiodecimo adſtringi ſacramento ſolere Cæſares, ne quid patiantur Imperio decedere, indicat Ottonis IV hiſtoria. De illo enim ita narrat Matthæus Paris ad annum MCCX. *Circa dies feſtos iſtos Otto Romanorum Imperator, memor juramenti, quod fecerat, cum à Papa ad Imperium fuerat ſublimatus, quod videlicet DIGNITATES IMPERII CONSERVARET, ET JURA DISPERSA PRO POSSIBILITATE SUA REVOCARET, fecit per ſacramentum legalium hominum Imperii, dominica caſtella ſua ad dignitatem Imperialem ſpectantia perquiri, & quæcunque per recognitionem ad jus Imperii ſpectare didicerat, in uſus ſuos convertere laborabat. Hac autem de cauſſa orta eſt diſſenſio graviſſima inter dominum Papam & Imperatorem memoratum.* Idem non multo poſt addit: *Imperator nuncius Domini Papæ*

Papæ tale perhibetur dediſſe reſponſum. Si, inquit, ſummus Pontifex Imperii jura integre poſſidere deſiderat, a ſacramento, quod tempore conſecrationis meæ ad dignitatem Imperialem me jurare compulit, me abſolvat, quod videlicet DISPERSA IMPERII JURA REVOCAREM. Denique cum Papa ipſum Imperatorem à præſtito juramento, quod omnes Imperatores in ſua conſecratione, inſpectis ſacroſanctis Evangeliis jurare tenentur, abſolvere noluit, & Imperator econtra Imperii jura, quæ jam parte maxima in manu potenti revocaverat, reddere contempſit, idem Papa in ipſum Imperatorem ſententiam excommunicationis tulit, & univerſos tam Alemanniæ quam Imperii Romani magnates ab ejus fidelitate abſolvit. Hæc omnia Paris. Cui tuto poſſumus credere, quoniam & ipſo ævo illo floruerit, & valuerit multum prudentia induſtriaque. Diſcimus vero hinc præter illud de Ottone, in vulgari juramenti Cæſarei formula Romæ tunc uſitata, fuiſſe tum illa qvæ Otto juraverat. Ottonem vero tale qvid juraſſe, ex Gervaſii quoque Tilberienſis, qvem Imperator

Regno

Regno Arelatenſi præfecerat, admonitione ad Ottonem haud difficile eſt collectu. Ita enim ille loquitur: *Si times conſcientiam tuam, quaſi injuſtitiam propter ſacramentum Auguſtale patiatur, conſule famam publicam quæ tibi impinget criminationem de ingratitudine*, in Papam ſcilicet. Simili ſi non eodem ſacramento devinctum fuiſſe ab ipſomet Papa Fridericum etiam ſecundum Ottonis æmulum & hoſtem, patet ex eo, quod cum Sardiniam occupaſſet, Papæ ex vi jurisjurandi de Romanæ Eccleſiæ bonis defendendis ſibi facti, illam repetenti reſponderit, *prius ſe juraſſe ad repetendas res Imperii, à quibus cum Sardinia injuſte eſſet abalienata, priori juramento ſe fortius urgeri.* Quæ omnia plenius narrat Sigonius *octavo decimo libro Hiſtor. Ital.* Hodie tale quid à Cæſaribus coronandis Romæ non exigitur, ceu conſtat ex Ceremoniali Romano. Forte etiam poſt Fridericum illum ſecundum ſtatim id exigi deſiit, quod experimento non uno didiciſſent Pontifices ſuis rebus id non ſatis aptum eſſe. Videtur vero & in Germania jam tum in ſimile jusjurandum unumquemque noviter ele-

ctum Regem admiſſum eſſe. In Speculi ſane Saxonici (quod illa ætate conſcriptum eſſe alibi demonſtravimus) l. 3. art. 54. ita legitur: *Cum rex eligetur jurejurando Imperio homagium præſtet: & jurare debet, ſe velle juſtitiam confortare & deſtruere injuſtitiam, & IMPERII ſecundum ſuum poſſe JURA DEFENDERE.* Qui ſacramento adſtrictus eſt defendere jura, illius arbitrio non relinquitur alienatio; itaque ſi & in Germania obtinuit tunc illud ſacramentum cujus meminit Auctor Speculi, liquidò patet diſerta lege alienandi poteſtatem Cæſaribus fuiſſe prohibitam. Pertinet quadamtenus ad morem hunc id quod de Guilielmo Hollando in Cæſarem electo narrat Joannes a Beka *Chronici Epiſcoporum Vltrajectinor. pag. 77. edit. Trajectinæ*, dum militaris dignitas more illius ævi ante Cæſaream inaugurationem ipſi conferretur, inter regulas illius diſciplinæ hanc etiam ipſi ſacramento firmandam propoſitam: *Rempublicam illibatam in vigore permittere, feudalia bona Regni vel Imperii NEQVAQVAM ALIENARE.* Sed

ſi in

ſi in has leges juraverunt tum omnes militaris ordinis, utique Cæſares vel hoc juramento fuerunt alienare quidquam prohibiti. Sed non eſt fortaſſe cur huic quidem argumento multum innitamur, cum de juramento Cæſareo ipſo abunde conſtet, ſaltim ab exordio uſque ſeculi tertii decimi.

Nec vero eſt cur heic quidem ſimus ſolliciti de Cæſarum poteſtate quæ ante illud ævum obtinuit, quoniam de ſolis alienationibus, quæ forte poſt contigere, nobis agendum veniat, nec hujus ſit inſtituti arduum hunc locum, prout alias fieri par eſt, nunc aggredi. Hinc ne utemur quidem nunc operoſis aliis argumentis, ut oſtendamus, nullam fuiſſe jam ab aliquot ſeculis Cæſaribus poteſtatem alienandorum Imperii bonorum: qualia cæteroquin non pauca poſſunt peti ex illa ſummæ poteſtatis ratione quæ in Imperio jamdudum obtinuit. Illam enim nequaquam & olim fuiſſe & hodie eſſe in unius Cæſaris manu, ſed Imperii Ordines illam ſemper participaſſe, more antiquitus pene omnibus Germanicis populis recepto, liquido eſt ma-

ctum Regem admiſſum eſſe. In Speculo Iuris Saxonici (quod illa ætate conſcriptum eſſe alibi demonſtravimus) l. 3 art. 54. ita legimus: *Cum rex eligetur jurejurando Imperio homagium præſtet: & jurare debet, ſe velle juſtitiam confortare & deſtruere injuſtitiam, & IMPERII ſecundum ſuum poſſe JURA DEFENDERE.* Qui ſacramento adſtrictus eſt defendere jura, illius arbitrio non relinquitur alienatio: itaque ſi & in Germania obtinuit tunc illud ſacramentum cujus meminit Auctor Speculi, liquido patet diſerta lege alienandi poteſtatem Cæſaribus fuiſſe prohibitam. Pertinet quadamtenus ad morem hunc id quod de Guilielmo Hollando in Cæſarem electo narrat Joannes a Beka *Chronico Epiſcoporum Vltrajectinor. pag. 77. edit. Trajectinæ*, dum militaris dignitas more illius ævi ante Cæſaream inaugurationem ipſi conferretur, inter regulas illius diſciplinæ hanc etiam ipſi ſacramento firmandam propoſitam: *Rempublicam illibatam in vigore permittere, feudalia bona Regni vel Imperii NEQVAQVAM ALIENARE.* Sed

ſi in

& in has leges juraverunt tum omnes militaris ordinis, atque Cæſares vel hoc juramento fuerunt alienare quidquam prohibiti. Sed non eſt fortaſſe cur hunc quidem argumento multum innitamur, cum de juramento Cæſareo ipſo abunde conſtet, ſaltim ab exordio uſque ſeculi tertii decimi.

Nec vero eſt cur heic quidem ſimus ſolliciti de Cæſarum poteſtate quæ ante illud ævum obtinuit, quoniam de ſolis alienationibus, quæ forte poſt contigere, nobis agendum veniat, nec hujus ſit inſtituti arduum hunc locum, prout alias fieri par eſt, nunc aggredi. Hinc ne utemur quidem nunc operoſis aliis argumentis, ut oſtendamus, nullam fuiſſe jam ab aliquot ſeculis Cæſaribus poteſtatem alienandorum Imperii bonorum: qualia cæteroquin non pauca poſſunt peti ex illa ſummæ poteſtatis ratione quæ in Imperio jamdudum obtinuit. Illam enim nequaquam & olim fuiſſe & hodie eſſe in unius Cæſaris manu, ſed Imperii Ordines illam ſemper participaſſe, more antiquitus pene omnibus Germanicis populis recepto, liquido eſt ma-

ctum Regem admiſſum eſſe. In Speculi ſane Saxonici (quod illa ætate conſcriptum eſſe alibi demonſtravimus) l. 3. art. 54. ita legitur: *Cum rex eligetur jurejurando Imperio homagium præſtet: & jurare debet, ſe velle juſtitiam confortare & deſtruere injuſtitiam, & IMPERII ſecundum ſuum poſſe JURA DEFENDERE.* Qui ſacramento adſtrictus eſt defendere jura, illius arbitrio non relinquitur alienatio; itaque ſi & in Germania obtinuit tunc illud ſacramentum cujus meminit Auctor Speculi, liquidò patet diſerta lege alienandi poteſtatem Cæſaribus fuiſſe prohibitam. Pertinet quadamtenus ad morem hunc id quod de Guilielmo Hollando in Cæſarem electo narrat Joannes a Beka *Chronici Epiſcoporum Ultrajectinor. pag. 77. edit. Trajectina*, dum militaris dignitas more illius ævi ante Cæſaream inaugurationem ipſi conferretur, inter regulas illius diſciplinæ hanc etiam ipſi ſacramento firmandam propoſitam: *Rempublicam illibatam in vigore permittere, feudalia bona Regni vel Imperii NEQUAQUAM ALIENARE.* Sed

ſi in

ſi in has leges juraverunt tum omnes militaris ordinis, utique Cæſares vel hoc juramento fuerunt alienare quidquam prohibiti. Sed non eſt fortaſſe cur huic quidem argumento multum innitamur, cum de juramento Cæſareo ipſo, abunde conſtet, ſaltim ab exordio uſque ſeculi tertii decimi.

Nec vero eſt cur heic quidem ſimus ſolliciti de Cæſarum poteſtate quæ ante illud ævum obtinuit, quoniam de ſolis alienationibus, quæ forte poſt contigere, nobis agendum veniat, nec hujus ſit inſtituti arduum hunc locum, prout alias fieri par eſt, nunc aggredi. Hinc ne utemur quidem nunc operoſis aliis argumentis, ut oſtendamus, nullam fuiſſe jam ab aliquot ſeculis Cæſaribus poteſtatem alienandorum Imperii bonorum: qualia cœteroquin non pauca poſſunt peti ex illa ſummæ poteſtatis ratione quæ in Imperio jamdudum obtinuit. Illam enim nequaquam & olim fuiſſe & hodie eſſe in unius Cæſaris manu, ſed Imperii Ordines illam ſemper participaſſe, more antiquitus pene omnibus Germanicis populis recepto, liquido eſt ma-

ctum Regem admiſſum eſſe. In Speculi ſane Saxonici (quod illa ætate conſcriptum eſſe alibi demonſtravimus) l. 3. art. 54. ita legitur: *Cum rex eligetur jurejurando Imperio hommagium præſtet: & jurare debet, ſe velle juſtitiam confortare & deſtruere injuſtitiam, & IMPERII ſecundum ſuum poſſe JURA DEFENDERE.* Qui ſacramento adſtrictus eſt defendere jura, illius arbitrio non relinquitur alienatio; itaque ſi & in Germania obtinuit tunc illud ſacramentum cujus meminit Auctor Speculi, liquidò patet diſerta lege alienandi poteſtatem Cæſaribus fuiſſe prohibitam. Pertinet quadamtenus ad morem hunc id quod de Guilielmo Hollando in Cæſarem electo narrat Joannes à Beka *Chronici Epiſcoporum Vltrajectinor. pag. 77. edit. Trajectinæ*, dum militaris dignitas more illius ævi ante Cæſaream inaugurationem ipſi conferretur, inter regulas illius diſciplinæ hanc etiam ipſi ſacramento firmandam propoſitam: *Rempublicam illibatam in vigore permittere, feudalia bona Regni vel Imperii NEQVAQVAM ALIENARE.* Sed

ſi in

ſi in has leges juraverunt tum omnes militaris ordinis, utique Cæſares vel hoc juramento fuerunt alienare quidquam prohibiti. Sed non eſt fortaſſe cur huic quidem argumento multum innitamur, cum de juramento Cæſareo ipſo abunde conſtet, ſaltim ab exordio uſque ſeculi tertii decimi.

Nec vero eſt cur heic quidem ſimus ſollicti de Cæſarum poteſtate quæ ante illud ævum obtinuit, quoniam de ſolis alienationibus, quæ forte poſt contigere, nobis agendum veniat, nec hujus ſit inſtituti arduum hunc locum, prout alias fieri par eſt, nunc aggredi. Hinc ne utemur quidem nunc operoſis aliis argumentis, ut oſtendamus, nullam fuiſſe jam ab aliquot ſeculis Cæſaribus poteſtatem alienandorum Imperii bonorum: qualia cœteroquin non pauca poſſunt peti ex illa ſummæ poteſtatis ratione quæ in Imperio jamdudum obtinuit. Illam enim nequaquam & olim fuiſſe & hodie eſſe in unius Cæſaris manu, ſed Imperii Ordines illam ſemper participaſſe, more antiquitus pene omnibus Germanicis populis recepto, liquido eſt ma-

Papæ tale perhibetur dediſſe reſponſum. Si, inquit, ſummus Pontifex Imperii jura illæſa poſſidere deſiderat, a ſacramento, quod tempore conſecrationis meæ ad dignitatem Imperialem me jurare compulit, me abſolvat, quod videlicet DISPERSA IMPERII JURA REVOCAREM. Denique cum Papa ipſum Imperatorem à præſtito juramento, quod omnes Imperatores in ſua conſecratione, inſpectis ſacroſanctis Evangeliis jurare tenentur, abſolvere noluit, & Imperator econtra Imperii jura, quæ jam parte maximâ in manu potenti revocaverat, reddere contempſit, idem Papa in ipſum Imperatorem ſententiam excommunicationis tulit, & univerſos tam Alemanniæ quam Imperii Romani magnates ab ejus fidelitate abſolvit. Hæc omnia Paris. Cui tuto poſſumus credere, quoniam & ipſo ævo illo floruerit, & valuerit multum prudentia induſtriaque. Diſcimus vero hinc præter illud de Ottone, in vulgari juramenti Cæſarei formula Romæ tunc uſitatâ, fuiſſe tum illa qvæ Otto juraverat. Ottonem vero tale qvid juraſſe, ex Gervaſii quoque Tilberienſis, qvem Imperator

R gno

Regno Arelatenſi præfecerat, admonitione ad Ottonem haud difficile eſt collectu. Ita enim ille loquitur: *Si times conſcientiam tuam, quaſi injuſtitiam propter ſacramentum Auguſtale patiatur, conſule famam publicam quæ tibi impinget criminationem de ingratitudine*, in Papam ſcilicet. Simili ſi non eodem ſacramento devinctum fuiſſe ab ipſomet Papa Fridericum etiam ſecundum Ottonis æmulum & hoſtem, patet ex eo, quod cum Sardiniam occupaſſet, Papæ ex vi jurisjurandi de Romanæ Eccleſiæ bonis defendendis ſibi facti, illam repetenti reſponderit, *prius ſe juraſſe ad repetendas res Imperii, à quibus cum Sardinia injuſte eſſet abalienata, priori juramento ſe fortius urgeri.* Quæ omnia plenius narrat Sigonius *octavo decimo libro Hiſtor. Ital.* Hodie tale quid à Cæſaribus coronandis Romæ non exigitur, ceu conſtat ex Ceremoniali Romano. Fortè etiam poſt Fridericum illum ſecundum ſtatim id exigi deſiit, quod experimento non uno didiciſſent Pontifices ſuis rebus id non ſatis aptum eſſe. Videtur vero & in Germania jam tum in ſimile jusjurandum unumquemque noviter de-

ſi in has leges juraverunt tum omnes militaris ordinis, utique Cæſares vel hoc juramento fuerunt alienare quidquam prohibiti. Sed non eſt fortaſſe cur huic quidem argumento multum innitamur, cum de juramento Cæſareo ipſo abunde conſtet, ſaltim ab exordio uſque ſeculi tertii decimi.

Nec vero eſt cur heic quidem ſimus ſollic iti de Cæſarum poteſtate quæ ante illud ævum obtinuit, quoniam de ſolis alienationibus, quæ forte poſt contigere, nobis agendum veniat, nec hujus ſit inſtituti arduum hunc locum, prout alias fieri par eſt, nunc aggredi. Hinc ne utemur quidem nunc operoſis aliis argumentis, ut oſtendamus, nullam fuiſſe jam ab aliquot ſeculis Cæſaribus poteſtatem alienandorum Imperii bonorum: qualia cœteroquin non pauca poſſunt peti ex illa ſummæ poteſtatis ratione quæ in Imperio jamdudum obtinuit. Illam enim nequaquam & olim fuiſſe & hodie eſſe in unius Cæſaris manu, ſed Imperii Ordines illam ſemper participaſſe, more antiquitus pene omnibus Germanicis populis recepto, liquido eſt ma-

nifeſtum. Non multum ante autem demonſtravimus, ſi quando diviſa ita eſt ſumma poteſtas, ut illa ex parte quidem ſit penes unum ſed ex parte penes populum, tunc alienationem injuſſu populi inſtitui non poſſe. Verum enimvero, ceu ante diximus, non eſt neceſſum ut illis ſimilibusque argumentis nunc utamur, cum ſeorſim oſtenderimus, ipſo ſacramento hac in re Cæſaris poteſtatem ab aliquot ſeculis fuiſſe circumſcriptam, & ab inſtituto ſit alienum operoſe id nunc agere.

Omnino tamen explicatius definiendum eſt, ſi non uni Cæſari, cuinam ergo aut quibus præter Cæſarem alienandi illud jus competat. Itaque hoc ut expediatur, ante omnia accipiendum eſt, nullam alienationem fieri poſſe, niſi accedente Cæſaris auctoritate. Cujus rei ratio eſt, quoniam ille caput eſt reipublicæ ſive Imperii: cujus proinde auctoritas ut ad aliam omnem reipublicæ adminiſtrationem, ita ſine dubio ad hanc etiam quæ magni adeo eſt momenti, requiratur. Penes Cæſarem igitur omne omnino alienandi jus potiore ex parte eſt. Ex alia parte autem & penes

Electo-

Electores eſſe, ſaltim a Carolo Vto uſque, liquido patet etiam vel ex illis verbis Capitulationis quam vocant a nobis productis: quæ fere omnia repetita etiam ſunt in Capitulationibus Cæſareis reliquis. Non cœpiſſe vero hoc juris demum cum Carolo quinto, ſed jam ante, & quidem ab illo tempore quo a Carolo quarto Aurea quæ dicitur bulla eſt condita, argumento eſt magna illa & prope æmula Cæſareæ Electorum in republica poteſtas, quæ exinde multùm invaluit. Summæ enim poteſtatis pars eximia inde usque penes Electores fuit utique, ac proinde ad illos non potuit non ex parte alienandi quoque poteſtas pertinere. Ad hoc certum quoque eſt, Electores illos ſive Officiales inter Principes Germaniæ dudum ante, & quidem etiam tum, qvum illis ſolis nondum eſſet electio Cæſarea commiſſa, primario fuiſſe loco: Principes vero illos Germaniæ nunquam non in partem veniſſe non ſollicitudinis duntaxat ſed auctoritatis etiam Regiæ, cumprimis à ſeculo usque duodecimo vim auctoritatemque eorum plurimum creviſſe, ut nihil magnæ rei po-

tuerit agi in republica niſi de illorum conſenſu. Quamobrem vel hoc titulo apud Electores, & quidem ſemper non levi ex parte, jus illud alienandi fuit.

De Electoribus ſive Officialibus quidem igitur non eſt quod dubitemus, ſaltim à Friderici II Cæſaris ævo uſque, ſine ipſorum conſenſu nihil rite alienari potuiſſe. Incertius eſt, num hoc jus etiam aliis Principibus atque Ordinibus ſit commune; & ſi aliis, num pari jure Italici cum Tranſalpinis & inprimis cum Germanicis gaudeant. Non ſolis Electoribus id juris competere, haud injuria forte ex eo collegeris; quod à primis usque reipubl. noſtræ exordiis, ad omnia pariter ſummæ poteſtatis munia in publicis conventibus proceres omnes ſint tracti, nulla Officialibus qui appellantur aut Electoribus conceſſa prærogativa usque ad ſeculum tertium decimum. Exinde hi prælati quidem ſunt aliis, attamen quarumvis maximarum rerum conſultatio comitiis Imperii publica & communis permanſit. Inter maxima autem omnino numeranda eſt alienandi licentia. Nec vero huic juri ſuo reliqui pro-

cere unquam renunciaverunt, aperte quidem. Ne agitatum quidem unquam fuit palam, ut illo cederent. Imo ſicubi ab exteris aliisque violata fuerunt Imperii jura, Cæſares identidem injuriam illam conqueſti ſunt non apud ſolos Electores, ſed Ordines Imperii univerſos. Quo ipſo videntur indicaſſe, ad omnium judicium pertinere, ſi quæ fiat Imperii bonis detractio. Quin etiam non adeo pridem cum de alienandis quibuſdam fuit actum inter Cæſarem & Gallum alioſque, delatum id negotium eſt ad conventum publicum, definitumque conſenſu non Electorum duntaxat ſed omnino omnium Ordinum, cum Monaſterii tum Oſnabrugæ. Non ſane exteri quoq; illi ſatis ſibi cautum exiſtimaverunt, niſi ubi & aliorum Ordinum probatio acceſſit.

Ex adverſo dixeris, Electoribus hoc quoque præcipuum deberi; quoniam in Capitulationibus quas appellant, nulla aliorum Principum Ordinumque facta mentione, Electorum conſenſionem ſe ſectaturum Cæſar promittit. Sed fortaſſis non ea mens eſt illarum legum, quaſi ſoli Electores à Cæſare

ſint

ſint compellandi, ſed quod hi primario conveniri debeant, ut poſt factã ab his præconſultationem, ex omnium denique arbitrio aliquid conſtituatur. In quem ſenſum & Capitulationum ejuſdem notæ omnia ſolent accipi. Si ſane aliunde conſtet, auctoritatem alienandi reliquis quoque Principibus communem eſſe, non poteſt alius ſenſus Capitulationis admitti. Nec enim Electores, quorum eſt lex illa, Principibus aliis jura ſua ereptum ivere: nec ſi vellent, ejuſmodi quidem legibus potuere illis quidquam præjudicare. Vtut ſit, cum in Capitulationes ſerò demum hoc receptum ſit, non licet hinc petere argumentum ejus, quod ante Carolum Vtum obtinuit.

Et vero olim promiſcue ad omnes Principes jus illud pertinuiſſe, non eſt forte quod multum dubitemus. De hodierno tamen ſtatu equidem malo in re dubia nunc ἐπέχειν, arbitrandi facultate aliis relicta. Quod ſi vero ad Principes alios etiam jus illud vel etiamnum pertinet, vel olim pertinuerit, tutius definiens illud, quod itidem conſultandum propoſuimus, num ſcilicet & inquantum ad Italicos Germanicoſque

nicosque Principes jus illud ſpectet. Etenim ſaltim prærogativam deberi Germanicis, & ad hos ex parte ſpectare omnium omnino etiam Italicarum rerum curationem, juſtum utique eſt, utpote qvum horum ſangvine & ſtudio omnia, quæ vel in Gallia vel in Italia Imperialis ſunt juris, fuerint acquiſita & in commune reipublicæ corpus pertracta. Accedit, quod omni ſecuto ævo, quotieſcunque de rebus etiam Italicis conſtituendum aliquid fuit majoris momenti, ſemper ex conſilio & auctoritate Germanicorum etiam Principum omnia geſta fuerint: quod infinitis exemplis facile oſtenſu eſt. Huc facit, quod Italia omnem pene poteſtatem Cæſaris aut Regis conſtituendi, adeoqve ejus qui & Italis omnibus imperandi jus habeat, uni Germaniæ citra omnem controverſiam numquam non conceſſerit, ex qvo ab Othone fuit devicta. Hinc jam olim Friderico I Cæſare Mediolanenſibus ſuis Comes Blandratenſis objecit illa, quæ refert Guntherus l. 8

Reges Alemannia nobis
Urbibus Italicis leges & jura daturos

Mittere rite ſolet: poſtquam de partibus illis
Carolus, & magni Regnum ſurrexit Othonis,
Auſoniaq; frui Reges capere corona
Teutonici.

Apud eundem Guntherum l. 1 ita neſcio quis alloquitur Germaniæ proceres.

Ex quo Romanum NOSTRA virtute redemptum,
Hoſtibus expulſis, AD NOS juſtiſſimus ordo
Tranſtulit Imperium; Romani gloria Regni
Nos penes eſt. Quemcunq; ſibi Germania Regẽ
Præficit, hunc dives ſubmiſſo vertice Roma
Suſcipit, & verſo Tiberim regit ordine Rheno.

Numquam tamen ita Germaniæ Ciſalpina illa fuerunt unita, ut omne omnino reipublicæ ſuæ arbitrium uni Germaniæ commiſerint. Semper enim & illis ſua comitia fuerunt, in quibus res majores componerentur: quamdiu quidem priſco more unum reipublicæ corpus unamque rempublicam aluerunt. Ita ſcilicet illa cum Germanicis aliisque Transalpinis fuerunt unita, ut hiſce quidem, præcipuum aliquod jus in omnia datum, illis tamen in ſua & proprium aliquod ſemper ſuperſtes manſerit. Quod fide ac teſti-

teſtimonio optimorum monumentorum haud adeo difficile probatu eſt. Verum Italici aliquamdiu nulla communia comitia inſtituerunt, huc illuc in partes diviſi, adeoq; communis reipublicæ nulla ipſis curatio fuit. Germanicis jura ſua integra manſerunt, niſi forte illa ad ſolos Electores tranſire paſſi ſint. Quicquid vero hujus ſit hodie quidem; non videtur citra Germaniæ conſenſum ullam omnino hactenus Imperii partem potuiſſe abalienari, ubicunque illa fuerit locorum ſita: videtur tamen & Italicorum conſenſu opus ſi quid in Italico Regno fuerit alienandum. Burgundici & Lotharingici Regni diſpar ratio eſt; quoniam hæc cum Germanico arctius coaluerunt, & quidem ita ut ſingularia ſibi comitia publica ad modum Italici haud ſervaverint.

HISCE pro ratione inſtituti ſic expoſitis, li-
cet jam & *Alterum* illud quod expediendum ſu- II.
pereſt, *Num* ſcilicet *uſum publicum ſpectet Im-
perii adminiſtratio, an vero Imperantis commo-
dum*, verbo abſolvere. Etenim ubicunq; ſua eſt
comitiis auctoritas, non ſolet neq; poteſt reſpu-
blica ad eorum uſum, qui magiſtratus officio

etiam ſummo funguntur, vel unice, vel etiam potiſſimum inſtitui: ſed ſaltim illorum ſalus quæritur, qui comitiis interſunt, ſi non & aliorum. Igitur cum non uni Germaniæ locus fuerit in comitiis, ſed ad ſua omnia ſemper admiſerit Burgundici & Lotharingici regni proceres, & quidem ex æquo admiſerit: facile patet, horum non minus atque Germaniæ Ordinum ſalutem, nequaquam vero ſolius Cæſaris commodum, Imperio Transalpino propoſitam eſſe. Non diſpar ratio eſt Italici regni: quippe quod magna propriorum etiam comitiorum cum libertate tum auctoritate ſemper olim floruerit. Nec vero eſt, quare velis Germaniæ tribuere in reliqua omnia herile aliquod jus, propterea quod illa victricibus ſuis armis reliqua ſubegerit. Non enim victoriæ ſemper idem ſcopus aut eventus eſt. Alii domiti ſunt ut ſerviant, alii ut pareant, alii ut in communia ſocietatis jura tranſeant. Quibus nullum in Comitiis Imperii ſuffragiorum jus eſt, qva illi vivant conditione, non eſt hujus loci ut vel moneamus, utpote qvum ad noſtrum inſtitutum non attineat. Et vero de omni ſtatu populorum Imperii Germanici

manici, ut & de legibus in quas illi uniti ſunt, proprius diſputandi locus eſt, ubi de Ordinibus & Comitiis Imperii agitur: quod argumentum ampliſſimum quidem eſt ſed à propoſito alienum. Nobis in viam redeundum unde digreſſi ſumus.

CAPUT XX.

Bona Pontificibus Romanis donata non omnino Imperii limitibus excidiſſe per ulla Cæſarum dona.

IN diverſas forte reprehenſiones incurrimus apud eos qui legerunt quæ modo attulimus. Aliis enim illa juſto breviora, aliis prolixiora debito queant videri. Cæterum fatemur ultro, longe exactius illa & poſſe & debere tractari, ſed alibi, & loco ſuo. Hic vero nec omitti plane potuerunt, ne ſalebræ paſſim remorentur inſtitutum noſtrum ſermonem: nec plenius tradi debuere, ne πάρεργον ipſo ἔργῳ fiat majus, quo nobis quidem nihil magis inviſum eſt. Fatemur etiam, potuiſſe multa brevius proponi, imo & omitti potuiſſe omnia, modo lectores plærique ſatis jam tum ab iis inſtructi eſſent. At quoniam in

quam multis multa merito deſideres, deſecandum fuit illorum judicium ſaltim aliqua ex parte, prius reliqua illi quam aggrediantur. Quod ſi qui tamen jam inſtructi ſatis acceſſerint, (quales utinam fuerint omnes!) poterunt illi ſine damno ſuo iſthæc prætermittere; modo nobis non ſuccenſeant quod & imperitiorum aliquam rationem habuerimus.

IGITVR quod ſupereſt expedituri, definiemus deinceps limites Imperii, quales illi ab ævo Friderici ſecundi Cæſaris ad nos usque ſeſe habuere. Exordium vero novi operis nobis Italia, & in hac ea pars quæ Papæ ceſſit, merito præbet, quod hanc dignitatem quaſi exigat ſibi Vrbs Roma, nullumque aliud regnum perinde ſit controverſi juris. Principio igitur videndum fuerit, num ea quæ dono Cæſarum poſſidet Papa per Italiam, ſint adhuc intra limites Imperii comprehenſa. Exempta illa eſſe, & unius Pontificii juris, à quamplurimis hodie creditur, & ut ita loquar, γυμνῇ κεφαλῇ aſſeritur. Imo jam tum ab aliquot ſeculis id qui docerent haud defuerunt, iique non infimæ dignitatis aut eruditionis doctores, cum paſ-

ſim

ſim terrarum alibi tum in Italia præcipuè & curia Papali. Quorum cum magnus ſplendidusque numerus poſſit produci, vel illo uno tot illuſtrium ſcriptorum teſtimonio videatur illa ſententia jure poſſe adſtrui. Adferuntur vero praterea ad eandem confirmandam & donationes Cæſarum, & longi temporis præſcriptio, & alia denique nonnulla. Quæ nunc ordine examinabimus.

Igitur ad Fridericum qvidem II Cæſarem uſque non ulla donatione, non ulla præſcriptione, regiones illas Imperii fuiſſe juribus ſubductas, ſed in ejus manſiſſe ditione & finibus, ſatis eſt à nobis integro capite decimo jam oſtenſum. RVDOLPHO Habſpurgico Cæſare quoniam primum poſt Fridericum illum repetita aliqua eſt donatio, illa ante omnes excutienda venit. De Rudolpho iſthoc narrat Bzovius ad ann. 1274. num. 13. ex neſcio quo Codice Vaticano, quod per Legatum Epiſcopum Spirenſem in Concilio Lugdunenſi, *omnia jura, privilegia, immunitates, libertates, bona, poſſeſſiones, civitates & provincias Apoſtolicæ Sedi à prædeceſſoribus Imperatoribus, præſertim*

Ottone

Ottone IV & Friderico II datas conceſſasque, nec non juramentis & tabulis publicis confirmatas, Gregorio X Pontifici confirmaverit & renovaverit. Narrat idem ad annum 1275 num 13, ipſummet Rudolphum illi Gregorio Lauſannæ tum degenti coram omnia illa per tabulas quæ hodie in caſtro S. Angeli ſervantur, promiſiſſe, cereo addito ſigillo, donec poſt coronationem aurea bulla omnia ſignarentur. Idem repetitum eſſe Romæ anno 1278 per legatum ad Nicolaum III Papam miſſum, narrat Bzovius in hiſtoria illius anni numer. X. In ſequentis anni commentario num. 1, tradit Bzovius, in conventu publico Ordinum Imperii Viennæ tabulis aurea bulla obſignatis, quæ exſtent in caſtro S. Angeli, à Rudolpho omnia denique confirmata. Tabularum ipſa verba non exhibet Bzovius, ſummam tamen earum deſcribit, quam huc non poſſumus non adducere, rei magnitudine id flagitante, præſertim qvum ad hoc exemplum formatæ dicantur Tabulæ ſecuta ætate à Cæſaribus exaratæ. *Satis*, inquit, *ſuperque diſertis verbis confitebatur.* Rudolphus, *quia ad*

magni-

magnificentiam munerum & gratioſam quodammodo ineffabilem largitatem, quæ Imperatores Romani & prædeceſſores ſui Reges Romanorum de Romanæ matris Eccleſiæ uberibus ſuſceperunt, ſpectare videbatur, ut & ipſi velut devoti filii faciem gratitudinis erga matrem Eccleſiam converterint: maxime quod eadem Eccleſia ipſos in dulcedine benedictionis prævenerit, Imperiumq; de Græcis in Germanos transferens, eiſdem quod illorum fuerat dederit: ut iſti quoq; nonnulla eidem Eccl. grati animi cauſſa conceſſerint, donaverint, confirmaverint: ſcilicet totam terram quæ eſt à Raticofano usque Ceperanum, Marchiam Anconitanam, Ducatum Spoletanum, Terram Comitiſſæ Mathildis, Comitatum Bretenorii, Exarchatum *Ravennæ, Pentapolim, & Maſſam Trebariam cum adjacentibus terris poſſeſſionibus ac locis, deſcriptis in privilegiis Imperatorum, à temporibus Ludovici uſque ad præſens. Quamobrem & ad ſe quoque pertinere teſtabatur, eadem omnia Sedi Apoſtolicæ non tantum confirmare, verum quantum opus fuiſſet, de novo concedere, & ut ejus regales actus in omni claritate procederent, & omnis*

obſcuritas, quam frequenter generalitas conſuevit inducere, Imperiali expreſſione tolleretur, & jura Sedis Apoſtolicæ per Imperatoriam declarationem, quam perpetuam fore decernebat Rudolphus, ſolidarentur: recognoſcebat, fatebatur, & oraculo præſentis edicti ad æternam memoriam declarabat, præter omnia ſupra numerata, civitatem Ravennatem, Æmiliam, Bobium, Caſenam, Forum Populi, Forum Livium, Faventiam, Immolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, Adriam, Gabellum, Ariminum, Vrbinum, Montem fereti, & territorium Balnenſe, Provincias, Civitates & loca cum omnibus finibus, territoriis, atque inſulis, in terra marique ad prædictas civitates, territoria, & loca ſupra dicta, quoquomodo pertinentibus, ad B. Petrum Principem Apoſtolorum & ad eundem Nicolaum III Pontif. Max. ſucceſſoresque ipſius atque ad ipſam Romanam Eccleſiam PLENO JURE AC INTEGRE, non ſolum in ſpiritualibus, verum etiam in temporalibus ſpectare, ac ipſorum PLENI JURIS, ditionis ac principatus exiſtere. Inſuper ad omnem dubitationis ſcrupulum inpoſterum abo-

abolendum, ut & ipſius Imperialis devotio erga matrem Eccleſiam Romanam innoteſceret, prædicta omnia & ſingula, tam propriis ſeu ſpecialibus provinciarum, terrarum, civitatum, & locorum expreſſa vocabulis, quam etiam non expreſſa, prout melius valere & efficacius intelligi potuiſſet, B. Petro & ipſi ſummo Pont. Nicolao III ac Succeſſoribus illius, nec non Romanæ Eccleſiæ LIBERE & PLENARIE, quantum opus erat, de novo conceſſit contulit & donavit: ut ſublata omni diſſenſionis & contentionis materia firma pax, & plena concordia, inter Eccleſiam & Imperium jugiter perſeveraret. Actum & datum Viennæ XVII Cal. Mart. ann. 1279 Indict. 7. Regni VI, præſentibus conſentientibus & diplomati ſubſcribentibus Friderico Archiepiſcopo Salizburg. Joan. Chimen & Bernard. Segouen. Epiſcopis, Rudolpho regiæ Curiæ Cancellario, Magiſtro Gothifredo Præpoſito Solienſi Regio Protonotario, Abbate Monten. Archidiac. Tridentino, Alberto & Hermanno fratribus Comitibus & Chiburgen. Comitibus filiis Landgravii Holſatiæ, Friderico Burgravio Nurenbergen. Marchione Othergen. & compluribus aliis.

liis. Subjungit mox Bzovius: omnia illa in tabulis Rudolphinis enumerata, *pleno jure ad Sedem Apoſtolicam ſpectare*, decreviſſe, ſuisque literis teſtatos eſſe Principes Imperii, Henricum Trevirenſem, Suffridum Colonienſem, Wernerum Moguntinum Archiepiſcopos, Ludovicum Comitem Palatinum Rheni, Joannem & Albertum Duces Saxoniæ, Joannem & duos Ottones Marchiones Brandenburgenſes. *Diplomata*, ait, *ſingulorum cereis ſigillis, eodem anno ſignata extant in archæo molis Hadriani.* Addit deinde ipſa diplomatis Principum verba. Vbi poſt alia complura, cumprimis ad antiquam Cæſarum & novam Rudolphi conceſſionem pertinentia, hæc digna notatu occurrunt: *Nos noſtri nomine Principatus in omnibus ac per omnia approbamus & ratificamus, ac iisdem omnibus & ſingulis, & quibuſcunque aliis ſuper eisdem, per eundem Regem quoquomodo factis, & inpoſterum faciendis, voluntatem noſtram, aſſenſum, atque conſenſum unanimiter & concorditer exhibemus; & promittimus, quod contra præmiſſa vel aliquid præmiſſorum nullo unquam tempore veniemus. Sed ea omnia & ſin-*

gula

gula pro poſſe noſtro procurabimus inviolabiliter obſervari. Et ut hæc noſtra voluntas, approbatio, ratificatio, aſſenſus atque promiſſio, a nobis eisdem Romanis Pontificibus & Eccleſiæ in perpetuum obſerventur, hoc præſens ſcriptum inde fieri fecimus, & noſtrorum ſigillorum munimine roboravimus.

Hæc omnia ita quidem Bzovius. Verumenimvero cum illo quidem non eſt ut tuto liceat in tenebris micare. Fidem hominis dubiam pridem reddidit doctiſſimus Hervvartus, ne de aliis nunc dicam. Et vero, utique tabulas illas Rudolphi, quas ita confidenter aſſervari in archivo ille affirmat, ipſe non vidit: alioquin illas produxiſſet. Subſcriptiones porro corruptis nominibus & titulis ſatis indicant, non deſcriptas illas ex autographo aliquo. Tabulas Principum itidem non vidit ipſe: ſed eas jam Baronius recitaverat *tomo X. anno 996 num. 44. & ſeq.* Cujus verba de literis illis hæc ſunt num. 43: *Extant literæ Marchionis Brandeburgenſis unius ex Electoribus, quarum hic eſt titulus* Otto *Marchio Brandenburgenſis univerſis præſentem paginam inſpecturis. Datæ autem, ut in fine*

habetur, Anno milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo nono, pridie Id. Septembr. anno 6 Rudolphi Imperatoris. Aliæ Joannis & Adalberti Ducum Saxoniæ eodem titulo, dataque eodem anno, die vero & menſe diverſo, nempe decimoquarto Kalendas Aprilis. Alia Comitis Palatini Rheni, eodem die data & anno. Juxta quam præſcriptam ab iſtis formam & reliqui Electores ſcripſere. Quibus omnibus pariter confirmant donationes factas, vel innovatas à Rudolpho Romanorum Rege & aliis prædeceſſoribus Imperatoribus Romanæ Eccleſiæ. Extant ipſæ in ſcripto codice eodem tempore una cum aliis monumentis, de donationibus & privilegiis à diverſis Eccleſiæ Romanæ factis, quæ aſſervantur ſeorſim à Vaticana Bibliotheca Romæ in caſtello S. Angeli, loco tutiore, ubi ſelecta majoris momenti monumenta recondita habentur, ne pereant. Hæc Baronius: ex quo uno tabulas illas ſine dubio Bzovius deprompſit. Vbi notandum primo occurrit, Baronium fateri deſcriptas illas ex codice quodam Vaticano, Bzovium id diſſimulare: deinde Baronium memorare unum tantum Ottonem Brandenburgicum, Bzovium duos & Joan-

Joannem nempe Marchionem: tertio Baronium non meminiſſe diſertis quidem verbis trium Electorum Archiepiſcoporum, quod facit Bzovius. Qvarto cum expreſſe fateatur Baronius ſeorſim & diverſo tempore ſcriptas Brandenburgici & Saxonicorum literas, diſtinctas quoque fuiſſe literas Palatini, Bzovius itidem affirmet *ſingulorum* diplomata aſſervari: Vterque tamen non dubitavit ita illas producere quaſi multi ſimul eaſdem condiderint. Nam Baronius ita illas orditur: *Ludovicus Dei gratia Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, Joannes & Adelbertus Duces Saxoniæ, Otto Marchio Brandenburgenſis, univerſis præſentem paginam inſpecturis ſalutem in auctore ſalutis. Complectens &c.* Bzovius ita: *Nos Principes Imperii univerſis præſentem paginam inſpecturis. Complectens &c.* Vterque porro, Bzovius pariter & Baronius, illas producunt loquentes ſemper in plurali numero: quod non eſt conveniens literis, ſi quidem ſinguli Electores ſingulas miſerunt. Quæ utique falſimoniæ luculentiſſima ſunt teſtimonia.

Cæterum eſto. Admittantur ut genuinæ.

Pri-

Primum id certum eſt, probari non poſſe, omnes Imperii Ordines iſthac ætate conſenſiſſe in ejuſmodi donationem. Horum autem, non vero ſolorum Electorum, conſilio & approbatione fuiſſe tunc opus ad donationis robur, jam oſtendimus. Narrat quidem Bzovius, *Conſenſu publico* illas Rudolphi literas exaratas, item *præſentibus conſentientibus & diplomati ſubſcribentibus Friderico Archiepiſcopo &c.* At vero ipſa illa paucarum manuum ſubſcriptio ſignificat, vel non veniſſe negotium ad omnium notitiam, vel non omnes conſenſiſſe. Deſideratur enim utique plerorumque & maximorum Principum manus. Nec in ipſis tabulis fit mentio impetrati Principum conſenſus, cum tamen in Friderici II tabulis apud Bzovium ad annum 1213 num. 2. ita legetur: *Omnia ſupradicta, & quæcunque alia pertinent ad Romanam Eccleſiam, de voluntate & conſcientia conſilio & conſenſu Principum Romani Imperii libere illi dimittimus, renunciamus & reſtituimus.*

Secundo, nihil ad Papam hac quoque donatione pervenit præter utile dominium

ſummi

ſummi vero Imperii auctoritas translata non eſt. Habetur quidem in illa Tabularum Rudolphinarum Bzoviana Summa, quaſi *plenum jus* ſit conceſſum. Sed incertum eſt num illa verba tabulis ſint inſerta. Nam Bzovius quoque narrat, in tabulis etiam Principum decretum, *pleno jure ad Sedem Apoſtolicam omnia pertinere*: & tamen illa in Tabulis iſtis haud occurrunt. Vtut vero illa verba ibi habeantur, tamen multis modis patet, non ultra dominii utilis limites plenum illud jus extendendum eſſe.

Principio enim cum à Rudolpho nihil aliud flagitaverit antehac Papa qvam confirmationem tabularum Ottonis IV & Friderici ſecundi, nec ille aliud promiſerit, ex horum tabulis etiam hæc interpretandæ veniunt. Jam vero Ottonis IV ad annum 1209 num. 2. Friderici autem ad annum 1213 num. 3. & 4. recitat qvidem Bzovius: & in utrisqve conferuntur Papæ illa bona *cum omni jurisdictione diſtrictu & honore ſuo*, illa tamen etiam verba ad ſolum utile dominium pertinere produnt qvæ ſtatim ſemper ſubjunguntur: *Veruntamen*

cum ad recipiendam coronam Imperii vel pro neceſſitatibus Eccleſiæ ab Apoſtolica Sede vocati venerimus, de mandato Summi Pontificis recipiemus procurationes ſive fodrum ab ipſis. Fodri enim exactio dominii utilis pars eſt: eamque ſolam Cæſares exceptam voluerunt recepturi coronam aut Pontificis rogatu venientes. Hactenus ſcilicet magna pars bonorum iſtorum, etiam utili aliquo dominio & juriſdictione omni, poſſidebatur à Cæſaribus, reliqvum omne, non minus ac aliorum Principum Eccleſiaſticorum terra aliqua, exactionibus Cæſariis promiſcue omnibus obnoxium erat. Qvum illo ſolo onere itaque levare ſeſe hactenus ſtatuiſſent Papæ nonnulli, ſed fruſtra, pacis cauſſa tandem id indultum ipſis eſt, primum ab Ottone mox à Friderico.[f] Qvorum ille aliter à Cæſarei juris peritis inſtitutus, paulo poſt dominum utile multorum locorum repetiit: hic terram Mathildis & multa alia demum anno 1221 in manus Nuncii Pontificii reſignavit, teſte ipſo Bzovio, & deinde tamen ſibi recuperavit. Denuo itaque cavit Rudolphus Pontifici, nonnullis in eadem jura ad-

ditis

ditis. Idem vero ex eo quam maxime liquet, quod in Tabulis illis, ut & in ſecutis aliis, ſummo Imperii juri numquam ſit diſertis verbis renunciatum, ex adverſo autem ipſi Pontifices ſummam illam auctoritatem ſemper confeſſi ſint; ut infra pluribus adſtruetur. Huc facit quod Rudolphus anno 1278 Carolo Siculo Regi Senatoris titulo Vrbem Romam gubernanti, dignitate illa interdixerit, idque Pontifice Nicolao approbante, quod late narrat Bzovius ad annum illum num.9. Non potuiſſet autem hoc ullo jure Rudolphus, niſi ſumma Imperatoria auctoritate ſalva. Neque obſtat huic, quod Rudolphus Cancellarii ſui factum, qui in verba Cæſaris jurare fecerat complures urbes Pontificii juris, irritum pronunciaverit, teſte eodem Bzovio *num.12.* Juramentum enim illud pertinuit ad dominium utile & juriſdictionem, quo utroq; Cæſares hactenus fuerant uſi.

Tertio, qûamvis nulla clauſula dominio utili aliqua ex parte videatur Imperio conſuluiſſe Rudolphus, illud tamen de fodri exactione ab Ottone & Friderico in Imperii

uſum publicum reſervatum, non eſſe remiſſum docet uſus ſequentis ævi; utpote qvum Papæ non gravati fuerint coronandis Cæſaribus fodrum illud ſuppeditare. Qvamvis etiam Rudolphus multa præter morem poſſidenda Pontifici tradiderit, eoque opima Imperii bona fiſco regio fuerint ſubducta, ſi tamen ſcriptoribus aliis credimus, factum id eſt certis additis conditionibus. Diſerte Aventinus *lib. 7. Annal.* cum narraſſet, prætextu belli ſacri gerendi Gregorium Decimum Papam à clero omni & monachis decimas extorſiſſe, niſi quod eas nonnulli redemiſſent, ita pergit: *A cæteris omnibus decimæ ſuperbe atque avare exactæ; & licet Decimus eodem anno animam efflaſſet, nihilo ſecius tamen Romani flamines decimas per ſex annos, extorta per vim pecunia, à Germanis emunxerunt. Rumore disſipabant ſe ſuo periculo atque ſtipendio Palæſtinam, Ægyptum, Aſiam, Africam, erepturos Turcis Sarracenis Tartaris. Quamobrem & Rudolphus, ILLA LEGE atq; omine primario ſacerdoti dono Romam, præfecturas, Ducatus, Vrbes, Regiones Italiæ, hactenus*

Impe-

Imperatoribus parentes (Romaniolam Martinus vocat) quæ quotannis millia drachmarum auri ſeptingenties penſitarant, conceſſit. Quemadmodum & Imperator Maximilianus anno abhino decimo Principibus aperuit, edictoque dato ex Oenobriga 13. Kl. Aug. anno Chriſti 1511 conqueſtus eſt. Dum eodem anno ad Calendas Septembris Piſam adverſus Julium ſecundum Pontif. Max. Senatum Chriſtianum, novem Romani flamines, idem Maximilianus, atque Ludovicus Franciæ Occidentalis Rex convocarent, pro reformatione morum (ut eorum verbis utar) univerſalis Eccleſiæ in capite & membris plurimum collapſorum, ac emendationi criminum graviſſimorum, interiorum, continuorum ac incorrigibilium, univerſalem Eccleſiam enervantium. Sed ego heic miſſa faciam: extant hujuſmodi diplomata; qui curioſus & ea legere velit, inquirat & ipſe. Hæc Aventinus. Quæ ſi ita ſeſe habent, ne utile quidem dominium Bononiæ & Romandiolæ acceperit Pontifex aliter quam titulo oneroſo, idque in commodum inſigne totius Imperii.

Nihil hujus habet quidem Bzovius in ſua

ſumma: ſed ejus ſilentium non meretur opponi Maximiliani laudatiſſimi Cæſaris voci & querelæ publicæ. Sine dubio non niſi gravi cauſſa permotus, ultra Ottonis & Friderici liberalitatem, bonorum Imperii prodigus adeo fuit Rudolphus. Bzovius tamen tomo 19 in hiſtoria anni 1530, acta coronationis Caroli quinti diſcribens, non dubitavit ea de re num. 3. ita referre: *Rudolphus primus ex Auſtriaca ſtirpe Habsburgia Imperator, accepti gratus beneficii à Gregorio X collati; videlicet quod Paulum Caſtellum Principem Nahartium, habitu Franciſcano (ut res occultior ſecuriorve eſſet) indutum ad ſe miſerit, deque futura electione admonuerit, operamque ſuam omnem ad eam dignitatem conſequendam obtulerit, ut Joannes Baptiſta Collecipolius in Faſtis ſuis memorat; quod, audiens congregatos eſſe Imperii Principes, & petierit & mandaverit, ut ſinceræ puræque electioni intenderent, ac tam Eccleſiæ quam Imperio providerent, adeoque Rudolphum Imperatorem eligerent, ut Cuſpinianus ſcripſit, quod denique audita electione ipſius, ut res illius conſilio ſuo & opera conſtabiliret, non-*

niſi

niſi eodem Paulo Caſtello ſocio & conſcio, privatus ad fines Germaniæ usque, occultata alieno habitu majeſtate Pontificia proceſſerit, eique animum ad res præclare ſuſcipiendas, ut Petrus Meſſias inſinuat, addiderit, adeoque Imperatorem fecerit. Hujus, inquam, beneficii memor Rudolphus, ex Tabula confirmationum ſeu donationum, quas ANTE SE CVM CERTIS ONERIBVS *Romanæ Eccleſiæ Cæſares offerebant, omnibus his abrogatis, pure, ſimpliciter, abſolute, ſine ullis conditionibus aut oneribus, eadem concepit dedit obtulit confirmavit: ſuadente Paullo Caſtello Romanæ Sedis ſtudioſiſſimo.* Ita quidem Bzovius. At non eſt veriſimile, Rudolphum unius privati commodi cauſſa voluiſſe reipublicæ juribus multum adeo detrahere: aut in Rudolphi gratiam Electores Principes in illud facinus conſenſiſſe, quo haud áliud temere magis iniqvum & venia nulla dignum invenias. Sed & nonnulla eorum, quæ de Gregorii ſtudio in Rudolphum narrantur à Bzovio, fabulis per ſunt ſimilia; carent ſane teſtimonio fide digno. Nec vero quisquam forte ante Bzovium de Rudolpho impia adeo ſuſpi-

catus

catus eſt. Itaque totum hoc videtur deberi Bzovianis commentis. Tutius utique credi poteſt Maximiliano Cæſari, allectum Rudolphum promiſſis illis (etſi vana fuiſſe eventus docuerit) à Papa in ſacrum bellum ſubſidiis, affirmanti. Acceſſit hauddubie petentis Papæ importunitas, & memoria tot funeſtorum tumultuum, qui inter Cæſares & Papas de bonis hiſce fuerunt ab aliquot ſeculis, cumprimis Ottone quarto & Friderico II regnantibus, exorti. Illa certe anteacti temporis memoria non potuit non terrere in futurum. Vt tranquillitatis publicæ interfuerit, jacturam facere eorum quæ ſervari non poterant contra vim Papalem, niſi cum ſummo reipubl. periculo. Vtut ſit, nec donatio illa vim habet, utpote quæ ab Imperii Principibus non eſt confirmata: nec Imperii ſummæ quidem auctoritati per eam quidquam deceſſit.

Poſt Rudolphum etiam ALBERTVS tabulas aliquas Pontifici Bonifacio IIX fertur dediſſe anno 1303. Meminit quidem illarum Bzovius in illius anni hiſtoria: ſed non niſi paucis verbis earum ſummam attigit.

Baroni-

Baronius partem illarum recitat ad annum 996 num. 4. unde eam tranſcripſit in ſua Goldaſtus: ſed illa nihil facit ad noſtrum negotium. Baronius addit: *Confirmat itidem privilegia ab eodem Rudolpho & aliis Imperatoribus eidem Eccleſiæ Romanæ conceſſa. Ratificat quæ ſtatuta fuerant per Ludovicum Imperatorem Paſchali Papæ, & per Ottonem Joanni Pontifici. Et poſt reverentiam Patri exhibitam, & filialem amorem inſinuatum, Eccleſiæ jura defendit, & libertatem ejuſdem Eccleſiæ defenſurum adverſus quoſcunque ejuſdem perturbatores, adverſus quos bella movere, ſi opus ſit, pollicetur, ſpondens ſuum cum exercitu in Italiam adventum, ſi placeret.* Hæc Baronius. Unde diſcimus, nihil novi ab Alberto datum, ſed vetera tantum & patris dona eſſe ratihabita. Antiqua autem illa Cæſaream auctoritatem plane confirmant: & Rudolphi donum utut nimis ſit pingve, ſummo Cæſareo juri nihil detrahit: itaque nec per Albertum quidquam illi deceſſit.

HENRICI Septimi tabulas ipſas ſuo quidem loco itidem non habet Bzovius: at vero reci-

tat ille ad annum 1336 prolixas Ludovici IV Cæſaris literas ad Benedictum XII Papam, quibus reconciliationem ſuam expetiit, & ad 1355 annum Caroli IV tabulas Papæ transmiſſas, quæ utræque inſertas illas Henrici complectuntur. Ne fraudare velle videamur quenquam rerum ejusmodi æqvum & veri cupidum judicem, recitabimus illas hoc loco quales à Bzovio accepimus. Licet enim nonnihil poſſint videri proliziores, tamen vitandæ ſuſpicionis omnis cauſſa, ne verbulum quidem detrahemus.

Sanctiſſimo in Chriſto Patri & Domino ſuo, Domino Clementi Sacroſanctæ Romanæ ac Univerſalis Eccleſiæ Summo Pontifici, Henricus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, cum reverentia debita, devota pedum oſcula beatorum. Ferventi deſiderio cupientes Sanctitatis veſtræ pedibus, & Apoſtolicæ Sedi toto corde & animo zelum noſtræ reverentiæ, fidei, & devotionis offerre, veſtris ſanctis monitis exhortationibus & mandatis, nos pro viribus coaptando, & honorem veſtrum, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ & aliarum Eccleſiarum jura diligere, & pro poſſe protegere & ſervare; attenden-

tenden-

tendentes propenſius, quod nihil eſt, quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in Principe, nihilque eſt, quod ita nequeat occaſui ſubjicere, quam vera religio: & quod ad Dei timorem ſervandum, mandataque ejus cuſtodienda factus eſt omnis homo, ſed præcipue Imperialis & Regalis poteſtas, quæ à Domino Deo eſt & ad ejus miniſterium exequendum, & ad fidem & reverentiam ſui nominis dilatandam in omnes regiones & regna: promittimus & obligamus nos cum omni efficacia Deo omnipotenti, Vobisque Domino noſtro Clementi ſummo Pontifici, veſtriſque ſucceſſoribus, & Sacroſanctæ Sedi Apoſtolicæ & Romanæ Eccleſiæ, quæ Eccleſiarum omnium eſt caput & magiſtra, quod ſacroſanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam, Fidemque Catholicam fundatam ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſcilicet angulari lapide Chriſto JEſu, in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino, in cujus nomine omne genu flectitur, cœleſtium terreſtrium & inferorum, nec eſt nomen aliud ſub cœlo in quo ſalvari oporteat creden-

credentes, toto corde & animo, pura fide & ſancta intentione conſervabimus, reverebimur, atque defendemus totis viribus, & toto poſſe: ac omnem hæreſin & ſchiſma, extollentem ſe contra ſanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam exterminabimus pro viribus: ac omnes hæreticos cujuscunq; ſectæ & conditionis exiſtant, facies quidem habentes diverſas, ſed caudas ad invicem colligatas, quibus vineam Domini Dei Sabaoth perdere & vaſtare nituntur, omnesque fautores, adjutores, valitores, & receptatores, ac defenſores eorum; & quod nullo tempore conjungemur confœderabimur parentela vel fœdere, vel unione quacunque, cum quocunque Sarraceno vel pagano, vel ſchiſmatico Rege, vel Principe, vel quocunque alio, fidei Catholicæ communionem non habente; neque cum aliquo rebelli vel inimico ipſius Romanæ Eccleſiæ, vel eidem manifeſte ſuſpecto. Item promittimus & obligamus nos omni efficacia & effectu, quod perſonam veſtram, ſtatum & honorem & ſucceſſorum veſtrorum, contra quemcunq; ſeu quoſcunque homines, cujuſcunque ſtatus praeminentiæ, vel dignitatis exiſtant, conſervabimus, de-

fende-

ſendemus, manutenebimus: nec non omnia privilegia Regum & Principum & Imperatorum Romanorum prædeceſſorum noſtrorum, cujuscunque tenoris vel continentiæ exiſtant, quocunque tempore, conceſſa Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac Romanis Pontificibus, & Sedi Apoſtolicæ, & quibuscunque Eccleſiaſticis Prælatis & Miniſtris ipſorum, conſervabimus & manutenebimus, nec in aliquo unquam tempore contra veniemus, vel aliquem quantum in nobis erit, venire permittemus, quacunq; occaſione, vel titulo allegato juris vel facti. Imo ad perpetuam rei memoriam, & ſanctæ Eccleſiæ ſecuritatem, atq; cautelam, ipſa privilegia omnia, pro nobis & ſucceſſoribus noſtris ratificamus, confirmamus, recognoſcimus, innovamus, & denuo concedimus, prout melius & plenius poſſumus, ex certa ſcientia, ac omni efficacia, & effectu: volentes, ac etiam decernentes, quod ipſa generalis ratificatio confirmatio, recognitio, innovatio, & de novo concesſio perinde robur obtineat perpetuæ firmitatis, ac ſi omnia & ſingula privilegiorum verba ſingulariter, & expreſſe, ac de verbo ad verbum præſentibus inſerta fuiſſent. Specialiter

autem & expreſſe, cum omni efficacia & effectu ſupradictis, ratificamus, confirmamus, recognoſcimus, innovamus & denuo concedimus omnia privilegia Conſtantini, Caroli, Henrici, Ottonis quarti, Friderici ſecundi, atque Rudolphi Regum & Principum ſeu Imperatorum Romanorum, quocunque tempore conceſſa ſuper quibuscunque, cujuscunque continentię vel tenoris exiſtant, Sanctę Romanę Eccleſię Romaniſque Pontificibus & Apoſtolicę ſedi. Promittimus etiam & obligamus nos eam omni efficacia & effectu, omni modo & forma, quo melius & efficacius fieri poteſt, manutere, & conſervare omnia privilegia cujuſcunq; conditionis, vel tenoris exiſtant; & nullo unquam tempore contravenire, vel aliquem quantum in nobis eſt venire permittere, quacunq; occaſione, vel cauſſa, vel titulo allegato juris vel facti, per quoſcunq; Reges, vel Principes, ſeu Imperatores Romanos, & pręcipue per ſupra dictos Conſtantinum, Carolum, Henricum, Ottonem quartum, Fridericum ſecundum, atque Rudolphum conceſſa Sanctę Romanę Eccleſię ac Romanis Pontificibus & Apoſtolicę ſedi, ſuper recognitione, innovatione, adnota-

adnotatione, conceſſione, quietatione, renunciatione, & libera dimiſsione Terrarum & Provinciarum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ubicunque poſitarum, præcipue Marchiæ Anconitanæ, cum omnibus civitatibus, Terris, limitibus, terminis & confinibus ſuis, integraliter cum omnibus juribus, & jurisdictionibus earundem, Exarchatus Ravennæ & Pentapolis ac Romandiolæ & Bertenorii Comitatus, cum civitate Bononienſi & cum omnibus Civitatibus, Terris, limitibus terminis & confinibus, integraliter & cum omnibus juribus & juriſdictionibus earundem, Vallis quoque quæ Spoletana dicitur ſive Ducatus cum Civitatibus Peruſii atq; Caſtelli, & cum omnibus Civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus integraliter & cum omnibus juribus & juriſdictionibus earundem: Maſſæ quoque quæ Trebaria nuncupatur: cum omnibus civitatibus, terris, limitibus & confinibus integraliter, & cum omnibus juribus & juriſdictionibus earundem: Patrimonium etiam beati Petri in Tuſcia, cum civitatibus Tuderti, Narniæ, Urbis veteris, & Reatæ & cum omnibus civitatibus, Terris, limitibus, terminis & confini-

bus

bus, integraliter cum omnibus juribus & juriſdictionibus earundem: Comitatibus quoque Sabinæ, civitate Interamnenſi: & cum arce Cæſaris & terra quæ dicitur Arnulphorum, cum omnibus Civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus integraliter & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem: Comitatus quoque Campaniæ atque Maritimæ, cum omnibus Civitatibus, Terris, limitibus, terminis & confinibus ſuis, integraliter & cum omnibus juribus & juriſdictionibus eorundem. Et ex abundanti, denuo, & ad majorem cautelam, ſupradictas omnes terras atque Provincias cum omnibus juribus & jurisdictionibus, terminis, limitibus & confinibus eorundem, & jus, & poſſeſſionem, & proprietatem ipſorum, cum omni plenitudine recognoſcimus, jure pleniſſimo ad jus & proprietatem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſpectare & omnimodo pertinere. Ac ipſas omnes terras atque Provincias adnotamus, innovamus, atq; concedimus, quietamus libere & dimittimus, reſtituimus & renunciamus. Nec non ad omnem ſcrupulum removendum, & ut pax & quies, atque tranquillitas inter Eccleſiam & Imperium

jugiter

jugiter vigeat, & futuris dante Domino temporibus feliciter augeatur, & omnis contentionis & diſſenſionis cujuslibet materia præcidatur, prout melius & efficacius fieri & intelligi poteſt, concedimus ipſas, conferimus & donamus de novo. Promittentes, & obligantes nos, prout plenius & efficacius poſſumus, quod nullo unquam tempore occupabimus, vel occupari quantum in nobis eſt permittemus, Civitates loca, caſtra, Terras & Provincias ſupradictas, vel aliquam ipſarum, vel earum partem, nec in ipſis vel aliqua ipſarum, vel earum parte, juriſdictionem aliquam per nos, vel per alium geremus, vel exercebimus, nec jura aliqua, poſſeſſiones, vel tenutas habebimus, vel poſſidebimus in eiſdem Terris vel Provinciis, vel aliqua ipſarum, ſeu parte earum, nec officium aliquod geremus per nos vel per alios Poteſtariæ vel Capitaniæ, ſeu quocunque nomine cenſeantur, in ipſis, vel aliqua ipſarum vel earum parte: & quod tanquam Princeps Catholicus, Advocatus & Defenſor S. Romanæ Eccleſiæ, juvabimus ipſam, ſibique aſſiſtemus contra quoſcunque occupantes, invadentes, vel turbantes Provincias ipſas, Civitates,

loca, caſtra & Terras, vel aliquas ipſarum vel earum partem: & quoſcunque inobedientes ſeu rebelles Eccleſiæ, præcipue in Provinciis, Civitatibus, locis, Caſtris, & Terris eiſdem in nullo fovebimus, vel manutenebimus, ſeu per quoſcunque foveri, ſeu manuteneri, quantum in nobis eſt, permittemus; ſed contra ipſos aſſiſtemus; conſiliis, auxiliis, & favoribus opportunis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac Romanis Pontificibus & Apoſtolicæ Sedi, quouſque rebelles & ſubditi ad plenam reverentiam & obedientiam reducantur. Promittentes quoque, Sanctam Romanam Eccleſiam, & Eccleſias alias, & libertatem Eccleſiaſticam, & bona, jura, Prælatos & Miniſtros ipſarum manutenere, conſervare, & pro viribus defenſare: Vaſallos quoque Romanæ Eccleſiæ contra juſtitiam non offendere; & quod devotos & fideles Eccleſiæ, etiam in Imperio conſtitutos, benigne tractabimus, & contra juſtitiam non opprimemus, nec per alium, quantum in nobis eſt, opprimi permittemus, ſed conſervabimus in juribus & juſtitiis eorundem. Prædicta autem omnia & ſingula inviolabiliter obſervare & obſervari facere; & nullo unquam

tempore

tempore contra venire, juramus ad ſancta Dei Evangelia, facto libro in manibus diſcreti viri Joannis de Malans Scholaſtici Eccleſiæ Tullenſis, veſtri Capellani nomine Romanæ Eccleſiæ & Sedis Apoſtolicæ ac veſtro, ac de veſtro mandato ſpecialiter recipientis, de qua etiam receptione tam per noſtras præſentes quam per ipſius recipientis literas ſeu publicum inſtrumentum plane conſtat. Et ad prædictorum omnium perpetuam rei memoriam, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ac Sedis Apoſtolicæ & Romanorum Pontificum ſecuritatem atque cautelam, præſentes literas Regio Majeſtatis Sigillo munitas fecimus communiri. Promittentes & obligantes nos cum omni efficacia & effectu, quod poſt Imperialis diadematis coronationem ſuſceptam, prædicta omnia ratificabimus, confirmabimus, & recognoſcemus, & faciemus, & ſervabimus atque jurabimus, & de ſupradictis omnibus infra octo dies noſtras patentes dabimus literas quadruplicatas, harum ſeriem continentes, ad perpetuam rei memoriam, & ad ſecuritatem, & cautelam veſtram, & ſucceſſorum veſtrorum, & S. Romanæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ Sedis, Im-

perialis Majeſtatis typario communitas. Datum Lauſannæ V Idus Octobris, Anno Domini Milleſimo Trecenteſimo Decimo, Regni vero noſtri anno ſecundo.

Hæ ſunt tabulæ Henrici illius Luxelburgici Cæſaris, per ſane liberales in Romanum Pontificem, & bonorum Imperii multum prodigæ. Verumenimvero parum in iis roboris invenitur, nec Imperium illæ obligant. Non enim Electorum multo minus reliquorum Imperii Principum conſenſu probatæ ſunt: quod ad robur earum unice requiritur. Adhoc certum eſt Imperatori fuiſſe doloſe impoſitum à Legatis Pontificiis, quaſi tantum juris Papæ competeret per antecedentium Cæſarum liberales donationes. Bzovius utiqve in hiſtoria anni 1304 num. 1. notat ex ore Cardinalis Neapolionis Clementis Papæ nomine, Legatos Henrici Avenione *formulam inaugurationis Henrici audiiſſe & ſcriptam accepiſſe, in ſe recipientes, ut Henricus futurus Imperator verba quædam in præjudicium Apoſtolicæ Sedis & omnium Eccleſiarum prolata antiquaret.* Et tamen in formulis donationum anteacti

ævi tale quid inveniri, nemo docuerit: præſertim cum & ipſarum plæræque ſine dubio ex præſcripto Romanæ curiæ fuerint confectæ. Qvid eſt notius præterea, quam donationem Conſtantini merum eſſe curiæ Papalis commentum? & tamen Cæſar inductus eſt eam hiſce ſuis tabulis, contra morem omnis retro ævi, confirmare. Non tangam fraudulentas doloſasque perſvaſiones reliquas in clariſſima luce. Itaque cum mala adeo fide cum Cæſare fuerit actum, ſummo merito reſtitui in integrum jura Imperii debuerunt; ſi illa imprudente iſthac donatione aliqvid detrimenti cœpiſſent. Et vero vix illas tabulas curaverat confici Henricus, cum meliora edoctus, itinere in Italiam ſuſcepto, minime omnium ex præſcripto illarum videndum ſibi exiſtimavit: ſi Bzovio hoſti jurium Imperii credimus illa narranti num. 4. 5. & 6. Qvamvis ampliſſimâ porro ſit donatio iſthæc, tamen ſummam auctoritatem Cæſarum per eam non eſſe extinctam, argumento luculentiſſimo eſt, quod ipſemet Clemens Papa in eam mitem ſententiam tabulas illas fuerit interpretatus.

Etenim ipſi Vrbi Romæ Henricus usque in adventum ſuum, Senatorem ſive Præfectum ſummum dedit Ludovicum Sabaudum quingentis equitibus armatum; ubi adveniſſet, primores Romanos in fidem ſuam ſacramento adegit, obſides imperavit: hiſce inter alia verbis Romanos cives affatus eſt: *Non longi itineris laborem ſibi fuiſſe gravem, conſideranti SUOS ſe Romanos, amantiſſimum SIBI populum viſurum, cum quo lætos jucundosque dies perageret.* Nihil horum latuit Clementem jam ante coronationem: & tamen per delectos Cardinales Henricum ungi & Imperatorem renunciari curavit, nullo verbo injuriam aliquam conqveſtus. Cum peracta coronatione Henricus graviſſime tuliſſet ſcriptum ſibi à Clemente, quaſi *ſacramentum fidelitatis* præſtitiſſet: Clemens hoc qvidem ad animum revocavit, edita in Concilio Viennenſi illa proteſtatione qvàm lib. 2. tit. 9. Clementinarum edidit Joannes XXII: at ne tum qvidem inclementer qvidqvam in Henricum jam defunctum dixit, qvaſi Pontificum jura Romæ invaſiſſet. Non profecto ſilentio præteriiſſet

talia Clemens & qvidem offenſus, niſi rite & jure facta illa ab Henrico exiſtimaſſet. Habet hæc omnia ipſe Bzovius ad annum 1310 num. 2 & ſeqventibus, multum qvidem conqverens de Cæſare, ſed ex ſuo perverſo ingenio, non autem quaſi idem fecerint Clemens & delecti ab illo Cardinales.

Henrico defuncto qvi ſucceſſit LVDOVICVS IV Cæſar, cum iniqviſſimis Pontificibus omnem vitam colluctatus, tabulas donationis nullas edidit. Nam etſi in iis literis, quas anno 1336 ad Benedictum XII datas, recitat Bzovius atqve ex illo Hervvartus, longe ampliſſimorum munerum ſpem fecerit, pacis ergo: effectu tamen caruit negotium per inſolentiam ipſiusmet Papæ. Ex adverſo jura vetera Imperii multis modis Ludovicus fortiſſime aſſerta qvaſi poſtliminio recuperaſſe poſſit videri: qvod ſeqvente capite fiet clariſſimum.

Omnibus Cæſaribus qui anteceſſerant magis benignum ſe Papis exhibuit CAROLVS qvartus. Hujus autem binæ donationum tabulæ feruntur, alteræ anno 1355 Innocentio

nocentio ſexto, alteræ 1368 Vrbano VIto datæ. Priores ipſas recitat Bzovius num. 8, earum argumentum num. VII. poſteriorum ſummam num. I: ſuo utrumqve anno. Nimis prolixæ ſunt tabulæ ipſæ: ergo ſatis videtur eſſe, ſi ſummas ambarum adferamus, & quidem qvales eas produxit ipſe Bzovius. Priorem hiſce verbis auctor ille una cum coronationis Cæſareæ hiſtoria proponit. *Inter Miſſarum ſolennia, Petrus Oſtienſis Epiſcopus, & Ægidius S. Clementis Cardinales Legati, poſtquam Sacramentum ab eo ex præſcripta formula Eccleſiæ & Summo Pontifici dictum audiviſſent, ſacro oleo inunxerunt, & Imperatorem conſecratum, diademate, ac reliquis inſigniis Imperii ornarunt: cum is omnia, quæ olim V. Cal. Maji, anno 1347. Tridentini, in manibus Gerardi Archidiaconi Sedis Apoſtolicæ Nuncii, nunc Epiſcopi Tridentini, ad inſtar Henrici VII promiſerat* (de qvibus videatur Bzovius ad annum illum) *tum ante, tum poſt coronationem confirmaſſet, innovaſſet, conceſſiſſetque Romanæ Eccleſiæ; datis litteris, in quibus Henrici VII diploma datum Lauſannæ V Idus Octob. inſeruit,*

& ad

& ad cuius inſtar, Romanum Ducatum, Marchiam Anconitanam, Exarchatum Ravennæ, Pentapolim, Romandiolam, Comitatum Bretenorii, Civitatem Bononienſem, Vallem Spoletanam cum toto Ducatu, Comitatum Peruſii & Caſtelli, Maſſam Trebariam, Patrimonium Beati Petri in Thuſcia cum civitatibus Tuderti, Narniæ, Urbis veteris, & Reatæ, Comitatum Sabinæ, Civitatem Interamnem, Arcem Cæſarum cum terra Arnulphorum, Campaniam & Maritimam cum omnibus civitatibus, Romam & Ferrariam cum omnibus ad eam ſpectantibus, Regnum Siciliæ cis & ultra Pharum, Sardiniam & Corſicam, Comitatum Venuſinum, civitatem Avinionem, & omnia alia bona ac jura Eccleſiæ, Pontifici Romano ab Imperatoribus olim data approbavit, & aurea bulla quatuor diplomata ejus approbationis, innovationis & conceſſionis ſignata, Legato Sedis Apoſtolicæ dedit Laterani Nonis Aprilis, Anno Domini M CCC LV, Regnorum IX Imperii I. Inter alia Carolus juravit, quod 1. In Italia, nullos Vicarios Urbibus Imperialibus præficeret, ſine ſcitu Pontificis. 2. Vi-

cariis quos urbibus præficeret, neceſſitatem juriſjurandi imponeret, ut Eccleſiam Romanam adverſus quoſvis hoſtes tuerentur. 3. Ipſe pro Eccleſiæ bonis ac juribus, propriis ſumptibus tamdiu militaret, quoad illa ab iniquis poſſeſſoribus vindicaret. 4. Pontificiarum partium homines à Gibellinis tueretur, neq; illos opprimi ſineret. 5. Ægidium Cardinalem Legatum adverſus tyrannos laborantem juvaret. 6. Proceſſus ab Henrico avo contra Florentinos & Robertum Siciliæ Regem factos abrogaret. 7. Univerſitatibus, communitatibus, ac ſingulis perſonis in Italia omnes injurias anteceſſoribus Imperatoribus & ſibi quoquo modo factas remitteret. 8. Ex eo, quod propter abſentiam Pontificis, formula antiqua inaugurationis Imperatorum, in eis conſecratione ſervata non fuit, nihil contra recens in litteris Legatorum præſcriptam opponeret, aut privilegiis Apoſtolicæ Sedis derogaret; quominus ejus inpoſterum ſucceſſor, aut non poſſit à Romano Pontifice coronari, aut eidem Romano Pontifici ea omnia obſequia præſtare, quæ in antiqua formula præſcripta ſunt. 9. Romana urbe ſtatim à coronatione

diſcede-

diſcederet, neque invito Pontifice reverteretur. Extat in libr. 3. privileg. Rom. Eccleſ. pag. 132. 234. 328. & autographum in mole Hadriani. De poſterioribus Bzovius ita loquitur. *Carolus antequam Italiam intraret, Gerardum Naumburgenſem Epiſcopum Oratorem miſit qui Pontifici adventum Imperatoris inprimis renunciaret: deinde ſolitum diploma Imperiale confirmationis jurium Eccleſiæ Romanæ, & obedientiæ debitæ deferret. In eo, ad 3 Idus Aprilis, bulla aurea ſignato & jureiurando affirmat, ſe pro dignitate Sedis Apoſtolicæ in Italiam venire: neque velle iuribus & libertatibus illius quicquam detrahere: quin potius tyrannos adverſus eam ſævientes, bonaque illius uſurpantes & occupantes reprimere, neque vel minimum ei eripere, quod exemplo antecedentium Imperatorum, & præſertim HENRICI avi (cujus diploma ſuo diplomati inſeruit) præſenti inſtrumento, conſentientibus Imperii Principibus, Romanæ Eccleſiæ confirmaret omnia jura privilegia, bona, urbes, terras, provincias, regna olim ab Imperatoribus Chriſtianis, Conſtantino Magno, Ottone, Carolo, & reliquis ſeu donata ſeu*

probatâ: & præcipue Marchiam Anconitanam, Exarchatum Ravennæ, Pentapolim, Romandiolam, Comitatum Bretenorii, Civitatem Bononienſem, Vallem Spoletanam cum toto Ducatu, Comitatum Peruſii & Caſtelli, Maſſam Trebariam, Patrimonium B. PETRI in Tuſcia, cum civitatibus Tuderti, Narniæ, Vrbis veteris & Reatæ, Comitatum Sabinæ, Civitatem Interamnenſem, Arcem Cæſarum cum tera Arnulphorum, Campaniam & Maritimam cum omnibus civitatibus, Romam & Ferrariam cum omnibus ad eam ſpectantibus, Regnum Siciliæ cis & ultra Pharum, Sardiniam & Corſicam, Civitatem Beneventi, Comitatum Venuſinum, Civitatem Avinionenſem cum omnibus pertinentibus. Hæc Carolus quartus Romanæ Eccleſiæ inſtrumento publico, & Sacramento confirmabat, inſertis literis Henrici VII. Imperatoris datis Lauſannæ. Præſentibus teſtibus, quorum hæc ſunt nomina. Albertus Patavienſis, Lambertus Spirenſis, Joan. Brixienſis, Gerardus Naumburgenſis, & Otto Mindenſis Eccleſiarum Epiſcopi. Illuſtres, Albertus & Leopoldus fratres, Auſtriæ, Stiriæ & Carin-

thiæ

thiæ Duces: Johannes & Jodocus Imperatoris filii, Marchiones Moraviæ. Spectabiles, Joannes de Habesburg: Burchardus Burgravius Magdeburgenſis, Joannes & Burchardus de Retz Comites: Nobiles Vlricus de Boczkovicz, Sdenco & Albertus fratres de Sterenbergh, Rudolphus de Eckertſon, Stephanus de Lembergh, Conradus de Baccendorff, & alii quamplures Comites, Nobiles, Imperatoris & Imperii Sacri fideles. Extat diploma authographum in mole Adriani.

Hæc ita Bzovius. Cujus fides licet multum ſit ſuſpecta, nunc tamen in dubium illam non vocabimus, qvum à moribus Caroli illius nihil alienum hic deprehendamus. Obſervandum autem venit, priores tabulas à poſterioribus longe diverſas eſſe. Nam in prioribus quidem fœda multa & indigna promiſit Carolus: qvorum in poſterioribus memoria nulla repetitur. Nec tamen in ulla earum alia bona Papæ donantur, præter illa quæ præcedentium Cæſarum tabulis jam continebantur: ſi Comitatum Venuſinum & Avenionenſem urbem excipias, de qvibus infra

agendum erit in Regni Burgundici rebus. Laborant vero utræqve tabulæ hæ non minus qvam illæ Henrici. Nec enim ulla harum conſenſu Electorum, multo minus aliorum Principum roborata eſt. Hinc in prioribus nulla omnino fit conſenſus illius mentio. In poſterioribus legas qvidem illa: *conſentientibus Imperii Principibus*: ſed Principum nomine non Electores aut omnium Principum ordo intelligitur, ſed ſoli hi, qvi teſtes ſcribendo adfuerunt, pauci illi & minime primarii. In fœda certe illa priorum tabularum promiſſa nemo Principum conſenſit. Eoque neutræ harum tabularum magni momenti; priores plane nauci ſunt. Nec tamen hiſce etiam tabulis exhauſta eſt univerſa Imperii in Papalia bona auctoritas: ſed omnia reſtringenda ſunt intra limites dominii utilis pleni. Hinc ſtatim à coronatione, ſimul ac Tibur conceſſiſſet Cæſar, *Severiſſimum MANDATVM dedit, ut finem tandem Romani mutandis novandisque rebus imponerent, memores ſacramenti apud Romanum Pontificem ſemel depoſiti; quod ſi violatum iverint, aut ſi Legato e-*

tiam

tiam Pontificis rebelles fuerint, perfidiam illorum ſe armis vindicaturum: qvæ ipſiſſima ſunt verba Bzovii num.9 ad annum 1555. Nihil vero mandare ille potuiſſet Romanis, & quidem Papa non repugnanre, (ut hoc ſane fecit ipſo petente) niſi aliquam Cæſaream auctoritatem credidiſſet Cæſar in Romanos ſibi ſupereſſe. Quod enim noluerit Romanis illis aſſentiri, *qui urgebant ut Urbis poſſeſſionem invaderet, & Romanos in antiqvum ſtatum reſtitueret*, (qvod heic refert Bzovius) id pro indicio omnis Cæſareæ auctoritatis depoſitæ, minime accipi debet; utpote qvum Romanorum illud deſiderium tenderit ad exuendam omnem Papalem jurisdictionem, qvam tollere non ſane fas erat, & licebat integram tueri ſalvis Imperii ſummis juribus.

QVI Carolum ſecuti ſunt Cæſares, num & ipſi omnes confectis tabulis aut vetera confirmaverint Pontificibus, aut dederint nova, non ſatis compertum habeo. Nec enim tabulæ illæ hactenus quod ſciam prodierunt in lucem. Ex Bzovii Annalium tomis viginti tamen deprehendere eſt, non

tantum

tantum ab iis qvi à Papis coronati ſunt, ſed etiam ab aliis ad Ferdinandum primum usque, tabulas aliqvas profectas eſſe, in confirmationem donationum priorum. Num quid à nonnullis ſit additum demptumve, me, fateor, latet. Additum nihil eſſe, videtur ſignificare juramenti à Sigiſmundo Cæſare præſtiti formula, qvam in hiſtoria anni 1433 recitat Bzovius. Inſeremus illam heic etiam nos in majorem fidem. *Hoc ipſô die, tum ante tum peracta inauguratione, Sigiſmundus, juramenta, quæ per literas & Oratores Eugenio & Sedi Apoſtolicæ aliquoties ſcripſerat, feceratque, tum voce in coram omnibus quorum intererat, tactis Evangeliis, Cruce, & Sanctorum Reliquiis innovavit, tum datis ſignatisque ex more quatuor diplomatibus confirmavit juravitque, ſcilicet Eccleſiam & Fidem Catholicam pura fide totis viribus conſervare reverenter ac etiam defendere; omnem hæreſin & ſciſma & hæreticos quoslibet, fautoresq; & receptatores, ac etiam defenſores eorum exterminare pro poſſe; nunquam cum Saraceno, pagano, hæretico, ſchiſmatico, ſeu alio quolibet communionem Catholicæ Fidei*

non

non habente; aut cum aliquo alio Romanæ & univerſalis Eccleſiæ inimico, vel rebelli, ſeu eidem manifeſte ſuſpecto, unionem quamlibet, parentelam, aut confœderationem inire; ſed tam Eugenii quam ejus ſucceſſorum Rom. Pontificum perſonas, honorem, & ſtatum manutenere, defendere, ac conſervare contra omnes homines, cujuscunq; exiſterent præeminentiæ dignitatis aut ſtatus: privilegia omnia per prædeceſſores ſuos Reges & Imperatores Romanorum, Romanæ Eccleſiæ ac aliis quibuslibet Eccleſiis, quocunque tempore conceſſa, & cujuscunque continentiæ, ſpecialiter per Conſtantinum & Carolum Magnos, per Henricum, Ottonem IV, Wenceslaum & Rupertum prædeceſſores ipſius, præſertim ſuper conceſſione advocatione, recognitione, quietatione, & libera admiſſione terrarum & provinciarum Romanæ Eccleſiæ ubilibet poſitarum, præcipue Marchiæ Anconitanæ cum omnibus civitatibus, terris, limitibus terminis & confinibus ſuis integraliter, cum omnibus juribus & juriſdictionibus earundem: Exarchatus Ravennæ & Pentapolis, ac Romandiolæ, & Bertenorii Comitatus, cum Civitate Bononienſi, & cum

omnibus Civitatibus, terris, limitibus terminis & confinibus, integraliter, & cum omnibus juribus & juriſdictionibus earundem; vallis quoq; quæ Spoletana dicitur ſive Ducatus, cum Civitatibus Peruſii atque Caſtelli, & cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus, integraliter & cum omnibus juribus & juriſdictionibus earundem: Maſſæ quoque quæ Trebaria nuncupatur, cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus, integraliter, & cum omnibus juribus & juriſdictionibus earundem: Patrimonii etiam Beati Petri in Thuſcia, cum civitatibus Tuderti, Narniæ, Urbis veteris, & Reatæ cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus, integraliter cum omnibus juribus & juriſdictionibus earumdem. Comitatus quoque Sabinæ, cum Civitate Interamnenſi, & cum arce Cæſaris & terra quæ dicitur Arnulphorum, cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus & cum omnibus juribus & jurisdictionibus eorundem. Comitatus quoque Campaniæ atque Maritimæ, Vrbis Romæ, Ferrariæ, regnorum Siciliæ, Sardiniæ & Corſicæ, Comitatus

Venay-

Venayſini, cum omnibus Provinciis, Ducatibus, Comitatibus, Civitatibus, oppidis, caſtris, locis, terris, limitibus, & territoriis ubilibet poſitis, Sedi Apoſtolicæ Romaniſq; Pontificibus ſub quocunque tenore conceſſis, confirmare, & ex certa ſcientia innovare, ac etiam quatenus opus eſt, de novo concedere, eaque omnia ad proprietatem ipſius Eccleſiæ pertinentia eſſe recognoſcere; quemadmodum de facto per diplomata data, ſignataque, recognovit, conceſſit, innovavit, confirmavitque; addito jurejurando, quod ipſas, nullo, inquit, unquam tempore occupabimus vel occupari, quantum in nobis eſt permittemus, civitates, loca, caſtra, terras, regna, & provincias ſupra dictas, vel aliquas ipſarum, vel earum partem; nec in ipſis, vel aliqua ipſarum vel earum parte juriſdictionem aliquam per nos vel per alium geremus, vel exercebimus: nec jura aliqua poſſeſſiones, vel tenutas habebimus, vel poſſidebimus in eiſdem terris vel provinciis, vel aliqua ipſarum, ſeu parte earum: nec officium aliquod geremus per nos, vel per alios, Poteſtariæ, vel Capitaniæ, ſeu quocunque nomine cenſentur, in ipſis vel aliqua ipſarum, vel earum

parte: & quod tanquam Princeps Catholicus, Advocatus, & Defenſor Sanctæ Romanæ Eccleſiæ juvabimus ipſam, ſibique aſſiſtemus, contra quoſcunque occupantes, invadentes vel turbantes, provincias ipſas, civitates, loca, caſtra, & terras, vel aliquas ipſarum, vel earum partem: & quoſcunque inobedientes, ſeu rebelles Eccleſiæ, præcipue in provinciis, civitatibus, locis, caſtris, & terris, eiſdem in nullo favebimus, vel manutenebimus, ſeu per quoſcunque faveri, ſeu manuteneri, quantum in nobis eſt, permittemus; ſed contra ipſos aſſiſtemus, conſiliis, auxiliis, & favoribus opportunis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac Romanis Pontificibus, & Apoſtolicæ Sedi, quousque rebelles & ſubditi, ad plenam reverentiam & obedientiam reducantur. Promittentes quoque, Sanctam Romanam Eccleſiam, & Eccleſias, & libertatem Eccleſiaſticam, & bona, jura, prælatos, & miniſtros ipſarum manutenere, conſervare, & pro viribus defenſare, Vaſallos quoque Romanæ Eccleſiæ, contra juſtitiam non offendere: & quod devotos, & fideles Eccleſiæ, etiam in Imperio conſtitutos benigne tractabimus, & contra juſtitiam non opprimemus,

nec

nec per alium quantum in nobis eſt opprimi permittemus, ſed conſervabimus in juribus & juſtitiis eorundem. Prædicta autem omnia & ſingula inviolabiliter obſervare, & obſervari facere, & nullo unquam tempore contra venire juramus ad Sancta Dei Evangelia, &c. Datum Romæ pridie Kalendi Junii. anno Domini M CCCC XXXIII.

Heic nihil additum obſervare eſt, imo Avenionis nulla fit mentio præter morem, vitio tamen forte deſcriptoris. Carolo V Cæſare Parmam & Placentiam novo dono Pontificibus acceſſiſſe ſunt qui memorent. Et vero Cæſar ipſe in literis ex Hiſpania ad Cardinales anno 36 miſſis, in quibus de Papa Clemente VII vehementer conqveritur, hiſce inter alia verbis utitur: *Parmam & Placentiam à Romani Imperii feudo disjunctas, Sedi Romanæ nullo jure coacti poſſidendas reſtituimus.* Id qvando & quemadmodum ſit factum, haud conſtat: niſi quod ſuſpicet, quo tempore Carolus primum Cæſar dictus eſt, illum ad hæc donanda inductum. Jam tum ſcilicet anno 1512 qvum Gallis Mediolano pulſis

 utra-

utraque urbs illa Julio Pontifici ultro ſeſe dedidiſſet, hic illas ut partem Exarchatus Ravennatenſis Pontificio juri aſſerere niſus eſt, ſed vehementer conatibus illis adverſante Maximiliano primo Cæſare: quod ex Guiccardini libro decimo & undecimo manifeſtum eſt. An noviter electo itaque Cæſari Carolo, nondum ſatis Imperii jurium perito, per malas artes aliquid extortum eſt? In iis tabulis quas Bononiæ in ſolemnibus coronationis ſuæ Clementi exhibuit, idem eſſe repetitum, ab omni eſt veroſimilitudine alienum. Plane alio animo fuiſſe, quando Bononiam Carolus tenderet, teſtis eſt Surius in hiſtoria anni 1529: *Hoc etiam*, inquit ille, *anno Clemens Pontifex adventanti è Genua Cæſari, & Placentiam contendenti tres legatos obviam miſit, qui à Pontificiæ ditionis fines intrante ſolitum jusjurandum acciperent, nunquam ipſum Pontificis libertatem violaturum. Juravit Cæſar verbis rite conceptis, ſed ita tamen ut ſe de ſuo jure nihil remiſſurum teſtaretur. Quod putant quidam ideo eum feciſſe, quod Placentiam & Parmam Mediolanenſi Imperio antiquitus attri-*

butas

butas repeteret, quandoquidem Mediolanenſe dominium Imperatorum ſemper beneficiarium fuiſſet. Hæc Surius: aut potius Paulus Jovius, qui hæc totidem pene verbis narrat *lib. 27.* Quinimo jam tum anno 1526 Carolus ad ipſum Clementem VII Papam hiſce verbis uſus eſt in literis illis apologeticis ex Hiſpania, tum quando aliæ ad Cardinales mitterentur, curatis, §. 39: *In quem uſum non tam exagitandum videretur, ſi noſtri duces & milites, qui ſua virtute ac viribus Parmam & Placentiam Eccleſiæ reddidere, ac ab hoſtium finibus evulſere totiensque tutati ſunt, ut illis victum quærerent, ac de his, prout de reliquis ab hoſtibus recuperatis diſponendum cenſerent. Potisſimum cum ita hæ civitates eſſent ex fœdere Leonis conſignatæ, tenendæ duntaxat eo jure quo ante per ipſum Leonem tentæ fuerant. Quod jus tamen nullum erat, quandoquidem ad feudum pertinerent Imperii, eſſentq; pars Ducatus Mediolani: & illis nullum Eccleſia Romana titulum validum, nec ab Imperio, nec ab eo qui dare poſſet obtinuerit.* Vtcumque vero hæc ſeſe habeant, id certum eſt, Cæſarem Carolum

lum diu poſt, utramque urbem illam, ſumme licet indignante Paulo III Farneſio, qui illas filio ſuo Petro Aloiſio Romanæ Eccleſiæ nomine dederat, tanquam Cæſarii juris urbes & partes Mediolanenſis Ducatus, vindicaſſe; imo Placentiam à Cæſare occupatam, ſero demum & poſt graviſſimum bellum, Farneſiis redditam. Quam rem cum alii tum inprimis præclare perſecutus eſt hiſtoricorum ævi noſtri princeps Jacobus Auguſtus Thuanus libris quarto ſexto & octavo. Non diſputabo heic, utrum urbes illæ ad Ravennatem Exarchatum, an ad Ducatum Mediolanenſem jure pertineant, quamvis alias non fuerit probatu difficile, ſaltim unam illarum non fuiſſe antehac Pontificii juris: Ex iis tamen quæ modo attulimus id patet, ægre Cæſarem Carolum tandem illas urbes Pontifici conceſſiſſe: nec id quidem factum prævio Ordinum Imperii conſilio: quod fieri par erat, ſi robore aliquo valere debeat Cæſaris ceſſio. Papam certe Paulum III propriis juribus diffiſum, & Carolum agnoviſſe non competere ſibi alienandi arbitrium, argumento eſt quod dona-

tionem filio ſuo factam Papa à Cæſare ratihaberi petierit: Cæſar vero id recuſaverit, eo prætextu, *ſi illa civitates ad Imperium pertinerent, non poſſe ſe in ditionis ac dignitatis Imperialis præjudicium eas alienare.* Quæ cum narret Thuanus lib. 4, non eqvidem dubito ita tandem conceſſiſſe illas urbes Carolum, ut juribus Imperii ſatis caverit. Et vero proculdubio non in aliud jus tranſierunt illæ urbes, qvam qvo tenentur à Pontificibus reliqua omnia: hoc eſt ſalva ſumma auctoritate Imperii: qvam ſalutarem clauſulam omni donationi Cæſarum tacite ſubeſſe, ſæpius jam tum monuimus.

POST Carolum num quid novatum ſit in tabulis Cæſarum, eqvidem neſcio. Id conſtat, Ordinum Imperii conſenſu nihil præter ſolitum Pontificibus acceſſiſſe. Ex quibus omnibus liquido patet id quod probandum initio ſuſcepimus: aperto aliquo & expreſſis verbis concepto dono, Imperii limitibus Pontificum bona hactenus ſubducta non eſſe.

Claudemus hunc omnem ſermonem verbis magni Juriſconſulti Antonii de Roſellis,

deſumptis ex libro cui fecit quondam titulum *de Monarchia*. Etſi enim liber ille per ſacrum prohibitorum librorum indicem patrum memoria proſcribi cœperit: quoniam tamen ætatem habet, & multa eſt doctrina refertus, nec alia qua culpa ſævam illam meruerit Pontificiam pœnam, qvam qvod juribus Cæſarum plus juſto viſus ſit favere, non eſt fortaſſe quod nunc quidem illa cenſura moti, omnem verbis ejus auctoritatem detrahamus. *Pontifex*, inquit, *in dictis bonis donatis ſummi Principis exequitur poteſtatem, quaſi ſignificet, quod exercitium habet juriſdictionis & poteſtatis. Et ſic utile dominium juriſdictionis habet: quia directum eſt penes Cæſarem quod non poterat nec poteſt in perpetuum ab ejus oſſibus ſeparari. Habet ergo Papa executionem poteſtatis, & non dominium poteſtatis, id eſt, juriſdictionis, quia juriſdictio eſt poteſtas de publico introducta, l. 1. ff. de jur. omn. iud. Unde infero, quod quoad directum & utile dominium ipſarum rerum donatio tenuit, ſicut tenuiſſet alia particularis alienatio rerum particularium: ſed quoad juriſdictionem, dico quod quan-*

tum

tum ad utilem juriſdictionem, non directam; adhuc teneat alienatio. Sicut videmus quod cottidie Princeps Ducatus, Comitatus, & Regna elargitur; & tamen retinet in habitu & directo dominio ipſam juriſdictionem & jus Imperii in bonis aliis commiſſis. Ut in cap. 1. de feud. March. Ducat. & Comit. & in iuribus ſupra illis. Ita & in his bonis Eccleſiæ donatis ius Imperii & iuriſdictionem retinuit atq; retinet, quamvis utile dominium, eius etiam exercitium Pontifici commiſerit.

CAPUT XXI.

Terras Pontificum Romanorum, non præſcriptione vel alio aliquo titulo, Imperii ditione & iuribus excidiſſe.

CVm dono Cæſarum non ſublata eſſe ſumma Imperii jura in Paparum bona, jam pateat; conſequens eſt, uti videamus num id factum ſit titulo quodam alio: aut ſi nondum ſit factum num merito id fieri debeat. Et quidem præſcriptione longi temporis amiſſa illa ſumma jura, ſunt qui cenſeant. Quos ab aliis fateor minus recte confutari eo argu-

mento, quaſi præſcriptio adverſus Imperii auctoritatem locum non inveniat, propterea quod unice illa valeat ex arbitrio legum civilium Romanarum. Etenim jam tum aſſeruimus, ut uſucapionem ita & præſcriptionem aliquam ex ipſo naturæ inſtituto vim habere. Ergo non omnino improbanda ſunt illa Bellarmini lib. 5. de Rom. Pontif. cap. 9 de bonis Pontificum: *Etiamſi nihil horum* (donationum Cæſarearum ſcilicet) *exſtaret, abunde ſufficeret præſcriptio DCCC annorum, Nam etiam regna & imperia per latrocinium acquiſita, tandem longo tempore fiunt legitima. Alioqui enim quo iure Julius Cæſar occupavit Romanorum Imperium? & tamen tempore Tiberii Chriſtus ait Matth. 22 reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari. Quo iure Franci Galliam, Saxones Britanniam, Gothi Hiſpaniam invaſerunt? & tamen quis hoc tempore Regna ab illis conſtituta illegitima eſſe diceret?* Vt ingenue etiam ita non omnino male Paulns III, *cum de ſumma ipſius poteſtate aliquando inter familiares mentio incideret, ridere ſolitus eſt ut ſcholaſticos & rerum rudes, qui à Chriſto eam tam anxie repeterent,*

terent, cujus ſe poſſeſſionem vel ſolam optimum & firmiſſimum titulum habere dicebat, quam viribus opibusque ſummis, civitatibus munitiſſimis, & potentiſſimorum Principum ſibi conjurantium auxilio tueri ac defendere poſſit. Quæ alicubi refert Petrus Pithœus. Hæc inquam non omnino rejicula ſunt, ſi de poteſtate ſermo ſit non illa divinarum rerum & quæ creditur cœlitus collata, quam ſcilicet nulla uſucapio poteſt tueri, ut quæ in rebus mere humanis tantum valeat: nec de omni exceptione majore aliqua vi in bona Pontificia, quæ Imperatoriam excludat; huic enim nondum eſſe præſcriptum, jam demonſtrabimus. Admittimus igitur & nos, ſi dudum nemine Imperii cauſam agente, Pontifices in terris ſuis omnem excluſerunt Imperii auctoritatem, illum unum tacitum conſenſum ſufficere Pontificibus poſſe ad omnimodo plenam bonorum ſuorum poſſeſſionem, nullo licet alio jure ſuffultam. Verum enimvero aliter ſe rem habere, niſi fallor, liquido probabimus.

Principio enim conſtat apud omnes, ad hæc uſque tempora Regibus Germaniæ no-

men Cæſarum Romanorum illibatum manſiſſe. Idque non tantum quod ipſi ſoli hoc ſibi nominis fortaſſis dederint, ſed quia & omnes populi reges ac principes extra Imperii limites poſiti, & ipſimet Romani Pontifices ultro ac communi quodam conſenſu idipſum, nemine diſſentiente, hactenus ſemper approbaverint. Nec vero cuiquam alii in omni orbe Chriſtiano Auguſtum illud nomen à quoquam tribuitur. Involavit quidem barbara ambitione Ruſſorum Princeps in Cæſareum nomen, eoque Czar vult audire, quaſi major Regia dignitate: non Romanorum tamen ſed Ruſſorum Czar, cupit ipſemet cenſeri. Hiſpanorum etiam nonnulli Reges Imperatorium titulum affectaverunt inani quadam arrogantia: ſed à prudentioribus caſtigata ſuperbia, intra juſtos modeſtiæ fines titulus illorum dudum rediit. Nec quiſquam tamen eo vecordiæ proceſſit ut Romanorum ſe Imperatorem diceret: Hiſpaniæ vel ſimpliciter Imperatorio nomine, quamvis faſtu turgidi, fuere contenti. Qvum Ferdinandus id nominis primus Caſtellæ rex Imperato-

peratorem ſe feciſſet appellari, & Cæſar noſter Henricus III ac Victor Papa, acriter eum perſtrinxerunt; quam rem late perſeqvutus eſt Joannes Mariana accuratiſſimus omnium Hiſpaniæ hiſtoricorum *lib.9. cap.5.* Ipſemet Mariana de Alfonſo VI ita loquitur: *Omnino ex hoc tempore Alfonſus Rex Imperatoris (JURE AN INJURIA non diſputo) ſed nomen tamen deſumpſit Imperii.* Idem de Alfonſo Arragonio lib. X cap. 8: *Alfonſus ſoceri exemplo ſe Hiſpaniæ Imperatorem dicit, ſi amplitudinem ditionis conſideres haud temere, cum Regum potentiſſimus evaſiſſet omnium qui poſt Hiſpaniæ cladem extiterunt: IMPRUDENTER tamen, cum ex alieni juris ditione atque temporario imperio tantos ſumeret ſpiritus.* Ex quibus diſcimus, non Reges tantum Hiſpaniæ ſed & alios quoſque Hiſpanos prudentiores ipſos arrogatum temere nomen improbaſſe. Certe Romani Imperatoris nomen etiam ipſi illi Regibus noſtræ Germaniæ non fecere controverſum. At vero non eſt Romanus Imperator niſi cui ſummum ſaltim jus competit in Vrbem Romam. Recte enim

jam

jam olim Fridericus I Cæſar legatis Adriani Papæ reſpondit; *Cum divina ordinatione ego Romanus Imperator dicar & ſim, ſpeciem tantum dominantis effingo, & inane ubique porto nomen ac ſine re, ſi Urbis Romæ de manu noſtra poteſtas fuerit excuſſa.* Non negaverim, regalia quæ appellantur Pontifici competere, nec hactenus bene argumentatum Fridericum Cæſarem, quaſi regalia illa ſi ſint Pontificis, ipſe non ſit Romanus Imperator: ſatis enim eſt ad Cæſareum nomen tuendum ſumma poteſtas, unde regalia illa Pontificum dependeant. Hac vero etiam ſublata, inane fore nomen illud, ultro fatemur. Cum jure igitur & merito nomen illud convenire Regibus noſtris fateantur ipſi Pontifices, apertiſſimum eſt, ſummam poteſtatem hodieq; Cæſaribus noſtris ſupereſſe. Quoniam ipſius Vrbis Romæ autem illa eſt conditio, multo magis & reliqua in ditione eſſe Imperii, vel uno illo titulo Cæſareo innuitur, atque extra omnem controverſiam collocatur.

Illius ſummæ poteſtatis perpetuo ſuperſtitem poſſeſſionem, indicat quam maxime præte-

præterea, jus illud Regum noſtrorum coronæ Romani Imperii in ipſa Vrbe ſibi ſumendæ, idq; itidem omni carens controverſia. Nec enim alicui fas fuerit coronam capere, niſi ubi eidem ſumma poteſtas competit. Etſi vero non omnes Cæſares noſtri patiantur Romæ ſe coronari, in omnium tamen arbitrio id fuiſſe poſitum & poſitum eſſe etiamnum, longe eſt certiſſimum.

Haut fuerit absque pretio operæ, recitare heic nonnullas ſacras preces, quibus ipſe Pontifex Cæſarem coronaturus Deum obteſtatur, repetitas ex opere illo ſacrarum ceremoniarum Romanæ Eccleſiæ, quod Chriſtophorus Marcellus Corcyrenſis Archiepiſcopus Leoni X inſcriptum publicavit. *Oremus. Deus regnorum omnium & Chriſtiani maxime protector Imperii, da ſervo tuo N. IMPERATORI NOSTRO triumphum virtutis tuæ ſcienter recolere, ut qui tua conſtitutione ſit Princeps, tuo ſemper munere ſit potens.* Poſt communionem ante ſolennia coronationis: *Deus qui ad prædicandum æterni regni Evangelium Romanum Imperium præparaſti, prætende famulo tuo IMPERA-*

TORI NOSTRO N. arma cæleſtia, ut pax Eccleſiæ nulla turbetur tempeſtate bellorum, per Dominum noſtrum JEſum Chriſtum. Finita jam coronatione: *Benedic quæſumus Domine hunc PRINCIPEM NOSTRUM N. quem ad ſalutem POPULI NOBIS à te credimus eſſe conceſſum. Fac annis eſſe multiplicem, ſalubri corporis robore vigentem, ad ſenectutem optatam pervenire felicem. Sit nobis fiducia obtinere gratiam populo, quam Aaron in tabernaculo.* Similes preces & in libro iſto & in Pontificali ut & Ceremoniali Romano, etiam illis quæ ex Clementis IIX recenſione prodierunt, habentur paſſim; in quibus identidem legas illud IMPERATORI NOSTRO. Non adferam huc verba quibus Papa utitur gladium, pomum, ſceptrum & coronam Cæſari tradens: ne videar quaſi pulviſculum congerere velle. Obſervatu tamen unice dignum eſt, pene eadem eſſe cum iis, quibus in Pontificali jubentur Archiepiſcopi uti in ſolemnibur coronationum Regiarum, per orbem Chriſtianum. Cum hæc vero omnia peragantur à Papa in conſpectu quaſi Dei Opt.

Maxi-

Maximi, ſine dubio non ludicrus aliquis, ſed ſerius ſenſus ſubeſt & dicto & facto omni usque adeo ſancto. Conſequens proinde eſt, agnoſci ab ipſo Papa Cæſaris illud ſupremum jus in Romam & reliqua veteris Imperii Romani bona, quæ à Romanis Pontificibus hodie poſſidentur. Sane id niſi ponas, fatearis neceſſum eſt, in ipſis ſacris ludum ab illo agi: quod vel dictu nefas eſt. Non me latet, in Pontificali Romano, dum præſcribitur *ordo ad recipiendum proceſſionaliter Regem aut Principem magnæ potentiæ*, itidem in formulis precum haberi illud *Regi noſtro*, & *Principi noſtro*: ſed niſi vehementer fallor, illa verba pronuncianda ſunt in locis qui Regibus aut Principibus iſtis ſunt ſubditi. Et vero in opere Chriſtophori Marcelli, ubi l. 1. ſect. 3. cap. 2. accurate deſcribitur, quibus ritibus Rex ad Urbem veniens excipi ſoleat, in omnibus precum formulis vox illa NOSTRI regio nomini haud additur. Utcumque ſit; ſaltim omnis reliqua benedictionis & coronationis Cæſareæ cerimonia, ſummam Cæſarum auctoritatem in Romam & alias Romani Imperii provincias ſatis indicat.

Arguit porro confeſſionem ſummæ Cæſareæ poteſtatis etiam id, quod Papæ curent à Cæſaribus recens electis aut ad Urbem proficiſcentibus novis ſibi tabulis demortuorum Cæſarum donationes confirmari: perinde ut alii ſibi de privilegiis antiquis caveri faciunt. Nec enim iis opus foret, ſi illa bona nullo amplius nexu Imperatoribus devincta eſſent. Certe id ſi exiſtimarent Pontifices, non ſollicite adeo caveri ſibi curarent. Huc pertinet etiam fides, quam Romanis civibus dat coronandus Cæſar, Urbem mox introiturus. Ea de re ita legitur in libro Marcelli. *conſueverunt etiam electi Imperatores hac die* (pridie ſcilicet adventus) *antequam ponticulum, qui primus ante ingreſſum Urbis poſt deſcenſum montem occurrit, pertranſeant, præſtare juramentum Romanis in hanc formam: Ego Carolus Rex Romanorum futurus Imperator, juro me ſervaturum Romanis bonas conſuetudines ſuas: ſic me DEUS adjuvet.* Nec vero Regum aliquis cui in Urbem nihil eſt juris, tali ſacramento Urbano populo ſolet cavere.

Indicium ſuperſtitis & à Pontificibus ipſis confeſſi ſummi juris præſtat quoque illa Equitum auratorum creatio, quam Cæſares, Romæ & aliis in locis Papali jurisdictioni ſubditis degentes, ſolent inſtituere ipſis Papis applaudentibus. Imo dum Comites ſacri Palatii Lateranenſis Cæſares inſtituunt, produnt eo ipſo ſuam in media Roma ſuperſtitem auctoritatem: Pontificibus itidem tamen annuentibus. Eodem facit, quod Cæſares, Pontificibus minime reclamantibus, privilegia & immunitates terris Papalibus ſoleant nonnunquam concedere. Sic de Eccleſia & Schola Bononienſi in hiſtoria anni 1365 num. 13. ſcribit Bzovius: *Eodem anno Vrbanus à Carolo Imperatore impetravit confirmationem privilegiorum Eccleſiæ & Studii Bononienſis, quæ alii Imperatores & præſertim Fridericus ſecundus conceſſerat. Dedit ea de re diploma Pragæ 4. Id. Februarii anno Dominii 1365. Imperii anno X Regnorum XIX.* De eadem ſchola Middendorpius l. 4. *Carolus quintus Romanorum Imperator ad bene merendum de republica Chriſtiana natus Princeps, cum à*

Clemente Pontifice Bononiæ coronaretur, optimis eam privilegiis, ne quidquam ejus gloriæ deeſſe videretur, ornavit. Et vero Bononienſes illi Caroli V tabulas hodieque maxime jactant, tanquam ille ſcholam illam vera demum libertate atque immunitate ornaverit. Ad ſignum ejuſdem juris Cæſarii merito referas, quod Præfectus Urbis Romæ Cæſari creato enſem præferat; imo ipſa illa Præfectura ex parte credatur Cæſarii juris. Quamplures actus ſummæ poteſtatis, exercitos ab Rudolpho Henrico Carolo quarto & aliis jam memoravimus capite præcedente. Quibus omnibus nullus Paparum itidem interceſſit.

Ludovico IV Cæſari cum ſui ævi Papis plus fuit litium: eoque ejus actibus reclamatum quidem à Curia fuit Pontificia; interim & ipſum Cæſarem illum nunquam ſatis laudandum, & Proceres cum Germaniæ omnis tum Italiæ, imo tantum non populum univerſum Imperii, cum cis tum trans Alpes, illa ætate judicaſſe, Cæſari Romano in omnia Pontificum bona illa integrum ſupereſſe jus ſummum, plurima utique ſignificant, quæ cum applau-

applauſu publico & auxilio Epiſcoporum & Principum præcipuorum à Cæſare illo Romæ & alibi geſta ſunt, quæ heic recenſere nimis prolixum fuerit. Cumprimis verò lectu & accurata obſervatione digna ſunt geſta anni 1326 & duorum ſequentium, ut & anni 1342, qualia illa ad nos per ejus ævi ſcriptores devenere, & non ita pridem accurato apologetico contra Bzovium defenſa ab Joanne Georgio Hervvarto, prudentis ſtili facundia ornata ſunt à Nicolao Burgundo, viris longe præclariſſimis, idque cura & auſpiciis Maximiliani Sereniſſimi Bavariæ Ducis & Imperii Electoris Potentiſſimi. Bzovius fatetur in hiſtoria anni 1327 num.2. perſuaſum Cæſari & aliis tum fuiſſe: *Chriſtum adeoque etiam ſummum Pontificem & reliquos Eccleſiaſticos Imperatori terreno ſubjectos: Imperatorem poſſe Papam inſtituere & deſtituere ſeu deponere: Papam & Epiſcopos amplitudinem juriſdictionis non à Chriſto ſed ab Imperatore obtinere: Papam in Imperatorem nullam poteſtatem habere: Papam nullum dominium in Imperio in temporalibus poſſidere,* quod ſcilicet non ſit legibus Imperii obno-

xium

xium ad inſtar bonorum aliorum : *Imperialem dignitatem immediate ab ipſo ſolo Deo eſſe, neque quicquam in eam Pontificem Romanum aut Eccleſiam poſſe: Joannem Pontificem notorium hæreticum debere cenſeri.* Ut proinde non ſit mirum, auctoritatem Cæſaream præclare adeo à Ludovico illo Cæſare tum fuiſſe aſſertam. Hinc ſane ille & Præfectum Urbi dedit Caſtrucium , iis tabulis quas Notis ad Petrum de Andlo inſeruit Marquardus Freherus. Hinc multis aliis Pontificiæ ditionis oppidis Principes Cæſarum vicarios præfecit : idque quoniam Papæ ſuis inſanis motibus donata ſibi à Cæſaribus jura in illa loca perdidiſſent. Et vero usque adeo juſtum illud tunc eſt viſum, ut nullis minis aut cenſuris paſſi illi ſint, à Papis iterum arrepta poſſeſſione ſe excuti : donec novis tabulis juſſi ſunt Pontificia auctoritate opida illa retinere. Nec vero hos inviſos ſibi Principatus tollere licuit Pontificibus, prius quam Alexandri ſexti & Cæſaris Borgiæ ſcelere vi illorum fracta , Julio tandem ſecundo integrum fuit Papalem omnem illam ditionem unum in corpus revocare ;

iis artibus, quas Nicolaus Machiavellus *l. de Principe cap. XI.* prudenter & ſic accurate ſatis prodidit. Hinc porro idem ille Ludovicus Joannem viceſimum ſecundum Papam, ceu multis facinoribus & hæreſi infamem, dignitate exui, & Petrum de Corbonia nomine Nicolai Vti curavit Pontificia dignitate in media Roma ornari. Haud fuerit abſque operæ pretio, recitare hoc loco, quæ de illa Joannis Papæ Cæſarea abdicatione, ipſe Bzovius, ut hoſtis Ludovici ita Pontificum adulator maximus, narrat in hiſtoria anni 1328 num. 5: quamvis nonnihil poſſint videri juſto prolixiora. *Ludovicus inde quatuor poſt diebus, omnibus qui Joannem Pontificem oderant, quique cum ſtudio partium diverſarum ſequebantur, comitatus, Imperatorio cultu ſupra gradus Baſilicæ Vaticanæ in throno ſuperius elevato reſplendens, impoſito omnibus ſilentio, Fratri Nicolao Fabrianenſi Ordinem D. Auguſtini Eremitarum profeſſo, trina vociferatione inquirere & percuntari juſſit, num aliquis in tanto numero eſſet, qui Jacobum Cadurcenſem (ita Joannem per contumeliam nominabat) ſummi Pontificatus uſur-*

patorem defendere proponeret. Nullo uſquam reſpondente, Abbas aliquis ex Germanis, omnibus cæteris procacior, propoſitis illis verbis ſacræ ſcripturæ, Hæc eſt dies boni nuncii; multa in ſummum Pontificem Joannem dicteria ſcommata & maledicta evomuit: deinde ſententiam depoſitionis omnium iniquiſſimam, cujus initium eſt, Glorioſus Deus ſublimis Dominantium Dominus, impudentiſſima temeritate, adverſus eundem Joannem ſummum Antiſtitem divulgavit: nec non Robertum Siciliæ Regem una cum eo inter Patarenos hæreticos prædamnatum, multis cum deriſionibus & contumeliis per calumniam & impoſturas, ignibus utrumque addixit ſeculariq; poteſtati tradidit puniendos. Summa criminationum fuerat in ſententia convitiorum & maledictorum plena. Fingebat Ludovicus, quaſi Joannem Pontificem clerus populusque Romanus miſſis Syndicis & literis accuſaret, quòd is 1. Romanam ſedem, à Chriſto principe paſtorum, maximis Pontificibus Romæ erectum, deſereret, neque præcepto Chriſti, neque Petri Principis Apoſtolorum exemplo, de reſidentia Romana ſatisfaceret, aut unquam

Avinione Romam reverti, quanquam ab univerſis & ſingulis interpellaretur , cogitaret. 2. Pecuniarum acervos per impoſitiones ſeu decimationes iniquas non tantum à clero, verum etiam ab univerſo Chriſtiano populo per ſpeciem belli ſacri extorqueret. 3. Sacra pecunia, non adverſus Saracenos, ſed adverſum ipſos Chriſti fideles, recens adverſus Gibellinos in Italia ſuſcepto bello, abuteretur. 4. Crucem ſanctam, indulgentias & remiſſiones peccatorum , gratias & theſauros ſpirituales, in ſtipendia homicidiorum, ſchiſmatum, & ſacri Romani Imperii rebellionum, tum prædicaret, tum largiretur. 5. Romanos, Mediolanenſes, & reliquos, utroque gladio ob id ſolum perſequeretur, quòd Romano Imperio fideles eſſent. 6. Copias à Rege Galliarum & reliquis Principibus Chriſtianis in ſubſidia Regis Armeniorum contra Saracenos miſſa, pars in Romanos, pars in Genuenſes, pars in Brandeburgicos ſubmiſerit; unde tanta occidio, ſtupra, & rerum Deo ſacratarum violatio, ut Saraceni inter cætera Crucem Chriſti configentes improperarent: Ecce Deus Chriſtianorum. *7. Preces & gemitus Armeniorum Chriſti fidelium totis quin-*

que annis auxilia implorantium, tanquam aſpis ſurda non exaudierit, adeoq; illos gladiis barbarorum objecerit. 8. Cathedrales Eccleſias, nullo jure aut merito jure electionis privaverit. 9. Beneficiorum Eccleſiaſticorum diſtributionem, præter jus & fas ſibi de facto reſervet, ſeu uſurpet. 10 Dignitates Eccleſiaſticas perſonis, nec ætate, nec moribus, nec doctrina præſtantibus, ſed prorſus immeritis ac indignis conferat ac concedat. 11. Per Simoniacam pravitatem beneficia & bona Eccleſiaſtica vendat atque largiatur. 12. Potentia auxilio & conſilio novi Joab Principis militiæ, & novi Abiathar ſacerdotis, ſcilicet Roberti Regis Siciliæ & Urſini Cardinalis Legati, fretus, ſchiſmata peſtifera in Eccleſia Dei ſuſcitet, dum aſtutis ac doloſis utens inventionibus, rebellionem in ſacro Imperio contra Imperatorem legitimum commovet, & in effuſionem ſanguinis ovium Chriſti ſceleratos armat: & velut ille in Apocal. præſignatus, equo rufo inſidens, gladioq; ancipiti præcinctus pacem tollit de terra, cruoremq; innocentem miſcet ac bibit, duobus uſus Antichriſti præcurſoribus, Roberto & Neapoleone. 13. Patriar-

chas,

chas, Cardinales, Archiepiſcopos Epiſcopos & cæteros Eccleſiæ prælatos, poteſtate ſua & ſuorum premat, ut ſubjugo ſervitutis gemant, & voluntati ejus in omnibus dictis & factis mancipati, neque verbum mutire audeant aut valeant. 14. Non ad ſeriem Evangelicæ veritatis aut Apoſtolicæ traditionis, ſed ad ſuum reprobum (ita reprobus Bavarus pronunciabat) *ſenſum, tanquam magiſter erroris & hæreſiarcha notorius, doctrinam Chriſti & Apoſtolorum verba de ſuperioritate ac dominio temporali Imperatorum ſuper omnes traditam ſubvertat, adeoq; contra illa verba: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, prævaricetur, ac prævaricationem coloratis verbis & ſententiis excuſans, Evangelicæ veritatis & poteſtatis impugnator & ſubverſor, inter hæreſiarchas cenſeatur. 15. Imperialem ſimul cum ſacerdotali poteſtate dignitateq;, à Chriſto & Apoſtolis in diverſa ſuppoſita diſtinctam, confundat ſibiq; uſurpet: cum tamen Chriſtus & fugeret eo tempore, quo turbæ illum voluiſſent facere Regem, & regnum ſuum dixerit non eſſe de hoc mundo, & recuſaverit ſimul regia ac ſacerdotali auctoritate præſtare. 16. Jus & admi-*

niſtrationem temporalium, quod ſoli Imperatori, à ſolo Deo immediatè collatum eſt, ſibi arroget, temereque Vicarios Imperii inſtituat. 17. Præter officium & æquitatem Romanos & Romano Imperio fideles proceſſibus infamet, anathemate percellat, ſacrorum juſtitio affligat, ac non niſi impudenter & cognitionem ſibi de electione Imperatoris, & auctoritatem in confirmatione aut reprobatione electi, & poteſtatem in diſſolvendis juramentis fidelitatis, ac reliquis in proceſſibus contra Bavarum expreſſis attribuat. 18. De paupertate Chriſti & Apoſtolorum, non ex ſenſu Catholico definitionem evulgarit, ſed inter hæreticos notorios propter eam opinionem ſe rejecerit, adeoque ſe ipſum is ipſe lapſus Pontificatu maximo privum fecerit.

Hactenus Bzovius. Jure an injuria tot nominibus accuſatus damnatusque fuerit Joannes Papa, jam non diſputo. Nihil pro defendendo illo adfert Bzovius præter convitia & querelas: Hervvartus vero omnium pene illum convincit reum. A me uni huic fini iſthæc allata jam ſunt, quo liquidum omnibus fiat, illa etiam ætate, qua ſuperſtitioſus Paparum cultus religionis

ſpecie

ſpecie tantum non omnibus impoſuerat & Imperii excuſſerat veterem reverentiam, vera & antiqua Cæſarum in ipſos Papas jura, exemplo ad omnem poſteritatem memorabili, fuiſſe exercita: multumque adeo abeſſe, ut iſthac ætate Cæſares omnes tacito & ignavo quodam conſenſu Cæſaream in bona Paparum vim auctoritatemque remiſerint. Ubi non poſſumus non & hoc monere qvum defuncto Ludovico Imperatore excommunicatos ejus fautores, Urbium Imperialium cives, Papa iſthoc vinculo ſolvi non niſi his conditionibus juſſiſſet: ut jurarent 1. *ſe credere, quod non ſpectat ad Imperatorem Papam deponere, & oppoſitum eſſe hæreticum. 2. Nulli deinceps ut Imperatori ſe velle obedire, niſi prius per Eccleſiam ille fuerit approbatus*, quod ex Rebdorfio ad annum 1347 narrat Bzovius: nuſquam fuiſſe in id abſolutionem admiſſam: ceu præclare in hiſtoria ejuſdem anni oſtendit Hervvartus. Vſque adeo ſcilicet plane aliud tunc paſſim fuit perſuaſum de Cæſarum juribus. Sed de Ludovico Cæſare ſatis.

ANTE hoſce centum annos avorum memoria, quemadmodum occupata per vim ipſamet

Urbe

Urbe Roma, & Papa Clemente ſeptimo quaſi in cuſtodiam dato, Cæſaream auctoritatem vindicaverit Carolus quintus Cæſar: nemini eſt ignotum. Quid alii fecerint dignum memoratu, præter ea quorum jam tum meminimus, non attinet recenſere: quandoquidem jam tum, probe expenſis iis quæ modo attulimus, ſatis nemini non liqueat, nequaquam Cæſaribus fuiſſe hactenus animo, Imperii jura omnia Pontificibus concedere, ſed usque huc illos ſupremam ſaltim poteſtatem integram illibatamque ſtudio eximio conſervaſſe.

ERGO id quidem jam evicimus, pleni & à Cæſaribus omnino liberi dominii poſſeſſione nondum reapſe potitos Pontifices. Non deberi idipſum etiam illis ullo aliquo titulo, ſed Cæſares ac Imperii Ordines, jure meritoque nixos, id quod reliqvum eſt auctoritatis Cæſareæ tueri, minus operoſa indiget probatione. Sufficit unum illud pro argumento, quod nullus juris titulus queat produci, quo illimitata illa poteſtas Pontificibus adſeratur. Etſi enim alia atque alia ſoleant in id adferri, ea tamen ſunt, ut ne quidem digna cenſeas recitatione.

Omnia

Omnia collimant ad illam quæ divinitus creditur commiſſa Pontificibus ſummi fluminis vicariam in terris poteſtatem. Quæ dignitas videtur tanta, ut ab omni obſequii vilitate Pontificem eximat: perinde atque moribus Romanis antiquis magiſtratus ſervo conceſſus, illum ſervitutis nexu liberabat. Vt habetur *l. Barbarius ff. de off. prætor. l. 2. cod. de juriſdict. omn. judic.* Verumenimvero ut admittas, illam dignitatem Papæ divini eſſe inſtituti, non tamen ſequitur omnia Papæ bona eſſe nemini obſtricta. Tum demum nempe id ſequeretur, ſi omnia bona ab eodem illo divino inſtituto Papæ eſſent conceſſa ad dignitatem iſtam tuendam. Sic ſi Princeps jubeat ſervum ſuum gerere magiſtratum, quem ſolis liberis licet aſſequi, eo ipſo illum tacite manumittit. Si ſervo alieno illum committat, diſpar eſt ratio: niſi dominus conſentiat. Nec enim moribus Romanis antiquis de aliena libertate ſive Principi ſive populo fas fuit ſtatuere *l. quæ religioſ. in finib. de rei vindicatione,* eoque & Barbarius ille poſt à domino eſt vindicatus & in priſtinam ſervitutem redactus teſte Suida *in voce Bar-*

barius. Quod ſi omnia ſane Paparum bona illius divinæ dignitatis cauſſa ab omni ſunt nexu libera, nullum Papæ æs alienum contrahere, nihil ſolvere cuiquam, tenerantur. At vero nulla omnino bona Papæ iſthoc quidem titulo poſſident: ne quidem id illi præ ſe ferunt. Certe iſta de quibus modo nobis ſermo eſt, ipſimet Papæ liberalitati Cæſarum ferunt accepta. Et in univerſum *omnia quæ ad vitam terrenam ſpectant ſubjecta ſunt terrenæ poteſtati*, ut dicebat Hugo de S. Victore. Scite Ambroſius: *Non vis obnoxius eſſe Cæſari, noli habere quæ ſunt mundi.* & Auguſtinus: *Noli dicere, quid mihi & Regi? quid tibi ergo & poſſeſſioni?* Ipſi Pontifices Clericos quidem juriſdictioni civili divina quadam benignitate volunt exemptos, ſi quod tamen feudum poſſident, patiuntur eos ſectari forum laicorum: idque paſſim terrarum ſolet obſervari. Et vero ex communi Doctorum ſententia, etiam ipſi Papæ tenentur feudalibus juribus, & ſi feudum velint ſibi acquirere tenentur præſtare ad quæ alii adſtringuntur, niſi dominus jure ſuo velit cedere.

Veroſi-

Veroſimilius pro Pontificibus forte adferas, quod Papæ cum habeant jus Cæſares confirmandi, etiam in bona Imperii ſummam quaſi habeant poteſtatem. Cæterum illa confirmandi auctoritas per eſt controverſa, imo, ut alibi demonſtratur, fictitia & nulla. Utque competat Papæ, atque adeo quadamtenus illi jus aliquod ſit in bona Imperii, non tamen hinc jure colligas, bona iſthæc Cæſarum jurisdictioni eſſe exempta. Habent enim & Electores inſtituendi Cæſares poteſtatem, nec minus tamen bona Electorum ſubſunt Cæſarum legibus. Et poſſit Papa aliquis in Regno Neapolitano quædam poſſidere obnoxia regni legibus, etſi regnum ipſum feudum ſit Papale. Et vero in libera republica conſtituendorum magiſtratuum jus penes cives eſt, qui tamen legibus reipublicæ propterea ſoluti non ſunt: poteſtque unus idemque ratione una eſſe ſui juris altera ſubditus.

Nec vero eſt quod quem terreat & à vero ſeducat, multitudo Doctorum Pontificibus adulantium, & nihil non iis tribuentium. Fatemur enim eorum numerum ſat magnum

eſſe. At vero totidem, ſi non plures, ex ipſa Italia, in facili eſt adducere, qui Cæſari in omnem mundum aliquod æternum, & nullo tempore, nulla alienatione, nulla uſucapione aut præſcriptione, violabile jus adſcribant. Firmis hos rationibus pugnare non dixerim: imo illos, jam alibi affirmavi, minus bene niti dictis nonnullis, petitis ex Juris Romani Corpore Juſtinianeo. Æque infirmæ vero ſunt Canoniſtarum ratiocinationes & perinde ridiculæ, ex Decretalibus Pontificum plerumque deſumptæ: quaſi jactabundæ hominum voces in propria cauſſa argumentum juris præbeant. Et verò ipſa illa Pontificia volumina de Cæſarum auctoritate non ſatis ſibi conſtant. Eoque jam Ludovico IV Cæſare prudentiores, teſte N. Burgundo l. 2. Hiſtoriæ Bavaricæ, *ajebant, majeſtatis Cæſareæ magnitudinem non æſtimandam eſſe ex Pontificum Decretis: nihil enim illis hac in parte inconſtantius, nihil incertius: modo ſupra Pontificem Imperatores extollere, modo longe infra deprimere, prout expediiſſet tempori ſervientibus: Recentiores conſtitutiones ambitu pleniſſimas tum maxime illuſiſſe Imperio, cum adverſus publi-*

publicas injurias nemo ſe auderet invidiæ offerre: nihil tamen faſtigio potuiſſe detrahi inconſultis & invitis Ordinibus.

Hoc in primis dignum eſt obſervatu, quod in ipſis Pontificum Decretalibus nuſquam diſertis verbis, illa Paparum bona omnimodæ juriſdictioni Cæſarum ſubducta eſſe, affirmetur: quantumvis multa in iis deprehendere ſit Cæſarum & Imperii juribus periniqua. Ne quidem derogat, diſerte quidem, juribus Cæſaris illa excommunicatio quæ *l.6. De elect. cap. fundamenta* detonatur in uſurpatores dignitatum ſeu officiorum Urbis Romæ, *abſque licentia Sedis Apoſtolicæ ſpeciali, per ipſius Sedis literas conceſſionem licentiæ hujuſmodi ſpecialiter exprimentes.* Fatemur enim, niſi Papa indignum ſe præbeat conceſſis privilegiis, haud par eſſe Cæſari, invito Papa Romæ obtrudere magiſtratus Urbanos. Nec in Proceſſu Cænæ Dominicæ fulmen intenditur in Cæſarem ſuprema jura ſibi vindicantem, ſed omnino alios. Verba ipſa id indicant. *Excommunicamus & anathematizamus omnes illos qui per ſe vel alium ſeu alios directe vel indirecte ſub quoque*

titulo vel colore occupant, detinent, vel hoſtiliter deſtruunt ſeu invadunt, aut occupare, detinere vel deſtruere aut invadere hoſtiliter præſumunt in totum vel in partem, almam Urbem, regna Siciliæ ſeu Trinacriæ, inſulas Sardiniæ & Corſicæ, terram citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Tuſcia, ducatum Spoletanum, Comitatum Venayſinum, Sabinenſem, Marchiæ Anchonitanæ, Maſſæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimæ provincias, ac terras ſpecialis commiſſionis Arnulphorum, civitatesque noſtras, Bononiam, Ferrariam, Beneventum, Peruſium, Avinionem, civitatem Caſtelli, Tudertum, & alias civitates, terras & loca, vel jura ad ipſam Romanam Eccleſiam ſpectantia & adhærentia, ac fautores & defenſores eorum, ſeu in his dantes auxilium, conſilium, vel favorem.

Qvum omnia ergo hæc ita ſeſe habeant, jam amplius nihil ſupereſt, quare non aperte ac libere pronunciemus: omnes Romani Pontificis terras, ſaltim Italicas, eſſe limitibus Imperii adhuc comprehenſas, adeoque ipſum Papam, ratione utique illorum bonorum, ſubdi-

ſubditum Cæſaris eſſe. Subditum inquam: nec enim cum Joanne Bodino auſim illum Vaſallum Cæſaris appellare: quod ille non dubitavit *l.1. de Republ. cap. X. n. 136.* profiteri. Ratione etiam dico bonorum illorum: quoniam hujus loci non eſt diſputare, num etiam Papa ipſe, in quantum eſt Romanus Epiſcopus, Cæſarum ſit legibus obnoxius: multo minus idipſum heic à nobis demonſtratum eſt.

CAPUT XXII.

Terras Italicas Pontificum Romanorum beneficiarias, videri etiam hodie pertinere ad ditionem Imperii.

Pontificum Romanorum terras, & reapſe & ſummo jure, etiamnum intra limites Imperii contineri, oſtendimus. Proximum eſt, uti inveſtigemus, quemadmodum habeant ſeſe Italiæ reliqua. Horum autem quædam à Pontificibus beneficiaria lege aliis ſunt conceſſa: quædam diverſis conditionibus tenentur. Quæ citra controverſiam ſemper in Tabulis Cæſaris nominatim traduntur conceſſa Papis, (cujusmodi ſunt ipſa etiam Sardinia & Corſica

Corſica) illa tametſi ab aliis feudi aliquo jure poſſideantur, omnino & ipſa non excidiſſe Imperii juribus, exiſtimandum eſt. Cum enim non diverſa conditione ſeſe habeant, atque alia Pontificibus donata, utique non minus hæc atque illa finibus Imperii nequaquam exempta ſunt. Nec vero exemptionis alicujus ſingularis ullum licet indicium obſervare.

Terras omnes, quæ (ſi Calabriam inferiorem excipias) uno Regni Neapolitani nomine veniunt, Juris Cæſarii fuiſſe, & Cæſarum dono ad Pontifices cœpiſſe pertinere, idque ad ſeculum usque tertiumdecimum, Normannorum vero nullum fuiſſe in eas jus recte quidem partum, prolixe demonſtravimus capite XI. Etiam ſequente tempeſtate omni, jus ſuum in terras iſtas à Cæſaribus per Tabulas publicas curaſſe Pontifices ſibi confirmari, manifeſtum eſt ex iis quæ cap. 20 in medium allata ſunt. Quamobrem non fortaſſis etiam licet dubitare, de ſuperſtite in illa quidem loca, ut in Pontificia alia, Imperii ſumma auctoritate. In quibuſdam vero Tabularum illarum comparet nomen ſimpliciter Regni

Siciliæ,

Siciliæ , imo diſerte memoratur , *Regnum Siciliæ cis & ultra pharum* : ceu jam vidimus. Et tamen Inſula Siciliæ quî ſit juris Imperii Occidentalis Francici quod penes Germanos eſt, non facile apparet : ut nec illud, quî Regnum quod Siciliæ & Neapolitanum dicitur, omnibus ſuis partibus ſit itidem intra Imperii limites , cum Calabria inferior ab ipſius Caroli Magni ævo usque extra fines illos cenſita ſit. Nec tamen eſt cur credas , temere illa nomina in Tabulas nonnullas irrepſiſſe , utpote qvum omnes illæ ex præſcripto Curiæ Pontificiæ ſint exaratæ. Papas hoc ipſo ſibi aliquid quæſiviſſe, quis dubitaverit ? Aſt partum ſimul aliquid veri ac ſolidi juris ipſimet Imperio, haud videtur. Sane in Siciliæ inſulam Reges Arragoniæ ne Pontifici quidem hodie quidquam concedunt , fruſtra illo ringente. Notum eſt, quam acriter Pontificiam cauſam egerit Cardinalis Baronius undecimo Annalium tomo, quantumque illi ſeſe oppoſuerit Rex Hiſpanus. Nos ut incertis rationibus Imperio quidquam arrogemus , adduci non poſſumus.

At non poſſumus ſilentio præterire : Cæſares noſtros dudum poſt Fridericum ſecundum non ſemel vi ſummæ ſuæ poteſtatis uſos in Neapolitanos Reges Imperii rebus adverſos. A Ludovico IV Cæſare, anno 1328, non minus Robertum Regem proſcriptum eſſe atque Joannem Papam , jam tum patuit ex breviario illo ſententiæ Cæſareæ, quod ex Bzovio præcedente capite recitavimus. Proſcripſerat vero eundem Regem jam anno 1311 Henricus Luzelburgius Cæſar, tanquam reum læſæ Majeſtatis, ac *privationis omnium dignitatum quocunque comprehenſarum titulo* illum damnaverat. In ejus defenſionem, defuncto jam Henrico, Viennæ in Concilio promulgavit quidem bullam aliquam Clemens V Papa, cujus pars potior hodie conſtituit cap. ſecundum tit. XI. libri ſecundi Clementinarum ; inter alia prætendens, Regem, quo tempore citatus fuit, extra Imperii territorium in Regno ſuo degiſſe. Sed non eſt quare ejuſmodi nudis aſſertionibus in damnum Imperii credamus : cum ſuppetant rationes plurimæ pro Cæſarum juribus. Niſi fortaſſis degerit tum Robertus Rex in Ca-

labria inferiore. Certe perinde injuſta eſt excuſatio illa, atque illud quod perſvadere conatur Clemens, neminem rite in judicium citari poſſe tum quando vivit extra citantis territorium: in adverſam ſententiam tanquam juſtiorem pene omni orbe conſpirante. Caroli Molinęi in Animadverſionibus ad Clementinam illam verba hęc ſunt: *Hanc Decretalem Baldus in l. liberti libertæque col. V. c. de oper. libert. arguit de injuſtitia, dicens quod in hoc cap. ſunt quædam dicta quæ ſapiunt, & quædam quæ non ſapiunt, & quædam quæ non ſapiunt veritatem juris.* Cęterum Henrici illam in Regem Robertum latam ſententiam recitat Albericus de Roſate JCtus in *l. quiſquis ad Leg. Jul. Majeſtat.* & Goldaſtus tomo uno Conſtitutionum Imperial. pag. 321 & in Annalibus ſuis Abrahamus Bzovius. Poſtulat magnitudo rei, hoc quoque loco ſententiam adeo memorabilem legi: itaque lectoribus illam non invidebimus. *Henricus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus], ad certitudinem præſentium & memoriam futurorum. Deus judex juſtus fortis & longani-*

mis omnes ſecundum merita ſua judicans, ſuperbientem illum ſpiritum, qui ante ſuum thronum demens ſe gloria & honore ornatum conſpiciens, ſedem ſuam ad Aquilonem, ut eſſet ſimilis Altiſſimo, ponere cogitavit; de altis cœlorum faſtibus ad inferiora terræ in opprobria ſempiterna demergens, ipſum omni gratia & ſpe minime condigne privando duxit æternalibus ultionibus exponendum. Sic ad præſens juſtitiam reſpiciat, & æquitatem videat ipſe cœleſtium, terreſtrium, & infernorum Dominus, qui novit occulta cordium, & ante cujus tribunal ceſſat omnis calumnia, & veritas nullius nequitiæ tenebris obſcuratur. Deponat & nunc de ſede potentem, qui tentavit & exacerbavit ipſum, & concitavit eum in iram: perdat eum qui male quærit, & dat illi qui obſtinato animo viam innocentiæ refugit, & gloriatur in malitia, opprobrium ſempiternum: faciat in eum judicium conſcriptum, & ſit gloria omnibus ſanctis ejus. Nequitiæ ſiquidem & proditionis alumnus Robertus, natus claræ memoriæ Caroli ſecundi, qui ſe Siciliæ Regem intitulat, & Imperii Romani adipe impinguatus incraſ-

ſatus & dilatatus, contra illud (cui etiam cauſa feudorum multorum & bonorum ipſius Imperii, quæ hactenus tenuit, & quæ injuſte principaliter occupat, humiliter obedire debet) vitiis & iniquitatibus eminens, odia dolos & fraudes pro fidelitate retribuens, ex deteſtando ingratitudinis vitio calcaneum rebellionis reſumpſit erigere: & contra ſtimulum indurata nequitia recalcitrare non ceſſat, nefandaq; ſuperbia tumefactus ſedem ab Aquilone, hoc eſt ab oppoſito Majeſtatis Cæſareæ, quam ejus dominam & magiſtram revereri & honorare tenetur, ſupponere ſatagens, ipſam convitiis & contumeliis provocavit hactenus, & continuo animo protervo continue provocare præſumit. Ipſe namque inter cæteros ſuæ malignitatis conatus, licet antequam Imperialis coronationis cauſa proficiſceremur ad Urbem, per ſuas litteras ſpeciales pluries culmini noſtro ſcripſiſſet, quod ipſe (ſicut ex cauſa prædicta debebat, & nos qui nec opere, nec verbo gravavimus, nec gravare ſed potius gratioſe tractare intendebamus, eundem ex gravitate conſcientiæ credebamus) ad exhibendam nobis debitam reverentiam & honorem, tam

in dicta coronatione quam alibi intendebat, & ad id pro viribus ſe parabat: confœderationes tamen, conſpirationes, uniones & ligas in offenſam & impedimentum proceſſus Cæſarei una cum Florentinis, Lucanis, Senenſibus, & aliis noſtri Imperii Romani ſubditis per Lombardiam, & ut eos in rebellionis præcipitium excitatos foveat, omne contrarium (ſicut expreſſe dignoſcitur) per ſe ſuosque procuratos nuncios & ambaſiatores, in noſtræ Majeſtatis injuriam & offenſam, & impedimentum proceſſus Cæſarei, facere procuravit & fecit. Tractavit etiam, quod civitas Cremonæ Parmæ & Rhegii, quæ ſub noſtra obedientia conſiſtebant, contra nos & Imperium rebellarent, inducendo tam communia ipſarum Civitatum, quam ſubditos noſtros prædictos ad rebellionem hujuſmodi, & eis ad id pollicendo auxilium conſilium & favorem. Et nihilominus dicti Roberti fulti favoribus, ſuæque nequitiæ conſcii & miniſtri civitatis Aſſenſis, & caſtra Valentiæ, Caſalis, S. Evaſii, & alias nonnullas Civitates & caſtra Provinciæ Lombardiæ, quæ mandata noſtra juraverant, & nos in eorum Dominum recognoverant, & officiales

noſtros

noſtros receperant & habebant, officialibus ipſis violenter ejectis, nequiter occupatis, & occupatas, & occupata pro Roberto detinent ſupraſcripti. Denique Robertus Joannem fratrem & ſtipendiarios Romam, videlicet ea intentione transmiſit, ut Vrbe (ſi poſſet) ſuæ proditioni doloſe ſubjecta, vel ſaltem turbata, in ejus periculo nefandæ ſeditionis immiſſio dictæ coronationis impediret ſolemnia. Prout dicti Ioannis & ſtipendiariorum in ingreſſu noſtro in Urbem prædictam, quamdiu in partibus illis moram traximus, efficaciter operum argumento probantes, una cum copioſa ſubditorum dictorum multitudine, quæ per inſtigationem dicti Roberti ſubmiſſi ſibi ſubſidii & defenſionis fiducia cum armis & equis ad opponendum ſe nobis, & exercendum per excogitatam malitiam, ſimul cum Joanne ſtipendiariisque prædictis convenit, ibidem contra nos & gentes noſtras hoſtiliter poſuerunt inſidias, fecerunt inſultus, ſpoliationes, violentias, & homicidia perpetraverunt, viasque publicas & loca per quæ ad tendendam Baſilicam Principis Apoſtolorum de Urbe omnibus religionem profitentibus Chriſtianam liber aditus patere debebat, bel-

licoſis

licoſis apparatibus claudere nobis ac gentibus noſtris ad baſilicam ipſam, ne ipſa coronatio celebrari valeret, acceſſum totis viribus prohibere, ac aliàs omni modo quo poterat Majeſtatem noſtram offendere procurarunt. Aliaque præfatus Robertus committebat, & erat in ſitu contra nos committendi omnia, quæ ad noſtri Imperii damnum tenderent, & ad ea modis omnibus, quibus poterat nitebatur. Hæc ſiquidem creſcente clamore notorio, & in pluribus rerum experientia edocente, licet ipſa tam publica & notoria eſſent, quod nulla poſſent tergiverſatione celari, & nos qui ſubjecti non ſumus, contra dictum Robertum propter præmiſſa eo irrequiſito potuiſſemus procedere: tamen ex Auguſta clementia (quæ libentius emendat in ſubditis pœnas, quã puniat, nec exercet ferrum in eos quos ſanare poteſt lenitas medicinæ) poſt ſeceſſum noſtrum de Urbe prædicta, ſuper dicto notorio, & prædictis per ipſum Robertum contra noſtram Majeſtatem commiſſis, ad inquiſitionem deſcendimus, quam, ut fidei vel amoris ſcintilla (ſi qua forſitan remanſit in eo) ipſius viſcera tangeret, & ipſe interim ſpatium ad cor redeundi haberet,

usq;

usque in præſens deliberationibus rationis duximus protrahendam, Robertum prædictum citari legitime fecimus, ut comparere curaret, ſuam (ſi poſſet) innocentiam oſtenſurus. Verum idem Robertus in ſua protervia perſeverans, in terminis ſibi ad hoc præfixis, vel eorum aliquo, vel per ſe vel per alium comparere contumaciter non curavit. Quare nos ſuper præmiſſis in ipſius Roberti contumacia fide dignis & ſufficientibus receptis teſtibus, & eorum dictis in ſcriptis redactis, & per nos ſolemniter publicatis, & de mandato noſtro à proceribus noſtri Palatii cũ diligentia recenſitis, & facta nobis de ipſis & per ipſos relatione fideli, per ea quæ probata fuerunt, prædicta omnia & ſingula publica & notoria eſſe, in ſcriptis interloquendo pronunciavimus & declaravimus exigente juſtitia & poſtmodum eum requiri & citari ſufficienter & peremptorie fecimus, ut certo termino jam elapſo coram nobis (ubicumque eſſemus) ad hanc noſtram ſententiam audiendam comparere curaret. Quod ipſe præſcius, & diffuſus injuriis & offenſis in ſua obſtinatione & contumacia & fraudibus pernicioſis induratus, facere prætermiſit.

Quia igitur de præmiſſis omnibus & ſingulis (prout apertius in inquiſitione continetur) ſpecialiter per dictos teſtes plenarie nobis conſtat, nos prædictos & alios prædicti Roberti exceſſus nefarios & opera deteſtanda maturo & juſto librantes examine, ac illud notiſſimum nullatenus omittentes, quod ipſe Robertus dum in Urbe prædicta causâ prædictæ coronationis eſſemus, dilectiſſimi noſtri Piſani (qui inter cæteros noſtros ſubditos, fidelitatis ac opinionis ſinceritate, galeas ac gentes ad noſtrum ſervitium & honorem Romam miſerant) galeas ipſas in noſtræ Majeſtatis injuriam invadi, ſpoliari & gentes prædictas capi & incarcerari & in carcere detineri mandavit & fecit; & nihilominus in hujuſmodi continuationis terminis perſeverando mala malis addendo, & pejora continue committendo, dum contra rebelles noſtros direximus ſigna Cæſarea, rebellibus ipſis (ſicut publicum & notorium eſt, & facti evidentia docebat & docet) miſit plures armatorum in ſubſidium, ut eos diutius in eorum rebellionis erroribus confoveret; & attendens, quod dum ipſe potuit

pacem

pacem & quietem habere, dum debuit tranquillitatem expectare, ad noſtram benevolentiam & dilectionem, quam ſibi ex animi ſinceritate paraveramus obtinere, noluit, bella quæſivit, iniquitates exercuit, & pro poſſe curavit, ſicut etiam procurare non ceſſat in Imperii populos ſeminare zizania, ſuſcitare odia, immittere ſcandala, concitare tumultus, nutrire ſchiſmata, & fovere diſcordias; & ſine intermiſſione in actu committendi continuandique perſtare contra noſtrum Imperium non omiſit, non ſolum in noſtri Imperii contemptum, Reique publicæ detrimentum, ſed etiam in perturbationem proſperitatis Eccleſiaſticæ, quæ ad Imperii ſtatum plurimum dignoſcitur tendere, & in retardationem negotii Terræ ſanctæ, ad quod (teſte Deo qui omnia novit) totis conatibus & affectibus anhelamus, & videntes aperte, quod dictus Robertus irrevocabiliter in ſignum erroris prolapſus, & obſtinatus in dolis, viam veritatis expiavit omnino, & tanquam aſpis ſurda non obtinens auditum, nec mandata noſtra nec legis pœnam, in quam ſuis culpis (nam omne quod eſt ex Deo vincit mundum, & hæc eſt victo-

ria, quæ vincit mundum fides noſtra) incidiſſe ac incidere noſcitur, nec etiam Imperatoriæ plenitudinem poteſtatis veretur, ſed quotidie cervicis durioris efficitur, & quantum ipſum ad pœnitudinem expectamus, tanto majorem aſſumit audaciam malignandi. Conſiderantes etiam, quod ipſe Robertus de Imperii crapulatus pinguedine dilatatur, & ex illicitis ſibi laxatis habenis furit, & nobis pro obedientia rebellionem, & pro fidelitatis debito injurias refert, noſque ac quoſcumque fideles Imperii nobis obedientes pro poſſe impugnare conatur, ejusque pravitas non in ædificationem, ſed in deſtructionem, non ad fructum & juvamen, ſed ad peſtem eſſe dignoſcitur: & volentes præmiſſis injuriis & ipſius fraudibus obviare, & Evangelicam ſequi doctrinam, quæ nos monet, quod omnis arbor quæ fructum non fert bonum, abſcindatur & mittatur in ignem, licet fideles Reges & Principes in ſuorum dignitatis eminentiam libenter condignis honoribus & gratioſis favoribus proſequamur, tamen ut culpa ſupplicium timeat, & virtus retributionem expectet, Robertum prædictum, cujus elegimus domare ſuperbiam, &

præ-

præſumptionem erectam conterere, ipſumque à ſtatu ſuo quantumcunque ſublimi deponere, cum propter præmiſſa Majeſtatis criminis reus ſit, univerſis & ſingulis dignitatibus quocumque titulo comprehenſis, quibus ſe intitulat & decorat, auctoritatibus, honoribus, libertatibus, immunitatibus & privilegiis, provinciis, comitatibus, civitatibus, caſtris, terris, villis & aliis feudis, vaſallis, bonis, rebus, juribus & juriſdictionibus univerſis tam perpetuis quam temporalibus, quos quas & quæ habet, tenet & poſſidet, vel quaſi, ſeu habuerunt & poſſederunt hactenus quomodo libet ipſe vel ſui prædeceſſores, privamus: eundem Robertum rebellem, proditorem & hoſtem Imperii, dictæq; Majeſtatis crimine reum, de toto prædicto Imperio exbannimus & diffidamus: Ipſum, ſi quo tempore in noſtram & Imperii fortiam pervenerit, vita, per capitis mutilationem privandum, in his ſcriptis ſententialiter condemnamus. Statuentes & mandantes, quod nulla perſona cujuſcumque nobilitatis, excellentiæ, ſtatus, vel conditionis exiſtat, nullaque civitas, caſtrum, villa, vel univerſitas eidem contra nos & Imperium præbeat publice vel occulte conſi-

lium, auxilium, vel favorem, ſub pœna centum librarum auri, pro qualibet civitate libras 50, pro quolibet caſtro, villa, Marchione, Duce, Comite, Barone & quolibet nobili, viginti librarum auri, & pro qualibet ſingulari alia perſona, pro vice qualibet qua contra fecerint, committenda: quodque cuilibet liceat impune, Cives, Incolas, habitatores Civitatum, Caſtrorum, Villarum, & quaslibet alias ſingulares perſonas, cujuscunque ſtatus vel conditionis exiſtant, quæ contra noſtrum honorem obediant ei, vel darent conſilium auxilium vel favorem, publice vel occulte offendere in perſona rebus & juribus; & ipſos, & ea capere, & arreſtare, & retinere. Inhibentes etiam & præcipientes expreſſe, ne aliqui debitores ipſius Roberti, de bonis in quibus ei tenentur in aliquo ſatisfaciant, vel reddere quomodolibet præſumant, ſed alioquin tantundem Cameræ noſtræ perſolvant, & ad hæc ſine ſtrepitu & figura judicii compellantur. Adhæc univerſitates & provincias noſtras, Civitates, Villas, & ſingulares perſonas cujuſcunq; praeminentiæ vel excellentiæ, etiamſi Regia dignitate, vel cu-

juſcun-

juſcunq; alterius dignitatis conditionis vel ſtatus exiſtant, quæ ex aliquo pacto vel promiſſione ſeu obligatione dicto Roberto, aut prædeceſſoris ſui facto, pacto, vel pœna ſub qualicunq́; forma comprehenſo, vel comprehenſi ſint, ratione, cauſa vel titulo, & ſpecialiter de aliquo ſervitio faciendo, vel hominum armatorum aliudque ſubſidium dando, per mare vel per terram, teneretur eidem Roberto: ab ipſis, pacto, promiſſione, obligatione & pœna appoſita Vaſallos quoq; & feudatarios, omnes & ſingulos, qui eidem fidelitatis vinculo, vel aliâ quacunq; ratione vel cauſa, ad aliqua ſervitia realia vel perſonalia tenerentur, ab omni vinculo fidelitatis, ſubjectionis & obedientiæ ei vel ſuis heredibus faciendis abſolvimus penitus & in totum, ita quod nec civitates, caſtra, villæ, univerſitates & perſonæ prædictæ, pacto vel obligatione prædictorum, aut Vaſalli, aut feudatarii præfati cives, fidelitatis, ſubjectionis & obedientiæ, ratione, cauſa vel titulo, ſibi vel ſuis heredibus quomodolibet teneantur. Ipſas etiam Contratas, Civitates, Caſtra, Villas, feudatarios, Vaſallos, bona, res, juriſdictiones, ſervitia & jura, & quæcunq; alia ſub noſtra contenta privatione

tione & abſolutione hujuſmodi confiſcamus. Demum omnibus & ſingulis militibus, Auditoribus, Judicibus, Juriſperitis & Notariis, qui ejuſdem Roberti domeſtici ſeu familiares exiſtunt, ſive aliis qui in ejus ſervitio eſſe noſcuntur, & quibuſvis aliis, diſtricte præcipiendo mandamus, quod ab ipſius Roberti familiaritate, conſiliis, directione, & obſequiis quibuſcunque, infra duorum menſium ſpatium ab hodie computandum, cum effectu recedant, & nunquam ad ejus ſervitium vel conſilium accedere publice vel occulte præſumant: alioqui ipſos milites honore ac dignitate militiæ, judices adjudicandi & aſſidendi omnibus & ſingulis privilegiis & immunitatibus, ac Notarios Notariatus officio: eos videlicet ex dictis militibus, Auditoribus, Judicibus, Juriſperitis, Notariis, qui hujuſmodi mandato noſtro non paruerint cum effectu, exnunc prout extunc, privamus termino ſupraſcripto, & inhabiles & infames reddimus: ita quod elapſis menſibus ſupradictis, ad nullos actus legitimos quocunque tempore poſtmodum admittantur. Hujuſmodi autem privationis, confiſcationis, exbannitionis, diffidationis, condemnationis & abſo-

abſolutionis ſententias in his ſcriptis fecimus, & omnia alia ſingula facta & incerta facimus exiſtente juſtitia, & bono Reipublicæ requirente, ac ex certa ſcientia & plenitudine poteſtatis, ſupplentes omnem defectum, ſi quis forſan in inquiſitione prædicta, de quibuscunq; proceſſibus propterea habitis, ob aliquam juris ſolennitatem omiſſam eſſet habitus. Non obſtantibus aliquibus legibus, conſtitutionibus contrariis, vel privilegiis ſub quacunq; forma verborum conceſſis: etiamſi oporteret de ipſis de verbum in præſentibus fieri mentionem: quæ contra præmiſſa vel præmiſſorum aliquid poſſent quomodolibet aliquid objici, ſeu opponi, quibus ſpecialiter derogamus. Actum Piſis in præſentia noſtrorum Principum & Baronum, ac populi multitudine copioſa 7 Kal. Maji, Regni noſtri anno quinto, Imperii vero anno primo.

CAPUT XXIII.

Quod reliqvum eſt Italiæ, præter bona Pontificia, paucißimis exceptis, hodieque ad Regni Italici adeoque Imperii, ditionem pertinere.

VIndicata illa Italiæ parte quæ Romano

Pontifici paret, aut ejus beneficio poſſidetur, fortaſſis haud adeo difficile fuerit Imperii jura in id quod Italiæ reliqvum eſt, ab interitu quem minatur, defendere. Etiam hic tamen vehementer turbatur à ſcriptoribus non Italicis ſolum ſed Germanicis etiam, quod mireris. In id enim velut ex compacto videas multos eorum eosque longe præclariſſimos conſentire, quaſi cum Friderico II regnum omne Italiæ, quod primus Otto felicibus armis Germaniæ aſſeruerat, conciderit; illum ſcilicet Italiæ Regum fuiſſe ultimum, qui ſucceſſerunt vero in Italiam nihil habuiſſe juris, ſaltim nunc ejus nihil quicquam ſupereſſe. Hinc ſane politiſſimus ſcriptor Carolus Sigonius ſuum de Regno Italiæ opus Friderici illius temporibus fere definivit. *Oportunam*, ait poſtumorum operis illius librorum editor Alexander Caprara, *claudendæ hiſtoriæ rationem adinvenit. cum enim poſt pernicioſum & Eccleſiæ Romanæ infeſtum Friderici II principatum, per viginti circiter annos Imperium interregno laboraſſet, ita Regni Italiæ poteſtas delibata eſt, ut ſequentes Imperatores ejus poſſeſ-*

ſionem

ſionem aut omiſiſſe, aut amiſiſſe, viſi fuerint; vix certe ejus Regni in Italia nomen adhuc extat. ad hoc igitur usque tempus hiſtoriam perduci placuit, ad quod, unius quaſi auſpiciis, in Italia dominante Imperatore, omnia gerebantur. Iisdem de cauſſis Fridericus idem Cæſarum ultimus audit Onuphrio Panvinio, magni ſane judicii viro.

Cæterum etſi non abnuam ſplendorem Regiæ dignitatis cum Friderico fere extinctum: ipſam tamen illam ne nunc quidem omnino interiiſſe, ſuperſtite ſcilicet etiamnum ſaltim parte ſumma Regiorum jurium, liquidum facere jam conabor: idque illo argumento, quod nec aperte nec tacite juribus illis Germania hactenus renunciaverit, eoque ne quidem longi temporis aliqua præſcriptione integram libertatem ſibi Italia pepererit.

APERTE id factum non eſſe ex eo colligo, quoniam ſi excipias id quod pacis publicæ tabulis nuper Galliæ eſt conceſſum, nihil reperire licet ſolenni quodam contractu alienatum. Rudolphum tamen Habſpurgicum Cæſarem pretio accepto Italiæ Urbes poten-

tiores quasque plena donaſſe libertate, non deſunt qui memorent. Carolus Sigonius *l. 20. de Regno Italiæ* colophonem toti illi operi impoſiturus quæ hac de re adfert, digna ſunt quæ heic legantur. *Hujus*, inquit, *Regni jura ſuperioribus temporibus conſtanti populorum contumacia immutata, ut primus ultrò alienaſſe Rodulphus Cæſar* DICITVR, *ſic primus etiam viam aperuiſſe ipſius Regni excidio* EXISTIMATVR. *Etenim Guelfas civitates ad obſequium redigere priſtinum cupiens, ut in Italiam ad coronam Imperii accipiendam non venire oportunis viribus deſtitutus decrevit, quod diceret, ſe ineuntium Italiam veſtigia cernere, exeuntium non videre; ſequenti anno Princivallem Fliſcum Genuenſem, Vicarium Imperii generalem à ſe conſtitutum hujus officii gratia deſtinavit: cum ejus adventus omnium in ſe animos convertiſſet, ipſe in Etruriam progreſſus Florentiæ trans Arnum ad S. Gregorii ædem conſedit, ac magiſtratus ad ſe civitatum publico edicto vocavit. Qui ubi venerunt, Rodulfi nomine antiqvum ac regibus præberi ſolitum fidelitatis ab eis ſacramentum popoſcit. Quod illæ, vetere jam pridem*

pridem uſurpata libertate prælata, diſertiſſime præſtituras eſſe negarunt. Qua re audita ira incenſus, extemplo Florentia ſe proripuit, atque Aretium profectus, Florentinos, Senenſes, Lucenſes, Piſtorienſes, cæterosque populos contumaces pronunciavit, ac ſolemni edicto proſcripſit. Inde cum ſe à Guelfis deſertum, Gibellinis vero ſuſpectum eſſe, quia cum Guelfis aliquando ſenſerat, ac propterea parum rei ulli adminiſtrandæ idoneum eſſe videret; protinus ad Rodulfum in Germaniam ſe recepit, ac difficultates oblatas revocandæ ad regiam auctoritatem Etruriæ rettulit. Quibus Rodulfus permotus, atque opibus ſuis, ſi arma vellet adhibere, diffiſus; vetus ei obſequium remittere, atq; integram Italiæ libertatem concedere ſtatuit, ſi certam, qua maxime egebat, pecuniam pependiſſent; atque eundem cum his mandatis in Italiam ſe referre præcepit. Is profectus populos regiæ voluntatis ac gratiæ ſtatim admonuit, quaque ipſe poteſtate inſtructus rediſſet, edocuit. Quod ubi illi cognoverunt, confeſtim ſinguli, qui luce libertatis aliqua fruebantur, indictam pecuniæ ſummam ſolverunt; ac liber-

tate redempta, præcipua ad eam rem privilegia elicuerunt. Hoc vero non ſolum Italici ſed etiam Germanici ſcriptores memoriæ commendarunt.

Hæc quidem Sigonius. At illis fidem memo prudens adhibuerit. Etenim id *primo* obſervandum, cum tantæ res ſoleant in robur & memoriam tabulis publicis comprehendi, in univerſa Italia tamen nullas reperiri hujus argumenti, & proinde vel hinc fabulæ incerto rumori ſubnixæ ineptias non poſſe non patere. Tabulas ſeſe nullas nanciſci potuiſſe, diſertis verbis ac ingenue ipſe ille fatetur mox Sigoniui, eòque in teſtimonium rei maximi ponderis pro tabulis verba adfert Blondi, Platinæ, Tritthemii, Cuſpiniani, Crantzii & Naucleri. Is vero eſt Sigonius, qui epiſtola qua ad Jacobum Boncompagnum in opus illud ſuum eſt præfatus, non dubitavit affirmare, *ſeſe vetera Italiæ & maxime Lombardiæ tabularia perluſtraſſe, atque omnia fere quæ apud civitates, eccleſias, monaſteria, Pontificum, Regum atq; Imperatorum diplomata reſidebant, aut præſentem inſpexiſſe, aut certe abſentem beneficio*

neficio amicorum hoſpitumque cognoviſſe. Etſi etiam controverſiæ de libertate & privilegiis motæ ſint florentiſſimis Italiæ Urbibus, à ſequentium ſeculorum Imperatoribus, nulla tamen illarum tabulam aliquam Rudolphi pro cauſſa ſua adduxit: certiſſimo indicio nullam ejuſmodi tabulam reperiri. In graviſſima illa lite cum Marchione Finalienſi, ipſamet Genua provocare tantum potuit ad Caroli V aliquod diploma.

Obſtat *Secundo* multum, quo minus Sigonianæ illi narrationi credas, quod nemo etiam hiſtoricorum ætati Rudolphinæ propinquorum tale quid memoriæ prodiderit. Antiquiſſimus enim eorum quos in teſtes citare potuit Sigonius, eſt Flavius Blondus ducentis amplius annis Rodolpho junior. Et tamen Sigonius ad ſcribendam hiſtoriam ſuam *ſingularum etiam Chronica civitatum, quæ poſt milleſimum à Chriſto annum confici in Italia cœpta, apud privatas nunc etiam familias aſſervantur, adjunxiſſe* ſeſe, gloriatur nec vane. Quid quod ex Blondo Sabellicus & Platina, ex Italis iſtis Germani noſtri, auctâ, ut ſolet, nonnihil famâ,

narrationem hanc omnem deſumpſerint, ipſomet Sigonio obſervante? Ut merito dixeris omnem ejus fidem unius Blondi auctoritate niti: ceu qui primus hanc fabulam terrarum orbi paſſim prodidit. Quod itidem magnum eſt indicium incertitudinis, ſi non falſitatis.

Id *Tertio* loco etiam venit cumprimis notandum, quod Sigonius affirmet quidem, à Rudolpho *integram Italiæ libertatem conceſſam*, Platina item & hunc ſecuti Sabellicus Tritthemius Nauclerus dicant, Lucenſes Florentinosque *ſtatim omnino liberos* factos eſſe: Blondus tamen & qui hunc deſcripſere Cuſpinianus & Crantzius caute teſtentur, pretio accepto Lucenſes Florentinos alioſque *in libertate quidem dimiſſos*, ſimul tamen *Imperii fideles*, à Cæſare iſthoc eſſe *pronunciatos*. Ut proinde ipſomet primo narratore Blondo fatente, nequaquam in plenam aut integram libertatem Italici qui populi ſint aſſerti, per Cæſarem Rudolphum. Nec enim qui fidelis Imperii eſſe cogitur is integram libertatim nactus eſt. Porro diſerte dicit Platina: *Rodolphus Imperator comparandæ pecuniæ ſtu-*

dioſus,

dioſus, Cancellarium ſuum è gente Fliſca in Etruriam miſit, qui populos omnes liberos faceret. Nauclerus idem iiſdem verbis reperit, niſi quod explicatius dicat, miſſum Cancellarium: *qui populos in Etruria omnes liberos faceret.* Verba etiam Blondi ſunt: *Principallis in Italiam remiſſus omnes qui pecuniam attribuerunt, in libertate dimiſſos IMPERII FIDELES pronunciavit.* Nec vel Blondus, vel Platina, vel Sabellicus, vel Tritthemius, vel Crantzius, vel Nauclerus, nominatim quidem, alios quam Lucenſes & Florentinos memorant, qui libertatem ita ſint conſeqvuti. Solus Cuſpinianus addit Bononienſes & Genuenſes: quem falli certum eſt: utpote quum ſaltim Bononia Rudolphi auctoritate in Pontificum ditionem conceſſerit; ceu jam tum præcedente eſt capite dictum. Igitur ſi audiendi etiam fuerint Blondus & qui eum ſunt ſecuti, ipſis illis teſtibus conſtabit, non Italiæ omni ſed ſolis Hetruriæ aliquot populis, nec integram ſed minutam aliquam libertatem à Rudolpho impetratam; atque adeo ſeſe rem habere, fer-

me prout de Rudolpho *l. de Comit. Imperialib. cap. 6.* loquitur Onuphrius: Rudolphus omnibus *Urbibus, quæ juris Imperii in Tuſcia erant, libertatem multis aureorum millibus vendidit: quo mercatu eis paulatim ab Imperio deſciſcendi occaſionem dedit.* Quibus verbis judicio præſtantiſſimus Onuphrius indicat, ſolas Hetruriæ urbes beneficio quodam libertatis, ſolito quidem majoris & quæ anſam dederit ſibi captandi pleniorem, affectas, tum temporis tamen Imperii omnibus juribus ſolutas non fuiſſe.

Quarto ex hiſtoria omnis ſecuti ævi conſtat liquido, nullam urbium Italici regni omne obſequium, ſtatim à Rudolphi ævo, negaſſe Cæſaribus; ſed non comiter tantum verum etiam humili modeſtia Dominos illos obſervaſſe, aperuiſſe adventantibus plærisque portas, obtuliſſe claves, imperatam pecuniam miniſtraſſe, detuliſſe illis ſæpenumero ſuas controverſias, & ſententiæ dictæ paruiſſe: modo ad clavum urbium ſederent Gibellini qui appellabantur. Si quid enim ſecius interdum accidit, uni Guelphicæ factioni adſcribendum eſt, quæ

non-

nonnunquam prævalebat. Omnes certe cives nunquam obedientiam Cæſaribus denegavere, etſi & ipſi libertatis eſſent ſtudioſiſſimi: neque temere patriam Cæſaribus iterum ſubjeciſſent, ſi quidem illis de omnimoda quadam libertate à Rudolpho conceſſa conſtitiſſet.

Repugnant ſcilicet hæc omnia Sigonianæ iſti narrationi: atque adeo ſole clarius indicant, ſi quid datum fuit libertatis à Rudolpho, id omne exigui fuiſſe momenti. Quid? quod ipſe Sigonius eodem libro viceſimo ita loquatur de Cæſare illo, anni ſeptuageſimi ſeptimi decimitertii ſeculi hiſtoriam deſcribens: *Rudolphus Cæſar Rudolphum Vicarium Imperii in Hetruriam miſit, qui ſacramenta ab amicis & in fide manentibus civitatibus poſceret, ac jura quæ relinquebantur Regni ſive Imperii retineret. A quo Gerardus præfectus monachorum Camaldulenſium XV Kal. Septembr. confirmationem privilegiorum veterum impetravit.* Ad hoc certum eſt, vel ex iis quæ Bzovius narrat, & jam ante Rudolphum ægerrime tuliſſe Carolo Siculo tributum à Pontificibus Vicariatus Imperii per Etruriam titulum, & demum ipſomet

curante Nicolao III Papa anno 1278, armorum minis Carolo invito principatum illum Imperii majeſtati adverſum extorſiſſe. Antoninus Florentinus ſummæ hiſtorial. tit. 20 cap.4 § 4. in hæc verba ſcribit: *Anno Domini MCCLXXXI Rodulphus Rex Romanorum, à pluribus annis electus etſi non coronatus, in Alemannia moram trahens, ad requiſitionem Gibellinorum Tuſciæ, deſtinavit ex Alemannia quendam Comitem cum trecentis militibus in Etruriam, ut Tuſci jurarent fidelitatem Imperatori & ſibi obedirent. Sed nulla civitas ei obedivit* (prævalente ſcilicet factione Guelphica) *aut ſe ſubjecit, exceptis Piſanis & Caſtro S. Miniatis, quod vulgariter dicitur Altedeſcho. Et reſidentiam dictus Comes faciens in S. Miniate, cum copiis ſuis & adjutorio Piſanorum bellare cœpit contra Florentinos & Lucenſes, & alias civitates adhærentes parti Guelphæ. Demum compoſitione facta & pace cum Florentinis, reverſus eſt in regionem ſuam.* Hæc Antoninus. quæ tantum non totidem verbis repetiit Sigonius ante recitato ejuſdem anni commentario. Omnia autem cum item

multum

multum ſint diverſa ab altera illa Sigoniana narratione, utique illam ſi non manifeſti arguunt erroris ſaltim ſuſpectam reddunt.

Advertendum *denique* eſt, ipſummet Sigonium iis verbis uti, quæ oſtendunt illum non ſatis ſibi fiſum. Subdubitantis enim utique verba illa ſunt: *Regni jura primus ultro alienaſſe Rudolfus Cæſar DICITUR, primus etiam viam aperuiſſe Regni excidio EXISTIMATUR.*

Quibus omnibus probe, ut par eſt, expenſis, haud temere ſane prudentior aliquis amplius perſvaderi ſibi patietur, illam vulgo receptam hodie fabulam de vendita Italis à Rudolfo integra libertate. Datum aliquid pertinacibus illis Urbibus, in ea virium Imperii debilitate, haud equidem negaverim: non ignarus, tenues Rudolphi res etiam in Germania eum adegiſſe, ad ſolito majora privilegia Urbibus paſſim ſpe pretii concedenda. Refert ſane Spigelius Cæſaris hujus epiſtolam, qua in gratiam Principum de injuria ſibi facta conqueſtorum, revocavit & irrita reddidit nimis prodige de alieno facta beneficia.

At vero quidnam tandem Hetruriæ illis urbibus conceſſum ſit, ignoramus. Nec vero vel id ſatis conſtat, quod Blondus Platina & alii videntur dicere, auctoritate recenter ita partæ libertatis, Florentinos novam regiminis formam inſtituiſſe, opificum plebi loco in ea conceſſo. Id enim jam ante ibi factum Manfredo Rege, notat Machiavellus *l. 2. Hiſtor. Florentinæ.* Leonardus Aretinus l. 4. & hunc ſecutus Antoninus illa quidem Rudolfi ætate id inſtitutum narrat, at de aliqua nova per Rodulphum accepta libertate altum apud utrumque, ut & apud Machiavellum, eſt ſilentium. Bodino ſi liceret credere, res expedita fortaſſis eſſet. Is enim *l. 1. de Republ. cap. X n. 123.* teſtatur, quo tempore Maximilianus Cæſar junctis Ludovici Galliæ Regis legionibus italiæ Urbes terruit, *Florentinos legatos ad Cæſarem miſiſſe, ut obſequium præſtarent, & imperata facerent. Ille,* inquit, *acceptis aureorum quadraginta millibus, beneficia à Rudolpho indulta confirmavit, ut ſcilicet ſuæ reipublicæ ſtatum gubernare ac regere ſibi PRECARIO liceret.* Verum meminit quidem legationis miſ-

ſæ à Florentinis, & privilegiorum juriumq; confirmationis à Cæſare factæ etiam Guicciardinus l. 8, Rudolfinarum tamen donationum nulla facta mentione. Eſt proinde etiam id incertum, numquam pecuniam Lucenſes aut Florentini Rodolfo dederint, aut quem in finem dederint ſi quam dedere. Nec vero inanis fortaſſean eſt Joannis Bodini eodem quem ante laudavimus loco perſcripta ſuſpicio: *eas pecunias quæ à civitatibus Italiæ pro libertate adipiſcenda exactæ fuerunt, tributi aut penſionis nomine ſolutas fuiſſe.* Nihil tamen in re dubia certi definimus.

Cæterum fac ita eſſe. Vendiderit ita Italicis quibuſdam Urbibus imo Italiæ univerſæ libertatem integram Rudolfus: omni tamen jure & omni proinde vi deſtituitur contractus, quoniam is utique non ex conſenſu Imperii Ordinum eſt initus, quo uno alienandi ſtat arbitrium. Bene enim Bodinus: *Jura majeſtatis Imperii Germanici venalia non ſunt; nec ſi eſſent, ab Imperatoribus ſine Principum Germanicorum conſenſione diſtrahi potuerunt.* Et vero magna Imperium injuria affeciſſet Rudolfus, ſi pre-

ſi pretio inductus, jura Imperii, quæ tueri ſarta tecta debebat, prodidiſſet. Eoque non ſine cauſſa effuſæ à ſuſpicacibus animis in illum eſſent duræ & aſperæ increpationes. Merito ſcilicet factum illud Rodolfi Platina, *rem tanto Principe indignam*: Tritthemius *rem Principi turpem*: Cuſpinianus *gravem Imperii jacturam*, appellaſſent. Recte etiam in hæc verba erupiſſet Albertus Crantzius l. 8 Metropol. *Hic noſtrorum Imperatorum primus Italiam pro deſerta videtur habuiſſe. Quamvis nonnulli ex ſucceſſoribus ſint illis colluctati, nullus tamen hanc civitatibus vendidit libertatem. Fecit quod ſolent qui rebus melioribus deſperatis, non quod volunt ſed quod velle coguntur faciunt. Aliquanto tamen melius erat, ſi nihil ille armorum pro recuperandis Imperii juribus intentare voluit, cauſſam tamen ipſam integram ſervare ſucceſſoribus.* Cæterum nos & Rudolphum Cæſarem & ſimul Imperii Ordines hactenus, niſi fallor, ab ejusmodi malignis ſuſpicionibus ſatis vindicavimus.

NON deſunt porro, qui & Henricum Lucelburgium & Carolum IV. Cæſares ejusdem

criminis inſimulent. Hinc Bodinus cum de Rudolfo egiſſet addit: *Lucenſes ac Senenſes eadem libertate donati ſunt; cum Henrico V* (ſcribendum vero VI aut VII) *Cæſari pretium libertatis, hi decem, illi duodecim florenorum millibus ſolviſſent. Totidem Petrus Gambacurtius Carolo IV Cæſari numeravit, ut ſummam in Piſanos poteſtatem adipiſceretur.* At vero Lucenſibus Blondus, Platina, Sabellicus, Tritthemius, Cuſpinianus, Crantzius, à Rudolfo iſthoc pretio libertatem emptam tradunt. Nec eſt alius antiquior fide dignus ſcriptor, qui tanto facinore Henricum magnanimum Cæſarem ſeſe maculaſſe affirmet. Carolum Imperii jurium prodigum fuiſſe modò ſuis rebus ſtuderet, notum quidem eſt. At nec illum quis omnia Imperii in Piſanos jura Gambacurtio ceſſiſſe memorat. In fabulis igitur etiam hæc numeranda, aut mitius certe interpretanda ſunt. Utque indignum ejusmodi quod facinus horum aliquis commiſerit, ſalva nihilominus manent Imperii jura, Cæſarum ejusmodi venditionibus nequaquam obnoxia.

POST illos Cæſares aliorum nemini aliquid vel tribuitur quidem. Ut proinde jam appareat, verum eſſe id quod diximus, aperta quidem alienatione nihil Regni Italici veteris omni Imperii ditioni eſſe ſubductum, præter id quod nuper admodum in Galliæ poteſtatem communi auctoritate Cæſaris & Ordinum devenit. Quid vero translatum nuper ſit in Gallum, non aliunde quam ex ipſis Tabulis pacis publicæ cum Ludovico Rege initæ rectius poteſt peti. Verba earũ quæ huc faciunt, ita ſeſe habent: *Secundo Imperator & Imperium cedunt transferuntque in Regem Chriſtianiſſimum ejusque in Regno ſucceſſores, jus directi dominii, ſuperioritatis, & quodcunque aliud ſibi & Romano Imperio hactenus in Pinarolum competebat, & competere poterat.* Alibi in iiſdem Tabulis, de Montisferratenſis Ducatus locis inter Sabaudum & Mantuanum controverſis, facto ſermone, ita legas: *Conventum eſt, quod Tractatus Cheraſci 6 April. 1609, cum ſubſecuta ſuper eodem Ducatu Montisferratenſi executione, firmus ſtabiliſque in omnibus ſuis articulis in perpetuum manebit, excepto tamen Pinarolo*

rolo ac pertinentiis, inter Suam Majeſtatem Chriſtianiſſimam ac Dominum Ducem Sabaudiæ definitis, & Chriſtianiſſimo Regi Regnoque Galliæ acquiſitis per peculiares tractatus, qui eadem ſtabilitate & firmitate conſiſtent in iis omnibus quæ translationem aut ceſſionem Pinaroli & pertinentium concernunt. Hactenus Tabulæ. Ex quibus de alienato Pinarolo quidem ſatis liquet: num vero & in alia illa, de quibus convenit inter Sabaudum & Gallum, perdiderit Imperium ſuperioritatis jura, multum meritò forte dubites. Imo illa manſiſſe integra, & Gallo confirmatum duntaxat eſſe per Tabulas dominium locorum illorum utile, per cui fiat veroſimile ex eo, quod diſertis quid verbis de ſolo Pinarolo id ſit expreſſum, nec fas ſit prodiga quadam interpretatione ùti in negotiis minus favorabilibus, ubi literæ, ut ajunt, ſtricte eſt inhærendum.

Aperte quidem igitur & rite Cæſar ac Imperii Ordines nihil Regni Italici præter unum Pinarolum alienavere. Quid TACITO conſenſu in aliorum jura tranſierit, proximum jam eſt, videamus. Vbi initiò obſervandum

venit: ut ante ita & poſt Fridericum II complures Cæſarum corona Regni Italici inſigniri ſe curaſſe; aliis omnibus id integrum fuiſſe hactenus & eſſe hodieque. Id quod unum certo eſt argumento, & ſupereſſe etiamnum Regnum illud, & eſſe illud juris Cæſarum Germanicorum. Eoque nec Germaniam ſua in Regnum illud jura tacito quidem conſenſu perire paſſam, nec Italiam non agnoſcere amplius id quod debet obſeqvium. Quod ſi excutiantur monumenta geſtarum in Italia rerum poſt Fridericum illum, jam etiam haud difficulter perſpicere fuerit, quemadmodum perpetuo quodam tractu ad noſtra usque tempora, Regia in Italiam vis & auctoritas Germanicorum Cæſarum perduraverit. Verum operoſius id eſt quam inſtituti ferat ratio. Itaque nunc duntaxat paucis oſtendemus, quemadmodum hodie Regni illius res ſeſe habeant, initio facto à Principatibus, interque hos à MAGNO qui appellatur HETRURIÆ DVCATV.

Atque hic quidem binas in partes vulgo ſolet dividi, Dominium vetus ſcilicet & novum: quorum illud Florentinæ Piſanæque urbis

omnia,

omnia, hoc Senenſem urbem aliaque noviter Magnis Ducibus acquiſita comprehendit. Jam vero inter nova illa Filaterra & alii Marchionatus, olim à Malaſpinis poſſeſſi, citra controverſiam feuda ſunt Imperii, & hactenus vaſallum ſe Imperii Magnus Dux ultro profitetur, paſſim recepta ſcilicet vaſallagii lege Cæſari eâ in re obſtrictus. Raticoſanum & Burgum S. Sepulchri in Umbria, à Pontifice accepit cum pignori tum beneficio. Itaque cum Pontificia omnia ſint ſummæ poteſtati Cæſarum obnoxia, ut proxime quidem Magnus ille Dux horum ergo in Pontificis ſit clientela, tamen hactenus etiam Imperii legibus tenetur. Regis Hiſpaniæ beneficiario jure poſſidetur Senenſium reſpublica & Iluæ dominium. Utriusque autem nomine Hiſpanus ipſe agnoſcit ſeſe Imperii vaſallum: ut proinde etſi non proxime, ſubvaſallus (liceat ſic loqui) tamen ſit Imperii horum etiam locorum ergo Magnus ille Dux. Et vero Senas quod attinet, notiſſimum eſt conſtanti fama ſi non aliunde, ſemper eam urbem fuiſſe Cæſarii juris, morigeram etiam, niſi ſi quando rebelles

Guelphi prævalerent. Non alio etiam prætextu præſidium in eam induxit, mutavitque ejus rempublicam, iterumque cepit eam aut in filium Philippum Hiſpaniarum Regem tranſtulit Cæſar Carolus quintus. Inter conditiones, in quas anno 1555 poſt gravem obſidionem dedita urbs eſt, prima fuit (verba ſunt Thuani l.15) *Ut Cæſar civitatem ac Rempubl. Senenſium in fidem ſuam & Imperii acciperet.* Eodem anno cum miſſus à Cæſare Toletanus Senenſibus perſvaſiſſet, ut ſe & omnia ſua Cæſaris & Philippi arbitrio aut voluntati ſine conditione & exceptione permitterent, *novum Cæſar inſtrumentum confici mandavit, quo ditionem Senenſium* (verba iterum ſunt Thuani) *jure Imperii ad ſe devolutam Philippo filio conceſſit.* Jam ante, cum Cæſareum Hiſpanorum præſidium urbe ejeciſſent arce diruta, Senenſes *inſtigante Cæſare & Imperiali Camera proſcripti erant*: ceu apud eundem Thuanum refert Monlucius. Par eſt Iluæ ratio: *quam ad Cæſaream juriſdictionem pertinere, non ambigitur*, ut idem Thuanus loquitur l.5 quo loco prolixe perſequitur, quemadmo-

dum

dum eam cum Plombino Carolus V ſui juris reddere cœperit Apianis ereptam.

Vetus dominium quod vocant abſolutum & liberum à quam multis creditur, nullique obnoxium, libertate illa à pluribus Imperatoribus jam olim impetrata. At vero jam ante à nobis oſtenſum eſt, fabuloſum eſſe id omne quod refertur vulgo, de empta à Rudolpho Cæſare Florentinæ urbis integra libertate, certe momenti nullius; & tamen huic fabulæ unice innititur illa quorundam perſvaſio. Ut propioris temporis acta nunc tantum expendamus, nemini non conſtat, Urbem illam à Cæſare Carolo quinto acri bello ad officium revocatam, anno ſeculi ſuperioris triceſimo. Quo in bello Cæſarem uſum eſſe non alio quam Cęſareo jure, idque ultro petente & conſentiente Clemente VII Papa, adeoque omni Medicea familia, negari non poteſt. Utemur nunc tantum teſtimonio fere unius Pauli Jovii, quo nemo alius omnem hanc rem majore eſt diligentia perſeqvutus. Ille l. 27 leges fœderis inter Clementem & Carolum initi recenſens, *Adjectum eſt*, inquit, *ut poſtquam Florenti-*

rentini adverſum Cæſarem, confiſi incertæ Gallorum victoriæ, arma tuliſſent, majeſtatis rei facti, libertate & antiquis ſuperiorum Cæſarum conceſſis immunitatibus ſevere privarentur, obiterque civitati Principem Alexandrum adoleſcentem imponeret. Florentinorum legatis imperata omnia cives facturos promittentibus, *modò urbem vetere conſuetudine liberam, ſua qua potiti erant libertate frui pateretur*, eoque *ut civitati parcendum duceret demiſſe poſtulantibus*, reſpondiſſe Cæſarem, narrat idem, *Florentinos inexpiabili delicto ſuperiorum Cæſarum conceſſas libertates immunitates vel ingrate vel perfidioſe corrupiſſe, ſe tamen noxam & totum eorum majeſtatis crimen pro ſua humanitate magnitudineq; animi remiſſurum, ſi Pontificem eundemq; civem ſuum, quem imprudenter patria ejeciſſent, converſis voluntatibꝰ reciperent.* Guicciardinus l. 19 itidem ſcribit, reſponſum à Cæſare Legatis: *Civitatem ob fœdus cum Cæſaris hoſtibus initum & copias contra ipſum miſſas, privilegia amiſiſſe, atq; ad Imperium recidiſſe, ideoq; Cæſarem de ea quicquid vellet ſtatuendi poteſtatem habere.* Inter leges porro deditionis prima fuit teſte

Jovio

Jovio l. 29: *Ante omnia conſtituendæ atque ordinandæ reipubl. facultas arbitrio Cæſaris permittitor.* Guicciardinus l. 20 habet: *Pontifex & civitas Cæſari, quanam eſſe debeat reipubl. formâ, intra menſes tres conſtituendi poteſtatem dato.*

Cumprimis vero digna memoratu & expenſione ſunt, quæ Jovius ille narrat de Cæſareo diplomate, quo reſpublica in futurum fuit tunc ordinata, & Mediceæ familiæ Principatui ſubjecta; ſimul addens, quemadmodum diploma illud Florentiæ exceptum, & ad illam formulam omnia inſtituta fuerint. Quamvis enim nonnihil poſſint videri prolixiora; quoniam tamen ad hoc argumentum noſtrum unice pertinent, & clariſſime oſtendunt, ſola Cæſarea auctoritate illum, qui hodie Florentiæ obtinet Mediceæ familiæ Principatum, & cepiſſe & in univerſum niti, operæ facturi pretium videmur ſi illa omnia huc adducamus. *Per hunc modum temperatæ ſeveritatis urbe pernicioſis civibus repurgata, advenere ab Auguſta Vindelicia decreti Cæſarei diplomata, ſolennibus latæ membranæ codicillis perſcripta, obſignataque*

aureo ſigillo. Quibus Cæſar diſerte explicabat, ſe idcirco ab Hiſpania veniſſe in Italiam, ut ſublatis bellis certam atque optimam pacem afflictis Italiæ rebus apportaret, contentiones tolleret, partâque cum omnibus, quibuſcum antea armis contendiſſet, concordiâ, ſacrum bellum contra barbaros Turcas indiceret, quo nihil ſibi antiquius atque nobilius vel Chriſtianis utilius fore exiſtimaret. Vnos omnium vero repertos eſſe Florentinos, qui pacis & tranquillitatis nomen odiſſent, animos feroces iniquiſſime retinerent, & cum privato tum publico commodo obſtinatius adverſarentur. Utpote qui antea rebelles animos induerint: Mediceam familiam, à qua privatim & publice commoda atque ornamenta ingentia omnibus temporibus accepiſſent, patria pepulerint: oblitique prorſus beneficiorum, & immunitatum, quas ſuperiorum Cæſarum indulgentia liberalitateque retuliſſent, ab ipſius demum autoritate deſciverint: ipſorum copias & duces adverſum ſe Neapolim miſerint: adventantique exercitui ſuo portas occluſerint. Quas multiplicis injuriæ contumelias, qvum pati non poſſet, & ſuæ dignitatis eſſe

ſtatu-

ſtatueret rebellem civitatem perdomare, coactum fuiſſe inferre arma: poſtquam tentata ſæpe concordia, atque æquiſſimis oblatis conditionibus, vel vitio temporum vel pertinacium quorundam civium malignitate corrupta, à pace ſe prorſus alienam oſtendiſſet, proptereaque integrum ferè annum obſederit. Se tamen qvum armis fameque perdomitam jure optimo expugnare, atque militibus diripiendam tradere poſſet: nihilo ſecius Cæſareæ clementiæ nunquam oblitum, populi reſipiſcentis pœnitentiâ fuiſſe contentum: atque ipſam Pontificis maxime precibus adductum conſervare voluiſſe. Qvum vero, ſicuti ex deditionis conditionibus liqueret, ipſius Auguſtæ poteſtatis Imperatoriique arbitrii ſit leges condere & rempublicam ordinare, ideo optimum fore exiſtimabat, quod perpetuam civitatis tranquillitatem reſpicere videatur, Mediceam familiam reduci, atq; reſtitui in priſtinam dignitatem. Et quoniam præclare manifeſteq; conſtat, in liberis civitatibus nunquam vigere concordiam propter diverſa diſſidentium facile civium ſtudia, easque improſpere ſemper atq; infeliciter regi, niſi ſtabili perpetuoque reipublicæ

capite gubernentur, declarat Alexandrum Medicem, quem ſibi generum aſciverit, Reipublicæ caput: cujus ſinguli magiſtratus authoritatem ſequantur: eaq; dignitas ad liberos ejus legitimos pertineat: atq; his deficientibus, ad proximiores Mediceæ ſtirpis totius ejus praeminentiæ & dignitatis jura devolvantur. Subindeq; Cæſar cuncta veterum beneficiorum atque immunitatum privilegia, quæ aliàs promeruerint, ſincero affectu confirmat. Hæc ut perpetuo ſerventur imperat, & his qui violaverint decem myriadum puri auri mulctam indicit. Hujus diplomatis ſententias, quæ Latine præſcripta erant, Italica loquutus lingua, ut ab omnibus intelligeretur, vertit, & promulgavit Antonius Muſettola Neapolitanus jureconſultus, qui tum Cæſaris legati munere fungebatur: membranam explicatam, aureoque ſigillo & manu Cæſaris ſubſcriptam ſæpe oſtendens, & legendam his qui vellent, libentiſſime præbens. Ipſo autem Muſettola perorante, aſſurrexit Dictator Benedictus Bondelmontes, qui nuper eductus fuerat è Volaterranæ turris carcere, in quem antea populares relegarant. Is juxta aſſidebat, hisque verbis reſpondit. Grata

nobis

nobis atque lætiſſima erit hodiernæ diei recordatio in omnem ævi poſteritatisque memoriam: quandoquidem præclaro magni numinis munere, & invictiſſimi Cæſaris beneficio, optimè conſtitutæ reipublicæ ac duraturæ tranquillitatis initium auſpicamur. Quod igitur felix fauſtumq; ſit Florentino populo, leges nobis latas à Cæſare, ad non dubium hujus recte atque appoſite ordinati ſtatus incrementum ſuſcipio, venerorq;, ſervaturumque polliceor, ac pari ſtudio atq; obſequio magiſtratus, cunctiq; civitatis ordines qui præſentes adſunt, ſuſcipient, atque optima fide ſervabunt. Tum vero ad Dictatorem, Legatumq; ſimul à dextris aſſidentem ſinguli magiſtratus viritim acceſſerunt, tactoque diplomate, atq; honoris cauſa inclinatis capitibus, quæ dixerat Dictator approbarunt. Primi fuere decuriones, octoviri, & decemviri, qui ab integritate judicii, famaque probitatis boniviri vocantur. Ad hos tres Guelpharum partium duces defenſoresque, qui magiſtratus in urbe vetuſtiſſimus habetur: itemque octoviri qui belli & pacis negotio præſunt, ideoque Practici nuncupantur. Hos ſubſequuti ſunt octoviri, qui ſummam vitæ & necis

habent poteſtatem. Cum his fere quinqueviri, qui ærario præſunt: itemque ſeptemviri, conſervatores legum appellati. Poſt hos triumviri fiſco præpoſiti, & ſecundum hos mercaturæ ſextumviratus, & quartumviri urbis muniendæ curatores. Poſtremo duodecemviri, quibus ab initio ordinandæ reipublicæ munus fuerat demandatum. His acceſſerunt ex Mediceorum amiciſſimis viginti & ſeptem primores. Ita ut univerſim centum & viginti primatium civium numerum implerent.

Hæc omnia Jovius. Gvicciardinus notat, Cæſareo illo diplomate Carolum *civitati omnia privilegia, aliàs à ſe atque aliis Cæſaribus conceſſa, reſtituiſſe, ſed ea lege, ut quotieſcunque aliquid contra Mediceæ familiæ amplitudinem molirentur, ea privilegia amitterent.* Addit de ſuo, ſed quaſi ægro animo: *In hac autem conſtitutione hujuſmodi verba, quæ ipſorum jura non modo poteſtate ſibi à partibus conceſſa, verum etiam Cæſarea auctoritate dignitateque niti oſtenderent, paſſim inſeruit.* Teſtatur Thuanus l. I: Alexandrum primum Ducem *accuſatum à civibus apud Cæſarem*, fruſtra tamen, *quod*

quod contra præſcriptum ab ipſo ordinem rempublicam adminiſtraret.

Quibus omnibus probe expenſis haud ſane video, qui poſſit ullo amplius juris prætextu aſſeri, dominium antiqvum Cæſaribus obnoxium non eſſe. Eſto enim, fuerit Florentia in libertatem plenam extinctis Cæſarum juribus antehac aſſerta, (quod probari tamen non poteſt:) utique & familia omnis Medicea & ipſi cives Florentini, faſſi ſunt excidiſſe Florentiam illo priſtino ſtatu, & Cæſari licuiſſe rempublicam ex arbitrio ordinare, & nunc adeo pœnis obnoxios cives niſi præſcriptis à Cæſare legibus pareant: faſſi imo ſunt, etiam olim non niſi ex Cæſarum privilegio immunitatibus ornatos fuiſſe Florentinos, & quidem mutabili ob admiſſam culpam. Adhoc nemini non apparet, Mediceos novum illum Principatum ſuum non urbi & civibus ſuis ſed ſoli Cæſari debere, atque auctoritate Cæſarea cum Alexandrum tum omnes ſucceſſores Florentinis præeſſe.

Hæc qvum ſint clariſſimæ veritatis, mirum ſane, ſtatim Alexandri ſucceſſorem Coſmum, à Pontifice creari ſe Magnum Hetruriæ

Ducem

Ducem, addita regali corona, paſſum anno 1569 idque cauſſatum, *quod Florentina respublica ſui juris eſſet, neque ad Imperium pertineret: adminiſtratio ipſius ex fœdere cum Carolo V inito à Clemente VII ordinata eſſet; Mediceos illius Principes Ducum titulum a ſe non Cæſarum auctoritate ſibi ſumpſiſſe* : ceu loquitur Thuanus l. 46. Sed bene eſt, quod illam ignominiam Imperii juribus fieri, nequaquam permiſerit Cæſar Maximilianus Secundus, & ad meliorem ſententiam redierit Coſmi ſucceſſor Ferdinandus. Nam Cæſar quidem primum ipſis ceremoniis illis Pontificiis per oratores ſuos interceſſit: deinde lite Coſmo intentata ab Alphonſo Ferrarienſe Duce, nihil motus vel Pontificis legationibus vel proteſtatione Florentini, Coſmum *tanquam Imperii beneficiarium* (verba ſunt Thuani l. 54) citavit ad dicendam cauſam, Coſmo judicio ſe ſiſtere coacto, eo eventu quem his verbis narrat Thuanus l. 60, ad annum 1574: *Joannes Baptiſta Concinus jam multoties ad Maximilianum Cæſarem, ob conceſſum à Pio V Magni Hetruriæ Ducis titulum, Coſmo & Franciſco, qui ſoro-*

ſororem ipſius in matrimonio habebat, ſuccenſentem, miſſus, tandem obtinuit, ut hi Franciſco tituli TANQVAM IMPERII BENEFICIARIO confirmarentur, eaque de re ampliſſimum à Cæſare diploma impetravit. Quæ faciunt, ut nunc quidem amplius, de jure Imperii in Magnum illum Ducatum, non liceat ſine aliqua ſive inſcitiæ ſive malitiæ nota dubitare.

Multo minus fas eſt quempiam ambigere de MVTINÆ & REGII Principatu. Sigonius l.20 de Regno Italiæ ſub finem, cum diſſeruiſſet de illa à Rudolpho Urbibus Italiæ conceſſa libertate: *Triennio poſt*, inquit, *Opizo Marchio Ateſtinus Mutinam & Regium ſibi, eodem permittente Rodulpho, ſubjecit.* Tradit idem Joan. Baptiſta Pigna l. 3 Hiſtoriæ Ateſtinæ. Ex quo diſcere etiam eſt: Anno 1312 Franciſcum Picum Mirandulanum ab Henrico *VII* Imperatore Vicarium Mutinæ eſſe conſtitutum, *ſic tamen ut integrum Urbis jus Imperator ſibi reſervaret*: inde Paſſarinum & Butironem Boneculſium tyrannos Mutinam invaſiſſe ad annum 1327: quadriennio poſt Manfredum

Pium à Johanne Bohemiæ Rege Vicarium Imperii conſtitutum Principis nomine aſſumpto: ab hoc urbem Opizoni ſecundo Ferrariæ Marchioni conceſſam anno 1336 & in familiæ illius Ateſtinæ ditione permanſiſſe, donec anno 1510 Julius *II* Papa à ſe captam Maximiliano ceſſit: hunc vero illam quarto poſt anno Leoni X Papæ decem (Guicciardinus l.12 ſcribit *quadraginta*) aureorum millibus pignori dediſſe, ſed iterum ab Alfonſo Ateſtino illam recuperatam anno 1527, poſſeſſione per auctoritatem & ſententiam Caroli V Cęſaris confirmata, multum licet fremente Clemente *VII* Papa, & ex ſententia Cæſaris oblatam à Ferrarienſe pecuniam repudiante. Per idem tempus Càrolus Cæſar *ſexcentis* (verba ſunt Guicciardini l.20) *auri libris à Ferrarienſum Duce acceptis, ei Carporum oppidum in perpetuum beneficium conceſſit.* Jovius in vita Alfonſi Ferrarienſis ita refert. *Alio quoque ingente Cæſaris beneficio Alfonſus cumulate eſt auctus: nam Carpum oppidum, de quo diuturna lite cum Alberto Pio contenderat, ei ceſſit legitimaque poſſeſſionis jura peramplis Cæſaris codicillis eſt conſecutus,*

quo-

quoniam Albertus Gallicis addictus partibus, proptereaque majeſtatis reus factus, de jure totius fere decidiſſet. Ex hac benignitate centum millia aureorum nummum, honorarii muneris nomine, ab Alfonſo perſoluta ſunt, ut in ærarium Cæſaris pervenirent. Hæc proinde Imperialis juris opida, cum Alfonſo *II* Duce Ferrarienſe ſine liberis anno 1597 mortuo cætera Clemens *IIX* Papali ditioni reddidiſſet, Cæſari Eſtenſi ejusque poſteris à Maximiliano *II* primum, deinde & à Rudolfo Cæſaribus facta gratia, remanſerunt ſed jure fiduciario. Auctor Commentarii de Principatibus Italiæ à Thoma Segetho editi teſtatur, pro jure illo impetrando numerata Imperatori ducenta millia ſcutatorum, fœnori à Genuatibus ſumpta, ut hodieque cogatur Dux ſedecim millia ſcutatorum quotannis in uſuram pendere.

De PARMA & PLACENTIA, quam hodie Farneſii Principes tenent, complura pro juribus Cæſariis, jam cap. viceſimo diximus: eoque nunc nihil addimus quam hoc tantum, qvum Placentia à Cæſare redderetur Octavio

Farneſio, diſerte adjectum, *manerent Imperio ſalvæ rationes, quas in Parmenſi ditione habet.* Etſi vero etiam Principatus illius omnia à Pontifice dependeant proxime, fuerit tamen totus Cæſarei juris ſaltim remote, prout omnia Pontificum clientibus poſſeſſa.

Citra controverſiam MANTVÆ & MONTIS FERRATI Ducatus clientelari jure Imperio obſtricti ſunt: idque fatentur utriusque poſſeſſores Gonzagæ. Primus ejus familiæ Mantuanæ capitaneus dominusque, & Vicarius Romani Imperii perpetuus, auctoritate publica inſtitutus eſt Ludovicus, qui anno 1369 rerum potiri cœpit. Ejus nepotem Joannem Franciſcum Sigiſmundus Imperator anno 1432 Marchionem dixit: quemadmodum Carolus quintus Fridericum Gonzagam, anno ſeculi ſuperioris triceſimo, Ducem nominavit, qvum Cęſarem Bononiæ coronatum Gonzaga ſplendidisſimo hoſpitio excepiſſet. Ducatus hujus quondam partes fuere, quæ ceſſerunt minoribus natu; ut Guaſtella, Novellaria, S.Martino, Berrolo, Guazzado, alia cum opidis & caſtellis. Sed qui illa tenent *non agnoſcunt Ducem ſuperiorem:*

quin

quin & dicunt directe ſe Cæſaris eſſe vaſallos: quod etiam in Commentario Sigethiano eſt annotatum.

Mantuano MONTISFERRATENSIS Ducatus junctus eſt, idque primum beneficio Caroli V Cæſaris. *Nam cum Joan. Georgius Palæologus* (verba ſunt Thuani l.1) *qui Bonifacio Montisferratenſi Marchioni Wilelmi fratris filio ſucceſſerat, ſine liberis deceſſiſſet, & Fridericus qui Margaritam Bonifacii ſororem in matrimonio habebat, hereditatem adire vellet, contra Sabaudo & Saluciarum Principe tendentibus, Cæſar oppida & arces impoſito præſidio ſequeſtris jure occupavit, & poſtea tradita poſſeſſione ſecundum Fridericum pronunciavit.* Alibi Thuanus ſcribit: *Cum poſtea Guilielmus Gonzaga Friderici fil. idem ſibi jus à Ferdinando Cæſare confirmari peteret, non primo tenuit, obreptum Carolo fratri contendentibus qui circa eum erant.* At vero idem ille Guilielmus à Maximiliano *II* Imperatore ex Marchione in Ducem Montisferrati electus, & magnis privilegiis eſt ornatus anno 1573. Pertinet huc Caſale S. Evaſii. *Id quondam* (verba iterum

ſunt Thuani *variis & amplis privilegiis & immunitatibus ab Imperatoribus ornatum, ac poſtremo meri ac mixti imperii juriſdictione donatum fuit à Friderico I, anno ſalutis ſexto ſupra milleſimum octogeſimum: quam & gratiam illis CXXVII annis poſt confirmavit Henricus. Sed cum poſtea Caſalenſes tanti beneficii immemores cum Ticino, Alba Pompeia, Vercellis & Valentia contra Henricum ipſum conſpiraſſent, univerſæ illæ urbes privilegiis & gratia à Cæſaribus conceſſa exciderunt, indicto etiam Imperiali exilio, ut Albericus Roſatenſis illius temporis JCtus loquitur, h. e. tanquam perduelles edicto Cæſareo proſcriptæ ſunt. Hujus edicti ſeveritatem veriti Caſalenſes in patrocinium Andronici Palæologi Orientis Imperatoris confugerunt, cujus filius Theodorus Montiſferrati Principatum tenebat.* Hoc Theodoro natus Joannes Palæologus à Carolo *IV* Cæſare in fidem publico inſtrumento tanquam Montiſferrati & Caſalii Marchio acceptus eſt, eique ac ſucceſſoribus Caſalenſes, annuum tributum pacti, juxta diploma Cæſareum, jurejurando fidem obſtrinxerunt. Itaque

que cum Caſalenſes in libertatem ſe aſſeri peterent à Cæſaribus Carolo Ferdinando & Maximiliano *II*, non auditi primum, denique Montiſferrati Principatui per ſententiam Cæſaream addicti ſunt.

Igitur non obſequii tantum ſed etiam beneficiario jure, utrumque Ducatum illum, Mantuanum inquam & Montisferratenſem, Imperio obnoxium eſſe manifeſtum eſt. Et vero usque id adeo eſt certum, ut cum non adeo pridem Sabaudus, Gallicis armis adjutus, partem Montisferratenſis provinciæ tanquam ſibi debitam occupaſſet, per leges transactionis Cheraſci anno 1631 inſtitutæ & poſt Tabulis pacis Imperii cum Gallo initæ confirmatæ, Sabaudus feudali vinculo ſeſe Cæſari obſtringere horum quoq; locorum ergo, ſit adactus. Adducam nunc tantum verba Tabularum iſtarum quæ huc faciunt. *Cæſarea Majeſtas decenter requiſita concedet Domino Duci Sabaudiæ, unà cum inveſtitura antiquorum Feudorum & ſtatuum, qualem inclytæ memoriæ Ferdinandus II Duci Sabaudiæ Victori Amedæo conceſſerat, Inveſtituram quoque locorum, ditionum, ſtatuum, omniumque jùrium Mon-*

Montisferrati, cum appertinentiis, quæ illi vigore prædicti Tractatus Cheraſcenſis, nec non executionis inde ſubſecutæ, decreta & remiſſa fuerunt, ſicuti quoque feudorum Novelli Monfortis, Sinii, Moncherii, & Caſtelletti cum appertinentiis, juxta tenorem Inſtrumenti acquiſitionis, ab eodem Duce Victore Amedæo factæ ſub decimo tertio Octobris Anni Milleſimi ſexcenteſimi trigeſimi quarti, & congruenter conceſſionibus ſeu permiſſionibus, nec non approbationibus Cæſareæ Majeſtatis, cum confirmatione quoque omnium & quorumcumque privilegiorum, quæ Sabaudiæ Ducibus hactenus indulta fuerunt, quotieſcunque à Domino Duce Sabaudiæ requirentur & poſtulabuntur. In iisdem Tabulis cautum aliquid eſt ad feudum Mantuanum pertinens, quod proinde itidem adſcribemus. *Similiter declarabit Imperator, in Inveſtitura Ducatus Mantuæ comprehendi Caſtra Reggioli & Luzzaræ cum ſuis territoriis & dependentiis, quorum poſſionem Dux Guaſtallæ Duci Mantuæ reſtituere teneatur, reſervatis tamen eidem juribus pro ſex millibus ſcutatorum annuorum quæ prætendit; de quibus agere & ju-*

dicio

dicio experiri coram ſua Cæſarea Majeſtate valeat adverſus Ducem Mantuæ.

Pervenimus ad Ducatum MEDIOLANENSEM. Rudolphus Cæſar *Napum ſuo Auguſtali jure præſidem procuratoremque in Inſubribus conſtituit, alamque Germanorum equitum mirificam ad eum præſidii cauſa miſit*: ut loquitur Jovius in vita Othonis Vicecomitis. Adolphus Naſſavius Cæſar Matthæum Vicecomitem vicaria poteſtate iisdem Mediolanenſibus præfecit : eundemque loco à Turrianis pulſum Henricus Lucelburgius Imperii nomine reſtituit. Succeſſit patri in eaſdem leges Galeacius : ſed qvum ad Pontificias partes Cæſari inimicas inclinaret , à Marco fratre accuſatus, cum Actio filio & duobus fratribus in carcerem conjectus eſt à Ludovico Bavaro Cæſare. Jovius *in Galeacio* teſtatur, Canem Scaligerum, *oblata ingenti pecunia petiiſſe tum à Cæſare, ut Mediolani Auguſtali jure princeps diceretur.* Marcum item Galeacii fratrem dixiſſe, *ſi Cæſar impetrari à miſeris civibus æqui juris libertatem pateretur, Mediolanenſes quantam oporteret in ſtipendium pe-*

cuniam præbituros, nec à fide atque amicitia Cæſarum ullo unquam tempore diſceſſuros. Cæſaris conſilio viros inſignes viginti quatuor a ſingulis tribubus regendæ reipublicæ creatos, imperata pecunia honorarii ſubſidii nomine: nec multò pòſt qui ſummæ rerum præeſſet cum Germanorum manu delectum Guilielmum Monfortium: Galeacium denique cum ſuis juſſu Ludovici Cæſaris à Caſtruccio exorati carcere liberatum. Volunt alii eundem priſtino loco reſtitutum, ſed id Jovius non habet. Galeacii filius *Actius* (verba iterum ſunt Jovii in Actio) *ad Cæſarem Piſas profectus, poſt multa colloquia, egregie navante operam Marco patruo, Cæſaris animum inflexit, promiſſaque pecunia ad ſummam quindecim myriadum, ut paterni imperii princeps appellaretur, impetravit.* Erat autem nomen dignitatis illud, ut Vicarius Imperii audiret: isque titulus manſit ad Wenceslai (Jovius perperam Ladiſlaum vocat) Cæſaris ætatem, qui Joannem Galeacium ſceptro pileoque transmiſſis Ducem nuncupavit. Id quod ægre adeo tulerunt tunc Electores, ut inter alia hoc quoque ju-

ſtam

ſtam crediderint cauſam Wenceslai abdicandi. In tabulis abdicationis, *Mutilaſti*, inquiunt Electores, *Imperium Mediolano & provincia Langobardiæ, quæ juris ſacri Romani Imperii fuerant, redeuntibus inde ad Imperium ampliſſimis emolumentis, in qua ditione Mediolanenſis veluti miniſter Sacri Imperii partibus fungebatur; eum tu, contra quam tuam ſublimitatem & dignitatem decebat, accepta pecunia Mediolani Ducem & Comitem Papienſem creaſti.* Et vero illis quidem verbis ſubindicari videtur, hactenus aliquam proventuum partem fiſco Cæſareo ceſſiſſe: nonnihil ſcilicet ejus quod olim Cæſaribus depenſum fuit. Quo de ita loquitur Philippus Cominæus l. 1 de bello Neapolitano: *Quo tempore Mediolanenſem provinciam Cæſares adminiſtrabant, magna erat populi libertas, & ſingulæ domus aureum ſolummodo pendebant annuum.* Quicquid hujus fuerit, in Joannis Galeacii duobus filiis Joanne Maria & Philippo, quorum alter alteri ſucceſſit, ſtirps illa legitime natorum Vicecomitum interiit. Inde cum Carolus Aurelianenſis Joannis Galeacii ex filia Valentina

nepos, & Franciſcus Sfortia Blancæ ſpuriæ maritus, ſibi opimum illum Ducatum vindicarent, atque ille niteretur tabulis dotalitiis quibus matri, fratribus ſine prole maſcula defunctis, jus ſuccedendi erat datum, interceſſit Fridericus III Cæſar, & ceu caducum ex feudorum legibus Imperio aſſeruit, idque quoniam in dotalitias illas tabulas non Cæſarum aliquis ſed Pontifex tantum, cujus in talia nullum jus eſt, conſenſiſſet, & Blanca natalium infamia à ſuccedendi jure arceretur. Etſi vero omnem illam provinciam in poteſtatem ſuam redegerit, eximia armorum felicitate, Franciſcus Sfortia: *pacatis tamen rebus* (verba iterum ſunt Pauli Jovii in hiſtorica narratione Mediolanenſis hæreditatis) *ut imperium armis partum Cæſaris auctoritate ſtabiliret, per legatos poſtulavit à Cæſare, ut quod adoptionis jure conſecutus eſſet, Auguſtali diplomate confirmaretur.* Nec ille tamen nec filius Galeacius, quod neuter imperatos ſumptus vellet facere, gratiam Cæſarum impetraverunt. Ludovicus tamen Galeacii frater, quem Morum falſe cognominant, quater centum millibus aureis

reis nummis à Cæſare Maximiliano primo, ſibi ſuisque legitime natis ſucceſſoribus, conſecutus eſt. Cum hunc captum omni ditione exuiſſet Ludovicus XII Galliæ Rex, juſtum ſe hæredem ferens, quod armis vindicaverat *auctoritate tamen Cæſaris corroborandum exiſtimavit. Igitur* (ait Jovius) *cum Maximiliano Cæſare, qui ex Tridentinis Alpibus ad Benaci lacus forte pervenerat, numerata pecunia transactum eſt, in hanc formulam: Ut Ludovicus ejuſque gener ex Claudia filia Franciſcus Angoliſmorum regulus, liberique demum ejus poſteri ſucceſſores beneficiario jure Mediolani Duces appellarentur.* Sed caute additum erat, id fieri, *ſalvo jure tertii.* Itaque non multo poſt, quod Sfortiis jura integra crederentur relicta, Julii Pontificis cura, ut Maximilianus Sfortia in paternum principatum reduceretur, laboratum eſt. Et vero Galli tandem omni illa Italię parte iterum ejecti ſunt, reſtitutis Sfortiis. Quibus extinctis, Carolus Cæſar, quod Franciſcus Rex Galliæ juribus, ſi quæ habuiſſet, reddidiſſet ſe indignum, univerſum Mediolanenſem Ducatum,

tum, tanquam feudum Imperii vacuum, jure Cæſareo occupavit, & mox in filium Philippum ejusque poſteros tranſcripſit, beneficiaria lege ab Imperio acceptandum. Ex eo Hiſpaniæ Reges & hunc Ducatum, & Marchionatum Finalienſem, & Senas, & Plombinum in Italia clientelari jure poſſident. Vt proinde clariſſimum ſit, jam pene à Rudolphi temporibus usque, citra controverſiam Principatum illum Mediolanenſem in Imperii fuiſſe obſequio; perinde ut ante inſtitutum Principatum terræ illæ omnes Imperii legibus paruerunt,

Poſt Mediolanenſia de Pedemontanis diſſerendum eſſet. Quandoquidem vero illa Sabaudiæ Ducem agnoſcunt dominum, de hujus vero rebus inter Burgundica eſt agendum, in id usque Pedemontana quoque diſferre, haud inconſultum arbitramur. Non videtur etiam ex re fore, ut de aliis minutioribus Italiæ Principatibus ſingulatim hoc loco tractemus, qvum præcipuos illos & potentiores jam aſſeruerimus Imperii ditioni. Et vero plærosque illorum clientelari jure teneri

neri ab Imperio, partim proxime, partim quaſi in ſubfeudo, conſtat. Si qui ſunt allodiales, Imperii tamen legibus tenentur, haud ſecus ac bona alia ejusdem notæ. Nec enim vel aperto vel tacito quodam Imperii conſenſu hactenus integram & exceptione carentem libertatem ſeſe conſeqvutum, eorum quisquam vel probare conatus eſt: & tamen nihil eſt certius, quam omnia illa in univerſum, florentibus Italici Regni rebus, & omnimoda ſalva adhuc priſca Germanicorum Cæſarum majeſtate, Imperii leges devote audiviſſe.

Sunt qui de MIRANDULÆ Principibus dubitant, eo quod ſeculo ſuperiore, primum Ludovicus fratrem Joannem Franciſcum maximum natu Mirandulæ poſſeſſione ejecerit, inde reſtitutum Ludovici filius Galeottus miſerrime obtruncaverit, Mirandula in Henrici *II* Galliæ Regis manus tradita, acceptaque in Gallia ex regio patrimonio compenſatione, ſed mox regio beneficio Mirandula Galeotto reddita. Cæterum Picorum gentem, jam à temporibus Ludovici *IV* Bavari, in clientela fuiſſe Cæſarum, & Fridericum *III* Cæſarem adjeciſſe Comitatum Con-

Concordiæ, vacat dubio. A Ludovico porro *violatum jus gentium*, & hujus filium Galeottum *immani parricidio* in patruum ſæviſſe, & *per ſummum ſcelus Mirandula petitum*, ingenue fatetur magnus, Gallicis tamen partibus addictus: ſcriptor, Thuanus l. 8. Sed & abunde liquet, nec Galeotto fuiſſe fas Mirandulam Gallo cedere, nec Gallo defendendam illam ſibi capere. Jamdudum vero etiam ad juſtum obſeqvium Pici redierunt, & nunc adeo, ut olim, *Principatum fiduciario jure ab Imperatore agnoſcunt*: ut recte obſervavit auctor commentarii illius, quem Segetho nos debere non ſemel jam diximus.

Ergo de Principatibus Italicis hæc fortaſſe nunc ſufficiunt. Adjicienda nonnulla etiam ſunt de URBIBUS hodieque LIBERIS, hoc eſt, Principis alicujus imperio non obnoxiis. Has inter LUCAM ſibi nummo comparaſſe libertatem integram ab Imperatore Rudolpho, vulgo qvidem fertur, eoque & Socinus junior conſil. 83 in pr. vol. 4. non dubitat illam nulli ſuperiori addictam pronunciare. Verum illam fabulam jam ſupra

falſi

ſalſi convincuntur. Nam & ex hiſtoria abunde conſtat, etiam non multo poſt Rudolphum, aliam plane fuiſſe illius urbis conditionem. Et vero ſaltim id nemini temere eſt ignotum, Caſtruccium Lucenſibus auctoritate Cæſarea præfuiſſe, Ludovico IV imperante, qui illum Ducem Lucenſem & Lunenſem appellavit. Hujus ſucceſſor Carolus IV Vicarium eidem Vrbi præfecit Cardinalem quendam Gallum; quem tamen, acceptis 25000 aureis, deſeruiſſe provinciam demandatam, refert Leander Albertus in deſcriptione Italiæ, ubi de Tuſcia agitur. Ex eo ſibi quidem & ſuæ libertati fuit relicta Vrbs, tamen & ipſa haud illubenter Vrbs Imperii hodienum audit, nec à Cæſaribus aut vulgo etiam illa aliis ſolet titulis uſurpari: eoque & Carolum Cæſarem excepit prout dominum excipere par erat, quod vel ex Jovii l. 26 abunde notum eſt.

GENVÆ item plena libertas & ab Imperii legibus exemtio à quammultis vulgo tribui ſolet; imo ipſa non obſcure illam ſatis diu jam affectavit. Qua in aſſerenda riſui ſeſe hiſtoriæ peritorum hominum exponere non

dubitarunt præclari aliquot Romani Juris doctores. Quos inter Menochius in Reſponſo in cauſa Finalenſi pro Genuenſibus conſcripto art. 1 n. 46. aſſerit, Genuam plena ſemper libertate eminuiſſe, non tantum florentibus Francorum & Germanorum Cæſarum rebus, ſed etiam rerum adhuc potientibus Romanis: idque probat teſtimonio Epiſcopi Nebienſis (is autem eſt Aupuſtinus Juſtinianus) & Leandri Alberti: quorum neutri fortaſſis unquam hoc in mentem venit. Verum hæc narraſſe refutaſſe eſt. Citra controverſiam enim ponendum eſſe, Genuam Imperii Germanici legibus paruiſſe uſque ad Rudolphum, cuivis monumentorum veterum paulo penitiori, non poteſt non conſtare. A Rudolpho Genuenſibus non eſſe conceſſam libertatem, jam tum demonſtravimus. Quantum illa non multò poſt coluerit Henricum Cæſarem, dignum eſt, quod ex Conradi Veceri libro de rebus geſtis Imperatoris illius, hic memoretur. *Cæſar*, ait, *ad diem undecimum Calendarum Octobrium maximo apparatu Genuam eſt invectus. PRINCIPEM DOMINUM-*

QVE

QVE ſolenni more appellantibus: mox componendæ diſcordiæ ratio habita. Itaque Opicino Spinolæ ſociisq. jampridem exulantibus conferta reſtitutio. Quæ res ingentem illi dilectionem civium pepererunt. Ipſi millia aureorum dono data centum, Regiæ vero conjugi viginti. Sed & a nemine Cæſarum plenum rerum ſuarum arbitrium Genuenſes impetraſſe, luculento argumento eſt id, quod in nobiliſſima illa cauſſa Finalienſi tabulas nullas potuerint pro aſſerenda illa ſua libertate producere, præterquam Caroli V Cæſaris, quæ plane aliud liquido præ ſe ferunt. In illis videlicet multum quidem Vrbi illi indulſit Carolus, ſed diſerte addita ſalutari illa clauſula: *ſalvo jure Imperii*: ita etiam, ut non ſemel inſerta tabulis ſint illa verba: *Civitas NOSTRA Genua.* Vtique enim pronomen illud *noſtrum* dominium arguit, quod apud omnes eſt in confeſſo, ne ſit neceſſum ad *l. id quod noſtrum de R. J.* aliaque teſtimonia provocare: & qui jus Impeerii ſalvum excipit contra privilegiorum auctoritatem, agnoſcit profecto eſſe ipſis privilegiis majora Imperii jura. Aſſerunt itaque

que

que potius Imperii vim Carolus, quam prodiderit. Imo dum ejusmodi Tabulas tradi ſibi fecerunt Genuenſes, non uno modo ipſi agnoverunt Imperii ſuperioritatem: cum per illas clauſulas & inſerta quæ diximus verba, tum petita à Cæſare immunitatem libertatumque ſuarum, non quæ extra urbem debeant obſervari, ſed quæ ipſam rempublicam tangunt, confirmatione. Ea Imperii majeſtas eluxit etjam Ferdinando I & Maximiliano Cæſaribus in negotio Finalienſi. A variis illud ſcriptoribus agitatum eſt, qui alterutrius partis defenſionem ſuſceperunt: narratum etiam eſt à non uno hiſtoricorum, breviter à Thuano l. 36 initio. Quæ ſcripta ſunt in medio. Contenti nunc erimus uno Joanne Bodino, cujus hæc ſunt verba l. 1. de republ. cap. x n. 124: *Tametſi Genuenſes minus quam cæteræ civitates Italicæ Imperatorum juſſa antea fecerint: cum tamen a Marchione Finalienſi, quem domo expulerant, ac bonis omnibus ſpoliatum ejecerant, ad Imperatoris Maximiliani II tribunal vocarentur, ſeſe judicio ſtiterunt 1559, & cum arbitrum putarent non judicem, Imperator tamen judicem ſe ſe-*

ſe ferens, Genuenſes antea vocatos citari juſſit, ac poſt edicta peremptoria, cum abeſſent, vadimonium deſeruiſſe pronunciavit, hoc addito, niſi feciali ſuo parerent, urbem & agrum Genuenſem ſeſe proſcripturum. Paulo poſt: *Itaque cum Genuenſes a ſententia interlocutoria Maximiliani Pontificem Romanum appellaſſent, appellatione deſerta judicato paruerunt. Ac tandem Imperator pro Marchione pronunciavit, cum ſe Imperii Germanici Vaſallum profiteretur, Genuenſes verò quaſi ſuum vindicarent. Nec multo poſt ab eodem Imperatore, alio judicio damnati ſunt, cum in exilium egiſſent Antonium Fliſcum, qui provocatione ad Cæſarem vicit.* Hæc omnia Bodinus.

Cum VENETIS nihil heic nobis rei eſſet ſi illi intra littora & inſulas ſuas, quemadmodum antea ſeſe continuiſſent: jam tum enim faſſi ſumus, in ipſam illorum civitatem nihil juris Germanico Imperio competere. Anonymus ille auctor Scrutinii quod appellavit, conatur quidem oſtendere, Venetos ante annuum milleſimum treceenteſimum pro liberis ſeſe nunquam geſſiſſe. Verum illa quæ antecedunt Fri-

dericum II tempori, cur nunc attingamus, nihil refert. Attamen nec Rudolpho imperante inclytam Vrbem illam integra fuiſſe libertate, veroſimile videtur reddi eo, quod auctor ille *cap. 16* §. *49* referat ex Sanſovino, verba quædam privilegii producti de cudenda moneta, à Rudolfo Cæſare conceſſi, traditiqve in manus Mediolanenſis Dominici Metamaucenſis Epiſcopi, & Venetorum Legati Stephani Caleprimi. Et vero fidem Sanſovini, nec is qui Auctori illi Anonymo ſeſe objecit ſingulari libro pro libertate Veneta, Theodorus Graſvvinckelius auſus fuit in dubium vocare; tantum conatus eſt perſvadere, talem cudendæ monetæ conceſſionem, non eſſe argumentum alicujus Cæſarei in Venetos ſuperſtitis juris: utpote quum ejuſmodi conceſſio nullum arguat ſuperioritatis jus, in eum cui conceditur. Verum hoc ipſum haud ita in univerſum eſt verum; ſed tunc demum, ſi quando conceſſum ſit cudere monetam, quæ alibi extra territorium debeat valere. Alias vero non video, qui talis conceſſio non arguat, & illum, cui tale quid conceditur,

proptia

propria auctoritate jus monetæ cudendæ non habere, adeoque deſtitui ſaltim aliqua parte αὐτεξουσίας, & illum qui concedit iſthoc loco ſupremi aliquid juris obtinere. Videtur autem, conſecutos Veneros à Rudolfo monetæ jus, non ſimpliciter, ſed ejus quæ in Regni Italici vicinis locis poſſit & debeat valere. Quæ domi (Venetiis nimirum) valeant, fuit illis jam olim liberum ex uſu ſuæ reipubl. cudere; non tamen ille idem nummus etiam alibi valuit, in Regno Italiæ videlicet, niſi auctoritate Cæſarea accedente. Interfuit autem Venetorum, quod cum in illa continenti Italiæ parte ſibi frequentiſſima atque opulentiſſima commercia intercederent, nummo uti, cui & in illis Regni Italici locis, auctoritate publica Imperii, de pretio eſſet autum. Hanc mentem eſſe privilegii illius Cæſarii à Sanſovino in lucem producti, videntur non obſcure ipſa illa verba indicare: *ſimulq; eis nummi monetam concedimus, ſecundum quod eorum Duces à priſcis temporibus habuerunt.* Quapropter in eundem ſenſum accipienda etiam ſunt, ſi fidem meren-

nuntur quæ Petr. Participatii Venetorum Du-cis imagini ſubſcripta ſunt.

Multa Berengarius mihi privilegia fecit.
Et nunc monetam cudere poſſe dedit.

Nec vero Berengario in Venetias quidpiam uti-que fuit juris.

Quicquid ſit, ſaltim Rudolfum aut ejus ætatis Cæſares, in Venetos ipſos nihil ſibi arrogaſſe, clarum adeo eſt, ut putidum ſit velle id negare. Non ignoro, Albericum de Roſate, magni quondam nominis Juriſconſul-ſultum, teſtari ad *l. cunctos populos Cod. de ſan-cta trinitate*: *Vidiſſe ſe privilegium exemptio-nis, conceſſum Duci & civitati Venetiarum, bullatum bulla aurea: & per illam dicunt* (in-quit) *ſe Imperio non debere ſubeſſe, & ita et-iam videtur ſentire magiſter Joannes Pariſi-enſis.* At vero vidit fortaſſis ille aliquam ta-bulam Cæſaream, ſed in confeſſionem libertatis confectam, non in teſtimonium à Cæſare quodam factæ exemptionis: quæ inter ingens diſcrimen eſt. Vtque viderit Albericus quod vidiſſe ſeſe exiſtimavit, non addit tamen, fuerit ne illud documentum, impetratæ libertatis,

Vtq;

Vtq; demum ab anno ſupra milleſimum trecenteſimo integram ſibi libertatem Veneti adſcripſerint: cum tanto temporis ſpacio nemo id vocarit in dubium (ut nemo fortaſſis vocavit) etiam ita libertati illius Urbis ab Imperio jam ſatis fuerit cautum.

At de iis quæ Veneti in Italiæ continente ora occupaverunt, multum diſpar eſt ratio. Nec enim vel ipſi negaverint, illa fuiſſe in ditione Regni Italici, ſaltim etiamnum Rodolfo Cæſare. Adhuc autem Henrico VII Cæſare, anno MCCCXI, tributum illos ex more veteri ſolviſſe, locuples auctor eſt Conradus Vecerius l. de rebus geſtis Cæſaris illius. Ejus verba ſunt hæc de Epiſcopo Genevenſi Cæſaris Legato: *Idem Antiſtes profectus Venetias, TRIBVTVM PRO VETERE CONSVETUDINE poſtulavit. Appulſo honor ingens habitus, adnumerataque in tiaram Romanam talenta Veneta mille.* Hæc ſine dubio data fuerunt earum terrarum cauſſa quæ Regno Italico tum adhuc accenſebantur, à Venetis licet poſſiderentur. Ex eo demum ſuorum ſaltim plæraque poſſeſſione Imperii excidiſſe, Veneti ipſimet

ultro fatentur. Et tamen hodie Marchiam omnem Tarviſinam, Forum Julium, Iſtriam, Lombardiæ tranſpadanæ partem, territorium montium Brixienſe Bergomenſe & Veronenſe, Cremam deniq; in regone Cenomannorum tenent. Multa alia per Italiam jam tenuerunt: quorum bona pars Pontificibus & Mediolani Ducibus potentioribus reddita quidem, hæc tamen in ditione illorum ita permanſere, quaſi Cæſarum juribus extinctis, extra Imperii territorium jam ſint collocata.

Verum enimvero aut juſto aliquo bello cum Imperio geſto illa Venetis ceſſerunt; ut ſolent belli jure ea quæ devicta ſunt in victorum poteſtatem pervenire, atque ita armis & vi vetere dominio exciderunt: aut acceſſit aliqua Imperii conſenſio ſive aperta ſive tacita. Bello pleraque occupata haud negaverim. Nullum autem cum Imperio bellum eſt geſtum, aſt cum Scaligeris, Carariis, Vicecomitibus, aliis, quorum nemini integra fuit in bona ſua poteſtas, ſed Imperio obnoxia. Itaque ut illi Venetorum hoſtes jure ſuis exciderint (nec enim hoc nunc diſputo) illo tamen belli, jure Imperium ſummam

ſuam majeſtatem non perdidit. Numquam etiam Imperium, aperte quidem & non diſſimulanter, juribus ſuis in vetus illud ſuum patrimonium renunciavit.

Majus dubium eſt, an non tacite conſenſerit, quando nunquam illud ſibi iterum vindicaverit. At vero non qui rem ſibi non vindicat conſentit in poſſeſſionem alienam: eſt enim ut prohibeatur recuperare deſiderata. Sed & Maximilianus Cæſar magnam partem occupatarum à Venetis urbium aſſeruit quondam Imperio, inprimis, Patavium, Vicentiam, Veronam: etſi viciſſitudine fortunæ rurſum amiſerit. Cumprimis lectu digna eſt accuſatio publica Cæſaris illius, qua tanquam per fecialem Venetis, initio anni 1509, bellum indixit, poſt fœdus Cameracenſe: quapropter illam heic, ſaltim potiore ex parte, recitabimus, ut omnibus appareat, tunc temporis utique, non diſſimulato diſſenſu, turbatam Imperii nomine Venetorum quietam aliquamdiu poſſeſſionem. *Maximilianus divina favente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Rex Germaniæ, & Hungariæ, Archidux Auſtriæ,*

Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabanitiæ, Styriæ, & Carinthiæ, ac Marchio Sac. Rom. Imperii &c. Recognoſcimus, & præſentium tenore notum eſſe volumus univerſis, quod quum ſanctiſſimus in Chriſto Pater & Dominus, Julius, divina providentia Sacroſanctæ Romanæ Univerſalis Eccleſiæ Summus Pontifex, Dominus noſter Reverendiſſimus, ſæpius & repetitis vicibus, nos pariter & Sereniſſimum atque Excellentiſſimum Principem, Dominum Ludovicum Regem Franciæ, fratrem noſtrum chariſſimum, aliosque Chriſtianos Principes inſtantiſſime admonuerit, ut tanquam veri & devoti filii Eccleſiæ, vellemus ad conſervationem Chriſtianæ reipublicæ intendere, quæ indies à truculentiſſimis Turcis, & cæteris infidelibus maximas jacturas patitur, ac etiam ad conſervationem jurium & bonorum Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, atque Beatitudini ſuæ totis viribus aſſiſtere ad recuperationem eorum, quæ poſtpoſita fide, omni religione contempta, nulla habita ratione æqui honeſti & juſti, Veneti, pluribus jam annis de Beati Petri Sanctæ Romanæ Eccleſiæ patrimonio tyrannice invaſerunt uſurpa[illegible]

& ce-

& occuparunt, ac de præſenti nullo juſto titulo indebite occupant & detinent. Cui exhortationi Sanctiſſimi Domini Noſtri, Nos Imperator præfatus, pro ſincera noſtra in Sedem Apoſtolicam obſervantia, (ut par eſt) parere volentes, hujuſcemodi defenſionem & conſervationem Reipublicæ Chriſtianæ; nec non incrementum Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, juxta majorum noſtrorum veſtigia & exempla; tanquam etiam illius Advocatus & Protector, cum ſummo deſiderio amplecti & ſuſcipere fuimus ſemper ex animo inclinati. Conſiderantes etiam graviſſimas jacturas injurias rapinas & damna, quæ præfati Veneti nedum Sacroſanctæ Sedi Apoſtolicæ, ſed & Sacro Romano Imperio, domui Auſtriæ, Ducibus Mediolani; Regibus Neapolitanis, & aliis multis Principibus; violenter intulerunt; illorum bona, poſſeſſiones, civitates, oppida perinde ac ſi in communem omnium perniciem conſpiraſſent, tyrannice occupando & uſurpando. Propter quod non ſolum ſalubre utile & honorificum, ſed omnibus prædictis neceſſarium eſſe exiſtimamus, ut omnibus ad [illegible] vindictam excitatis, tandem ad re-

[illegible] ſtrin-

ſtringendum inſatiabilem Venetorum cupiditatem, & dominandi libidinem, tanquam ad commune incendium accurratur, junctiſque viribus & armis, bona per eoſdem Venetos ablata, & occupata recuperentur & redintegrentur. Eaque de cauſa nuper Illuſtriſſimam Principiſſam, Margaritham Archiduciſſam Auſtriæ, Duciſſam Burgundiæ, relictam viduam Sabaudiæ, filiam noſtram chariſſimam, ad civitatem noſtram Imperialem Cameracenſem miſimus, quæ vigore pleni & ſufficientis mandati noſtri, tanquam ſpecialis noſtra in hac parte procuratrix, poſt concluſam generalem pacem inter Nos, ſupranominatum Sereniſſimum fratrem noſtrum Regem Franciæ, cum Reverendiſſimo in Chriſto patre, D. Georgio de Amboſia tit. V Sixti Sanctæ Romanæ Eccleſiæ presbytero Cardinale Rothomagenſi, ac Sedis Apoſtolicæ per Franciam à Latere Legato, faciente ſe in hac parte fortem nomine Sanctiſſimi Domini Noſtri, & etiam jam dicti Sereniſſimi Regis Franciæ fratris noſtri ad hæc deputato Procuratore, ac cum ſpectabili Jacobo de Albion milite Sereniſſimi Regis Arragonum Oratore, & ad hæc etiam ſpeciali

ciali procuratore; tractavit, fecit, concluſit, & juravit, ac litteris ſuis roboravit fœdus, confœderationem, unionem & ligam, contra ipſos infideles ac etiam contra Venetos, juxta capitula, puncta & articulos: quarum litterarum capitulorum punctorum & articulorum tenor de verbo ad verbum ſequitur, & eſt talis &c. Imprimis, quia hodie nos cum præfato Domino Cardinali Rothomagenſi Legato, & ex prædictorum Sacratiſſimi Domini Imperatoris & Chriſtianiſſimi Francorum Regis nominibus, inivimus, & concluſimus pacem generalem, atque confœderationem, in qua etiam inter cætera Sanctiſſimum in Chriſto patrem & Dominum, D. Julium II divina providentia Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Summum Pontificem, Dominum noſtrum obſervandiſſimum, & Sereniſſimum Arragoniæ Regem incluſimus, atque utrique parti adhuc facultatem reſervavimus, infra quatuor menſes poſſe alios ſuos confœderatos nominare, & eidem paci, ſeu confœderationi includere. Et quoniam Veneti in maximum præjudicium Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, Sacrique Romani Imperii, & Dominorum Au-

ſtriæ

ſtriæ, ac Chriſtianiſſimi Regis Franciæ, ad cauſam Ducatus Mediolani, ipſiusque Sereniſſimi Regis Arragoniæ ad cauſam Regni Neapolitani, jamdudum tyrannice & violenter occuparunt, detinuerunt, & præſentialiter uſurpant occupant & detinent quamplurimas provincias, urbes, & dominia, ipſis Sacratiſſimo Domino Imperatori, & Regibus prænominatis, ſingula ſingulis referendo pleno jure pertinentia: Tractatum & conventum eſt, inter nos nominibus antedictis, quod nec Sacratiſſimus Dominus Imperator Romanorum, nec Chriſtianiſſimus Francorum Rex, debeant nec poſſint Ducem & Dominium Venetorum, aut eorum ſubditos, nec alios communes hoſtes, contra quos eſt movendum bellum, pro confœderato vel confœderatis ſuis nominare, ſeu huic paci ſeu confœderationi hodie factæ qualitercunque includere: quinimo præfatus Dux & Dominium Venetorum, atque eorum ſubditi, à præfata pace & confœderatione prorſus debeant excludi. Item actum eſt & conventum, quod ſit una ſpecialis liga unio amicitia & confœderatio, inter Sanctiſſimum Dominum noſtrum Papam, & inter prædi-

prædictos ſacratiſſimum D. Imperatorem Romanorum & Sereniſſimum Franciæ & Arragoniæ Reges, contra ipſum Ducem, & Dominium Venetorum, atque ipſorum ſubditos, pro recuperatione, ſeu redintegratione omnium deperditorum. Item pro celeriori hujus rei expeditione actum & conventum eſt, quod ipſi Sanctiſſimus Dominus Noſter, Serenisſimi Franciæ & Arragoniæ Reges, & ipſorum quilibet cum ſufficienti militum, & peditum exercitu, ac cum artellaria neceſſaria, teneantur infra diem primam Aprilis proxime venturam, pro recuperatione antedicta, communibus armis eoſdem Venetos hoſtiliter invadere: nec prius à prædicta invaſione, ſeu guerra, aut armis per aliquem eorum deſiſtetur, quam omnino & integre Apoſtolica Sedes recuperaverit Ravennam, Cerviam, Faventiam & Ariminum eorumque diſtrictus, ac alia oppida Imolæ & Caſenæ, cum omnibus earum juribus & pertinentiis, ac omnia alia, quæ de ſtatu & juribus Eccleſiæ Romanæ dicti Veneti occupant & detinent: & præfatus Sacratiſſimus Dominus Imperator recuperaverit Roveretum, Veronam, Paduam, Vicentiam,

tiam, Tarviſium, Forum Julium, cum territoriis ac pertinentiis eorum: nec non Patriarchatum Aquilegienſem, cum ſingulis ſuis pertinantiis, omniaque alia loca & dominia, per ipſos Venetos in hoc ultimo bello capta, & occupata, ex terris & dominiis domus Auſtriæ. Et pari modo ipſe Chriſtianiſſimus Francorum Rex *recuperaverit totaliter Brixiam, Bergomum, Cremam, Cremonam, Geradactam, cum ſingulis ipſorum locorum diſtrictibus, territoriis ac pertinentiis, & generaliter omnia ea quæ fuerunt antiquitus de Ducatu & dominio Mediolani ac prædeceſſorum ipſius Chriſtianiſſimi* Regis *in eodem Ducatu. Et ſimiliter ipſe Sereniſsimus Rex Aragonum recuperaverit ea omnia, quæ ipſi Veneti de regno Neapolitano & ex prædeceſſoribus in ipſo regno quovis modo abſtulerunt, & uſurparunt, ac de præſenti quovis colore uſurpant detinent & occupant, videlicet Tranum, Brundiſium, Otrantum, & Gallipolim, ac omnia alia quæ de regno Neopolitano per eos occupantur. Item poterunt etiam illuſtris Dux Sabaudiæ pro regno Cypri & Marchio Mantuæ pro recuperatione eorum, quæ dicti Veneti*

eis de-

eis detinent & occupant, ſe huic ligæ adjungere, & in hanc confœderatione ſe includere. Item quod etiam ſit facultas Sereniſſimo Regi Angliæ ſe includendi in hac confœderatione & liga, ſive ad offenſionem, ſive ad defenſionem tantum, ſive ad utrumque, prout ei melius videbitur.

Hactenus Cæſar Maximilianus. Non minus digna memoratu eſt oratio, quam poſt infelix ad Abduam prælium, eodem anno Antonius Juſtinianus, Venetorum tunc legatus, coram Cæſare habuit, qualem illam l. 8 Guicciardinus refert. Sane probe expendi illam, argumenti hujus plurimum intereſt. *Veteres Philoſophos, atque ſummos illis temporibus viros, Invictiſſimos Cæſar, cum eam gloriam quæ ex ſui ipſius victoria comparatur, veram, firmam, æternam, immortatemque eſſe affirmarunt, eamque ſuper omnia regna trophea atque triumphos extulerunt, minime erraſſe manifeſtum certumque eſt. Hæc Scipioni majori tot victoriis claro, majorem ſplendorem quam Africa devicta & Carthago domita dedit. Nonne hæc eadem res magnum illum Macedonem immortalitate donavit? cum Darius maximo prælio ab illo victus,*

ctus, Deos immortales, ut regnum ſuum ſtabilirent, precatus eſt: quod ſi ſecus ſtatuiſſent, ſe non alium ſucceſſorem, quam tam benignum hoſtem, tam manſuetum victorem ab illis petere. Cæſar ille dictator, à quo Cæſaris cognomentum habes, & cujus fortunam, liberalitatem, magnificentiam aliasque virtutes obtines, nonne concedendo, remittendo, condonando, qui in Deorum numerum referretur, dignus eſt judicatus? Denique Senatus populusque Romanus, ille mundi domitor, cujus imperium in terris in te ſolo eſt, cujusque amplitudo & majeſtas in te conſpicitur, nonne plures populos atque provincias, clementia, æquitate & manſuetudine quam bello armisque imperio ſuo ſubjecit? Quæ cum ita ſint, minime inter poſtremas laudes id tibi adſcribetur, Cæſar, ſi cum victoriam adverſus Venetos in poteſtate tua habeas, quam humanæ res caducæ ſint memor, ea moderate uti noveris, magis ad pacis ſtudia, quam ad dubios belli eventus propenſus. Quanta enim rerum humanarum inconſtantia ſit, quam incerti caſus, quam dubius, varius, fallax, obnoxiusque periculis ſit mortalium ſtatus externis priſcisque e-

xemplis,

xemplis oſtendere non eſt opus. Satis ſuperque Veneta Reſpublica docet, quæ paulo ante florens, ſplendens, clara atque ita potens erat, ut ejus nomen & fama non jam Europæ finibus contineretur, ſed egregia pompa Africam Aſiamque percurreret, atque in extremis orbis terræ terminis magno cum plauſu reſonaret: hæc eadem nunc, unico eoque levi adverſo prælio, rerum geſtarum gloria orbata, opibus ſpoliata, lacerata, conculcata, atque everſa, omnium rerum ac præſertim conſilii egens ita corruit, ut omnis priſtinæ virtutis imago conſenuerit, omnisque armorum ardor deferbuerit. Sed falluntur procul dubio, falluntur Galli, ſi hæc propriæ virtuti tribuunt. Antehac enim Veneti gravioribus incommodis agitati, maximis detrimentis cladibusque perculſi atque attriti, nunquam animum abjecerunt, ne tum quidem, cum ingenti periculo cum ſæviſſimo Turcarum tyranno multos annos bella geſſerunt: imo ſemper ex victis victores facti ſunt. Idem & nunc ſperaſſent, niſi Majeſtatis tuæ tremendo nomine, copiarumq; tuarum vivida invictaque virtute audita ita omnium animi concidiſſent, ut nulla non modo

vincendi, ſed ne obſiſtendi quidem nobis ſpes relicta fuerit. Quocirca armis abjectis, in Majeſtatis tuæ incredibili clementia, vel potius divina pietate ſpem omnem locavimus, quam nos rebus noſtris perditis inventuras minime diffidimus. Itaque Principis, Senatus, populique Veneti nomine, humili devotione ſupplices oramus, obteſtamur, atque obſecramus, ut clementiæ oculis res noſtras afflictas reſpicere digneris, iisq; ſalutarem medicinam afferre. Omnes pacis leges quas tu nobis impoſueris amplectemur: omnes juſtas, honeſtas & ab æquitate rationeq; minime alienas ducemus. Sed fortaſſe qui nobis ipſis mulctam inponamus digni ſumus. Ad te VERVM & legitimum Principem omnia quæcunq; majores noſtri ſacro Imperio & Auſtriæ Ducatui ademerunt, redeant: quæ ut decentius veniant, omnia quæcunq; in Continenti poſſidemus adjungimus, quarum rerum juribus quocumque modo partis cedimus. Præterea quotannis tuæ majeſtati, & legitimis Imperii ſucceſſoribus in perpetuum quingenta auri pondo tributi nomine pendemus. Imperiis, decretis, legibus præceptisq; tuis libenter obtemperabimus. Defende nos

quæſo

quæſo ab illorum cum quibus paulo ante arma noſtra conjunximus, inſolentia: quos nunc ſæviſſimos hoſtes experimur: qui nihil aliud expetunt, quam Veneti nominis interitum. Tua iſta clementia conſervati, te Vrbis noſtræ parentem, genitorem, conditoremque appellabimus: ingentia beneficia tua in annales referemus: liberis noſtris perpetuo memorabimus. Nec vero parva hæc erit ad tuas laudes acceſſio, te primum eſſe ad cujus pedes Veneta Reſpublica ſupplex ſe humi proſternat, cui cervices ſupponat, quæ velut Deum cœlo delapſum colat, revereatur, obſervet. Si Deus Opt. Max. eam mentem majoribus noſtris dediſſet, ut res aliorum attingere non ſtuduiſſent, jam noſtra Reſpublica gloriæ plena reliquas Europæ civitates longe ſuperaret: quæ nunc in ſqualore & fœtore langueſcens, ignominia probroque deformis, ludibrio atque contumeliæ referta, unico momento omnium victoriarum laudem amiſit. Sed ut unde incepit, eo mea revertatur oratio: in tua poteſtate eſt Cæſar, Venetis tuis ignoſcendo & condonando nomen laudemque comparare, quam nemo unquam vincendo majorem ſplendidioremque adeptus

adeptus eſt. Hoc monumentum nulla vetuſtas, nulla antiquitas, nullus temporum curſus ex mortalium mentibus delebit: ſed omnia ſecula te pium, clementem, omnium Principum glorioſiſſimum prædicabunt, appellabunt, confitebuntur. Nos tui Veneti, quod vivemus, quod auras cœleſtes carpemus, quod hominum commercio fruemur, id omne tuæ virtuti, felicitati, clementiæque tribuemus.

Hactenus oratio Legati Veneti. Ex quo illud tantum addiſci nunc cupio, quod Veneti eorum quæ in Continenti Imperio abſtulerunt, verum & legitimum dominum Imperatorem tum agnoverint, eoque omni Continentis poſſeſſione cedere ultro fuerint parati. Sunt qui omnem illam orationem in dubium vocent: ſed ſatis fortiter fidem ejus defendit anonymus Scrutinii auctor, nequicquam hic ſudante doctiſſimo Graſvvinkelio. Injurius tamen ille idem anonymus eſt in eo, dum orationem iſtam ita interpretatur, quaſi Veneti ipſummet etiam urbem ſuam Maximiliani imperio obtulerint: hactenusque eos ſtrenue defendit & recte Graſvvinkelius. Utcumque ſeſe oratio

illa

illa habeat fatemur, Venetos pace tandem conſtituta, vix ſperata felicitate omnia recuperaſſe. An ex eo tempore Imperii nomine Venetis controverſia ſit mota, non ſatis compertum habeo: quamobrem non meum quoque eſt definire, num longi temporis præſcriptione, per diuturnum Imperii ſilentium, Veneti firmum ſibi jus acquiverint in continentem, an vero etiamnum Imperii jura integra ſuperſint. Certe ante hoſce centum circiter annos, non ſatis cauſſæ ſuæ adhuc fiſos Venetos, eoque à Germanis, ſi quidem illi in unum conſpirent cumprimis, ſibi vehementer tum metuiſſe, non obſcure ſignificavit apud Jannottum l. de repub. Veneta Tryphon Gabrielius Senator. *Germaniæ vires*, inquit, *quantumvis magnæ cum diſtractæ ſint, hoc tempore non videntur valde formidandæ, & qui res illius rationesque teneat facillime cognoſcere poteſt, ægre eas admodum in unum contrahendas eſſe. Quæ ſi diſſociatæ non exiſterent atque diſſipatæ, nulli dubium eſt, quin multo plus terroris atque adeo periculi impenderet ab iis Italiæ, quam ab ipſis Turcis.*

SED de Venetorum atque adeo de liberarum Italiæ urbium rebus, inquantum illæ ſint Imperii juribus obſtrictæ, pro inſtituti ratione ſatis. Nec enim libet adferre pro Imperii cauſſa quaſi vice argumenti numerum magnum Doctorum, qui illam omnem, quę Tabulis Pacis, inter Fridericum I & Italiæ Urbes tum fœderatas initæ Conſtantiæque conſcriptis adverſatur, libertatem Urbium, iniquam arbitrantur. Poteſt enim æque magnus numerus diſſentientium opponi; & hi pro fundamento ſententiæ ſuæ habent nihil aliud, quam quod Tabulæ illæ in Juris corpus receptæ vulgo ſint. quod ſane ridiculum magis eſt quam dignum confutatione: quaſi ſcilicet res humanæ non ſint viciſſitudinibus obnoxiæ, quæ jura populorum utique multum immutant. Abſit igitur ut inepto ejusmodi argumento nos quidem Imperio patrocinemur. Et vero (niſi vehementer fallimur) ſic ſatis rite intra limites antiquos Imperii Urbes illas Italiæ jam revocavimus. Imo haud dubitamus, omnibus quæ

in

in medium adduximus cum cura expenſis, liquidum jam eſſe, id quod hoc capite ſumpſimus demonſtrandum, & in fronte ſtatim collocavimus: *Quod reliqvum eſt Italiæ præter bona Pontificia, pauciſſimis exceptis, hodieque ad Regni Italici, adeoque Imperii ditionem pertinere.* Quod ſi & præcedentium aliquot capitum doctrina, de Pontificum ditione addatur, ſimul jam in propatulo eſt, quam juſtis de cauſſis per ſacras Imperii leges Ferdinando ſecundo tertio & quarto, Auguſtis Cæſaribus & Regibus noſtris, diſertis verbis id ab Electoribus datum negotii fuerit, ut ſerio & diligenter Imperii per Italiam jura ab interitu vindicent, ne quid hinc detrimenti reſpublica capiat. Ecquis enim non dixerit nefas, ingentem adeo theſaurum Imperii, à majoribus, quorum virtute & ſangvine eſt comparatus, ad poſteros translatum, ſi non ignavia ſaltim incuria & negligentia perdere?

CAPUT XXIV.

Quæ Reges Galliæ poſſident in Regno Burgundico vel Arelatenſi, ea paucis exceptis etiamnum ad Imperii ditionem pertinere, haud eſſe vero abſimile.

LVſtratis Italiæ rebus licet jam trans Alpes proficiſci, & quæ propius Imperii ſunt Germanici percurrere. Italiæ ſcilicet & ſua ſemper propria corona Regia atque Imperatoria, & ſua quondam propria comitia fuerunt: Transalpina vero omnia in unam magis rempublic. coierunt, obſervatis communibus comitiis, & abolitis dudum propriis diadematibus Burgundici & Lotharingici regni, una ſuperſtite omnibus communi corona, quæ aliquot jam ſeculis Norimbergæ media in Germania ex lege publica adſervatur. Servabimus tamen nos priſcum ordinem, ſeorſim de iis quæ ad Burgundicum aut Lotharingicum regnum quondam pertinuerunt, dicturi, inde demum commeaturi in Germaniam, ſive regnum ut vulgo loqvuntur Teutonicum. Objicit ſeſe autem primum Italia egreſſis BVRGVNDICVM regnum, cujus potiora

cum hodie Reges Galliæ teneant, in illa ante omnia inquirendum venit, exciderint ne omnino Imperii juribus, nec ne.

Ac ſupra quidem cap. XIII multis evicimus, adhuc Friderico *II* Cæſare Galliæ regibus trans Rhodanum, ſive (ut noſtro more loquamur) cis Rhodanum, nihil juris, illudque flumen Imperio & Galliæ regno pro certo fuiſſe limite: Jacobus Auguſtus Thuanus l. 2 etiam nunc memoriam rei illius fatetur ſupereſſe in ipſo ſermone vulgi. *Regnum Arelatenſe*, inquit, *antequam in poteſtatem Regum noſtrorum veniret, ſub Imperio fuit: cujus rei memoria poſt ſublatam Imperii juriſdictionem aboleri non potuit; nam & hodie in ſermone vulgari ulterior Rhodani ripa IMPERII, citerior REGNI indigitatur.* In ea tamen quæ poſſident Galliæ Reges, ſumma quæque ſibi adſcribunt hodie, omni Imperii reverentia excuſſa: idque competere illis vetere Cæſarum beneficio, præclaris auctoribus aſſeritur. Cæterum ſi excipias illa quæ nuperrime Gallo ceſſerunt, hactenus equidem nihil vidi, quo liquido oſtendi queat, ſive Imperii Or-

dinum omnium, ſive quorundam Cæſarum prodiga ejusmodi in Galliæ Regem liberalitas, etiamſi non de omnibus, ſed de aliquibus ſolummodo Gallicanis poſſeſſionibus moveatur controverſia.

Idipſum uti omnibus fiat manifeſtum, producam primo varias nonnullorum narrationes, inde examine inſtituto quid veri falſive ſubſit, definiemus. Alberti Argentinenſis verba ſunt: *Circa idem tempus Rex Arelatenſis ſine hæredibus moritur, & hæreditas ad Regnum devolvitur Romanorum. Rudolfus tunc temporis Rex extitit Romanorum: qui propter nimias occupationes quas habuit in Teutonia, ad Arelatenſe regnum non potuit pervenire, ut in poteſtatem traheret. Intelligens hoc Rex Franciæ, mandavit Baronibus quibus Rex regnum Arelatenſe commiſerat cuſtodiendum, ut ſibi regnum in poteſtatem ſuam darent, alioquin totum regnum cum armatis hominibus devaſtaret.* Addit mox, re à proceribus ad Rudolfum delata, reſpondiſſe huic, *quod ſe defenderent, vel cum Rege Franciæ componerent ſicut poſſent, quia ſecundum tem-*

poris ſtatum non poſſit eis in aliquo ſubvenire. Goldaſtus vero in epiſtola dedicatoria operis cui titulus Reichshandlungen ita loquitur: Es ſeynd noch aber Königliche diplomata verhanden / darinnen ſich befindet / daß der Römiſche König Wilhelm aus Holland anno 1251 alle ſeine Gerechtigkeit / Renten, Gülten / Einkommen und Nutzbarkeiten / ſo er als Römiſcher König im Königreich Arles und den Reichs Stätten Biſantz und Loſannen hatte / den Grafen in Burgund um zehentauſend Marck Silbers verſetzet und verpfendet hat. Doch iſt es bald nach Keyſer Wilhelms Tod durch Reichardten aus Engeland erwehltem Römiſchen König wieder abgelöſet / und darnach von Rudolffen von Habſpurg auch erwehlten Römiſchen König / mit Hülff und Beyſtand der Fürſten Herrn und Städte in Oberland / zu des Reichs Händen mit Gewalt erobert und wiederbracht worden. Als aber der König in Franckreich in Zwytracht und Uneinigkeit der Teutſchen Fürſten die Gelegenheit bey den Haaren erhaſcht / und den beſten Theil dieſes herrlichen Königreichs unter ſeinen Klauen mit Hülff und zuthun des Papſts von Rom geriſſen / thät Keyſer Adolph von Naſſau anno 1295 den Frantzoſen in ſeine und des Reichs Acht / zoge drauff mit einem Teutſchen Heer ſonderlich der Oberlandiſchen Fürſten Herrn und Städten / in Franckreich den König zu bekriegen

und

und daß Königreich Arles wiederum zu dem Heiligen Reich als deſſelben getreuen Voget und Eechab/ zu bringen. Aber der Pabſt verſchaffet ſo viel durch Königs Albrechts Anhang / daß Keyſer Adolph von ſeinem Heldenmuth und Heroiſchen Fürnehmen müſte abſtehen/ die Heeresfart quitiren/ und ſeinem Feind in Teutſchland begegnen. Nach Keyſers Adolphen Niederlag / als Albrecht im Keyſerthumb confirmiert und beſtetigt worden/ ſoll er haben einen Reichs-Tag in Lothringen außgeſchriben / auff welchen auch der König in Franckreich beruffen und erſchienen ſey. Da ſchreibt man/ ſey die Erbeinung zwiſchen den Teutſchen und Frantzoſen erneuert/ und der Spann beyder Reichen und Marchen auff folgende manier entſchieden/ daß nemlich der König von Franckreich behalten und haben ſoll alle Fürſtenthum: Land und Herrſchafften/ die ſeine Vorfahren und Er in dem Königreich Arles dem Teutſchen Reich abgenommen und entzogen: hergegen ſoll der Keyſer für ſich eigenthümlich beſitzen und herrſchen alle Fürſtenthüm Städ und Herrſchafften in Lothringen und Elſas gelegen / zu welchen der Frantzoß vermeint anſprach und Gerechtigkeit zu haben. Hæc omnia Goldaſtus. Qui etiam addit nonnulla, ſed quæ heic nunc repetere nihil attinet: partim etiam intra commodiorem locum

naſciſ-

nanciſcentur. Diſcimus autem hinc, primum Albertum Auſtriacum credi nonnullis, donaſſe Imperii in Arelatenſe regnum jura Gallorum regi.

Joannes Bodinus l.1 de republ. cap.9.n.128 initium jurium Gallicorum in Regnum Arelatenſe, videtur adſcribere contractui cuidam emptionis & venditionis, inter Henricum Cæſarem & Philippum Valeſium inito. Verba ejus ſunt. *Philippus Valeſius Caroli VI proavus Arelatenſis Regni ditionem univerſam ac jura majeſtatis ſibi coëmit ab Henrico V Cæſare, qui argenti pondo ducenta millia pretii nomine ſolvit: coëmptionem vero Imperii Ordines ratam habuerunt; cujus ratihabitionis prædem dedit Cæſar Johannem Bohemiæ regem. Emptionum tabulæ & ſolutionis & ratihabitionis exſtant in archivis Regum noſtrorum; quas legi decuiſſet ab iis, qui ab Rege Henrico legati ad Allobrogum Ducem ad controverſias utriusque Principis componendas miſſi ſunt anno M D LXII. Illud autem animadverſione dignum mihi viſum eſt, quod emptionum tabulis omnia jura majeſtatis comprehenſa ſunt, quæ*

Imperatores Germani ſibi tribuunt in omnes Arelatenſis regni regiones, quibus continentur Allobroges, Belloioci, Provinciales, Burgundiæ libera, quam Carolus IV Cæſar Philippo Audaci Burgundiæ Duci, prole maſcula Comitum extincta, Imperiali jure fruendam dedit. Idem Bodinus paulo ante, Regum Gallicorum jura illa derivaverat, à *perpetuo* quodam *vicariatu*, quem Carolus IV Cæſar Carolo VI Viennenſium Delphinati conceſſerit. *Carolus*, inquit, *IV Imperator Carolum VI Viennenſium Delphinatem Vicarium perpetuum creavit anno MCCCLXXVIII: & quia nondum exceſſerat ex ephebis adjecit ætatis beneficium copioſiſſimo & gratioſiſſimo diplomate, unde aurea ſigilla dependent, quod in archivis Regum noſtrorum me legiſſe memini. Vicarium autem perpetuum Arelatenſi Regno præfecit (excepta Sabaudia) eique jus vitæ ac necis in Imperii ſubditos, ac poteſtatem quæ a Regia proxime abeſſet conceſſit: id eſt, ut capite damnatos ſupplicio eximere, tributa imperare, vectigalia indicere, vacationes munerum concedere, beneficia ac munera publica largiri, bellum decer-*

decernere ac finire, leges jubere aut latas antiquare, provocationes ad Cæſarem diſceptare, & id genus alia efficere poſſit: quæ inepte provinciarum præſidi ſeu Vicario ab Imperatore tributa videmus. Mox ſubjungit: *Provinciæ Comites ab Imperio Germanico jampridem ſeipſos exemerunt. Inter quos extitit Raimundus poſtremus, cujus filia altera Ludovico IX Francorum Regi, altera Carolo Duci Andium nupſit: hinc ad Comites Andium Provincia, inde ad Reges noſtros Renati Comitis largitione delata eſt.* Hæc cum ita ὕστερον πρότερον more ſuo attuliſſet Bodinus, tandem concludit: *Ex quo planum ſit, Reges Francorum in omnes Arelatenſis regni populos jura majeſtatis habere:, nec Imperii Germanorum fiduciarios eſſe.*

Porro Joannes etiam Aventinus, & dudum ante illum Theodoricus de Niem, Germani ſcriptores, alienationem Arelatenſis Regni per Carolum IV Imperatorem factam eſſe, & agnoverunt & graviter conqueſti ſunt. Hujus hæc ſunt verba: *Ecce Carolus IV Auguſtus & Bohemorum Rex,*

 hypo-

hypocrita inſignis, & avaritia alter Craſſus, cum quali pertinacia & calliditate ad Imperii culmen aſcendit? Ecce quales fructus attulit illi? Nam quondam Ludovico Andegavenſi Caroli Francorum Regis germano, ſimulq; hæredibus, pro uno prandio ſolenni, ſibi apud Villam novam prope Avenionem præparato, Regnum Arelatenſe, ab Imperio dimembrando ſeu ſeparando conceſſit. Aventinus in hunc modum loquitur l. 4 Annal. Bojoar. de Carolo IV Cæſare verba faciens: *Galliam Narbonenſem, quam Viennæ principatum, Delphinatum, Regnum Arelatenſe vocamus, ab Imperio abalienavit, Joanni ſororis ſuæ marito ejusque filio Carolo V Regi occidentalis Franciæ tribuit. Sigiſmundus filius ejus, qui poſt rerum potitus eſt, adprobavit. Diploma in Bibliotheca Pariſienſium ampliſſima, quæ in templo ſuburbano D. Victori dedicata exſtat, legi anno abhinc decimo octavo, cum Lutetiæ Philoſophiæ operam darem.* Idem ab aliis proditur. Quibus tamen ſeſe opponunt recentiores quidam Gallici ſcriptores, quorum alii non dubitant aſſerere, ne quidem in Delphinatum à Cæſare Carolo quidquam

juris datum eſſe Gallo, quoniam ille Principatus jam tum multis retro temporibus fuerit ſui juris. Illos inter Scipio du Pleix Hiſtoriæ general. Francicæ tomo 2. pag. 484 num. 6 & 7. cum multis fuiſſet invectus in Niemium, & qui eum ſequuntur Germanos, in hæc verba ſuæ linguæ prorumpit : *Tout cela eſt notorement ſuppoſé, puiſque long temps auparavant il y avoit en des Seigneurs particulieurs, qui poſſedoient en proprieté le pais du Daulphiné. Lequel par l'union qui en a eſté faicte à la couronne de France, eſt cenſé de meſme nature, & portant independant que de Dieu, & le eſpée royale.*

Hæc autem tametſi ita à variis vulgò tradantur, in quammultis tamen à vero fortaſſis abeunt : ac proinde noſtrum jam eſt, heic etiam ingenue, procul amore & odio, ſententiam noſtram in medium depromere.

Principio igitur etiam atq; etiam duco obſervandum : Galliæ Reges nunquam hiſce quinque proximis ſeculis, vel rerum potitos per omne Regnum Burgundicum, vel in omnes ejus partes jus aliquod ſummum ſibi arrogaſſe. Utrumque ex hiſtoriis eſt notiſſimum. De priore

certe nemo dubitat. Sed nec in Sabaudiam, nec in Burgundiam minorem, nec in Helvetios, aliosque Burgundici regni incolas, hactenus Gallicorum regum quisquam, tanquam ſibi jure ſubditos quid tentavit. Et vero juris, quod in Arelatenſe regnum ſibi competere volunt, nomine videas plærumque non intelligere eos aliud, quam ſupremam in Provinciam poteſtatem. Quodipſum usque eſt adeo notum, ut non dubitaverit diſerte idem affirmare ipſemet Nicolaus Vignierius Gallus, parte tertia Bibliothecæ hiſtoricæ quam appellavit; ubi de juribus Chriſtianiſſimi Regis ſui in Regnum Arelatenſe diſputat. Verba enim de illo faciens ſubnectit ſua lingva: *l' entendens encor ce droit ſur la Provence ſoulement: car les Rois de France a' ont iamais cherchè aucun droit ſur les autres provinces du Royaume d' Arles.* Unde obiter patet, perperam ab Aventino pronunciatum, quaſi Gallia Narbonenſis, Viennæ Principatus, & Regnum Arelatenſe idem ſignificent: quamvis haud negem Arelatenſis regni vocem Viennæ illum Principatum ſive Delphina-

phinatum ut & alia quam multa ſolere olim comprehendere.

Notandum *Secundo*, neutiquam admitti poſſe, quod de Delphinatus & Provinciæ Principibus antiquis Bodinus Scipio & alii tradunt, illos dudum in libertatem aſſertos. Imperii leges non audiviſſe. Nos certe jam tum cap. xiii cum de aliis, tum diſerte de Provinciæ dominis, longe alia probavimus. Sed & non multo poſt liquido oſtendemus, ipſos Gallicæ familiæ Regiæ Principes aliquot, ſimulac in bona iſta ſucceſſerunt, ultro in clientelam ſeſe Imperii dediſſe, Cæſaribus nonnullis difficulter eos admittentibus. Quod profecto haud feciſſent, ſi terras illas Imperii finibus jam tunc antehac excidiſſe fuiſſent arbitrati, ſive Cæſares ſive Regii illi Principes. Et vero videas Bodinum & alios ſine ullo teſte hæc ita aſſerere, idque in gratiam Regum ſuorum, quo illos omnibus Imperii juribus eximant.

Id *Tertio* dignum eſt obſervatu, Rudolfo Cæſare Provinciam in poteſtatem Regiæ familiæ Gallicæ quidem perveniſſe, non alio tamen quam fiduciario jure à Rudolfo collato. Nugatur

gatur ſane Albertus ille Argentinenſis narrans, obiiſſe tunc ultimum Regem Arelatenſem, atque ita regnum illud per vim à Galliæ rege occupatum, Rudolfo fruſtra indignante. Nec enim illa tempeſtate rex aliquis Rex Arelatenſis vixit. Fabula vero nata eſt inde, quod ſine maſculis hæredibus defuncto tunc Raimundo Berengario, ultimo familiæ ſuæ longe tamen potentiſſimo Provinciæ Comite, generi illius duo, Ludovicus IX Rex ejusque frater Carolus Andegavenſis poſt Siciliæ Rex, uxorum ſuarum nomine hæreditatem illam creviſſent. Id initio proceres illius regionis ægre tuliſſe, ut qui maluerint mollibus Imperii habenis regi; nec placuiſſe Rudolfo, utpote cum novo exemplo in tam amplum patrimonium Imperii, familia Regia, æmula ſemper Imperii rebus, tum perveniret; haud quiſquam negaverit. Nec tamen in Gallicarum rerum diligentiſſimis ſcriptoribus, quales utique ſunt Gaguinus & Æmylius, de Regni Arelatenſis illa occupatione quidquam legas: idque quantum arbitror, quod tum temporis non tam Regibus Galliæ illa poſſeſſio ceſſerit quam

Carolo

Carolo ejusque poſteris Siciliæ Regibus. Nec temere item reperias in ejus ævi monumentis, id quod Goldaſtum audivimus memorantem, à Rudolfo per vim aſſertum Imperio Arelatenſe Regnum: itaque vix eſt ut huic fidem tuto ea in re adhibeas.

At vero à Rudolfo conceſſam fiduciario jure regionem illam Carolo Siculo, indubitatis licet teſtimoniis probare: imo ex iiſdem per fit veroſimile, ipſum Ludovicum Sanctum Galliæ Regem, vel certe uxorem ejus Margaritam Raimundi filiam, illo nexu fuiſſe Imperio obſtrictum. Provocabo nunc duntaxat ad unius Nicolai III Papæ epiſtolas: quoniam vero illæ & numero complures ſunt & prolixiores, quam ut commode huc queant adferri, contentus nunc ero hiſtoria, quam ex illis Bzovius confecit, & rebus anni cum ſeptuageſimi noni tum octogeſimi poſt milleſimum ducenteſimum, decimotertio Annalium Eccleſiaſticorum tomo inſeruit. Priora hæc ſunt num. 3 *Per id tempus nondum erant pacata omnia, Rudolfum inter & Carolum Siciliæ Regem.* Is autem eſt Andegavenſis ille, alter gener defuncti

Raimundi Comitis Provincialis. *Margareta Divi Ludovici* Galliæ regis id nominis IX pridem jam defuncti, *relicta jus in Provinciæ Comitatum atque Folcaquerii provinciam prætendebat: ſeque* BENEFICIARIO TITULO (erat igitur jam in clientelari jure Cæſaris Rudolphi Provincia) *iſthæc poſſidere aſſerens, Rudolphum rerum ad Imperium ſpectantium vindicem implorabat, adeoque contra Carolum poſſeſſorem incitabat. Negotium proinde Carolo Rudolphus faceſſebat, & armis contra ſuſceptis, poſſeſſione exuere cogitabat. Interceſſit Nicolaus Pontifex ne ferro inter ſe decernerent, ſed arbitrio Sedis Apoſt. totum negotium permitterent, huicque rei nuncios ad ſubſellia Romana deſtinarent. Quamobrem tam Rudolpho quam Carolo ad pacis conſilia inclinante, & auxilia à Nicolao implorante, is Reginæ Margaritæ ſcripſit, authorque fuit diſſidii dirimendi atque concordiæ ineundæ: miſſo ad eandem Simone Cardin. tit. S. Cæciliæ, tunc Legato in Galliis. Ad Rudolphum quoque miſit Epiſcopum Tripolitanum, qui capitula & articulos conventionis illi proponeret atque exponeret, ut tandem pax atq; concordia*

inter

inter Reges ſtabiliretur: inter quas præcipua fuerat conditio, ut Rudolphus Clementiam filiam Carolo Principi Salernitano, Caroli Regis Siciliæ primogenito, in matrimonium collocaret, dotisque nomine Comitatum Provinciæ & Folcaquerii concederet, ſeque moleſtia inutili liberaret, ac inſuper eadem ratione finem controverſiis inter Margaritam & Carolum imponeret. Cumque Carolus Rex Petrum Epiſcopum Caputaquenſem, Lucam de S. Aniano, & Richardum Ayrolam, milites conſiliarioſque ſuos primum ad Nicol. Pontif. deinde ad Rudolphum ire nuncios in eo negotio juſſiſſet, Nicolaus illos remittens ad Rudolphum majorem in modum commendavit. Plenius & accuratius omnia traduntur in hiſtoria anni octogeſimi num. 2 & quidem hunc in modum. *Cum hæc in Italia agerentur, non intermiſit Nicolaus majora & gravia odia componere, inter Rudolphum Regem Romanorum & Carolum Siciliæ jam pridem exorta. Jam dignitatem Senatoriam, & poteſtatem Vicariam Carolus depoſuerat. Comitatus Provinciæ & Folcaquerii poſſeſſio in controverſiam vertebatur. Rudolphus ad Im-*

perii jura pertinere, aſſerebat; Carolus Rex & Margarita D. Ludovici relicta, altrinſecus contendebant, præſtantiamque juris beneficiarii obtendebant. Nicolaus itaque Pontifex, arbitrio partium arbiter factus, Matthæo Urſino tituli S. Mariæ in Porticu Cardinali, & Benedicto Anagnino Notario Apoſtolico, id quicquid erat controverſiæ commiſit, ut cognoſcerent & diſſidentes animos conciliarent. Convenit, ut Carolus utramque Provinciam jure beneficiario retineret, Rudolphus Clementiam filiam Carolo Principi Salernitano in matrimonium daret: Nicolaus id quicquid impedimenti, ex eo quod Clementia Andreæ Fratri Regis Hungariæ, avunculo Caroli Principis, promiſſa, atque ipſi Carolo Gotta Clementiæ Soror deſponſa jam fuerat, tolleret; Margarita ſi quid juris ſe habere exiſtimaret, apud ſubſellia Rudolphi Romanor. Regis proponeret, declarationem autem & ſententiam, quam ajunt, definitivam à Sede Apoſtolica exſpectaret, Carolus Rex & Princeps, ex formula à Rudolpho Rege præſcripta, Regi & Imperio homagium ligium præſtarent, atque Sacramento ſe obligarent. Rudolphus literas in

formâ

forma privilegii omnium transactorum concederet: & ad extremum Nicolaus Legatum à Sede Apoſtolica deſtinaret, qui non ſolum præſens omnibus actionibus intereſſet, verum etiam omnia auctoritate Apoſtolica ſtabiliret. Miſit in eam rem Nicolaus Pontifex Hieronymum tit. Pudentianæ Presbyterum Cardinalem Legatum, qui pacem inter Reges Rudolphum & Carolum conciliavit. Nicolaus quoque ipſe, ut deſideratum matrimonium contraheretur, omne impedimentum tulit; atque ut quamcitiſſime ſponſalitia accelerarentur, omnino præcepit. Rudolphus porro ex pactis conventis utramque Provinciam Carolo ejusque hæredibus & deſcendentibus in perpetuum, jure quod vocant, fiduciario conceſſit; & Margarita Regina, ne vel ipſa vel aliquis alius nomine ſuo, impedimentum Carolo præſtaret edixit: ac ſi quid juris ſe habere putaret, ut ad ſe deferret, atque declarationem à Sede Apoſtolica expectaret, præſcripſit. Hactenus Bzovius. Cui tuto poſſumus utique credere hac in re, cum literæ Pontificis Nicolai, unde hæc deprompſit, paſſim vulgatæ ſint. Quin imo extant inter illas Nicolai epi-

ſtolas tertio anno ſcriptas, loco ſeptimo decimo, ipſius Rudolphi Cæſaris literę beneficiariæ, Carolo Siculo tunc conceſſæ : id quod Bzovius quoque jam monuit.

Quarto præterea hoc quoque meretur notari, etſi in illum modum in ditionem familiæ Regiæ Gallicanæ fiduciario titulo Provincia devenerit, viſam tamen rem illam indignam & minime ferendam ſucceſſori Rudolphi Adolfo Naſſavio. Veriſſimum ſcilicet eſt quod audivimus Goldaſtum narrantem de Adolpho, Provinciam illam Gallis eripere conato. Hinc etiam Eberhardus Ratisbonenſis Archidiaconus in chronico ad annum 1294 annotavit: *Orta eſt controverſia inter Regem Franciæ* (is erat Philippus Pulcher) *ex una parte & Eduardum Regem Angliæ ex altera. Et Adolfus Romanorum Rex plus favens Regi Angliæ, repetivit à Rege Franciæ Regnum Arelatenſe, & quaſdam alias terras, quas dicebat, eſſe Imperii, easque quod in manu forti vellet requirere demandavit.*

Albertum Auſtriacum Cæſarem cum Philippo Pulchro anno MCCXCIX firmam pa-

cem & concordiam pactum eſſe, haud videtur quidem negari poſſe: jamque tum cap. 8 in id conditas tabulas produximus. Nec negaverim, à patre in Gallos collatum beneficium circa Arelatenſem Provinciam, quod impugnaverat Adolfus, ab illo confirmatum eſſe. At vero (id quod *Quinto* loco eſt obſervandum) Imperialia omnia jura illum alienaſſe, neutiquam ſit veroſimile. Vtique enim in tabulis illis quas attulimus, quibusque pax tunc publica conſtituta eſt, nihil ejuſmodi reperias. Sed & repugnat huic narrationi uſus ſubſecuti temporis: qui liquido oſtendit, Imperialem ſummam poteſtatem in Arelatenſia iſthæc, diu etiam poſt, Gallo haud repugnante, fuiſſe ſuperſtitem: ceu mox demonſtrabitur. Quî vero id contigerit, ſi ea prodigalitate Imperii omnia iſthæc jura Gallo ceſſiſſent? Ad hoc usque adeo de Alberti illo dono Galli inter ſe diſſident, ut ipſum illud diſſidium fabulam omnem ſuſpectam reddat. Quid, quod eorum nonnulli adeo impudenter nugentur, ut à prudentioribus aliis vapulent? Ejuſmodi ſane eſt commentum Wilhelmi Nangiaci & aliorum conceſſum

ceſſum ab Alberto, *ut Regnum Franciæ, quod ſolummodo usque ad Moſam fluvium, illis in partibus ſe extendebat, de cætero uſque ad Rhenum poteſtatis ſuæ terminos dilataret.* Præclare enim in illud animadvertit Belleforeſtius *tomo 1. l. 4. cap. 43.* docens, *Philippum Pulchrum & ſucceſſores ejus Franciæ* Reges *illa nunquam potitos juriſdictione; quinimo fluvium Moſam ſemper fuiſſe limitem* Regni *Franciæ: quæ ultra Moſam ſunt ad* Rhenum *uſque à ſupremo Imperii jure dependiſſe.* Vignierius ſatis habuit Nangæi narrationem illam attuliſſe: minime probavit. Producam illius de Albertino illo dono ſententiam, qualem illam ex Gallico Latine vertit diligentiſſimus Limnæus in Addition. ad l. 1. c. 9. Juris Publici, quoniam digna ſunt quæ memorentur. *Imperator Albertus Auſtriacus &* Rex *Galliæ Philippus convenerunt Vocoloribus in Lotharingia, magno Principum & Prælatorum tam Germanorum quam Gallorum comitatu. Ubi pacto inito & renovatione antiqui fœderis facta, Imperator renunciavit* juri, *quod nomine Imperii habere poterat in* Regnum *Arelatenſe, cujus poſſeſſio-*

poſſeſſionem Reges Galliæ poſt mortem Imperatoris Friderici invaſerant. Rex autem Galliæ ceſſit in emolumentum Rudolfi filii primogeniti Imperatoris, favore matrimonii, quod cum Blanca ſorore Regis contraxerat, anno autem inſequenti conſummavit, omne illud quod ſibi competere arbitrabatur, tam in Lotharingia quam in Comitatu Auſſenſi & diſtrictu Friburgenſi. Vti ſcriptum vidi in copia transactionis hac de re confectæ, & in quadam hiſtoria Archiepiſcoporum Trevirenſium nondum impreſſa. Quod (ut eadem hiſtoria refert) maxime diſplicuit Archiepiſcopis Trevirenſi Moguntino & Colonienſi, ſicut Imperator poſtea fuerit coactus ſe apud ipſos excuſare, prout refert Cuſpinianus. Licet Annales Wilhelmi de Nangiaco & Annales Galliæ etiam hoc addant; eodem pacto fuiſſe conceſſum, ut limites poteſtas & juriſdictio Regni Galliæ, quæ antea Moſella terminabantur, impoſterum ad Rhenum usque ſe extenderent. Hæc Vignierius. Qui ſi legit Tabulas illas Alberti, & quidem uſque adeo liberales, quare non vulgavit eas & omnium examini expoſuit? Certe quo-

 niam

ceſſum ab Alberto, *ut Regnum Franciæ, quod ſolummodo usque ad Moſam fluvium illis in partibus ſe extendebat, de cætero uſque ad Rhenum poteſtatis ſuæ terminos dilataret.* Præclare enim in illud animadvertit Bellcforeſtius *tomo 1. l. 4. cap. 43.* docens, *Philippum Pulchrum & ſucceſſores ejus Franciæ Reges illa nunquam potitos juriſdictione; quinimo fluvium Moſam ſemper fuiſſe limitem Regni Franciæ: quæ ultra Moſam ſunt ad Rhenum uſque à ſupremo Imperii jure dependiſſe.* Vignierius ſatis habuit Nangæi narrationem illam attuliſſe: minime probavit. Producam illius de Albertino illo dono ſententiam, qualem illam ex Gallico Latine vertit diligentiſſimus Limnæus in Addition. ad l. 1. c. 9. Juris Publici, quoniam digna ſunt quæ memorentur. *Imperator Albertus Auſtriacus & Rex Galliæ Philippus convenerunt Vocoloribus in Lotharingia, magno Principum & Prælatorum tam Germanorum quam Gallorum comitatu. Ubi pacto inito & renovatione antiqui fœderis facta, Imperator renunciavit juri, quod nomine Imperii habere poterat in* Regnum *Arelatenſe, cujus poſſeſſio-*

poſſeſſionem Reges Galliæ poſt mortem Imperatoris Friderici invaſerant. Rex autem Galliæ ceſſit in emolumentum Rudolfi filii primogeniti Imperatoris, favore matrimonii, quod cum Blanca ſorore Regis contraxerat, anno autem inſequenti conſummavit, omne illud quod ſibi competere arbitrabatur, tam in Lotharingia quam in Comitatu Auſſenſi & diſtrictu Friburgenſi. Vti ſcriptum vidi in copia transactionis hac de re confectæ, & in quadam hiſtoria Archiepiſcoporum Trevirenſium nondum impreſſa. Quod (ut eadem hiſtoria refert) maxime diſplicuit Archiepiſcopis Trevirenſi Moguntino & Colonienſi, ſicut Imperator poſtea fuerit coactus ſe apud ipſos excuſare, prout refert Cuſpinianus. Licet Annales Wilhelmi de Nangiaco & Annales Galliæ etiam hoc addant; eodem pacto fuiſſe conceſſum, ut limites poteſtas & juriſdictio Regni Galliæ, quæ antea Moſella terminabantur, impoſterum ad Rhenum usque ſe extenderent. Hæc Vignierius. Qui ſi legit Tabulas illas Alberti, & quidem usque adeo liberales, quare non vulgavit eas & omnium examini expoſuit? Certe quo-

ceſſum ab Alberto, *ut Regnum Franciæ, quod ſolummodo usque ad Moſam fluvium, illis in partibus ſe extendebat, de cætero uſque ad Rhenum poteſtatis ſuæ terminos dilataret.* Præclare enim in illud animadvertit Belleforeſtius *tomo 1. l. 4. cap.* 43. docens, *Philippum Pulchrum & ſucceſſores ejus Franciæ Reges illa nunquam potitos juriſdictione; quinimo fluvium Moſam ſemper fuiſſe limitem* Regni *Franciæ: quæ ultra Moſam ſunt ad* Rhenum *uſque à ſupremo Imperii jure dependiſſe.* Vignierius ſatis habuit Nangæi narrationem illam attuliſſe: minime probavit. Producam illius de Albertino illo dono ſententiam, qualem illam ex Gallico Latine vertit diligentiſſimus Limnæus in Addition. ad l. 1. c. 9. Juris Publici, quoniam digna ſunt quæ memorentur. *Imperator Albertus Auſtriacus &* Rex *Galliæ Philippus convenerunt Vocoloribus in Lotharingia, magno Principum & Prælatorum tam Germanorum quam Gallorum comitatu. Ubi pacto inito & renovatione antiqui fœderis facta, Imperator renunciavit juri, quod nomine Imperii habere poterat in* Regnum *Arelatenſe, cujus*

poſſeſſio-

poſſeſſionem Reges Galliæ poſt mortem Imperatoris Friderici invaſerant. Rex autem Galliæ ceſſit in emolumentum Rudolfi filii primogeniti Imperatoris, favore matrimonii, quod cum Blanca ſorore Regis contraxerat, anno autem inſequenti conſummavit, omne illud quod ſibi competere arbitrabatur, tam in Lotharingia quam in Comitatu Auſſenſi & diſtrictu Friburgenſi. Vti ſcriptum vidi in copia transactionis hac de re confectæ, & in quadam hiſtoria Archiepiſcoporum Trevirenſium nondum impreſſa. Quod (ut eadem hiſtoria refert) maxime diſplicuit Archiepiſcopis Trevirenſi Moguntino & Colonienſi, ſicut Imperator poſtea fuerit coactus ſe apud ipſos excuſare, prout refert Cuſpinianus. Licet Annales Wilhelmi de Nangiaco & Annales Galliæ etiam hoc addant; eodem pacto fuiſſe conceſſum, ut limites poteſtas & juriſdictio Regni Galliæ, quæ antea Moſella terminabantur, impoſterum ad Rhenum usque ſe extenderent. Hæc Vignierius. Qui ſi legit Tabulas illas Alberti, & quidem usque adeo liberales, quare non vulgavit eas & omnium examini expoſuit? Certe quo-

ceſſum ab Alberto, *ut Regnum Franciæ, quod ſolummodo usque ad Moſam fluvium, illis in partibus ſe extendebat, de cætero uſque ad Rhenum poteſtatis ſuæ terminos dilataret.* Præclare enim in illud animadvertit Belleforeſtius *tomo 1. l. 4. cap. 43.* docens, *Philippum Pulchrum & ſucceſſores ejus Franciæ* Reges *illa nunquam potitos juriſdictione; quinimo fluvium Moſam ſemper fuiſſe limitem* Regni *Franciæ: quæ ultra Moſam ſunt ad* Rhenum *uſque à ſupremo Imperii jure dependiſſe.* Vignierius ſatis habuit Nangæi narrationem illam attuliſſe: minime probavit. Producam illius de Albertino illo dono ſententiam, qualem illam ex Gallico Latine vertit diligentiſſimus Limnæus in Addition. ad l. 1. c. 9. Juris Publici, quoniam digna ſunt quæ memorentur. *Imperator Albertus Auſtriacus &* Rex *Galliæ Philippus convenerunt Vocoloribus in Lotharingia, magno Principum & Prælatorum tam Germanorum quam Gallorum comitatu. Ubi pacto inito & renovatione antiqui fœderis facta, Imperator renunciavit juri, quod nomine Imperii habere poterat in* Regnum *Arelatenſe, cujus poſſeſſio-*

poſſeſſionem Reges Galliæ poſt mortem Imperatoris Friderici invaſerant. Rex autem Galliæ ceſſit in emolumentum Rudolfi filii primogeniti Imperatoris, favore matrimonii, quod cum Blanca ſorore Regis contraxerat, anno autem inſequenti conſummavit, omne illud quod ſibi competere arbitrabatur, tam in Lotharingia quam in Comitatu Auſſenſi & diſtrictu Friburgenſi. Vti ſcriptum vidi in copia transactionis hac de re confectæ, & in quadam hiſtoria Archiepiſcoporum Trevirenſium nondum impreſſa. Quod (ut eadem hiſtoria refert) maxime diſplicuit Archiepiſcopis Trevirenſi Moguntino & Colonienſi, ſic ut Imperator poſtea fuerit coactus ſe apud ipſos excuſare, prout refert Cuſpinianus. Licet Annales Wilhelmi de Nangiaco & Annales Galliæ etiam hoc addant; eodem pacto fuiſſe conceſſum, ut limites poteſtas & juriſdictio Regni Galliæ, quæ antea Moſella terminabantur, impoſterum ad Rhenum usque ſe extenderent. Hæc Vignierius. Qui ſi legit Tabulas illas Alberti, & quidem usque adeo liberales, quare non vulgavit eas & omnium examini expoſuit? Certe quo-

ſtolas tertio anno ſcriptas, loco ſeptimo decimo, ipſius Rudolphi Cæſaris literę beneficiariæ, Carolo Siculo tunc conceſſæ: id quod Bzovius quoque jam monuit.

Quarto præterea hoc quoque meretur notari, etſi in illum modum in ditionem familiæ Regiæ Gallicanæ fiduciario titulo Provincia devenerit, viſam tamen rem illam indignam & minime ferendam ſucceſſori Rudolphi Adolfo Naſſavio. Veriſſimum ſcilicet eſt quod audivimus Goldaſtum narrantem de Adolpho, Provinciam illam Gallis eripere conato. Hinc etiam Eberhardus Ratisbonenſis Archidiaconus in chronico ad annum 1294 annotavit: *Orta eſt controverſia inter Regem Franciæ* (is erat Philippus Pulcher) *ex una parte & Eduardum Regem Angliæ ex altera. Et Adolfus Romanorum Rex plus favens Regi Angliæ, repetivit à Rege Franciæ Regnum Arelatenſe, & quaſdam alias terras, quas dicebat, eſſe Imperii, easque quod in manu forti vellet requirere demandavit.*

Albertum Auſtriacum Cæſarem cum Philippo Pulchro anno MCCXCIX firmam pa-

cem & concordiam pactum eſſe, haud videtur quidem negari poſſe: jamque tum cap. 8 in id conditas tabulas produximus. Nec negaverim, à patre in Gallos collatum beneficium circa Arelatenſem Provinciam, quod impugnaverat Adolfus, ab illo confirmatum eſſe. At vero (id quod *Quinto* loco eſt obſervandum) Imperialia omnia jura illum alienaſſe, neutiquam ſit veroſimile. Vtique enim in tabulis illis quas attulimus, quibusque pax tunc publica conſtituta eſt, nihil ejuſmodi reperias. Sed & repugnat huic narrationi uſus ſubſecuti temporis: qui liquido oſtendit, Imperialem ſummam poteſtatem in Arelatenſia iſthæc, diu etiam poſt, Gallo haud repugnante, fuiſſe ſuperſtitem: ceu mox demonſtrabitur. Qui vero id contigerit, ſi ea prodigalitate Imperii omnia iſthæc jura Gallo ceſſiſſent? Ad hoc usque adeo de Alberti illo dono Galli inter ſe diſſident, ut ipſum illud diſſidium fabulam omnem ſuſpectam reddat. Quid, quod eorum nonnulli adeo impudenter nugentur, ut à prudentioribus aliis vapulent? Ejuſmodi ſane eſt commentum Wilhelmi Nangiaci & aliorum con-

poſſeſſionem Reges Galliæ poſt mortem Imperatoris Friderici invaſerant. Rex autem Galliæ ceſſit in emolumentum Rudolfi filii primogeniti Imperatoris, favore matrimonii, quod cum Blanca ſorore Regis contraxerat, anno autem inſequenti conſummavit, omne illud quod ſibi competere arbitrabatur, tam in Lotharingia quam in Comitatu Auſſenſi & diſtrictu Friburgenſi. Vti ſcriptum vidi in copia transactionis hac de re confectæ, & in quadam hiſtoria Archiepiſcoporum Trevirenſium nondum impreſſa. Quod (ut eadem hiſtoria refert) maxime diſplicuit Archiepiſcopis Trevirenſi Moguntino & Colonienſi, ſicut Imperator poſtea fuerit coactus ſe apud ipſos excuſare, prout refert Cuſpinianus. Licet Annales Wilhelmi de Nangiaco & Annales Galliæ etiam hoc addant; eodem pacto fuiſſe conceſſum, ut limites poteſtas & juriſdictio Regni Galliæ, quæ antea Moſella terminabantur, impoſterum ad Rhenum usque ſe extenderent. Hæc Vignierius. Qui ſi legit Tabulas illas Alberti, & quidem usque adeo liberales, quare non vulgavit eas & omnium examini expoſuit? Certe quo-

niam hoc neglexit, etiam ipſo illo fides illius ſuſpecta redditur. Jam vero ſubjungit mox Vignierius, Henricum Lucelburgium vendidiſſe Imperii jura Gallo: quod profecto fieri non potuit, ſi paulo ante Alberti illa donatio fuiſſet inſtituta. Quod ſi porro Electores Principes Alberti illud donum improbavere, non acceſſit utique, ipſomet Vignierio teſte, conſenſus Principum: quo uno ſtat robur Cæſareorum munerum. Non dicit vero id Cuſpinianus, quod Vignierius illius teſtimonio vult probare, ſed hoc: Blancam Philippi Regis ſororem Rudolfo filio in matrimonium datam eſſe, *id Moguntino & Colonienſi Epiſcopis diſplicuiſſe, eaſque ob nuptias Alberto dehinc inviſos ac rebelles fuiſſe.* De donato à Cæſare Arelatenſi regno, ne quidem verbulum aliquod memoravit Cuſpinianus.

Veluti autem Alberti donatio ita fabuloſa & commentitia eſt quoque Henrici Lucelburgii venditio. quod *Sexto* obſervandum venit. Etiam huic enim repugnant ſecuti temporis acta, quæ loqvuntur ſuperſtitem Cæſarum auctoritatem in Regni Arelatenſis populos regiones-

que.

que. Imo ipſemet ille Henricus paulo ante obitum, ſententia illa qua Robertum Siculum proſcripſit, non tantum *Regno illum paterno* ſed etiam *Comitatu Provinciali excidiſſe pronunciavit*, ut diſerte in vita Cæſaris illius ſcribit Conradus Vecerius. Nec tamen etſi Pontifex ſententiam illam improbaverit, cauſſatus eſt vendita Imperii jura: quod merito objici potuit Henrico, ſi illa venditio fuit inſtituta. Quî vendidiſſet porro Henricus Gallo Imperii jura, cum conſtet fuiſſe illum infeſto in Galliæ Regem animo, & quidem usque adeo, ut nonnulli memorent agitaſſe illum conſilia de Gallia omni ſubjuganda in obſequium Imperii? Fuiſſe illum ſane jurium Imperii eximium vindicem, monumenta omnia loqvuntur. Adhoc ante Bodinum nemo memoravit illam Henrici venditionem: non Æmylius, non Gaguinus, non quisquam alius eorum etiam, qui majore cura res Gallicas tradere aggreſſi ſunt. Num vero tacituri fuiſſent rem magni adeo momenti, ſi illæ tabulæ ad quas provocat Bodinus, in regiis tabulariis tum comparuiſſent? Quid? quod & nuperi propugnatores Regio-

rum jurium unius Bodini fide hac in re nitantur Magno utique argumento, nuſquam hodie tabulas illas amplius reperiri. Viderit vero illas Bodinus: non dubitandum tamen eſt à falſaria manu profectas, viro docto, at nimium forte Regiarum partium ſtudioſo, in facili credulitate impoſuiſſe. Præcipiti ſine judicio illas à Bodino probatas vel illud indicat, quod ſcribat; contractum initum inter Henricum V Cæſarem & Philippum Valeſium Caroli VI proavum. Quæ plane ſunt ἀσύστητα. Valeſius enim ille rerum potitus eſt, ab anno viceſimo octavo poſt milleſimum trecenteſimum usque ad quinquageſimum: interea vero temporis nullus Henricus Imperii rebus præfuit, ſed Ludovicus IV Cæſar, cui cum Valleſio tantum non capitales inimicitiæ interceſſerunt. Nec integro illo ſeculo Henricus aliquis quintus, ſed id nominis ſeptimus Cæſarem egit. Par ἀβλεψία eſt Caſſani, ſtrenui ſcilicet illius Gallicorum jurium propugnatoris, qui Cæſarem hunc, cui adſcribit famoſam iſtam venditionem, *l. 2. cap. 2.* nunc Conradum nunc Henricum appellat, conji-

conjiciens contractum illum in annum MCCC tricesimum, quo nec Conradus aliquis nec Henricus imperavit. Quam ineptum porro eſt illud Bodini! Ordines Imperii conſenſiſſe in contractum illum, & Regem Bohemiæ Joannem conſtitutum prædem. Quid opus enim præde illo, ſi Ordines conſenſiſſent? Jam vero Johannes ille Henrici Cæſaris filius Bohemiæ Regem cœpit agere demum anno MCCCXII, eo plane tempore quo graviſſimum diſſidium erat inter Cæſarem & Robertum Siciliæ Regem qui tunc erat Provinciæ Comes, Gallici ut ſangvinis ità partis. Cui fiat veroſimile, illo tempore multum adeo à Cæſare iſthoc Gallis indultum? Quam pene ridiculum etiam illud: Arelatenſia omnia emiſſe ab Henrico Philippum Valeſium, & tamen anno ſeptuageſimo octavo ejuſdem ſeculi curaſſe Carolum Regem filio ſuo à Cæſare Carolo IV conferri Vicariatum Imperii in Regno Arelatenſi & quidem excepta Sabaudia, quæ tamen diſerte in Tabulis emptionis jam ante Gallo ceſſerat. Taceo nunc, nunquam Galliæ Reges in omne Burgundicum regnum

quidpiam ſibi juris arrogaſſe , & tamen à Bodino aſſeri, *tabulis emptionum comprehenſa eſſe omnia jura majeſtatis, quæ Imperatores Germani ſibi retribuunt, in omnes Arelatenſis regni regiones, quibus continentur Allobroges, Bellojoci, Provinciales, Burgundia libera.* Adeo ne videlicet Reges immemores fuere illius contractus, nec quiſquam eorum , qui a conſiliis ſunt adhibiti, in memoriam præclara adeo jura illis revocaverunt? Quin igitur inepti adeo commenti propugnatores illos meritò potius pudeat,

Cæterum Ludovico IV Cæſare Delphinatum Humberti ultimi ſuæ familiæ Principis conceſſu , in Galliæ Regum poteſtatem certis legibus deveniſſe, notum eſt. Ea de re ita Paulus Æmylius l.9. in hiſtoria Philippi Valeſii: *Ad ſolatium rerum adverſarum, Vmbertus Delphinatium Princeps , dolore amiſſi unici filii, ſtatuebat cœnobio Prædicatorum ſe ſacrare, dominatumque ſuum, cujus caput eſt Vienna Allobrogum, Eccleſiæ ac Pontificibus Maximis, non magno pretio addicere. Gentis ejus nobilitas Regum quam Pontificum ſigna ſequi malebat:*

malebat & quod à Comitibus Sabaudis bello (ut inter finitima imperia aſſolet) continenter vexaretur, perſuaſere, ut Francorum fidei tutelæque traderentur. Placuit, filii Regum, ut quiſque in proximam ſpem Regni ſuſcepti eſſent, Delphini vocarentur, juraque Delphinatibus redderent. Ita quidem Æmylius, de Cæſareis juribus nihil addens. At vero Philippum Valeſium Regem, qui tum regno præerat, à Ludovico Cæſare ratihaberi hanc Delphinatus translationem petiiſſe, cumque id non impetraret, curaſſe illum ſibi à Pontificibus Romanis confirmari, fortaſſis haud difficulter probari poteſt luculentis teſtimoniis: id quod in hoc negotio cumprimis, & quidem loco *Septimo*, notandum ducimus. Vtemur nunc duntaxat teſtimoniis Villani & Pauli Jovii. Ille l. XI cap. 54 ubi res anni MCCCXXXVI enarrat, cum dixiſſet de Ludovico Cæſare recipiendo fuiſſe jam cum Papa Benedicto conventum, ſubjungit: *Rex Galliæ literis ſuis & Oratoribus, ad Papam & Cardinales miſſis, turbavit hanc conventionem, quia pro filio REGNVM ARELA-*

TENSE VIENNÆ habere voluiſſet. Papirius Maſſonus l. 4 hiſt. Franc. ita quidem loquitur: *Edoardus* Angliæ Rex *per ſeſe impar, fœdus cum Ludovico Bavaro, qui Cæſarem agebat, init, Philippi inimico: quod pacem, quam à Pontifice & collegio Cardinalium impetraturus fuerat, impediſſet; rem ut videbatur iniquam petens, ut Cæſar Regno Arelatenſium filium ejus donaret.* Verumtamen decepit memoria Maſſonum: nec enim univerſum Arelatenſe Regnum, ſed illud tantum, cujus caput Vienna erat, hoc eſt Delphinatum petiiſſe filio ſuo Philippus, ut diſerte dicit Villanus, ex quo tamen omnia hæc ſua hauſiſſe ipſe Maſſonus mox addit. Itaque Villani teſtimonio jam ſcimus, & petiiſſe Regem a Cæſare quaſi ratihaberi Delphinatus illam ab Humberto factam translationem, & à Cæſare id Gallo negatum, acerrimis hinc inimicitiis exortis. Paulus Jovius autem in illo libello, quo argumentum devoluti ad Aurelianenſium Principum domum Mediolanenſis Ducatus exponit, cum narraſſet: Italos nonnullos, factam à Pontificibus Romanis in

Gallos

Gallos collationem Mediolanenſium rerum, vehementer improbaſſe, *quod nullum omnino jus Pontifici eſſe videretur, in transferendis adjudicandiſque regnorum feudis.* Subjungit mox pro Gallis, quæ hauddubie ex illorum ſcriptis hauſerat, hæc verba: *Verum hæc aliquanto cavilloſius quam probum juris profeſſorem deceret, inducta, vel hoc uno vividæ rationis exemplo falſiſſima Aureliani cenſere: quum & Delphinatus, perampla veterum Allobrogum ditio, & Arelatenſis Provinciæ regnum, auctoritate Pontificia, non dubio tum ſed certo jure, translata atque adjudicata fuiſſe conſtet.* Ex hoc Jovii teſtimonio jam etiam alterum illud diſcimus. Et vero ea tempeſtate Pontifices volebant credi, Ludovicum Cæſarem vitio eſſe creatum, ac vacare proinde Imperiale munus, ſui vero juris eſſe vacante Imperio reipublicæ adminiſtrationem. A Pontifice itaque, tanquam Imperialis auctoritatis vicario curari fecit Gallus, quod negaverat ipſemet Cæſar. Huc pertinet id quod Cuſpinianus teſtatur, Valeſium Regem inter alia à Pontifice Benedicto poſtulaſſe: *ut filium primogenitum Regem Viennæ*

crearet. Ex quibus liquidum eſt omnibus tunc temporis utique non fuiſſe creditum ipſis etiam Galliæ Regibus, quæ hodie Gallicani quidam ſcriptores & ſibi & aliis conantur perſuadere; nempe univerſa Imperii jura in Regnum omne Burgundicum ab Alberto & Henrico Cæſaribus fuiſſe translata ad Gallos, vel verò Delphinatus Principes ſui fuiſſe juris, ut Cæſaribus inconſultis potuerint terram illam Gallo reddere. Quorum poſterius etiam inde refutaveris, quod Henricum Lucelburgium Romam coronæ acceptandæ cauſſa proficiſcentem, officii gratia, inter alios clientes Principes, comitati ſint Guido Viennenſis Delphini frater, & ipſe Viennæ Comes Robertus: quod in vita Henrici memorat Conradus Vecerius.

Carolum IV Cæſarem in Gallum Regem ſolito benigniorem fuiſſe fatemur: illum tamen Cæſarea jura Gallo in perpetuum ceſſiſſe, falſum eſt: fitque ea in re à Niemio Aventino & aliis Cæſari illi ingens injuria; quod nunc quaſi *Septimo loco* demonſtrabimus, ubi nonnulla præmiſerimus ad rem omnem

omnem plenius cognoſcendam facientia, quæ annum ſeptuageſimum octavum illius ſeculi anteceſſere. Etenim Melchior Goldaſtus quidem, Carolum Galliæ Regis filium, in Comitiis Imperii Metenſibus, Delphinatus nomine Carolo IV Cæſari homagium præſtitiſſe, non dubitavit affirmare, illo quem ſupra indicavimus loco. Verba ejus hæc ſunt. Keyſer Maximilianus Ausſchreiben wider den Frantzoſen lehret mich / daß der König in Franckreich mehr benante Fürſtenthumb und Herrſchafften vom Römiſchen Keyſer und dem Heil. Reich zu rechtem ordentlichen Lehen empfangen. Und ſoll mit Namen Carolus Delphin aus Franckreich/als ein Fürſt des Reichs/ auff den Reichs-Tag gen Metz Anno 1356 beruffen/ ſeinen Sitz und Ort neben andere Fürſten des Reichs vertretten/ und Keyſer Carolo dem Vierten/ in Gegenwart aller Chur und Fürſten des Reichs und Bäpſtlichen Legaten / den Lehen-Eyd offentlich geleiſtet / und die Regalia der Hertzogthumb Wien oder Delphinat/ Provintzen ꝛc. von Ihrer Majeſtat / als ordentlichen Lehen-Herren/ empfangen haben. Die Lehen-brieff ſollen noch vorhanden ſeyn/und im Kloſter S. Victors bey Pariß zu finden. Hæc Goldaſtus: quæ quoniam alibi mihi lecta non ſunt in medio relinquo. Et vero Cuſpi-

nianus tantum habet, interfuiſſe Metenſi conventui *Delphinum Viennæ Ducem, primogenitum Joannis Regis Franciæ*: imo cum addit, adfuiſſe etiam Epiſcodos Senonenſem ac Rothomagenſem, Ducem item Britanniæ ac Comitem Pictaviæ, quorum nemo inter Ordines Imperii meruit cenſeri, multo minus ex Cuſpiniani narratione iſthac, certi aliquid de Delphini ſubjectione poſſumus colligere. At de Carolo IV Cæſare in Ceremoniali Romanæ Eccleſiæ l.1. ſect. 5. cap. de triplici Imperatoris corona, tradit Chriſtophorus Marcellus coronatum illum eſſe Arelatæ anuo 1365. *Legimus* (inquit) *& in aliis hiſtoriis, quoſdam Imperatores Arelate etiam coronam ſuſcepiſſe de Regno Arelatenſi, & alibi alios pro aliis Regnis. Nam & Carolus quartus Avenionem venit ad Urbanum quinctum Anno ſalutis milleſimo treceuteſimo ſexageſimo quinto, multo ante juſſu Innocentii Sexti Romæ Imperator coronatus. Qui rebus, quarum gratia ad Pontificem venerat, abſolutis, Arelate profectus eſt.* Quod profecto magnum fuerit argumentum nondum adhuc perditi Cæſarei juris in Arelatenſe Re- [illegible] gnum.

[illegible]

gnum. Cum porro jam ante, anno quadrageſimo octavo, Avenionem ſibi emiſſet, partem Provinciæ Arelatenſis, Romanus Pontifex, ratihaberi id fecit ſibi à Carolo Cæſare: non facturus utique, ſi Cæſarum in Provinciam jura jam extincta eſſe agnoviſſet. In celeberrima denique illa conſtitutione de Electoribus, quam vulgo κατ' ἐξοχὴν Auream bullam nuncupamus, anno quinquageſimo ſexto idem ille Cæſar pronunciavit Trevirenſem Archiepiſcopum Archicancellarium Imperii per Regnum Arelatenſe; quod tunc nondum erat factum.

Saltim hactenus itaque citra controverſiam, & Cæſares & alii, ſummam Imperii in Regnum illud Arelatenſe poteſtatem agnoverunt. Quæ præterea de alienato per Carolum Cæſarem Regno illo narrat Theodorus de Niem, illa profecto non conſentiunt illius ævi monumentis: utpote cum non utique Ludovico Andegavenſi, ſed Carolo tum Delphino poſt ſexto id nominis dicto Regi ceſſerint Caroli Cęſaris dona, ut alii quidem omnes conſentiunt. Nec quis alius memorat ſolenne aliquod prandium, quo Cæſar à Gallo ſit exceptus

apud Villam Novam: quanquam haud taceant, quam ſplendide Cæſarem illum ejusque filium Wenceslaum Pariſiis Carolus quintus Rex habuerit. Aventinum memoria falſum vel inde patet, quoniam vult in Joannem Regem ejusque filium alienationem Regni Arelatenſis factam eſſe, & tamen mox apparebit in Caroli quinti filium aliquid collatum eſſe ſed non niſi temporarium, ac Vicariæ conditionis. Sed & Golnitzius in Itinerario ſuo Belgico Gallico, ubi de Vienna agit, cum feciſſet verba de Delphinatus in Gallum translatione, ſubjungit neſcio quo auctore: *Quod ſub Joanne Rege anno 1349. etiam factum: cujus filius Carolus fuit Delphinus primus, aſſentiente Imperatore Carolo quarto, MODO Delphinus ille & primogenitus Regis feudum illud ab Imperio ſuſciperet.* Bodinus ſemetipſum confutat. Agnoſcit enim anno MCCCLXXIIX Carolo Delphino ætatis beneficium datum à Cæſare ſimulque Vicariam poteſtatem in Regnum Arelatenſe excepta tamen Sabaudia. Hinc enim utique ſole eſt clarius, antehac Regno Galliæ non fu- [illegible] ſſe

[illegible]

iſſe plenum aliquod jus in Regnum illud, imo tale ne quidem tunc datum. Vicaria enim poteſtas non profecto ſumma eſt, ſed minor utique ea cujus eſt vicaria. Ergo ſi à Cæſare perpetua quædam Vicaria poteſtas fuit data Gallorum Regibus, non ſane eo ipſo omnia Imperii jura alienata ſunt, ſed ſumma majeſtas Imperio relicta.

Cæterum Carolo quidem Delphino datum fuiſſe ejuſmodi quoddam jus, & perpetuum quidem, fatemur: non hęreditarium tamen, aut transferendum in omnes Galliæ Reges, ſed cum vita illius Caroli finiendum. Hinc Robertus Gaguinus l. 9. ubi Caroli quinti Regis hiſtoriam perſequitur, narrans quemadmodum ille Cæſarem Pariſiis exceperit: *Traditum*, inquit, *à Gallis ſcriptoribus comperio, Imperatorem quibuſdam caſtellis terræ Delphinatus donaſſe Delphinum, eumque in Arelatenſi Regno Imperii Vicarium inſtituiſſe. Arelatem enim Regni Burgundiorum primariam civitatem & caput fuiſſe, Imperioque paruiſſe, certum eſt.* Apertius id fatentur alii ſcriptores Gallicani. Vignierius tractatu quem ſupra jam lauda-

laudavimus, interprete Limnæo: *Duci Andegavenſi donavit Cæſar Carolus reliquias, quæ ſuperfuerant Imperatoribus in Delphinatu, h.e. Pompam & Charnacum, & ſimul eum conſtituit AD TEMPUS VITÆ (la ſa vie durant) irrevocabilem Majeſtatis ſuæ vicarium, ejus quod tenebat in Regno Arelatenſi.* Similiter pene loquitur Belleforeſtus l. 5 Annalium: *Le faiſant Vicaire irrevocabile de l' Empire ſa vie durant.* Agnoſcit idem diſerte Theodorus Gothofredus v. c. Advocatus Pariſienſis, in libello quo Principum illorum congreſſum deſcripſit. Datum ſcilicet Vicariatum illum, *à la vie du dit Dauphin.* Præclariſſime omnium univerſam hanc rem quoniam memoriæ mandavit nobiliſſima virgo, Chriſtiana Piſana in hiſtoria Caroli V Regis, producemus hoc loco ejus verba, quemadmodum ex manuſcripto codice regio Bruxellenſi Vindiciis ſuis Hiſpanicis inſeruit illa doctiſſimus Chifletius. *Imperator* (ait virgo) *motu proprio in gratiam Regis, & filii ejus natu majoris Delphini, conſtituit & fecit LOCUM TENENTEM SUUM*

SUUM & VICARIUM GENERALEM IN REGNO ARELATENSI DICTUM DELPHINUM, voluitque eidem obtinere AD VITAM DICTI DELPHINI irrevocabiliter: & ea de re literas ſuas ſigillo aureo munivit tanta tamque ample cum facultate, quanta concedi poteſt, quæque antea dari minime ſolita fuit. Et pariter eundem LOCUM TENENTEM ET VICARIUM SUUM GENERALEM creavit aliis quibuſdam literis pari modo ſigillatis, parique cum facultate in DELPHINATU feudiſque immediatis & mediatis & aliis quibuſcumque clientelis, ſine ulla exceptione. Deditque & conceſſit CASTELLUM POMPETI SUPRA VIENNAM, alteramque domum in dicta Urbe CHAMAUX appellatam. Similiter eidem BENEFICIUM ÆTATIS impertivit, & alia omnia SUPPLEVIT quæ OB ÆTATIS DEFECTUM dicto Delphino dictis gratiis & præfecturis obtinendis impedito eſſe poſſent. Quæ quidem ut rite perficerentur, & alia nonnulla in gratiam & emolumen-

tum Regis, ejuſque liberorum. CANCELLARIUM SUUM PARISIIS triduum aut quatriduum a ſuo diſceſſu reliquit, literis ſuis obſignandis tradendiſque. Subdit deinde poſt pauca: *Ubi Rex Pariſios reverſus eſt, Cancellarius Imperatoris Delphino, qui apud Regem erat, attulit obtulitque literas gratiarum ipſi ab Imperatore conceſſarum ſigillo munitas. Unde Imperatori grates egit, & Cancellario in hoſpitio ſuo verſanti miſit dono pateram elegantem argenteam, bene & accurate inauratam, viginti beſſes pendentem: inſuperque intra doni calicem mille Francos aureos, quos illi Delphinus in ſuſcepti pro ſe laboris mercedem conceſſit.* Hactenus Gallicani illi. Ut droinde jam nefas fuerit affirmare, per Carolum univerſa Imperii jura Arelatenſia in Gallos translata: qvum ſumma poteſtas Imperio non ſit derogata, & Vicaria illa ita tantum data, ut mortuo Carolo illo ſexto, qui obiit MCCCCXX, Cæſaribus reſtitui debuerit.

Quæ omnia ita ſeſe habere confirmatur etiam ſecuti temporis hiſtoria. Id quod *octavo*

eo loco memorabile occurrit. Etenim Carolo ſexto Rege anno MCCCXCII inſania correpto, & reipublicæ adminiſtratione patruis ejus commiſſa, credidiſſe Rupertum Cæſarem Palatinum videtur, Imperii intereſſe, Regno Arelatenſi alium aliquem idoneum gerendis rebus præficere, eoque in Italiam profecturus filium ſuum Ludovicum ibi Vicarium creavit. Diploma ipſum Cæſaris exhibuit nobis Marquardus Freherus l. I cap. XVI ex tabulariis Palatinis, ſcriptum anno MCCCCI: quod quia prolixius eſt & multa aliena continet, non eſt quod in medium producamus.

Ruperto qui ſucceſſit Sigiſmundus Cæſar approbavit à patre Carolo factam conceſſionem: quod audivimus dicentem Aventinum. At non ſatis conſtat, num Vicariatum Imperii probaverit an verò Delphinatus poſſeſſionem: nec enim Aventinus ſatis id explicat. Si autem confirmavit tantum ea quæ a patre ſunt acta, per utique eſt veriſimile, confirmatum Vicariatum Imperii Carolo VI Regi quoad viveret, quem videlicet Rupertus Imperator filio ſuo erat largitus contra quam Carolo illi ſexto pro-

miſerat Cæſar Carolus quartus. Et vero hic ipſe Sigiſmundus Pariſiis Carolum illum ſextum anno MCCCCXVI componendæ pacis cauſa inter illum & Henricum Anglum. Quicquid hujus ſit, Sigiſmundi illa probatio certiſſimo eſt argumento, etiamnum initio ſeculi decimiquinti non tantum Cæſares ſed ipſos etiam Galliæ Reges ſummam Imperii poteſtatem in Regnum Arelatenſe & Delphinatum agnoviſſe. Nec vero hi curaſſent ſibi poſſeſſionis ſuæ jura confirmari per Cæſares, niſi utique agnoviſſent, plenum jus ſibi nequaquam competere.

Num Caroli ſexti ſucceſſores Galliæ Reges ab Imperatoribus noſtris curaverint eodem ſibi modo caveri, equidem neſcio. Obſervo tamen in tabulis Caroli VII ut & in annalibus Ludovici XI, ſtudioſe Delphinatum à Regni Galliæ provinciis ſemper diſtinctum eſſe, ſecus quam poſtea fieri ſolitum. Saltem itaque his etiam Regibus fuit agnitum, non Regio ſed ſingulari alio aliquo jure Delphinatum poſſideri, nec poſſe illum in corpus Regni Gallici jure coaleſcere. Æque olim Provincię Co-

mitatus

miratus à Gallico regno diviſus fuit, utpote qui in patrimonio fuerit Siciliæ Regum ad Joannam uſque Reginam, inde ad Andegavenſes translatus, donum Ludovico XI Regi à Renato Andegavenſi fuit donatus. Etiam ille itaque hactenus non potuit Regni Gallici provinciis accenſeri, nec eſt accenſitus.

Interea vero uſque ad noſtra hæc tempora, perpetuò, Archiepiſcopis Trevirenſibus, nullo Gallicorum Regum adverſante, Archicancellarii per Regnum Arelatenſe titulus ſolennis fuit: atque ita ſaltim perpetua ac ſolennis quidem memoria manſit jurium Imperii, imo illa tantum non ſemper quaſi renovata eſt. h) De Friderico etiam III Cæſare illo ſæpius laudato loco Goldaſtus ita ſcribit: Mir iſt nicht weiters eröffnet und bekandt, denn daß Anno 1444 Keyſer Friderich/ als die Eyd-genoſſen die Stadt Zürich belägert/ ließ Ludwig den Delphin aus Franckreich/ als dem Heiligen Reich Verwandten und Vicari aufnahmen/ und zur Hülff und Entſchüttung der belagerten Stadt des Reichs zu Arles begeren. In Cæſaris Maximiliani querelis ſuper injuria Gallorum frequens fit mentio, per injuriam

denegati Imperii homagii, Delphinatus & Regni Arelatenſis nomine. *Delphinatum eſſe Imperii terram* (verba ſunt Chifletii in Vindiciis Hiſpanicis pag. 123.) *aſſeruit ſeculo præterito Carolus V Imperator. Cum enim apud Libercanum, Lombecæ Vicecomitem, ejus Legatum, FRANCISCUS I Franciæ Rex conqueſtus fuiſſet, quod Cæſar Marchionem Saluciarum in judicium vocaſſet, quem Rex causâ Delphinatus aſſerebat eſſe Vaſallum ſuum; ſcripſit Libercano Carolus Imperator, literis datis in Aſtenſi civitate XIIX Junii anni MDXXXVI. dictum Marchionem vel ex ipſa Franciſci Regis confeſſione eſſe Imperii clientem, cum certum eſſet terram Delphinatem pendere ab Imperio: addens inſuper, à Franciſco Rege Ducem Sabandiæ injuſte bello laceſſiri, qui & Princeps Imperii & Cæſareæ Majeſtatis Vaſallus eſſet.*

Quid poſtea pro Imperii juribus ſit geſtum, non ſatis mihi eſſe exploratum, fateor. Itaque etſi ſecure fortaſſis pronunciare poſſim: hactenus nullo aperto conſenſu ſive Cæſaris alicujus ſive Imperii, ea quæ Galliæ Reges ho-

die in

de in Burgundico Regno poſſident, Imperii juribus ſubductas eſſe; num tamen non per neglectum & ſilentium noſtrum iis aliquid detractum ſit, & longi temporis præſcriptione illa perierint, aliis rerum Imperii peritioribus dijudicandum relinquo. Certe, ſi præſcriptionis titulo non poteſt, nullo forte jure Rex Galliæ, ſaltim ſummam poteſtatem ſibi poterit vindicare. Et vero jam ſupra audivimus Thuanum ipſum fatentem, non obſtitiſſe hactenus diuturnam Regum poſſeſſionem, quominus more priſco ripa Rhodani ulterior Imperio à vulgo adjudicetur. Sed & prudentiores nonnulli Gallicorum ſcriptorum, vi veritatis adacti, infirmitatem Regiorum prætextuum, non auſi ſunt diffiteri. In hiſtoria vitæ Nicolai Fabri Pereskii l. 4 Petrus Gaſſendus de Petri Saxii opere cui titulus: *Pontificium Arelatenſe*, hæc notavit, digna quæ à nobis etiam heic commemorentur. *Tandem legit per id tempus* Peireskius, *quod tum è prælo primum prodibat, Arelatenſe Pontificium, auctore Petro Saxio ejus Eccleſiæ Canonico. Plurimum vero fuit indignatus, quod ille ſtu-*

dio

dio neſcio quo, affectaſſet elevare Principum noſtrorum jura, & non modo non repoſuiſſet quæ opponi poterant, ſed interdum etiam tentaſſet præter fas illa enervare. Quamobrem non interquievit, donec placito Curiæ evulgatio libri prohibita fuit. Hæc ille: quæ ſimul nobis poſſunt certo eſſe argumento, plura ejuſmodi prodiitura forte in lucem Gallicis auctoribus, ſi vis abeſſet. Oliverium Marcanum diſerte ſcribere, Breſſiæ Comitatum *terram Imperii eſſe*, teſtatur Chifletius in Vindiciis Hiſpanicis. Is qui clariſſimo Chifletio ſeſe oppoſuit Gallicarum partium vindex Jacobus Alexander Tenneurius, in Aquitanico Vectigalium Senatu Conſiliarius Regius, extremum finem partis ſecundæ *Veritatis* quam appellat, *vindicatæ* hiſce verbis claudit. *Idem ſane dicendum ad ea, quæ de Imperatoris jure in varias jamdiu à Regibus noſtris poſſeſſas ditiones, temere effutiit Chifletius. Præterquam enim quod illas legitime ad eos perveniſſe facile oſtendi poteſt: etiamſi ab iis primum injuſte occupatas fuiſſe conſtaret, optimo tamen jure jamdudum ab iis poſſideri, nemo infitiabitur, propter varia nimirum inter*

ipſos

ipſos & Imperatores inita pacta (præcipue autem Monaſterienſe nuperrimum) quibus omnes inter eos controverſiæ non modo utrinque ſopitæ, ſed & penitus deciſæ & definitæ fuerunt, aureaque pax Summi Numinis beneficio, verbis, ſcriptis factis, perfecte ſtabilita firmataque tandem eſt. Hæc omnia Tenncurius, vir multæ eruditionis & acerrimi judicii. Etſi vero dicat ille: *facile oſtendi poſſe* legitimam poſſeſſionem Regum; facile tamen apparet, illum multo potius ad præſcriptionem & nuper initæ pacis leges (quæ tamen non loqvuntur de Arelatenſibus aliisque id generis) provocare, quam illis *oſtenſionibus*, quibus popularium ſuorum plerique vulgo nituntur, fidere.

LONGE manifeſtiore titulo, poſteaquam ſane ita convenit, poſſident plena omnia majeſtatis jura Galliæ Reges, quæ ipſis Cæſar & Imperii Ordines in Alſatia ceſſerunt. Fuit & illa regio, ſaltim magnam partem, olim portio Burgundici Regni: itaque quid de illa cautum ſit, oportunum eſt hoc loco adjicere. *Tertio, Imperator pro ſe totaque Sereniſſima Domo Au-*

ſtriaca, itemque Imperium, cedunt omnibus iuribus, proprietatibus, dominiis, poſſeſſionibus ac juriſdictionibus, quæ hactenus ſibi Imperio & Familiæ Auſtriacæ competebant in oppidum Briſacum, Landgraviatum ſuperioris & inferioris Alſatiæ, Suntgoviam, Præfecturamque provincialem Decem civitatum Imperialium in Alſatia ſitarum, ſcilicet Hagenavv, Colmar, Schlettſtat, Weiſenburg, Landavv, Oberenhaim, Rosheim, Münſter in Valle S. Gregorii, Kaiſersberg, Turinghaim, omneſque pagos & alia quæcunque jura, quæ à dicta Præfectura dependent, eaque omnia & ſingula in Regem Chriſtianiſſimum Regnumque Galliarum transferunt: ita ut dictum oppidum Briſacum cum Villis Hachſtatt, Niederrimſing, Harten & Acharren, ad communitatem civitatis Briſacenſis pertinentibus, cumque omni Territorio & banno quatenus ſe ab antiquo extendit, ſalvis tamen ejuſdem civitatis privilegiis & immunitatibus antehac à Domo Auſtriaca obtentis & impetratis. Itemque dictus Landgraviatus utriusque Alſatiæ & Suntgoviæ, tum etiam Præfectura Provincialis in

dictas

dictæ Decem Civitates & loca dependentia, itemque omnes Vaſalli, Landſaſſii, ſubditi, homines, oppida, caſtra, villæ, arces, ſylvæ, foreſtæ, auri argenti aliorumque mineralium fodinæ, flumina, rivi, paſcua, omniaque jura, Regalia & appertinentiæ, absque ulla reſervatione, cum omnimoda juriſdictione & ſuperioritate, ſupremoque dominio, a modò in perpetuum ad Regem Chriſtianiſſimum Coronamque Galliæ pertineant, & dictæ Coronæ incorporata intelligantur, absque Cæſaris, Imperii, Domusque Auſtriacæ vel cujuſcunque alterius contradictione. Adeo ut nullus omnino Imperator aut Familiæ Auſtriacæ Princeps quicquam juris aut poteſtatis in eis præmemoratis partibus cis & ultra Rhenum ſitis, ullo unquam tempore prætendere vel uſurpare poſſit aut debeat. Sit tamen Rex obligatus in eis omnibus & ſingulis locis Catholicam ſervare Religionem, quemadmodum ſub Auſtriacis Principibus conſervata fuit, omnesque quæ durante hoc bello novitates irrepſerunt removere.

Hactenus Tabulæ publicæ: quarum ſententiam quamvis gravem & Imperii rebus de-

 trimen-

trimentoſam, abſit ut impugnemus. Quamobrem non etiam eſt, cur de Gallicis per hoc regnum poſſeſſionibus amplius nos hoc loco diſceptemus.

CAPUT XXV.

Reliqua pleraſque Burgundici regni partes videri Imperii finibus jure meritoque etiamnum comprehendi.

PErgimus ad reliquas Burgundici olim Regni partes. Quas inter merito luſtranda loco primo venit Pontificum Romanorum ditio, cum ob dignitatem poſſidentis domini, tum quod ditio ipſa quondam partim in patrimonio Provinciæ Comitum, omnino Provinciæ terminis comprehenſa, de Provincia autem proxime a nobis actum fuerit. Duo autem tenent heic loci Pontifices, Comitatum nempe Venayſinum & Avenionem. Quemadmodum vero utrumque ad Pontifices devenerit ante omnia forte eſt præmittendum.

Abrahamus Bzovius ad annum MCCCIX numm. x ita ſcribit. *Quod Comitatum Venayſinum attinet, fuit is olim Raimundi Comitis*

Toloſani, ejus contra quem D. Dominicus Prædicatorum Ordinis conditor una cum Simone Montio ſacram militiam pugnabat. Albigenſium hæreticorum patronum & fautorem Innocentius III diris devoverat, eique ſubditos omnes vinculo ſacramenti exſolverat: inſuper & Cruce ſignatorum exercitum contra refractarium ſubmiſerat. Feliciter piam militiam profeſſis ſucceſſerat. Namque multis victoriis divinitus partis, plurima de eo receperant. Illo extincto filius cognominis ſucceſſit. Cum quo tandem pace per Cardinalem S. Angeli Legatum Anno 1228 menſe Aprili inita, convenit, ut Raymundus junior, omne jus quod ultra Rhodanum in Regno Galliarum potuiſſet prætexere, & in his Comitatum Tholoſanum, Provinciam linguæ Occitanæ, Comitatum Venayſinum, Sedi Apoſtolicæ reſignaret inque manibus Ludovici Regis Galliarum deponeret; qui eas Provincias & Comitatus, nomine Apoſtolicæ Sedis adminiſtraret. Fuerunt ea omnia in poteſtate Romani Pontificis, ſed à Regibus Galliarum adminiſtrata, usque ad Gregorii X Pontificatum. Qui Concilio Oecumenico Lugduni convocato

cum cætera pro dignitate, & libertatibus egiſ-ſet, tum præcipue Comitatum Venayſinum, Eccleſiæ Romanæ addictum, a Rege Gallarum vindicavit. Idem Bzovius ad annum MCCCXLIII num. x recitat tabulas, ſive inſtrumentum publicum ex archivo Vaticano depromptum, quod illa tempeſtate tabellio confecit, ſuper contractu emptæ per Pontificem Clementem VI à Joanna Regina Neapolitana Avenionis, pretio octaginta mille florenorum aureorum.

Accuratius tamen rem hanc omnem noviſſe quibuſdam viſus eſt, vir ſane eximius & ut in Provincia illuſtri genere natus, ita Regius quondam Aquæſextienſis Senator, Nicolaus Fabricius Peireſcius. Quapropter ejus etiam ſententiam producemus, qualem illam memoriæ mandavit in vita viri præclariſſimi doctiſſimus Petrus Gaſſendus l. 2. *Incidit*, inquit, *ſermo de tempore deque titulis, quibus Avenio Comitatuſque Venaſcinus ad Pontificem maximum pervenit. Cumque alii nihil ſcirent aliud, quam factam à Joanna Regina Clementi ſexto venditionem, anno ſupra milleſimum treceteſimo quadrageſimo octavo, ac die nona Junii,*

pretio

pretio Florenorum octuagies mille; retexuit ipſe totam hiſtoriam ab anno uſque ducenteſimo nono, quo Raymundus tertius Toloſatum Comes hæreſeos Albigenſium fautor, & Legati interfecti auctor creditus, fuit ab Innocentio tertio iterum excommunicatus. Inde enim cœpit ditione ſpoliari, ac poſt annos novemdecim transactio Pariſiis ſic fuit inita, ut Alfonſo illius filio ſola urbs Toloſa cum paucis adjacentibus ceſſerit; cætera ultra Rhodanum loca ad Regem attinuerint, quæ citra vero poſſidebantur, ad Pontificem ſpectarint. Cum homines autem ejuſce regionis non ſatis lubentes id ferrent, quod Romam paſſim provocarentur, ac ideo Alfonſi partibus faverent, Bonifacius quidem octavus provocationes illas remiſit, Clemens vero quintus, ut amplius demereretur animos, etiam ſedere illic voluit; & cum, poſt Joannem vigeſimum ſecundum, Clemens ſextus Pontifex foret, facta eſt venditio eorum jurium, quæ Comitis Provinciæ erant, à partitione uſque facta inter Raymondum Berengarium Comitem Provinciæ, & Alphonſum Comitem Toloſæ, anno ſupra milleſimum centeſimo vigeſimo quinto.

Hacte-

Hactenus Gaſſendus· Cæterum Bzoviana dixerim ego in plærisque vero magis eſſe conſentanea. Avenionem enim ante annum 1348 non fuiſſe juris Pontificii, videtur ex Tabulis a Bzovio adductis poſſe tuto colligi: utpote cum in iis juris alicujus, quod hactenus in eam Pontifici competierit, nullo verbulo fiat mentio, & ex adverſo Joanna audiat: *Provinciæ & Forcalquerii Comitiſſa & Domina civitatis Avenionis*, ac merum mixtumque imperium in Urbem dicatur tum vendere. Jam tunc vero Comitatum Venayſinum poſſidebant Pontifices. Utique enim jam anno MCCCIX Clemens V Papa Comitatui iſti Rectorem dedit Raimundum Guillermi de Rudas : ceu liquet ex illis binis diplomatibus Pontificiis quæ recitat Bzovius in hiſtoria illius anni num. IX & XI. Itaque id quidem Peireſcio conceſſerim, per transactionem Pariſiis inſtitutam Comitatum Venayſinum Toloſano ereptum Pontifici ceſſiſſe, idq; circa annum MCCXXIIX ut recte notavit Peireſcius & Bzovius: at ipſam Avenionem urbem ſimul tunc factam juris Pontificii, fefellit memoria virum doctum

doctum; nec enim urbs illa in ditione Toloſani fuit unquam. Recte etiam hoc Peireſcius: Toloſani bona quæ ultra Rhodanum erant ſita, facta fuiſſe juris Regii. Non enim in illa Pontifices quidquam ſibi arrogaverunt: & errat Bzovius ſcribens, omnia etiam illa ad Pontificem translata eſſe. Et vero idem Bzovius manifeſti erroris poteſt convinci etiam in eo, quod Comitatum Venayſinum numerat inter ea quæ Comes Toloſanus in *Regno Galliæ* poſſederat; cum tamen illum intra limites Imperii cis Rhodanum comprehenſum tunc fuiſſe, nemo unquam negaverit. Credere tamen Bzovio poſſumus, Comitatum illum conceſſu Pontificis à Gallo Rege adminiſtratum eſſe, donec eum Sedi Romanæ Gregorius X vindicavit.

Verum hæc accuratius excutere non eſt noſtri inſtituti. Videndum potius eſt, num illæ terræ finibus Imperii exciderint. Ac Bzovius quidem, cum recitaſſet tabulas emptionis circa Avenionem inſtitutæ, mox ſubjungit hæc verba num. XI: *Hoc anno Carolis Rex Romanorum Albitum Lucenſem Canonicum*

Narnienſem, Clementis Pontificis Nuncium, ea qua par erat benignitate audivit, & dato ei eo diplomate, juri omni, ſi quod in Urbem Avenionenſem titulo Imperii habere poſſet, Sedi Apoſtolicæ & Romano Pontifici volens libens ceſſit, datis literis in opida Görlitzio, Calendis Novembris anno Chriſti 1348 Regni ejus anno tertio. Addit ſibi id depromptum ex *Archeo Vaticano & Molis Adriani, & epiſtola Clementis hoc anno ſcripta num. 85 128 & 658.* At vero ex iis ſane quæ modo diſputavimus, liquido apparuit utique, Provinciæ univerſum Comitatum ea tempeſtate fuiſſe juribus Imperii obnoxium: non itaque potuit illis ſoluta tum eſſe Avenio. Quod ſi etiam Pontifex Clemens VI crediđiſſet in illam Imperialis juris nihil ſupereſſe, non profecto, miſſo Legato, Caroli IV Cæſaris tabulas ſtudioſe adeo ſuper illo contractu exegiſſet. Quid Carolus Pontifici promiſerit non auſim decernere, cum nec Bzovio liceat tuto credere, nec tabulæ Cæſareæ ex latebris ſuis in lucem ſint protractæ. Certe haud parum ſuſpectam facit Bzovii fidem, quod edere illas noluerit, cum & res id exigeret ipſorummet

Pon-

Pontificum, quorum maxime cauſam agit in Annalibus ſuis, & facile potuiſſent ab illo produci, ſi vera narrat. Jam vero quicquid promiſerit etiam Carolus ille, cum nullus acceſſerit Ordinum Imperii conſenſus, invalidum id omne eſſe, nemini non liquet. Illum vero non acceſſiſſe, ex ſilentio Bzoviano licet ſecure colligere. Ex eo in tabulas iſtas, quibus Cæſares ſolent Pontificibus Romanis de bonis cavere, Comitatum Venuſinum & Avenionem tranſiiſſe, jam notavimus capite viceſimo. Cum vero & illo & ſequente capite ſimul oſtenſum jam ſit a nobis, vi tabularum iſtarum nihil illorum bonorum omnium Imperii juribus eſſe ſubductum, jam tum ſimul etiam probatum dedimus, Arelatenſia quoque iſthæc juribus illis adhuc eſſe obnoxia, utpote qvum horum par cum reliquis illis ſit conditio. Ac proinde non etiam eſt, cur iterum ſeorſim hoc negotium nunc agitemus. Fabuloſum tamen fortaſſis eſt quod Merula ſcribit parte 2. Coſmogr. l. 3 c. 42. *loca non pauca Comitatus Venuſini Cameræ Imperialis jurisdictionem hodieque agnoſcere.*

Pars etiam Provinciæ ARAVSIO eſt. Illius Principatum ſaltim ad Rudolfi ætatem Imperii leges audiviſſe, & poſt demum in fidem Comitum Provinciæ conceſſiſſe, non alio nunc teſte probabimus quam unico, qui tamen pro multis eſt, viro fide & doctrina illuſtri Jacobo Auguſto Thuano, quem Gallum eſſe ignorat nemo. Is libro trigeſimo primo hiſtoriæ ſuæ de Arauſione ita commentatus eſt. *Arauſio Imperio Franco-Germanico olim ſubjecta fuit, ut ex bulla aurea Academiæ ejus inſtitutionem complectente conſtat: aliaque præterea, quæ privilegiorum Eccleſiæ primariæ à Friderico II anno CIↃ CCXXV conceſſorum confirmationem ſanxit: ex moneta item quæ cum Imperii inſignibus cudebatur: & tabellionum privilegiis, qui auctoritate Imperiali inſtrumenta publica conficiebant. Poſtea Imperii per Galliam noſtram infracta potentia, peculiares Principes Provinciam tenuere, & cum ea Arauſionenſem Principatum; qui tandem ad Bauſciorum regulorum familiam, ſeu ſucceſſione ſive alio titulo devolutus eſt, eadem prærogativa ac immunitate, quibus hodie Imperii Principes fruuntur,*

de qui-

de quibus inſtrumentum fuit confectum à Bertrando Bauſcio anno CIↃ CCXLII *eid. Decembr. In eo Principatu & partem habebant Hieroſolymitani Equites, à Principibus, ut vero fit ſimile, in ſocietatem aſciti, ob virtutis famam & præcipuum belli adverſus Saracenos gerendi, cui illi deſtinati erant, ea ætate ſtudium; ut à Rigenſi epiſcopo in Livonia alibi factum memoravimus. Idque ex nummis pleriſque patet, quibus in antica parte Arauſionenſis principis, in poſtica Hieroſolymitani Ordinis inſignia viſuntur* [illegible]*a. Et ita res in eo Principatu fuerunt, uſque ad ann.* CIↃ CCLVI: *quo Carolus Andinus Ludovici IX frater, qui Beatricem Raimundi Berengarii, ultimi ex Barcinonenſium Comitum illuſtri familia Provinciæ Comitis, Filiam uxorem duxerat, eam ditionem crevit, & Guilielmum Bauſcium Arauſionis Principem tanquam beneficiarium in fidem accepit, per Odonem Fortenarium, magnum Provinciæ Seneſchallum. Carolo Carolus II Filius ſucceſſit; qui tot regulorum ſuſpectam potentiam habens, ab Hieroſolymitanis Equitibus permutationis titulo partem, quam in Arauſionenſi Principatu ha-*

 bebant

bebant, comparavit, anno CIↃ CCCVIII, XI *Kal. Novembris, eamque mox Bertrando Bauſſano attribuit, lege adjecta, ut ipſe poſterique ejus de Principatu univerſo, tanquam beneficiarii, Provinciæ Comitibus fidem deinceps præſtare tenerentur. Ea de re inſtrumentum confectum anno ſequenti* XI *Kal. April.*

Perſequitur deinceps Thuanus res Arauſionenſium Principum, ad Ludovicum Cabilonum matre Maria Bauſca genitum. De hoc vero ſubjungit. *Ludovicus Cabilonus,* inquit, *a Renato Siciliæ Rege in fidem acceptus eſt, eique quindecim millia librarum commodavit anno MCCCCXXXVI, dum captivus Divione a Philippo Burgundione detineretur, Viciſſim Renatus, ut iis de hujus ſummæ reſtitutione caveret, jus ſupremi imperii quod ipſe in Principatu habebat, obligavit. Cumque e carcere liberatus æs illud diſſolvere paratum ſe oſtenderet, Cabiloni tergiverſatione effectum eſt, ut negocium exitu caruerit.* Addit, quemadmodum Ludovici filius Guilielmus, poſtquam licentioſe cum injuria ſubditorum ſuorum ſummo imperio eſſet uſus, pacto cum Ludovico

vico XI Rege, qui jam rerum in Provincia potiebatur, inito, in beneficiariam clientelam Delphinatus Viennenſis conceſſerit; quo nexu tamen Ludovicus XII Rex Joannem Guilielmi filium liberaverit. Franciſcum Regem revocata illa gratia, Philibertum Guilielmi filium in fidem iterum accepiſſe, ſed qui huic ſucceſſit Renatum Naſſavium Auſtriacas partes ſecutum, Igitur poſt Ticinenſem cladem Madritiana pacificatione fuiſſe cautum ita, *ut nulla habita juris, quod Regibus competebat, ratione Arauſionenſis Principatus cum ſummo imperio ipſis reſtitueretur.* Et quanquam, pergit Thuanus, *bellis poſtea inter Carolum V & Henricum II ſubortis, Regii magiſtratus manum in Principatum injeciſſent, & Gratianopolitanus ſenatus per id tempus de appellationibus cognoviſſet, tandem pacificatione ultima anni* CIↃ IↃ LIX, *rurſus ſupremum Arauſionenſis Principatus imperium, Naſſaviis juxta Madritiana pacta reſtitutum eſt: & Guilielmus Guilielmi F. Renati frater patruelis præfectum Urbi impoſuit, & magiſtratus denuo inſtituit, qui citra provocationem cum ſumma*

ma poteſtate jus dicerent. Hæc omnia Thuanus.

Creditur vero hodie is Principatus Imperii quoque legibus omnimodo ſolutus, atque adeo uni obnoxius Deo. Cæterum *Principio* quidem obſervandum arbitror id, quod Thuanum audivimus fatentem: donec in clientelam devenit Provinciæ Comitum, citra controverſiam Principatum illum juris Cæſarii fuiſſe, & intra terminos Imperii collocatum. *Secundo* id quoque exiſtimo vacare controverſia, quod nemo Cæſarum auctoritate publica ſolverit Principatum illum Imperii legibus. Nec enim Madritianâ pactione abſoluta omni ex parte poteſtas Arauſionenſi conceſſa, ſed inductum duntaxat eſt illud clientelare jus illaque juriſdictio quam ſibi in Principatum iſtum Galliæ Reges aſſerebant. Utque fortaſſis aliquid tale conceſſiſſet Naſſavio Carolus, Imperio illa privata prodigalitate non potuit præjudicari. *Tertio* cum ad Ludovici Duodecimi Regis tempora Principatus ille ab anno uſque CIƆ CCLVI fuerit perpetuo in fide & clientela vel Provinciæ Comitatus,

vel

vel Delphinatus Viennenſis, uterque autem ſaltim ad eandem usque tempeſtatem intra Imperii fuerint fines, quod præcedente capite probavimus: utique hactenus etiam Arauſionem extra Imperii limites non fuiſſe, exiſtimandum eſt. Num ex eo tempore Cæſares noſtri neglexerint, ſummæ ſuæ poteſtatis indicium aliquod Arauſionenſibus oſtendere, nec ne, non habeo dicere. Niſi tamen memoria me fallit legi, auctoritate Ceſarea a Carolo V & ratihabitatum Renati Naſſavii teſtamentum, & Guilielmum in poſſeſſionem miſſum eſſe. Quod fuerit magnum argumentum exercitæ tunc Cæſareæ ſummæ poteſtatis.

Ad Auraicorum Principum patrimonium pertinet quoque CABILONENSIS Principatus, minoris Burgundię pars inquantum eſt; ipſam enim Urbem Cabiloneum in ripa Gallica Araris & Burgundia Ducali ſitum eſſe certum eſt. De quo multo minus dubitandum eſt; num intra Imperii ſit fines conſtitutus, qvum ſuperioris ſeculi anno viceſimo, auctoritate Caroli V Cæſaris, is qui tum rerum ibi potiebatur Philibertus, in album ſeu matriculam eorum, qui Im-

perii Germanici comitiis interſunt ejusque onera publica ferunt, recipi ſeſe fecerit. Etſi enim ex eo tempore Principes illi comitiis non interfuerint forte, nec indictos ſumptus penderint; ex matricula tamen publica nomen eorum non eſt expunctum: adeoque etiam hactenus integra aliquo modo ſuperſunt Imperii jura, multo magis ea quæ ad fines pertinent.

De Comitatu illo ampliſſimo BVRGVNDIÆ ita loquitur Bodinus l. 1 cap. x n. 120: *Tametſi variis fœderibus noſtri Principes Flandriæ, & Arteſiæ Principatum Carolo Cæſari conceſſerint: adhuc tamen reſtat Burgundiæ regio, quam appellant Carolium comitatum. Cujus quidem proprietas ad Regem Hiſpaniarum, dominatus ad Regem Francorum pertinet: & fiduciario jure ab Hiſpano Rege poſſidetur: ut in eo ipſo ſe Regis noſtri Vaſallum profiteatur.* Sed cum ratio, tum memoria Bodinum vehementer fefellit. Nunquam enim Comitatus ille vel in dominio vel in clientela Regum Franciæ fuit: etſi eam aliquamdiu poſſederint Burgundiæ Duces Regia Gallorum familia nati. Ipſemet Bodinus eodem capite n. 128 rectius docet, quemadmodum Co-

mita-

mittatus iſte ad Duces illos pervenerit. *Burgundiam*, inquit, *liberam Carolus IV Cæſar Philippo Audaci Burgundiæ Duci, prole maſcula Comitum extincta, IMPERIALI JURE fruendam dedit.* Quod ſi tabulæ ipſæ forent ad manus, multo clarius id ipſum omnibus pateret. Earum loco producimus ejuſdem Caroli tabulas, quibus beneficium ætatis Philippo iſti contulit. Protulit eas ex Archivo Divionenſi Chifletius in *Vindiciis Hiſpanicis cap. 13 p. 28.* in argumentum, quod Burgundiæ Ducatus Imperii majeſtatem obſervaverit: fruſtra tamen: teſtantur vero Philippum illum ſaltim ut Burgundiæ Comitem Imperii legibus fuiſſe obnoxium; utpote cum ætatis venia concedi nequeat niſi ab eo qui jus habet ſupremi dominii. Tabulæ iſtæ habent ſeſe in hunc modum. *Carolus Quartus divina favente clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex, Illuſtri Philippo Duci & COMITI Burgundiæ, Principi & Conſanguineo noſtro Dilecto, gratiam noſtram & omne bonum. Imperialem decet magnificentiam ſic pro SUBDITORUM commodis adaugendis (illorum præſer-*

tim qui radiantes generis claritate, & communione ſanguinis ac aliis virtutum exercitiis ſe charos efficiunt) interdum illis uti remediis ſic illis viis etiam dirigi in agendis, ut rigorem juris diſpenſationis gratia temperet, & pro neceſſitate temporis à lege prohibita de ſpeciali gratia facienda relaxet. Sane pro parte tua Celſitudini noſtræ extitit CUM INSTANTIA SUPPLICATUM, ut cum tibi PRO TE & TERRA TUA, in pluribus prætoriis, & civilibus negotiis exercendis, majorum eorum, qui ætatem legitimam attigerunt, ſit beneficium opportunum, & præpediente ætatis defectu, ex eo quod minor annis exiſtis, ad gerenda exercenda & facienda hujusmodi negotia inhabilis reputeris, ſuper hoc de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur conſiderantes magnificum ſtatum tuum, & negotiorum qualitates, quibus intendere cum utilitate teneris; & volentes TE ſuper præmiſſis de ſpeciali gratia reddere conſolatum, TIBI AUCTORITATE NOSTRA, ET DE PLENITUDINE IMPERATORIÆ POTESTATIS, veniam ætatis & beneficium majo-

rum

rum & majorennium damus & concedimus gratioſe: tecum ſuper defectum ætatis ſeu minorennitatis, quem pateris, etiam diſpenſantes. Volentes & EDICTO IMPERIALI decernentes omnino, ut omnia, & ſingula facta, & negotia civilia & prætoria, in judicio & extra, ubique locorum, & quibuſcunque perſonis, Eccleſiaſticis vel mundanis, agere, facere & exercere libere valeas atque poſſis, non obſtante defectu prædicto. Et per te acta facta & geſta perinde valeant & teneant, ac ſi major annis & majorum fultus beneficio exiſteres de præſenti. Nos enim juribus & ſententiis omnibus & ſingulis, ſcriptis, & municipalibus, de quibus in genere vel ſpecie in contrarium facientibus oporteret ſpecialem in præſentibus fieri mentionem, expreſſe & ex certa ſcientia derogamus præſentium, ſub noſtræ Imperialis majeſtatis ſigillo, teſtimonio litterarum. Datum Pragæ anno Domini MCCCLV. Indictione IIX. XII. Kalend. Sept. Regnorum noſtrorum, Romani anno X. Bohem. IX. Imperii vero I. P. D. Cancellarius Jacobus Auguſtini. Hucusque illæ Tabulæ. Conſentiunt porro in hoc omnes Burgundica-

rum rerum ſcriptores, etiam qui partibus ſuorum Principum plus nimio favent, à priſcis usque temporibus ſemper Imperialis juris fuiſſe Burgundiam illam: itaque nihil eſt quod dubitemus. Non eſt etiam quod multis probemus, etiamnum Burgundiam illam ab ipſo poſſeſſore Hiſpano haberi Imperii regionem, cum diſerte ita cautum ſit in eo pacto, quod Carolus V cum Imperii Ordinibus de omnibus regionibus, quæ Circuli Burgundici nomine ſolent uſurpari, inivit. Tabulas illas recitabimus ubi de Lotharienſis Regni provinciis, quas hodie Hiſpaniæ Reges tenent, acturi ſumus.

Burgundici quondam Regni pars etiam fuit SABAUDIA. At hodie non deſunt qui illam omnibus Imperii juribus exutam, Principemque ejus ſui omnino eſſe juris & arbitrentur & pronuncient. Fortaſſis vero ſatis eſt unum audire Joannem Bodinum Gallum hominem, quem vis veritatis adegit apologiam quaſi ſcribere pro Imperio, adverſus iniquos ejus detractores. *Ducem* (ait ille loco iſthoc ſæpius laudato num. 129.) *Allobrogum jura majeſtatis habere, una voce tradunt*

Italo-

Italorum Juriſconſulti juniores (provocat vero in margine libri ad Socin. Conſ. 4. l. 3. Caſtrenſ. conſil. 196. Brev. conſil. 45. Jaſonem conſil. 227. lib. 2.) *idque in ſuprema Curia Allobrogum judicatum eſſe: quæ omnino cum Vicarii ac Vaſalli munere pugnant. Ac etiam Ozaſcus Taurini præſes* (in deciſ. Pedemontana 155 & deciſ. 101.) *ſcribit Allobrogum Duces ſummam illam ac plane Imperialem poteſtatem ab Imperatoribus adeptos eſſe. Quæ certe poteſtas Imperatoris Vicario tribui non poteſt: ut veriſſime Felinus, optimus juris interpres ſcriptum reliquit. Quid enim majeſtati tam contrarium, quam ſe Legatum (id enim appellatione Vicarii ſignificatur) profiteri, à quo jura majeſtatis habere te putes, in ea ipſa provincia cui præſis? At enim Allobroges ipſi confitentur, totaque eorum hiſtoria declarat, hanc Imperii Germanici provinciam, quæ nunc Sabaudia dicitur, Imperii feudum exſtitiſſe, & Duces ab Henricho V fiduciarios Comitum dignitatem aſſecutos: at tandem Duces Sigiſmundi Cæſaris beneficio appellatos fuiſſe. Certe quidem antea ſemper Duces, nec ita pridem Carolum patriæ reſtitutum,*

Impe-

Imperatori fidem dediſſe conſtat. Biennio poſt, id eſt M DLXI. procuratorias tabulas ad Arcarum Comitem Cæſaris cubicularium a Duce miſſas legi, ut novam fiduciæ formulam ab Imperatore ſuo nomine poſtularet; quia non ſatis copioſa illa ſibi videretur quam Auguſtæ acceperat. Id tamen effici non poteſt, cum Vicarii munus jura majeſtatis ejus provinciæ, cui præfectus ſit, non admittat; at ne fiduciarium quidem aut feudatarium eſſe patiatur ejus provinciæ, cujus ſummam habeat poteſtatem. Rex Hiſpanus quidem in univerſa Inſubria, Hetruria; Duces item Saxoniæ & Palatini Comites, Imperatoris Vicarii ſunt ac Legati perpetui, ut juriſdictionem abſente Cæſare exerceant, ſi qua civitatibus aut Principibus inter ipſos aut etiam contra Cæſarem ipſum controverſia intercedat: quod quidem munus perſonale eſt, non prædicatorium; nec vero poteſt quiſquam fiduciarius eſſe ejus prædii, cui præficiatur. Neceſſe igitur eſt, Ducem Allobrogum Imperatoris Vicarium eſſe, extra fines ſuæ ditionis; quod nec Helvetii, nec Rex Hiſpanus, multo minus etiam Rex Francorum ferre poſſit. Hæc Bodinus, Contra

quem

quam Antonius Teſſaurus in præfatione deciſ. n. 15 & ... oto Sabaudi ſumma poteſtate diſpuat: ſed, ne quid gravius dicam, fruſtra & inique. Vt tamen nihil diſſimulem; id quidem certiſſimum eſt, Vicariam poteſtatem neutiquam eſſe omnibus numeris abſolutam & ſui juris, idque ipſa illa voce indicari, hactenusque recte ac probe Bodinum ratiocinari: attamen fortaſſis haud volunt hoc ipſum qui jura illa ampliſſima Sabaudo attributum eunt. Solent enim & aliis Germaniæ Principibus jura Imperatoria quadantenus adſcribi; idem enim illos in ſuo territorio valere quantum valet Imperator: ſed non alio ſenſu, quam regalibus juribus maximis Principes beneficio Cæſarum valere, non autem aliqua auctoritate minoris momenti. Quod ſi igitur nihil aliud voluerunt illi Sabaudici laudatores, non eſt quare in eos acriter animadvertatur. Non videtur autem Bodinus etiam id jure merito affirmaſſe: Sabaudum in ſua ditione non poſſe vicarium Cæſaris agere: cum omnis Imperii vaſallus, qui quidem regalia quæ appellantur, beneficio Cæſarum tenet, reapſe non niſi vicaria

quadam gaudeat poteſtate. Notandum etiam, antiquo quidem more Comitis & Ducis jura non abſorbere omnia quæ appellantur regalia, ſed ea licet poſſiderentur, multo tamen maxima Cæſaribus in regionibus illis fuiſſe reliqua: itaque Dux etiam aut Comes Vicariam illam Cæſaris poteſtatem adipiſcens, in ſua quoque ditione nova quondam & longe majora conſeqvutus eſt. Hac ſane de cauſſa ipſe Philippus Hiſpaniæ Rex Vicarii illam auctoritatem in propriam ditionem Burgundici circuli à Ferdinando Cæſare conferri ſibi petiit. Adhoc Sabaudus Vicariam illam ſuam poteſtatem etiam in alia extendit quæ extra territorium Ducatus ſunt, vel certe olim fuerunt: etſi paulatim prætextu etiam Vicariatus in ditionem ſuam illa traxerit. Luculente id mox apparebit, ex iis quæ de urbe Geneva dicturi ſumus.

Cæterum præter Bodinum etiam Caſſanus, famoſus ille Regiorum Galliæ jurium præco, in defenſor. l. 2 cap. 2 pag. 46 negat, Sabaudum poſſe ſimul Vicarium eſſe Imperii & Vaſallum. Verba hujus ex Gallico ita vertit

Clariſſimus Limnæus in Additionibus ad l. V cap. 14 num. 4. *Titulus quo Duces Sabaudiæ ſe prædicant perpetuos Imperii Vicarios, ab Imperatore Carolo IV anno 1366. Amedeo IV qui Comes Viridis dictus, conceſſus, ejusque poſteris ab Impp. Maximiliano I & Carolo V confirmatus fuit. Ex eodem autem ſatis apparet, quod male affirment, ſe ab Imperatore feuda ſua tenere. Fuit enim hic titulus poſtea, ad inſtantiam & querelam Andrucii Epiſcopi Genevenſis, cum cognitione cauſæ per eundem Carolum IV Anno 1383 revocatus, ſimulque prohibitum, ne ſub pœna mille marcarum revocationi huic contraveniretur. Illud vero maxime perpendi debet, quod titulus, Vicarii perpetui, incompatibilis eſt cum juramento, quod præſtant Imperatori. Neceſſarium enim omnino eſt, ut qui nomen habet Vicarii, aut locum tenentis, non ſit Vaſallus ejus cujus locum tenet. Quia poteſtas abſoluta, quam accipit Vicarius, non poteſt ſimul ſtare cum ſubmisſione quam debet Vaſallus Domino: alias enim ſibimet ipſi juramentum fidelitatis facere poſſet, quod maxime abſurdum.* Hæc quidem ille, Bodinum ut videtur ſecutus. Etiam

hæc vero perinepte ita aſſeruntur: utpote qvum ipſa illa Vicaria dignitas feudi conditione poſſit teneri; quomodo illam tenent Saxo & Palatinus Electores, ne quid dicam de aliis. Sed & quidni una in re ſis Vaſallus, in alia titulo diverſo Vicarius Cæſaris? Tricæ igitur tantum hæ ſunt ſciolorum, uſui ipſi communi repugnantes.

Non eſt autem quare iis nunc immoremur, qvum ad noſtrum argumentum non ita proxime pertineant. Sabaudiam vero Imperii hodieque limitibus contineri, usque eſt adeo notum omnibus, ut ipſemet Thuanus l. 2 hiſtoriæ ſuæ, enarrans Imperii omnem rationem, nihil dubitaverit in hæc verba prorumpere: *Sabaudia & Allobroges Imperio ac legibus Imperii parent.* Jam ante ſcilicet audivimus diſſerentem Bodinum, quemadmodum ipſa Ducalis dignitas, Sigiſmundi denique Cæſaris beneficio Principibus Sabaudiæ ſit primum conceſſa: imo à Carolo etiam V Cæſare clientelari lege Carolo Duci attributa. Sane nisi ferunt ſeſe non niſi Cæſarum Vicarios. Nomen Sabaudi ponit matriculæ Imperii inter Principes

infernum eſſe addito onere in expeditiones quidem publicas Imperii mille octingentorum ac viginti octo, in ſuſtentationem vero Judicii Spirenſis annuorum trecentorum florenorum, notum eſt omnibus. Sed & diſerte idem Princeps in Conſtitutionibus Imperii paſſim audit Princeps & Vaſallus Imperii: Der Hertzog von Saffoia iſt des Heiligen Reichs Fürſt und Lehnman. Eundem à Spirenſi judicio, anno ſeculi ſuperioris viceſimo primo, die octavo decimo Decembris, delicti cauſſa per ſententiam proſcriptum eſſe, notatur in *Symphorcmate Præjudiciorum Cameralium voce Bannum pag. 56.*

Non tantum vero Sabaudia ipſa à Principe illo tenetur fiduciario jure, ſed etiam in Italia PEDEMONTIUM, quod anno MCCCLXIII pulſa Joanna Neapolitana in ditionem ſuam majores illius redegerunt. Comitatum ASTENSEM etiam & Marchionatum CERÆ iiſdem Principibus eodem jure Carolus V Imperator conceſſit. Quorum feudorum diſertam mentionem faciebant Clariſſimus Jurisconſultus Cardocanus *Conſil. 9 n. 39. & Conſil. 27 n. 21.* De iis

 quæ

quæ ex Montiſferratenſi regione nuper adeo ipſis ceſſerunt, & tabulis Pacis publicæ ſunt confirmata, præcedente jam capite dictum eſt.

Poſſit tamen videri, hiſce in locis a Sabaudo teneri quædam, abſoluta omnino poteſtate, omnique adeo Imperii lege exempta. Et vero tale quid ipſiſmet Tabulis pacis cum Gallo Monaſterii initæ videtur diſerte confeſſum eſſe. Verba hæc ſunt: *Conventum eſt quod Dux Sabaudiæ, hæredes & ſucceſſores ejus, nullatenus turbentur aut inquietentur in Superioritate, ſeu jure ſuperioritatis, quod habent in Feudis Rocheverani Olni & Caſolæ cum appertinentiis, quæ à Romano Imperio NULLATENUS dependent: & revocatis annullatisque donationibus & inveſtituris, in dictorum Feudorum poſſeſſione ſeu quaſi, dominus Dux manuteneatur, & quatenus opus ſit redintegretur. Parique ratione ejuſdem Vaſallus Comes Veruæ, quoad eadem Feuda Olmi & Caſolæ, & quartæ partis Rocheverani, ſuæ poſſeſſioni ſeu quaſi reſtituatur, & in eadem pleniſſime cum fructibus omnibus redintegretur.* Verum enimvero fortaſſis hæc verba non alio ſunt ſenſu accipienda,

quam,

quam, terrarum illarum clientelare jus non dependere proxime ab Imperio & Cæſare ut exiſtimabatur, ſed ab uno Sabaudiæ Duce. In univerſum enim illas Imperii eſſe legibus exemptas, non ex illis quidem verbis fit veroſimile. Citra enim controverſiam nihil in omni illa vicinia non fuit, ſaltem quondam, juris Imperialis, ut jam tunc eſt notum. Habet itaque, ut in foro loqvuntur, Imperium in illa etiam fundatam intentionem. Atque adeo probanda Sabaudo venit omni exceptione clarioribus argumentis omnimoda illa libertas: quod tamen hactenus factum non eſt; nec fortaſſis fieri poteſt. Fac enim feudi legibus iſthæc à Sabaudo non teneri, non tutò tamen hinc colligas Imperii etiam finibus excidiſſe: nec enim ſola feuda legibus Imperii obnoxia ſunt, ſed alia etiam numero plurima.

Poſt Sabaudiam ut nonnihil ſtatim de GENEVA urbe dicamus, monet quod cum illa urbe Sabaudo eſt diſſidium: præſertim cum à quammultis exiſtimetur & illa Urbs extra Imperii fines hodie collocata. Et verò Geneva Henrico III Rege in clientelam Gal-

licam

licam ſuſcepta eſt, Gallis id fœdus ad Regni ſui ſecuritatem utile exiſtimantibus: *quod clauſtra, quæ iter tutiſſimum & compendioſiſſimum auxiliaribus Helvetiis ab illa parte venientibus patet, non aliter in poteſtate haberi poſſit, quam ſi Genevenſes amicos habeant.* Cæterum ab antiquo Vrbem illam Imperii leges audiviſſe, non Gallicas, certum eſt, & produnt hodieque id inſignia Urbis ſua aquila. Non opus ſane eſt quo multis id demonſtrem: ut tamen eo magis omnibus pateant, adferam in medium nonnulla ex lib. cxxv Hiſtoriarum Thuani excerpta, ubi præclariſſimus ille Hiſtoricus recitat breviter, quę utrinque à partibus, in diſſidio illo Sabaudi & Genevenſium, in jurium defenſionem ſunt per id tempus edita. Ex his enim multo plurima licet petere de Imperii perpetuo in Urbem illam jure; & hactenus etiam tantum, nos illa attingemus. *Geneva,* inquit ille, *quam ex veteri inſcriptione equeſtrem civitatem olim dictam volunt, poſt everſum Imperium Romanum & novum à Franco-Gallis noſtris in occidente fundatum ſub ejus patrocinio diu libertatem ſervavit bicipitis*

Aquilæ,

Aquilæ, cujus imago etiam nunc pro valvis majoris templi viſitur, & ad Caroli Magni tempora refertur, aliis veluti defenſa, quousque exortis in Imperio diſcordiis civilibus, cum a Cæſaribus deſereretur, ad Epiſcopos, quorum tunc etiam in iis quæ ad civilem juriſdictionem ſpectabant magna auctoritas erat, confugit. Dein nova inter Epiſcopos ipſos & vicinos Sabaudiæ Comites ſuborta diſſidia urbem miſeram, ſemel atque iterum incendio vaſtatam varia peſte deſtruxerunt. Juris autem quod Sabaudus ſibi arrogat, hæc fere teſtimonia & argumenta ante triennium, ſtatim poſt pacificationem Veruinienſem, cum Octobri menſe Hermancæ ab utraque parte conventus indictus eſſet, ejus delegati in medium afferebant. Petrum videlicet ex antiquo Genevenſium Comitum ſtipite ultimum anno CIↃ CCC XCII, XXIV *Martii, heredem univerſalem inſtituiſſe Humbertum Villarii Comitem ex ſorore nepotem, qui poſt avunculi mortem Genevenſem Comitatum crevit, & ejus inveſtituram à Wenceslao Cæſare tertio pòſt anno exeunte obtinuit. Humbertum dein* CIↃ CCCC *poſt anno menſe Martio morientem, cum nullos*

ex ſe natos haberet, poſtumos inſtituiſſe, & ius deficientibus Odonem Villanium patruum; qui cum hereditatem anno ſequenti adiiſſet; V Auguſti mox Comitatum Genevenſem titulo venditionis in Amadæum Sabaudum tranſtuliſſe. Amadæum autem, ut emptionem à ſe factam novo jure confirmaret, ejuſdem Comitatus denuo inveſtituram a Sigiſmundo Cæſare impetraviſſe anno cIↃ CCCCXXII, *x* Kal. *Septembr. Cum vero de Comitatu Genevenſi, quaſi morte Petri ad Imperium devoluto, ab Imperiali Syndico controverſia Amadæo facta eſſet, & Arauſionenſis Princeps eundem Comitatum, quaſi Petri ab inteſtato heres vindicaret, Sigiſmundum apocha ſecreta Amadæo caviſſe, ſi ſententia ſecundum Imperialem fiſcum ferretur, fore, ut jus omne quod in Comitatum Genevenſem tanquam Imperii beneficiarium ipſi competebat, ei ſucceſſoribusque ejus bona fide attribueret. Quod cum contigiſſet, Sigiſmundum poſt ſententiam latam novo inſtrumento apocham ratam habuiſſe, & anno ſequenti IX* Kal. *Nov. Comitatum Genevenſem Amadæo conceſſiſſe, & Arauſionenſi interdixiſſe, ne Comitis Gene-*

venſis

enſis titulos Sabaudo attributos ſibi impoſterum arrogaret. Ea de re publicum inſtrumentum confectum anno CIↃ CCCCXXIV, IV Kal. Jun. Jam vero ante Sabaudiæ Principes omne ſupremum dominium, juriſdictionem, ac jura, regia, quæ Imperio in eo competebant, à Cæſaribus habuiſſe; & Vicarios Imperii conſtitutos, Epiſcopo Genevenſi mandandum curaviſſe, ut Principes Sabaudiæ tanquam perpetuos Imperii Vicarios coleret. Id à Carolo IV anno CIↃ CCCLVI decretum: cum jam ante, anno ejuſdem ſeculi LVI, idem Carolus conſtituiſſet, ut appellationes à Genevenſibus interpoſitæ coram Sabaudiæ Duce tanquam Imperii vicario diſceptarentur. Id jus à Maximiliano Cæſare in Comitatum Genevenſem & nominatim in civitatem Genevam ejusque territorium Sabaudiæ Duci conceſſum eſſe, diplomate ea de re condito III Eid. Maj. anno CIↃ IↃ XIX. Secundum hæc anno decimo poſt prid. Non Xbr. à Carolo V mandatum Genevæ civitati ejusque Epiſcopo fuiſſe, ut omne obſequium Carolo Sabaudiæ Duci deferrent. Quod & idem Carolus anno ſequenti, cum Vicarii titulo aliisque juribus ple-

nius deſignatis confirmavit, inſtrumento ea de re facto III Eid. Mart. Idem juris ſub Ferdinando & Rodolpho Cæſaribus fuiſſe.

Hactenus pro ſuis, imo pro Imperii juribus, Sabaudum audivimus. Si Genevenſes ipſi quoque producantur, non minus in liquido ſunt Imperii in Urbem illam jura. Eodem enim Thuano teſte, ſeſe *ſemper liberam & Imperialem urbem fuiſſe* affirmaverunt: id patere ex diplomate quodam Friderici Ænobarbi Cæſaris & ſecutorum temporum actis: eoque ſibi non obſtare Wenceslai Sigiſmundi & Caroli V reſcripta, ut vitio & obreptitia fraude impetrata. Carolum ipſum cum ſuam Sabaudo Principi factam conceſſionem Imperio ſumme detrimentoſam agnoſceret, contrario reſcripto dignitatem Vicarii Sabaudiæ Comiti abrogaſſe, juribus priſtinis tam Epiſcopo quam oppido, quod *nobile Imperii membrum* vocet, competentibus confirmatis. Sigiſmundum Imperatorem Amadæo Sabaudo enixe imperaſſe, ne quid contra jura regalia & libertates Eccleſiæ Genevenſis, quam itidem *inſigne Imperii membrum* appellat, attentare præſumeret.

Caro-

Carolum V Cæſarem anno MDXXX monuiſſe Genevenſes, ne quid in perniciem, Epiſcopi Eccleſiæ ac Civitatis, à Sabaudiæ Ducibus inducti, facerent, atque decimo anno poſt eos denuo monuiſſe, ut priſtinam juriſdictionem & libertates a deceſſoribus ſuis Genevæ, *tanquam civitati Imperiali* conceſſas, tuerentur. Temporibus Petri Balmæ Epiſcopi fœdus ab oppidanis ictum eſſe cum Bernatibus & Friburgi pago: itaq; Henricū III Regem Gallię anno MDLXXIX renovato cum Bernatibus & Soloturnenſibus fœdere, in eo rempublic. Genevenſem comprehendiſſe, ejusque patrocinium ab eo tempore Reges Chriſtianisſimos ſuſcepiſſe. Mitto alia.

Cum hæc vero ita ſint in utramque partem diſputata anno poſt milleſimum ſexcenteſimo, manifeſtum utique id eſt, ſaltim illo etiam tempore, Genevam urbem non à Sabaudo, non à Gallo, non à ſuis civibus habitam tanquam ſit extra Imperii limites, etſi in patrocinio degeret Gallico. Nec vero urbs illa hactenus deſiit Aquila Imperiali exornare inſignia ſua, in argumentum Imperialis ſubjectionis. Num vero una cum

aliis fœderatis Helvetiis ipſa hæc urbs per tabulas Pacis publicæ nuperas mutaverit conditionem, non ſatis novi, eoque nihil etiam definire audeo.

Re igitur illa in medio relicta, in HELVETIOS fœderatos jam inquiremus. Et vero maxima eorum pars intra veteris Regni Burgundici fines continetur, ut qui ad Rhenum & Urſam usque amnes fuerint extenſi, ceu ſupra probavimus. Merito igitur hoc loco de iis agendum, trahente ſecum huc majore parte eam quæ tenuior eſt. Omnem igitur Helvetiam illam Imperii fuiſſe ditionem, antequam in fœdus aliquod populi illi coaluerunt, usque eſt adeo palam in omnibus, etiam domeſticis illorum annalibus proditum, ut demens ſim id ſi tentem teſtimoniis probare. Ne id quidem in controverſia eſt, an ſtatim ab icto fœdere in plenam illi libertatem ſint aſſerti. Refragantur enim omnia itidem monumenta, & fœderati ipſi immunitates plærasq; adſcribunt demum privilegiis Cæſarum Adolphi, Henrici ſeptimi, Ludovici quarti, Caroli quarti, Wenceslai, Ruperti & Sigiſmundi. Friderico

rico III Cæſare in Comitiis Reginoburgenſibus anno MCCCCLXXI in bellum Turcicum juſſi ſunt Helvetii conferre auxilia: excipientibus tamen eorum qui aderant legatis,id conceſſis genti privilegiis repugnare; jure an injuria, alibi diſputatur: ſatis eſt hic obſervaſſe quod & Comitiorum Imperii partem tum fecerint,& juſſi ſint ferre onera reipublicæ. Comitiorum illorum decretum ita ſeſe habet: Item ſo ſollen die Eidgenoſſen von Bern/ Lucern/ Zürich/ Solothurn/ Freyburg in Uchtland und andere/ ſo in Einung mit ihn ſeyn/ haben 100 zu Roſſe/ 900 zu Fuſſe. Doch ſollen die Apt/ Prælaten/ Graven/ Herrn und Städt / die als hievor ſtehet/ angeſchlagen und in der Eidgenoſſen Land beſeſſen/ nicht in der nechſt gemelden Summa begriffen ſeyn/ ſondern bey dem Anſchlag bleiben/ der auf jeden/ wie hievor von ihn geſchrieben ſtehet/ inſonderheit geſatzt iſt. Interfuere Helvetiorum Legati & Comitiis Baſileenſibus anno MCCCCLXXIV. Nonnulli fœderatorum etiam legibus ibi conſtitutis teneri ſeſe arbitrati, auxilia juſſa exercitui Imperii ad Nuſſiam contra Carolum Burgundum ſubmiſerunt: Alii noluerunt quidem videri legibus

legibus illis obſtricti, officium tamen ſuum fecerant, diſerte Imperii ſe membra profitentes. Verba literarum fecialium, quibus hi Carolo iſti Burgundo bellum tunc indixere, ſunt notatu digna: *Illuſtriſſimo Principi ac Domino Carolo Duci Burgundiæ vel ejusdem Vicariis & Officialibus, quibuscunque nominibus nuncupentur, ubicunque reſederint, inſinuamus nos Burgimaiſtri, Sculteti, Ammanni, Conſules & Communitates magnæ Ligæ Alemanniæ ſuperioris, videlicet* Zurich/Bern/Lucern/Underwalden/Uri/Zug/Glaris *& oppidi* Solothurn/ *hoc tempore in oppido Lucernæ congregati, quod 1.0. ad grandes exhortationes, & requiſitiones invictiſſimi & Sereniſſimi Herois noſtri gratioſiſſimi, cui TANQVAM S. IMPERII MEMBRA NON INJURIA OBEDIENTER PAREMUS &c.*

Maximiliano Cæſare anno MCCCCXCVI juſſi fœderati omnes more aliorum Imperii Ordinum legibus publicis obſequi, & ſubire communia onera, recuſarunt id quidem, & bello hinc exorto, quam ſibi deberi credebant libertatem fortiter tutati ſunt: pace tamen

men deinde confecta non niſi privilegiorum ſuorum confirmationem, exemtionem item à judicio Aulico, Camerali, & Rotvvilenſi, libertatem fœderum, & immunitatem ab omnibus oneribus realibus Imperio debitis impetraverunt, ea inſuper addita lege, ut evocati ab Imperio adverſus vim peregrinam juſtis auxiliis eam arcere ſint obſtricti. Ita enim cautum eſſe, cum Baſileæ anno MCCCCXCIX tum Conſtantiæ ſequentis ſeculi anno undecimo & tertiodecimo, & fama id communi ferri, teſtatur Goldaſtus, vir & gente Helvetius & hujusmodi rerum diligentiſſimus indagator, epiſtola dedicatoria quam operi, cui Reichshandlung fecit titulum, præfixit. Ubi ſimul ingenue fatetur, illa quæ Maximiliano Cæſari oblata ſunt Helvetiorum privilegia, à quodam ſacerdote Nicolao Schradino & Petermanno Etterlino Lucernæ publicata, usque adeo putide fabuloſa eſſe, ut nemo prudens poſſit ſatis mirari, ea fuiſſe tum Helvetios ſimplicitate, ut ejuſmodi anilia commenta non dubitaverint privilegiorum titulo producere.

Sunt qui referant, Julium II Papam Helvetios

vetios anno MDX populum liberum & omni Imperii reverentia ſolutum declaraſſe; ſed fide incerta. Utque id fecerit Papa, nihil juvat libertatem Helvetiorum factum hominis qui diſponendi de Imperii rebus poteſtate deſtituitur. Sed & ipſimet Helvetii Leone X Papa, anno MDXIX, non diſſimulanter Imperii ſe membra profeſſi ſunt. Id liquet ex epiſtolis binis, altera ad Leonem ipſum, altera ad Albertum Cardinalem & Moguntinum Archiepiſcopum per id tempus perſcripta, quam utramque exhibet Goldaſtus in laudato illo opere Actorum Imperii ſive Reichshandlungen fol. 101. & 403. & ex parte inſeruit ſuæ pro Imperio Replicationi cap. 41. ex quibus etiam hic nobis omnino quædam ſunt repetenda. In epiſtola ad Papam ipſum ita loqvuntur: Und wer Jemants / wer der wäre / der Eur Heiligkeit bereden oder fürtragen würde / daß wir einen König oder Käyſer / der nicht auß Teutſcher Nation wäre / bewilliget oder gefallens hätten / dem wolle Eur Hochwürdigkeit nicht Glauben geben. Dann wir als Glieder mit ſampt andern des Heiligen Reichs Ständen / ſo Teutſcher Nation

Nation ſeynd / keinen ſo nicht unſer Nation Käyſer wäre / leiden noch gedulden würden.

Magis adhuc clare exprimunt hanc ſuam mentem in epiſtola ad Moguntinum Cardinalem hiſce verbis: Und das bemeldter König von Franckreich / auch Eur Hochwürdigkeit und E. K. G. möcht underſtehen zu bewegen / in dem daß Er mag fürgeben Er hab guten Willen bey etlichen Ständen des Reichs / und nehmlich bey uns Eydgenoſſen / damit dann Eur Hochwürdigkeit und F. G. unſerer Herren und Oberen Willen und Meinung verſtahn / berichten wir ſie deß / daß wir Eydgenoſſen alſo ſind herkommen / daß wir uns von den zweyen Hauptſtänden / von dem heiligen Stul zu Rome / und dem Heiligen Römiſchen Reich nie haben geſundert / beſonder denen / als dann billich und recht iſt / und auch zu thun ſchüldig und pflichtig geweſen / und auch noch ſind / und auch allweg hinfür thun wollen / mit unſerm Gut und Leib beygeſtanden. So iſt kundbar und offenbare wir ſeyen / ſetzen zu wellichem Herren der iſt / zu dem wir uns verbundẽ haben / gegen weme daß ſey / ſo haben wir allweg außgelaſſen und vorbehalten / daß Heilig Römiſch Reich / und nicht unbillich: Dieweil wir von dem unſere höchſte und beſte Freyheiten / haben den Adler und das Reich ob unſern Schilten führende / berühmbt und gebrauchen / ſind auch Glieder / und deß gäntzlichen Ehr und Lobe ha-

ben wöllen / wir andere Stände und Glieder. Solte nun ſolche höchſte Ehre und Würde des weltlichen Schatzs / das Keyſerthum / ꝛc. in andere frembde Nation und Sprache gewendt werden / und beſonder die Franckreichiſchen / die lang darnach gedünſt und geſielt hat / wäre uns fürwar von wegen unſerer Herren und Obern / als einem dapffern Glied des Reichs / leyde / und gedencken nichts gewiſſlichers / dann daß unſere Herren und Obern / mit ſambt andern Gliedern und Ständen des Heil. Reichs / die dann nicht minder damit beſchwärt werden / in ſolcher Wahl gar nicht verwilligen / noch der ſtatt thun / ſondern mit Hülffe GOtt des Allmächtigen / und mit der Teutſchen Nation ſolches wenden und wehren nach allem Vermögen. In fine epiſtolæ: Datum und mit unſer getreuen lieben Eydgenoſſen von Zürch Stadt auffgedruckten Secret Inſiegel beſchloſſen / in Ihrer und aller unſer Namen / 1519. &c. Subſcriptio.

Hactenus ipſi Helvetii. Quorum hanc profeſſionem, illi ævo familiarem, liceret alias etiam ex Wimphelingii & Bebelii, qui tum floruerunt doctrinæ laude, teſtimoniis petere. Nam ille quidem in ſuo Soliloquio pro pace Chriſtianorum hiſce verbis utitur: *Recognoſcunt Sviteneſes*

Impe-

Imperium Romanum. Item: *Dicunt ſe Imperio Romano deferre.* Item: *Dicunt ſe obedire Imperio.* Bebelius in ſua cohortatione ad Helvetios: *Poſtquam nuper acceperam, Conſtantiæ,* inquit, *Viri Helvetii fortes, vos communi conſenſu paribusque ſtudiis & voluntate rediiſſe in corpus ſacri Imperii.* Item: *Cum dicere ſoleatis, paratos eſſe obedire Cæſari, dum contra Turcas & infideles eatis.* Item: *Aquilam ubique & Romanum Imperium præfertis.* Item: *Libere profitemini, vos membra eſſe Imperii.* Operæ fuerit pretium, quæ in Replicatione iſthac de ſuo adjicit Goldaſtus, huc referre. *Electo deinde* (inquit) *Carolo Quinto Imperatori, Principi Germano ex familia Auſtriaca potentiſſimo, univerſi Helvetiorum Ordines, una pariter cum Rhætis Curienſibus & Valleſianis fidem ac obedientiam præſtiterunt, ab eoque in Comitiis Wormatienſibus anno 1521 confirmationem omnium ſuorum privilegiorum in genere; & deinde privilegiati & exempti Pagi in ſpecie pro ſe & ſuis territoriis, ſeparatim Tigurini, quorum quinque diplomata confirmationum variarum [illegible] tum ab Imperatore impetrata; Item*

Solodurani, Bernates, Friburgenſes Nuichtonum, & cæteri, quos Veteres pagos dicunt, acceperunt. Qui vero immunitatem & exemptionem demonſtrare non potuerunt, in Matriculam Imperii cum aliis Statibus ſub indicto cenſu relati ſunt. Et quidem in Circulo Suevico nominantur, Epiſcopi Conſtantienſis & Curienſis, Archiabbas Sanctigallenſis: Abbates, Schaphuſianus, Stainenſis ad Rhenum, Petershuſanus, Crucilinganus, Eremitanus ſive Einſidelenſis, Sancti Johannis in Turtalia: Civitates, Conſtantia Schaphuſia Sanctigallum. In Circulo Rhenano ponuntur Epiſcopi, Baſilienſis, Sedunenſis in Valeſia, Genevenſis & Lauſannenſis: Magiſter Johannitarum: Civitates, Baſilea & Mulhuſium. Hi Ordines hodieque in Matricula Imperii comprehenduntur, & à Fiſcali Cæſareo pro collecta impoſita & ſubventionibus publicis compellari ſolent.

Hæc omnia Goldaſtus. Qui paulo poſt ſubjungit literas Nurembergenſis Senatus, quibus anno MDXXII teſtati ſunt, Abbatem S. Galli ſolviſſe quod in Comitiis Imperii tribuere erat juſſus. Quas itidem non poſſumus non hic repetere.

Wir Burgermeiſter und Rähte der Stadt Nürnberg verjehen offentlich mit dieſem Brieff/ daß im Namen und von wegen des Hochwürdigen Fürſten und Herrn/ Herrn Gotharden/ Abte des Gottshaus zu Sanct Gallen/ unſers gnädigen Herrn/ auff Dato diß Brieffs bey uns erlegt und bezahlt ſind hundert und zwantzig Gülden in Gold/ ſo ſeinen Gnaden in vermög des Abſchieds jüngſt gehaltens Reichs-Tags zu Wurms / für den gantzen Theil ſeiner Gnaden aufferlegten gepürung zu unterhaltung des Reichs verordenten Regiments und Cammer-Gerichts die nechſt vergangen Franckfurter Herbſt und Faſten-Meß/ als bede friſten des erſten Jahrs zu erlegen gepurt hat: Die wir alſo angenommen und empfangen/ der Meynung / obgemeltem Regiment damit zu gewarten. Und haben des zu Bekäntnüß unſer Stadt Secret Inſiegel zu Rück auff dieſen Brieff thun drucken/ der geben iſt am Donnerſtag nach unſer lieben Frauen Tag Viſitationis genant/ als man zahlt nach Chriſti Geburt unſers lieben Herrn 1522. Jahrn.

A Ferdinando porro I Cæſare Helvetii, miſsis communi nomine legatis ad Auguſtana Comitia, privilegiorum ſuorum confirmationem expetierunt. Atque adeo hactenus eo ipſo ſeſe ſubditos Imperii ultro profesſi ſunt.

Verum

Verum hæc quidem ita tunc ſeſe habuerunt. Ex quo autem fœderibus Gallicis fuere ſubnixi Helvetii, ſenſim ad majorem libertatem aſpiraverunt. Nec tamen unquam remiſſionem omnium ſuorum jurium ab Imperatore & Ordinibus nanciſci potuerunt, ipſo Camerali judicio frequenter cumprimis eos impetente. Per tabulas tamen Pacis nuperæ videntur denique in plenam libertatem aſſerti, expreſſa ſimul ejus publica confesſione. Quarum partem proinde non poſſumus non heic adferre. *Cum item Cæſarea Majeſtas ad querelas, nomine civitatis Baſileenſis & univerſæ Helvetiæ, coram ipſius plenipotentiariis ad præſentes congreſſus deputatis propoſitas, ſuper nonnullis procesſibus & mandatis executivis à* Ca*mera Imperiali contra dictam civitatem aliosque Helvetiorum unitos* Cantones *eorumque cives & ſubditos emanatis, requiſitâ Ordinum Imperii ſententia & conſilio, ſingulari decreto die* XIV *Menſ. Maji Anno proxime præterito declaraverit, prædictam* Civitatem *Baſileam cæterosque Helvetiorum* Cantones *in poſſeſſione vel quaſi plenæ libertatis & exemptionis ab*

Imperio

Imperio eſſe ac nullatenus ejusdem Imperii dicaſteriis & judiciis ſubjectos; placuit hoc idem publicæ huic pacificationis conventioni inſerere, ratumque & firmum manere, atque idcirco ejuſmodi proceſſus una cum arreſtis, eorum occaſione quandocunque decretis, prorſus caſſos & irritos eſſe debere. Hæc Tabulæ illæ. Poſſis tamen forte dubitare, an non illa *poſſeſſionis* confeſſio multum diverſa ſit à jurium remiſſione. Sed non eſt quare hoc ipſum ipſum heic diſputemus.

QUICQUID vero præter ea de quibus egimus hactenus in Burgundico regno ſupereſt, illud omne jam citra controverſiam hodieque Imperio paret. Quapropter operam quoque perdiderimus ſi Imperii in illa omnia vim & jura velimus multis ex omni ævo adductis teſtimoniis hoc loco approbare. Abrumpemus igitur tandem hanc telam, ad alia properantes, ubi nonnulla adduxerimus ex diplomate quodam Caroli IV Cæſaris in gratiam Veſontinorum confecto, anno MCCCLXIV: quo pateat quantum, fatentibus ipſiſmet Veſontinis, Cæſari tum in Urbem illam licuerit. *Sane, cum honorabilis univer-*

Verum hæc quidem ita tunc ſeſe habuerunt. Ex quo autem fœderibus Gallicis fuere ſubnixi Helvetii, ſenſim ad majorem libertatem aſpiraverunt. Nec tamen unquam remiſſionem omnium ſuorum jurium ab Imperatore & Ordinibus nanciſci potuerunt, ipſo Camerali judicio frequenter cumprimis eos impetente. Per tabulas tamen Pacis nuperæ videntur denique in plenam libertatem aſſerti, expreſſa ſimul ejus publica confeſſione. Quarum partem proinde non poſſumus non heic adferre. *Cum item Cæſarea Majeſtas ad querelas, nomine civitatis Baſileenſis & univerſæ Helvetiæ, coram ipſius plenipotentiariis ad præſentes congreſſus deputatis propoſitas, ſuper nonnullis proceſſibus & mandatis executivis à Camera Imperiali contra dictam civitatem aliosque Helvetiorum unitos* Cantones *eorumque cives & ſubditos emanatis, requiſitâ Ordinum Imperii ſententia & conſilio, ſingulari decreto die* XIV *Menſ. Maji Anno proxime præterito declaraverit, prædictam* Civitatem *Baſileam cæterosque Helvetiorum* Cantones *in poſſeſſione vel quaſi plenæ libertatis & exemptionis ab Imperio*

Imperio

Imperio eſſe ac nullatenus ejusdem Imperii dicaſteriis & judiciis ſubjectos ; placuit hoc idem publicæ huic pacificationis conventioni inſerere, ratumque & firmum manere, atque idcirco ejuſmodi proceſſus una cum arreſtis, eorum occaſione quandocunque decretis, prorſus caſſos & irritos eſſe debere. Hæc Tabulæ illæ. Poſſis tamen forte dubitare, an non illa *poſſeſſionis* confeſſio multum diverſa ſit à jurium remiſſione. Sed non eſt quare hoc ipſum ipſum heic diſputemus.

QUICQUID vero præter ea de quibus egimus hactenus in Burgundico regno ſupereſt , illud omne jam citra controverſiam hodieque Imperio paret. Quapropter operam quoque perdiderimus ſi Imperii in illa omnia vim & jura velimus multis ex omni ævo adductis teſtimoniis hoc loco approbare. Abrumpemus igitur tandem hanc telam , ad alia properantes , ubi nonnulla adduxerimus ex diplomate quodam Caroli IV Cæſaris in gratiam Veſontinorum confecto , anno MCCCLXIV: quo pateat quantum, fatentibus ipſiſmet Veſontinis, Cæſari tum in Urbem illam licuerit. *Sane, cum honorabilis univer-*

Verum hæc quidem ita tunc ſeſe habuerunt. Ex quo autem fœderibus Gallicis fuere ſubnixi Helvetii, ſenſim ad majorem libertatem aſpiraverunt. Nec tamen unquam remisſionem omnium ſuorum jurium ab Imperatore & Ordinibus nanciſci potuerunt, ipſo Camerali judicio frequenter cumprimis eos impetente. Per tabulas tamen Pacis nuperæ videntur denique in plenam libertatem aſſerti, expreſſa ſimul ejus publica confesſione. Quarum partem proinde non poſſumus non heic adferre. *Cum item Cæſarea Majeſtas ad querelas, nomine civitatis Baſileenſis & univerſæ Helvetiæ, coram ipſius plenipotentiariis ad præſentes congreſſus deputatis propoſitas, ſuper nonnullis procesſibus & mandatis executivis a Camera Imperiali contra dictam civitatem aliosque Helvetiorum unitos Cantones eorumque cives & ſubditos emanatis, requiſitâ Ordinum Imperii ſententia & conſilio, ſingulari decreto die XIV Menſ. Maji Anno proxime præterito declaraverit, prædictam Civitatem Baſileam cæteroſque Helvetiorum Cantones in poſſeſſione vel quaſi plenæ libertatis & exemptionis ab*

Imperio

Imperio eſſe ac nullatenus ejuſdem Imperii dicaſteriis & judiciis ſubjectos ; placuit hoc idem publicæ huic pacificationis conventioni inſerere, ratumque & firmum manere, atque idcirco ejuſmodi proceſſus una cum arreſtis, eorum occaſione quandocunque decretis, prorſus caſſos & irritos eſſe debere. Hæc Tabulæ illæ. Poſſis tamen forte dubitare, an non illa *poſſeſſionis* confeſſio multum diverſa ſit à jurium remiſſione. Sed non eſt quare hoc ipſum ipſum heic diſputemus.

QUICQUID vero præter ea de quibus egimus hactenus in Burgundico regno ſupereſt, illud omne jam citra controverſiam hodieque Imperio paret. Quapropter operam quoque perdiderimus ſi Imperii in illa omnia vim & jura velimus multis ex omni ævo adductis teſtimoniis hoc loco approbare. Abrumpemus igitur tandem hanc telam, ad alia properantes, ubi nonnulla adduxerimus ex diplomate quodam Caroli IV Cæſaris in gratiam Veſontinorum confecto, anno MCCCLXIV: quo pateat quantum, fatentibus ipſiſmet Veſontinis, Cæſari tum in Urbem illam licuerit. *Sane, cum honorabilis univer-*

Verum hæc quidem ita tunc ſeſe habuerunt. Ex quo autem fœderibus Gallicis fuere ſubnixi Helvetii, ſenſim ad majorem libertatem aſpiraverunt. Nec tamen unquam remiſſionem omnium ſuorum jurium ab Imperatore & Ordinibus nanciſci potuerunt, ipſo Camerali judicio frequenter cumprimis eos impetente. Per tabulas tamen Pacis nuperæ videntur denique in plenam libertatem aſſerti, expreſſa ſimul ejus publica confeſſione. Quarum partem proinde non poſſumus non heic adferre. *Cum item Cæſarea Majeſtas ad querelas, nomine civitatis Baſileenſis & univerſæ Helvetiæ, coram ipſius plenipotentiariis ad præſentes congreſſus deputatis propoſitas, ſuper nonnullis proceſſibus & mandatis executivis à Camera Imperiali contra dictam civitatem aliosque Helvetiorum unitos Cantones eorumque cives & ſubditos emanatis, requiſitâ Ordinum Imperii ſententia & conſilio, ſingulari decreto die XIV Menſ. Maji Anno proximè præterito declaraverit, prædictam Civitatem Baſileam cæterosque Helvetiorum Cantones in poſſeſſione vel quaſi plenæ libertatis & exemptionis ab*

Imperio

Imperio eſſe ac nullatenus ejusdem Imperii dicaſteriis & judiciis ſubjectos ; placuit hoc idem publicæ huic pacificationis conventioni inſerere, ratumque & firmum manere, atque idcirco ejuſmodi proceſſus una cum arreſtis, eorum occaſione quandocunque decretis, prorſus caſſos & irritos eſſe debere. Hæc Tabulæ illæ. Poſſis tamen forte dubitare, an non illa *poſſesſionis* confeſſio multum diverſa ſit à jurium remiſſione. Sed non eſt quare hoc ipſum ipſum heic diſputemus.

Quicquid vero præter ea de quibus egimus hactenus in Burgundico regno ſupereſt, illud omne jam citra controverſiam hodieque Imperio paret. Quapropter operam quoque perdiderimus ſi Imperii in illâ omnia vim & jura velimus multis ex omnî ævo adductis teſtimoniis hoc loco approbare. Abrumpemus igitur tandem hanc telam, ad alia properantes, ubi nonnulla adduxerimus ex diplomate quodam Caroli IV Cæſaris in gratiam Veſontinorum confecto, anno MCCCLXIV: quo pateat quantum, fatentibus ipſiſmet Veſontinis, Cæſari tum in Urbem illam licuerit. *Sane, cum honorabilis univer-*

Solodurani, Bernates, Friburgenſes Nuichtonum, & cæteri, quos Veteres pagos dicunt, acceperunt. Qui vero immunitatem & exemptionem demonſtrare non potuerunt, in Matriculam Imperii cum aliis Statibus ſub indicto cenſu relati ſunt. Et quidem in Circulo Suevico nominantur, Epiſcopi Conſtantienſis & Curienſis; Archiabbas Sanctigallenſis: Abbates, Schaphuſianus, Stainenſis ad Rhenum, Petershuſanus, Crucilinganus, Eremitanus ſive Einſidelenſis, Sancti Johannis in Turtalia: Civitates, Conſtantia Schaphuſia Sanctigallum. In Circulo Rhenano ponuntur Epiſcopi, Baſilienſis, Sedunenſis in Valeſia, Genevenſis & Lauſannenſis: Magiſter Johannitarum: Civitates, Baſilea & Mulhuſium. Hi Ordines hodieque in Matricula Jmperii comprehenduntur, & à Fiſcali Cæſareo pro collecta impoſita & ſubventionibus publicis compellari ſolent.

Hæc omnia Goldaſtus. Qui paulo poſt ſubjungit literas Nurembergenſis Senatus, quibus anno MDXXII teſtati ſunt, Abbatem S.Galli ſolviſſe quod in Comitiis Imperii tribuere erat juſſus. Quas itidem non poſſumus non hic repetere.

Wir Burgermeiſter und Rähte der Stadt Nürnberg verjehen offentlich mit dieſem Brieff/ daß im Namen und von wegen des Hochwürdigen Fürſten und Herrn/ Herrn Gothardten/ Abte des Gottshaus zu Sanct Gallen/ unſers gnädigen Herrn/ auff Dato diß Brieffs bey uns erlegt und bezahlt ſind hundert und zwantzig Gülden in Gold/ ſo ſeinen Gnaden in vermög des Abſchieds jüngſt gehaltens Reichs-Tags zu Wurms / für den gantzen Theil ſeiner Gnaden aufferlegten gepürung zu unterhaltung des Reichs verordenten Regiments und Cammer-Gerichts die nechſt vergangen Franckfurter Herbſt- und Faſten-Meß/ als bede friſten des erſten Jahrs zu erlegen gepurt hat: Die wir alſo angenommen und empfangen/ der Meynung / obgemeltem Regiment damit zu gewarten. Und haben des zu Bekäntnüß unſer Stadt Secret Inſiegel zu Rück auff dieſen Brieff thun drucken/ der geben iſt am Donnerſtag nach unſer lieben Frauen Tag Viſitationis genant/ als man zahlt nach Chriſti Geburt unſers lieben Herrn 1522. Jahrn.

A Ferdinando porro I Cæſare Helvetii, miſſis communi nomine legatis ad Auguſtana Comitia, privilegiorum ſuorum confirmationem experierunt. Atque adeo hactenus eo ipſo ſeſe ſubditos Imperii ultro profeſſi ſunt.

Verum

Imperio eſſe ac nullatenus ejuſdem Imperii dicaſteriis & judiciis ſubjectos; placuit hoc idem publicæ huic pacificationis conventioni inſerere, ratumque & firmum manere, atque idcirco ejuſmodi proceſſus una cum arreſtis, eorum occaſione quandocunque decretis, prorſus caſſos & irritos eſſe debere. Hæc Tabulæ illæ. Poſſis tamen forte dubitare, an non illa *poſſeſſionis* confeſſio multum diverſa ſit à jurium remiſſione. Sed non eſt quare hoc ipſum ipſum heic diſputemus.

QUICQUID vero præter ea de quibus egimus hactenus in Burgundico regno ſupereſt, illud omne jam citra controverſiam hodieque Imperio paret. Quapropter operam quoque perdiderimus ſi Imperii in illa omnia vim & jura velimus multis ex omni ævo adductis teſtimoniis hoc loco approbare. Abrumpemus igitur tandem hanc telam, ad alia properantes, ubi nonnulla adduxerimus ex diplomate quodam Caroli IV Cæſaris in gratiam Veſontinorum confecto, anno MCCCLXIV: quo pateat quantum, fatentibus ipſiſmet Veſontinis, Cæſari tum in Urbem illam licuerit. *Sane, cum honorabilis univer-*

ſitas Biſontina Nobis & Romano Imperio immediate ſubjecta, poſt diuturni temporis lapſum accurate conſiderans quod pace & commodo ſub amœna tranquillitate non poſſet gaudere felicius, nec habitu ſecuriori progredi, ac in ſtatu honeſtatis ſuæ perſiſtere, quam ſub Imperio ultimo & ordinario ſibi domino, ad magnificentiam Cæſaris & honores ſacri Imperii vehementer aſpirans, animo deliberato & ſingulorum, quos illud cenſebat proſpicere, connato conſilio, nec per errorem aut improvide, ſed de certa ſcientia, miſſis ad hoc notabilibus & famoſis nunciis, ut ea, quæ tranſacti temporis neglexit curriculum, ad debita ſtatus incrementa felicia reſtaurentur, Imperialia jura quæ Nobis & Imperio ſacro in & ſuper civitate Biſuntina prædicta competierunt & competunt, diſtinguenda publicanda & declaranda duxerunt: votis communibus publice profitentes, inprimis quod ſedes & Regio, quæ uſitato vocabulo Regalia nominatur, ad Nos & S.R.I. rite pertinuerit, & pertineat ab antiquo, quodque dicta ſedes præfato nomine nuncupata ſit, & eſſe debeat ſuperior juſtitia ci-

vita-

vitatis, & ab ea aliæ juſtitiæ particulares & juriſdictiones loci, ipſius nominatim Vicecomitatus & Majora in feudum dependeant, & quod quilibet gravatum ſe ſentiens à prædictis duobus, Vicecomitatu & Majora, & ſingulis aliis juriſdictionibus ab ante dicta Regia in ſedem noſtram, quæ Regalia dicitur, ſicut & ab antiquo factum extitit, valeat appellare: Et quod ipſi & eorum univerſitas dudum, & à tempore, cujus contrarium in hominum non extat memoria, reputatione veraci tenuerunt, & firmiter teneant, Civitatem Biſantium prædictam noſtram & ſacri Romani Imperii fore absque ullo medio: quodque Nobis & ſucceſſoribus noſtris Romanorum Imperatoribus & Regibus, dum & quoties Nos ibidem venire contingeret, claves portarum & valvarum civitatis aſſignare & tradere velint & debeant, atque ſine omni reſiſtentia tenentur. Quodque ad mandatum noſtrum Vicariis, quos Celſitudo Cæſarea ſtatuendos duxerit, portas ipſas ad exitum & introitum eorum pro Imperialibus honoribus, juribus & negotiis, gerendum, diſponendum & proſequendum, manutenere, cuſtodire & obſervare

 velint

velint & debeant, & eis quos ad regendum noſtram ſedem Regiam in Civitate prædicta, quæ Regalia dicitur, deſtinando duxerimus, & nulli alteri obedire velint & debeant fideliter & parate. Et quod dum præſentes fuerimus in loco prædicto, licite poſſumus pro noſtro beneplacito, auri, argenti & alterius cujuſcunque metalli, fabricare monetas, ad quarum receptionem obligabuntur omnes & ſinguli, quamdiu noſtra Serenitas ibi dignabitur demorari.

Verum hæc hactenus.

CAPUT XXVI.

Quæ Reges Galliæ in Regno Lotharingico poſſident, illorum magnam partem finibus Imperii jam fortasſis excidiſſe.

PEragrato Burgundico Regno, ducit nos ordo in Lotharingicum. Hujus autem alia quidem citra omnem controverſiam intra Imperii limites continentur, utpote quæ & onera ejus publica ferant, & audiant leges, & pareant judiciis. Nonnulla vero dubii ſunt juris, certe opinionibus hominum varias [illegible].

in partes differuntur: qualia ſunt, quæ Galliæ ac Hiſpaniæ Reges tenent, & in Ducum Lotharingiæ patrimonio cenſentur. De quibus ſolis proinde nunc diſputabimus, initio à Gallicis facto.

Ac GALLIÆ quidem Reges ab Ottonum usque temporibus in omne illud Regnum per complura ſecula nihil ſibi arrogaverunt, & pax inter Regnum illud & Imperium firma, limitesque rati & certi ſibi conſtiterunt. Hoc ſtatu ſane omnia ad Fridericum usque Secundum Cæſarem perducta eſſe, à nobis capitibus VI & VII luculente oſtenſum eſt.

Unum tamen hic addemus, quod ibi docere intermiſimus. Nempe à Cæſaribus noſtris ultra antiquos Regni Lotharingici limites vim Imperii fuiſſe protenſam in Campaniam Gallicam. Non auſim cum doctiſſimo Chifletio repetere illius juris originem ab anno MXXXVI quo Odo Campanus *ſacramento* ſe obſtrinxit Henrico III. Illud enim duntaxat pertinuit ad non offendendum amplius, ſecus quam fecerat Odo. Diſerte Otto Friſingenſis l. 6 cap. 31: *Auguſtus*

contumacia Odonis audita Gallias ingreſſus eſt, vaſtataque per tres continuos dies Odonis terra, ille ſupplex venire compellitur, interpoſitoq; & jurejurando, ne amplius REGNUM PRÆFATUM Lotharingiæ *quoquomodo laceſſeret, Imperator revertitur.* Veriſimilius deduxeris ab Theobaldo II Odonis illius filio Campaniæ itidem Comite: quo de ita Hermannus Contractus. *Anno MLIV Imperator Henricus Moguntia Paſchale feſtum celebravit, ubi Theobaldus Othonis de Galliis veniens, & MILES EJUS effectus, auxilium ſuum ipſi pollicitus eſt.* Notat Chifletius ex Andreæ Cheſnei libri de Urbibus Franciæ cap. 1 Theobaldum hunc II ab Henrico Imperatore titulum *Comitis Palatini Imperii* accepiſſe. Id quod in medio relinquo, qvum videam Petrum Pithœum, quo nemo majore judicio & candore in ejuſmodi argumento eſt verſatus, l. 1 de Comitibus Campanię ita loqvutum: *Primum quem invenio ſe palam in chartis Palatinum nominaſſe, fuit Theobaldus Magnus, qui Ludovicum Craſſum Regem & ejus patrem bellis continuo laceſſivit.* Hic vero cen-

tum annis junior eſt Theobaldo, illo Odonis filio.

Verum

Verum utut illud ſeſe habeat, ſaltim hunc Magnum Theobaldum in clientela fuiſſe Imperii, videtur pene vacare controverſia: utpote

utpote qvum ille Palatini titulus non niſi ab Imperatore profectus ſit. Diſerte Pithœus: *Palatini appellatio generalis eſt & communis iis omnibus, qui munus aliquod habent in Palatio Imperatoris.* Item paulo poſt: *Id me compellit ut dicam, noſtros Campaniæ Comites illam Palatini dignitatem non obtinuiſſe à Rege Franciæ, attento vel maxime, quod cum primum illum titulum aſſumpſerunt, non in bona Regis gratia, ſed aperti ejus hoſtes erant.* Iterum alibi: *Comites noſtri cum Regem Franciæ haberent hoſtem, ut ſe fortiores exhiberent, acceperunt ab Imperatore illum Palatini ſuæ regionis titulum.* Chifletius ita ſcribit: *In chartis antiquis apud Nicolaum Camuzarium Tricaſſinum Henricus Comes Campaniæ anno MCLXXX inſcribitur Trecenſis Comes Palatinus: Theobaldus item anno MCCXXIV nec non & Henricus alter anno MCCLXXIII Campaniæ & Briæ Comes Palatinus.* Idem Chifletius præclare obſervavit, inter epiſtolas Friderici I Cæſaris binas ſic incipere: *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, dilecto FIDELI & conſanguineo noſtro Henrico Co-*

miti Trecarum, (i. e. Campano) *gratiam ſuam & omne bonum.* Idem adducit verba hæc Petri Sanjuliani Decani Cabilonenſis ex libro Antiquitatum Cabilonenſium: *Toparcha Jonevillæ in Hiſtoria Regis Ludovici ſatis oſtendit, Comitatum Campaniæ non fuiſſe obnoxium Coronæ Franciæ, ſeque Marſchallum Campaniæ hæreditarium non fuiſſe Regis Franciæ decretum.* Et vero Jonevillæus parte 2. Hiſtor. S. Ludovici agens de apparatu illius Regis, quem anno 1248 in ſacram expeditionem inſtituit, diſerte dicit, ſe Regi jurare noluiſſe, *quia*, inquit, *ego cliens ejus non eram.* Attamen non fortasſis hinc firma collectione deduxeris, Campaniæ omnem Comitatum Regibus Galliæ non fuiſſe obnoxium.

Fortius argumentum traxeris ab eo, quod nec Theobaldus Rex Navarræ nec ejus filius, ubi Campaniam hæreditate creviſſent, Regum Galliæ beneficiarios ut ſe agnoſcerent compelli ſe ſint paſſi, Imperii majeſtatem obſervantes: modo verum ſit quod ita ab aliis refertur. Id certum eſt, Comitatum hunc in patrimonium Regum Galliç anno demum MCCCXXXV

fuiſſe

fuiſſe cooptatum, rerum potiente Philippo Valeſio.

Nolui hæc qvum ſupra agerem de finibus Lotharingici regni, movere: quod exiſtimem, rebellione potius quadam hæc ita contigiſſe quam jure ſubnixa, utpote qvum de finibus æterno pacto aliter fuerit Regibus Galliæ ab Imperio cautum. Nec vero ipſi Cæſares noſtri videntur Campaniam Imperio ſubductam olim quidem inter damna à Gallis illata numeraſſe. Notat enim ex Alberto Argentinate quidem Chifletius, Ludovicum Bavarum Imperatorem anno MCCCXXXVI literis Philippum Gallum admonuiſſe: *ut ab occupatione terrarum Imperii deſiſteret*, id exiſtimans pertinere ad occupatam Campaniam. At vero nos jam tunc cap. 24 oſtendimus, Delphinatus præcipue occupati cauſſa Ludovicum ſuccenſuiſſe. Videtur nimirum facinus illud Campanorum pene geminum illi Flandrię Comitis Guidonis, qui teſte Mejero l. x literis datis apud Malcam anno MCCXCVI, *propter malefacta & infidelitatem Philippi Regis Franciæ, declaravit ſe LI-*

BERUM, & abſolutum ab omnibus legibus, fœderibus, obligationibus, conventionibus & pactis, quibus ipſi antea fuerat devinctus & obligatus, quocunque modo, & per quamcunq; cauſſam id fuerit. In veteri ms. Flandriæ Chronico legi, notatum eſt Chifletio Alſatiæ Vindicatæ cap. XI, *eumdem Guidonem de Comitatu Flandriæ tunc feciſſe HOMINIUM Adolpho Imperatori; qui illud admiſit, eique opem & auxilium, adverſus noxios omnes pollicitus eſt.* Nec vero etiam homagium ejusmodi admittere debuit forte Adolphus, nec à ſecutorum Cæſarum quoquam id exactum eſt, ac proinde juribus Imperii certis liquidisque ejusmodi quædam connumerari non merentur: quamvis alioquin ad Regnum Lotharingicum merito pertinerent. Vt vero aliquid juris in Campaniam aut Flandriam Imperio accreverit, id omne dudum utique periit: cum intra hoſce trecentos quinquaginta annos nemo Cæſarum Imperii nomine à Gallo terras illas vel ferro vel calamo repetierit, tantum abeſt ut quiſquam vindicaverit. Nec enim tanti eſt querela unius Maximiliani primi

Cæſaris, qui inter injurias à Gallis Imperio illatas, occupatam Campaniam recenſuit.

DE IIS igitur tantum nunc agemus, quæ hodie Galliæ Reges poſſident, etſi æterno pacto cum omni Lotharingico Regno quondam Imperio ceſſerint, & dubio carentibus priſcis Regni ejus finibus contineantur. Illa vero, ut compendium faciamus, poſſunt tres in claſſes quaſi dividi. In ea ſcilicet quæ ad Maximilianum usque primum Cæſarem tenuerunt, in ea quæ ſecuta usque ad proximum ferale Germaniæ bellum, & denique in ea quæ nuper acceſſerunt.

PRIMA quæ diximus quod attinet, jam ſtatim à ſeculo usque decimotertio, poſt lapſas cum Friderico *II* Imperii vires, videntur Galli Reges, ut in Regnum Burgundicum, ita & in Lotharingicum ſenſim magis magisque involaſſe: plura hauddubie occupaturi, ſi domi res fuiſſent tranquillæ, & primum ab Anglis inde à Burgundicis Principibus æmulis, non fuiſſet violentis conatibus repagulum injectum. Et vero jam tunc Ludovicus IV Edoardum Anglum Vicarium Imperii inſtituit,

contra Regem Galliæ, hoſtem judicatum, *quod oppida Imperii Romani obtinere eum diceret, in queis Cameracum circumjectosque fines*, ut ſcribit Æmilius. Froſſardus ita loquitur: *Quod Cæſar Ludovicus tanto honore Anglum urgebat, præcipua fuit cauſa, ut hac occaſione inter cæteros tumultus bellicos recuperare poſſet Cameracum: quæ quidem civitas cum ſit Imperio conjuncta tamen à Gallis fuit occupata bello.* Albertus Argentinas teſtatur, Ludovicum Cæſarē, cum Philippum Regem monuiſſet *ut ab occupatione terrarum Imperii deſiſteret*, mentionem ſimul feciſſe, *feudorum quæ Rex Franciæ tenebat ab Imperio, neque illas recognoverat.* Maximiliani ætate Gallum adhuc ſic ſatis multa Lotharingici Regni tenuiſſe, idque viſum cum Imperii injuria fieri, quandoquidem quaſi indiculo quodam eſt comprehenſum in illa charta, quam ex manuſcripto plenæ auctoritatis exhibet Clariſſimus Chifletius in Vindiciis Hiſpanicis cap. XIII pag. 126. operæ fuerit pretium illam cum ſua inſcriptione huc adferre. Quanquam enim & alia comprehendat quæ ad Burgundiam pertinent plæraq; tamen Lotharingico Regno ſunt erepta.

Excer-

Excerptum è juridica diſquiſitione tempore, Maximiliani I Imperatoris facta, de terris Imperii intra Gallias.

Bapalmis in Arteſia, verſus Truncum Berengarii, TRIBUTUM QVODDAM VINARIUM, quod vernacule TRAVERS appellant, ab Normannico mari, ad Ardennam uſque exigebatur: à quo nullus niſi Imperio ſubditus eximebatur: ſi quis peregrinus id fraudaſſet, jure in eum agere vel in ipſo Imperio poterat exactor; & juſta repetens obtinebat.

In Cameracenſium & Veromanduorum confinio quidam HUNECURTENSEM VICUM, jure nexi ſuum, ad Favellæ Dynaſten jure dominii ſpectare aliquando profeſſus eſt. Favellam poſtea ſuperior ille Dynaſtes Comiti Bleſenſi vendidit: hic ſuo Guiſiæ Comitatui addixit, eoque Francicam reddidit.

Petrus Bellomontii Baro BEAUVOISIENSEM clientelæ ſuæ agrum, olim alienatum, ab emptore redemit, & Franciæ primus accenſuit. Hoc tractu Franci plus quam ſeptem leucarum agros Imperio avulſerunt.

Ab Cœnobio Fervaquio Imperii fines in adverſum ÆSIAM protenduntur, ad Hutrinium uſque pontem. Huic Monachorum Prioratus adhæret, Caroli Magni Regis & Imperatoris privilegis nobilis. In eo multa finium Imperii & Regni monimenta ſupereſſe dicuntur.

Hutrinio ad eam Laudunenſis civitatis portam quæ Ardennam ſpectat Imperii ora producitur, quo tractu Aubentonium uſque crebræ ſylvæ: eæque olim Imperii, late ſternuntur. Sed AUBENTONIUM Teraſciæ oppidum, jure nexi ſuum, vicinus Dynaſta Ruminiacenſis Francici juris effecit, tametſi antea merum Imperii eſſet allodium. Sic ROSOII BARO, illi vicinus, Imperii ab antiquo cliens, Francorum ſe Regno adjunxit.

Idem RUMINIACI DYNASTA ſuam ipſam ditionem, Campaniæ & Imperii ſemper feudum, in Francorum jura tranſtulit.

Ab dicta Ardennenſi Laudani porta Imperium porro in NOVUM CASTELLUM ad AXONAM, inde adverſo amne CONDATUM, Caſtrum PORCIANENSE RE-

TELI-

TELIAMQVE procurrit. Ea regione quidquid Axonam & Ardennam intercipit (licet hodiernæ Campaniæ adſcribatur) purum Imperii allodium eſt: eoque titulo a Campaniæ quondam Comitibus poſſeſſum.

ISTIUS COMITATUS hereditatem Theobaldus Rex Navarræ aliquando adivit, nec Franciæ tamen Regem, velut ejus beneficiarius, umquam agnovit; tametſi eo nomine ſæpius appellatus. Filius ejus natu maximus, ejus in illo Comitatu juxta & Regno hæres, quantumvis Regis Franciæ filiam uxorem accepiſſet, nunquam tamen Comitatum a Francia, ſed ab Imperio habuit: frater ejus ceu improlis ſucceſſor, primus eum in Franciæ clientelam invexit. Ante illum nulla unquam, ultra Caſtrum Porcianenſe, Francicorum adminiſtrorum acta viſa vel audita. RELIÆ GRANDIPRATIque eo tractu Comites terras ſuas ejuſdem naturæ profitentur.

Releliæ Comes MASERIAM, ſuum ad Moſam oppidum, a Franciæ quidem Rege recepit, ſed novo jure, quod ab omni prius ævo erat juris Imperii.

Ad eundem fluvium, paulo ſuperius, DONCHERY oppidum aliud eſt pleno jure Cæſaris; tametſi jam ibi Franci publica munia obeant; quia ſcilicet ad Sueſſionenſe ſancti Medardi Monaſterium attinet.

Ceterum in Campaniæ Comitatu Caſtellum nomine HAYS viſitur Ducis Barrenſis, jurium adhuc hodie Imperialium: quod quia a Franco recipere non vult, ingentes ab eo moleſtias patitur. Poſtea ad COMMERCY, municipium Moſæ ſuperius adſitum, inde ad aliud ejuſdem fluminis adverſi, nomine VAUCOULEUR, pergit Imperium: inde fere ſecundum Ararim in Burgundiæ urbem Auſonnam, ac denique Rhodanum, communem Imperii Franciæque ad mediterraneum uſque mare limitem. Unde patet, Lugdunum, Viennam, Valentiam, Arauſicam, Avenionem cum Venaſcino Comitatu, Taraſconem, Arelatum, Maſſiliam *juris eſſe Cæſarei: qui terrarum ingens tractus eſt, novaque Francicarum virium acceſſio, urbium, hominum, procerumque, plus quam M D numero, ac potentia maxime æſtimanda.*

Tanti mali origo à Francis maxime manaſſe

videtur

videtur Epiſcopis Imperio conterminis. Hi quippe cum decimæ exactionem Regi Francorum à Papa indultam juſſu Regis urgent, eamdem à Diœceſanis omnibus ſuis, etiam Imperio jure profano ſubditis exigunt. Quod dum Cæſar & ejus adminiſtri diſſimulant, factum ut Epiſcopatuum iſtorum Cæſareæ partes Franciæ haberi cœperint. Quod a vero procul abeſt.

Succeſſione porro non acquiritur, ſed electione Imperium: quare nec vendere, nec oppignorare, nec alienare quidquam poteſt Imperator. Recipiendi vindicandique jus ſemper eſt ſucceſſori & Electoribus.

Quod quia jam pridem negligit Imperator; munera omnia pacate jam & publice obeunt Franci: nulla juris antiqui, pactorum aut ſacramentorum toties iteratorum habita ratione. Providere dignetur bonus Deus.

Hactenus illa charta. Et quidem de iis quæ ad Burgundicum Regnum pertinent jam ante dictum eſt. Lotharingico Regno, perinde ut hic audivimus, nullo juſto titulo ea quæ hic recenſita ſunt ſubtracta eſſe per Gallum, non eſt forte quod dubitemus. Attamen etiam illud vacat du-

 bio,

bio, hactenus neminem Cæſarum illa in ditionem Imperii revocaſſe. Et vero à primo ſere Maximiliano variæ querelæ ſuper ea re publice privatimque fuſæ ſunt. Num a ſucceſſoribus idem ſit factum, numve ſerio à Gallis iſthæc quis repetierit, fateor me ignorare. Itaque nec definire audeo, num quadam longi temporis præſcriptione tueri ſe Gallus poſſit, & uſu diuturno per vim occupata fecerit ſua.

AVORUM memoria in eodem Lotharingico Regno Henricus II Rex Metim Tullum & Virodunum in poteſtatem ſuam redegit. Quas urbes qui ſecuti ſunt Reges ſtudioſe ſibi ſervaverunt, fruſtra illas repetentibus & Cæſaribus & omnium Imperii Ordinum delegatis. Nec tamen adeo difficilis oſtenſu fuit retentionis illius iniquitas, ſi attendas ad ea quibus Gallici patroni Regum ſuorum cauſſam tutari conati ſunt.

Alii enim leges fœderis cum Mauritio pacti prætexerunt. Sed ne quid dicam de robore illius fœderis, cum ipſa formula pacti a Gallis illis non ſoleat adduci, & plærique aliis maluerint prætextibus uti, per eſt veroſimile, nihil

ejuſmodi tabulis illius fœderis contineri. Et vero ipſe Thuanus l.8 ita ſcribit: *Adjectum conventionibus, videri e re omnium eſſe , ut Rex quamprimum Cameracum , ſi poſſit, Divodurum ſive MetimTullum & Virodunum Lotharingiæ civitates occupet, & præſidio firmatas VICARII IMPERII nomine inpoſterum teneat.* Et tamen Reges Galliæ plenam omnino poteſtatem in urbes illas ſibi arrogaverunt. Adhoc Henricus Rex publicis literis profeſſus eſt, ut ſcribit Sleidanus l. 24, ſe toto in negotio nullum privatum compendium atque fructum, ſed hoc ſolum ſpectare, ut reſtituta ſuis juribus Germania, liberato Saxoniæ Duce & Landgravio, laudem atque gloriam immortalem conſequatur.

Thuanus l.ix cum dixiſſet, *præter fœdus cum Mauritio initum, non defuiſſe rationes, quibus id jure ſibi licuiſſe ſui contenderent*, ſubjungit: *Ac primum quidem a naturali Galliarum limite argumentum ducitur. Quem etſi Germani longius protulerunt, & in Gallias effuſa multitudine etiam citra Rhenum Germanicam linguam ſecum intulerunt, nunquam tamen trans*

venerit, fatetur eam denique Carolo Craſſo & Arnolpho obtigiſſe, qui utique Germaniæ Reges fuerunt. Imo addit, à Carolo Simplice Auſtraſiam Henrico Saxoni conceſſam & ab Ottone Magno vindicatam. *Carolus*, inquit, *cum poſtea procerum factione regno Galliæ depulſus eſſet, Henrici Saxonis, qui Conrado in Imperio ſucceſſerat, ope in regnum reſtitutus, remunerationis loco Auſtraſiam ipſi permiſit, atque in ejus gratiam jure ſuo ceſſit, anno Salutis* ıɔccccxx. *Henrico Otho* Magnus *ſucceſſit, cui facile fuit, captivo* Carolo *& in carcere Peronæ mortuo, jus à patre in ea provincia acceptum firmare.* Non multò pòſt addit: *Hugo Capetus tertiæ ſtirpis, quæ hodie feliciter imperat, princeps, nuper in Regno conſtitutus, cum Othonem potentiſſimum Principem placatum habere vellet injuriam Regno potius quam ſibi factam diſſimulavit & poſteritati vindicandam reliquit.* Hæc inquam ſubruunt omnino fundamenta cauſſę Gallicæ. Si enim jam Henrico Aucupi ſponte conceſſa eſt, ab illo qui omnium Francici Regni per Galliam erat heres & legitimus dominus, Auſtraſia, ſi illam

Germa-

Germaniæ Reges quieta poſſeſſione ab anno usque DCCCCXX tenuerunt, quid juris Capetanæ ſtirpis Regibus poteſt ſupereſſe, vaſalli ci ſui ultra Moſam Regni, quod a Lothariengico ſtatim ab obitu Ludovici Pii fuit diviſum? Non omnia iſta ſatis exacte a Thuano recenſita eſſe, patet quidem ex iis quæ nos ſupra diſputavimus: Ipſa tamen hæc ſufficiunt propugnandis Imperii juribus. Hugonem Capetum *reliquiſſe poſteris vindicandam* Lotharingiam: nullo poteſt idoneo teſtimonio probari. Nos ex adverſo cap. VI adduximus Æmylium confitentem, ab Hugonis filio Roberto, compoſitis Lotharingiæ rebus, *pacem fidam* inter Regnum Imperiumque cum Henrico II Cæſare eſſe initam.

Aut vehementer fallor, aut ipſe Thuanus ignaviam & imbecillitatem ſuæ diſputationis agnovit. Illa enim finita, addit hæc verba: *Has Lotharingiæ civitates, SIVE jure antiquo ad Galliæ regnum pertinentes, SIVE ex fœdere nuper cum ſociis Germaniæ Principibus inito ſibi conceſſas, SIVE ne in hoſtis poteſtatem devenirent, occupatas, alioqui tutando Campaniæ li-*

miti

miti neceſſarias, rex cum retinere decreviſſet &c. Hæc ſane verba animum produnt ambiguum & non ſatis ſibi fidentem, quique adeo voluit quidem aliquid pro Regia cauſſa dicere ſed non potuit: quorum illud ut ſit boni civis, boni tamen viri eſt cauſſam injuſtam vanis coloribus non fucare.

Antequam à Thuano heic abeamus, verbo obiter animadvertendum eſt in ejusdem ſermonem quem ibi interſerit de Metenſibus. *Adelberto*, inquit, *mortuo cum Theodericus Othoni proximus creatus eſſet Epiſcopus, primariis civibus auctor fuit, ut rejecto unius qui per ſe aut durus aut incertus eſſet, dominatu ſub Imperii nomine libertatem impoſterum colere mallent. Quorum exemplo Baſileenſes, Argentinenſes, Spirenſes ac denique Colonienſes libertatis dulcedine ineſcati, legitimum dominorum jugum, Cæſarum patrocinio freti, excuſſerunt, & Senatu conſtituto rempublicam ordinaverunt. Ita Metim & reliquas illas Lotharingiæ civitates Otho I à Francorum imperio divulſit.* His ſane commentis nihil eſt futilius; nec enim vix verbulum hic reperias veritati conſonum.

Longe enim ſerius cæpit illa Urbium libertas & quidem demum ſeculo duodecimo, ut alibi demonſtravimus. Spira nunquam Lotharingici regni pars fuit, ſed in ditione Germanici regni ac anno usque 842, adeoque à trina illa partitione Imperii Francorum Carolini. Argentoratus & Colonia ſemper fuerunt itidem in ditione noſtrorum Regum ab anno usque 870. Baſilea ætate Othonis Magni urbs erat Burgundici regni non Lotharingici, & demum longe poſt Othonem Magnum nobis ceſſit. Nec Imperii Romani ulla erat trans Alpes reverentia aut mentio quo tempore Otho Lotharingiam vindicavit. Quæ omnia ex iis quæ jam ſupra narravimus manifeſta ſunt. Sed & ipſe Thuanus jam narraverat, univerſam Lotharingiam ab Henrico Othonis patre occupatam; inque eandem poteſtatem ſucceſſiſſe Othonem: quî ergo Otho voluerit demum urbes illas, propoſito libertatis pretio ineſcatas, à Gallis divellere?

Verum non eſt quare hiſce fabulis (quibus tamen & alii vulgo Gallici ſcriptores in tanti momenti cauſſa, uti hactenus ſolent) confutandis

tandis

tandis immoremur. Et vero prudentiores quique ſilere maluerunt, quam Regiam cauſſam in illum modum prodere. Sed & in ipſis Tabulis publicæ pacis non diſſimularunt nuper Regii Legati, Imperii in Urbes & regiones illas jura HACTENVS fuiſſe integra, uti paulo poſt apparebit.

Ultimo porro hoc bello plenius jus Galli, non tantum in tres illas Urbes, ſed & Epiſcopatuum cognominum omnem diſtrictum, ut & jus præſidii collocandi in Philippiburgo, Cæſaris & Imperii Ordinum conſenſu impetraverunt. Iidem Bullionenſem oppido Sedanenſi, Lotharingiæ vero Ducem omni exuerunt ditione, & Regi Hiſpaniæ ſimiliter multa eripuerunt, quæ ille hactenus poſſedit jure Imperii. Adeoque eximiam Lotharingici Regni partem in poſſeſſionem ſuam redegerunt. Cæterum fervente adhuc cum Hiſpano & Lotharingio alea belli, non eſt quod de Imperii juribus in iſta quidem loca heic diſputemus. Sed & cum de his tum de aliis conſtitutum jam eſt & conventum. Adeoque res exigit ut quæ huc faciunt, ex Tabulis pacis publicæ Monaſte-

rienſibus deprompta in medium adferamus, & quidem primo de iis quæ jam pleno jure Gallo ſunt ceſſa, deinde de Hiſpanicis & Lotharingicis.

Verba hæc ſunt. *Quo magis autem dicta Pax atque amicitia inter Imperatorem & Chriſtianiſſimum Regem firmari poſſit, & ſecuritati publicæ melius proſpiciatur, ideo de conſenſu conſilio & voluntate Electorum Principum & Statuum Imperii, pro bono pacis conventum eſt. Primo, quod ſupremum Dominium, jura Superioritatis aliaque omnia in Epiſcopatus Metenſem Tullenſem & Virodunenſem, Urbesque cognomines eorumque Epiſcopatuum deſtrictus, & nominatim Moyenuicum, eo modo quo hactenus ad Romanum ſpectabant Imperium, impoſterum ad Coronam Galliæ ſpectare, eique incorporari debeant in perpetuum & irrevocabiliter, reſervato tamen jure Metropolitano ad Archiepiſcopatum Trevirenſem pertinente. Quarto Chriſtianiſſimæ Majeſtati ejusque in Regno ſucceſſoribus de conſenſu Imperatoris totiusque Imperii perpetuum jus ſit tenendi præſidium in Caſtro Philipsburg protectionis ergo, ad*

conve-

convenientem tamen numerum reſtrictum, qui Vicinis juſtam ſuſpicionis cauſam præbere non poſſit, ſumptibus duntaxat Coronæ Galliæ ſuſtentandum. Patere etiam debebit Regi liber tranſitus per terras & aquas Imperii ad inducendos milites, commeatum & cætera omnia, quibus & quoties opus fuerit. Rex tamen protectionem præſidium & tranſitum in dictum Caſtrum Philipsburg, nihil ulterius, prætendet, ſed ipſa proprietas, omnimoda juriſdictio, poſſeſſio, omniaque emolumenta, fructus, acceſſiones, jura, Regalia, ſervitutes, homines, ſubditi, vaſalli, & quicquid omnino antiquitus ibidem, & in totius Epiſcopatus Spirenſis, Eccleſiarumque illi incorporatarum deſtrictu Epiſcopo & Capitulo Spirenſi competebat & competere poterat, eiſdem in poſterum quoque ſalva, integra & illæſa, excepto tamen jure protectionis, permaneant.

De Hiſpanicis & Lotharingicis earundem tabularum initio ſic cavetur: *CIRCULUS quidem BURGUNDICUS ſit maneatq; membrum Imperii, poſt controverſias inter Galliam Hiſpaniamque ſopitas, hac pacificatione comprehenſus.*

henſus. Bellis tamen in eo jam vertentibus, nec Imperator nec ullus Imperii Status ſe immiſceat. In futurum vero, ſi inter ea Regna controverſiæ oriantur, firma ſemper maneat inter univerſum Imperium & Reges regnumque Galliæ de mutuis hoſtibus non juvandis, ſupra dictæ reciprocæ obligationis neceſſitas: ſingulis tamen Statibus liberum ſit huic illive Regno extra Imperii limites ſuppetias ferre, non tamen aliter quam ſecundum Imperii conſtitutiones. CONTROVERSIA LOTHARINGICA vel arbitris utrinque nominandis ſubmittatur, vel Tractatu Gallo-Hiſpanico, vel alia amicabili via componatur: liberumque ſit tam Imperatori, quam Electoribus, Principibus, & Statibus Imperii, ejus compoſitionem amicabili interpoſitione, aliisque pacificis officiis juvare ac promovere, non tamen armis aut bellicis mediis.

CAPUT XXVII.

Quæ in Lotharingico Regno Duces Lotharingiæ tenent, illa pene omnia hodieque juris eſſe Imperialis Germanici.

Expeditis Regum Galliæ rebus, pergemus ad Lotharingiæ Ducum patrimonium, quo-

quoniam & illa hodie Rex Galliæ tenet, & de Barrenſi Ducatu non calamis tantum ſed etiam armis diſceptatur, Gallis illum ſuæ ditioni Ducibus Imperio vindicantibus.

Continentur autem patrimonio illo varia: quæve ut nunc quidem ſeſe res habent, non una ſunt conditione Imperio obnoxia. Alia quippe feudi vinculo adſtricta ſunt, eoque de iis quidem quin jure ſint intra Imperii limites collocata, non eſt forte quod dubitemus. Ipſum Ducatum Lotharingiæ liberum plane & ſui juris, legibusque Imperii omnino ſolutum nonnulli arbitrantur: eſt autem ille pars patrimonii iſtius potiſſima. Non exigui ettiam pretii inter membra patrimonii illius eſt Ducatus Barrenſis· quo de nunc acriter adeo contendi, paulo ante diximus. De utroque igitur illo nobis agendum potiſſimum venit, initio à Barrenſi facto; qua occaſione ſimul diſputabitur de feudalibus bonis.

Ac Caſtrum quidem ipſum BARRI non Gallico ſed Imperii ſolo accenſitum, & Comites Barrenſes, caſtri quidem illius cauſſa, non Campaniæ Comitum ſed Imperii in clientela vixiſſe,

usque

usque ad ſeculum quartum decimum, niſi vehementer fallimur, clare probatum eſt à nobis capite ſeptimo. Quid exinde contigerit, jam docebimus, ſine amore & odio, quorum & cauſas procul habemus.

Igitur Henricum Barri Comitem, quod Joannæ Reginæ terras Campanicas incurſaſſet, armis domitum, à Philippo Pulchro Rege anno MCCCI ad ligium hominium ſibi præſtandum compulſum eſſe, id ante omnia arbitror extra omnem eſſe controverſiam collocandum. Et vero non tantum fatetur id Chifletius Lotharingicus ὑπερασπιστὴς, ſed etiam teſtimoniis variis confirmat in *Commentario Lotharienſi cap. 2.*

Id *porro* ſine ullo exemplo tum primò factum, non negat ipſe qui Chifletio accurata diſputatione ſeſe pro partibus Regiis oppoſuit doctiſſimus vir David Blondellus. Diſerte enim pag. 20. libri cui titulus eſt : *Barrum Campano-Francicum*, ſcribit de illo Pulchro Rege: *Regum omnium primus Barri Comitem (cujus majores non Regum ſed Campaniæ Comitum vaſalli erant) hominem nullo medio*

habuit

habuit. Fatente ergo Blondello, tum primum Barri Comes factus eſt Regius vaſallus, ſed ejus majores nullo tali nexu Regibus iſtis fuere obſtricti. Quod vero addit, fuiſſe illos vaſallos Campaniæ Comitum id non negamus: Barri tamen cauſſa non fuiſſe in tali clientela, jam tum ſupra oſtendimus, & in ipſis illis Henrici Barrenſis tabulis, quas Blondellus ex Andrea Cheſneo eadem pagina producit, tantum non diſerte adfirmatur: ceu mox patebit.

Obſervandum *tertio* venit, multa tunc quidem jam fuiſſe in patrimonio Barri Comitum, non tamen à Rege jure fiduciario aliud Henrico Comiti datum, quam ſolum *Barri caſtrum & caſtellaniam Barrenſem, cum omnibus quæ Henricus ante citra Moſam fluvium ex franco allodio tenuerat.* Notat ſcilicet ipſemet Blondellus, anno MXXVII Barro adjunctum fuiſſe Moncionis Comitatum: *ei* (inquit pag. 17.) A. D MCXXIV *Donum Caſtrum, Bouretum, Malaudi, Mons S. Luciæ, & Curticellæ, cum ruſticis de Armincort & Domino Remigio, Henrico Virdunenſium Epiſcopo*

Unum *donan-*

donante, accrevere: anno MCXXXI Clarus Mons, Hans, & Vienna, cedente Alberto Epiſcopo, acceſſere. Anno vero circiter MCL. Agneti, filio Rainaldi II nuptæ, Lineium caſtrum cum territorio adjacenti, dotis nomine donavit Theobaldus Magnus Campaniæ Comes Palatinus: Non omnia vero illa, ſed ſola illa hæc quæ modo diximus in feudi legem Henrico data eſſe, ſole clarius paret ex ipſis Henrici laudatis ante tabulis. Adferemus illas ipſas in medium, quales ex Cheſnio produxit Blondellus. *Nous Henris Cuens de Bar, faiſons cognoiſſant a tous, que treitiei de pais a eſté eus, accordés, & firmeiz, & ſomes venus a pais à noſtre treſchier Seigneur, Philippe par la grace de Dieu Roy de France, en la forme & en la maniere qui s'enſuit. Premierement nous avons fait (hommage lige) audit noſtre Seigneur le Roy, pour luy, & pour ſon hoir Roy de France, de Bar & de la Chaſtellerie de Bar, de tout ceo que nous y teniens en franc allué par deça la Mueze.* Multisque interjectis. *Encores eſt accordé que les Chaſteaux, & les Chaſtelleries de Conflans, de Chaſtillon, & de la Marche, &*

tous

tous les accommodemens, fiez, arriere ficz, demaines, jouſtices, droiz, droitures, & Seigneuries, quelconque il ſoyent, demorent perpetuellement a noſtre Seigneur le Roy, a ſes hoirs, & ſes ſucceſſeurs &c. avons donne pleges & principaux reſpondeurs, & enterins à noſtre Seigneur le Roy, Monſeigneur Tiibaut, & Monſeigneur Jean de Bar nos freres, Monſeigneur Jeffroy Seigneur de Aſpremont, & Monſeigneur Liebaut Seigneur de Beffremont &c. fait a Bruges l' an de grace 1301 le iour des Octaves de la Trinité.

Hactenus illæ tabulæ. Ex quibus ſimul diſcimus, ceſſiſſe Henricum Regi Pulchro caſtra & caſtellanias de Caſtellione, Confluentia & Marchia. Verum hæc Eduardo I Henrici filio à Philippo Valeſio reddita. Donatam porro eidem à Rege illo anno MCCCVII Gundricuriam ex Cheſneo probat idem Blondellus pag. 21. Et quidem Gundricuriam feudi lege datam, clariſſimum eſt ex diplomate Valeſii Regis, quod ibidem Blondellus adfert. Non alia conditione vero & reliqua reddita, per ſit veroſi-

nale ex tertiis tabulis Theobaldi Leodienſium Præſulis, quas eodem loco reſert laudat Blondellus, tum ex eo quod hæc nominatim ſoleant numerari à Regibus inter feuda ſua.

Quarto loco igitur notandum venit, hæc fortaſſis omnia quæ diximus, à Regibus Galliæ ſecutis temporibus pro feudis Regiis habita quidem, reliqua autem quæ Ducatus Barrenſis titulo hodie veniunt, & partes Ducatus creduntur, nunquam in cenſum iſtum veniſſe. Quam multa nimirum Ducatui illi hodie adſcribantur, docet nos accurate Chifletius cap. XXI & repetit ex illo Blondellus pag. 99. At vero cum in quatuor præfecturas & appendices aliquot omnis provincia hodie dividatur, nihil earum præfecturarum aut appendicum pertinet ad feuda illa Regia; in prima & quarta præfectura demum illa occurrunt aliis addita. Jam vero pauca illa denique, clientelaria ſua bona credita eſſe à Galliæ Regibus, liquido patet cum ex pacto Boloſonienſi inter Carolum IX Regem & Carolum Lotharingium anno 1571 inito, tum ex diplo-

mate

mate Henrici III Regis conſcripto Pariſiis anno 1575, quorum illud cap. XIII hoc cap. XIX: ex Archivo Barrenſi recitat Chiffletius. In pacto hæc verba habentur : *Nimirum ad pacandas & finiendas lites, controverſiasque omnes cum natas tum naſcituras ratione dictorum jurium Regalium & ſummæ poteſtatis, dictus Rex annuit conceſſitque ſuo & ſucceſſorum Regum Franciæ nomine, dicto Duci Lotharingiæ & Barri, Sororio ſuo, ut tum ipſe, tum ejus poſteri, qui terras infra deſignatas poſſidebunt, fruantur utanturque libere & quiete juribus regalibus, legibusque ſummæ poteſtatis, in TERRIS PRÆTORII BARRENSIS, PRÆPOSITURA MARCHIENSI, CASTILLIONENSI, CONFLUENTINA, GONDRECURTENSI, DICTO REGI SUBJECTIS, de quibus dictus Dux ipſi fidem & homagium ligium facit.* In Diplomate Henrici III Regis legitur : *Quod ad ſummam Poteſtatem, Jura Regalia, & juriſdictionem attinet: IN PRÆTORIO BARRENSI, IN PRÆFECTURIS MARCHIENSI, CONFLUENTINA, CASTILLIONENSI & GONDRECURTENSI;* [illegible]

originem clientelari ratione a Nobis trahentia &c. Nec de aliis poſſunt intelligi literæ Caroli VI Franciæ Regis à Cheſnæo ex neſcio quo commentariolo editæ, in quibus ait Chifletius cap. 7. pag. 28. *declarat Rex avunculum ſuum Barri Ducem ſibi feciſſe fidem & homagium ligium de caſtro & caſtellania Barrenſi, deque aliis quibuſdam caſtellaniis citra Moſam.* Sintne illæ literæ genuinæ nec ne, non diſputo: ſufficit quod nec illæ doceant quid, ab eo quod diximus alienum ac diverſum.

Obſervandum *quinto* loco venit, illa quæ Galliç Reges ſuo juri vindicant feuda, haud numerari inter ea quæ Transactione Norimbergenſe cum Cæſare & Electoribus inita, Antonius Dux Lotharingiæ Imperio ſe debere profeſſus eſt, & Cæſar atque Ordines intra Imperii fines quaſi receperunt. Multo minus illa pertinent ad ea quæ Duces Lotharingiæ à Cæſaribus fiduciaria ſolent lege accipere. Fruſtra certe Tranſactionem illam in argumentum adducit Chifletius cap. 9. In illa enim (ut ipſe fatetur cap. x.) *agitur de Ducatu Lo-*

tu Lo-

tu Lotharingia, ne Barrenſi quidem nominato. Cavetur etiam de ſolo Lotharingiæ Ducatu ejusque appendicibus, Albimonte, Muſſiponte & ſimilibus. Chifletius conatur quidem nobis perſvadere, Barrenſem Ducatum univerſum Lotharingici Ducatus titulo involvi. Verum Barrenſis Ducatus aut Comitatus ſemper fuit diſtinctus a Lotharingico: diſtinctos initio dominos habuit, & tanquam geminæ dignitates ſplendent hodieque in Ducum titulo. Nec vero tas fuit in re adeo ſeria ludos agi, a Cæſare, Electoribus, aut Antonio Duce. Hinc vero jam liquet, ſaltim ultra centum annos Barrum aliaque illa, quaſi finibus Imperii excluſa eſſe, Cæſaris & Ordinum non minus quam ipſorum Ducum conſenſu. Jam ante vero & interea temporis in clientelari obſequio Regum Galliæ iſthæc fuerunt. Quamvis igitur ante centum amplius annos fuerint juris Germanici, tanti temporis tamen ſpacio qvum ſint derelicta, fortaſſis vel ideo merito videantur Imperii poteſtate excidiſſe.

Eſt autem ex iis, quæ jam tertio loco monuimus, manifeſtum, Gundicuriam Caſtellionem

lionem Confluentium & Marchiam à Philippo Valeſio Rege, ante hos trecentos annos jam fuiſſe in clientela Regni Gallici. Nec video ullum aliquod certum indicium, quo oſtendi poſſit hæc fuiſſe unquam Imperii finibus comprehenſa. De uno Barro nos quidem probavimus, fuiſſe illud quondam in ditione Imperii, ad usque initium ſeculi quartidecimi. Poſtquam vero illud in clientelam Gallicam eſt receptum a Philippo Pulchro, num vindicatum rurſum fuerit Imperio, per eſt incertum. Quo tempore ſane Marchionatum Pontenſem inſtituit Carolus IV Anno ſc. 1354, creditum fuiſſe, Barrum juris eſſe Gallici, veroſimile mihi facit ipſa illa Marchionatus inſtitutio. Voluit ſcilicet Cæſar Robertum Barri Comitem conſangvineum ſuum in Principum ordinem referre, nec tamen invenit commodiorem locum in omni ejus ditione, unde titulus adderetur præter Villam Moncionem, quam proinde limitaneo Principatui novo metropolim eſſe juſſit. Commodius autem Barro potuiſſet tum illa dignitas conferri, ut quæ jamdudum inclaruiſſet, & magis in limite Impe-

Imperii eſſet collocata. Id magis confirmatur ex iis quæ Cheſneum ſecutus diſputat clariſſimus Blondellus pag. 30. Nempe anno 1352. ætatis veniam Roberto illi Comiti, ſequente anno eidem proviſionem aſſignavit Rex Joannes: adeoque cliens ille tum habitus fuit Regni Galliæ. Poſt hæc Comitatui Barrenſi dignitas quidem collata eſt Ducalis: ſed incertum, à Carolo Cæſare an à Rege Joanne, In neutram enim partem ſuppetunt diplomata: quod & Chifletius pariter & Blondellus confitentur: & in utramque partem non deſunt cum teſtimonia ſcriptorum, tum veriſimiles rationes. Ut vero à Carolo IV dignitas illa tandem ſit profecta, hoc ipſo tamen non fuerit clientelare jus Gallicum everſum, ſed tantum ſuprema poteſtas vindicata. Nec reperias tamen quenquam Cæſarum qui poſt Carolum quartum vel eam curam Barri cauſſa impenderit: omni ſcilicet illa cauſſa neglecta. Illa ipſa Caroli ætate autem Galliæ Reges inter fideles ſuos numeraſſe Duces Barri, vel ex uno illo diplomate Caroli V Regis, ſcripto anno 1364 quod capiti XII Luminum Sa-

Salicorum inſeruit ipſe ille Chifletius, manifeſtum eſt. Quibus omnibus expenſis, videtur ſecure pronunciari poſſe; non eſſe, quamobrem intra fines Imperii Gundricuria quidem, Caſtellio, Confluentia & Marchia, merito poſſint revocari: imo talem conatum cum injuria fore conjunctum. Cum Barrum porro ipſum vel nunquam vel non niſi leviter trecentorum annorum ſpacio ſit Imperio vindicatum, etiam illud potius videri inter ea quæ dudum perdita ſunt, numerandum eſſe. Id quod *ſexto* loco notandum ducimus.

ETSI vero hunc in modum expedita fortaſſe res ſit de feudis illis Gallicis, minime tamen hinc ſequitur, in univerſum omnia quæ hodie Barrenſi Ducatui accenſentur, itidem juris Gallici eſſe & Imperii finibus excludenda. Perinde enim atque ex eo, quod Moncionis & Hattonis Caſtri Marchionatus, ut & Comitatus Clarimontis, in feudum Lotharingiæ Ducibus Imperii nomine à Cæſaribus hactenus ſint conceſſi, & tamen cenſeantur in præſens Ducatus Barrenſis membra, non obtinetur, Ducatum illum univerſum in Imperii eſſe di-

tione:

tione: ita nec ex eo quod Ducatus caput aliaque nonnulla Gallici ſint juris, de univerſo Ducatu ſeqvius quid pręſumendum eſt. Solent nimirum ſæpenumero unum in corpus, commodioris regiminis cauſſa, conjungi, quæ diverſiſſimæ alias ſunt conditionis: nihilque ineptius fuerit & iniqvius, quam ſi ex unius partis ſtatu de reliquis omnibus velis judicare. Et verò video doctiſſimum Blondellum ab ejuſmodi argumentationibus prudenter abſtinere, ſecus quam fit ab aliis permultis.

Ille tamen aliis rationibus & Clarimontis dominium, & Hattonis caſtri, & Moncionis ditiones, imo & Albimontem ac Belliſteinium aliaque conatur juribus Gallicis vindicare. Recitabimus ſummi viri ipſa verba qualia habentur pag. 82. *Cum Clarimontis dominium in Barri Comites anno 1131 ab Alberone de Chiſneir Virdunenſium præſule translatum, inter Moſam, communem Lotharingici & Francici regnorum limitem, & Axonam jaceat, nec Imperii Germanici membrum cenſeri, nec à Germanicis Imperatoribus in feudum recipi jure potuit; Moſam autem Lotharingici regni limi-*

tem occidentalem fuiſſe docent, inveſtiturarum à te prolata diplomata, quibus tota Lotharingiæ Ducum poteſtas Rheno & Moſa concluditur. Hattonis Caſtri, Albimontis, Moncionis, & Belliſtheimii ditiones, cum Advocatia Tulli & Romarici montis, etiamſi inter Moſam & Rhenum poſita, ab Imperio Germano Lotharingico pependiſſe videantur; ex quo Metenſis, Tullenſis, & Virdunenſis diœceſes, quarum membra ſunt, ſupremumque in eas jus, communi Ordinum Monaſterienſia pacta confirmantium decreto, Francico regno accrevere, in eandem partem inclinare debent. Hactenus Blondellus, qui mox ſubjungit verba quædam Tabularum Pacis præcedente capite à nobis producta.

Videtur autem forte haud difficile dictu eſſe, in hac re quid ſit ſtatuendum. Quod Clarimontis enim dominium attinet, eſt quidem illud ultra Moſam ſitum. At non ultra fluvium illum jura Imperii Germanici extendi debere, eumque fluvium præciſe in limitem Imperii & Regni Gallici eſſe olim conſtitutum, non probavit Blondellus, nec un-

quam

quam quis probaverit. Quo de jam cap. ſexto à nobis actum eſt. Adhoc ſi Clarimons Gallici juris fuiſſet habitus olim à Galliæ Regibus, utique & hujus dominium ſui feciſſent juris. Vindicarunt autem ſibi de ultra-Moſanis Barrenſis Ducatus partibus ſolam præfecturam Barrenſem. Itaque ipſorum propria & per omnia ſecula hactenus continuata confeſſione, nihil juris in Clarimontem Regno Gallico competit. Si porro Virdunenſium Præſul jam anno 1131 Clarimontem in Barrenſes Comites tranſtulit, quod fatetur Blondellus, pro argumento id poteſt eſſe Imperialis juris. Illo quippe tempore Regibus Galliæ non fuit obſtrictus Barrenſis Comes: quod jam oſtenſum eſt: & quando Virdunum Germaniæ acceſſit, ſimul & pagus Virdunenſis factus eſt juris Germanici, cujus pars ab antiquo fuit Clarimontenſe dominium. Non fugit denique Galliæ Reges, Clarimontanum illud dominium inter alia clientelari lege Lotharingios Duces jamdudum à Cæſaribus accepiſſe. Et tamen nemo eorum quiſquam contradixit, nemo vel ęgre tulit. Non

tacituri profecto , niſi ad ſe dominium illud non pertinere, veritate ipſa fuiſſent convicti. Et vero etiamſi jure quondam fuiſſet in ditione Gallorum, dudum tamen vel ſola diuturni temporis uſucapione, & perpetua Gallorum negligentia, in Imperii illud jura tranſiiſſet. Igitur inique profecto nunc demum, neſcio cujus antiquati juris prætextu, Clarimons Imperii finibus ſubduceretur.

Hattonis Caſtrum Moncionem aliaque illa Regno Galliæ conceſſa eſſe vi pactorum Monaſterienſium , non ſane hominum quisquam probaverit, cum de iis ne quidem actum fuerit. *Diæceſin* univerſam Metenſium Tullenſium & Virdunenſium ceſſam, non profecto in Tabulis legitur, ſed *Epiſcopatuum illorum diſtrictus*: quibus vocibus territoria tantum indicari, uſus docet. Longius ſane voces illæ extendi nequeunt absq; injuria recepti moris loquendi.

Sed non eſt quare de his prolixius nunc diſſeramus. LOTHARINGIÆ Ducatum, ex quo univerſum Regnum illud Germanici eſt juris factum, perpetuo fuiſſe finibus Imperii

in

incluſum, ſaltim usque ad Tranſactionem Norimbergenſem, nemo effrons adeo repertus eſt hactenus, qui auſus ſit negare. Nihil ſane fuerit facilius, quam perpetum exercitium jurium ſuperioritatis Imperii in regionem illam, per ſeptingentos amplius annos deducere. In Formula Tranſactionis Norimbergenſis fateor hæc verba haberi : *Ducatus Lotharingiæ cum ſuis appertinentiis LIBER ET NON INCORPORABILIS DUCATUS erit & manebit ſemper: & à Cæſarea Majeſtate, Nobis, & Electoribus, Principibus atque Statibus Imperii, pro LIBERO ET NON INCORPORABILI DUCATU, Superioritate & Principatu recognoſcetur, nominabitur & habebitur ſemper.* Horum autem verborum non alius eſt ſenſus quam ille quem doctiſſimus Chifletius attulit cap. 8. *Lotharingiæ Maſculinæ pag. 31. Principum*, inquit, *Imperii vacuæ hæreditates ordinario caduci jure ad Imperatorem tanquam ad ſupremum Dominum devolvuntur, rurſumque incorporantur Imperio à quo primitus emanarunt, in aliam familiam, ſi lubet transferendæ. At Norimber-*

gica

gica pactione Duci Lotharingiæ indultum eſt, ut ejus Ducatus eſſet membrum Jmperii liberum, Jmperio nunquam incorporabile, hoc eſt ut perpetuo tranſiret ad heredes, ita ut ab ejus ſangvinis ſtipite non recederet. Idem in Commentario Lotharienſe cap. x. pag. 42. *Libertatem* Ducatus illius, recte interpretatur de exemptione à *proceſſibus mandatis & judiciis ſacri Romani Jmperii tam in prima quam aliis inſtantiis*, prout diſerte habetur in Tabulis illis Norimbergenſibus. Dabimus paulo poſt illas Tabulas integras. Interim expendat pro ſe quiſque tantum illa Tabularum verba: *Pro ſolutione talium collectarum & contributionum, pro conſervatione publicæ Pacis erectæ in Jmperio, pro ſecuritate & ſalvo conductu, Cæſareæ Majeſtati & Nobis, Romanorum Regibus & Imperatoribus, qui quoque tempore erunt, SACRO ROMANO JMPERIO EJUSDEMQVE JURISDICTIONI SUBERUNT.*

Non utemur in re liquida alio interprete, quam conſiliario arcaniorum negotiorum ipſius Franciſci II Lotharingiæ Ducis. Eſt ille

Fran-

Franciſcus Thouveninus vir ſane doctus & ingenioſus: qui Apologetico quem pro heri ſui juribus Gallice ſcripſit de Norimbergenſi pactione in hæc verba diſſerit, ut quidem illa ex Gallico vertit Chifletius, & capiti x Commentarii Lotharienſis inſeruit. *Verum eſt, LOTHARINGIÆ DUCES poſtremis temporibus conatos fuiſſe plenam obtinere ab Imperio libertatem; ſed qualicumque cura adhibita manſerunt ſemper tali obligatione Imperio obſtricti, ut nullo modo ſe à veris clientelæ officiis liberare potuerint. Pactum quo majorem acquiſivere immunitatem, fuit tranſactio Norinbergæ inita anno MDXLII, inter Ferdinandum Romanorum Regem, fratris ſui Caroli V Imperatoris nomine, & Ducem ANTONIUM. Abſolvuntur Duces à reſumptione & hominio ſui* Ducatus*: prohibetur appellari ab eorum ſententiis ad Cameram Imperialem: in ſumma declarantur PRINCIPES LIBERI: obligantur nihilominus ad ſolutionem ſubſidiarii Imperialis tributi, inita proportione duarum tertiarum ad ratam partem unius Principis Electoris: obſtringuntur ad obſerva-*

tionem publicæ Pacis ſancitæ in Imperio, & ad ſalvos conductus, quos Germani vocant GLEIDES; horumque ratione reſpondere debent, & Cameræ Imperialis juriſdictionem ſubire. Hæ profecto prærogativæ inſignes ſunt & præcellentes, cum pauci Principes ſint in Imperio, ſi Belgicos excipias, qui tales uſquam ſunt adepti. Verum non abſolvuntur nec liberantur Duces à FIDE quam Cliens debet Domino ſuo, in qua vera & unica Feudi eſſentialis forma conſiſtit, quandoquidem obligantur ad obſervationem edicti publicæ Pacis, vulgo LANTFRID; quæ nihil eſt aliud quam merus fidelitatis effectus; quemadmodum ejuſdem pacis infractio eſt fidei violatio. Præterea non eximuntur Duces à feudali obſequio, quandoquidem obſtricti ſunt ad ſolutionem ſubſidii pecuniarii; vulgo GLEIDES, quod unusquisque Vaſallus Imperii conferre ſolet pro ſubſiſtentia exercitus Imperialis, proq; ſumptibus comitatus Imperatorii, quando Cæſares cauſa Coronationis Romam proficiſcuntur. Quam ſubſidii præſtationem omnes Juriſconſulti ponunt in primo ordine debitorũ feudalium.

Vltra

Vltra quod, quia per dictam transactionem dicitur, permanſuros Duces ſub Imperii protectione, altero fidelitatis vinculo eo ipſo ſunt obſtricti: illud enim de fide ſimplicis protectionis non eſt intelligendum, ſed de fidelitate feudali. Ratio eſt, quia perſona ſimpliciter protecta nihil habet à ſuo protectore, nec ipſi aliam debet fidem quam pro ſecuritate defenſionis & auxilii, quod ab eo ſperat & expectat. Contra vaſallus fidem debet Domino ſuo cauſa Feudi, quod ab ipſo accepit. In cujus poſſeſſione & fruitione tenetur eum tutari & conſervare. Eſt porro manifeſtum, fidelitatem Imperatori à Lotharingiæ Ducibus obſervari debere, non ratione ſimplicis protectionis duntaxat, ſed etiam cauſſa ipſius Ducatus, qui alias à Cæſaribus ipſis datus eſt & infeudatus. Hæc Thouveninus. Quæ cum Tabulis illis Norimbergenſibus quam accuratiſſime conſentire, nemo negaverit niſi partium ſtudio excœcatus.

Confirmatur porro illa ſubjectio haud parum ſacramento iſto, quo more aliorum Principum Dux Lotharingius Cæſari devinctus eſt. Nec enim illud ad ſola feuda pertinet:

nec: imo ab inveſtitura quodammodo diſtinguitur. Perſpicere id eſt ex iis, quæ adfert Chifletius cap. xi ejusdem Lotharienſis Commentarii, petita ex Cancellaria Imperiali. Franciſco nimirum I defuncto, cum Legati Lotharingici ad Carolum V Cæſarem miſſi eſſent, rogaturi, ut Carolus Dux Franciſci filius adhuc pupillus à præſtatione homagii aliquamdiu excuſaretur, in Conſilio decretum eſt: *quod tutores ejuſdem Illuſtriſſimi Caroli Ducis SECUNDUM MOREM IMPERII, debeant pro pupillo PRÆSTARE JURAMENTUM ET ACCIPERE INVESTITURAM de feudis ab Imperio dependentibus. Ubi autem pupillus ad ætatem legitimam pervenerit, ipſemet renovare tenebitur.* Formula porro præſtiti juramenti hæc fuit. *Ego NICOLAUS à Lotharingia, tamquam tutor illuſtriſſimi Principis D. CAROLI DUCIS LOTHARINGIÆ ET BARRI, nomine tutorio tam pro me quam Illuſtriſſima Domina CHRISTIERNA à DANIA Duciſſa Lotharingiæ ac Mediolani vidua, tamquam contutrice, conſtitutus ab ea ad negotium legiti-*

legitimus actor & procurator, promitto & juro ad hac ſancta Dei Evangelia corporaliter per me tacta, quod Nos eo nomine ex nunc in antea fideles & obedientes erimus, Vobis Sereniſſimo Principi & Domino Noſtro CAROLO Romanorum Imperatori ſemper Auguſto, Domino noſtro clementiſſimo, & omnibus Majeſtatis veſtræ ſucceſſoribus Romanorum Impp. & Regibus legitime intrantibus, & Sacro Romano Imperio contra omnes homines: & non erimus in conſilio, participatione, vel tractatu, ubi quidquam agatur contra perſonam, honorem, aut ſtatum Majeſtatis veſtræ, & Sacri Romani Imperii, neque in id ullo modo conſentiemus: ſed bonum utilitatem & honorem Majeſtatis veſtræ & S. Romani Imperii fideliter promovebimus: & ſi quid tractari cognoverimus contra Majeſtatis veſtræ perſonam honorem & ſtatum, huic pro virili obſtabimus, & Majeſtatem veſtram incunctanter admonebimus; omniaque alia & ſingula faciemus, ad quæ fideles Principes & Vaſalli Imperii Domino ſuo Romanorum Imperatori & Sacro Romano Imperio de jure vel conſuetudine tenentur, dolo &

fraude penitus ſemotis. Ita me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

Hactenus juramenti illa formula. Cui in argumentum ſubjectionis Lotharingicæ alia adjicere fuerit, niſi fallor, facem in meridie accendere. Itaque iis ſepoſitis, annectemus duntaxat Transactionem illam Norimbergenſem integram, & tabulas fiduciarias quas Henrico Lotharingico Cæſar Rudolfus tradi juſſit, qualia omnia illa ex Archivo Imperii deprompta publicavit ille quem ſæpe laudavimus Chifletius in Commentario Lotharienſi, nono & duodecimo capitibus. *Nos Carolus Quintus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus: Rex Germaniæ, Caſtellæ, Arragoniæ, Legionis, utriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Navarræ, Granatæ, Toleti, Valenciæ, Gallıciæ, Majoricarum, Hiſpalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corſicæ, Murciæ, Giennis, Algeroniæ, Algericæ, Gibraltarii, Inſularum Canariæ, Balearium, & Indiarum, ac Terræ firmæ maris Oceani: Archidux Auſtriæ: Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limburgiæ, Geldriæ, Calabriæ,*

briæ,

briæ, Athenarum, Neopatriæ & Wirtembergæ: Comes Hapsburgi, Flandriæ, Tyrolis, Gorciæ, Barcinonæ, Arteſiæ, Burgundiæ: Palatinus, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Ferreti, Kiburgi, Namurci, Roſſilionis, Cerinthaniæ & Zutphaniæ: Landgravius Alſatiæ: Marchio Burgoviæ, Oriſtani & Gotziani: PRINCEPS SACRI ROMANI IMPERII, Sueviæ, Cataloniæ, Aſturiæ: Dominus Friſiæ, Marchiæ Schlavoniæ, Portus Naonis, Biſcayæ, Molinæ, Salinarum, Tripolis & Mechliniæ &c. Certificamus per præſentes pro Nobis & noſtris in Imperio ſucceſſoribus, & notum facimus univerſis: quod cum Illuſtrisſimus DUX LOTHARINGIÆ, ANTONIUS, conſanguineus, & PRINCEPS NOSTER, Nobis repræſentasſet pactum & tractatum perpetuum, qui (poſt multas propoſitiones, allegationes & negotiationes, ratione eorum quæ Nos & Sacrum Romanum Imperium tangunt in DUCATV LOTHARINGIÆ ET IN EJUS DEPENDENTIIS, VELUTI ALBO MONTE, MVSSI PONTE & ſimilibus) initus fuit, adæquatus & concluſus in ultimis Comitiis anni MDXLII

MDXLII in noſtra & Imperiali Civitate Norinberga, *inter Sereniſſimum & potentiſſimum Principem, Dominum* Ferdinandum, *Romanorum Hungariæ & Bohemiæ Regem, Archiducem Auſtriæ, & Comitem Tyrolis, noſtrum fratrem dilectiſſimum, noſtro nomine, ex una, & dictum noſtrum conſanguineum* Ducem Lotharingiæ Antonium, *ex altera partibus; de ſcientia conſilio & aſſenſu noſtrorum & Sacri Imperii* Electorum, *Principum & Ordinum, in dictis Comitiis congregatorum, nec non Ambaſciatorum eorum qui abſunt; in eo quod inpoſterum debebit obſervari cum Dilectione ſuâ ejus heredibus & Ducatu* Lotharingiæ, Cum Suis Dependentiis *(uti ſupra dictum eſt) in futuris taxis, negotiationibus & cauſis tam fiſcalibus quam aliis. Qui tractatus de verbo ad verbum eſt tenoris ſequentis.*

FERDINANDUS I ROMANORUM REX.

Nos Ferdinandus Dei gratia Rex Romanorum ſemper Auguſtus, Rex Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Slavoniæ; Archidux Auſtriæ; Dux Burgundiæ,

Braban-

Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ: Princeps Wirtembergæ, Sueviæ: MARCHIO SACRI ROMANI IMPERII, Burgoviæ, Moraviæ, Superioris & Inferioris Luſatiæ. Vicecomes, Habſpurgi, Tirolis, Ferreti, Kiburgi & Goritiæ: Landgravius Alſatiæ. Dominus Marchiæ Sclavonicæ, Portus Naonis, & Salinarum &c. Certificamus per præſentes, & notum facimus univerſis; quod cum Illuſtriſſimus Dux LOTHARINGIÆ per ſuos Legatos repræſentaſſet Sacræ Cæſariæ Majeſtati, dilecto FRATRI NOSTRO ac Domino, nec non Electoribus Principibus & Ordinibus Sacri Imperii, in quibuſdam præteritis Comitiis, & nominatim in poſtremis Ratiſponæ & Spiræ celebratis; quod non obſtante, quod ejus DUCATUS LOTHARINGIÆ eſſet ſtatus liber & nemini ſubjectus; tantum quod ipſe feudatarius erat, & ad ſuam Majeſtatem Cæſaream & Sacrum Imperium attinebat, ratione quarundam ditionum particularium ſui Ducatus, ipſe tamen & ſubditi ejus frequenter moleſtabantur collectis Imperialibus & litibus fiſcalibus Judicum & Aſſeſſorum Cameræ Imperialis, in cauſſis appellationum, mandatorum

& aliis: id quod nunquam antea fuerat factum, ut ipſe confidebat ſe poſſe ſufficienter oſtendere, ſi ſi eſſet neceſſarium. Quod illo non obſtante, atque ut ſua Majeſtas Cæſarea, Electores, Principes & Ordines Imperii manifeſte cognoſcerent, quod ipſe magis cupiebat vivere in quiete & pace cum ſua Majeſtate & Statibus Sacri Romani Imperii, quam in diſcordia, rogabat, ut ipſe cum Cæſarea Majeſtate, Electoribus, Principibus, & Ordinibus Sacri Imperii ad pactionem & rerum adæquationem admitteretur, etſi nulla obligatione obſtrictus eſſet: offerebatque, quod ratione Feudorum Particularium, quæ pauca erant, conſentiret annis ſingulis juſtam & congruentem ſummam pro ſuſtentatione Cameræ Imperialis perſolvere; nec non & alias taxationes & collectas, quæ inter S. R. I. Ordines Generales exæquari ſolent; cum ea tamen conditione, quod ipſe volebat illud onus ſupra ſe ſuſcipere, & illud perferre non tantum ratione FEVDORUM PARTICULARIUM, ſed & propterea quod illa incorporata erant in ſuo Ducatu, ut etiam IPSE & totus LOTHARINGIÆ Ducatus protegerentur & defenderentur

defendentur eodem modo & forma quo cæteri Ducatus & Status Sacri Imperii protegi ac defendi ſolent: ſub conditione etiam, quod rata partes, quas ipſe deberet perſolvere, moderatæ eſſent, ita ut ipſe & ejus heredes illas ferre & pati poſſent; cum TERRÆ ipſius FEUDALES, quas relevarat a Sacro Imperio ex Feudo & Feudo ſubalterno, tam tenuis annui reditus eſſent, ut in multis annis non poſſent adæquari cum rata parte unius Principis Electoris.

Contra quæ fuit replicatum, quod Nos & Ordines Imperii Generales ex facta inquiſitione credebamus, & exiſtimabamus DUCATUM LOTHARINGIÆ eſſe & de jure eſſe debere ſubditum Sacro Imperio, habita ratione, quod Duces Lotharingiæ temporibus præteritis & huc usq; comprehenſi ſunt & fuerunt in taxationibus Imperii, quemadmodum probari poſſet; præter alia in hanc rem haud minimi momenti argumenta.

Nihilominus viſa & cognita bona & propenſa voluntate, quam dictus Illuſtriſſimus Dux habet erga Sacrum Imperium, Nos ex parte ſuæ Majeſtatis Cæſareæ dilecti noſtri Fratris & Domini & pro Nobis ipſis ad ulteriorem conſe-

reatiam tranſivimus cum ejus Legatis, ſcilicet, Claudio de Piliers, Baillivo Spinallii, Domino de Jandelenicourt, Dominico Champenoys Jurium Doctore ſupplicum libellorum Magiſtro, Nicolao de Leſcut, & Joachimo Groninger Jurium Doctore: & illi reciproce Nobiſcum nomine dicti ſui Heri DUCIS LOTHARINGIÆ, virtute literarum credentiæ & poteſtatis ſufficientis, quas in hunc effectum producebant, cum ſcientia conſilio & conſenſu Electorum Principum Ordinum & pro abſentibus Legatorum: poſtquam multas propoſitiones allegationes & negotiationes ex utraque parte, tandem inter nos convenimus virtute præſentis inſtrumenti meliori forma, pactione & modo, quo id fieri debet & poteſt: ita ſcilicet, ut dictus noſter conſanguineus, DUX LOTHARINGIÆ ANTONIUS & ipſius heredes, non tantum cum MEMBRIS aut STATIBUS PARTICULARIBUS DEPENDENTIBUS EX FEUDO & FEUDO SUBALTERNO AB IMPERIO, verum etiam cum DUCATU LOTHARINGIÆ & iis QVÆ AD ILLUM PERTINENT tanquam ad Ducatum, nempe ALBUM-

MON-

MONTEM, MUSSIPONTEM, & ſimilia, manere debeant impoſterum & in perpetuum ſub tutela & defenſione Imperatoris, Regis Romanorũ, & Sacri Imperii, defendiq; ac protegi eodem modo quo alii Ducatus & Status Sacri Imperii; uti virtute præſentis pacti ex parte Cæſareæ Majeſtatis per Nos ipſos, recipimus dictum noſtrum conſanguineum Ducem ANTONIUM & ejus heredes, nec non & DUCATUM LOTHARINGIÆ ſub protectione tutela & defenſione Cæſareæ Majeſtatis Noſtræ & Sacri Imperii.

Cujus rei cauſſa offert DUX ANTONIUS pro ſe & ſuis heredibus ferre & perſolvere ratam ſuam portionem de omnibus & qualibuſcunque taxis & contributionibus, quæ imponentur, aut concedentur à Statibus Generalibus Sacri Imperii, quod eſt tertia parte minus eo, quod uni Principi Electori imponitur: ita ut ſi alicui Electori trecenti floreni collectæ loco imponuntur, prædictus DUX ANTONIUS ejuſque heredes ducentos florenos ſolvant; atq; ita etiam in majoribus & minoribus collectis computando. Præterea pro ſolutione talium collectarum & contributionum, pro conſervatione publicæ pacis

erecta in Imperio, pro ſecuritate & ſalvo conductu, Cæſareæ Majeſtati & Nobis Romanorum Imperatoribus & Regibus, qui quoque tempore erunt, Sacro Romano Imperio ejuſdemque juriſdictioni ſuberunt, & ad id ſpectabunt. Aliàs autem ipſi cum Ducatu Lotharingiæ ejuſdemque ſubditis, ab omnibus proceſſibus, mandatis & judiciis Sacri Romani Imperii, tam in prima quam aliis inſtantiis, LIBERI & exempti erunt. Nulliſque proceſſibus, mandatis, citationibus, appellationibus acceptandis, aliiſq; negotiis quocumq; ſub titulo, nullo excepto (niſi in quæ ad ſolutionem collectarum & impoſitionum, ad manutenentiam Pacis publicæ, & ad ſecuritatem & ſalvum conductum, uti prædictum eſt, ſpectabunt) reliquentur immunes; DUCATUSq; LOTHARINGIÆ CUM SUIS APPERTINENTIIS, LIBER ET NON INCORPORABILIS DUCATUS ERIT, ET MANEBIT SEMPER, & à Cæſarea Majeſtate, Nobis & Electoribus, Principibus atque Statibus Sacri Imperii, pro libero & non incorporabili Ducatu, Superioritate, & Principatu recognoſcetur nominabitur & habebitur. Quidquid

autem

autem prædicti noſtri conſanguinei Ducis ANTONII Majores LOTHARINGIÆ DUCES, & ipſe hactenus a Romanis Imperatoribus, Regibus & Sacro Romano Imperio alias in Feudum habuerunt receperunt ac tulerunt, idem ipſe DUX ANTONIUS ejuſque ſucceſſores in futurum eodem modo in Feudum habebunt, & decenti modo recipient, & ferent: in hoc tamen excepto LOTHARINGIÆ DUCATU qui liber & non incorporabilis Ducatus erit, & manebit ſemper. Et quia prætactus DUX ANTONIUS pro ſe ſuisq; heredibus iſtum tractatum & compoſitionem agnovit, & acceptavit, promittimus & aſſecuramus nomine Rom. Cæſareæ Majeſtatis, & pro Nobis ipſis, vigore harum litterarum, quod ſua Majeſtas uti Romanus Imperator, Nos omneſque noſtri ſucceſſores in Imperio, prædictum Ducem ANTONIUM ejusq; & Ducatus Lotharingiæ ſucceſſores, ad inſtar aliorum Sacri Rom. Imperii Ducatuum & Statuum tuebimur, & defenſabimus, neque ulterius, quam pro iis quæ ſpectant ad impoſitiones, pacem publicam, ſecuritatem & ſalvum conductum, ut ſupra in Noſtram & Sacri Imperii

perii ſubjectionem & jurisdictionem tribuimus, aut cogemus.

Cujus accommodationis gratia ex parte Cæſareæ Majeſtatis & Noſtra abſoluta poteſtate Imperiali & Regia omnibus & quibuſcumque Electoribus, Principibus, Prælatis, Eccleſiaſticis & Secularibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Præfectis civitatum & oppidorum, Judicibus, maxime Aſſeſſoribus Cæſareis & Noſtris in Camera Imperiali, Aulicis Conſiliariis, Juſtitiæ Rotvvillenſi, & cunctis aliis Judicibus, Tribunalibus, Burgenſibus, Communitatibus, omnibusq; ſubditis et fidelibis Noſtris et Sacri Imperii, cujuſcumq; dignitatis ſtatus aut conditionis exiſtant, ſerio mandamus et jubemus, ne inpoſterum moleſtent vel perturbent dictum conſanguineum noſtrum ANTONIUM, ejus hæredes aut ſubditos, vel DUCATUM LOTHARINGIÆ contra hunc noſtrum tractatum, pactionem & tranſactionem; imo quod eos in illa manuteneant, tueantur & protegant ex parte Cæſareæ Majeſtatis, Noſtra & Sacri Imperii, permittendo illis libertate & conceſſione iſta penitus gaudere; ita ut iis non fiat aut fieri [illegible] per Germaniæ [illegible] permit-

HER.

permittatur quidvis in contrarium. Pari modo ex ſupra dicta poteſtate mens Noſtra ordo & voluntas eſt ut impoſterum dictus DUX ANTONIUS, ejus heredes & Succeſſores DUCES LOTHARINGIÆ & ſubditi eorum, tam particulatim quam generatim, nulla moleſtia afficiantur, neque per Fiſcalem Cæſareæ Majeſtatis in Camera Spirenſi, neque per ullum alium, ratione taxationum & contributionum, quæ ante diem harum litterarum efflagitatæ fuerint, vel conceſſa in Sacro Imperio, neque pro trium annorum ſubſidio quod ad reſiſtendum Turco conceſſum fuit in ultimis Comitiis Auguſtæ, Ratiſponæ & Spiræ, ita ut nullo modo pro eo moleſtia iis inferatur, neq; procedatur aut formetur ulla prætenſio contra illos, ſive in judicio ſive extra: quandoquidem illos & eorum heredes declaramus omnimodo ab eo liberos immunes & exemptos. Annullamus virtute harum litterarum omnes lites ſententias & judicationes, quæ ob hanc cauſam & in hanc uſque diem factæ fuerunt vel declaratæ.

Declaramus inſuper jubemus & volumus ex certa ſcientia & ex prædicta poteſtate, ut quicquid fuerit intentatum factum vel obten-

tum contra præſens pactum noſtrum & capitulationem, aut in poſterum facturum ſit vel intentaturum, nullius ſit effectus, quemadmodum hiſce litteris ex parte Cæſareæ Majeſtatis & Nobismetipſis, poteſtate Cæſarea ac motu noſtro proprio, pro nullo habemus, quodq́; valorem nullum habeat aut vigorem; volumuſq́; ut ſit & maneat integre conſervatus in hoc tractatu noſtro tranſactione & pacto, & quod præciſe & ſine fraude obſervetur. In cujus rei fidem Regium noſtrum ſigillum hiſce litteris apponi mandavimus.

PRINCIPES ELECTORES.

Et Nos ALBERTUS Dei gratia Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyter Cardinalis, tituli S. Petri ad Vincula, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Legatus natus in Moguntia, & in Epiſcopatu Magdeburgenſi, Primas, Archiepiſcopus Moguntinus, Adminiſtrator Halberſtadienſis, Marchio Brandeburgi, Dux Stetini, Pomeraniæ, Caſſuborum & Wandalorum, Burgravius Norinbergæ, Princeps Rugiæ, Sacri Romani Imperii Archicancellarius per Germaniam; JOHANNES LUDOVICUS electus & confirmatus Archiepiſcopus Treverenſis S.R.I. Archicancellarius per Galliam & regnum Arelatenſe; HER-

HERMANNUS Archiepiſcopus Colonienſis Dux Weſtphaliæ & Angriæ, Adminiſtrator Paderbornenſis, S.R.I. Archicancellarius per Italiam; LUDOVICUS Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, S.R. Imperii Archidapifer; omnes Electores, fatemur virtute harum litterarum, quod ſupra dicta omnis negotiatio transactio et pactio, jam ante ventilata fuerant in Imperialibus Comitiis Spirenſibus per ſuam Majeſtatem Romanorum Regem, Dominum Noſtrum clementiſſimum, nomine & ex parte Cæſareæ Majeſtatis, Noſtri item Domini clementiſſimi; & nunc iterum tranſacta fuerunt & concluſa in his ultimis Comitiis Norimbergenſibus cum ſupra dictis conſiliariis & Legatis Illuſtriſſimi Principis ANTHONII DUCIS LOTHARINGIÆ Noſtri dilectiſſimi Avunculi, cognati & amici, coram Noſtris conſiliariis & aliorum Principum Electorum, cum maturo conſilio, bona notitia & voluntate illorum, nec non aliorum Principum & Ordinum Imperii, ac Legatorum pro abſentibus, ad dicta Comitia Norimbergenſia congregatorum. Cui pacto nos conſentimus, illud ratificamus & confirmamus per præſentes in-

omnibus & quibuſcumq; punctis & articulis pro Nobis, noſtris ſucceſſoribus & heredibus. In cujus rei fidem Nos & Collegæ Noſtri, & abſentium Legati in hac Norimbergenſi Civitate congregati, ad inſtantiam & requiſitionem Legatorum dicti Ducis, ſinguli Noſtra ſigilla præſentibus literis appoſuimus, cum ſigillo ſuæ Majeſtatis Regiæ Romanæ. Actum in Noſtra & Imperiali Civitate Norimbergenſi die XXVI menſis Auguſti anni gratiæ MDXLII, Regnorum Noſtrorum, Romani duodecimo, aliorum decimo ſexto.

CAROLUS QVINTUS IMPERATOR.

Cum autem à Nobis *humiliter poſtulaſſet DUX ANTONIUS*, *ut* Nobis *placeret confirmare & ratificare tranſactionem iſtam ſecundum ſuam formam & tenorem, prout ſupra deſcripta eſt: attenta humili ejus petitione, continuoque amore & affectu, quo ſua Dilectio fertur erga Nos & Sacrum Imperium, confirmavimus & ratificavimus ex certa ſcientia, animo deliberato & maturo conſilio, ſupra dictum tractatum in omnibus ſuis punctis clauſulis & articulis juxta ſuum tenorem, formam & intentionem, & contenta in illo, confirmamus illum & ratificamus [illegible] plena-*

plenaria poteſtate Cæſarea per præſentes: eſtque Noſtra intentio declaratio & voluntas, ut dicta tranſactio exacte obſervetur & vigorem habeat in omnibus ſuis punctis, ut ante eſt dictum; & quod dictus DVX ANTONIVS ejuſque heredes & ſubditi illorum DVCATVS LOTHARINGIÆ ET DEPENDENTIÆ illius, ea inpoſterum jure frui & gaudere poſſint abſq; ullo impedimento per Nos aut ſucceſſores noſtros aut quemvis alium. Promittimus etiam, ut ante dictum eſt, virtute præſentium, quod dictum DVCEM ANTONIVM, ejus heredes, & eorum ſubditos, DVCATVM LOTHARINGIÆ ET EJVS DEPENDENTIAS ſinemus illa gaudere & frui: & quod manebunt integre cum illa ſine impedimento Noſtro ſucceſſorum noſtrorum & heredum & quorumvis aliorum: & quod illum conſervabimus, tuebimur & defenſabimus in hac tranſactione & pacto; in quo ſi inveniatur aliquis error aut defectus, ſuppleri volumus & emendari ſupra dicta Noſtra Cæſarea & plenaria poteſtate, non obſtantibus quibuſvis mandatis, conſuetudinibus, uſibus, aut exemptionibus, in contrarium, quibus omnibus in hoc caſu volumus

eſſe derogatum. Et idcirco omnibus & quibuſcumq; Electoribus, Principibus, Eccleſiaſticis & Secularibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Capitaneis, & aliis Officialibus, Præfectis Civitatum & Oppidorum, Judicibus & Juſtitiis, præſertim vero Judici Noſtro & Aſſeſſoribus Cameræ noſtræ Imperialis, Rotwilenſis, & aliis omnibus Judicibus, Juſtitiis, Conſiliariis, Burgenſibus, Communitatibus, aliiſque Noſtris & Imperii fidelibus ſubditis, cujuſcumque ſtatus, qualitatis conditionis exiſtant, ſerio injungimus, ne dicto DUCI ANTONIO, *ejus heredibus, aut eorum ſubditis, neq; etiam* DUCATUI LOTHARINGIÆ, CUM EJUS DEPENDENTIIS *ullum impedimentum adferant in iſta tranſactione & pacto, neq; in hac Noſtra illius confirmatione; quin imo illos tueantur & defendant ex Noſtra & Imperii parte, ſinendo illos in ſua fruitione conſueta, abſq; ulla re in contrarium attentata nec attentari permiſſa: neq; Noſter Cameræ Procurator Generalis Cæſareus, nec alius, in rebus contentis in prædicto pacto lites movere poſſit contra dictum* DUCEM ANTONIUM, *ejus heredes, & eorũ ſubditos, & Ducatum Lotha-*

Lotharingiæ, neque procedere, aut actum ullum contra illos formare in judicio aut extra, neque gravare, aut moleſtiam illis quovis modo inferre. Quia talis eſt expreſſa voluntas Noſtra, harum teſtimonio litterarum manu Noſtra propria ſubſcriptarum, & ſigillo Noſtro Imperiali munitarum. Actum in Noſtra & Imperiali Civitate Spirenſi XXIIX die menſis Julii anni MDXLIII *Regnorum noſtrorum XXIIX.*

Hucuſque Tranſactio. Sequitur jam Inveſtituræ formula. *Rudolphus SECUNDUS divina favente clementia Electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Schlavoniæ &c. Rex; Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ; Marchio Moraviæ; Dux Luxemburgiæ, ac Superioris & Inferioris Sileſiæ, Wirtembergæ, & Teckæ; Princeps Sueviæ; Comes Habſpurgi, Tyrolis, Ferretis, Kiburgi & Goritiæ; Landgravius Alſatiæ, Marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviæ ac Superioris & Inferioris Luſatiæ; Dominus Marchiæ Schlavonicæ, Portus Naonis & Salinarum, &c. Ad perpetuam rei memoriam Recognoſcimus*

noſtro obſervantiſſimo legitime INVESTITUM fuiſſe, ac neceſſarias deſuper & opportunas inveſtituræ litteras de data anni M D LXVII impetraſſe, quarum nobis exemplum in authentica & fide digna forma fuit exhibitum, earundemq; contenta hic pro inſertis haberi voluimus: nunc porro prænominato ILLUSTRI quondam CAROLO patre ſuo vita functo, ſuppliciter nos rogarit, ut ipſum de prædictis caſtris, terris, locis, juribus, omnibusque & ſingulis eorum pertinentiis, ad ſe tanquam primogenitum illius filium & heredem devolutis, quemadmodum Illuſtris quondam CAROLUS LOTHARINGIÆ ET BARRI DUX ea omnia tenuit & poſſedit, ipſeque Illuſtris HENRICUS jam nunc tenet & posſidet, clementer inveſtire, atque REGALIA hujuſmodi caſtrorum & terrarum auctoritate noſtra Cæſarea ipſi benigne concedere dignaremur. Nos ſane perpendentes fidelia atque utilia obſequia non minus ab ipſomet Illuſtri HENRICO LOTHARINGIÆ ET BARRI DUCE, quam illius Majoribus Nobis ac ſacro Romano Imperio, totique Reipublicæ Chriſtianæ, ſæpe hactenus ſtrenue fortiterq; præ-

ſtita, quæ etiamnum indies non ſine magna heroicæ virtutis a majoribus ſuis velut per manus ſibi tradita commendatione præſtat, ac in poſterum non minori cura atque ſtudio præſtiturum eſſe confidimus, humilibus ejuſmodi precibus ipſius clementer annuendum duxerimus, uti vigore præſentis Noſtri Diplomatis annuimus. Ac proinde ex certa Noſtra ſcientia, animo bene deliberato, ſano ac maturo accedente conſilio, & de Cæſareæ poteſtatis Noſtræ plenitudine, ac alias omni meliori modo, via, jure & forma, quibus validius & efficacius fieri poteſt & debet, eundem Illuſtrem PRINCIPEM & conſanguineum NOSTRUM HENRICUM LOTHARINGIÆ ET BARRI DUCEM, de prædictis caſtris terris & locis, ac nominatim de Marchionatu Pontis-Montis & de Comitatu Blanckenberg ſeu ALBI-MONTIS BELLISTHEIN et CLARIMONTIS, item de Marchionatu HATTONIS CASTRI, cum omnibus & ſingulis eorum honoribus, homagiis, gratiis, juribus, libertatibus, ac pertinentiis univerſis, item de Advocatia Civitatis in Tolleia & Monaſterii in RUMELSPERG, Diœceſis Tullenſis, & aliis certu

[illegible] ex dicto Monaſterio ei competentibus, item de conductu in terris & aquis partium ſuarum, ac villa IVE, cum MONETA quam in [illegible] dicta villa poteſt cudi facere, una cum jure quod ipſe Dux prætendit antiquitus ad ſe ſpectare, & ad prædeceſſores ſuos ſpectaſſe; nempe quod quicunque in terra inter Rhenum & Moſam DUELLARE voluerit, quod hujuſmodi DVELLA coram eo fieri debeant & non alibi conſummari, & quod filii Clericorum, qui in terris ſuis naſcuntur, ad ipſum debeant pertinere, clementer INVESTIVIMUS & in Feudum conceſſimus, ac tenore præſentium INVESTIVIMUS & in Feudum concedimus. Recepta tamen prius à ſupra nominato ipſius Ducis Conſiliario ac Legitimo Procuratore ſufficienti ad id mandato inſtructo, magnifico, FIDELI, Nobis dilecto, Eliſæo ab Haraucourt Gubernatore Nanceyano, in prædicti Ducis animam debito & conſveto fidelitatis, ſubjectionis & obedientiæ juramento: reſervato Nobis quoque & Imperio Sacro ratione Feudi HATTONIS CASTRI jure proprietatis directi dominii ac reſortus: & ſimiliter [illegible] ad [illegible] ſupra dicta bona & jura [illegible]

buſcumque Noſtris ac Sacri Imperii ac quorumlibet juribus ſemper ſalvis. Quocirca mandamus univerſis ac ſingulis Principibus Eccleſiaſticis & Secularibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Clientibus Capitaneis, Magiſtratibus, Communitatibus, Rectoribus, & locum tenentibus eorundem, ac ceteris Noſtris & Sacri Imperii ſubditis & fidelibus, cujuſcumq; dignitatis praeeminentiae, ſtatus, gradus, ordinis & conditionis exiſtant: ut prædictum Illuſtrem DUCEM HENRICUM in hac Noſtra infeudatione conceſſione & gratia non impediant, nec perturbent, ſed illis libere uti frui & gaudere permittant, & contrarium non faciant, nec fieri procurent quovis modo: quatenus Noſtram & Imperii Sacri indignationem gravisſimam, & pœnam quadraginta marcarum auri puri, pro una dimidia fiſco Noſtro Imperiali, & pro altera dimidia injuriam paſsi vel paſſorum uſibus irremisſibiliter applicandam, toties quoties contra factum fuerit, incurrere formidant; harum teſtimonio litterarum manu Noſtra ſubſcriptarum, & ſigilli Noſtri Cæſarei appenſione munitarum. Datum

in arce noſtra Regia Pragæ die nona menſis Septembris, anno milleſimo ſexcenteſimo nono, Regnorum noſtrorum Romani trigeſimo quarto, Hungarici trigeſimo ſeptimo, & Bohemici itidem trigeſimo quarto.

CAPUT XXIIX.

Quas partes Lotharingici Regni Hiſpaniæ Rex poſſidet, eas hodieq; finibus Imperii comprehendi Fœderatas autem ſeptem Belgico Germanicas provincias in plenam libertatem eſſe aſſertas.

REſtat ut de iis quæ in Lotharingico Regno Reges Hiſpaniæ obtinuerunt, nunc diſſeramus. Quoniam vero illorum imperium etiam cis Rhenum in ea, quæ proprie dicti Germanici Regni quondam fuere partes habitæ, ſeſe extendit, cujuſmodi eſt Hollandia & Selandia ex parte, Friſia, Geldria, Tranſiſulania, Trajectenſis & Groningenſis ditio, ipſa vicinia & par omnium conditio nos invitat, ut ſimul de iis quoque agamus.

ATQVE iſta quidem ſine diſcrimine omnia ad tempora usque Friderici II Cæſaris ab Henrici Aucupis ætate in Imperii fuiſſe obſequio,

non eſt ſane quod dubitemus. Etiam mul- to poſt, ſaltem donec ad Burgundicæ familiæ Principes iſthæc devenerunt, omnia Imperii fuiſſe habita membra, pene vacat controverſia. HANNONES tamen & HOLLANDI, jamdiu nonnihil turbavere. Nec adeo pridem Hollandorum patrocinium ſuſcepit in aureo pleraque libello de Antiquitate Reipubl. Batavicæ Hugo Grotius cap. v, levioribus tamen argumentis quam exigit rei dignitas. Controverſia orta inter Brabantinos & Hollandos, Carolo V Cæſare dixiſſe hos, *ſe & Comites ſuos ſummam poteſtatem nulli quicquam debentem, & omnis generis juriſdictionem habere antiquitus, ex quo Didericus primus terram nulli regno obnoxiam, barbarorum ereptam manu recuperaſſet: Eoſdem Comites ab omni ævo pari poteſtate fuiſſe in Comitatu ſuo qua eſſent Imperatores in Germania aut Italia, neque ullo obſtrictos feudi vinculo: multo minus Imperii Germanici leges unquam in Hollandia publicatas, aut ulla in parte iis ipſis legibus obtemperatum: Sed neque cauſſas aut Comitum aut Ordinum a Germanico ſenatu unquam*

dijudi-

dijudicatas. Hæc inquam ab iis dicta non negaverim. Dicent etiam Philippus Leidius, *Comitem Hollandiæ Imperatorem eſſe in ſua ditione.* Indubitatis tamen monumentis facile hæc poſſunt falſi convinci.

Non tangam nunc fabulas illas de Dide-rico ejuſque proximis ſucceſſoribus: ipſe Wilhelmus Comes, qui Cæſaream dignitatem indeptus eſt, ejusque poſteri ſaltim ad Burgundos usque, Imperio ſe obnoxios ultro agnovere & profeſſi ſunt. Diſerte Joannes de Beka in Chronico Epiſcoporum. Ultrajectinorum teſtatur, Wilhelmum in ipſa formula juramenti militaris hiſce verbis uſum: *Ego Wilhelmus Hollandienſis militiæ Princeps, ſacrique Imperii vaſallus liber.* Idem Beka in vita Theoderici ſecundi Epiſcopi expreſſe ſcribit de Wilhelmo I Comite: *Wilhelmus Comes poſt obitum Adæ neptis ſuæ Comitatum Hollandiæ de manu Friderici Cæſaris* (is erat primus id nominis Barbaroſſa dictus) *in feudum accepit.* Erat Ada illa primæ ſtirpis Comitum quaſi ultima, nec ſine controverſia reipublicæ præfuit, etſi maritum ſibi accepiſſet Co-

mitem

mitem Loſſenſem, quod ſcilicet ſequior ſexus à regimine tum arceretur. Guilielmus itaque primus Adæ patruus quaſi novæ ſtirpis auctor Cæſaris beneficio dignitatem illam impetravit. Fuit autem ille Guilhelmus alterius Guilhelmi Romani Cæſaris avus, Etiam vero hæc ſtirps in maſcula prole extincta eſt, cum Joanne Comite id nominis primo. Ac proinde etſi Hollandiam tum occupaſſet Joannes Hannonius filius Adelheidis ſororis Wilhelmi Regis Romani, Imperio tamen deberi illam cenſuit Albertus Cæſar, nec quievit controverſia, donec Joannes ille Hannonius à Cæſare feudo Comitatus inveſtiretur. Ea de re ita ſcribit Beka in vita Wilhelmi XLI Epiſcopi. *Joannes de Renes devictus transfugit ad Albertum Romanorum Regem pro ſubſidio, aſſerens, quod Comitatus Hollandiæ poſt obitum Domicelli Joannis Romano vacaret Imperio. Albertus ergo Rex deſcendens ad Hollandiam, deſtinavit hujuſmodi literas per univerſam Provinciam: Noverint univerſi, quod Albertus Rom. Rex invictus vacantem Hollandiæ Principatum Romano potenter incorporabit Imperio, quem Carolus*

rolus Rex Theodorico Comiti donavit in feudo. Igitur Albertus Rex Anno Domini MCCC deſcendit usque Noviomagium, ad ſubjugandum Comitatum Hollandiæ: adducens ſecum Moguntinenſem, Treverenſem & Colonienſem Archiepiſcopos, cum pleriſque primatibus Regni Alemaniæ. Econtra vero Joannes Comes armipotenter advenit in Bonſvverd, ubi metatis caſtris ſuper alveum Wale, aſſidue cœpit inveſtigare, qualiter ad expugnandum Regis exercitum magis commode poſſet pertranſire. Sed ecce Rex multitudinem vexillorum, pulchritudinem caſtrorum, & fortitudinem armigerorum Hollandienſis exercitus à cacumine turris procul intuens, & ſe deluſum à Zelandis æſtimans, retroceſſit ad Cranenburgiam, ut altera die repatriaret in Auſtriam. Archiepiſcopus vero Colonienſis pro Regis honore conſervando pacem extunc elaborare ſtuduit, qui tandem ſub hac forma compoſitionis arbitrium ſuum edidit, quatenus ipſe Domino Regi fidelitatis præſtaret homagium; quo facto, primates extemplo reverſi ſunt ad propria.

Ad hunc Bekæ locum Arnoldus Buchelius

Batavus, vir ingenuus & antiqvitatum patriæ ſuæ ſi quis alius peritiſſimus, hæc verba annotavit edition. Tltrajectinæ pag.224: *Hic ſi jure diſceptandum foret, Imperatoris cauſſa prævaleret. Wilhelmus enim primus hunc Comitatum à Friderico Imperatore in feudum accepit, teſte Beka in ſuperioribus: ſicut poſtea Margarita a Ludovico IV Imperatore. Sed cum ipſe Imperator parum valeret, & Comitatus poſſeſſores loci commoditate gauderent, Imperatorium ſimul ac Epiſcopale jus paulatim evanuit. Verum hæc brevibus notis includi non poſſunt, & dabitur forſan, ſi Deus mihi vitam prorogaverit, alias commodior dicendi locus.* Hæc ille, candide & prout decet ſcriptorem veri profeſſum: neç tamen ſorte quæ promiſit unquam præſtitit, huic ipſi Bekæ editioni immortuus. Meminerunt vero illius Cæſareæ expeditionis etiam Annales Colmarienſes, Albertus Argentinenſis, & Tritthemius in Chronico Hirſaugienſi: ſed in teſtimonium verba illorum huc adducere non eſt pretium operæ.

Stirpi huic Hannonicæ etiam deficienti-

bus

bus maſculis in nepote Wilhelmo, quid contigerit, iterum non alio quam Beka teſte narrabimus. Cui tuto ſane licet credere, qvum illo ipſo tempore vixerit Canonicus Vltrajectinæ Eccleſiæ, & Hollandiæ Principi opus ſuum inſcripſerit. *Ludovicus*, inquit, *Imperator audita jam nece Wilhelmi Comitis, pro tribunali ſedens in ornamentis Imperialibus, exquiſivit æquirectam juſtitiam à pleriſque Romani Regni Principibus. Quorum dictante ſententia, decretum eſt, quod Hollandiæ principatus Romano vacet Imperio, pro eo, quod Wilhelmus Comes absque liberis diſceſſit à ſeculo. Quem extunc Principatum idem Cæſar donavit Imperatrici* Margaritæ *ſuæ conjugi, quæ germana fuit eidem Wilhelmo Comiti. His itaque geſtis, eadem Imperatrix apparatu pulcherrimo mox ad Hollandiam deſcendit, fidelitatem cunctis incolis juravit, homagium de vaſallis ſuis accepit, libertates & gratias omnibus ampliavit, benevolas treugas cum Trajectenſibus fecit, & in Bavariam exinde rediens, Comitatus Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Freſiæ gubernandos Wilhelmo Duci Palatino ſuo*

ſilio commendavit. Hæc Beka. Imo in hiſce verbis finit ille Chronicon ſuum; quod & Trithemius notavit, & obſervatum fuit in manuſcriptis Suffridi Petri, ut fatetur Furmerius, & in manuſcripto codice Bibliothecæ noſtræ Juliæ nos iidem obſervavimus.

Quin hactenus itaque ſaltim Comitiva dignitas in clientelari jure Imperii fuerit, non eſt dubitandum. Aliquamdiu poſt etiam integrum manſiſſe hoc jus ad Burgundicos uſque, docet nos Hiſtoria Jacobæ, quæ patre Guilhelmo defuncto rempublicam hereditario quaſi jure conata eſt arripere. Adducemus hoc loco tantum illa quæ ipſe Petrus Scriverius, parum æqvus Imperii jurium arbiter, annotavit ad Grotii illum libellum pag. 131 editionis Leidenſis. *Cum anno* MCCCC XIIX. *Joannis Bavarus, electus Leodienſis, ſed ſacerdotio initiari nolens, Joannem Brabantiæ Ducem, maritum Jacobæ, Hollandia cæteriſque uxoris opibus potiri fremeret, ducta Eliſabetha Ducis noverca, & fœdere, cum Sigiſmundo Imperatore inito, Hollandiam Zelandiam*

landiam ac Hannoniam beneficiario jure ab eo poſſidendas accepit: quaſi ad Imperium, mortuo Gulielmo Comite ſine maſcula prole, devolutas. Et jam pariter interdicta Joanni Brabanto earundem regionum adminiſtratio, datis literis Conſtantiæ, XXIX Martii. *Quarum literarum munimini fiſus Bavarus, cum jam Hollandiæ Zelandiæ ac Hannoniæ oppida ſollicitaret, hoc reſponſum tulit: Regiones has neque Feudum Imperii eſſe, nec ad mares ſolos devolvi; cum certiſſimo experimento conſtet, Valtrudem Carolomanni Auſtraſiæ Principis neptem, Richildim quoque Comitatum Hannoniæ: Adam ac* Mar*garetam Comitatum Hollandiæ, maritis dotales attuliſſe, &c. quæ refert Petrus Divæus rerum Brabanticarum lib. XIIX. quem ſuadeo, legas.*

Hæc omnia Scriverius: is enim eſt notarum illarum auctor. Joannes Dinterus l. 6 cap. 159. ab Hannoniis ſcribit anno MCDIIX ita reſponſum Joanni illi Bavaro: *Se multum admirari, quod Romanorum Rex prætendebat aliquod jus habere ad terras Hollandiæ & Zelandiæ, attento quod ipſi viderunt antiquas literas*

per quas Ludovicus IV tunc Romanorum Rex, recognovit, quod in dictis terris Hollandiæ & Zelandiæ nullum jus ſibi competiit, quam ſolum homagium. Viderunt etiam ſub Bulla aurea alias literas ejuſdem Ludovici IV tunc Romanorum Imperatoris, per quas de ſuorum Principum conſenſu ſupradictas literas confirmavit. Cæterum hæc ita tum affirmata eſſe, non quidem negaverim: quam falſo autem & quanta cum Imperii injuria ita affirmata hæc ſint, non obſcurum amplius eſt ex iis quæ in medium attulimus. Bene tamen, quod etiam tunc faſſi ſint omnes, & extra controverſiam fuerit poſitum, ſaltim HOMINII nexu Hollandiæ Comites hactenus Imperio fuiſſe obnoxios: id quod ad tuendos Imperii fines nobis in præſens ſufficit.

Non latuit hæc antiquorum Comitum clientela Grotium: alium itaque libertati æternæ quærens colorem, ſcribit: *Quod ſi qui Comitum adducti neceſſitate temporum aut propriis de cauſis Imperatoribus obnoxii, eorum patrocinium invocaverunt, id tamen ipſum præcipue Ordinibus in factum non conſentientibus,*

nec

nec reipubl. nec poſterorum Principum jus deterius poterit reddere. At vero Ordines unquam hactenus diſſenſiſſe, nullo diſerto indicio quiſquam probaverit: ne nunc dicam Ordinum conſenſu ad talia olim non fuiſſe opus. Sed & audivimus, per aliquot ſecula Comitatum perpetuo feudi nexu fuiſſe Imperio obſtrictum. Utut igitur fortaſſis aliquando in illo nexu non fuiſſet (quod tamen itidem oſtendi non poteſt) ſaltim à Friderici Barbaroſſæ avo libertate illa perdita, jus clientelare Imperio accreviſſet.

Falſum proinde eſt, quod dixerat ſecutus alios Grotius, Comitivam Hollandiæ dignitatem nunquam feudi vinculo Imperatoribus paruiſſe. Comitum porro cauſſas à Senatu Imperii ac Cæſare non fuiſſe dijudicatas, itidem falſo aſſeri à Grotio, ex ipſo Beka jam intelleximus. Privilegia Brabantinorum non eſſe promulgata aut publicata in Hollandia, non arguit Hollandiam Imperii legibus non teneri: nec enim privilegia ſolent paſſim promulgari. Nec quod Philippus Leidius dixit, facit ad probandam omnimodam libertatem: ſolet enim

hoc

hoc pronunciari de omnibus Imperii Principibus, quibus Regalia potiſſima a Cæſaribus conceſſa ſunt.

Veriora ſunt quæ ſubjungit Grotius: *Burgundos & Auſtriacos principes, quorum certior memoria eſt, compertum ſatis habemus, Cæſaribus fidem pro Hollandia non dediſſe. Legibus autem judiciisque Cæſarum & Imperii, quod præcipuum eſt, ſubjectam non eſſe Hollandiam, Germani etiam ipſi confitentur.* Ita ſcilicet eſt. Primi Burgundi Principes non de Hollandia, non de aliis provinciis per Lotharingicum regnum longe lateque occupatis, fidem Cæſaribus juraverunt, ingente Imperii jurium diſpendio. Sed & legibus ac judiciis Imperii, communibus quidem, una cum aliis Hollandia etiam ſoluta eſt. Forte tamen non ante tranſactionem cum Carolo V initam; de qua paulo poſt. At vero non debuiſſet Grotius præterire, quod ipſi Burgundi & Auſtriaci Principes faſſi ſemper ſint ultrò, Hollandiam cum Zelandia non minus ac reliqua illa Imperii eſſe membra, atque adeo Imperii finibus incluſa, etſi magnam libertatem

tem conſeqvuta. Vt proinde nequaquam audiendi ſint qui Hollandiam & Zelandiam antiqvuitus jam extra Imperii limites fuiſſe poſitam jactitant, & vulgo perſvadere annituntur.

Eſt autem par & HANNONIÆ ratio. Nam refert quidem Dinterus, eo quem ſupra laudavimus loco, ab Hannoniis Joanni Bavaro anno 1408 reſponſum eſſe, *quod Romanorum Regi ſeu Imperatori in terra Hannonienſi nullum jus penitus competit, nec unquam competiit: quamvis verum ſit quod in Romanorum Imperio eſt ſituata.* Vulgo etiam jactitant illi Hannones: *Hannonia Dominus Deus & Sol.* Verum ipſa vocum abſurditas illos ineptiarum convincit. Vtique enim addicte ſemper coluerunt hactenus ſuos Principes: præter Deum itaque & Solem ſaltim Principes ſuos Dominos agnoſcunt. Jam ſi Hannonia eſt intra fines Romanorum Imperii, ut ipſi fatentur, utique ſaltim aliquid juris in Hannoniam competit Cæſari capiti Romani Imperii. Non difficile vero eſſet ex monumentis omnis ævi deducere perpetuum jus clien-

telare Imperii in Principes Hannonienſes non minus ac modo in Hollandiæ Comites id demonſtravimus, ſi opus foret. Verum ſatis eſt inſtituto noſtro, quod ipſi hodieque Reges Hiſpaniæ, Hannoniæ perinde atque aliarum provinciarum nomine Imperio ſeſe obſtrictos fateantur. ceu mox patebit.

IN univerſum igitur licet pronunciare id quod ante profeſſi ſumus, omnes illas Belgicas provincias quæ in patrimonium Hiſpaniæ Regum denique pervenere, ſaltim donec Burgundos Principes acceperunt, in obſequio fuiſſe Imperii. Quamvis vero hi potentia ſua freti Imperii jura multum debilitaverint, ſolito majore ſibi libertate per vim parta: à Cæſaribus tamen & Imperii Ordinibus nihil eſt jurium Burgundis remiſſum, quin imo hi in modum aliorum Principum ad Comitia Imperii eos vocavere, & Carolum Audacem turbantem res Imperii non dubitaverunt proſcribere. Sed & Philippus quem Bonum ſui cognominaverunt, vocatus ad aliquot Comitia Imperialia, aliis ipſe interfuit, ad alia miſit Legatos. Carolus à Cæſare petiit ſe Re-

gem

gem Belgii declarari; non facturus, ſi exiſtimaſſet Cæſari & Imperio regiones illas obnoxias non eſſe: quo erat elato animo. Quod Auſtriacos Principes attinet, usque adeo illi agnoverunt Imperii jura, ut Maximilianus Cæſar ſtudioſe id egerit, quo omnes illę regiones uno Burgundici circuli (ut loqvuntur) titulo in corpus Imperii cooptarentur, conſtituta certa ſumma oneris in publicum conferendi, etſi vivo Cæſare non plene hoc omne fuerit conſtitutum. Non enim ex vero ſed quodam ex odio potius, cum defuncto Maximiliano de ſucceſſore Cæſaris deliberaretur, dixit Trevirenſis Elector id quod apud Sleidanum legitur: *Cur autem ad nos magnopere Belgium pertinere putemus non video. Sunt quidem nobis vicini, ſed ſocietatem nobiſcum aut fœdus nullum habent, nec Imperii leges ad ſe quidquam pertinere ducunt, nec ad publicos uſus quicquam contribuunt, non magis quam Britanni vel Scoti.* Ex affectu hæc inquam profluxerunt. Certum vero eſt, Carolo etiam Cæſare *nomine et ex parte Domus Burgundicæ* (quatenus Belgis ſcil. illa imperabat) *ordinatas et ob-*

latas eſſe perſonas tam ad Regimen Imperii quam ad Cameram Imperialem, quibus interdum vel per Carolum ipſum vel per ipſius majores ſubſidium et tributa ſicut aliis Statibus imperata fuerunt, ut in pluribus receſſibus et regiſtris Imperii invenitur: quod Ordines Imperii, teſte Carolo ipſo, affirmavere, & bona profecto fide.

Quamvis porro Cæſare Carolo, plus ſolito libertatis indultum ſit ab Imperio Belgicis illis provinciis, nec ita tamen plane ſui ſunt juris factæ. Id haud poteſt rectius diſci, quam ex Tabulis pacti inter Carolum Cæſarem & Imperii Ordines initi, anno ſeculi ſuperioris poſt quadrageſimum octavo. Et vero ſunt illæ omnium ſuperſtitum hodie Imperii jurium unicum fundamentum. Eoque ut ratio finium tanto rectius ſibi conſtet, inſeremus nunc illas hoc loco, quamvis prolixiores poſſint videri, quæ huc debeant transferri. Verba illarum in hunc ſeſe habent modum.

I. Nos C A R O L U S *Quintus, Divina clementia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus; Rex Germaniæ, Caſtellæ, Legionis, utriuſque*

uſque Siciliæ, Jeruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Navarræ, Granatæ, Toleti, Valenciæ, Galliciæ, Majoricarum, Hiſpalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corſicæ, Giennis, Algarbiæ, Algeziriæ, Gibraltar, Inſularum Canariæ, et Indiarum, ac terræ firmæ maris Oceani; Archidux Auſtriæ; Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limburgi, Luxemburgi, Geldriæ, Calabriæ, Athenarum, Neopa*triæ, Wirtenbergæ, etc. Comes Habsburgi, Flandriæ, Tirolis, Goritiæ, Barcinonis, Arteſiæ, Burgundiæ, Comes Palatinus, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Ferretis, Kiburgi,* Namurci, *Roſſilionis Carinthaniæ et Zutphaniæ: Lantgravius Alſatiæ. Marchio Burgoviæ Oriſtani, Gotziani, et Sacri Imperii; Princeps Sueviæ, Cataloniæ, Aſturiæ, etc. Dominus Friſiæ,* Marchiæ *Slavonicæ, Portus* Naonis, *Biſcaiæ,* Molinæ, *Salinarum, Tripolis et* Mechliniæ, *etc.*

II. Notum *facimus univerſis, in præſentibus comitiis Imperialibus, habitis in Civitate hac Auguſtana, inter cætera urgentia S. R. I. negotia ſignificata nobis fuiſſe, ſcriptoque exhibita à à Principibus Electoribus atq; communibus Sta-*

tibus ac Deputatis abſentium, ea quæ à Conſiliariis Circulorum circa negotium moderationis taxæ in ultimis Comitiis Imperialibus Wormatiæ habitis diſcuſſa actaq; ſunt; atque inter alia mentionem in iis fieri, celeberrimæ feliciſsimæque recordationis Imperatorem Maximilianum quondam Avum noſtrum, inſtituiſſe Circulum Burgundiæ, eumque cæteris dicti S.R.J. Circulis inſeruiſſe, eumq; ſua taxa, quæ tunc definita et conſtituta fuit, inſcribi curaſſe (prout hodieq; in Regiſtris dicti S.R.J. reperitur) atque etiam nomine Provinciarum noſtrarum Jnferiorum atque Burgundiæ, conſenſerit certam taxam imponi iis, quæ à dicto S.R.I. dependent, atque ad illud ſpectare debent; quemadmodum id fuſius declararunt atque diductius explicarunt.

III. Item tempore feliciſsimæ recordationis Friderici, quondam Imperatoris, Philippum Ducem Burgundiæ, tanquam Principem Imperii, convocatum eſſe ad aliquot Comitia Imperialia, ad quorum una miſerit ſuum Cancellarium, in aliis ipſe perſonaliter comparuerit. Præterea nomine & ex parte dictæ Domus Burgundicæ ordinatas & oblatas eſſe perſonas, tam ad Re-

gimen

gentia dicti Imperii, ipſam ad Cameram Imperialem: quibus interdum vel per Nos, vel per Majores noſtros ſubſidium & contributionem, ſicut aliis Statibus, imperata fuerint, ut in pluribus receſſibus & regiſtris dicti Imperii invenitur. Propterea ſupplicare dictos Status, ut dictum Circulum Burgundicum, cum ſubſidiis & contributionibus S. R. I. dari ſolitis, in ſuo ſtatu tanquam MEMBRUM dicti Imperii benigne velimus relinquere.

IV. Præterea, cum Ducatus Geldriæ, cum Comitatu Zutphaniæ, plane ab Imperio dependeant, cumque iidem in aliquibus regiſtris contributionum dicti Imperii inveniantur, Nobis placeat clementer eis concedere, ut in tales contributiones ipſi conſentiant.

V. Similiter faciamus cum Statibus Vltrajectenſis patriæ; ut, quoniam ea ſine contradictione ad dictum S.R.I. ſpectat, ab eoque ex antiquo dependet, ſolvant ultimam exactionem Imperii contra Turcam: item ut ſolvant communem pecuniam, & participent aliis contributionibus dicti Imperii, quandoquidem duæ hæ provinciæ, Geldria & Ultrajectum, comprehendantur in

Circulo

Circulo Weſtphaliæ; prout hæc omnia Nobis repræſentata ſunt cum ampliori allegatione plurium rationum.

VI. Sed contra, neque aſſentimur, neque aſſentiri poſſumus iis, quæ per communes Status dicto modo Nobis propoſita ſunt: ac potius curavimus eis claram dari informationem Statuum dictarum noſtrarum Provinciarum Belgicarum *&* Burgundiæ*: & inter cœtera, non poſſe oſtendi aut probari, fuiſſe unquam ex parte Provinciarum patrimonialium* Belgicarum *aut Burgundiæ datas ullas contributiones; quinimo illas ab omni tempore tum à dictis contributionibus, tum à conſtitutionibus ordinationibus juriſdictione & proceſſibus dicti Imperii exemptas fuiſſe; dictumque Circulum* Burgundicum *ad exitum perductum non fuiſſe.*

VII. Et quamvis dictus Philippus Burgundiæ *Dux, tempore dicti Friderici Imperatoris, Legatos ſuos ad comitia Imperialia miſerit: ac ipſemet in aliis quibuſdam comitiis comparuerit; id tamen factum eſſe ab eo voluntate libera non autem ex obligatione aut debito ſeu munere: ac potius ut ſatisfaceret ſolemni voto ſubveniendi Provin-*

Provinciis Chriſtianorum contra fidei noſtræ hoſtem, amiſſa antiqua & Imperiali Civitate ac reſidentia Conſtantinopolitana; atque etiam ut capita nationis Germanicæ incitaret ad ſubſidium aliquod notabile pro recuperanda dicta Civitate Conſtantinopolitana, liberandiſque bonis Chriſtianis Græcæ nationis; atque hac in cauſſa ſeſe quanta maxima fieri potuit diligentia uſum, prout hæc aliaq; huc ſpectantia, ſi opus foret, demonſtrari poſſent.

IIX. Et quoad Ducatum Gelriæ, jam Nos oſtendiſſe Statibus communibus, agnoſcere Nos eum eſſe Imperii, & priuſquam eum haud ita pridem ad obedientiam noſtram reduxiſſemus, Nos eum in feudum accepiſſe ab Avo noſtro bonæ memoriæ Maximiliano Imperatore. Verum quoad contributionem à dictis Statibus dicti Ducatus Gelriæ, petitione communium Statuum Imperii ſcripto alias ipſis facta, ſolvendam, Nos declaraſſe, ejuſmodi contributiones nunquam antehac ab iis fuiſſe petitas, & multo minus ſolutas. contra fuiſſe eos ſemper exemptos, nullam unquam ea de cauſſa moleſtiam paſſos; rogantes, quandoquidem ſe nobis ea conditione

ſubdidiſſent, ut eorum libertatem & immunitatem conſervaremus; ſineremuſque eos pacifice in poſſeſſione earumdem permanere.

IX. Idem Nobis ex parte provinciæ Ultrajectenſis ſignificatum eſt; præſertim, nullum unquam ſubſidium, quo tempore Epiſcopi temporale dominium habebant, ab iis petitum, aut ſaltem acceptum, & juxta ſua privilegia & veteres conſuetudines ſe ad hoc minime teneri.

X. Et quamvis reperiretur, Ducatum Gelriæ cum Provincia Ultrajectenſi fuiſſe in Circulo Weſtphaliæ comprehenſum, iidemque Ducatus & Provinciæ recenſeantur in contributionibus & matriculis Imperii, non ideo tamen ſequitur, teneri & obligari ad ſolvendas dictas contributiones; quandoquidem tales Circuli initio tantum excogitati ſunt ad perſonas Cameræ Imperiali nominandas & præſentandas, Imperiumque nunquam fuiſſe in poſſesſione aut uſu cognoſcendi rem qualemcunque aut nomen dicti Circuli.

XI. Ac præter hæc, dictas Provincias patrimoniales ab omni antiquitate fuiſſe liberas & exemptas a juriſdictione Imperii, ita ut illæ non minus quam cæteræ noſtræ Provinciæ Belgicæ

in

in ſuis neceſſitatibus & indigentia nunquam, niſi in præſens protectionem, tuitionem, aut auxilium ullum à dicto S.R.I. habuerint, quemadmodum rationabiliter habent alii Imperii Status.

XII. Vnde concludi facile poteſt, dictas noſtras Provincias non teneri ſuſcipere in ſe, aut ſubire ullas contributiones Imperii, & ſecundum æquitatem in antiquis libertatibus & exemptionibus relinquendas eſſe.

XIII. Nihilominus pro ſingulari Noſtro affectu erga S. R. Imperium nationis hujus Germanicæ, & quia mens Noſtra nunquam fuit rem ullam ipſi adimere, at potius idipſum augere atque amplificare; illis ſignificavimus, ad fovendum cum iis amicitiæ bonæque vicinitatis commercium, Nos contentos fore, ut omnes Provinciæ noſtræ patrimoniales, ſimul cum Ducatu Gelriæ, Comitatu Zutphaniæ, & Temporalitate Ultrajectina, cæteriſque eo ſpectantibus Vaſallis & Dominiis dictarum Provinciarum, quemadmodum jam à Nobis poſſidentur, omnes conjunctim Sub uno Circulo comprehendantur, & aliquamque pecuniæ ſummam contribuant; tantam nimirum, quanta eſſe poteſt contributio duorum

Principum Electorum, at ne ultra hanc onerentur: & ut viciſſim ſuſcipiantur in protectionem, tutelam, conſervationemq; S.R. Imperii, dummodo ipſæ in rebus aliis maneant in omnibus ſuis Libertatibus, Juribus, appellationum & jurisdictionis Exemptionibus.

XIV. Super qua ita fundata informatione, & clementibus oblationibus, Electores, Principes, & communes Status, etiam Conſiliarii & Deputati abſentium, ulteriores conferentias Nobiſcum iniverunt: & poſt varia utrimque ſcripta, informationes, tractatus, Nobiſcum ſub conditionibus modiſq; ſequentibus concordarunt, capitularunt, tranſegerunt, Noſq; cum illis in virtute præſentium harum litterarum, meliori & validiori forma, modoque, quo fieri jure aut conſuetudine poſſet, concordamus, capitulamus, & tranſigimus.

XV. Nimirum Nos veros hereditarios & ſupremos Dominos dictarum noſtrarum Provinciarum patrimonialium Belgicarum, pro Nobis, noſtris heredibus & ſucceſſoribus, ſimul dictæ noſtræ provinciæ patrimoniales Belgicæ nominatim Ducatus Lotharingiæ, Brabantiæ, Lim-

Limburgi, Luxemburgi, Gelriæ; Comitatus Flandriæ, Arteſiæ, Burgundiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci, Zutphaniæ; Marchionatus Sacri Romani Imperii; Dominia Friſiæ, Ultrajecti, Tranſiſalaniæ, Groningæ, Falcomontis, Dalhemii, Salinis, Mechliniæ & Trajecti, una cum omnibus eorum appendicibus & incorporationibus, mediate & immediate, tam Eccleſiaſticis quam Secularibus, Principatibus, Prælaturis, Dignitatibus, Comitatibus, Baroniis, & Dominiis ad ea pertinentibus, Vaſallis & Appendicibus, futuros impoſterum & ſemper ſub protectione, cuſtodia, conſervatione & auxilio Imperatorum, & Regum Romanorum, & S.R.I. eoſque fruituros Libertatibus & Juribus ejuſdem, & per dictos Imperatores & Reges Romanorum & Status dicti S.R.I. ſemper, ſicut alii Principes, Status & membra ejuſdem Imperii, defendendos, conſervandos fovendos, & fideliter juvandos.

XVI. Item, convocabuntur ad omnes conventus & Comitia Imperialia, ut cum aliis Statibus compareant, aut Deputatos ſuos, ſi eis viſum fuerit, mittant. Datur etiam illis, noſtriſque heredibus & ſucceſſoribus vel Nobis, horumque

Deputatis, ſeſſio & ſuffragium nomine dictarum Provinciarum tanquam Archiduci Auſtriæ.

XVII. Viciſſim Noſtro, dictarumq; Provinciarum noſtrarum, ſubditorum & poſterorum eorum conſenſu, debebunt dictæ omnes Provinciæ, cum ad conſervationem & bonum S.R.I. atque etiam ad fovendam pacem & Juſtitiam neceſſarium erit, in omnibus communibus tributis quæ quovis tempore a Statibus communibus Imperii conceſſa decretaq; fuerint, præſtare & contribuere tantum, quanta duorum Principum Electorum contributio eſſe poteſt. Adeo, ut cum Elector unus præſtabit ad contributionem centum florenos, aut cum centum equites & centum pedites mittet, Nos, heredes & ſucceſſores noſtri tenebimur pendere ducentos florenos, & ducentos equites, ducentosq; pedites ſubmittere; idemq; in magnis & parvis ſubſidiis, augendo minuendoque cum proportione, ſervabitur, Niſi tamen caſu aliquo Nos, aut dictæ noſtræ Provinciæ hereditariæ ipſi milite indigeremus, aut alias conſultius foret loco militum accipere pecuniam; quæ eo caſu, loco dictorum militum, prout ſubſidium conceſſum magnum parvumque fuerit, ſingulis menſibus

perſol-

perſolvetur eo modo, quo Electores pro tempore militem, Capitaneos & Officiarios ſtipendio duplici, aut aliis ſolutionibus cæteriſq; rebus alent.

XIIX. Tali quoque expreſſá conditione, ut ſi citius ſeriuſve contingeret dictos Status S. R. I. concedere pro majore aut minore ſubſidio, exigi communem aut certam pecuniam; Nos tamen & dictæ noſtræ Provinciæ Patrimoniales, earumque ſubditi non teneantur, nec obligati ſint, exigere aut præſtare dictam communem pecuniam; ſed Nos nomine dictarum noſtrarum Provinciarum patrimonialium Inferiorum præſtemus tantum quantum duo Principes Electores Rheni (qui quoque tempore â dictis Statibus denominabuntur) exigent & colligent, cum omnibus ſuis Provinciis ſubditis & adhærentibus, atque ad nihil amplius quod ad dictam communem pecuniam ſpectat, per reſtitutionem ullã aut receſſum, verbis clauſulis aut derogationibus, vel in genere, vel in ſpecie, quocunque modo aut quocunq; nomine, ulterius ullatenus tenebimur ſine conſenſu noſtro dictarumq; noſtrarum Provinciarum; niſi conveniret, generalem expeditionem contra Turcam ſuſcipere. Quo caſu, Nos, dictæq;

noſtra

noſtræ Provinciæ tenebuntur præſtare pro ſubſidio noſtro non minus quam tres Electores, qui ſingulis viribus per communes Status Nobis denominabuntur & ſignificabuntur.

XIX. Viciſſim Nos, heredes & ſucceſſores noſtri, & ſupradictæ noſtræ Provinciæ, unà cum omnibus Principibus, Prælatis, Comitibus & Vaſſallis ad eos pertinentibus, qui hucuſque ſub iis comprehenſi fuerunt, nihilque S.R.I. ſolverunt, proprium Circulum habebunt, dictum, Circulum Provinciarum Patrimonialium Burgundiæ, ſub quo omnes comprehendentur, etiamſi aliqui eorum antehac conſtituti & attributi fuerint aliis quibuſdam Circulis.

XX. Item caſu quo Provinciæ noſtræ patrimoniales Inferiores deeſſent dictæ contributionis ſolutioni, eamve differrent, nec præſtarent, aut ſolverent tempore præfixo, ob fatalem noſtræ ſolutionis & præſtationis defectum; reſpondebunt in Camera Imperiali, ibiq; contra eos, ſicut contra alios Status S.R.I. procedetur, ad cogendum ut ſolvant quod debent: ſed excepto caſu dictæ contributionis, dictæ noſtræ Provinciæ earumque ſubditi, manent omnino in pacifica poſſeſſione omni-

immunitatum & quarumcumque libertatum ſuarum, ſpectantium exemptionum, appellationum & jurisdictionum, nullo modo ad contraria coacti: nec gravabuntur aut moleſtabuntur ſubditi aut adjacentes dictarum Provinciarum per mandata, citationes, admiſſiones appellationum, & aliorum proceſſuum, omnium aliarum, cujuſcumque ſint nominis, materiarum, nulla excepta, niſi in cauſa dictæ contributionis; eruntque exempti & liberi à dicta juriſdictione noſtra & S.R.I. ſive in prima ſive in ſecunda inſtantia.

XXI. Item, dictæ Provinciæ noſtræ patrimoniales inferioris Burgundiæ, cum ſuis pertinentiis, erunt manebuntque perpetuo Provinciæ & Principatus omnino liberi, & non ſubditi, ac à Nobis tanquam ab Imperatore, atque ab aliis omnibus futuris Imperatoribus ac Regibus Romanorum, ab Electoribus etiam Principibus & Statibus S.R.I. agnoſcentur pro Provinciis Principatibus, & Supremitatibus liberis, & non ſubditis; ita ut deinde pro adeptione dictarum contributionum, ſicut hac ſupra & infra ſcriptum eſt, non trahantur, nec vocentur ad jus & juriſdictionem S.R.I. Similiter ut in nulla re ad or-

dinationes, conſtitutiones, receſſus S. R. I. ulterius quam hic ſupra & infra dictum eſt, obligantur; dummodo tamen dicti Principatus & Provinciæ, in quantum earum aliqua dependent à Feudo S.R.I. impoſterum debite recognoſcantur, & releventur, & in feudum a S.R.I. ut ex ante in præſens factum eſt, recipiantur.

XXII. Ulterius, ſtatus & ſubditi omnium noſtrarum Provinciarum patrimonialium tenebuntur obſervare, & manutenere conſtitutionem pacis publicæ, dictam Landfried. Quique ad S.R.I. attinent, cum in Provincias noſtras Inferiores venerint, ſuave bona in iis poſſederint aut habuerint, comprehendentur in protectione patrocinio & libertatibus earum, & conformiter cœteris dictarum Provinciarum ſubditis manutenebuntur & ſervabuntur, & ad jus æquumq; obtinendum juvabuntur.

XXIII. Et viciſſim incolæ dictarum Provinciarum noſtrarum Inferiorum protectionem & patrocinium habebunt in dicto S. R. I. ſicut Status & ſubditi ejus. Ita, ut ſi cui ex Imperio, aut ex dictis Principatibus & Provinciis, & earum ſubditis, aliquid contra dictam Landfried e-

veni-

eumret: aut ſi quis alius quibuſcumq; rebus prætenderet habere in alium actionem: is tum tenebitur eum, ut oportet, coram ſuperioritate Ordinaria, & in foro ejus, qui pacem fregit, aut ejus qui poſtulatur, reum agere; debetq; ibi jus ſuum perſequi: juſq; ei ibidem prompte recteq; dicetur, atque ita utrimque æqualitas ſervabitur.

XXIV. Modo quo dictum eſt, Nos nomine ſupradictarum aliarumq; noſtrarum Provinciarum Patrimonialium, cum Electoribus, Principibus, & communibus Statibus S.R.I. clementiſſime, iiq; Nobiſcum nomine S.R.I. matura & plena deliberatione humiliter concordarunt, capitularunt, & tranſegerunt. In quam tranſactionem Nos quoq; per Nos & Provincias noſtras Patrimoniales, liberos quoq; noſtros, eorundemq; ſucceſſores: ſimiliterq; per dictos Electores, Principes & communes S.R.I. Status, nomine dicti S.R.I conſentientes, eamque acceptantes, promittenteſq; eam ſervare, definimus, promittimuſq; juxta hæc, verbo Imperatoris, pro Nobis, liberis noſtris, & ſucceſſoribus, & pro omnibus noſtris Provinciis patrimonialibus Inferioribus & Burgundia, Nos dictam tranſactionem, concor-

dationem, & capitulationem in omnibus & ſingulis ſuis articulis & capitulis, [illegible], Noſq; & noſtros concernentibus debere, & [illegible] rata firma & ſtabilia habere, & [illegible] obſervare & adimplere, ſine contraventione [illegible], nec permittere ut noſtri in contra veniant. [illegible] quicquid contra ſupradictam tractationem vel capitulationem factum, ordinatum, ſtatutum, aut impetratum fuit, vel in [illegible] ordinabitur, ſtatuetur, obtinebitur, aut impetrabitur, non poterit allegari, nec [illegible] in contrarium; ſed erit manebitq; ſine ullo vigore.

XXV. Similiter omnes poſtulationes, quas Nos, aut ſtatus noſtri habere prætendimus [illegible]ne ſubſidiorum & contributionum præteritorum, mortuæ, ſopitæ, exſtinctæ & ſine ulla vi, nullæ & nullius effectus erunt; ſicut etiam Nos [illegible] & conſenſu ſupradicto noſtrorum P[illegible] Electorum, Principum & Statuum, eas per has de certa noſtra ſcientia & plenaria poteſtate Imperiali declaramus, vim nullam & nullum vigorem habere, ſed caſſas nullas & nullius effectus permanere debere.

XXVI. Et [illegible] pro majori ſecuritate,

S.R.I. & Statuum ejuſdem promittimus Nos, ratificationem & conſenſum, dictarum noſtrarum Provinciarum Patrimonialium Inferiorum & Burgundiæ, dictis Statibus Imperii, aut eorum nomine Reverendiſſimo noſtro S.R.I. Principi Electori & Archiepiſcopo Moguntino tanquam ArchiCancellario, ſub ſigillis quatuor præcipuorum Prælatorum, dictarum noſtrarum Provinciarum patrimonialium, quatuor item præcipuorum Dominorum & quatuor præcipuarum Urbium nomine omnium Provinciarum & eas attinentium, intra annum ut quam maxime ſero, poſt datas præſentes præbituros.

XXVII. Et Nos Electores, Principes, & Status communes, S.R.I. Conſiliarii item & Deputati abſentium, prout omnes comparuimus in hiſce comitiis Imperialibus, & Denominati, Specificati ſumus in receſſu eorum, fatemur pro Nobis poſteris & ſucceſſoribus noſtris, ſimiliter pro Dominis & Principalibus noſtris, poſteris & ſucceſſoribus eorum, dictam concordationem, capitulationem & tranſactionem factam eſſe de ſcientia & conſenſu noſtro; ideoque promittimus pro Nobis, poſteris & ſucceſſoribus noſtris ſub honore & verbo Prin-

bo Principis & fide bona, omnes & ſingulos Articulos, & capita in iis contenta, quæ Nos & dictum S.R.I. concernunt, Nos fideliter & firmiter tenturos, obſervaturos, & impleturos ſine contradictione, nec contra facturos aut molituros; nec ullatenus ut id alii faciant paſſuros, id reſervantes, ut præſens tractatus & conſenſus non importet præjudicium, nec per eum quicquam S.R.Imperio, quoad terras quæ antehac ad illud pertinuerunt, neque quoad communes & particulares Status ejuſdem; Similiter nec Provinciis Patrimonialibus Inferioribus & Subditis Caroli Imperatoris; excepto eo quod præſenti tractatu continetur, & omnibus aliis modis, qui eorum ſupremitates, dominia, libertates, jura, antiquas conſuetudines & uſus concernunt.

XXIIX. In quorum teſtimonium Nos Carolus Imperator, tam nomine Imperatoris Romanorum, quam etiam nomine veri & ſupremi Domini dictarum noſtrarum Provinciarum patrimonialium, ſigillum noſtris his apponendum cura curavimus; quarum duæ ad unum exemplum facta ſunt.

XXIX. Et Nos Sebaſtianus D.G. Archiep. Mogun-

Moguntinus, Archicancellarius S. R. I. Et Fridericus Comes Palatinus Rheni Dux Bavariæ, Archi Dapifer S. R. I. ambo Principes Electores pro Nobis & reliquis Electoribus; & Nos Ernestus confirmatus Archiepiſcopus Argentinenſis & Wilhelmus Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ ſuperioris & inferioris, pro Nobis & aliis Principibus tam Eccleſiaſticis quam Sæcularibus, Gervvinus Abbas Vingartenſis, &c. pro nobis & aliis Prælatis; Fridericus Comes de Furſtenberg, &c. pro nobis & Comitibus & Baronibus, Et nos Conſul & Conſiliarii Civitatis Auguſtanæ pro nobis & aliis Vrbibus liberis & Imperialibus, ad requiſitionem & preces Nobis per Electores Principes & Status S.R.I. factas, noſtra quoque ſigilla poni & affigi curavimus præſentibus hiſce litteris datis in Vrbe noſtra Auguſtana die Martis 26 Menſis Junii Anno à nativitate Domini MDXLIIX & Imperii noſtri anno XXIIX. Regnoram noſtrorum XXXIII. Ita ſignatum: Carolus. Sebaſtianus Archiepiſcopus Moguntinus per Germaniam ArchiCancellarius, & per ordinationem Imperatoris I. Obernburger.

Hacte-

Hactenus illæ Tabulæ: quæ anno ejuſdem ſeculi LX ſunt confirmatæ. Quoniam vero nonnulla in iis reperire eſt quæ videri controverſa queant, fuerit haud abs re ex Paulo Matthia Wehnero audire, quid hodie cum alibi tum in Spirenſi ſummo Imperii judicio obſervetur. Habentur illa tomo ſecundo Symphorematis ſupplicationum cap. ſecundo fol. 39. *Ducatus Burgundiæ non modo peculiaris circulus eſt Sacri Romani Imperii* der Burgundiſche Kreis / Reichs-Abſchied zu Nürnberg *de Anno 1522. fol. 3. ſed & ipſe Dux Burgundiæ ſub tutela & membris Imperii comprehenſus in Comitiis ſeſſionem atque votum habet, ſicut Archidux Auſtriæ.* Er iſt aber den gemeinen Pfennig zu ſänden nicht ſchuldig, *ſed tantum contribuit quantum duo Electores. In expeditione contra Turcam tantum præſtat, quantum tres Electores. Si ceſſat contribuere, poteſt contra eum in Camera Imperiali per Fiſcalem procedi: in reliquis à Cameræ juriſdictione immunis ac exemptus eſt. Imperii tamen feuda ab eodem recognoſcere & conſtitutionem de pace publica ſervare tenetur. Nam Dux Burgundiæ*

pro ſua perſona tanquam vaſallus Imperii Romani non eſt exemtus, ſi delinquat & frangat pacem publicam contra ſtatum Imperii. Ideo contra eum & officiales ejus in Camera Imperiali proceſſus decerni poſſunt. Tilman. de Benign. in Apoſp. aſm. & inter obſerv. ſuppl. cent. obſ. 64. fol. 13. Vide tranſactionem Burgundicam in magnis Comitiis Auguſtæ Vindelicorum, Anno 1548. inter Carolum V Imp. & Status Imperii editam ac erectam, & poſtea anno 1560 confirmatam. Juxta quæ pacta & tranſactionem etiam ſubditi Regis Catholici Hiſpaniarum, quoad conſtitutionem pacis publicæ, juriſdictioni Cameræ Imperialis ſunt ſubjecti. Gilman to.2. Sympho part. 3. tit. 4 ſuppl. 3. fol. 78. pr. Nec obſtat, quod Mynſingerus cent. 5. obſ. 58. num. 2. Gail. l.1. de pace publ. c.11. n.6. Gilhauſ. in Arb. jud. c.4. ram.1. §.13. n.3. f.163. & alii quidam ſolam domum Burgundicam etiam in hoc caſu cum ſuis Ducatibus & dominiis liberam adſerant, ex privilegio d. Concordiæ A. 1548. erectæ, qua cautum ut ſubditi Ducis Brabantiæ in cauſa violatæ pacis a loco domicilii non evocentur, ſed coram judice loci ordinario ad pœnam banni

& juris communis conveniantur. Quia hoc admiratione ſatis dignum & iniquum videtur. Petr. Frider. Mindan l. 1. de proceſſ. in Camer. extrah. cap. 22. n. 1. Quid enim aliud eſt à legibus pacis publicæ eximere, quam in communem Reipublicæ ſocios armare, & quaſi feneſtram aperire ad vis publicæ exercitium? Et exemplo pernitioſum videtur, publicæ tranquillitatis turbatores, tanquam communis patriæ hoſtes, à Cæſarei Numinis juriſdictione eximere, fori privilegiis muniendo. Unde etiam Principes iſtam Concordiam aliquoties impugnarunt, & in Camera contra Regem Hiſpaniarum tanquam Burgundiæ Ducem mandata de non offendendo decreta. Ut, ultra ſupra dicta in cauſa, Dieterich von Gellern *contra d. Regem ubi cum Referens mandatum de non offendendo* bey einer namhafften Peen *decernendum diceret, alius dominus communi forma decernendum evincebat: ſe enim Anno 1550 interfuiſſe* dem Fürſten-Rath/ da die Burgundiſchen Verträge nicht allein *impugnaret* ſondern gar für nichtig gehalten. *Cui alii addebant, utut tranſactio valeret, eam de ſubditis Ducis ſaltem intelligendam. Burgundiæ vero*

Ducem

Ducem pro ſua perſona tanquam Imperii vaſallum non eſſe exemptum, idque recte. Nam & in eam ſententiam, quod pacem publ. ſervare teneantur, prædicta tranſactio Anno 1560 confirmata, ut ſupra dictum, & notavit Frid. d. c. 1. Ac quod dicta tranſactio Burgũdica de ſubditis Burgundiæ intelligenda ſit, quodq; agat tantum de iure perſonalibus non realibus, ſcribit Tilman. de Benign. loco ſupra allegato fol. 15. Ex conventione tamen pignorationis contra Domum Burgundicam, proceſſus in Camera non decernuntur, ex ſpeciali tranſactione Ducis Burgundiæ cum Romano Imperio: quæ hodie etiamnum in Camera in viridi obſervantia habetur. Tilman. de Benign. in Apoſpaſm. vi de Impetr. proceſſ. obſerv. 4. fol. 50.

Hæc omnia Wehnerus. Et vero hunc in modum hodieque regiones illæ, quæ quidem parent Hiſpano, ſeſe habent. Memorat Thuanus l. XVI, Carolum Cæſarem cum Ferdinando fratre egiſſe, *ut ipſe & Maximilianus filius Philippum Caroli filium Imperii per Italiam & Belgium cum plena poteſtate Vicarium conſtituerent; ſed hos non aſſenſos, quod dixerint,*

tantum de Cæſarea dignitate ac majeſtate, quam integram & illibatam tueri receperiſſent, deceſſurum, quantum ex ea alteri conceſſiſſent. Quod hoc loco repetere fortaſſis haud eſt alienum.

Quamvis vero ita olim cautum fuerit imperio, & huc uſque ea qua diximus ratione habeant ſeſe regiones illæ Belgicæ quibus etiamnum Hiſpanus imperat: poſt Carolum tamen Cæſarem ea tempeſtas Belgium illud excepit, ut denique ſeptem longe nobiliſſimæ & potentiſſimæ provinciæ, ſceptro Hiſpanico abjecto, in libertatem ita ſeſe aſſeruerint, ut ſimul etiam omne exuerint Imperii obſeqvium: Hollandia ſcilicet, Zelandia, Geldria cum Comitatu Zutphanienſi, Weſtfriſia, Trajectina regio, Tranſiſalania, & Groningenſis ditio. Nec enim poſt annum ſuperioris ſeculi octogeſimum primum, quo Hiſpano ſeſe ſubduxerunt, Imperio ſe quidquam amplius debere videri voluerunt, ſuntque paſſim per omnem terrarum orbem à potentiſſimis Regibus habitæ & cultæ quaſi ſui ſint juris, nec ulli Principi ſuperiori obnoxiæ. Hinc ne à Cæſare quidem titulum de-

lecto-

lectorum fidelium dari ſibi paſſi ſunt amplius, nec à Principibus Imperii æſtimari ullo indicio in cenſu eorum qui Imperio ſunt obnoxii. Idque obtentu vel priſcæ exemptionis ab Imperio, vel armis ſibi partæ libertatis interim dum ab Imperio deſererentur. Quod tamen fortaſſis mirere, inter eos nonnullæ urbes nummos ſuos Imperii aquila & Cæſareo nomine, perinde ut olim fecerunt, etiamnum inſigniri curant. Sed & non adeo pridem, Hiſpano plene jamdudum exacto, ſeriò in Provinciarum conciliis deliberatum, de reditu in corpus Imperii Germanici. Qua de re prudens epiſtola ſummi viri Hugonis Grotii, inter opuſcula ante biennium Amſtelodami curante Iſaaco Grutero publicata, comparet. Cæterum in univerſum omnes ab Imperii obſequio ſeſe liberos, illo quem diximus obtentu, venditare, certum eſt. Ab Hiſpano ipſomet confeſſionem remiſſi omnis juris quod in provincias illas quondam habuit, tandem impetratam eſſe, notum jam itidem in vulgus eſt. Nec enim eſt cur amplius attendantur tabulæ illæ ambiguæ pactarum induciarum, quæ ſeculi

hujus anno nono in duodecim annos fuerunt initæ: poſteaquam nuper adeo Monaſterii Weſtphalorum claris & perſpicuis verbis id pactis æternæ pacis pronunciatum eſt. Promiſit porro Rex Hiſpanus in iiſdem chartis capitulo quinquageſimo tertio, ſeſe daturum operam, ut tam Cæſar quam Ordines Imperii declarent amicitiam & bonam vicinitatem cum Provinciis illis fœderatis ſeſe obſervaturos. Eſt autem talis profeſſio ſimul tacita fortaſſis quædam omnium ſuperioritatis jurium renunciatio. More ſane gentium receptum eſt, vicinitatem & amicitiam colere non niſi cum eo in quem nihil tibi ſuperioris juris eſt. Et vero Cæſar noſter declarationem ejuſmodi ipſo anno conſtitutæ pacis edidit. Factum fortasſis idem jam eſt ab Imperii Ordinibus: nec tamen certo affirmaverim. Si ſane & Ordines in id conſenſerint, jam fortaſſe ſemper illæ nobilisſimæ Provinciæ finibus Imperii ſubductæ ſunt, nec eſt qvur amplius diſputemus, jure an injuria ab Imperii obſequio illæ deficiverint.

Tantum

Tantum obſignabimus igitur hanc diſquiſitionem literis Auguſtiſſimi Cæſaris noſtri, quæ ad omnem poſteritatem ſane ſunt memorabiles. Sunt autem hæ. *Ferdinandus Tertius, divina favente clementia Electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ Hungariæ Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Schlavoniæ &c. Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ; Marchio Moraviæ; Dux Luxemburgiæ, ac Superioris & Inferioris Sileſiæ, Wirtembergæ, & Teckæ; Princeps Sueviæ; Comes Habſpurgi, Tyrolis, Ferretis, Kiburgi & Goritiæ; Landgravius Alſatiæ, Marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviæ ac Superioris & Inferioris Luſatiæ; Dominus Marchiæ Schlavonicæ, Portus Naonis & Salinarum. Agnoſcimus & notum facimus tenore præſentium univerſis; Quod, cum Nobis ex parte Sereniſſimi Hiſpaniarum Regis Catholici & Conſobrini, Generi & Fratris Noſtri Chariſſimi, demiſſe fuerit expoſitum, in pace nuper inter Serenitatem ſuam ex una atque Status & Ordines Generales Fœderatarum Belgii Provinciarum ex altera parte, Deo bene juvante,*

con-

concluſa ac publicata, inter alia contineri Articulum, ordine quinquageſimum tertium, hujus, qui ſequitur, ex Gallico in Latinum tranſlati tenoris.

Dictus Dominus Rex obligat ſe effective
" *ad procurationem continuationis & obſervatio-*
" *nis Neutralitatis, Amicitiæ & bonæ vicinitatis*
ex parte ſuæ Cæſareæ Majeſtatis & Imperii,
" *cum dictis Dominis Ordinibus: ad quam conti-*
" *nuationem & obſervationem prædicti Domini*
Ordines reciproce pariter ſe obligant. Sequeturque
" *ſuper eo confirmatio ſuæ Cæſareæ Majeſtatis in-*
tra ſpacium duorum menſium, ex parte vero
" *Imperii intra annum à concluſione & ratifica-*
" *tione præſentis Tractatus.*

Ac proinde ſupplicatum, ut Nos pro noſtra parte dictum Articulum clementer approbare, ratum habere atq; confirmare dignaremur. Nos re mature ac diligenter deliberata, pro ſingulari ac propenſiſſimo noſtro in pacem quaquaverſum promovendam ac propagandam ſtudio, in ejuſmodi petitionem clementer annuerimus, dictumque Articulum ejuſque contenta, quatenus ea ad Nos pertinent, pro Noſtra

parte

parte approbaverimus, ratificaverimus & confirmaverimus, prout hiſce ex certa ſcientia, authoritate noſtra Imperiali approbamus, ratificamus & confirmamus. Eadem authoritate & ſcientia volentes declarantes & ſtatuentes, quod non modo Nos contra eundem Articulum ejuſque contenta, quatenus ea ad Nos pertinent, directe vel indirecte nihil committere, ſed nec ab aliis fieri vel committere velimus. In cujus rei fidem præſentes manu noſtra ſubſcripſimus, & ſigilli noſtri Cæſarei appenſione communiri fecimus; quæ dabantur in Arce Noſtra Linzii: ſexta Julii; anno Domini milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo octavo; Regnorum Noſtrorum Romani Duodecimo, Hungarici Vigeſimo tertio, Bohemici vero Vigeſimo primo.

Ferdinandus.

Ferdinandus Comes Curtius.

Vt.

Ad mandatum Sacræ Cæſ. Majeſtatis proprium, ſignatum erat

J. Walderode.

Hactenus literæ Cæſareæ: quas per Antonium Brynium Legatum Hiſpanicum Ordinarium, Hagæ Hollandorum, Concilio Ordinum Generalium fœderatarum provinciarum, anno ſequente, poſt quadrageſimum nono die XXII Octobris oblatas eſſe, in libro Concilii illius Actorum publico annotatum eſt.

CAPUT XXIX.

Bohemiæ Regnum cum Sileſia Moravia & Luſatia Finibus Imperii hodieq; includi: Poloniam vero Maſoviam Pruſſiam & Livoniam videri illis excidiſſe.

TRes in partes inter filios totidem Ludovici Pii omne quod tunc erat Francorum Imperium diviſum,& præter eam quæ Ludovico ceſſit illam etiam quæ Lotharii fuerat in ditionem Imperii Germanici tranſiiſſe, pene ſub initium operis diximus. Proxime nunc Italici, Burgundici, & Lotharingici Regni, ſimulque proprie ita dicti Romani Imperii Francorum, ſive ejus quæ Lothario quondam obtigit partis limites, quales illi à temporibus Friderici II. Cæſaris usque huc ſeſe

habue-

habuerint, perluſtravimus. Conſequens igitur eſt, ut tandem aliquando in Ludovici patrimonium, atque adeo Germanicum, ſive (ut olim fuit appellatum) Orientale Francorum Regnum reverſi, in hujus quoque fines, ab eadem Friderici Cæſaris ætate repetito negotio, inquiramus. Audivimus vero jam tum, Germanorum induſtria, cum ante Fridericum tum circa illius ætatem, ut & paulo poſt, Regno huic multa adjecta, & vim ejus longe lateque porrectam, ea tamen fortuna, ut Dania & Hungaria jam ante Fridericum ſuo ſint juri redditæ, in ſolam Poloniam nonnihilo noviter partæ auctoritatis adhuc ſuperſtite. Commode ergo partiri ita diſputatio poterit, ut ante omnia quidem ea quæ jam olim à Francis poſſeſſa, inde ea quæ ante Friderici ævum, & denique ea quæ illius ævo aut paulo poſt in ditionem Imperii ſunt redacta, quibus finibus contineantur, inveſtigemus.

Ut de iis quæ primi ſunt ordinis multum agamus, neceſſum non eſt. Si enim excipias de quibus modò verba fecimus, Belgico-Germanicas fœderatas, & quæ cis Urſam & Rhenum

amnes ſunt Helvetici & Rhætici fœderis provincias, citra controverſiam pene omnia & legibus & oneribus iiſdem publicis obnoxia ſunt, unumque reipublicæ ac civitatis corpus propiùs conſtituunt. Nam & illa quæ nuperrime Regno Sueciæ æterno pacto aſſerta ſunt, intra limites tamen Imperii & illius quod dixi communis corporis permanſere: quod cum ex Tabulis Pacis initæ, tum aliunde omnibus hodie eſt notiſſimum. Unum BOHEMIÆ Regnum cum annexa ſibi Sileſia Moravia & Luſatia, quoniam ab oneribus reliquæ Germaniæ ferendis eſt ſolutum & præ aliis magis ſuæ ſpontis, nonnihil heic turbat: quibuſdam Bohemorum auſis plenam & ab Imperio non dependentem Regno illi libertatem adſcribere. Itaque de uno illo paucis diſputandum fuerit.

At vero Bohemorum illa tempora quæ Fridericum II Cæſarem anteceſſerunt, non eſt quod nos multum morentur. Uſque enim adeo certum pariter notumque eſt, ſaltim ad illam ætatem, à Carolo Magno uſque, Bohemiam omnino tributariam fuiſſe Imperio, & Principes illorum Imperatori Germanico fuiſſe

obno-

obnoxios, ut id probare ſupervacuum ſupra duxeramus. Tantum igitur ſatis eſt, breviter nunc ex monumentis antiquis quædam in memoriam quaſi revocare, quo major lux affulgeat iis quæ poſt Fridericum II contigere. *Primum*, itaque Caroli Magni auſpiciis ſeculo nono à filio ejus Carolo devicti ſunt uſque adeo Bohemi, ut annuum tributum pendere more aliorum Slavorum coacti ſint. Et vero id præſtiterunt florente familiæ illius Carolinæ potentia. Illa deficiente & tandem emortua, denuo ſub idem jugum redacti ab Henrico Aucupe & filio ejus Ottone Magno: nec onere hoc ſoluti ſunt niſi per Fridericum II Cæſarem ſeculo tertiodecimo: quo de paulò pòſt. Huc ſane pertinet quod Brzetislaus I anno 1042 cum Conſiliariis ſuis & Primatibus Bohemicis provinciam illam totam Imperatorium fiſcum eſſe confeſſus eſt. *Secundo* Bohemorum Duces ad Cæſarum juſſa non minus atque alii Principes Imperii arma expediverunt, aut commeatu juverunt Imperii exercitus. Poſterius enim factum jam eſt Carolo Magno Cæſare. Militaverunt vero

cum alii tum inprimis Sobieslaus Conrado in Saxonia, Vladislaus & alter Sobieslaus Friderico I in Inſubria, Brzetislaus Henrico VI in Luſatia, Wenceslaus II denique Friderico II Cæſaribus. *Tertio* Iidem Duces Germanicos Cæſares Dominorum titulo ſemper honoraverunt: idque diſertim memoratur de Boleslao Sævo, utroque Brzetislao, & Friderico, poſtquam ad officium redierunt domiti à Cæſaribus. *Quarto* vocati iidem Duces ad curiam Cęſaream comparuerunt, cauſſas ſuas dicturi. Sic Ludovico Pio adfuit Francofurti cum muneribus Neclanus, Ratisbonæ Henrico Aucupi Wenceslaus quem Sanctum cognominant, Iaromirus & Uldricus Henrico II, Sobieslaus I Bambergæ Lothario Saxoni, Vladislaus Roncaliis Friderico I, Eidem Norimbergæ Fridericus, Przemislus Philippo Moguntiæ, & Friderico II Baſileæ Wenceslaus II. *Quinto* Multi Ducum, invitis etiam & reluctantibus Bohemis à Cæſaribus dati ſunt, donec populo eligendi facultas per Philippum reddita, ſed confirmandi inveſtiendique auctoritate Cæſaribus ſuperſti-

periſtite. Ita enim Vldricus *I* ab Henrico *II*, Borzvvogus *II* Vldricus *II* & Vladislaus ab Henrico V Cæſare, Vladislaus poſtea Rex à Conrado, Sobieslaus *II* & Fridericus à Friderico Barbaroſſa, Henricus Brzetislaus ab Henrico *VI*, Wenceslaus *I* à Friderico *II* creati ſunt. *Sexto* Ipſum Regium nomen ſolo Germanicorum Cęſarum beneficio Bohemis obtigit, & quidem ita ut primum perſonalis duntaxat illa dignitas fuerit, à Cæſarum nutu dependens, donec eam perpetuam fecit Cæſar Philippus anno MCXCIX. Nec vero antehac nomen illud impetravere, niſi ab Henrico *I* (ſi fas eſt credere) Wenceslaus Sanctus, ab Henrico *IV* Wratislaus Juſtus, à Friderico *I* Wladislaus. Quæ omnia non tantum Germanicorum ſed & Bohemicorum ſcriptorum veterum teſtimoniis probare in facili eſt, & jam tum cum ab aliis tum à Goldaſto pręclare oſtenſum. Sole autem clarius utique exhibent hæc Imperii in Bohemiam, ſaltim ad Fridericum usque *II* perpetua jura.

Bohemiæ vero fortunam MORAVIA hauddubie comitatur. Etenim Moravorum

omne Regnum jam à Carolo Magno leges accepiſſe, & Arnolphi Cæſaris juſſu proſcripto ultimo Rege Zuentepolco, in partes diſcerptum à Polonis & Vngaris aliisque occupatum eſſe, jam tum ſupra narravimus. Quod hodie quoque nomine illo audit non niſi illud eſt quod Polonis tum occupatoribus ceſſit. Id vero ſeculo undecimo Vldricus & Brzetislaus Duces, faventibus Cæſaribus, ereptum Polonis Bohemiæ vindicaverunt, atque ita Moravia iſta Bohemorum quaſi provincia facta fuit. Quo de ne dubitemus, effecit conſenſus Bohemicorum pariter & Polonicorum ſcriptorum.

LUSATIAM itidem omnem à Carolo Magno ſubactam eſſe, jam tum diximus. Illius ea pars quam Inferiorem appellitant qvum in Germanici ſangvinis Principum dudum fuiſſet poteſtate ex Cæſarum beneficio, anno 1075 Cæſaris Henrici *IV* dono, in præmium navatę variis bellis operæ, Wratislao Bohemorum tum Regi & Bohemis in perpetuum jus eſt tradita: atque adeo nec ipſa Imperii finibus excidit. Quinimo cum ab aliis aliquandiu fuiſſet occupata, Ludovici IV Cæſaris

beneficio Joanni Regi eſt reddita. Superior, ſive Hexapolis, Bohemici juris fuit uſque ad annum ſeculi decimi ſexageſimum quintum, quando in dotem Miſeconi Polono ceſſit. Ab iis ad Brandeburgicos Marchiones devenit, & Joanne demum Rege, itidem Ludovici IV Cæſaris auctoritate, ſeculo quartodecimo rediit in Bohemicum corpus. Hautdubie itaq; & Luſatia ſaltim ad Fridericum II Cæſarem, ab ævo usque Caroli Magni finibus Imperii fuit comprehenſa.

Igitur ſi Bohemia una cum Moravia & Luſatia deſiit eſſe in ditione Imperii, id factum fuerit oportet à ſeculo usque tertiodecimo. Et vero una cum titulo illo perpetuo Regio integram libertatem Bohemiæ redditam, ſunt qui affirment. Verum enim vero tametſi ſolito majorem dignitatem Bohemiæ Reges acceperint à Philippo & Friderico Cæſaribus, tamen vel ipſæ illæ tabulæ Friderici II Cæſaris anno MCCXII exaratæ ſatis roborant Imperii jura. Diſerte ſiquidem in illis eſt cautum: *Quicunque ab ipſis* (Bohemis ſcilicet) *in Regem electus fuerit, ad Imperatorem accedat REGALIA DE-*

BITO MODO RECEPTURUS. Quotieſcunque etiam Comitia Imperii fuerint inſtituta Bambergæ, Norimbergæ, & Mersburgi, Reges teneri in Curia comparere ſi vocentur: trecentos itidem cataphractos ſubmitti à Regibus debere, Romam Coronæ Cæſareæ cauſſa profecturis electis Imperatoribus. Quicquid præterea ipſis immunitatum à Friderico eſt datum, privilegii tantum modo illis concedi, proditur: quod ipſum à pleno jure multum eſt diverſum. Jam vero notum eſt nec negare poſſunt Bohemici, ab ipſo illo Friderico Cæſare anno MCCXXVI Wenceslaum primum, Ottocarum ſecundum à Richardo anno MCCLXII, iterum à Rudolpho anno MCCLXXVI, Wenceslaum ſecundum anno MCCXCII ab Adolpho, Joannem ab Henrico VII patre anno MCCCX, Georgium anno MCCCCLIX, & Vladislaum anno MCCCCLXXVII, Ferdinandum I à fratre Carolo V anno MDXLI, Matthiam à Rudolpho II fratre anno MDCIIX, Ferdinandum ſecundum anno MDCXVII à Matthia Cæſare, alios ab aliis, Regalibus beneficiis inveſtitos eſſe.

Hinc

Hinc ipſo illo ſeculo tertiodecimo & gloriati ſunt ipſimet Reges titulo Principum Imperii, & a Cæſaribus illo affecti. Refert Gevvoldus *l. de* Septemviratu cap.9. Tabulas Rudolphi I. Cæſaris ſcriptas Erphordiæ anno MCCXC quæ & alibi paſſim produci ſolent, de dignitate Pincernatus: ubi Cæſar Wenceslaum Regem appellat *Principem & filium cariſſimum*. Ipſe Wenceslaus in aliis Tabulis ab eodem Gevvoldo ex autographo deſcriptis ſeſe nuncupat: *Sacri Romani Imperii Principem & Pincernam*. Quo pertinent & illa à Gevvoldo annotata: *Principem Imperii & Germaniæ Statum eſſe Regem Bohemiæ, docent inter cætera, Imperatorum documenta, quæ in Bohemia concepta vice Archiepiſcopi Moguntinenſis, Archicancellarii Germaniæ, ſubſcripta & recognita fuerunt, & adhuc hodie recognoſcuntur & ſubſcribuntur à Vicecancellariis aulæ Cæſareæ.* Spectans huc & Carolus IV Cæſar, iis tabulis, quibus Tabulas Friderici II auctoritate Cæſarea confirmavit, Regnum Bohemiæ profeſſus eſt eſſe *nobilius S. R. Imperii membrum.* Adhoc, dum & Cæſar Carolus IV & Proceres

Bohemiæ auctoritate Imperii Principum fecerunt anno MCCCXLVIII Tabulas Friderici II confirmari : agnoverunt utique eo ipſo Imperii in Bohemiam jura. At vero nonnulli Cæſarum Friderici illas tabulas non habuerunt ratas, quantum videtur: ut nec ipſe Carolus videtur illas omni ex parte probaſſe. Et quidem cum Albertus tum Henricus VII Cæſar, extincta Regia familia maſcula, in Imperii recidiſſe poteſtatem Regnum illud, nulla habita ratione electionis popularis, crediderunt, ſi monumentis fidendum eſt. Sane Crantzius l. 7. Wandal. cap. 46, notat, Wenceslao III Rege cæſo *perveniſſe Regnum jure feudi ad Romanum Imperium*, atque ita ab Alberto Cæſare filium veluti *Romani Regni feudatarium in Regnum profectum eſſe.* Eandem rem deſcribens Gerhardus de Roo Hiſtor. Auſtr. l. 1 cap. 5. tradit : *Boiemiæ proceres extincta in Wenceslao Regum familia virilis ſeminis, de novo creando Rege conſilia Pragæ iniiſſe, diſſidentibusque, in Rudolpho Alberti Cæſaris filio & Henrico Carinthio Procerum ſtudiis, Wenceslai filias Annam, & Elizabetham*

in Comitia veniſſe, ut ſui ratio haberetur oraſſe. Fuiſſe itaque Henricum Annæ maritum in Regem electum. Cæſarem vero electionem NON ACCEDENTE JMPERII AVCTORITATE FACTAM, nullius momenti eſſe docuiſſe. Inſeruit Goldaſtus tomo II operis cui fecit titulum Reichs Satzung pag. 29. hiſtoriam Senatusconſulti Procerum aliquot Imperii coram Henrico VII Cæſare inſtituti, ubi Cæſar ſcribitur in hæc locutus verba: Das Königreich Bohemen welches erbloß worden achten wirs dafür / daß es an den Römiſchen Käyſer gefallen ſey / und wir haben es Macht zu geben worhin es uns gefällig. Proceres hanc pronunciant ſententiam: Das der Heinrich aus Kärnten / welcher ihme das Königreich Böhmen dem Heiligen Römiſchen Käyſerthum zu wider / ſelbſt muthwilliger weiſe zugeeignet und noch beſitzt / durch dieſe That alle ſein Recht bey dieſem Königreich ſampt ſeines Gemahels anfällen verlohren habe. Denn es iſt unbillich / daß der jenige der ſich wider die Käyſerliche Rechte aufflehnet / ein König / noch der ſo das Lehen vom Käyſer nicht empfangen ein Fürſt genennet werden ſoll. Derhalben wollen

Eure Keyſerliche Majeſtät ihme das Königreich Böhmen ſamt dem Fürſtenthum Kärnten nehmen/ und dieſelben anderweit verſehen. Porro & Carolum IV electionem populo Bohemiæ, tantum familia Regia omnino extincta, permiſiſſe clariſſimum eſt: ut proinde etiam ipſe crediderit, juris Cæſarii eſſe privilegium à Friderico conceſſum, cum Imperio eſſet detrimentoſum, nonnihil reſtringere.

Arguit præterea Imperii in Bohemos auctoritatem hodieque ipſa illa dignitas Pincernatus & Electoralis, qua Reges gaudent. Nec vero leve indicium eſt ſubjectionis, quod Reges teneantur Cæſari in Comitiis Imperatoriis in prandio aut cœna primum poculum miniſtrare: etſi ex privilegio Alberti Cæſaris aliorumque, nulla corona tecti præſtare idipſum illis ſit indultum. Quid quod non deſint, qui etiam nunc judicio Imperii Reges teneri libere profiteantur? Goldaſtus ſane ita loquitur l. 4. de Regno Bohem. cap. XIII. num. X: *Licet ſubditi ſint exempti, ipſe tamen Rex Bohemiæ, quia eſt immediatus Imperii Princeps, recte riteque poteſt in Camera conveniri*

niri, in cauſis primæ inſtantiæ ad judicium Cameræ pertinentibus. Et hæc eſt communior Interpretum opinio, exemplis & præjudiciis Saxonis, Brandenburgici, Auſtrii, Burgundi, Lotharingi, & Sabaudi firmata. Idem Goldaſtus l.2. cap. 16. operoſe nititur probare, teneri adhuc Bohemos ad onera Imperii ferenda. Nec me latet in quammultis Imperii Comitiis acriter ea de re diſputatum eſſe, ab Imperii Ordinibus. Verum quoniam res illa eſt controverſi juris, nolo ego hinc in re liquida pro auctoritate Imperii argumentum capere. Cum tamen forte extra dubium ſit, teneri Reges hodieque in iter Romanum comitari Cæſares, ſubmiſſis aliquot centum cataphractis (etſi enim illo ſe onere ſolvi quondam voluerint Reges, minime tamen in id ab Electoribus eſſe conſenſum, conſtat ex libro Hartmanni Mauri de coronatione Caroli V Cæſaris & iis quæ recitat Goldaſtus tom. 2. Reichs-Satz. pag. 178) poſſit hoc in ſignum ſubjectionis adferri certiſſimum. Cæterum Imperii Finibus Bohemiæ Regnum includi, qvum jam abunde oſtenderimus,

rimus, ne huic quidem aut ſimili argumentationi immorabimur.

Quæ Bohemiæ eadem & SILESIÆ conditio eſt. Pars hæc quondam Poloniæ: eoque ad Fridericum II Cæſarem usque, prout univerſa Polonia, & ipſa ſinedubio in obſequio fuit Imperii. Concidente vero cum Friderico Imperii auctoritate, reverentiam exuit quidem Polonia plæraque, ut mox audiemus, Sileſia tamen rediit intra Imperii limites. Nec vero niſi auctoritate Cæſarea & Imperii Ordinum conſenſu Bohemiæ unita eſt. Quo de ne dubitemus (etſi aliàs apud hiſtoricorum vulgus imo & apud alios doctiores, ceu liquet ex Nicolai Henelii *Sileſiographia cap.* VII, altum ea ſit de re ſilentium) efficiunt Tabulę Cæſarum, quarum apographa hodie in medio ſunt, ipſa autographa apud Bohemos hodieque in archivis integra detinentur. Germanice verſas illarum aliquot publicavit Melchior Goldaſtus tomo ſecundo operis ſui cui nomen Reichs-Satzungen: alibi Latine prodierunt & quidem non ſemel. Eas inter primo merito loco memorabiles ſunt Tabulę à Ru-

dolpho Cæſare anno MCCXC conſcriptæ; quas proinde non poſſumus non hoc loco inſerere ſaltim Germanice verſas. Wir Rudolph von Gottes Gnaden Römiſcher König/ allezeit Mehrer des Reichs / entbieten allen unſern des Römiſchen Reichs Getreuen/ denen dieſer Brieff vorkompt/ unſere Gnade und alles Gutes. Und thun Euch zu wiſſen/ daß wir die Ordnung und Vertrag/ wie es mit dem Breslischen oder Schleſiſchen Fürſtenthumb / ſo uns und dem Keyſerthum unters Lehen gehörig / künfftig gehalten werden ſolte / beſiegelt geſehen: als nemlich/ wann unſer Herre GOtt den Durchleuchtigen Heinrichen/ Hertzog in Schleſien/ Todes halben abfodern würde/ daß der Durchleuchtigſte Ottogarus König in Böhmen/ oder ſein Erbe und nachfolgende Böhmiſche Könige / Ihme die gantze Landſchafft Schleſien erblich einnehmen und beſetzen möchte. Dieweil dann dieſes Recht auff dießmal Könige Wenceslao, unſerm allerliebſten Sohne/ angefallen/ und Er ſich deſſen anmaſſen will/ ſo thun wir ihme ſolches hiemit in Krafft unſers Römiſchen Königreichs beſtättiget übergeben. Datum Erdfurt Anno 1290 den 25. Septembr. unſers Reichs im 17. Jahre.

Argumentum integrum harum literarum repetiit Carolus IV Cæſar in Tabulis ſcriptis

Pragæ anno MCCCLV: facta mentione & aliarum quarumdam literarum cum Rudolphi illius tum Friderici II Cæſaris, quibus ſimiliter Bohemiæ Regibus jus in Poloniæ illas partes auctoritate Cæſarea eſt attributum. Dabimus illas integras: qvum ſint noſtro inſtituto cumprimis utiles: & quidem emendatas nonnihil ex Gerlaci Archiepiſcopi Moguntini Tabulis: quas ſimul cum Carolinis Goldaſtus Tomo 1 Conſtitutionum Imperialium pag. 346 & ſequentibus ut & poſt illum alii ediderunt.

In nomine Domini Sanctæ & individuæ Trinitatis. Carolus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus &c. ad perpetuam rei memoriam. Inſignes laudabilis famæ titulos moderni temporis meretur glorioſa poſteritas, ſi quod prædeceſſorum Illuſtrium circumſpecta pridem inſtauravit proviſio, vigilanti cura proſequitur, & gratæ ſolicitudinis munit officio, ut fructuoſi laboris ſolertia pereñi ſucceſſorum commendentur memoriæ, & ex perfectione bonorum operum, quaſi ex relucenti ſpeculo vetuſtatis ſurgat de felicibus mortuis felix memoria rediviva.

1. Sane licet pridem recolendæ memoriæ Di-

vus

vus FRIDERICUS Romanorum Imperator Auguſtus, prædeceſſor noſter, de ſingulari ſuæ benignitatis munere, claræ recordationis Illuſtri Vladislao quondam Bohemiæ Duci, qui regnum Bohemiæ ante coronationem ſuam regebat, & ſuis heredibus Bohemiæ regibus cenſum de TERRA POLONIÆ, QVEM ANTECESSORES EJUS DUCES BOHEMIÆ à POLONIA MULTIS TEMPORIBUS ACCIPERE CONSVEVERANT, QVEMQ; POLONIÆ ET SILESIÆ DUCES SACRO IMPERIO SOLVERE TENEBANTUR, prout in literis Imperatoris præfati evidenter exprimitur, liberaliter duxerit erogandum, ipſi quoq; Duces Poloniæ & Sileſiæ eundem cenſum Illuſtribus progenitoribus & prædictis noſtris Bohemiæ Regibus in ſignum ſubjectionis debitæ, & in recognitionem ſui ſuperioris dominii rite perſolverint, multis temporibus retroactis: tamen ad abundantius cautelæ præſidium tractu temporis DICTI DUCES ſuorum heredum & ſucceſſorum nomine atq; vice, Principatus Terras ac Dominia ſua à claræ memoriæ Illuſtri Joanne quondam Bohemiæ Rege, genitore noſtro ca-

riſſimo dum viveret, & demum præfato genitore noſtro defuncto à nobis & à Corona Regni Bohemiæ, in feudum cum ſolemnitate debita ſuſceperunt, nobisq; ac noſtro genitori dum viveret, tanquam Bohemiæ Regibus, & Coronæ Regni Bohemiæ præſtiterunt ſolemniter, obedientiæ, homagii, ſubjectionis & fidelitatis debita juramenta corporalia.

2. Et licet inſignis DUCATUS VRATISLAVIENSIS & SILESIÆ, cum ſuis omnibus pertinentiis, ad utile & immediatum dominium illuſtrium quondam Bohemiæ regum, progenitorum & prædeceſſorum noſtrorum, & Coronam Regni Bohemiæ ſpectaverit ab antiquo, ſicut hoc literæ recolendæ memoriæ Domini Rudolphi Romanorum regis prædeceſſoris noſtri oſtendunt. In quarum prima quandam ordinationem inter Illuſtrem Ottocarum quondam Bohemiæ Regem, proavum noſtrum chariſſimum ex una, & Henricum Ducem Vratiſlavienſem parte ex altera: videlicet quod dictus Ottocarus Rex eidem Henrico Vratiſlavienſi & Sileſiæ Duci, in caſu, ſi Ducem præmori contigerit, in præmiſſo Ducatu Vratiſlavienſi & Sileſiæ, terris, & omnibus ſuis Domi-

Dominiis deberet ſuccedere, pro ſe factum adſerit. Et in ſecunda ipſarum, dicto Henrico Duceliam ſublato de medio, prædictum Regem Ottocarum, heredes & ſucceſſores ſuos, Reges Bohemiæ, de Ducatu Vratislavienſi & Sileſiæ, terris & Dominiis præfatis, tanquam ACTU VACANTIBUS, propter multa grata ſervitia, quæ Illuſtres Bohemiæ Reges Sacro Romano Imperio fecerant, SOLENNITER INVESTIVIT, lucidius atteſtatur. Tamen Illuſtris quondam Joannes Boemiæ Rex, genitor noſter præfatus, cum Henrico ſeptimo & ultimo Vratislaviæ & Sileſiæ Duce, ſororio noſtro, dum uterq; ipſorum vitam ageret in humanis, quandam ordinationem iniit & tractavit; videlicet quod dictus Dux Henricus TERRAM & DISTRICTUM GLACENSEM cum vaſallagiis, feudis, dominiis & aliis omnibus pertinentiis ſuis, de conſenſu dicti genitoris noſtri, ad vitæ duntaxat tempora habere deberet, ut tamen moriente, DUCATUS SUI (PUTA VRATISLAVIENSIS & SILESIÆ) AC PRÆDICTū GLACENSE Dominium ad uſum & poſſeſſionem genitoris noſtri, heredum & ſucceſſorum

ipſius Regum & Coronæ Regni Bohemiæ, ſine difficultate qualibet revenirent: Sicut hoc proceſſu dierum ad finem devenit intentum. Eoq; dictus genitor noſter, dum viveret, moriente Duce præfato, Ducatum Vratislavienſem & terram Glacenſem præfatam tenuit & poſſedit, & Nos utrumque de præſenti velut Bohemiæ Rex in poſſeſſione tenentes, utrobilibet dominamur.

3. Et quamvis MARCHIA BUDISINENSIS & GORLICENSIS, quæcum cæteris civitatibus oppidis & pertinentiis ſuis ad Regnum & Coronam Bohemiæ *ab antiquo pertinuerunt, per Illuſtrem Ottocarum quondam Regem* Bohemiæ, *proavum noſtrum, in perſonas quondam Illuſtrium*Brandenburgenſium *Marchionum, ex certis cauſis & rationibus alienatæ fuerint: aliquando tamen Marchionibus prædictis, abſque ſexus maſculini heredibus decedentibus ex hac vita, Nobiles, Milites, Clientes cives, univerſique incolæ Marchiæ* Budiſinenſis *& Gorlicenſis præfatæ, animadverſione debita cognoſcentes, qualiter ad Coronam & Regnum* Bohemiæ, *tanquam ad immediatum & naturalem Dominum dudū pertinuerant, ad ſubjectionem & obedientiam Illu-*

Illuſtris Joannis quondam Bohemiæ *Regis genitoris noſtri, tanquam ad ordinarium legitimum et naturalem dominum ſuum & ad Coronam Regni* Bohemiæ *de cujus gremio jamdudum conſtiterant, ut præſcribitur, deliberatione non improvida redierunt.*

4. Nos igitur indefeſſam ſolicitudinis operam, & diligentiam exquiſitam, quam ſæpedicti proavus, pater, ac progenitores noſtri cariſſimi, quondam Bohemiæ *Reges, ad obtinendum ſubjectionis vaſallagium, & obedientiam Illuſtrium Sileſiæ & Poloniæ Ducum, videlicet* LIGNICENSIS, BRIGENSIS, MUNSTERBERGENSIS, OLSNENSIS, GLOGAVIENSIS, SAGANENSIS, OPPOLIENSIS, FALCKENBERGENSIS, STRELICENSIS, TESCHINENSIS, TOLNENSIS, BRVTHVNIENSIS, STENAVIENSIS, OSACTIENSIS: PRINCIPATVS MASOVIÆ, ET DVCATVS IN PLOTZKA, *Principum & fidelium noſtrorum, Principatus ſeu Ducatus Vratislavienſis & Sileſiæ: nec non Civitates, videlicet Vratislaviam, Novum forum, Franckenſtain, Stinaviam Gorauu & mediam partem Glogoviæ, Namslaviam & pertinentiarum ipſius &*

etiam

etiam Budiſinenſem & Gorlicenſem Marchiam, ut præfertur, non absq; magnis impenſis & infinitis laboribus habuerunt: in noſtræ Majeſtatis acie continuo revolventes, ut virtutum ipſorum frequentia, & ſolicitudo laborum præterita, ſub felice noſtro regimine ſolidetur: ſicut dudum de plenitudine Romanæ Regiæ poteſtatis ſtatuendum diximus, ita & nunc ex certa ſcientia STATUIMUS DE NOSTRÆ IMPERIALIS PLENITUDINE POTESTATIS, quod omnes ſupradictæ ſententiæ & clauſulæ Imperialium & regalium literarum, quas ad probationem dictarum intentionum adduximus, ſemper & ubique in judicio & extra, & in ſingulis actibus publicis & privatis, quotiens tenorem præſentium legi & publicari contigerit, ejuſdem efficaciæ vigoris & auctoritatis exiſtant, ac ſi in ſignis propriis originalia viderentur. Et præcipue cum eadem originalia per nos & nonnullos ſacri Imperii Principes, Barones, Proceres, auſcultata & examinata fuerunt diligenter. Et demum communicato ſuper omnibus præmiſſis, nonnullorum Sacri Imperii Principum, Baronum & Nobilium conſilio ſpeciali, prædictis omnibus

bus

bus de verbo ad verbum, prout ſuperius exprimitur intellectis, & in examine deliberatæ & providæ diſcuſſionis adductis, ne ex interpretatione ſiniſtra quorumlibet, noſtris heredibus & ſucceſſorum noſtrorum Regum Bohemiæ, & Coronæ Regni ejuſdem, juribus, honoribus & ſtatui valeat impoſterum derogari: AUCTORITATE IMPERIALI dictos Sileſiæ Poloniæ & ceteros prædictos Duces, noſtros Principes & Vaſallos, cum Principatibus feudis & vaſallagiis ipſorum, præſertim cum à Corona Regni præfati immediate dependeant: dictum quoque Ducatum Vratislavienſem, cum civitate Vratislavia, Noviforenſi, Franckenſtain, Stinavienſi, Gorenſi, Glogovienſi & ceteris oppidis ibidem: nec non Marchiam Budiſinenſem & Gorlicenſem, cum vaſallis, vaſallagiis, feudis, feudatariis, utilitatibus, fructibus, obventionibus, juriſdictionibus, judiciis, honoribus, juribus, conſuetudinibus & omnibus dictorum Ducatuum & Marchiæ pertinentiis, velut utile & immediatum dominium noſtrum & Regni Bohemiæ præfati, eidem Regno & ejus felici Coronæ, IN PERPETUUM ADJUNGIMUS, incorporamus,

inviſceramus, adſcribimus, adpropriamus, & indiviſibiliter & inſeparabiliter counimus.

5. Speciali etiam ex nomine interpretamur, pronunciamus, diffinimus, proteſtamur, & dicimus, ac de certa noſtra ſcientia declaramus, quod præfati Duces Sileſiæ & Poloniæ heredes & ſucceſſores ipſorum in perpetuum, quotiens Ducatus eoſdem aut alterum ex iis vacare contigerit, ipſos vel ipſum à nobis heredibus & ſucceſſoribus noſtris Boëmiæ Regibus & Coronæ Regni ejuſdem, homagii, obedientiæ, fidelitatis & ſubjectionis debitæ teneantur ac debeant præſtare & facere corporalia juramenta; SUPPLENTES OMNEM DEFECTUM, ſi quis in literis vel privilegiis dictorum Imperatorum & Regum Romanorum memoriæ recolendæ, aut etiam in ordinatione ſeu tractatu dicti genitoris noſtri, quem cum præfato Henrico ſeptimo & ultimo Vratislavienſi & Sileſiæ Duce habuiſſe dignoſcitur, ſeu in reditu Nobilium, militum, clientum, civium & incolarum Budiſinenſis & Gorlicenſis Marchiæ, qui ad Regnum Bohemiæ, ut præmittitur, ex cauſis legitimis redierunt: vel in præſentibus noſtris litteris verborum defectus, inter-

interpretatione dubia, ſententiarum obſcuritate, vel alia quavis occaſione, compertus fuerit; de certa noſtra ſcientia, ac de prædicta IMPERIALIS PLENITUDINE POTESTATIS, non obſtantibus legibus, conſuetudinibus, uſibus, obſervantiis, juribus, municipalibus vel communibus, ſtatutis ſeu edictis, publicis vel privatis, factis & editis in contrarium, quibuſcunq;, quas & quæ, quantum adhæc, ac ſi nominatim de verbo ad verbum præſentibus inſcripta & inſerta conſiſterent, etiamſi de his jure vel conſuetudine deberet fieri mentio ſpecialis, revocamus, caſſamus, irritamus, annihilamus, & de prædicta Imperialis poteſtatis plenitudine decrevimus firmiter, fore nullius penitus momenti.

6. Nulli ergo hominum liceat hanc noſtræ adjunctionis, appropriationis, conjunctionis, incorporationis, inviſcerationis, adſcriptionis, interpretationis, pronunciationis, diffinitionis, proteſtationis, declarationis, diſcreti defectus ſuppletionis, revocationis, caſſationis, irritationis & annihilationis paginam infringere. Contraria vero facientes ſi qui fuerint, (quod abſit) ultra indignationem noſtræ Celſitudinis, quam ob hoc

ſe noverint incurſuros, mille marcas auri puri noſtro & ROMANI REGNI FISCO componant: ipſarum videlicet medietatem noſtræ ſeu ſucceſſorum noſtrorum Curiæ ſeu Cameræ, reliquam pasſis injuriam irremisſibiliter applicandam.

Signum Sereniſſimi Principis ac Domini, Domini CAROLI Quarti, Romanorum Imperatoris Semper Auguſti.

Teſtes hujus ſunt: Venerabilis Erneſtus Pragenſis Archiepiſcopus. Illuſtris Rudolphus Senior Dux Saxoniæ, Sacri Imperii Archimarſchallus, avunculus noſter. Ac venerabiles Pretzlaus Vratislavienſis, Cancellarius Aulæ noſtræ. Johannes Olmicenſis, Johannes Luthonienſis, Theodoricus Mindenſis, Henricus Lamudenſis, Epiſcopi.

Illuſtres Rudolphus Junior Saxoniæ & Joannes Opaviæ Duces. Spectabiles Burghardus Magiſter Curiæ noſter, Burggravius Magdeburgenſis & Albertus de Anchtal Comites.

Et Nobiles Johannes de Roſenberg, Johannes de Sternberg, Ztrincko de Haſſenberg, Gonslaus de Schvvanberg, Batzcko de Conſtat, Dionyſius

de

de Romnitz, & Vlricus de Viſa: & alii quamplures noſtri fideles, præſentium ſub Bulla Aurea. Datum Pragæ, Anno Domini 1355, Indictione octava 7. Idus Octobr.

Hactenus Tabulæ Carolinæ. Docent vero nos illæ, Friderici II Cæſaris beneficio deberi exordium omnium jurium quod in Sileſiam Bohemiæ Reges ſibi comparaverunt: & feudi demum lege Vratislavienſem Ducatum ex conceſſione Cæſaris Rudolphi ad Bohemum tranſiiſſe: Carolum porro ipſum Bohemiæ Regem Proceresque Bohemicos agnoviſſe ſumma Imperii jura in omnem Sileſiam, ac proinde auctoritate Cæſarea poſſeſſionem ejus Bohemiæ Regno tranſcripſiſſe mulcta addita, cujus pars Imperii fiſco cedat; & haud obſcure facto indicio, abſque illa Cæſarea foret auctoritate, jus Regum in Sileſiam juſta controverſia haud cariturum. Vſque adeo ſane ſuſpexit Cæſar ille Imperii ſuperioritatem in Sileſiam, ut qvum forte vereretur ne ſuæ Tabulæ, quaſi in propria cauſſa ſcriptæ, minus fidei & roboris mererentur, fecerit illas à Moguntino Archiepiſcopo tanquam Imperii per Germaniam Archicancellario confirmari. Exhibent

illud Moguntinum diploma, ceu ante diximus, cum Goldaſtus, tum alii: neque attinet illud integrum hoc loco recitare, qvum occupetur magnam partem in argumento literarum Carolinarum recenſendo: operæ tamen fuerit pretium ſaltim ultimam ejus clauſulam & exordium heic expendere.

NOS GERLACUS Dei gratia ſanctæ Moguntinenſis Sedis Archiepiſcopus, & Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, ad perpetuam rei memoriam. Sereniſſimus ac invictiſſimus Princeps & Dominus, Dominus CAROLUS divina favente clementia Roman. Imper. ſemper Auguſtus & Boemiæ Rex, *Dominus noſter gratioſus, provida ſua circumſpectione advertens; qualiter inſignes & laudabiles famæ titulos moderni temporis meretur glorioſa poſteritas, quod prædeceſſorum Illuſtrium circumſpecta pridem inſtauravit proviſio, vigilanti cura proſequitur, ac grata ſolicitudinis munit officio, ut fructuoſi laboris ſolertia perenni ſucceſſorum commendetur memoriæ, & ex conſequentia bonorum operum, quaſi ex relucenti ſpeculo vetuſtatis, reſurgat de felicibus mortuis felix memo-*

Hactenus exordium. Quæ ſub finem anneⷷctuntur auctoritatem Imperii luculentius demonſtrant. Habent vero illa ſeſe hunc in modum. *Nos igitur, qui ſupra, Gerlacus* Sedis *Moguntinenſis Archiepiſcopus, ex eiſdem rationabilibus & evidentibus cauſis quibus ante dictus Sereniſſimus Princeps, Dominus noſter Imperator CAROLUS, circumſpecta ſua providentia motus dignoſcitur, & ex omnibus prædictis tanquam ex motivis legitimis, Sacri Romani Imperii ſtatum & augmentum proſpicientibus, propenſius animati, ſupradictis adjunctioni, incorporationi, inviſcerationi, adſcriptioni, adpropriationi, communioni, interpretationi, pronunciationi, diffinitioni, proteſtationi, declarationi, decreto, defectuum ſuppletioni, revocationi, caſſationi, irritationi, annihilationi, pœnarum adjectioni, & omnibus aliis, quæ expreſſantur, aut ſunt expreſſata ſuperius, VELUT Archiepiſcopus Moguntinenſis, Sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius, & Princeps Elector, animo deliberato, & ſano procedente conſilio noſtrum benevolum conſenſum & aſſenſum præſentibus adhibemus; ac ſupradicta omnia & eorum*

eorum quodlibet, ſingulaq;, in omnibus ſuis tenoribus, ſententiis, punctis & clauſulis, de verbo ad verbum, prout ſupra evidenter expreſſa, ex officii noſtri debito, laudamus, approbamus, & de certa noſtra ſcientia confirmamus, pleniſſime perpetuis temporibus valitura, præſentium ſub noſtro ſigillo teſtimonio literarum. Datum in Nurnberg, anno Domini MCCCLV in die beatæ Luciæ Virginis.

Ex hiſce verbis Moguntinarum Tabularum jam luce meridiana clarius patet, vera eſſe quæ de Imperii in Sileſiam juribus diximus. Non latuit vero res illa etiam auctorem magni Chronici Norimbergenſis quod anno MCCCCXCIII editum eſt, ut qui teſte Henelio memoriæ prodiderit, Reges Bohemiæ Sileſiam clientelari jure Imperatorum beneficio tenere. Nec fortaſſis aliunde orta eſt fabula illa vetus de Vicariatibus quatuor Imperii, quorum unus ſit penes Sileſiam. Fabulam ajo: nec enim univerſa illa in quaterniones Germanici Imperii diviſio quidquam trahit ex vero, ſed pictoris alicujus aut poëtæ otioſi inane commentum eſt.

Hæc quamvis ita ſeſe habeant, *hærent tamen*

men quidam ex Bohemis, uti quidem refert Paulus Stransky Reipubl. Bojemæ cap. VII, *& quærunt, quo jure ſubnixi Rudolphus I vel Carolus IV Imperatores, in Sileſiam Provinciam nuper alioquin Polonis non Imperio obnoxiam, quamq; aliis titulis quam ipſorum beneficio Reges Boiemi ſuam jam ante fecerant, non dubitarint poteſtatis Imperatoriæ plenitudinem exercere, idque adeo, quod nec in deceſſorum, nec in ſua ditione unquam fuiſſe norant, aliis vel dare vel occupatam confirmare.* Verum enimvero hæſitationem hanc vel ignorantiam arguere eorum qui ita hærent, vel nominis Germanici impotens odium, (quo vitioſe etiam laborare Stransky, nimium prodit) ex ijs quæ jam attulimus in medium ſatis apparet. Fuit ſcilicet Polonia atq; adeo & Sileſia jam à multis ſeculis in ditione Imperij, & ſervivit tributaria. Poſtquam Friderico I Cæſare annitente ceſſit Sileſiā patria quaſi per vim pulſis Vladislai filijs, inq; eam terram coloniæ Germanicæ tranſierunt, ſolito magis videtur terra illa omnis Cæſaribus obnoxia reddita. Et vero quū Rudolphus Cæſar diſerte feudi jura ſibi in terram illā adſcribat, eaque ultro agnoverint tot illuſtres

Bohemiæ potentes & cumprimis ipſe Carolus IV, ſi quis alius vafer & ſuarum rerum privatarum ſtudioſus, quem mordet illa cura aut invidia hodie demum homines nuperos, infimæ ſortis, & rerum veterum parum gnaros?

Sileſia igitur vindicata licet jam nobis POLONIAM, ſigillatim hoc nomine ita appellatam, inviſere. Illam vero univerſam non minus atque Bohemiam Imperii leges audiviſſe ad Friderici Secundi Cæſaris ætatem, ſupra capite decimo octavo oſtendimus. Cum minus dicto eſſet obediens, ab eodem Cæſare cenſum Imperiali fiſco debitum eſſe Bohemiæ Regibus conceſſum, modò audivimus Carolum IV affirmantem. Secuta tempeſtate fractis multum Imperii rebus, Polonia magis magiſque Imperii ſeſe obſequio ſubduxit, & ad plenam libertatem aſpiravit. Cujus conatus ingens indicium orbi prodidit anno circiter MCCXCV Præmiſlus Dux maioris Poloniæ, Sendomirienſi & Cracovienſi Principatu ſibi addito adeo tumidus, ut non dubitaverit, inconſulto Cæſare Regium diadema titulumque ſibi attribuere: cujus exemplum ſucceſſores omnes ſunt imitati. Etſi enim

ſi enim

ſi enim non deſint qui narrent, Vladiſlaum Locticum auctoritate Ludovici IV Cæſaris anno MCCCXX eſſe coronatum, cumque illo defuncto Caſimirus, quem ſui Magnum nuncupant, idem minime admitteret, hunc eodem Cæſare publico Imperij decreto eſſe proſcriptum; refragantur tamen huic narrationi non tantum Polonorum ſed & Germanorum illius ævi monumenta. Diſerte Crantzius l. IIX VVandaliæ cap. 2. *Poloni ſicut & Bohemi Reges habuere, per intervalla creatos à Romanis Imperatoribus: ſed quum illos taderet geminæ ſubjectionis omiſſis regibus duces creavere. Lakoldus* (ita appellatur Crantzio Vladislaus ille Locticus) *hac tempeſtate dux erat Cracoviæ, & qui per omnem Poloniam facile principaretur. Hic à Joanne Pontifice Romano ſuſcepit coronam, quod Ludovicum, quem execrabatur Papa, non duceret legitimum Imperatorem, evitans etiam ne per eam occaſionem ſubjectus Romano Imperio cenſeretur. Jam enim Pontifices in eam venerant maieſtatem (quam Principes ſeculares dicunt præſumptionem)*

nem) ut Reges crearent, citantes verbum primi poſt Chriſtum Pontificis: Ecce (inquit Petrus) duo gladii hic. &c. Lakoldus autem à Pontifice Rex nominatus & conſecratus, ut videretur Eccleſiæ gratus, omne regnum fecit beato Petro tributarium: ut per ſingula quotannis capita ſolvatur nummus unus, qui appellatur S. Petri. Eadem de re ita ſcribit is qui Ludovici IV Cæſaris hiſtoriam ſumma prudentiæ, eloquentiæ, & παῤῥησίας laude noſtra ætate eſt perſequutus Nicolaus Burgundus l. 2, de Joanne Papa verba faciens: *Deniq; Vladislaum Locticum Poloniæ Ducem AVULSURUS à CORPORE IMPERII, miſſo diademate Regem appellat, fide accepta, quod in tanti beneficii gratiam propelleret ille in provinciam Brandeburgenſem Lituanos, qui Cæſarem detinerent in Germania occupatum bello domeſtico. Cæterum Lituani ea tempeſtate Chriſtiana ſacra nec dum acceperant, cum Teutonico Ordine continenter bellare ſoliti: at tum quidem Pontifex Magiſtrum Ordinis ad duorum annorum inducias compulerat, quo liberius barbari graſſerentur.* Hæc illi.

Itaque non eſt quidem quod dubitemus. ſaltim à Præmisli illius conatibus Polonos obſequium omne Imperio, jam per annos trecentos quinquaginta amplius inolitum detrectaſſe. Sed & id certum eſt, tanto temporis ſpacio pro juribus Imperii tuendis, vi quidem & armis in Poloniam nihil eſſe tentatum. A nonnullis Imperatoribus aliquo tamen modo (quo uno ſcil. poterant) aliquamdiu cautum eſt fugitivæ Imperij dignitati. Sic quum anno milleſimo trecenteſimo VVenceslaus Bohemiæ Rex, pulſo Vladislao Loctico, à Polonis in Regem eſſet electus, Albertus Cæſar clientelari jure Imperij nomine Poloniam poſſidendam eidem conceſſit. Edidit Cæſaris literas Germanico idiomate Goldaſtus parte ſecunda operis cui nomen Reichs-Satzungen pag. XXIV: & merentur huc à nobis transferri, quales ſunt editæ. Albertus Von Gottes Gnaden Römiſcher König / allezeit Mehrer des Reichs: Dem Durchleuchtigen Großmächtigen Fürſten Wenceslao König in Böhmen / unſerm liebſten Bruder / unſere Gnad und alles Guts. Die unzweiffelhafftige Auffrichtigkeit deines getrewen Gemühts / welche gegen uns und dem Keyſer-

thumb von dir / vor allen Königen und des Römiſchen Keyſerthumbs Fürſten / zuſpüren / beweget und führet uns dahin / daß wir das Jenige / was zur Erweiterung deiner Ehren dienlich / nicht unterlaſſen mögen. Derentwegen vergönnen und verleihen wir dir / in Krafft des Römiſchen Keyſerthumbs / das du ſampt deinen Erben und nachkommen den Königen in Böhmen / die Länder welche du nach im Hertzogen Vladislao in groß Polen erlanget und inne haſt / erweitern / und nach geſtalt der Lehenrechten / jetzt und in künfftigen ewigen Zeiten halten mögeſt. Deſſen zu Uhrkund haben wir dieſen Brief mit unſerm Inſiegel bekräfftigen und verfertigen laſſen. Datum zu Maintz im Julio, Anno 1300. Unſers Reichs aber im andern Jahre.

Ab Henrico VI Cæſare quidquam actum pro ſervanda Imperij in Poloniam auctoritate, haud reperio. Nec ſatis certa fide traduntur, quæ à nonnullis de Ludovico IV Cæſare memorari, paulo ante monuimus. Tantum fatentur Polonorum Annales, lite orta inter Cruciferos & Caſimirum Polonum, auctoritate ſua interpoſita vetuiſſe Cæſarem illum, ne apud alios judices cauſſa iſthæc diſceptaretur præter aſſenſum ſuum. Sed hoc non tam pertinet ad res Polonicas quam Pruſſicas. Carolum

lum

lum IV Regium nomen non detuliſſe Polonorum Principibus (haud dubie memoria veterum Imperij jurium) obſervare quidem eſt, at pro Imperij illis juribus aliud quidquam conatum haud legas. Multo minus ſuccedentium Cæſarum quiſquam vel in controverſiam vocavit Polonicam libertatem. Imo jam amplius ducentos annos Regium nomen Polonis, quaſi jure partum, ſponte conceſſum eſt; & multi contractus cum ijs initi tanquam cum vere liberis populis. Quæ res (niſi vehementer fallor) certo eſt indicio, vetera Imperij jura derelictione, ut ita loquar, & tacito Cæſarum Ordinumque conſenſu dudum exſpiraſſe; atque ita Poloniam omnem Imperij finibus non amplius ut olim comprehendi.

Quæ Poloniæ eadem & MASOVIÆ fortuna fuit. Accepit illa Duces proprios (perinde atq; hodie à Polonico regno peculiari Ducatus titulo eſt diviſa) ex inſtituto Conradi II Cæſaris, Imperio unice non autem Poloniæ proprie ſic dictæ obnoxios; ceu jam tum ſupra cap. XLIX monuimus. Poſt ſeculum tertium decimum inclinare cœpit [illegible]

mad

etiam iſthæc Imperij reverentia. Itaque ſeculi quartidecimi anno viceſimo nono Joannes Rex Bohemiæ, pretexens tamen Imperij auctoritatem, VVenceslaum Ducem gentis adegit in verba ſua jurare. At vero Caſimiro ſecundo Rege, à Polonis provincia iſthæc in fidem recepta eſt. Ea de re ita' loquitur Cromerum, ut ſolet, deſcribens Salomon Neugebaverus l. 3. Hiſtor. Polonicæ. *Acceſſit eodem anno Maſovia ad ſocietatem cætera Polonia, Ziemovico Duce iis pactis in Regni Regisq; poteſtatem ſe ſubmittente, ut totius quidem Maſoviæ dominatum ipſe obtineret, verum non hereditario jure ſed regia munificentia, & in feudum ſe eam habere, Regisque majeſtatem ſe cum poſteris ſuis comiter conſervaturum, & contra quoſvis hoſtes, barbaros juxta ac Chriſtianos, auxilio Polonis ſemper affuturum, nec cum ullo fœdus ullum inconſulto Rege ſanciturum, ſolenni ritu ac jurejurando profiteretur. Acta ſunt hæc Caliſſii ad ſextum Calendas Januarii, anno Chriſti milleſimo trecenteſimo quinquageſimo quinto,* Et ex eo tempore fuere Maſoviæ

Duces

Duces in clientela Polonica, donec anno MDXXVI repente non ſine ſuſpicione veneni è medio ſublatis duobus fratribus, omnis illa familia expiravit, & ditio iſthæc integra Poloniæ addita eſt. Nec vero fortaſſis pro juribus Imperii in provinciam illam quidquam auctoritate eſt publica actum: niſi quod in Tabulis illis Carolinis, quas paulo ante recitavimus, Bohemiæ Regno Maſoviæ etiam Duces adſcripti ſint, & in matriculam Imperii Ordinum ſeculo ſuperiore relati certo iis cenſu indicto. Hi enim ſunt illi Hertzogen von der Maß dicti: quo nomine alii alios intelligunt. Ne verbulo autem occupanti terram illam Sigismundo Regi Polono ab Imperio forte eſt contradictum: imo ne quidem jam ante, cum pene omnem ſibi ſubjiceret Joannes Albertus Rex, Imperii in gratiam quiſquam eſt reluctatus: tametſi cum Sigiſmundus Rex illam dotalem eſſe juſſiſſet Bonæ uxori ſuæ, noluerint Ordines Regni in id conſentire, quod *vererentur ne quo caſu Maſovia à Polonia ſepararetur*, quod diſcimus ex l. I. Annalium Orichovii: nondum ſcil. firmatis tum in eam pro-

provinciam Poloniæ viribus. Multo minus ex eo Maſovia à noſtris repetita eſt. Ac proinde & illa ſic ſatis lata Sarmatica ditio Imperii finibus exceſſit.

Vtinam haud pari ſucceſſu PRVSSIAM quoque & LIVONIAM amiſiſſemus: cum utraq; ſine exemplo à ſeculo decimotertio demum in Imperii jura tranſierit, & quidem à Germanis occupata Germanos incolas acceperit, inque mores noſtros tranſmutata, plenius quam unquam Polonia, Imperii dignitatem coluerit defenderitque!

Viſtula amne ad Balthicum mare à Caroli Magni ævo uſque terminabatur Imperium Germanicum: Vlteriora proxime PRVZII dicti populi aut Sembi tenebant. Horum ſimplices & probos mores, quales erant ætate Henrici IV Cæſaris, miris laudibus proſequitur Adamus Bremenſis; ſed cum tractu temporis mutaviſſent, nec exemplo vicinarum gentium ſacra Chriſtianorum obſervaret populus, ſed odio potius religionis ductus vicinis gravis eſſet, cumprimis vero Maſovios infeſtaret, horum Dux Conradus hoſtibus

impar, Culmenſem terram ereptam ſibi dolens, in auxilium Ordinem ſacrum militum Germanicorum, qui & Mariani, & Crucigeri, & Milites domus hoſpitalis in Hieruſalem appellantur, præcipua tum virtute & geſtarum rerum fama, advocavit. Cœperat ille Ordo in caſtris ad Ptolemaida non adeo pridem, circa annum ſeculi duodecimi nonageſimum: cumque iſthac tempeſtate crederetur, Chriſtianis in omnes à ſacris illis alienos juſtum & æterna mercede dignum bellum eſſe, vocati mox Culmenſi provincia Pruſſos ejecerunt. Num dono Conradi plene ceſſerit ipſis illa terra, an vero conventum ſit, quod Poloni tradunt, ut debellatis Pruſſis Culmavia Maſovio Poloniſque redderetur, nihil attinet nunc diſputare. At vero Friderici II Cæſaris beneficio, non ſolum terræ Culmenſis, ſed totius Boruſſiæ, omniumque terrarum, in quas ejectis barbaris religionem Chriſtianam propagaturi eſſent Crucigeri, poſſeſſio ac dominium ipſis ac eorum ſucceſſoribus decretum & confirmatum eſt: ceu tabulæ Cæſaris ſuperſtites loquuntur. Sic brevi ab anno

circiter MCCXX, rara armorum felicitate, Boruſſia univerſa uſq; ad mare Balthicum & Lithuaniæ fines, priſcis incolis, non laudando inſtituto tamen, extinctis partim, partim in miſeram ſervitutem pariter & Chriſtiana ſacra vi adactis, Imperii provinciis acceſſit: & quidem ſaltim hactenus non immerito, quod & auctoritate Imperii & bonis Germaniæ publicis Ordo univerſus niteretur. Haud multo poſt pari ſucceſſu Gedanum cum vicina Pomerellia trans Viſtulam occaſum verſus Poloniæ regibus, verſus orientem Samogitia Lithuanis erepta eſt. Quo & Polonorum & Lithuanorum perpetua fere odia in Ordinem ſunt concitata. Poſt varias tamen contentiones, cum Caſimiro quidem ſecundo Polonorum Rege tranſactum eſt æquiſſimis conditionibus. Eam rem hiſce verbis enarrat poſt Cromerum Neugebauerus *l. 3 hiſtor. Pol. pag. 201: Lite cum Cruciferis ad extremum perducta, cum ii diris devoti, nil tamen auctoritate Pontificia moverentur, ut judicata facerent, facile Caſimirus conceſſit petentibus, ut jure omni, quodcunq; ipſi à majoribus ſuis haberent in Po-*

merania

merania, Culmenſi, & Mechalovienſi ditione, ſeſe poſteroſq; ſuos, jurejurando interpoſito, & literarum monumentis conſignatis abdicaret, ac de ſigillo etiam, quo diplomata regia ſignantur, Pomeraniæ nomen eraderet, Cuiaviam ac Dobrinenſem ditionem ab eis reciperet. Itaq; conſtituto cum Magiſtro Cruciferorum congreſſu Inouladislaviæ, ad vigeſimum ſecundum diem menſis Julii comitia quoq; ſuis indixit. Vbi abdicatio illa promulgata, Caliſſiæ vero non modo Regis, ſed etiam Ziemoviti Viſnenſium, Ziemoviti Cirnenſium, ac Boleslai Plocenſium, Maſoviorum, & primariarum civitatum, nempe Cracovienſis, Poſnanienſis, Sendomirienſis, Sandecenſis, Caliſſienſis, Vladulavienſis, ac Breſtenſis diplomatis conſignata eſt. Epiſcopi neq; ut ſignarent, neq; ut approbarent, adduci ulla ratione potuere. Annus, quo hæc acta ſunt, fuit milleſimus trecenteſimus quadrageſimus tertius.

Hactenus Neugebauerus. Floruerunt porro res Ordinis Tentonici uſque ad annum circiter quadringenteſimum poſt milleſimum. Inde cum non neceſſariis, imo iniquis, bellis Lithua-

circiter MCCXX, rara armorum felicitate, Boruſſia univerſa uſq; ad mare Balthicum & Lithuaniæ fines, priſcis incolis, non laudando inſtituto tamen,extinctis partim, partim in miſeram ſervitutem pariter & Chriſtiana ſacra vi adactis, Imperii provinciis acceſſit: & quidem ſaltim hactenus non immerito, quod & auctoritate Imperii & bonis Germaniæ publicis Ordo univerſus niteretur. Haud multo poſt pari ſucceſſu Gedanum cum vicina Pomerellia trans Viſtulam occaſum verſus Poloniæ regibus, verſus orientem Samogitia Lithuanis erepta eſt. Quo & Polonorum & Lithuanorum perpetua fere odia in Ordinem ſunt concitata. Poſt varias tamen contentiones, cum Caſimiro quidem ſecundo Polonorum Rege tranſactum eſt æquiſſimis conditionibus. Eam rem hiſce verbis enarrat poſt Cromerum Neugebauerus *l. 3 hiſtor. Pol. pag. 201: Lite cum Cruciferis ad extremum perducta, cum ii diris devoti, nil tamen auctoritate Pontificia moverentur, aut judicata facerent, facile Caſimirus conceſſit petentibus, ut jure omni, quodcunq; ipſi à majoribus ſuis haberent in Po-*

merania

merania, Culmenſi, & Mechalovienſi ditione, ſeſe poſteroſq; ſuos, jurejurando interpoſito, & literarum monumentis conſignatis abdicaret, ac de ſigillo etiam, quo diplomata regia ſignantur, Pomeraniæ nomen eraderet, Cuiaviam ac Dobrinenſem ditionem ab eis reciperet. Itaq; conſtituto cum Magiſtro Cruciferorum congreſſu Inouladislaviæ, ad vigeſimum ſecundum diem menſis Julii comitia quoq; ſuis indixit. Vbi abdicatio illa promulgata, Caliſſiæ vero non modo Regis ſed etiam Ziemoviti Viſnenſium, Ziemoviti Cirnenſium, ac Boleslai Plocenſium, Maſoviorum, & primariarum civitatum, nempe Cracovienſis, Poſnanienſis, Sendomirienſis, Sandecenſis, Caliſſienſis, Vladulavienſis, ac Breſtenſis diplomatis conſignata eſt. Epiſcopi neq; ut ſignarent, neq; ut approbarent, adduci ulla ratione potuere. Annus, quo hæc acta ſunt, fuit milleſimus trecenteſimus quadrageſimus tertius.

Hactenus Neugebauerus. Floruerunt porro res Ordinis Tentonici uſque ad annum circiter quadringenteſimum poſt milleſimum. Inde cum non neceſſariis, imo iniquis, bellis Lithaua-

circiter MCCXX, rara armorum felicitate, Boruſſia univerſa uſq; ad mare Balthicum & Lithuaniæ fines, priſcis incolis, non laudando inſtituto tamen, extinctis partim, partim in miſeram ſervitutem pariter & Chriſtiana ſacra vi adactis, Imperii provinciis acceſſit: & quidem ſaltim hactenus non immerito, quod & auctoritate Imperii & bonis Germaniæ publicis Ordo univerſus niteretur. Haud multo poſt pari ſucceſſu Gedanum cum vicina Pomerellia trans Viſtulam occaſum verſus Poloniæ regibus, verſus orientem Samogitia Lithuanis erepta eſt. Quo & Polonorum & Lithuanorum perpetua fere odia in Ordinem ſunt concitata. Poſt varias tamen contentiones, cum Caſimiro quidem ſecundo Polonorum Rege tranſactum eſt æquiſſimis conditionibus. Eam rem hiſce verbis enarrat poſt Cromerum Neugebauerus *l. 3 hiſtor. Pol. pag. 201: Lite cum Cruciferis ad extremum perducta, cum ii diris devoti, nil tamen auctoritate Pontificia moverentur, ut judicata facerent, facile Caſimirus conceſſit petentibus, ut jure omni, quodcunq; ipſi à majoribus ſuis haberent in Po-*

merania

merania, Culmenſi, & Mechalovienſi ditione, ſeſe poſteroſq; ſuos, jurejurando interpoſito, & literarum monumentis conſignatis abdicaret, ac de ſigillo etiam, quo diplomata regia ſignantur, Pomeraniæ nomen eraderet, Cuiaviam ac Dobrinenſem ditionem ab eis reciperet. Itaq; conſtituto cum Magiſtro Cruciferorum congreſſu Inouladislaviæ, ad vigeſimum ſecundum diem menſis Julii comitia quoq; ſuis indixit. Vbi abdicatio illa promulgata, Caliſſiæ vero non modo Regis, ſed etiam Ziemoviti Viſnenſium, Ziemoviti Cirnenſium, ac Boleslai Plocenſium, Maſoviorum, & primariarum civitatum, nempe Cracovienſis, Poſnanienſis, Sendomirienſis, Sandecenſis, Caliſſienſis, Vladulavienſis, ac Breſtenſis diplomatis conſignata eſt. Epiſcopi neq; ut ſignarent, neq; ut approbarent, adduci ulla ratione potuere. Annus, quo hæc acta ſunt, fuit milleſimus trecenteſimus quadrageſimus tertius.

Hactenus Neugebauerus. Floruerunt porro res Ordinis Tentonici uſque ad annum circiter quadringenteſimum poſt milleſimum. Inde cum non neceſſariis, imo iniquis, bellis Lithaua-

circiter MCCXX, rara armorum felicitate, Boruſſia univerſa uſq; ad mare Balthicum & Lithuaniæ fines, priſcis incolis, non laudando inſtituto tamen, extinctis partim, partim in miſeram ſervitutem pariter & Chriſtiana ſacra vi adactis, Imperii provinciis acceſſit: & quidem ſaltim hactenus non immerito, quod & auctoritate Imperii & bonis Germaniæ publicis Ordo univerſus niteretur. Haud multo poſt pari ſucceſſu Gedanum cum vicina Pomerellia trans Viſtulam occaſum verſus Poloniæ regibus, verſus orientem Samogitia Lithuanis erepta eſt. Quo & Polonorum & Lithuanorum perpetua fere odia in Ordinem ſunt concitata. Poſt varias tamen contentiones, cum Caſimiro quidem ſecundo Polonorum Rege tranſactum eſt æquiſſimis conditionibus. Eam rem hiſce verbis enarrat poſt Cromerum Neugebauerus *l. 3 hiſtor. Pol. pag. 201: Lite cum Cruciferis ad extremum perducta, cum ii diris devoti, nil tamen auctoritate Pontificia moverentur, ut judicata facerent, facile Caſimirus conceſſit petentibus, ut jure omni, quodcunq; ipſi à majoribus ſuis haberent in Po-*

merania, Culmenſi, & Mechalovienſi ditione, ſeſe poſteroſq; ſuos, jurejurando interpoſito, & literarum monumentis conſignatis abdicaret, ac de ſigillo etiam, quo diplomata regia ſignantur, Pomeraniæ nomen eraderet, Cuiaviam ac Dobrinenſem ditionem ab eis reciperet. Itaq; conſtituto cum Magiſtro Cruciferorum congreſſu Inouladislaviæ, ad vigeſimum ſecundum diem menſis Julii comitia quoq; ſuis indixit. Vbi abdicatio illa promulgata, Caliſſiæ vero non modo Regis, ſed etiam Ziemoviti Viſnenſium, Ziemoviti Cirnenſium, ac Boleslai Plocenſium, Maſoviorum, & primariarum civitatum, nempe Cracovienſis, Poſnanienſis, Sendomirienſis, Sandecenſis, Caliſſienſis, Vladulavienſis, ac Breſtenſis diplomatis conſignata eſt. Epiſcopi neq; ut ſignarent, neq; ut approbarent, adduci ulla ratione potuere. Annus, quo hæc acta ſunt, fuit milleſimus trecenteſimus quadrageſimus tertius.

Hactenus Neugebauerus. Floruerunt porro res Ordinis Tentonici uſque ad annum circiter quadringenteſimum poſt milleſimum. Inde cum non neceſſariis, imo iniquis, bellis Lithaua-

provinciam Poloniæ viribus. Multo minus ex eo Maſovia à noſtris repetita eſt. Ac proinde & illa ſic ſatis lata Sarmatica ditio Imperii finibus exceſſit.

Vtinam haud pari ſucceſſu PRVSSIAM quoque & LIVONIAM amiſiſſemus: cum utraq; ſine exemplo à ſeculo decimotertio demum in Imperii jura tranſierit, & quidem à Germanis occupata Germanos incolas acceperit, inque mores noſtros tranſmutata, plenius quam unquam Polonia, Imperii dignitatem coluerit defenderitque!

Viſtula amne ad Balthicum mare à Caroli Magni ævo uſque terminabatur Imperium Germanicum: Vlteriora proxime PRVZII dicti populi aut Sembi tenebant. Horum ſimplices & probos mores, quales erant ætate Henrici IV Cæſaris, miris laudibus proſequitur Adamus Bremenſis; ſed cum tractu temporis mutaviſſent, nec exemplo vicinarum gentium ſacra Chriſtianorum obſervaret populus, ſed odio potius religionis ductus vicinis gravis eſſet, cumprimis vero Maſovios infeſtaret, horum Dux Conradus hoſtibus

impar, Culmenſem terram ereptam ſibi dolens, in auxilium Ordinem ſacrum militum Germanicorum, qui & Mariani, & Crucigeri, & Milites domus hoſpitalis in Hieruſalem appellantur, præcipua tum virtute & geſtarum rerum fama, advocavit. Cœperat ille Ordo in caſtris ad Ptolemaida non adeo pridem, circa annum ſeculi duodecimi nonageſimum: cumque iſthac tempeſtate crederetur, Chriſtianis in omnes à ſacris illis alienos juſtum & æterna mercede dignum bellum eſſe, vocati mox Culmenſi provincia Pruſſos ejecerunt. Num dono Conradi plene ceſſerit ipſis illa terra, an vero conventum ſit, quod Poloni tradunt, ut debellatis Pruſſis Culmavia Maſovio Poloniſque redderetur, nihil attinet nunc diſputare. At vero Friderici II Cæſaris beneficio, non ſolum terræ Culmenſis, ſed totius Boruſſiæ, omniumque terrarum, in quas ejectis barbaris religionem Chriſtianam propagaturi eſſent Crucigeri, poſſeſſio ac dominium ipſis ac eorum ſucceſſoribus decretum & confirmatum eſt: ceu tabulæ Cæſaris ſuperſtites loquuntur. Sic brevi ab anno

merania, Culmenſi, & Mechalovienſi ditione, ſeſe poſteroſq; ſuos, jurejurando interpoſito, & literarum monumentis conſignatis abdicaret, ac de ſigillo etiam, quo diplomata regia ſignantur, Pomeraniæ nomen eraderet, Cuiaviam ac Dobrinenſem ditionem ab eis reciperet. Itaq; conſtituto cum Magiſtro Cruciferorum congreſſu Inouladislaviæ, ad vigeſimum ſecundum diem menſis Julii comitia quoq; ſuis indixit. Vbi abdicatio illa promulgata, Caliſſiæ vero non modo Regis, ſed etiam Ziemoviti Viſnenſium, Ziemoviti Cirnenſium, ac Boleslai Plocenſium, Maſoviorum, & primariarum civitatum, nempe Cracovienſis, Poſnanienſis, Sendomirienſis, Sandecenſis, Caliſſienſis, Vladulavienſis, ac Breſtenſis diplomatis conſignata eſt. Epiſcopi neq; ut ſignarent, neq; ut approbarent, adduci ulla ratione potuere. Annus, quo hæc acta ſunt, fuit milleſimus trecenteſimus quadrageſimus tertius.

Hactenus Neugebauerus. Floruerunt porro res Ordinis Tentonici uſque ad annum circiter quadringenteſimum poſt milleſimum. Inde cum non neceſſariis, imo iniquis, bellis Lithaua-

niam &| Poloniam infeſtantes, Vladislaum Jagellonem Regem, Polonicis Lithuanicis & Tataricis copiis ſolito potentiorem hoſtem irritaſſent, ab illo anno MCCCCX ingente prælio ad Drevanciam fluvium in Maſoviæ finibus cæſi bonam Boruſſiæ partem amiſerunt. Fide ſubditorum pene in integrum reſtituti, impotente mox dominatu horum quoque animos uſque adeo à ſeſe abalienaverunt, ut omnis nobilitas urbeſque Boruſſiæ, fœdere mutuo, anno ejusdem ſeculi quadrageſimo, adverſus Ordinis vim ſeſe munierint. Cumque ne ſic quidem ſaniora illi conſilia ſequerentur, imo effeciſſent apud Cæſarem Fridericum III, ut atroce lata ſententia anno MCCCCLIII, fœdus illud ceu vitio factum irritum pronunciaretur, addita mulcta graviſſima, & amiſſæ libertatis privilegiorumque pœna: nobiles plerique oppidaque ſequenti anno, renunciato Ordinis Magiſtro fidelitatis ſacramento, Regi Poloniæ (erat is tum Caſimirus tertius) ſeſe ſuaque in fidem obtulerunt, & à Rege ac Proceribus Polonicis in ſocietatem regni recepti ſunt. Per tredecim

annos

annos cum adverſa fortuna fortiter luctati quidem ſunt Cruciferi, ſed & ipſi tandem certis conditionibus in ſacramentum & fidem Poloniæ Regum & Regni ſeſe dediderunt, anno ſeculi illius ſexto poſt ſexageſimum. Ita tota Pruſſia in Polonicæ reipublicæ corpus tunc conceſſit. Detrectavit quidem illud ſacramentum Fridericus Saxonicus Magiſter Ordinis, ſed nihil præterea movit. Fecit idem Albertus Brandenburgicus correptis inſuper armis, ſed cum imparem ſeſe ſentiret & nulla ab Imperio auxilia liceret ſperare, tandem & ipſe pro ſe & hæredibus ſuis anno MDXXV cum Polono pactus eſt; &, ceu ante, Pruſſia univerſa in ditione Reipublicæ Polonicæ ex eo jam permanſit.

In hunc modum & acquiſita intra hos quadringentos annos fuit Pruſſia & viciſſim amiſſa. Jure an injuria Imperio ſubducta ſit nobilis adeo provincia, difficilius nonnihil eſt expeditu. *Primum* tamen id videtur patere ex iis quæ attulimus: quo tempore Ordines Pruſſiæ in fidem Polonicam conceſſerunt, nihil in terram illam univerſam juris fuiſſe Polonis.

rint Pruſſi fidelitatis ſacramentum jure Magiſtri Imperio renunciare, licuit illis etiam alteri ſeſe ſubjecere. Et vero is qui ſui eſt juris poteſt utique in fidem alterius jure concedere. Quidni itaque & illis licuerit idem, ſi ſane fas ipſis fuit in plenam libertatem rejectis antiquis dominis ſe vindicare? *Quarto*: Non videtur, vel Cæſarem vel Imperij Ordines, Imperii quidem cauſa, ullo aliquo auxilio juviſſe cauſſam Cruciferorum quintodecimo ſeculo: nec quando primum illi in fidem Polonicam conceſſerunt, Imperij ergo defectioni iſti ſive inteceſſiſſe ſive contradixiſſe. Non ſane in monumentis hiſtoricis fide dignis tale quidquam memoratur. Eſt autem talis negligentia, & tale ſilentium indicio haud obſcuro factæ derelictionis: ceu jam ſupra diſputavimus. *Quinto*: nec Albertus Brandeburgius ſeculo decimoſexto quidquam opis ab Imperio potuit ſperare. Itaque aut plane pereundum Ordini tum fuit per Pruſſiam: quouſque tamen ille Imperio non fuit unquam obligatus: aut vero conditiones à Polono propoſitæ fuerunt Ordini illi neceſſariò in-

cundæ. Nec vero tam hoc vitio datum fuit Alberto & reliquis Cruciferis, quod ille in fidem iterum Poloni redijſſet more multorum deceſſorum; quam quod paſſus eſſet bona Ordinis in hereditariam poſſeſſionem ſibi tradi: & hoc maxime nomine Cameræ Spirenſis judicio Albertus anno MCXXXI proſcriptus eſt. At vero hoc quidem controvertere non eſt hujus inſtituti; utpote quum nihil aliud agendum mihi veniat, quam ut deſpiciam, num jure an injuria Pruſſi & Cruciferi ab Imperio ſeceſſerint. Id quod eos feciſſe jam ante Albertum ſeculo quarto decimo, palam eſt ex iis quæ jam narravimus.

Supereſt ut LIVONIAM perluſtremus. Illam terram ab antiquiſſima uſq; memoria Æſtyorum gentes incoluere: quas a Germanis fuiſſe diverſas ipſa lingua ſatis prodidit, ut quæ ætate Taciti Britannicæ propior fuit, etſi ritus habitusq; Suevicum quid præ ſe ferret; quod ille libro de Moribus Germanorum memoravit. Ex Plinio aliisq; diſcimus alios Æſtyorũ Hirros alios Scyros tum appellatos. Quorum vocabulorum veſtigia nec dum deſierunt: Æſtyorũ com-

communi appellatione in Æſthonia, Hirrorum in Harria & VViria, Scyrorum in Curis ſuperſtite. Priſcam terræ fortunam cum deſint monumenta, ignoramus, Seculo nono autem Curos à Sueonum claſſe ſubactos, legere eſt in hiſtoria vitæ S. Anſgarij. Danorum quoque in provinciam illam expeditiones aliquot felices, loquuntur illorum annales. Sed & Ruſſos & Lithuanos haud parum ibi potuiſſe conſtat, Germani noſtri ſerius quidem ibi vim ſuam exercuerunt, at dominatu certo & conſtante conſtituto tarditatem illam compenſavere. Primam huic occaſionem negociatores Bremenſes dederunt, qui circa annum MCLX tempeſtate in Dunæ fluvij oſtium rejecti, cum vicinis Livis & commercia & in futurum pro mercandi libertate pacta quædam inierunt, eorundem conſenſu ſacello in Dunæ inſula exſtructo, quæ à re Kirchholm deinceps nuncupata eſt. Paulo poſt Menardus monachus à Bremenſibus adductus, ſparſo rite divini verbi ſemine, cum feliciter ſacra Chriſtiana propagaſſet, meruit ab Alexandro III Papa anno MCLXX Epiſcopus

 gentis

gentis conſtitui, ſede ad Dunæ ripam Vxkillæ ipſi attributa. Qui ſucceſſit defuncto Bartholdus cum vim & arma intentaret, à barbaris trucidatus, locum fecit Alberto ex Canonicorum Bremenſium collegio evocato: qui triginta trium annorum ſpatio, majore armorum felicitate, miſeræ & pene exciſæ genti, & ſacra imperavit quæ docere debuiſſet, & perpetuam ſervitutem impoſuit, Riga urbe circa annum MCC condita in firmum Sedis ſuæ domicilium. Eam in rem uſus eſt cumprimis ope ſacræ iſtius militiæ Germanicæ, quæ Ordinis Fratrum militiæ Chriſti & Enſiferorum titulo inclaruit, non multò pòſt in corpus Mariani Cruciferorum Ordinis cooptata, Teutonico Magiſtro alteri illi Pruſſico certis legibus ſubjecto. Quæ omnia cum à Cæſaribus publica eſſent auctoritate confirmata, à ſeculo uſque decimotertio, ingens terrarum tractus ad orientale maris Balthici litus, centum & viginti octo milliaribus Germanicis in orientem, à Croni fluvii quem Memelam hodie vocant oſtio ad Narvam Ruſſorum emporium, in meridiem ad Lithuanos & Ruſſos expor-

exporrectus, ſenſim in provinciam Imperij Germanici receptus eſt: Archiepiſcopo Rigenſi & Epiſcopis in numerum Pontificum Germaniæ, & Magiſtro Ordinis deniq; cum libertatem à Pruſſico ſibi ære redemiſſet, anno ſeculi ſuperioris tertio decimo in claſſem Imperii Principum, relatis.

Hic ſtatus rerum duravit, donec anno MDLIIX Joannes Baſilides Moſchorum tyrannus, devictis duobus Tatarorum regnis Caſane & Aſtracane ferox, immanem in modum in Livoniam omnem cæpit ſævire. Incolæ tantæ moli tantiſque malis impares, cum ab Imperio auxilia fruſtra flagitaſſent, nec ſpes ulla melior ſeſe oſtenderet, aliena auxilia circumſpicientes, alij ad alios ſeſe inclinaverunt. Primi Revalienſes cum nobilibus ejus diœceſeos, quibus paulo ante ſuperbiſſimis literis Moſchus bellum denunciaverat, urbem & agrum vicinum omnem Daniæ Regis dominio & tutelæ obtulerunt, ſed repulſam paſſi ſunt. Biennio poſt cum Moſchi iterum ſupra quam dici poteſt immaniter ſævirent, &

tandem Vellino munitiſſimo oppido capto ad ipſas Revaliæ portas excurreret, nec *in tantis anguſtiis ulla ab Imperio vel propria virtute & viribus ſpes defenſionis appareret, Revalienſes neceſſitate adacti extrema* (verba recito Davidis Chytræi locupletiſſimi ſcriptoris ex libro xx Chronici Saxoniæ) *Ruſſis aſſidue ad eorum portas excurrentibus, & non ſolum pecora, ſed cives & incolas ab Urbe egreſſos abducentibus, ab ERICO Sueciæ rege vicino, pecuniam mutuam, &, ſi à Moſcho urbs obſideretur, auxilium & defenſionem petiverunt, Cum autem Ericus, non eſſe pecuniam regno Sueciæ aliis mutuo dandam reſponderet: verum ſi imperio & tutelæ ipſius ſe Civitas Revalienſis ſubjiceret, ſe non cupiditate proferendi fines ſui regni, quod alioquin ſatis amplum haberet, ſed Chriſtiana charitate, ac ut Moſchum vicinum, ſi ea urbe potiretur, regno ſuo intolerabilem futurum, arceret; ſe patrocinium ad defenſionem illius urbis ſuſcepturum, omniaq; privilegia & immunitates antiquas urbi relicturum eſſe polliceretur: Revalienſes, re cum nobilitate vicina & civibus communicata, Magiſtro Livoniæ juramentum fidelitatis*

delitatis ſuperiori anno præſtitum renunciant, ac Erico Sueciæ regi, qui paulo ante patri Guſtavo ſucceſſerat, ſe ſubjecerunt.

Præcedente anno, poſt milleſimum quingenteſimum quinquageſimo nono, aliter nonnihil Archiepiſcopus Rigenſis & Magiſter Ordinis cum Polono pepigerant: at vero coacti & illi fuere tandem Polono ſeſe totos dedere anno ſexageſimo primo illius ſeculi. Recitabimus utrumque ex eodem Chytræo: qui hæc omnia diligentiſſime & ſumma fide poſteritati tradidit. De priore pactione ita ſcribit. *In Livonia graſſante ingentibus copiis Moſcho, & loca munita paſſim occupante, cætera impune pervagante, & infinitam hominum multitudinem captivam hoc biennio abducente: Archiepiſcopus Rigenſis & Ordinis Coadiutor, cum ſe ab Imperio Romano non juvari, & ſolos ad reſiſtendum hoſti tam potenti impares eſſe cernerent; Sigiſmundum Poloniæ Regem vicinum, & Archidiœceſis Rigenſis protectorem rogarunt, ut defenſionem Livoniæ, ſalvo tamen Imperii Romani jure, ſuſciperet, & pro ſumptibus belli*

novem

novem arces ac præfecturas pignoris loco acciperet. Quas Livoniæ magiſtratibus poſtea redimere ſexcentis millibus aureorum liceret. Hæc defenſionis pacta, ſolennibus literis & juramentis utrinque confirmata ſunt. Quæ anno ſexageſimo primo contigerunt hiſce verbis narrat idem Chytræus. *POLONIÆ Rex, ad cujus patrocinium & tutelam, Magiſtrum Ordinis Livoniæ, & Archiepiſcopum Rigenſem, ac Nobilitatem illis ſubjectam confugiſſe diximus, cum diſtractiones Livoniæ inteſtinas, varias & multiplices, & urbem Revaliam cum tota vicinia SVECO ſe ſubjeciſſe, aliquot etiam provincias à Magno Holſatiæ duce teneri cerneret; non amplius teneri prioribus pactis de defenſione, cum Magiſtro Ordinis & Archiepiſcopo initis, multominus conatum defenſionis aliquem adverſus Moſchos ſuſcipere voluit, niſi Archiepiſcopus & Magiſter Ordinis, cum omnibus ſubditis ſuis, ſe Regno Poloniæ & Lithuaniæ penitus ſubderent, & ſolenni ſubjectionis juramento devincirent. Cum igitur Archiepiſcopus & Magiſter Ordinis, ab Jmperio Romano, cujus auxilium & opem aſſiduis legationibus ſupplices*

implo-

imploraverant, ſe plane deſertos judicarent; & ingentia Livoniæ, jam magna ex parte à Moſcho & aliis occupatæ, vulnera remedium præſens flagitarent: extrema coacti neceſſitate, ut reliquas adhuc Livoniæ provincias, ne in Moſchi poteſtatem pervenirent, nomini & Religioni Chriſtianæ conſervarent; conditionem ſubjectionis à Rege Poloniæ flagitatam ſubire coacti ſunt. Quare poſt multorum menſium tractationes, tandem Rex Nicolaum Radzevilum, Principem Lithuanum in Olica & Niſchevvitz, Palatinum Vilnenſem, cum plenis mandatis in Livoniam miſit, ut executioni tranſacta daret, & permiſſas ſibi ab Ordinis Magiſtro arces, provincias, documenta & literas acciperet, & à Rigenſi civitate, juramentum fidelitatis, nomine Regis Poloniæ exigeret. Hæc Chytræus, qui mox ſubjungit & Tabulas Regias quibus dititiis Livonibus cautum eſt & alia multa ad negotium illud pertinentia. Jam tum ante vero Daniæ Rex Fridericus fratri ſuo Magno ab Oeſelienſi & Curonienſi Epiſcopo reſignari curaverat Epiſcopatuum illorum ditiones. Et hoc illud erat quod cau-

ſabatur Polonus, quo minus pacto priori ſtaret.

Neutri deditioni, ut nec Danicæ illi, lego à Cæſare aut Imperii Ordinibus interceſſum. Attamen cum anno ſeptuageſimo pax inter Daniæ & Sueciæ Reges, poſt octo annorum bellum, Stetini conficeretur, & Magnus Holſatus à Moſcho Livoniæ Rex eſſet renunciatus, qui tranſactioni pacis aderant *Cæſareani legati, Livoniam ab Imperio avelli, & a Magno Holſatiæ Duce Regis Daniæ fratre, titulum Regis Livoniæ, in præjudicium & contumeliam Romani Imperii à Moſcho acceptum uſurpari, ægerrime ferebant.* Inter capita pacis hoc ante omnia tum conſtitutum fuit: *Cæſareæ Majeſtati & Imperio, Suecus, quæ in Livonia poſſedit, velut ſupremo Magiſtratui & Domino cedit. De quibus diœceſin Revalienſem & Oſilienſem, Padis, Sonneburgam & Habſel, Daniæ Regis tutelæ Imperator ſtatim ſubiiciet. Vrbs vero Revalia & Wittenſteinum tantiſper in Sueci poteſtate manebunt, donec Cæſarea Majeſtas cum eo Imperii nomine, de belli ſumptibus in defenſionem Revaliæ impenſis, tranſegerit.*

Quæ

Qua de cauſa, Rex Daniæ, Moſchum & fratrem ſuum, ſe ab obſidione Vrbis Revaliæ tam diu avocaturum ſperat, dum Imperii totius nomine, Cæſarea Majeſtas & Principes Electores deputato die, conſilio & ope Regiæ Majeſtatis Daniæ Poloniæ & Sueciæ, de ſplendida legatione ad Moſchum inter ſe conveniant, ut vel pacem cum Moſchis conſtituant, vel acri bello conjunctis viribus eum reprimant. Ita quidem tranſactum fuit initio anni. Sequentis vero anni Junio menſe, *Caput illud primum pacis de Vrbe Revalia & diœceſi vicina Cæſari & Imperio à Sueciæ Rege conceſſa, Maximilianus Imperator per Jonam Offenburgerum Revaliam miſſum Senatui Revalienſi expoſuit. Qui nihil adhuc ſibi de ceſſione illa Regis ſui nomine ſignificatum eſſe, indicavit. Velle autem ſe mandata ipſius Regiæ Majeſtati Suecicæ prima occaſione nunciare, & paulo poſt Cæſareæ Maieſtati reverenter reſpondere.* Quæ omnia is quem ante laudavimus Chytræus libro XXII his ipſis quæ adduximus verbis memoravit.

Ex eo tempore motam aliquam ex pacto Suecis controverſiam Imperii nomine, haud

invenio. Duravit vero in Livonia omni Moſchorum ſævitia adhuc deinceps annos complures: Revalia ipſa anno ſeptuageſimo ſeptimo denuo *totas ſex hebdomadas obſidione cincta, & aſſiduis ac horribilibus tormentorum fulminibus & globis ignitis in tecta vibratis irrito tamen conatu oppugnata eſt.* Nec acquieverunt Moſchi, donec multis prœliis feliciter à Joanne Sueciæ Rege devicti Eſthonia omni, quam pene ſuam fecerant, cedere, & pacem tandem duris conditionibus petere coacti ſunt: quæ demum anni nonageſimi quarti initio fuit conſtituta. Cum Polonis quoque haud lego Imperii nomine occupatæ Livoniæ ergo diſputatum vel actum eſſe. Geſſerunt vero & ipſi acerrimum cum Moſchis bellum uſque in annum octageſimum primum: quo exeunte demum pax compoſita, & Livonia cedere Moſchi compulſi ſunt. Haud invenio etiam cum Dano expoſtulatum, occupatæ Oeſiliæ cauſſa, à Cæſare & Imperii Ordinibus, etſi ille poſt obitum Magni Ducis ſui illam juris feciſſet. Ex adverſo Eſthoniam ſibi dedi poſtulantibus Polonis, electus tum Polo-

norum Rex Sigismundus III qui & Sueciæ ſimul imperabat, anno octogeſimo ſeptimo reſpondit teſte Chytræo lib. 28: *Suecos, Caroli V Ferdinandi & Maximiliani II Imperatorum literis ad Guſtavum Ericum & Joannem Reges diverſis temporibus ſcriptis, tutelam ejus provinciæ ab Imperio ipſis commendatam, demonſtraturos eſſe.*

ATQUE ita quidem & Livonia nobis periit poſt Pruſſiam. Quicunque vero omnia iſthæc cum cura expenderit, niſi vehementer fallor, culpa aliqua Imperii hæc ita contigiſſe non diffitebitur. *Primum* enim in officio utique fuit Imperii, Moſcho non verba ſed arma opponere, iiſque ſalutem civium enixe opem implorantium ſaltim pro virili defendere: & tamen omne hoc fuit ſurdis auribus exceptum. Imo ne quidem aliqua miſſa legatione Moſchum mitigare tentatum eſt. Quod ipſum apud omnes prudentes & probos ſolet haberi indicium certum derelictionis, prout capite nonodecimo multis diſputavimus. *Secundo* facta jam illa Livonum ab Imperio defectione, nec à Polono

nec à Dano quidquam Imperii nomine fuit repetitum, pene jam integros centum annos. Quæ cum Sueco erant pacta itidem nulla facta vindicatione aut etiam repetitione, ſpacio nonaginta pene annorum irrita itidem ſunt facta: omni republica celerem, certe præſentem magis, curam exigente. Vt proinde etjam hoc alterum ſignum fuerit factæ derelictionis. *Tertio*: quo tempore facta eſt illa ab Imperio ſeceſſio, ne verbulo quidem fuit contradictum, tametſi minime omnium lateret quid fieret: adeoque non obſcure fuit indicatum, illam ſeceſſionem nihil iniqui habere, ab Imperio nullis auxiliis ſuppetentibus. *Poſtremo*: ita comparatum eſt, ut abſque ſummo Livonum incommodo recuperari priſtina Imperii auctoritas nequeat, & tamen Imperio non fuere illi ſubditi quondam ad utilitatem dominantium ſed ſuam. Fuerit igitur & recuperandi conatus cum aliqua injuria conjunctus. Quæ cum ita ſeſe habeant, jam & Livonia jure Imperii finibus excidit.

CAPUT XXX.

De finibus Imperii Marinis, & totius operis peroratio.

PEragravimus jam omnia Imperii regna, eorumque jura ab exteris vindicavimus. Poſtquam igitur ſatis eſt factum inſtituto noſtro, licet fortaſſis, bona cum venia lectorum, argumentum hoc deſerere. Et vero quod ſuperſit dicendum, pro modulo quidem noſtri inſtituti, nihil ſupereſt; niſi forte de Maris, quod & Germaniam & Italiam & Arelatenſe regnum alluit, dominio nonnihil ſit adjiciendum. Sane hunc locum hactenus non attigimus, & tamen ad diſputationem de Finibus videtur pertinere, quo conſtet, num extrema ora continentis aut inſularum ſit pro termino, an vero ultra exporrecta ſit Imperii vis, & in ipſo mari fines ejus ſint quærendi. Ne quid ergo in nobis deſideretur, breviter & de illa re diſſeremus.

Ac principio quidem, quin poſſit mare & ipſe inmenſus Oceanus, ſaltem magna ſui parte, privata poſſeſſione teneri, ceu certum &

dubio carens, nunc quidem conſtituimus. Nec enim hujus eſt temporis cum iis contendere, qui exiſtimant, omnimodo mare dominii aut propriæ poſſeſſionis eſſe incapax: & jam tum cum olim tum non adeo pridem viri doctiſſimi, Joannes Seldenus præcipue & Jacobus Gothofredus, rem iſtam omnem hactenus quidem liquidam reddidere. Id hujus eſt officii, ut inquiratur, num quod maris dominium reapſe Imperio competat, & ſi quod competat, quemadmodum illud ſeſe habeat, quove uſque extendatur,

Ab ipſis igitur Cæſaribus noſtris vim aliquam Imperii in omnia illa maria unquam eſſe exercitam, haud liquet. Scio quidem titulum Caroli V Cæſaris noſtrate lingua ita perſcribi ſolere, quaſi ille dominus fuerit Oceani. At vero non Imperii ſed Hiſpaniæ cauſſa quondam verba id quæ præ ſeſe ferunt titulo addita ſunt; perinde ut omnia quæ proxime adjacent, de Inſulis Canariis, Indiis, & Terra firma: eoque nemo ſecutorum Cæſarum Oceani ullam in titulo ſuo fecit mentionem. Sed & error quidam videtur

in

in interpretatione Hiſpanici tituli commiſſus ab hominibus noſtris, quod etiam Joannes Seldenus annotavit *l. 1. Maris clauſi cap. 17.* Nam noſtri quidem ita pene loquentem Carolum introducunt: *Inſularum Canariæ, nec non Indiarum & Terræ firmæ, maris Oceani &c. Rex, Archidux Auſtriæ*: quaſi & Maris Oceani Regem ſeſe Carolus dixerit. *Sed hallucinatio eſt* (ut recte ſcribit Seldenus.) *Hiſpanica enim ſunt: Rey de las Jslas, y terra del mar Oceano &c. id eſt Rex Jnſularum, & Terræ firmæ Maris Oceani, Scilicet ſive Inſulas ſive Continentes Oceani, ſeu in Oceano poſitas ſpectes (quas Ferdinando V Hiſpaniarum Regi conceſſit Alexander VI Pontifex Romanus, univerſas à primo longitudinis circulo in Occidente poſitas) earum ſe Regem nuncupat, non ipſius Oceani.*

Porro etſi Principibus marium accolis regalia quæ appellantur Cæſares conceſſerint, haud tamen fortaſſis eorum cuiquam Maris aliquod dominium conceptis quidem verbis ſunt largiti. Mihi ſane in omnibus quas vidi Tabulis feudalibus Cæſarum

(vidi autem complures,) nihil tale eſt obſervatum. Inſulæ tamen Maris continenti viciniores paſſim ſolitæ in beneficium dari: ut & fluvij inſignes in mare retento ſuo nomine late excurrentes. Mutant ſcil. identidem littora vices ſuas; & quem locum aliquando fluvius tantum aliquis alluit, illum Mare tandem occupat, ſuperſtite tamen nomine priſco fluvii in loco iſto. Id quod in Oſtfriſia patria mea circa Amaſum obſervare eſt: cujus nomine etiam pars illa Oceani venit hodiè quæ continentem inter & inſulas quaſdam proximas diffunditur: adeoque cum alia tum & Amaſi appellatione Principibus meis à Cæſaribus ſolet diſertis verbis in fidem concedi. Sic in Tabulis Pacis cum Regno Sueonum nuper initæ art. x conceditur in feudum Sueonum Regno: *è Pomerania ulteriore Stetinum, Gartz, Dam, Golnou, & Inſula Wollin, una cum interlabente Odera & MARI, vulgo* das friſche Haff *vocato, ſuisq; tribus oſtiis* Peene Schwine *&* Dievenow / *atq; adiacente utrinq; terra ab initio territorii regii USQVE IN MARE BALTHICUM.* In Tabulis

quibus Otto Magnus Cæſar olim Papæ Romano multa donavit Adriatico pariter & Tyrreno mari vicina, fit mentio *maritimorum* & quæ *terra marique adcivitates* nonnullas *pertinent*: ceu liquet ex illis quæ cap. x in medium adduximus: ſatis tamen apparet, per ea quæ *mari* dicuntur pertinere ad civitates, inſulas vicinas intelligi, ut per *maritima*, partem continentis mari proximam, eoque hanc opponi *montanis* ſive montis Appennini partibus.

Non deſunt, ſcio, ex Juriſconſultis, qui vicini maris dominium omnibus littorum dominis competere exiſtiment, eamque ſententiam ſic ſatis pervulgatam eſſe: & inter eos à nonnullis uſque illuc ubi vox ex littore clamantis poteſt exaudiri, ab aliis ſagittæ jactu, ab aliis centum milliaribus, ab aliis ſexaginta Viciniam iſtam definiri. Verum enimvero cum omnis privata poſſeſſio unice ab hominum ſit inſtituto, & gentium mores hac in re plurimum varient, neq; naturali neq; omnium gentium legibus de dominii hujus marinis finibus certi aliquid eſt conſtitutum, atque

ideo ex illis quidem fontibus peti nihil certi poteſt, quod huc pertineat. Romanorum legibus nihil itidem hujus eſt definitum: & quamvis eſſet, non tamen illæ Imperii Germanici dominia maritima oſtendere idonea forent. Ergo omne hoc definiendum unice eſt ex moribus & inſtitutis receptis ſingulorum populorum. At vero Germanici quidam populi olim maris dominium plane videntur contempſiſſe. De Autharito Langobardorum Rege ſcribit Paulus Warnefredus l. 1. de geſtis Langobardor. cap. 33, illum Regium uſque, extremam ad fretum Siculum Italiæ urbem, vim regiam exercuiſſe.. *Et quia*, inquit, *ibidem inter maris undas columna quadam eſſe poſita dicitur, usque ad eam equo ſedens acceſſiſſe, eamq; de haſta ſua cuſpide tetigiſſe dicens; Uſq; huc erunt Langobardorum fines.* Ferunt alii, ſimilem in modum Magiſtrum Ordinis Germanici, limites dominii ſui in mare Balthicum Pruſſiam alluens, equo candido in littore extremo inſidentem exſerto gladio definiiſſe. Alii lanceæ in extremum mare Cimbricum jactu Ottonem Magnum terminos Imperii conſtituiſſe

narrant: ſed qui referunt lanceæ illum jactum SaxoSialandicus l. x & alii, iſtum in finem id factum haud affirmant. Saxo diſerte *monumenti gratia* id actum memorat. Cæterum ne hoc quidem perpetuum fuit omnibus Germanicis gentibus; nam Norvvegicæ ac Danicæ, quæ itidem Germanicæ quodammodo ſunt, ipſiuſmet vaſti Oceani bonā partem ſuæ ditionis jam olim crediderunt, qua de re præclare diſſerit Iſacius Pontanus l. 2. Diſcuſſion. Hiſtoricar. cap. XI & XXI. Fecerunt idem & Angli Saxoneſque Britannici, Germanicæ & illi originis. Quod pulchre oſtendit Seldenus: at hujus loci non eſt enarrare.

Præterea vero Imperii quidem Germanici, ſaltim poſt Carolum Magnum, auſpiciis nunquam forte claſſis aliqua in maris dominium inſtructa eſt. Ne alteri quidem maris alicujus cura publica eſt Imperii nomine tradita; ſi excipias id quod ſemel forte atque iterum eſt factum. Certe non in Regno vel Arelatenſi quod à mari Tyrrheno, vel in Lotharingico quod ab Oceano alluitur, tale quid unquam legas factum. In Regno Germanico de Oceani imperio.

Ammiralio, ut loquuntur, conſtituendo; actum quidem eſt Rudolpho II Cæſare ſub initia hujus ſeculi, ſed ſucceſſu conſilium caruit. Ferdinandus II Cæſar VValleſteinium & Oceani & Balthici maris Ammiralium creavit: at res novi exempli ſtatim magnis motibus occaſionem præbuit, & mox irrita evanuit. In Italico Regno ſimilem magiſtratum mari Tyrrheno præfecit primus quod ſciam Fridericus II Cæſar. In cujus epitaphio proinde hunc verſiculum etiamnum legit Sicilia: *Qui MARE, qui terras, populos & Regna SVBEGIT.* Ad illud exemplum præfecturam ejuſdem maris Henricus VII Lucelburgius Friderico Siciliæ Regi, Carolus quintus Andreæ Auriæ commiſerunt.

Claſſe tamen nonnullæ Imperii civitates maritimæ plurimum valuerunt jam ab aliquot centum annis; & quidem uſque adeo, ut quædam haud dubitaverint omne vicinum mare ſuam in poteſtatem redigere, & tanquam rem privatæ poſſeſſionis ſibi vindicare. Ita ſane Piſani vicinum omne Tyrrhenum mare, Genuenſes Liguſticum ſui juris fecerunt. In Bal-

thicum

chicum etiam mare urbes vicinæ, cum primis Lybeca, late ſatis jamdudum imperium exercuerunt. Aliæ etſi non plenum dominium ſibi aſſeruerint, tamen piſcandi jus ſolis ſibi per ingentem maris tractum occupavere: de reliquo maris illius, qua littoribus noſtris vicinius eſt, uſum liberum & communem omnibus, privata omni dominatione excluſa, permittentes. Et vero florentibus adhuc Slavorum rebus, in ipſo Balthico iſto mari valida fuerunt potentia Venedi, Danis ipſis ſæpe ſuperiores; quod paſſim fatetur Saxo. In eandem potentiam mox Saxonicæ coloniæ, oppida maritima occupantes, ſucceſſerunt. Imo aliquamdiu univerſi illius maris imperium potiſſima ex parte penes Hanſici fœderis urbes fuit.

In Oceano multum quoque ſemper potuerunt urbes proximæ, in Saxonia cumprimis Brema & Hamburgum, in Friſia & Hollandia complures. Etſi vero dominium aliquod Oceani proximi ſibi nunquam arrogaverint, tamen piſcandi jus ſibi proprium effecere, & ab aliis dominium aliquod ibi arripi nunquam

quam

quam paſſæ ſunt, libertati ſuæ Oceano relicto. Et vero nullus populus, nullus Princeps in omnem Oceanum illum Germanicum vel affectavit unquam antehac dominandi aliquod jus. Primus ſane Albericus Gentilis homo Italus ſed in Anglia degens, univerſum Oceanum Anglicano ſceptro obnoxium pronunciavit, *l. 1. Advoc. Hiſpanica cap. 8.* cujus inſanum illud dogma deinceps defendendum ſuſcepit, magna quidem & ingenioſa opera invalida tamen, integro libro ſecundo Maris clauſi, lectionis fere infinitæ ſcriptor Joannes Seldenus· cum ipſamet ſapientiſſima Elizabetha longe aliter & rectius judicaverit, quod diſcimus ex Cambdeno ad annum 1580: & Jacobus Rex limites Regni ſui marinos publico edicto exacte diſtinxerit ut ab aliis ita & à Germaniæ vicinia: quod ipſemet Albericus non potuit diffiteri. Eadem olim conditio fuit Maris Adriatici, donec illius dominium uſu ſuum effecerunt Veneti: quod tamen demum exercere cœpiſſe videntur Theupolo Duce circa annum MCCLXIII, quantum ex l. 8. Decad. 2. Blondi colligere eſt, etſi alii ad ſeculum duodecimum ejus initia referant. Quamvis vero non Impe-

rii uni-

rii univerſi mandato Vrbes & populi dominium illud maris exercuerunt: reapſe tamen omnia Imperii tacita auctoritate ſunt geſta, utpote quum ſubditi lucrari ſoleant ſuæ reipublicæ.

In univerſum igitur omnia æſtimantibus haud difficulter apparet: *Primum*, ultra littora extenſos ubivis Imperii limites, atque adeo non ſola continente Imperii vim & jura circumſcribi. *Deinde*: non ubivis æqualiter tamen exporrigi maris illud dominium, ſed alibi illud latius patere, alibi arctioribus finibus includi, idque non niſi exploratis cujuſvis loci priſcis moribus juribuſque exacte poſſe definiri. Quod ipſum demonſtraſſe, nunc quidem ſatis eſt pro inſtituto. Vt proinde Finibus Imperii, quod nos quidem hoc loco diſſeramus, nihil ſit reliquum.

IMPERII FINES, per longi temporis actus,
Inque vicem bona ceſſa malis, immenſaque quondam
Anguſto contracta loco, ſed jure perenni
Ampla tamen ſatis, & reliquo ſat robore tuta,
Perſcripſi: quà rara pedum veſtigia ſignant;

Avia jamdudum, peragrans dumiſq; referta.
Interea miſere lapſas res erigit omnis
Teutonia, magniq; agitans Comitia Regni
Magnus, & Auguſto ſubolem diademate cingens,
Vocibus innumeris applaudente æthere, Cæſar,
Fortunate nimis triplici jam murice ſplendens,
O IVVENIS, jam tum Heſperii ſpes ultima mundi,
Et vos Semidei Proceres, generoſa propago
Heroum: Vobis heic ſanctus panditur ordo
Imperii, quondam ſeu duro Marte regendum
Mollibus aut fuerit ducendum pacis habenis.
Fas mihi ſit dare thura ſacris: ubi maxima Roma
Auſoniiq; omnes adolent; ubi victima multa
Burgundo mactante cadit; Lotharingius ingens
Ipſeq; cum Venedo ſupplex Theotiſcus adorat;
Mille alii feſtoſq; dies rituſque celebrant,
Danubio multum lætante, faventibus & Diis.
Salve magne Iſter. liceat mihi dicere verum,
Et caſus memorare graves, duroſque labores
Imperii. Meminiſti *autem & felicia ſecla,*
Germanam quando trepidabant undique gentes
Ferri aciem; rurſumque eadem præſage futuri
Fata ſecuturis Ponto minitaris ab annis.

O uti-

O utinam ſua priſca animis Concordia noſtris,
Cana Fides, pridemq; Themis proſcripta redirent!
Sat felix Germane fores in Finibus arctis.
Fallor, an & priſcam longe trans culmina celſa
Pyrenes, transq; aërias vim dideret Alpes
Teutonia, ac noſtrûm, victo licet orbe ſuperbus,
Pronus adoraret veſtigia Turcus equorum?
Tunc ego, jam multo fortaſſis tempore fractus
Jam tremulusq; licet, frontem redimitus oliva;
Et niveam indutus vittam, Fineſque reverſos
Dicerem & æternis celebrarem laudibus ævum.

F I N I S

HERMANNI CONRINGII

PRÆFATIO IN POLITICA ARISTOTELIS

Ad

Illuſtriſſimum Principem

D. GVILIELMVM

Ducem Brunſvicenſium & Lyneburgenſium.

Quicunque Germaniam noſtram ſpectare hodie ſine gemitu imo lacrumis poteſt, ILLUSTRISSIME PRINCEPS, næ ille aut ſtupidus eſt, aut vero tam malus ut præ animi perverſitate non tangatur publica calamitate. Ac ſtupido quidem atque inepto homini nemo facile ſuccenſebit: qui vero eo uſque proceſſerit malitiæ ut tantis malis delectetur potius quam ingemiſcat, illum ſane ex Germanorum numero ejiciendum, imo ex humanæ naturæ finibus exterminandum, neſcio an non quilibet mecum bonus cordatuſque judicaverit. Eo nimirum devenimus miſeriæ, ut vix illi quidquam poſſit addi præter longam moram; ſacris profaniſque omnibus pollutis jam imo conculcatis. Neque vero unquam æque infelice fuimus loco, ex quo in unam civitatem Germanici populi coiere. Toti autem octingenti ſunt anni, quum Caroli Francorum regis rara felicitate, omnis Germania unum ſceptrum cæpit colere. Etſi enim

enim tam immenſo temporis tractu numquam fere ſua Germaniæ mala defuerint; numquam tamen illa aut tanto cum damno aut tanto cum periculo fuere conjuncta. Neque enim à vicinis quidem habuit olim quod metueret Germania: quoniam in parva atque invalida magnam partem regna tum illi dividerentur, ipſa contra viribus ac magnitudine omnibus longe præſtaret. Nam Galliæ quidem regnum quod trans Moſam & Scaldim nobis eſt, ſuos limites ab Henrico quem Aucupem nuncupant, & poſt ejus filio Othone I accepit: quo Sequani, Sclabi, Leuci, Mediomatrices, inque his Lotharingia, Lucemburgenſis, Namurcenſis, aliæque ditiones complures, Germanici juris ſunt facti, & uno ut verbo dicam omne illud regnum Lotharii quòd dicebatur æternis legibus Germaniæ noſtræ Cisrhenanæ conjunctum eſt. Acceſſit poſt Conrado Imperatore Burgundiæ ſive Arelatenſe regnum: quo ſimul Sebuſiani, Viberi, Veragri, magna Helvetiorum pars, Allobroges item, & Galli Provinciales, atque adeo quicquid à Jura monte inter Rhenum & Rhodanum ad mare uſque decurrit, intra limites Germanici Imperii ſunt recepti. Illa ergo tempeſtate profecto non multum valuit Gallia, nec potuiſſet illa transgredi hos limites, ſi, ut primum, ita poſt Cæſarum Regumque noſtrorum dignitas manſiſſet ſalva. Eodem tempore nec Polonia late patebat: à ſeptemtrione ſc. Æſtyorum gentibus Pruſſis, Livonibus: à meridie Bohemia, Moravia, atque Ungaricis montibus, ab ortu Ruſſis ac Lithuanis, ab occidente denique Marchia Brandenburgenſi incluſa; à Conrado inſuper Saliquo Cæſa-

re & fidem jurare & annuum tributum juſſa pendere quingentarum marcarum auri. Ungaria etiam numquam ſeſe movere eſt auſa, ex quo intra fines ſuos, à Carolo Magno olim Hunnis poſitos, ab Henrico Aucupe & Magno Othone eſt compulſa: quin haud ſemel deliberatum in Ordinum conventu, de illa in provinciam redigenda, annitente potiſſimum fortiſſimo Cæſarum Frederico Ahenobarbo. Eadem ferme conditio Daniæ fuit & Sueciæ. De Italia vero dicere ineptum fuerit, ut quam paruiſſe Germanis ea ætate certum ſit; nunc vero etiã Imperii Germanici leges audiat. In univerſum ergo æſtimanti, unam Germaniam ad Henricum IVtum uſque, non ſingulis tantum vicinis regnis ac populis, ſed & univerſis potuiſſe opponi, non eſt quur debeat videri dubium aut vero abſimile. Poſt illa (fateor) magis magiſque & lapſa Imperii dignitas pariter, & crevit in vicinis nonnullis haud parum potentia. Æternum ſc. eſt illud Livii: *Nulla magna civitas diu quieſcere poteſt: ſi foris hoſtem non habeat, domi invenit.* Erant Germaniæ populi animo feroces, manu prompti, bello læti, aſſueti latrociniis: neque nova tentaturis hactenus quidquam fere præter occaſionem aut vires defuerant; Henrico ſed IV Cæſare neque illa neque hæ amplius deſiderabantur. Nam qui anteceſſerant Reges publicorum regni bonorum imprudente profuſione, cum rerum gerendarum nervo vim ſibi auctoritatemque multum jam præſciderant. Eo quippe vitio ab antiquiſſimis usque temporibus Germanicæ ſemper laboravere reſpubl. ut nulla fiſci atque ærarii facta diſtinctione, omnium æque prodigendi poteſtas Regibus

per-

permitteretur, hi vero nullum ejus modum ponerent: quo regna interire neceſſum eſt. Acceſſerat jam tum aliud regnis æque exitioſum vitium, nimia quorumdam procerum, ſacrorum præcipue, potentia, eaque novo vitio pene hereditaria facta. Namque initio quidem innumeros in Comitatus quos vocant diviſa Germania fuerat: jam tunc temporis vero, multis Comitatibus minus circumſpecta Cæſarũ liberalitate in unum corpus concreſcentibus, quidam Procerũ formidabiles ſuis opibus erant. Et ſane tales cum alii tum inprimis quidã erant Epiſcoporũ; quod majus erat vitiũ: quippe cum hi præter opes religione etiam armarentur. Aureum ſc. eſt illud Ariſtotelis ſcitum: κοινὴ δὲ φυλακὴ πάσης μοναρχίας, τὸ μηθένα ποιεῖν ἕνα μέγαν ἀλλ᾽ εἴπερ, πλείους. τηρήσουσι γὰρ ἀλλήλους. ἐὰν δὲ ἄρα τινὰ δέῃ ποιῆσαι μέγαν, μὴ τὸν τὸ γ᾽ ἦθος θρασύν· ἐπιθετικώτατον γὰρ τὸ τοιοῦτον ἦθος περὶ πάσας τὰς πράξεις. *communis omnis monarchiæ cuſtodia eſt, neminem unum magnum facere, ſed plures ſi ita videatur, mutuo enim ſeſe obſervabunt. Quod ſi aliquis magnus faciendus fuerit, non is tamen qui eſt ingenio audaci, tale enim ingenium omnibus in rebus eſt turbulentiſſimũ.* Tantis vero vitiis laborante regno, quis miretur, Rege ob ætatem adhuc deſpecto, immutatam tunc reipubl. priſtinam faciem, ac ſoluta Regiæ auctoritatis vincula eſſe? Certe occaſionem motibus ejus temporis ab immaturis Regis annis datam, jam tum Adamo eſt Bremenſi obſervatum. *Gubernaculo*, inquit ille, *regni mulier cum puero magno Imperii præfuit detrimento. Indignantes enim Principes aut muliebri poteſtate conſtringi, aut infantuli ditione regi, primo quidem conjuncti vindicarunt ſe*

in priſtinam libertatem, ut non ſervirent: deinde contentionem moverunt inter ſe quis eorum videretur eſſe major: poſtremo armis audacter ſumptis Regem & dominum ſuum deponere moliti ſunt. Atque Rex quidem factus adultior, qua erat animi magnitudine, recuperare pereuntem dignitatem haud ſegniter profecto laboravit: ſed neque ſatis omnia prudenter fortaſſis egit, & intervenere nonnulla fatali quadam adverſitate, quæ penitus ipſum tandem regno atque omni plane auctoritate exuerunt. Nec vero prudens quis forte laudaverit, quod ab Epiſcopis in ordinem redigendis reparandæ dignitatis initia voluerit facere. Quin nec id forte ſatis caute inceptum, quod quum Saxonicorum Principum potentiam præcipue ſuſpectaret, eamque vellet imminutam; militari licentia irritari ante eos paſſus, mox uno illos impetu ad obſequium cogere conatus ſit: quum tamen nec rebus ſat firmis eſſet, & præterea jam tum cum alios Principes tum inprimis Epiſcopos multis injuriis offendiſſet, adeoque in impietatis ac injuſtitiæ opinionē ſe conjeciſſet: queis regiam vim affectanti nihil eſt perniciofius. Neque vero ita tractandi ſunt ſi qui ſint feroces, altiusque excreverint quam regiæ fortaſis interſit dignitatis. Sapientiſſime ſc. Ariſtoteles jubet; καὶ τῆς δυνάμεώς τινα δοκῇ παραλύειν, ἐκ προσαγωγῆς τοῦτο δρᾶν, καὶ μὴ πᾶσαν ἀθρόον ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν· ἔτι καὶ πάσης ὕβρεως εἴργεσθαι: *Atque ſi alicujus potentia videatur diſſolvenda, erit hoc ſenſim ac paullatim faciendum, nec univerſa ſimul auferenda. Præterea abſtinendum omni contumelia.* Idem non minus prudenter ſuadet, debere regem, τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς φαίνεσθαι ἀεὶ σπουδάζοντα διαφερόντως: *videri ſemper ea*

maxime

maxime curare quæ ad Deos pertinent. His itaque rebus quum tandem nunquam auditum hactenus fulmen Pontificium ex Italia apud animos novarum rerum cupidos & pariter perquam ſuperſtitioſos accederet, fieri aliter non potuit, quam ut regiæ majeſtatis quod ſupererat magna prorſus parte interiret. Et interiit certe, quando Principatibus aliis jam ante fere factis hereditariis, Epiſcopatuum etiam atque Abbatiarum collationes quas appellant regio arbitratui ſunt ereptæ. Bene enim Onuphrius Panvinius in vita Gregorii VII ſcribit, eo ipſo *majeſtatem & dignitatem Imperii Romani everſam; dimidium Imperii ab Imperatore ſublatum; imo ea fundamenta jacta, quibus illius poteſtas omnino labefactaretur.* Ita ſeſe res habet: tantum quis valet quantum aut pœnis aut largitionibus valet: metu autẽ ſublato & ſi nec, quod à te ſperent, ſuperſit, ſimul & auctoritas omnis concidat neceſſum eſt. Neque vero poſt multum eſt Imperatoribus relictũ quo animos male ſubditos ſibi conciliarent: itaque & paulatim magis magiſque dignitas eorum imminuta, & Regnum varias in partes vix leviter mutuò connexas diſcerptum eſt. Non enim eo ex tempore tam ſerio de reipubl. magno illo & integro corpore conſervando fuit actum, quam quo unusquiſque communi corpori ſeſe ſubduceret, privatimque potentia aliqua parta regiam vim inter ſuos exerceret.

Eo ſane factum, ut procedente tempore nonnullæ Imperii veteres portiones in libertatẽ (quod quidẽ ipſis viſum; cum tamen in majorẽ plæriq; ſervitute ſint redactæ) ſe vindicaverint: nonnullæ opibus in aliorum formidinem creverint, coalitis jam illis olim infinitis

Comitatibus ad paucos: quod ipſum quidnam mitte-tur haud latet peritos rerum. Certe eum in locum delniq; reſpublica venit, ut vix quidquam ſuperfuerit amplius quo unitiſſima ante Regni membra ad communia conſilia continerentur, præter Turcicæ potentiæ & proſcriptionis metum: donec Friderico III & Maximiliano Cæſaribus de arctius conjungendis Germaniæ Ordinibus magis ſedulo cœpit actitari. Et vero eo conſilio in Circulos, quos vocant, Germania diviſa eſt. Nec illud non merito laudaveris: ſi non & iſta diviſio unitati reipublicæ nonnihil fortaſſis impedimento ſit. Adeo ſane noxia civitati omnis diſtinctio eſt, ut vel locorum aliqua varietas atque intercapedo ſeditionibus ſufficiat alendis: quod prudentibus notatum. Fatendum tamen omnino eſt, poſt deminutam regiam auctoritatem, huc illuc dilabentibus Imperii membris, non melius remedium aliquot fuiſſe ſeculis adhibitum. Certè abs illo ſi fuiſſet, jamdudum Germania in partes diſſoluta inque ſe mutuo ruens interiiſſet. Taceo & paci publicæ eo conſultum eſſe, & legum auctoritati; quæ ſine cogendi facultate ludibriũ juſtitiæ ſunt. Nonnullis ſane leviter mutatis & paucis additis, ſi non ad proferendos limites aut recuperanda amiſſa, ad defendenda tamen quæ ſupererant, inprimis ad libertatem Ordinum conſervandam, illis inſtitutis ſufficere ſibi Germania potuit. Sed vix cœperat illa conſtitutio, quum exorto religionis diſſidio, ita ſtatim Principum populorumque animi ſunt diſtracti quam antehac numquam; enatiſque religionis aut cauſa aut prætextu variis factionibus effectum eſt, ut optimo inſtituto, quoque uno

pene

pene Germania ſtabat, ſuus fructus idemtidem hactenus defuerit, donec hoc civile bellum, omnium queis Germania unquam laboravit funeſtiſſimum & mole maximum, illam pariter & bonas leges cæteras ſuſtulit ac conculcavit. In eas ſc. anguſtias conjecta eſt hodie diſcordiis noſtris, Illuſtriſſime Princeps, Germania, ut antegreſſa mala ludum jocumque præ hiſce merito dixeris. Nocuerunt enim plurimum quidem iſtæ poſt Henricum IV Cæſarem innumeræ pene factiones, effeceruntque ut, ſublato metu, vicini populi primo Imperium detrectari, mox & partem Germaniæ decerpi, impune poſſe didicerint: illi tamen & damni minus poterant dare utpote initio ipſi quoque non multum validi, & minus etiam ſunt auſi memoria antiqui roboris Germnici adhuc durante, neq; ita ut nunc ſingulorum attritis viribus, animiſque omnium diſtractis in diverſa. Neque vero aliam ob rem quam propter inteſtinos majorum motus & Polonia & Italia paulatim imperium exuit Germanorum; neque alia fere de cauſa Tranſalpinas regni partes invadere Galli, Poloni, aliique ſunt auſi: certe non alia occaſione multi Imperio ſubditi Ordines propria ſibi domi regna cœperunt condere. Hæc quippe omnia Optimatum noſtrorum cum Cæſare Henrico IV bella ſtatim excepere. Quod quoniam de Polonia quidem, ſcriptor ejus ætatis accuratiſſimus, Lambertus Aſchafnaburgenſis, ſapienter memoriæ tradidit, forte haud abs re fuerit illum heic audiri. *Dux Polonorum*, inquit ille ad annum MLXXVII, *qui per multos jam annos Regibus Teutonicis tributarius fuerat, cujusque regnum jam olim Teutonicorum virtute ſuba-*

ctum atque in provinciam redactum fuerat, repente in ſuperbiam elatus, propterea quod Principes Teutonicos cerneret domeſticis ſeditionibus occupatos, nequaquam ad inferenda exteris gentibus arma vacare, regiam dignitatem, regiumque nomen ſibi uſurpavit, diadema impoſuit, atque ipſo die Natalis domini à XV Epiſcopis in Regem eſt conſecratus. Qua brevi poſt comperta, Principes Teutonicos, quibus reipubl. dignitas cura fuit, graviter affecere: ſibique invicem ſuccenſebant, quod dum inteſtinis in ſe atque in ſua viſcera odiis ſævirent & digladiarentur, potentiam opeſque barbarorum in tantum aluiſſent, ut jam tertio Dux Boëmicus regnum Teutonicum ferro & igne populabundus peragraſſet, & nunc Dux Polonorum in ignominiam regni Teutonici, contra leges ac jura majorum, regium nomen regiumque diadema impudens affectaſſet. Hæc ille; prolixius forte quam ut omnia ejus verba recitari à me debuiſſent: vere tamen. Quibus profecto manifeſtum fit, tunc etiam temporis, omnibus in partes ſciſſis, damnum civilis diſcordiæ ſerio nonnullos Procerum deploraſſe. Et vero, redacta quidem poſt nonnihil in ordinem viciſſim eſt Polonia, ſopitis factionibus; iiſdem tamen recrudeſcentibus in immenſum, Frideri II Cæſare potiſſimum, cumque illo concidentibus majori ex parte regiæ dignitatis reliquiis, illa ad ingenium reverſa non tantum penitus Imperii ſeſe legibus ſubduxit, ſed & Iagellone rege in eandem rempublicam concedentibus Lithuanis, ita crevit, ut nec dubitaverit, præter Maſoviam, Æſtyorum gentes, Pruſſos inquam & Livonos, nobiles profecto Imperii Germanici portiones, ſui juris efficere. Minor fuit Italiæ fortuna, & ipſa quippe factionibus laborante;

quantum tamen contra Germanos poſt funeſta illa Henrici cum Principibus certamina fuerit auſa, quantumque extulerint nonnullæ Langobardici regni urbes caput ſuum, in quam potentiam Curia Romana Germanicis illis motibus ſurrexerit, quomodo deniq; novum ibi regnum conditum erepta Apuliæ provincia; nemo ignorat niſi rerum ejus temporis imperitus. Is vero ibi fuit exitus: ut qui Fridericum II ſequuti ſunt Cæſares, contenti fere jura ſua antiqua per factiones Gibellinicas conſervare, præter Auguſtum Imperatorium nomen, umbram potius priſtinæ auctoritatis retinuerint in Italis quam vim certam imperii. Non alia autem occaſione & Arelatenſe Regnum in Galliæ poteſtatem pervenit. Interceptum enim initiò illud eſſe Rudolpho Rege, ſumme debilitata poſt interregnū publica Cæſarum auctoritate, & componendis turbis occupato Rudolpho, memorant annales. Obtemperabant quidem etiam ante minus quam par erat regiones illæ: ſed & illud reipublicæ vitio fiebat, quum ſummi ante imperii jure Cæſares noſtri poſt Conradum illis præfuiſſent. Quicquid ſit; certe quod illius regni plæraque hodie Gallici juris habeantur, ſive fiduciarium illud jus ſit ſive pleni dominii, (neque enim id diſputare nunc meum eſt) inteſtinis profecto diſſidiis debet Germania; coactis tandem Cæſaribus quacumque beneficii ſpecie donare quæ ipſis nolentibus tamen poſſiderentur. Jam Mediomatricum urbem, Tullum item ac Virodunum, qua Galli ratione ſuæ ditionis fecerint, quum patrum memoria ſit geſtum, neminem poteſt latere; ſicuti neque id temere quempiam

piam fugit, quantum in Italiam aut Carolus VIII ſit auſus aut poſt illum ſucceſſores tentaverint. Interim videlicet dum decrevit regia dignitas apud nos & reſpublica in partes minuta eſt, alibi contra crevere in immenſum civitates, aut productis limitibus, ut apud Polonos, aut vi regnantium aucta, ut in Gallis. Nam Poloniæ quidem regnum vaſtiſſimo hodie ſpacio à nobis in Pontum uſque Euxinum, ab Vngaria item ad Suevicum ſeu Balthicum mare extenditur, quum olim iſtos quos ante ſignificavi terminis coarctaretur. Non multa etiam ſecula effluxere, quum Regum auctoritas in Galliis pene precaria magis eſſet quam ſuæ ſpontis: at poſtquam Ducatus Comitatuſque, quorum & apud illos magnus olim numerus atque regibus æmula potentia erat, non ad optimates ut in Germania ſed in regum devenere poteſtatem, ſimulque pulſis Anglis & emortuâ Burgundicâ domo, ceſſerunt formidabiles factiones; auctis opibus additum Regibus robur maximum eſt; adeo ut jam ſeculo integro amplius, qui ſua antehac ægrè tuebantur, Europæ univerſæ fortunam non levi nunc ex parte moderentur. Eadem vero conditio eſt & reliquorum ferè regnorum omnium. Vngarorum enim etſi multum ſit labefactatum, tantumque non penitus exciſum, in illum tamen locum accepimus longe potentiſſimam Othomannicam tyrannidem; adeoq; nullo hodie latere magis metuere habet ſibi Germania quam illo ipſo, cervicibns noſtris imminente hoſte non minus crudeli ac inhumano quàm valido & feroci. Quæ item memoria (ut in Septemtionem me convertam) aut ipſa meminit aut audivit ex majo-

ribus,

ribus, Suecorum auſpiciis in media Germania geſtum bellum, quale noſtra ætas videt maximum? Quæ ſecula tam compoſitam Danorum rempubl. memorant, quàm illa eſt hodie? Quãdo omnis Britannia uni paruit? ne dicam de Ruſſorum imperio, quàm illud vaſtum Tatarorum plurimis ſubactis cæperit eſſe nuper primum. Jam Hiſpania quis ignorat aut quo terrore totum terrarum orbem compleverit, vel quam recenter demum formidabilis illa eſſe ceperit? Tangere enim iſthæc nunc ſatis eſt; memorare fuerit inane ac ſuperfluum. Sed quum tanta ſit omnium circumcirca regnorum potentia hodiè; quumque diſcordiæ noſtræ civiles jam dudum damni tantum potuerint dare, validioribus adhuc rebus Imperii, adverſariorum autem minùs valentibus; quum denique jam olim iſtæ deſpectabiles nos reddere potuerint, quæ tamen numquam in hunc modum exarſerant: quid ſperare hodie habemus, Sapientiſſime Princeps, quid habemus nobis polliceri? Neque vero inter potentes tuto quieſcas. Vbi dominatus quæritur pax aut tranquillitas tua irritamentum eſt ſervitutis. At vero bellis inteſtinis implicita gens non niſi civilia cogitat, nil metuens niſi civile, de reliquo ſecura, quaſi aut à nemine videretur aut medios inter amicos ageret. Idemtidem etiam id ſolet fieri, quod alibi ait Titus Livius, ut *pars qua domeſtico certamine inferior eſt externo potiùs ſe applicet, quam civi cedat.* Sic odio præſentium videlicet agitantur ſæpe partes, ut ſperent ſalutem ab iis etiam quos ſuæ ſaluti inſidiari, aut remota paululum affectus nebula ignorare non poſſent. Vtinam vero non etiam nobis contingat

quod

quod verè olim de Romanis divinavit Criſpus! *Ego ſic exiſtimo* dicebat ille ad Cæſarem, *quoniam orta omnia intereunt, quâ tempeſtate urbis Romanæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conserturos. Ita defeſſos & exſangues regi aut nationi prædæ futuros. Aliter, non orbis terrarum, nec cunctæ gentes conglobatæ, movere aut contundere queant hoc imperium.* Ac certè non etiam Germanorũ Imperiũ vel uniti vicini populi omnes, vel remotiores quique laceſſerent impune, ſi concordes ageremus, & idem volentes idem nolentes conſuleremus in commune: contra quam plane quum paſſim fiat, prohibeat ſaltim Deus id omen transferatque in hoſtes malum illud, quod prudentia nobis metuendum judicat. Neque tamen externis tantum patet ad ictum civitas ſuis diſſidiis, ſed & ipſis civibus, ipſis amicis ejusdemque ſacramenti hominibus; maximè ubi veram atque ſine exceptione victoriam qui expreſſerint. Habent quippe illi tunc in manu rempubl, inque arbitrio ſuo, quam ut velint in priſtinum reducere ſtatum, vix poſſint tamen præ acceptæ injuriæ memoria & metu vindictæ. *Omnia ſc.* (ut ſapienter loquitur M. Tullius) *ſunt in bellis civilibus miſera: ſed nihil miſerius quam ipſa victoria. Quæ etiamſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores impotentioreſque reddit: ut etſi natura tales non ſunt, neceſſitate eſſe cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio per quot vicit facienda ſunt.* Quotus vero quiſque eſt, qui quum poſſit non etiam velit dominari hoſtibus devictis, aut rempubl. illo rurſum loco cupiat eſſe, quo cum eſſet, ipſe non poterat eſſe loco ſuo? Nimis dulce eſt regnare; nihil dulcius certe vulgo æſtimatur,

tur, quàm hoſtibus imperare. Sic ſc. fere res eſt: ut tyrannis ex victoria civilis belli nata non tam vitio vertenda ſit tyranno victori, quam illi qui belli auctor temere fuit: quum movere iſtiuſmodi bellum malitiæ plerumque ſit extremæ, tyrannidem armis partam nolle dimittere, communis hominum impotentiæ. Taceo nunc, quanto ſit cum reipubl. periculo conjunctum, non tantum alterutra pars ſi plene vicerit, ſed ſi vel leviter vicerit. Statim utiq; illa præponderat, trahitque reipubl. ſecum aliquam partem, quod profecto communi libertati per eſt inimicum. Ne illud quidem dicam: quod etſi æquis partibus finiatur contentio, maneat tamen *repoſtum alta mente* inflictum utrinque vulnus: haud rurſus coëunte facile vera amicitia ac firmâ ſocietate, quâ ſine tamen nulla civitas eſt ſalva.

Cæterum, quamobrem iſthæc reipubl. noſtræ mala nunc tango; aut quare pericula in quæ bello civili hoc conjecti ſumus, nunc clara quaſi in luce propono, quum tamen reipubl. maxime interſit iſthæc ignorari? Equidem fateor, *Illuſtriſſime Princeps*, nihil magis in rem noſtram poſſe fieri, quam ſi mala noſtra omnis vicinia neſciat: utpote cui per iſtorum conſcientiam maximè vileſcamus, adeoque dominatui externo (uti ità loquar) moveamus ſalivam. Sed quei ignorent, qui ungues in noſtris ulceribus habent? aut verò quomodo tegamus quæ in orbis univerſi oculis ita hactenus ſunt geſta, ut & ipſe in partes ſit raptus, idque vel quo ſuffunderet pro frigida oleum, vel ne damni alieni communione ipſe afficeretur. Nec tamen ego ſine

cauſa iſthæc ſum apud Te conqueſtus ſed, cùm ne nihil agerem in patriæ incendio, tùm ut de optima noſtrâ commendarem iſtam ſapientiam cujus ego auctorem maximum nunc offero. Etſi enim nemo prudens aliis ſatagentibus cum Diogene dolium volverit, neque rempublicam attingam ego, illorum verò potiſſimum, quibus ejus curam aut naſcendi lex aut ſacramentum injunxit, in officio ſit conſulere in commune: ſilere tamen & quieſcere in utramque aurem ſi nihil aliud, ſaltim privata quæ ex publico proveniunt mala cotidiana, etiam me & mei ordinis homines, non permittunt. Etenim nos quidem præda tantùm victori ſumus, utq; pilas nos agerant excelſi illi terrarum Ioves: conqueri tamen, niſi fallor, licet & nobis, quod in prædæ veniamus partem, aut durius allidamur ſolo; fortè autem & acclamare in periculum ruentibus illis magnis Diis, obligamur. Maxime tamen iſthæc me loqui fecit eruditionis negocium, & cumprimis civilis ſapientiæ: utpote quam ex merito commendare philoſophiam profeſſi ſit, commendare autem non liceat, niſi in ſcenam adductis reipubl. noſtræ ingentibus malis, quæ ex ejus cumprimis neglectu (niſi valde decipior) magnam partem hactenus profluxere, nunc verò emendari nequeant niſi ex illa ipſa remediis comparatis. Nimirum (ut bene Tullius loquitur) *ars vivendi eſt Prudentia, ut medicina valetudinis.* Quemadmodum igitur artem ſuam laudaturi medici intereſt, haud neſciri vim morborum: ita profectò, quo pateat tandem aliquando hominibus noſtris Civilis prudentiæ non utilitas dico ſed planè neceſſitas, in rem eſt non tacere quæ

rem-

rempubl. maneaut mala niſi providcatur. Satis enim, imo plùs ſatis, luit hactenus Germania negligentius habitæ Prudentiæ illius culpam : utinã ſolùm tot moniti[s] damnis rectius ſapiamus in futurum! Initio enim Regia quæ erat maxima auctoritas, & illâ certè tempeſtate longè feliciſſimè evenit Germaniæ haud aliâ æquè re quàm non obſervatis regnandi legibus quas Civilis hæc doctrina ſciſcit, concuſſa eſt : certè obſervatis illis ſtaret & iſta hodie inviolata, adorarentque etiamnum Germaniæ veſtigia qui nunc illius inſultant cervicibus. Quæ deinde cauſa alia armavit in Principes nonnullos populum ſubditum, quàm eadem regnandi ſive imperitia ſive incuria ? Imo verò quâ aliâ re factum; ut poſt collapſã regiãauctoritatẽ, quum reſpubl. quaſi ſuapte ſponte in ἀριστοκρατίαν iret, facile certè fuiſſet firmam aliquam ac ſolidam condere non minus quam Veneta eſt, in varias potius illa partes abierit & pro uno reipubl. corpore natæ ſint tantùm non (ſi fas eſt dicere) ſcopæ diſſolutæ ? Enimuero ſi ſuus fuiſſet Prudentiæ apud nos Civili locus non arma iſta induiſſet Germania, quibus *nobilitas cum plebe perit* hodiè, & omnis patria in cineres ac favillas diſpergitur, triſte ſervitium neſcio cui tandem præbitura. Ut vero Prudentia iſthac neglecta in has præcipue ærumnas incidimus, ita profecto, ſi quæ adhuc ſpes fuerit ſalutis, ab eadem diligentius cultâ unice illa exſpectanda eſt. Et vero undenam eo labaſcens aliqua reſpubl. præſentius capiat auxilium ac ruinæ ſuæ fulcimentum, quàm ex illa doctrina, quæ ſola novit quid fugiendum publicè quid appetendum ſit, quæ ſola pericula dam-

naque expendit, quæ denique ſpe metuque utrinque libratis ſola non ignorat medicinam malorum? Hæc eſt enim, *qua* (quod ille ait) *præſentia ordinat, futura providet, præterita recordatur.* Neque enim eſt quur in his negotiis, aut Ammonem conſulamus, aut petamus Delphos, aut inſpiciamus exta, aut aves obſervemus, aut poſtremo Chaldæos noſtros interrogemus; quod nunc etiam tot poſt interdicta divina humanaque multis cernimus eſſe familiare.

Non enim ſunt ij aut arte divini aut ſcientia,
ſed ſuperſtitioſi vates, impudenteſque harioli,
qui ſibi ſemitam non ſapiunt alteri monſtrant viam.

Solus in hiſce Politicus ſapit. Soli illi datum imminentia non neſcire. In quantum ſane futurorum capax eſt humanum genus. Etenim

multa tegit ſacro involucro natura, nec ullis
fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia.

Et verò habet quoq; heic locum illud ex arte medica: Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προσδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου οὔτε τῆς ὑγιείης *in morbis acutis non in totum certa ſunt prænunciationes neque ſalutis neque mortis*: quippe quum in illis reipubl. converſionibus non tantùm acutum aliquid ſit verùm etiam fatale; quod ut à ſolo Deo eſt ita ſolius Dei eſt ſcire. Quæcunque tamen humano in his ſunt ingenio pervia, illa profectò non aſtra, non aves docebunt, ſed Prudentiæ Civilis oracula.

Corniger hæc nobis non altius inprimet Ammon,

Ab illis etiam promptius remedia malis noſtris impetrabimus, quam Græci olim Delphis. Hæc incorru-

pti conſiliarii, abſque gratia abſque odio, abſque timore & ſpe, ut quorum & cauſas ſola habeant procul. Et vero in ea incidimus tempora, quando non amplius licet hæc negligere inconſulta. Ut enim impetrent veniam ſuæ negligentiæ tempora anteceſſa, hæc certè neſcio quomodo inveniant. Scilicet ut ſecundo vento aut tranquillo cœlo, inque alto, longè à rupibus, ſine periculo clavus navigij cuivis etiam committitur; inter Syrtes vero aut depreliantibus Aquilonibus ad ſolum tuto nauclerum recurrimus: ſic quieta adhuc republ. fortaſſis licuerit non advocare ſemper Prudentiam Civilem in conſilium, & potuerint illam non male moderari vel de trivio homunciones: at nunc quando ſumma imis vertuntur, quumque error quilibet habeat quid lethale, profecto moribus illis (niſi totus fallor) vivere & nefas magnum & ſumma dementia fuerit. ὥσπερ γὰρ, (ut ſapientiſſimè loquitur Ariſtoteles noſter) τὰ μὲν σώματα εὖ διακείμενα πρὸς ὑγίειαν, καὶ πλοῖα τὰ πρὸς ναυτιλίαν καλῶς ἔχοντα τοῖς πλωτῆρσιν, ἐπιδέχεται πλείους ἁμαρτίας, ὥστε μὴ φθείρεσθαι δι' αὐτάς· τὰ δὲ νοσερῶς ἔχοντα τῶν σωμάτων, καὶ τὰ τῶν πλοίων ἐκλελυμένα, καὶ πλωτήρων τετυχηκότα φαύλων, οὐδὲ τὰς μικρὰς δύναται φέρειν ἁμαρτίας· οὕτω καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ χείρισται πλείστης δέονται φυλακῆς. *ut corpora bene conſtituta, & naves ad navigandum nautis benè inſtructa plura peccata citra interitum recipiunt, morboſa vero corpora & naves fatiſcentes maliſque inſtructa nautis, ne parva quidem incommoda queant ferre: ita & peſſima quaque reſpublica plurimam deſiderat & accuratam cuſtodiam.*

Quod ſi vero Prudentiæ illius conſilia audire vel nolimus

mus vel non queamus, quid ſupereſt (abſit vero æternum illud omen) quàm ut ferale illud clametur: *exequias reipubl. ac libertati Germanicæ quibus commodum ire, hem tempus eſt.* Neque enim cum vulgo ſperemus (quod ille ait) *nihil agentibus in ſinum de cælo devolaturam victoriam* aut proſperam fortunam. Nolle ſapere, hoc ipſum eſt Deum offendere: ut velle, ejus eſt legibus obſequi: certumque eſt divinæ indicium iræ caligo menti offuſa. Quod non ſacris tantùm eſt literis traditum ſed & notum gentiliſmo fuit, dicente Ammiano Marcellino, *manum injicientibus fatis hebetari ſenſus hominum & obtundi.* Quam in ſententiam & de fato loquitur Vellejus Paterculus: *cujuſcunque fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit.* Verſus ſimilis argumenti quos recitat Lycurgus ſua contra Leocratem oratione, ut ut perelegantes, referre hîc non attinet. Nec verò, etſi ſtulta etiam interdum emendet Deus, eſt quur perpetuum ſtultitiæ præſidium quis ſibi polliceatur: rara quippe iſthæc ſunt nec trahenda in exemplum, certè non in ſpem ſecundorum eventuum. Orandum itaque eſt ut in ſano corpore mens ſana ſit. Quin imò, haud multum abſurde ille apud Criſpum: *non votis neque ſupliciis muliebribus auxilia deorum parantur; vigilando, agendo proſpere omnia cedunt.* Et certe placata Numinis indignatione, quam innumeris hactenus peccatis irritavimus, reſtituetur providendo ac laborando poſtliminio in integrum etiam res, (quantum ſpero) Germanorum, redibitque priſtinum gentis decus, ita libertate Ordinum temperato Principatu, ut neque in hoc libidinem neque in

illi licentiam habeamus metuere, ſed ſacra legum auctoritate cuncta in officio contineantur. Abſit enim ut vel in tenui hac Germaniæ fortuna deſperemus omnia meliora, aut majorum gloriam extra oculos collocent Optimates. Etenim regnet modò in ſingulorum animis cura integri reipublicæ corporis, penituſque omnibus ſit perſuaſum; Ducatus, Comitatus, Epiſcopatus, Abbatias, Vrbes, populoſque omnes Germanici Imperii id quod ſunt vere eſſe, hoc eſt partes non niſi uno vinculo unoque ſpiritu ſalvas; & ſingulis licet invalidis, certe contra potentes undique vicinos minùs firmis, univerſos tamen atq; idem volentes idem nolentes, & ſuis defendendis & terrendis omnium hoſtium conatibus ſufficere. Enimvero hoc animo atq; hac ſententia obtinente, brevi effloreſcent ipſi etiam cineres patriæ, ſtabitque æternùm Germania, firmiùs longè quam Palladio ſuo Troja. Certe contraria opinio, quaſi nimirum totius Corporis non ſit habendo ratio, ſed ſingulis ſuam rem agere ſatis ſit: Germaniæ evertendæ eſt nata, etſi olim damnoſa minus fuerit quam ſit nunc, præ vicinorum tûc impotentia. Hæc vero ſententia ſi omniũ animis inſideret, omnes etiam ad concordiam ſeſe componerent mutuamque amicitiam: qua res quantumvis parvæ in ſui formidinem ſolent creſcere.

Onus eutem detumeſcentibus, remotaque affectuum nebula, forte & religionis negotium ſeſe mitius haberet; quo tamen cujus certe obtentu, potiſſimum nunc reſpublica in partes ſcinditur, aliturque diſſidium noſtrum internecinum. Non enim eſt fortaſſis, quur vel

in

In tantis animorum fluctibus tranquillitatem omnem deſperemus; ſi procul gratia proculq; odio partium judicia collocentur, nec ſuperſtitio faſcinet oculos intellectus. Nam quur ſuperſtitioni non adſcribamus Vatinianum illum inter nonnullos ob religionem animum, vincentem prope furores Iudaicorum zelotarum? Quemadmodum nempe his religio fuit.

vel monſtrare vias eadem niſi ſacra colenti,

vel beneficium accipere niſi à ſuis; ita videas & hodie in parte pietatis à nonnullis poni odium hoſtile in diſſentientes, errorum verò nullam gratiam nec veniam ullã, Atq; Judæos quidẽ non rationali pietate, aut juſta Moſaicæ legis obſervantia iſtam inhumanitatem induiſſe, partim exemplo proprio nos docuit Salvator à Samaritide fæmina non recuſans & petere aquam & accipere, partim inſigni parabola de Samaritani nonneminis beneficentia erga viatorẽ à Iudæã latronibus prope enecatũ. Sed & noſtram inclementiam quis auſit amplius in officio Chriſtiani cultus numerare, poſteaquam & in inimicos extendendam benignitatem, & fide infirmum aſſumendum non ad altercationes diſputationum, ex lege Evangelica intellexerit? *Servum Domini non oportet pugnare*, ait Paulus, *ſed placidum eſſe erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos, cum lenitate erudientem eos qui contrario animo ſunt affecti, ſi quando det eis Deus forte reſipiſcentiam ad agnitionem veritatis.* At ſi tam mitem ſeſe gerere paſtorem decet, quei gregis fuerit latrare ac mordere? quei pietas fuerit quod in epiſcopo eſt impiũ? Idem tamen Apoſtolus hæreticum poſt unam alteramque admonitionem jubet vitandum, Ita eſt, ſed qualem?

ſane

ſane non alium quam eum quem quis noverit deploratæ ſalutis eſſe; inquit enim εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. Nec tamen, vel ejus hominis omne fortaſſis vitandum conſortium fuerit, ſaltim non illud quod occaſionem queat objicere corrigendi. Longe ſane aliter & ipſe tractavit & tractare nos juſſit eos, qui ab hæreticis decepti ſpem adhuc relinquunt emendationis. Corinthii futuram corporum reviviſcentiam negabant: Galatæ Moſis legem fidei impio vinculo annectebant ut neceſſariam, in aliud plane εὐαγγέλιον traducti. Sed cum his agens Apoſtolus ipſa manſuetudo eſt. Monet, increpat, docet, ut fratres, ut ſanctos Dei; nihil certe hîc videas durum aut inhumanum. Imo maximus magiſter ipſe, eum qui Eccleſiam recuſat audire non alio quam publicani aut ethnici loco nobis vult eſſe; munera humanitatis non tollit, vel caritatis quem limitibus excludit; ut qui ipſemet cum publicanis & peccatoribus ederit biberitque, infirmorum ſanitati conſulens. Quin deſinamus ergò tandẽ atrocium contentionum. Ne utique odia noſtra plusquam Cadmea ſancto injunctæ pietatis titulo venditemus. Zelus iſte zelus amarus eſt, & carens ſcientiâ, illâ ſaltim, *quæ primum quidem caſta eſt, deinde pacifica, æqua, obſequens, plena miſericordiæ & fructuum bonorum, abſque diſceptatione & minime ſimulata. Veritatem ſectemur, ſed adoleſcamus prorſus cum charitate.* Illa vero *iram cohibet, benigna eſt, non agit perperam, non inflatur, non agit indecore, non quærit quæ ſua ſunt, non exacerbatur, non cogitat malum, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* Hac charitate dulcorandus ſane eſt zelus noſter, *ne menda-*

ces ſimus contra veritatem. Moderatio noſtra innoteſcat omnibus. Non equidem diſputabo hic, ſitne partium aliqua hæreſeos nomine infamanda, vel in quamnam earum meritò hoc congruat probrum: id certum arbitror, verum hæreticum non tam errore quam errandi pertinaciâ cenſendum eſſe, & poſſe interdum lethales ſententias non peſſimis ingeniis innaſci, adeoque cum hæretica opinione nonnunquam catholicum animum conſiſtere, planè ut agere iniquum quid etiam minimè iniquus poteſt. Quid nos movet vero, quur pejus de nobis invicem ſuſpicemur, quàm de Arianis ſanctiſſimus Maſſilienſium olim presbyter Salvianus? *Heretici ſunt*, dicebat ille, *ſed non ſcientes: denique apud nos ſunt hæretici, apud ſe non ſunt: nam in tantum ſe catholicos eſſe judicant, ut nos ipſos titulo hæreticæ pravitatis infament. Quod ergo illi nobis ſunt & hoc nos illis.* Paulo poſt ſubjungẽs: *Errant ergo, ſed bono animo errant, non odio ſed affectu Dei, honorare ſe dominum atque amare credentes: quamvis non habeant rectam fidem, illi tamen hoc perfectam Dei æſtimant caritatem; & qualiter pro hoc ipſo falſæ opinionis errore in die judicii puniendi ſunt nemo poteſt ſcire niſi judex. Interim idcirco eis, ut reor, patientiam Deus commodat, quia videt eos etſi non recte credere affectu tamen piæ opinionis errare.* Quid eſt, dico, quur alteri alteris pejus audiamus? quur errorum deteſtatio duriorem de moribus noſtris ſententiam ſtatuit? Sit tamen ita. Sit alterutra pars Arianis longe deterior, neutra tamen, quantum ſpero, ſuperat Manichæorum blasphemam impietatem. Manichæi vero erant, quos vir ſanctitate atque doctrina ad miraculum maximus Auguſtinus, in hæc eſt verba alloquutus: *Illi*

ſæviant

ſæviant in vos qui neſciunt quo cum labore verum inveniatur & quam difficile caveantur errores. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt, quam rarum & arduum ſit carnalia phantaſmata pia mentis ſerenitate ſuperare. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt, quanta difficultate ſanetur oculus interioris hominis, ut poſſint intueri ſolem ſuum. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt quibus gemitibus & ſuſpiriis fiat, ut ex quantulacunque parte poſſit intelligi Deus. Poſtremò illi in vos ſæviant, qui nullo tali errore decepti ſunt, quali vos deceptos vident. Ego autem ſævire in vos omnino non poſſum, quos, ſicut me ipſum illo tempore, ita nunc debeo ſuſtinere, & tanta patientia vobiſcum agere, quanta mecum egerunt proximi mei, cum in veſtro dogmate rabioſus & cæcus errarem. Magna ſcilicet vis eſt in utramque partem opinionis inolitæ, quæque ceu cum materno lacte immulſa eſt, ſi accedat cumprimis ſectæ ſtudium, morbus, Galeno etiam meo judice, quavis ſcabie inſanabilior: quo qui tenentur, ſi eidem credimus, cœci atque ſurdi reddi conſuevere. Origenis dictum eſt: εὐχερέστερόν γε ἄνθρωπος τὰ περὶ ἄλλα συνηθείας, κἂν δυσαποσπάστως αὐτῶν ἔχῃ, καταλείψαι ἂν, ἢ τὰ περὶ τὰ δόγματα. *Facilius quis alia ſibi conſueta exuat, quantumvis illis affixus ſit, quam ea quæ dogmatum ſunt.* Quæ ſuperbia itaque fuerit, & fragilis noſtræ mortalitatis dedignatio, atrociter animadvertere in ingenii culpam, & humanitatis oblivviſci in peccato humanæ imbecillitatis? Non ego pravæ pervicaciæ ſum patronus, nec veniam peto vere hæretico homini, h. e. quem arrogantia aut nominis amor ſectam facit condere aut fovere, quique factionibus turbat publicam tranquillitatem. Nihil enim tam aſperum excogitari poſſe exiſtimó quo non ille aſperius mereatur. Ne ſceleris quidem

purum omnino dixerim, qui illi aures præbens in ſectæ communionem prolabitur. Tantum ita animadverti in deceptos optaverim, ne non tam interitum illorum curare quam ſalutem videamur quæſiviſſe. Et in hos ergo animadvertatur, ſed ſine ſævitia: & hi increpentur ſed cum lenitate: moneantur ſed fraterne; denique ita tractentur ut & ipſi intelligant nihil in ſeſe nos habere odio præter hæreticam ſententiam, quâ nihilominus de cauſa maxime nos doleamus illorum vicem.

Sed quo prolabor? Ego vero nihil aliud volo, Illuſtriſſime Princeps, quam periculis in quibus patria verſatur præſentiſſimis, omnes omnino quotquot ſumus ſerio admoneri, ut animi divulſi & factionibus diſtracti omnibus modis reducantur ad concordiam & commune reipubl ſtudium: nihil vero eſſe, ne religionis quidem queis laboramus controverſias, quur ſaltim à curis concordiæ & pacis civilis cogitationes noſtras ſegregemus: quod enim hinc hoſtilia inter cives odia exerceantur, non tam pietatis lege fieri quàm inani quadam ſuperſtitione. Atque me quidem haud latet, quantum ab hac manſuetudine abſint multorum mores; ſcio etiam id eſſe partium ingenium, ut altera indigne ferat aut metuat alterius quoq; benignitatem: cũ tamẽ & inimicis benefaciendum ſit, nihil dubito, nolentibus etiam & invitis & repugnantibus modeſtiam, lenitatem, caritatemque tam ſevere nobis mandatam quaſi obtrudendã eſſe. Certe hanc viam primæ & incorruptæ Eccleſiæ prudentiores ac meliores quiq; Patres contra ſegreges & errantes inſiſtendam ſibi cenſuerunt. Quale enim hominum genus erant Donatiſtæ? Arrogans, impium, hæreticum, in circumcellionibus ſuis etiam ſævum ac

crudele.

crudele. Hi verò ipſi erant, quos cum *fratrum* titulo fuiſſet dignatus, in hæc nectare quovis dulciora verba prorupit vir ſanctitate eximius Optatus Milevitanus. *Ne quis dicat me inconſiderate eos fratres appellare, qui tales ſunt, quamvis & illi negent, & omnibus notum ſit quod nos odio habeant, & nolint ſe dici fratres noſtros: tamen nos recedere à timore Dei non poſſumus, quos hortatur Spiritus S. per Eſaiam prophetam dicens: vos qui timetis nomen domini audite nomen domini: ſi qui nos odio habent & execrantur, & nolunt ſe dici fratres noſtros vos tamen dicite iis, fratres noſtri eſtis.* Ætate huic ſuppar Gregor. Nazianzi antiſtes longe piiſſimus dicebat: εἴπωμεν ἀδελφοί καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς ἂν ἀρχώνται. Ante utrumque ſcripſerat B. Cyprianus: *optare ſe & conſulere pariter ac ſuadere, ut, ſi fieri poteſt, nemo de fratribus pereat, & conſentientis populi corpus unũ gremio ſuo mater gaudens includat*; à fraternitatis vinculo ne erroribus infectos quidem excludens. Iſthoc autem ſi fuerimus animo (poſſumus autem & debemus eſſe,) non concutietur reſpubl. enatis de religione diſputationibus noſtris, certè non ita ut nunc diſſipabitur: imo fiet, ut affectuum purus mentis oculus clare perſpiciat caligantem nunc vitio noſtro veritatis ſolem, utque omnes id amplectentes quod vere καθολικόν eſt, hoc eſt quod ubique quod ſemper quod ab omnibus eſt creditum, ſopitis diſſidiis *impacti ſimus eadem mente, & eadem ſententia.* Nimirum veritatem cernere non poteſt oculus odii ſpiſſo glaucomate ſuffuſus, utut illa clara ſit & ſolem ipſum geſtes manibus. Optimus demum magiſter lenis oratio eſt, irrepit quippe in animum latenter ſua dulcedine, intimas mox ejus fibras expurgatura. Hieronymi aurea ſententia eſt: *Qui modeſte alloquitur proximum*

mum gratum accipit reſponſum, & quaſi de uberibus in quibus lac quærebat butyrum exprimit: ſed qui inepto verbo rixam & diſcordiam ex fraterno corde provocat, quaſi neceſſaria ultra modum emulgens, ſanguinem elicit. Et vero, ne deſit exemplum, tali plane orationis genere, Arianos, Apollinariſtas, Macedonianos, Sabellianos atque id genus alia hæreticorum portenta, viciſſe & rurſus Eccleſiæ Catholicæ corpori feliciſſime ſeſe ſociaſſe, ipſemet teſtis eſt ille quem à ſanctitate paulo ante commendabamus, commendari autem numquam ſatis poterit, Nazianzenus Gregorius. Quidni vero audiamus ipſum loquentem, ſeu canentem potius lenis ſermonis ingentem iſtam victoriam? Igitur quum varia ſectarum nomina enumeraſſet, addidiſſetque, neminem adeo fuiſſe immobilem quin à ſeſe flexus ſit; ſubjungit ſtatim aurea illa à doctiſſimo Abbate Iacobo Billio non minus eleganter de Græco verſa:

Hos pertrahebat dogmatum ingens firmitas;
Flectebat illos ratio docendi *mea.*
Nec enim per odium, perq́ contumeliam,
Studio at juvandi, verba promebam, dolens,
Non vulnus infligens: nec, ut quidam ſolent,
Animos in altum, proſperum ob tempus, ferens,
(Commune ſceptrũ nam quid eſt, Verbo & Dei?)
Audaciaque inſcitiam velans meam,
Hoc quippe ſcitum eſt, ſepius ac proprium,
Nigrantem ab imo vomere ſuccum pectore,
Vt tela fugias hoſtis in tenebris tui.
Sed voce blandâ commodâque utens, decet
Chriſti ut patronum, mente qui placidiſſimus
Miſeratur agros, neminem & durus ferit.

Ex quo ſit illud, cedere ut laudem ferat,
Rurſumque multo pulchrius ſit vincere,
SVASV Tonanti quiſpiam dum acquiritur.

Quid vero, ſi & noſtro tempore iſthuc ſuccederet? Quid, ſi & in nobis dulcis ſermo iſtum fructum pariat? ne videlicet amplius & in nobis ſit Roboam ac Ierobeam, Iuda atq; Iſrael, Hieroſolyma ac Samaria; ſed intergerino pariete confracto, qui unius ſanguinis uniusque ſumus reipubl. etiam unius ſimus Chriſti, coaleſcentibus vulneribus quæ ejus corpori diſſidia noſtra inflixerunt, & reparata ejus tunica quam militaris furor olim ſcindere erubuit quidem, nos autem innumeras in partes diviſimus. Faxit hoc ſane ille qui & ipſemet caritas ac pax nuncupari voluit, caritatem item ac pacem ſymbolum ſuorum juſſit eſſe

Sed non eſt hujus loci de remediis diſſidentis Eccleſiæ ejusque pace diſſerere; etſi illa nihil publicé privatimque poſſit eſſe conducibilius atq; ad rempubl. erigendam magis neceſſarium, quippe quum anima quaſi reipublicæ ſit Eccleſia, adeoque non minus vere dici poſſit, rempubl. in eccleſia eſſe, quam vere id olim alio ſenſu negavit Optatus Milevitanus. Quod ſi autem tam felix fortuna hoc infeſto virtuti & paci ſeculo non ſit ſperanda terrarum orbi; aut noſtræ Germaniæ peccata non ferant ſtatum adeo beatum, utinam ſaltim fiat prius: ut ſi non amemus nos prout par erat, ſaltim minus nos invicem habeamus odio! Certe & ſic erimus felices ſatis, atque etſi non optimé atq; ex voto, tamen ſic ſatis bené componi iterum tot modis nunc diviſſa reſpublica poterit; nemo profecto non deinceps execrabitur civilium bellorum faces etiam antequam ardeant.

VERUM

VERUM fruſtra etiam de ordinanda republica quidquam ſalutare ſperes, quamdiu bello ad hunc modum ardet Germania, ſimulq; domi ac foris hoſtis ex hoſte naſcitur. Quid enim inter meram vim & ſcelera, quæ dudum leges omnes ſuam in poteſtatem traduxerunt, & jam radices reipubl. ſubruunt, cogitemus legum robur atque auctoritatem? Scilicet inter arma etiam aliàs juſtitia prolabitur, neq; nuper primum militia noſtra cœpit corrumpi; inter civilia autem arma, qualia hactenus magnam partem fuere noſtra, etiam moritur jus, militarem item *diſciplinam* (ut ille ait) *in pace inexorabilem diſcordia civium reſolvunt, parata utrinque corruptoribus & perfidia impunita*. Eo autem usque illa redacta eſt, ut quæ flagrante ulterius bello ſuperſit ſpes emendandi vix appareat, in omne fas ac nefas venalibus urbium noſtrarum purgamentis. Igitur nihil etiam eſt quur vel dicamus de illo meliore ſtatu quidquam, niſi pace ante facta caveatur ne ille nullus ſit, penitusque ſit perſuaſum animis illud Homeri.

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος ἐστιν ἐκεῖνος,
Ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος.
Abſq; cognatu, injuſtus, & ſine domo vagus ille eſt,
Qui delectatur bello civili difficili.

Tunc vero demum ſuus cum fructu legibus & optimis conſiliis erit locus: tunc ordinari rectius reſpublica poterit: denique tunc & vulnera quibus hactenus laboravimus poterunt ſanari, & ferale illud Eccleſiæ bellum, quo inprimis Dei indigna-

indignationem provocamus. Sopiri forte poterit fraterna caritate. Ceterum iſthæc quomodo effici aut poſſint aut debeant, & arrogans ſim ſi me ſcire profitear, & ſi dicerem non ſim ferendus. Neque vero opus etiam eſt, ut præter ea quæ priſcis ſeculis in hujuſcemodi malis ſunt adhibita, novum aliquod nunc excogitemus. Eadem quippe ſemper fabula agitur humanarum rerum, tantum mutantur perſonæ: quæq; nunc nos, civitates ſemper multas afflixerunt, quarum aliæ ad optima conſilia, aliæ ad interitum iis ſunt redactæ. Spero autem nobis uſu eventurum, id quod arboribus qui cuneis divelluntur: ſcilicet ut illæ excuſſis cuneis magno impetu unoq; momento quaſi ad ſeſe redeunt, ita ad concordiam atq; unitatem redituros nos omnes, ubi rejecti fuerint qui nos ad libidinem ſuam diſtrahunt.

In quibus omnibus ſatis fortaſſis à conſiliis nobis eſſe poterunt antiqua prudentiæ civilis monumenta; ne denuo Bodinum aliquem cenſeat quis deſiderandum. Namq; ille ad ſcribendos ſuos de republ. libros compulſum ſe affirmat Galliæ calamitatibus, quas à civilis artis ignoratione velut ab errorum omnium fonte derivatas animadverterit. Sed etſi nos eadem imo majora tangant mala quam tunc Galliam affecerunt, non tamen vel Bodinum ipſum conſulere eſt neceſſum, imo niſi valde fallor habet vetuſtas conſiliarios Bodino ipſo non paulo prudentiores, certe accuratiores uberioreſque. Ne enim quid de Platone dicam, cujus de Republ. & Legibus libri neſcias in invidiam priorum temporum extent an vero potius in opprobrium tempeſtatis præſentis: Ariſtoteles profecto in nobiliſſimo illo opere quod habemus, non

tantum nihil eorum omiſit quæ ad integrum corpus Imperii faciunt, ſed & illa docuit quæ ad ſingulas Imperii partes requiruntur, quorum pleraque fruſtra quæſieris in Bodino. Neq; vero difficile fuerit fortaſſis pronunciare, quæ reipubl. forma quam optime conveniat ingeniis Germanicis, ſi ſequare illa quæ ab hoc viro longe præclariſſime tertio libro diſſeruntur. Quem vero lateat quibus erroribus Reſpubl. Imperii in hunc locum pervenerit, aut quæ remedia ſint adhibenda, quocunq; tandem illa flectenda ſit, in Regnum ſc. aut Optimatum, aut Mixtam ex utraque gubernationem, cui animo penitus infixa hærent quæ ab ipſo de rerumpubl. converſionibus conſervationibusque diſputata ſunt? Tantum ſane abeſt plura de hiſce Bodinum habere, ut nec diligentiſſimus ille tyrannorum ex Hetruria doctor in ſuo quid argumento poſt Ariſtotelem contulerit. Quid, quod tametſi in tam varias δημοκρατίας, ἀριστοκρατίας, Principatus, Mixtoſq; ſtatus diviſa ſint Germaniæ membra, peræq; tamen omnia rationem conſervandæ reipubl. ex Ariſtotele poſſint capere, ex Bodino non item? In proclivi eſt ſane hujus periculum facere. Tacebo nunc, quam confuſe docuerit Bodinus, quamq; minus commode hiſtorias rerumpubl. ipſi Philoſophiæ civili miſcuerit, quæ ab Ariſtotele prudentiſſime ſunt ſejunctæ & ſuo loco [illegible]. Neq; enim nunc contendere inter ſeſe viros hoſce animus eſt, quum & Oratione illa qua Ariſtotelem laudavimus jam tum ex parte id factum ſit, & alias forte diligentius ſimus præſtituri. Tantum nihil ſimile credimus eſſe, quur in hiſce noſtris ærumnis alium [illegible] conſiliarium deſideremus quam Ariſtotelem. Quamquam haud parum in rem fuerit aliorum quoque [illegible]

leo

INDEX

AVTORVM, ET MONVMENTORVM, QVIBVS IN HOC OPERE AVTOR EST VSVS.

Acta Imperii [illegible] Goldasti edita.
Acta Synodi Romanæ [illegible] edita.
Adamus Bremensis.
[illegible] Appendix.
[illegible] Chronicon.
Albericus de Rosate ICtus,
Albericus Gentilis.
Albertus Stadensis.
Alexander [illegible].
Alexander Delbeneus Episcopus Albiensis.
[illegible].
Ammianus Marcellinus.
S. Anscharii vita autore Remberto.
Annales Bertiniani.
Annales Colmarienses.
Annales Francorum quos Hermannus Nuenarius Comes edidit.
Annales Francici Pithœani.
Annales Francorum Fuldenſes.
Annales Ludovici [illegible].
Annales Metenses.
Annales Orichovii.
Annales Virdunenses.
Antonius de [illegible].
[illegible] Florentinus.
[illegible].
Leonardus Aretinus.
Aristoteles.
[illegible].
[illegible].
[illegible].
Joh. Aventinus.
Augustinus.
Aurea Bulla.
Baronii Annales.
Bebelius.
Joh. a Beka.
Bellarminus.
Belleforestius.
S. Bernhardus.
Bertholdus Conſtantienſis in appendice ad Hermannum Contractum.
Petr. Bertius.
Jac. Billius.
Blondellus.
Fl. Blondus.
Joh. Bodinus.
Ant. Bonfinius.
Joh. de Bosco.
Bruno Herculanus.
Bruno Tullenſis.
Burgundica Transactio inter Carolum V. & Ordines Imperii.
[illegible].

[illegible], ICtus
[illegible].
[illegible].
Henr. Canisii [illegible].
[illegible] Caroli V.
[illegible].
Caroli IV. [illegible].
[illegible].
[illegible].
[illegible] Romanum.

Andr. Cheſneus.
Iacob. Chifletius.
Chriſtianæ Piſanæ Hiſtoria Vitæ Caroli V.
Chronicon Belgicum Piſtorii.
Chronicon Erici Daniæ Regis.
Chronicon Erici Pomerani.
Chronicon Flandriæ.
Chronicon Norimbergenſe.
Chronic. Eberhardi Ratisbonenſis.
Chronicon Slavorum Lindenbrogiani.
David Chytræus.
Cicero.
Clementinæ Decret.
Ioh. Baptiſta Colecipolius.
Phil. Comineus.
Conſilium [illegible] Imperii.
Corpus Iuris.
Crantzius.
Nicolaus Criſſus.
Cramerus.
Cuſpinianus.
[illegible] Toloſana.
Cyprei Annales Sleſvicenſes.
Cypræus.

Petr. Damianus.
Decretales Pontif.
Andr. [illegible].
Ioh. [illegible].
Ditmarus Epiſcopus Merſeburg.
Dugloſſus.

Eginhardus.
Epiſtolæ Hugo. Grotii.
Epiſtola Optimatum Italiæ ad Carolum Calvum.
Excerptum [illegible] edita.
Excerptum e [illegible] tempore Maximiliani I [illegible] rū Imperii intra Galliam.

Nicol. Fabricius Peireſcius.
Ferdinandi II Cæſaris Tabulæ [illegible] feudum [illegible] conceſſit.
Ferdinandi III Cæſaris literæ.
Marq. Freherus.
Otto Friſingenſis.
Frodoardus.
Furnerius.

Gaſſius.
Galenus.
Rob. Gaguinus.
Petr. Gaſſendus.
Gerardus de Roo.
Gerbertus.
Gertritus.
Gervaſii Cancellarii Ottonis IV Otium Imperiale.
Gewoldus de Septemviratu.
Gilhauſen
Glaber Rodulphus.
Gobelinus Perſona.
Goldaſtus.
Gramaii Itinerarium Belgicum.
Gotfridus S. Pantaleonis Monachus Agrippinenſis.
Iac. Gothofredus.
Theod. Graſwinckelius.
Gratianus.
Gregorius VII Epiſtolæ.
Gregorius Turonenſis.
Gretſerus.
Hugo Grotius.

Cauſam vidiſſe, & hiſtoricorum teſtimoniis penitus confirmari. Nam hiſtoria altera magiſtra civilis eſt vitæ, eſtq; in illa *hoc præcipue ſalubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illuſtri poſita intueri, ut inde tibi tuæq; reipublicæ quod imitere capias, inde fœdum inceptu fœdum exitu quod vites.* Minus tamen apta eſt magiſtra, minusq; fida ipſâmet Civili Philoſophia, ex hiſtoriis uſuq; rerum magno judicio jam exædificata: quod hiſtorici affectibus obnoxium plærumq; judicium gerant ſerviantq; tempori, nec cujuslibet ſit certam regulam ex ſingularibus eventis ſtruere.

Hæ ſane me cauſæ impulerunt, *Princeps Illuſtriſſime*, ut quũ ante biennium lectiſſimos aliquot Academiæ noſtræ juvenes Civilem prudentiam docere inſtituerem, non meopte Marte novum aliquid conſcribendum, nec aliquem tempeſtatis noſtræ auctorem ex thymelico recoctum ſumendum in manus, duxerim; ſed ſolius Ariſtotelis veſtigia ſemper mihi calcanda. Aſt eo neceſſitas ſtatim impoſita mihi ſimul fuit; novam operis Ariſtotelici editionem procurandi, quod exempla deeſſent auditoribus; jacente paſſim hac prudentia, certe jacente in hoc argumento Ariſtotele, regnantibuſq; ejus loco, ut fieri ſolet, aliis de trivio & umbra hominibus. Atq; illa quidem opera tunc ad meram eſt perducta: manſit tamen interea temporis liber ἀκέφαλος, quod typographus exſpectaret promiſſum abs me de Civili Prudentia tractatum operis fronti præfigendum, me vero tot inter rerum omnium diſcrimina & perpetuas de fortunæ ſumma ancipites curas, tædium caperet ſtudiorum à vitæ genere tam longe diſſidentium. Nunc tamen, neſcio quî, ad telam iſtam pertexendam importunis flagitationibus iterum adigi me ſum paſſus, quanquam argumento alio aſſumpto. Namque illud quidem de Univerſa Civili Prudentia in tempora meli-

meliora malui rejicere: in ejus tamen vicem fortaſſis haud male nunc ſuccedit nova in Ariſtotelis politica Introductio.

Non latet vero me, quam tenuis ſit ille labor, quamve exiguum pretium operæ fecerim, atque adeo quam indigna hæc mea ſint quæ in conſpectum prodeant & magni &, quod caput eſt, longo rerum uſu multaque doctrina prudentiſſimi Principis, qualem T. Celſit. cuncti prædicant pariter omnes tum admirantur. Niſi tamen omnis fallor habeo ego cauſſas non leves, quur & Ariſtotelem ipſum & meam ſimul opellam non tantum Illuſtri debeam aliquo loco offerre, ſed etiam quur nulli alii quam T. Celſitudini debeam. Eo ſcilicet redacta eſt hodie Civilis Prudentiã, ut vix pauci faciem ejus amplius noſcant, plæriq; neſcio quid non ejus loco venerentur. Dum enim alii juris philoſophiam, alii judiciariam quandam artem, alii reipubl. noſtræ notitiam, alii verſipellem aſtutiam & artes Sinonias, nonnulli ad ultimum quamvis ſine diſcrimine prudentiam iſthoc titulo venditent in vulgus; effectum hinc eſt, ut quid demum vera civilis philoſophia ſit præ tot mangoniis intelligere per ſit difficile. Quod ſi aliquibus porro liqueat nihil non horum falſo ſic uſurpari, eſſeq; verum Politicum illum demum, qui omnium omnino civilium ſocietatum naturam, affectus, mutationes ac remedia callens, aliquam quidem civitatem, quæ beatiſſimæ vitæ compos fieri poteſt, opibus firmam, copiis locupletem, gloria amplam, virtute honeſtam reddit, reliquas [illegible] moderatur ut etſi non optimam [illegible] tamen [illegible] vitam queant agere (a quo ſtudio longe profecto abſunt omnes adulterinæ illæ politicæ artes) [illegible] tamen magnam partem non minus [illegible] errore ſibi aliisque perſuadent, [illegible] poſſe [illegible] [illegible] eſſe cui [illegible]

modo

modo non ignores alia iſta: levi quippe rerum uſu iſthæc comparari poſſe ab hominibus non omnino bliteis. Quas opiniones maxime quidem vulgares hodie eſſe, res ſane docet: ſiquidem ad honores maximos aſcendere imo regi videas, qui ne fumum quidem veræ Civilis prudentiæ eminus unquam conſpexerunt, ſed tantum genere, vel divitiis, vel illis aliis artibus, (ut taceam inhoneſtos emergendi modos) ſeſe commendant. Quanquam & hoc res doceat; longe majore id cum reipubl. damno conjunctum eſſe, quam ſi quis, ut dicitur, figulinam in dolio diſcat, vel medicinæ experimenta faciat per mortes hominum, cujus tamen non niſi in Care faciundum periculum vetus parœmia occinebat. Veriſſime enim Euthydemo Socrates, εὐήθης ἔφη εἶναι τὸ οἴεσθαι, τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ γίνεσθαι σπουδαίους ἄνευ διδασκάλων ἱκανῶν, τὸ δὲ προεστάναι πόλεως, πάντων ἔργων μέγιστον ὄν, ἀπὸ ταὐτομάτου παραγίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις. *Stultum eſſe, inquit, arbitrari, non poſſe quem præſtare inutiliſſimis artibus, ni idoneos ſit magiſtros nactus, gubernandæ vero civitatis notitiam ſponte ſua & ultro hominibus obvenire.* Cæterum hanc vulgi væſaniam, & ſi qui alii de Civili Philoſophia ejus ſunt errores, non eſt nunc meum vel acri oratione perſtringere vel melioribus rationibus confutare: quia jam olim non à Socrate tantum ſed & Platone & Ariſtotele illud ſit multis actum, & ad illam operam pertinent, qua Civilis Philoſophiæ in univerſum eſt natura explicanda. At quum adeo iniquè ſit hodie cum longe præclariſſima regumque illius doctrina comparatum, nec alia tamen ſpes major poſt Deum afflictæ reipubl. Germanicæ affulgeat, quam ſi vel Reges Principesque rite philoſophentur, vel veri civiles Philoſophi ad clavum civitatis ſedeant: nemo ſane dubitaverit, advocandum omnino [illegible] virorum [illegible]

T. inprimis Celſitudinis, quo illi doctrinæ ſuus honos ac quem occupare debebat locum reſtituatur. Neq; enim temere aut virtutis aut doctrinæ ſtudium plebi perſuadeas, niſi accedente Regum Principumque exemplo atq; auctoritate: neq; in noſtri temporis ſemidoctis illis & [illegible] reo iſthoc genere eſt ullus, qui Tua Celſitudine rectiꝰ intelligat, non *quid diſtent æra lupinis*, ſed quantum à vera Civili Philoſophia abſint illi plebeji fuci, qui citius [illegible] χωλιτὺς ſe factos opinantur quam coquantur aſparagi, certe non minus cito hodie naſcuntur aut frequentes quam muſcæ quando, ut ille ait, caletur maxime.

Præterquam enim quod regiam plane indolem [illegible] rerum T. Celſitini tribuiſſet, acceſſit in juventute inſtitutio genere digna, uti non tam diſceres τὸ [illegible]: qualia ſe doceri volebat ille apud Euripidem. Conſilio ſcilicet iſthac in re uſa cum aliorum tum inprimis Joannis Caſelii: quem dubium eſt Socratemne rectius an Chironem Saxonicum appellaveris. Fuit enim in eo viro plane Socraticum quid: certe ille in paucis primus hiſce in Germaniæ oris veræ πολιτικῆς naturam [illegible] concepit, primus etiam docuit. Illo itaq; magiſtro non mirum ſane eſt, ſi T. Celſitudo ſeorſim à vulgo ſenſerit hac de doctrina multoque ſublimius ſentiret. Confirmaverunt eandem mentem multæ illæ & diuturnæ peregrinationes per Europæ nobiliſſimas provincias, inprimis omnia ſeptentrionis regna, raro exemplo inſtitutæ. Quo nomine magnum illum longeque calliſſimum Vlyſſem olim prædicavit Poëta incomparabilis Homerus: nam quum ſapientiæ exemplar & canonem quaſi vellet exhibere, Muſam ſibi dicere rogat [illegible] qui πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα [illegible]. Jam vero nec domum reverſam alia magis curæ habuerunt Celſi-

tudi-

INDEX AVTORVM.

[illegible]
[illegible]
[illegible] Guillimanni Origines Habs-
[illegible] (burg.
[illegible]
[illegible]us Maius de Caroli V Co-
[illegible] (ronatione
Helmoldus.
[illegible]
Henrici III. Galliæ Regis Diploma.
Hermannus Contractus.
[illegible]
S. Hieronymus.
[illegible]
Hugo de S. Victore.
Wiguleus Hundius.
[illegible] de Rep. Veneta.
[illegible] Monachus.
[illegible]
Jornandes de Rebus Gothicis.
Paulus Jovius.
Ju[illegible] manuſcriptorum.
Lambertus Schafnaburgenſis.
Lambertus von der Burch
Leander Albertus.
Chriſtoph. [illegible] Chr. Salzburg-
Leonis III Papæ [illegible].
Leo Oſtienſis in Chron. Caſin.
Hermannus de Lerbeke.
Limnæus.
[illegible] Lindenbrogius.
Livius. (Papam
[illegible]
[illegible] Trithemius [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (
Martinus Polonus.
Papirius Maſſonius.
Matthæus Pariſius.
Maximiliani I. Tabulæ publicæ, quibus
Venetos accuſavit.
Meierus.
Mela.
Menochius.
Merulæ Coſmographia.
Ioh. Meurſii Hiſtor. Dan.
Middendorpius.
Petr. Frid. Mindanus.
Car. Molinæus.
Otto Murena.
Mynſingerus.
Wilh. Nangius.
Nauclerus.
Corn. Nepos.
Nicolai
Theod. à Niem.
Nithardus.
Sal. Neugebauerus.
Oliverius Marcanus.
Onuphrius Panvinius.
Optatus Milevitanus.
Origenes.
Otto de S. Blaſio in Add.
Ottonianæ Tabulæ.
Guil. Paradini Hiſt. Lugdun.
Paulus Æmilius.
Ioh. [illegible]
Petr. [illegible]
Pii II. Commentaria.
Platina.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Radevicus. Rege-

Ragvaldi Ingemundi Hiſtor. Suedica.
Reedorfius.
Regino Abbas Prumienſis.
Petrus à Rıva.
Rigordus Monachus de geſtis Philippi Auguſti Reg. Franciæ.
Glaber Rodulphus.
Rogerius de Hoveden.
Sabellicus.
Saluſtius.
Salvianus.
Petr. Sanjulianus.
Sanſovinus.
Saxo Grammaticus.
Scipio du Pleix.
Ioh. Seldenus.
[illegible]
Scriptura Sacra.
Petrus Scriverius.
[illegible] Auctor.
Sigebertus Gemblacenſis.
Carolus Sigonius.
Iacobus Sirmondus.
Ioh. Sleidanus.
[illegible] junior.
Speculum Saxonicum.
Iacobus Spiegelius.
[illegible]
[illegible]
Paulus Stranski de Rep. Bohem.
Suffridi Petri [illegible]
Suidas.
Surius.
Tabulæ Alfonſinæ.
Tabulæ Caroli M.
Tabulæ Caroli IV.
Tabulæ Caroli V [illegible]
Tabulæ Caroli V. de [illegible] Imperio [illegible] inito.
Tabulæ Caroli VII.
Tabulæ [illegible], Henrico [illegible] gico à Rudolpho II. traditæ.
Tabulæ Friderici II.
Tabulæ [illegible] Archiepiſcopi Mogunt.
Tabulæ Henrici [illegible]
Tabulæ Henrici VII.
Tabulæ Ludovici Bavari.
Tabulæ Ottonianæ.
Tabulæ Pacis inter Fridericum I & urbes Italiæ initæ.
Tabulæ Pacis Publicæ Monaſterienſis.
Tabulæ, quibus Wenceslao Imperium abrogatum eſt.
Tabulæ Rudolphinæ.
Tabula Theobaldi Præſulis Leodienſis.
Tabulæ Tranſactionis Norimberg. initæ inter Carolum V & Lotharingiæ Ducem.
Tabulæ Viennenſes.
Iacob. Alexander Tenneurius.
Franſc. Thouvenius.
Thuanus.
Titius.
Tritthemius.
Ferd. Veſquius.
Conrad. Vecerius de geſtis Henrici VII.
Velleius Paterculus.
Nicol. Vignierius.
Villanus.
Vlpianus.
Vrſpergenſis Abbas.
Paul. Warnefrid. de geſtis Longob.
Wirtembergic.
Paul. Matth. Wehnerus.
Iacob. Wimphelingus.
Wippo.
Witichindus Corbeienſis.

[illegible]

tudinem Tuam quam illæ civiles, & ſacræ. Adeo ut, ſi calamo ſumpto de Principatu recte moderando perſonam non dubitaveris commentarium ſcribere, mirifice ab omnibus commendatum quibus illum inſpiciendi facultas fuit. Igitur ſi T. Celſitudo non queat exemplo atq; auctoritate ſua ad meliorem mentem revocare vulgi ſtudia, & ſuam iterum dignitatem veræ ac non fucatæ illi Civili Sapientiæ reſtituere, actum profecto de illa eſt, ſimulq; actum etiam de republica, ut quæ nexu indiſſolubili cohæreant. Sed T. Celſitud. annitente non forte ſive de hac, ſive de illa, ſive de utraq; deſperandum eſt. Ego certe haud aliud majus præſidium novi. Vt graviſſime peccarem, ſi in procul remotis patrocinium Ariſtotelicæ huic prudentiæ quærerem, qui domi habeam in Celſ. T. & optimum longe & forte in paucis unum. Ita loquor, quod quum hæreditate Academia hæc Julia ad T. etiam Celſitud. pervenerit, neque dubitaverit illa primo inter agnatos loco anno ſuperiore Rectorem noſtrum agere; domeſticum omnino arbitrer eſſe quod malo urgente numquam non eſt præſens. Ea ſane fiducia offero nunc T. Celſitudini Ariſtotelem meum & quæ adjeci. Etſi enim meus hoc in libro tenuis admodum ſit ac vilis labor: quod tamen aliunde patronum Sapientiæ Ariſtotelicæ non debuerim arceſſere, meæ me tenuitati veniam facile impetraturum exiſtimo. Neq; enim aliud mea hac inſcriptione ago quam Philoſophiæ illius longe nobiliſſimæ negotium. Quod ut agam non ſolum veritatis ſtudio cum ſacramentum dixi, ſed & cumprimis amore Germanicæ rei h. e. communis patriæ compellor. Namque non poſſum diſſimulare in ea me ſententia eſſe: potiſſimum malorum noſtrorum remedium in Prudentia Civili eſſe collocatum, mul-

com-

cumque adeo illos falli qui nunquam magis præſens divinum auxilium ſibi ſpondent, quam cum per imprudentiam cuncta in præcipiti ſunt collocata, tanquam commodo aliquem exſpectantes ſemper quaſi ex machina Deum. Nec vero alia cauſſa quam ipſo illo amore publici boni impulſus longiore nunc Celſ. Tuam ſermone detinui. Enimvero ſi tibi probatum illum inſuper intellexero, non ego aliorum judicia aut exquiram aut extimeſcam: ſatis certus videlicet ejus teſtimonio quem, & eruditio & longus rerum uſus & illa extra partes poſita vivendi ratio non potuerunt non efficere perſpicaciſſimum. Incredibile enim eſt, quantum ad rectum de republ. judicium valeat, medium eſſe & neutrius parti. Scilicet quod T. Pomponium Atticum exiſtimaſſe refert Cornelius Nepos; *eos qui ſe civilibus fluctibus dediſſent, non magis in poteſtate ſua eſſe, quam qui maritimis jactarentur:* id profecto vero verius eſſe optima rerum magiſtra, experientia, inquam, hujus quoque tempeſtatis plus quam ſatis eſt intelligere. Vale Celſiſſime Princeps bono publico, ac conatibus fave. Quo pernoſcam et quid ſpei ſit reliquum, quæque paro de ſtatu reipubl. Germanicæ omniumque illius mutationum cauſſis ac remediis, edendane aliquando ſint an in herba, quod ajunt, opprimenda. Ex Acad. Julia cIↄ Iↄ c.xxxvii Kal. Majis.

IN-